KÉMLŐ

A'

GAZDASÁG, IPAR

ÉS

KERESKEDÉSBEN.

Kiadja

Balla Károly.

Juliusi félév.

1836

PESTEN.

Füskúti Landerer L. könyv'- és congrev'- nyomtató intézetében.

Fatzani - utcza 540 szám alatt.

EGYÁRI GÉP VIGYÁZÓ KÖNYVTÁR
RÁTÓTH

KÉMLŐ

A'

GAZDASÁG, ÍPAR,

ÉS

KERESKEDÉSBEN.

SZERKEZTI

BALLA KÁROLY.

Első vagy is Júliusi Félév 1836.

PESTEN,

ESZTERGAMI K. BEIMEL JÓZSEF' INTÉZETÉBEN.

(A' papi nevendékház ellenében.)

304252

Agriculturae proxima sapientia. Cicero.
(A' gazdasághoz legközelebb a' bölcseség.)

Dem Kaufmann gehört die Welt. Schiller.
(Kereskedőé a' világ.)

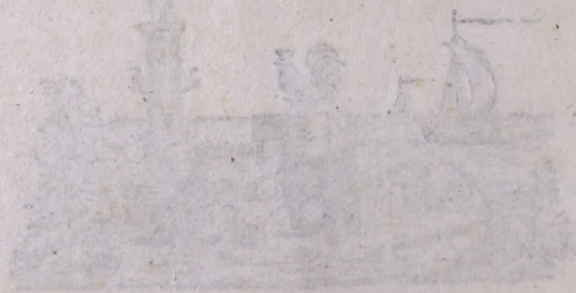

BOJÁRI GRÓF VIGYÁZÓ KÖNYVTÁR RATOTH

A MAGY. TUD. AKADÉMIA VIGYÁZÓ FERENC KÖNYVTÁRA 8530.

1. Szám
PESTEN
Szombat
Julius' 2kán
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG', IPAR', ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

Előszó.

Csupán részekkel tépelődni, 's valamit egészben fel nem fogni, annyi — mint az egészet ismértetlenül hagyni; vagy igazabban, a' tudatlant tudóvá nem tenni: holott azonban ha ezeket iróra, 's olvasó közönségre illesztjük, nagyon természetes, hogy ez utóbbinak mindent egészben kell látni, a' mit nem látott, hogy arról fogalmat szerezhessen magának. —

Szerényebbek vagyunk, mint kérkednénk; de szükség emliteni, hogy légyenek igen számos egyes gazdáink, kik a' miveltség' és tudomány' oly magos fokán állanak, melyen honunk' körülményeit véve, századunk' legmiveltebbjeivel futnak versenyt: 's igy, az egésznek felfogásában sem tanácsra, sem vezetőre nincs szükségük; vagy is az egészet részeivel együtt ismerik és birják oly igen; hogy ők a' haladás' szárnyain repülhetnének, 's a' tudomány' erőteljes mezején arathatnák ama hasznot, melyet számukra a' miveltség vetett és érlelt. De fájdalom! ez nem övéké — Ezt csak látni, 's nem használhatni mutatá fel a' végzet.

Látják ugyan is számtalan gazdatársaik' hátramaradását; érzik, hogy ők kevesen a' sokkal nem birnak küzdeni, 's ezek miatt nem birnak czélukhoz jutni; mert e' soknak minden gondolataiban nem a' haladás' szelleme lehelli az ébredés' erejét; hanem az okos újitástól való borzadás, és a' hajdannak hátramadása bálványoltatik; pedig ezen 's ilyen tagokból kellene szerkeztetve lenni amaz országos átalányos gazdaságnak, mely az egyes gazdaságokra árasztaná ama sok hasznot, melyet azoknak kivánni, és birni — érdemük és igazuk egyként volna. —

Ez a' nagyobb rész' értelmi kifejlése hijánya, — melyet mint életrágó mérget szükség belőle kiirtani, hogy az egész, ma gával biró ép lehessen, mert a' hongazdaságot leginkább öli egyes gazdáink' értelmetlensége.

Czélja tehát ez intézetnek, Hazánk' jelen állapotja' 's kereskedési kilátások' előadásain kivül mind az egyes gazdaságról, mely a' termesztés' és tenyésztés' belső, és külső helyes rendezését foglalja magában, mind a' hongazdaságról, mely minden egyes gazdaságokat összesitve, szinte belső 's külső intézkedésekre oszlik, kimeritőleg, 's igy minden részről külön egészbe véve értekezni; oly felfogással, mely az elmaradott részt világosságra vezethesse; oly köntösben, melyben minden gazda rá ismérhes-

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

sen, oly öszvekötésben, mely szakadatlan láncz szemként foglalja öszve a' kezdetet, a' véggel, mind az egészre, mind a' részekre nézve egyenként; 's végre oly reménnyel, hogy tévedhetésinkből lelkes hazánkfiai jobb útra fognak vezetni bennünket: mert ez intézet, nem éretlen elbizottság, és sértegető gúny' intézete, hanem mingazdáinkra nézve oly közönséges hely, hol az egyesek gondolataikat 's tapasztalásaikat az egésszel közölhetik; — a' jót terjeszthetik, a' hibákat kijavithatják, 's igy a' tudományt adhatják és vehetik; miután bizonyos, hogy az igazság az ellenkezések' meghányásából, ebből pedig az értelmesség születik.

Ily szempontból megkérünk ezennel mindenkit, hogy szerény észrevételeinek közlésével a' köz jóra munkálni,'s ama pont' kivivására segédül lenni méltóztassék, melyre emeltetve elmaradt gazdatársink is kiláthassanak a' gazdaság' 's kereskedés' messze térére; 's fogalmuk lehessen arról, hogy nem a' puszta vas szorgalom 's gazdáskodás' értése, hanem az összesitett erő, az egyesülés és köz bizodalom teremthetik azon jólétet és hasznot, melyeket a' miveltebb ragad-el mind addig, mig ellene hason erő 's míveltség nem szegül. —

Igy kivánunk mi intézetünknek a' míveltektől, (ha egészben fogunk-fel mindent) bocsánatot, igy a' míveletleneknek értelmi kifejlést, — Hazánknak pedig — áldást és szerencsét! —

Magyarország.

Úgy látszik, hogy miolta 1829-ki Octoberben leomlott amaz irtóztató hótömeg, a' természet mintegy kitért a' maga rendes útjából. Csudálatos valóban, hogy minden természeti jelenségek hazudtolják a' tapasztalást. Hányszor kelt fel, és szált-le a' nap ködben, sőtt vérködben! — hányszor láttuk a' holdat homályos ködvilág között 's udvarral — hányszor a' csillagokat ködfénnyel körülözve, a' nélkül hogy ezen jelenségek, előjelei lettek volna, mint máskor, a' közel esőnek. De mi több; — e' jelen évben megérkeztek sok vidékinken a' fekete felhők, elboríták látkörünket, hoztak villámokat 's menydörgéseket, a' nélkül hogy a' lepotyogott esőcseppek eltudhatták volna verni a' föld' porát: — fútt a' déli szél; állatok, plánták 's ködök jövendölék az esőt, de mind hasztalan. —

Idő előtt kieresztvén a' havatlan száraz tél, Martiusban már szokatlan meleg állott be, melyet Május 9-től—14-kig tartott fagyások és havazások követvén, országszerte megrontá kisebb vagy nagyobb mértékben szőlleinket, gyümölcsfáinkat, réteink' és vetéseinket, kiváltkép' a' kihányt kalászú őszieket. — Az okozott kár azonban hasonló és irányos a' természet' ténfergő nyomaihoz, mely ha sok helyeken áldást árasztott, több helyeken szomorú következéseket szült.

Különös, hogy ugyanazon tájakon, majd az északkeletre, majd északnyugotra, majd délre dűlő, és magosabb vagy alacsonyabb fekvésű szőllőkben tett a' Májusi fagy kárt. De igy van a' rétekkel is, melyeken néhutt a' lapályokon, néhutt hátasokon vergődött fel a' fű, ámbár több helyeken sehol; — igy van az őszi kora vetésekkel is, melyek közül ugyanazon egy határban itt a' dombosabb ott a' lapályosabb helyeken fagyasztott inkább: — igy van a' gyümölcsfákkal is, melyek közül majd a' szélnek álló majd a' szél ellen mentetteket rongálá meg ugyan egy helyen, ugy hogy általányosan szólva, Hazánkban a' természet' idei munkálatai zavartak mint a' szerencsétlenség' gondolati — és minél rendetlenebbek, annál nehezebb a' Haza' állapotjáról általányosan szólani. A' mit csak akkor érthetünk tisztán, midőn előbb a' részeket előterjesztettük. Lássuk tehát mint vannak?

Tiszántúl.

Fájdalom! Ez a' rész, mely Honunk' kanahánja, 's melynek egy évi jó termése elegendő,

hogy a' két testvérhont, ha semmi nem termene is egyebütt, gabonával kitartsa: — ez a' rész, mely Magyország' gabonatára, 's legtöbb marha nevelője, nehány határokat mint csekély foltokat kivévén szomorú helyzetre jutott: 's úgy látszik, mintha az idő mostohasága prédául választotta volna ki különösen magának azon országrészünket, mely csak nem Orsovától kezdve a' Duna folytában mintegy Pest vármegye közepéig: innen a' Jászságnak és Heves vármegye lapály részeit is befoglalva, a' Tiszának képzelt vonal és Erdély határai közt fekszik.

Nem elég vala, hogy az előbbi évekbeli szárazság feldúlá növényeit, és a' marhadög megpusztitá barmait, hanem még ez évnek kelle új 's az előbbieknél szomorúbb csapást hoznia.

Elmellőzvén Juniusban itt ott permetezett, de a' kiaszott földet csak beharmatozott esőcskéket, a' szárazság általányosan oly irtóztató, milyenre a' legvénebb emberek sem emlékeznek. — Ott hol árkot vagy kútat ásnak a' tiszántuli agyag 3 ásó nyomnyira szokatlan penészes és fejér mint a' salétrom. A' köz legelők átalányosan mondva sok helyeken meg sem indúlhatván; de Aprilis és Májusban végkép' elperzselődvén, a' réteket barmok legelték fel; sőtt nagy vidékeken ezek sem lévén elegendők, még a' tavalyról maradt szalmát is fölették. Vannak vidékek, hol a' különben is csekély vetéseket a' barmoknak lekaszálták; de vannak hol nem is lehet lekaszálni, 's ez okból a' ludakkal is sertésekkel készülnek leetetni. A' gabócza vagy szücskő átalányosan emészt és uralkodik. A' tavaszi vetések ott hol vannak, mind esőre várnak, mely ha késik, ehhez sincs semmi remény; úgy hogy ezen áldott honrész' sok leggazdagabb vidékein, úgy szólván mindenekre nézve, csak maga a' nyomorúság termékeny; 's hinni kell, hogy nem határokon, hanem sok legjobb földü vidékeken a' szó legszorosb értelmében egy szénabaglyát sem láthatni, kivévén némely szegény réteket és folyok' lapályait, hol hellyel hellyel mutatkoznak a' kaszálók. Egyetlen reménye lévén ezen résznek az, hogy ha az esők megerednének, sarjút talán kaszálhatnának; ezek azonban még mind eddig is kimaradtak; sőtt nem is úgy áll a' megátalkodott száraz idő' képe, hogy még esőre mutatna.

Mely nagy csapás mindennek az árrát két annyira rugtatá ugyan: de csak azért nem sokkal többre, mert azonkivül, hogy ily tömérdek tartományban hellyel hellyel találkoznak, noha csekély mennyiségben, termett vidékek, e' végpusztulásra való jutást enyhiti, Hazánk dunántuli meglehetős, sőtt helyenkint jó, Erdélynek pedig igen böv termése; szinte mint a' mult évről maradt tetemes gabona mennyiség is; és hol a' marhadög inkább pusztitott, itt ott bár gyéren, számos szénamaradvány.

Levéltöredékek.

Torontal. Modos Jun. 15. A' Májusi fagy minden szelid és mezei vad növényeket tönkre tett; — szőlő tőkéink' kára pótolhatatlan, a' repczék és rozsok többnyire elfagytak; a' több vetések is sínlik e' csapást, szinte mint eperfáink 's igy a' selyemtenyésztők is; — legelőink vég veszedelemmel fenyegetnek — vannak Bánságban helységek, hol az igás' marha még Május utólján is jászol mellett szalmán tengődött. 'S ezen Torontal vármegyének és a' Hazának is Kánánföldje, az úgy nevezett Hát rettegve várja a' reménytelen aratást, hol nem csak ritkák a' búzák, de kicsinyek is. — Széna kaszálóink épen csekély 's majd semmi terméssel biztatnak. A' repczéket a' fagy előtt a' hernyó, utóbb az ezekből lett bogarak emésztették: most pedig az úgy nevezett szipoj (elater segetalis) lepte el buzáinkat, mi kevés volt is e' déli részen.

De mind ezeket inkább láthatjuk e' következő szinte hiteles jegyzékből, mely Junius 7én költ, a' miolta inkább romlott mint javúlt minden.

Torontal 151 határaiban van

	jó	középszerü	rosz	semmi	
Buza	2	65	81	3	helyen
Kétszeres	2	52	65	32	„
Rozs	—	4	18	129	„
Árpa	19	57	57	18	„
Zab	23	66	61	1	„
Kukuricza	12	40	75	24	„
Köles	—	8	21	122	„
Krumpli	15	37	29	70	„
Dohány	2	—	17	232	„
Széna	2	18	41	90	„

Csanád. Makón Jun. 10. Mindennemű veteséink, melyeket a' fagy, szárazság és szücskő meghagytak, igen silányak, mert ezen vidék látni sem szokott oly ritka, oly rövid szalmájú 's erőtlen vékony szárú gabonákat mint ez ideiek. A' tavasziaknak legkisebb szárazság esetében elszorúl a' szeme: a' lóherésekben oly kemény a' föld, mint a' barmok által tapodott gyep. 3 ásó nyomnyira a' föld aczél rétegeiben szokatlan penészes, és fejér mint a' salétrom. Ha eső lesz, a' zabhoz, kukoriczához csillámlik egy kis remény; különben semmihez. Széna termésre legroszabb kilátás: szinte mint a' szalmára is: legelőink épen elsültek és kopárok. Repcze az egész megyében semmi sincs. A' fák' gyümölcseit érezhetőképen nem sértették a' fagyok; de a' nemesebb gyümölcsfajokban a' természet mostohálkodott. Szőllő semmi. Tavalyi gabonamaradék van meglehetősen; és számos helyeken tavalyi szénakazalokat is nagy mennyiségben láthatni, mert a' téli szerte dühödött marhadög Megyénknek e' jeles ipar' ágát tetemesen megrontá. A' marhabetegség mind itt mind a' szomszédoknál teljesen megszűnt; ellenben az epemirigy a' közrendű embereknél több helyeken mutatkozik, de sokkal szelidebben mint első kitörésénél.

Nagy Kunság. Túrkeve. Jun. 26. Nehezen lehet ez idei termésről oly nyomasztó tudósításokat olvasni mint a' termékeny Nagy Kunságról. Több vármegyéken keresztül utaztam; de a' nagy szárazságban és hőségben annyira kiégett földet, oly semmi legelőt, oly apró és már is elaszott vetéseket, oly sok éhező jószágot valóban sehol sem láthatni. Más esztendőkben már ily idő tájban sürü volt a' szénabaglya most pedig a' szó legszorosb értelmében egyetlen egy baglyát sem lehet látni; mert a' kaszállókat leették a' gulyák 's ménesek, és még is éhesek: sőtt más vidékre való elszerzésről gondoskodunk.

A' vetésekre még roszabbúl áll a' dolog; mert ha itt ott mutat is a' vetés valamit, több de igen sok rész van olyan, hol mind az őszi mind a' tavaszi vetés csak egy arasznyi, úgy hogy letakarni sem lehet, ha csak a' földjén sertésekkel 's lúdakkal fel nem etetjük. A' mikből látszott volna is valami, a' fagy végképen elpusztítá, valamint a' temérdek szücskő vagy gabócza is, mely a' zöld vetések' leveleit és fejeit szokta elrágni, 's csak az elszáradtakat meghagyni: a' honnan sokan zöldjébe vágják le előle vetéseiket — a' hol van. —

A' gabona árra kétszer felebb rúgott. 'S innen van hogy az alföldiek midőn Pestre terhet fuvaroztak, onnan az ott vásárlott gabonát itt nyéreséggel adták és adják el.

A' kukoriczára 's kölesre ha eső nem jő, mind semmivé lesznek. A' szőllők annyira elfagytak, hogy a' tőkék ki sem hajtottak, 's a' melyek kisarjaztak is, azokhoz sincs remény. Ily nagy szárazságra mint ez, még a' legvénebb emberek sem emlékeznek; 's nem csuda ha félelemmel, sőtt kétségbeesve tekintenek a' jövendő eleibe.

Debreczen Jun. 22. Mezei gazdálkodásunk szomorú: szénánk úgy szólván semmi sem lesz: mezeink elasztak; vetéseink aprók és silányok, kevés szem, szalma mi sem: a' tücsök vagy sáska (grillus stridulus) most újra mutogatja magát, azzal a' különséggel, hogy tavaly inkább az agyagos mezőket és szántóföldeket, most pedig inkább a' homokos és erdős részeket rontja.

Szőllőink, melyek födetlenek maradtak, a' zöld fagyás miatt igen nagy kárt szenvedtek: 's ha mi maradt volna is, a' Diószegi hegyen a' felhőszakadással két ízben jött jégeső mindent elseprett.

Szatmár. Nagy Károly Jun. 20. Őszi vetésink, kivévén a' Tiszamelléket, 's más alantos helyeket igen középszerük, sőtt több helyeken silányok, különösen a' búza ritka 's rövid szalmájú — a' rozsot a' Májusi fagy sok helyeken megrontotta.

Tavaszi vetésink még roszabbak, a' tengerihez ha eső nem jő, semmi remény: a' zab aligha magvát megadja: őszi árpáink még a' téli fagy miatt kivesztek: tavasz árpáink gyengék, de még is a' zabnál valamivel jobban sikerültek: takarmány növényink, lednek, bükköny, 's t. e. pulyán maradtak, bár virágzásban indulva várják a' kaszát: szénánk sem fekete sem homokos helyeken nincs semmi, 's ha itt ott találkozik is egy harmad résznyit remélünk mint tavaly volt: a' dohányt már egyszer megkapálták, mi lesz belőle? a' jó isten tudja. — A' szőllők, nevezetesen az Érmellékiek igen csekély szüretel biztatnak. Ily sőtt szomorúbb állapotban van Békés, Szabolcs, és Bihar sőtt Arad is némely helyeket, mint foltokat, kivévén.

Pest. Nagy Kőrös. A' Májusi fagy szőllőinket annyira megrongálá, hogy nagy része a' tőkéknek kivesz: legelőink olly igen elsültek, hogy azokon nem csak a' lovak és szarvasmarhák éhel döglenek; hanem a' birkákra is hasonló sors közelget, mert a' tömérdek szücskő gyökereig kirágta előlük a' mezőt. Nehány homokhajlást kivévén határink jobb részén széna épen semmi sincs: nyomorúlt őszi vetéseink kalászai elfagyván, azt sokan lekaszálták, 's a' melyek meghagyattak, azokat a' rekkenő meleg szárítá el: a' kukoricza, mely fagy után ujra vettetett, a' nagy forróságban elfonyadt; 's igy a' kaszálláshoz, aratáshoz, és szürethez semmi remény sincs. — Ily nagy szárazságban és homokos utainkon a' szekerek fél küllőig lesülyednek.

Ennyi szomorú hirek után, Hazánk több részeiről jövő számunkban irván, nem lesz felesleges jobbat is közleni.

Erdélyből

Szamosújvár. Jun. 20. A' vetésre valamint a' veteményezésre is egy átaljában Erdélyország nagyon dicsekedhetik, jó reményben lévén a' bő aratás és minden gabona 's növény' termése eránt. Kaszálóink nagyon buják, a' minőre rég időtől nem emlékeznek gazdáink, melyeket a' gyakori 's igen hasznos esőzés és kellemes időjárás naponként gazdagitják. Minthogy a' mult évben takarmányunk bőven volt, úgy legelőink is gazdagok, marháink állapotja legjobban van. Egyébiránt a' múlt téli kemény fagyok gyümölcsfáinkat 's oltoványinkat nagyon megrontották 's most többnyire kiszáradnak.

A' Gyapjúárra nézve mind ez ideig tökélletes rendbe nem jöhetvén, csak eddigleni előbbi leveleink' velejét közöljük.

Szászország.

Leipzig. Junius 14. E' mostani Leipzig-Naumburgi vásáron, sokkal több gyapjú mennyiség kelt el, mint az előbbeni Husvétin. Az ela-

dott mennyiség 45—50 ezer Stein *) körül van. A' finom electoral gyapjú' mázsája 150 **), 125 tallér. — Közép finomé 110, 100 tallér. — A' közép gyapjú 90 tallér volt. —

Stettinban a' gyajúárr száznál 5—10 felebb kelt, mint az előbbi vásárban.

Drezdában 1½—3 tallérral emelkedett a' tavalyi árron felül. A' finom Electoral gyapjúból egy Stein 26—31 tallér; közép finomból 23—25 talléron; a' közönséges 10—15 talléron kelt.

Egyébiránt minden posztógyárok' élénk munkássága, 's a' szükségek' okai nem szünvén, nagyon természetes, hogy a' gyapjú keletnek 's árrnak is meg kell maradni. De mi tehát azon megmaradandó árr? 'S micsoda irányban veszük mi ezt be? erről bővebben fogunk szólani. —

*) Egy Stein 22 *ℳ.* nehézség. Egy Szász mázsában van 110 *ℳ.*, — és így 5 Stein egy mázsa. — De a' mi mázsánk még is Leipzigban nyom 120 fontot, mert ott a' font is kisebb: és így minden mázsánknál marad a' Kereskedők' részére 10 Leipzigi font nyereségül.

**) Egy Leipzigi tallér 28 garas p. p. körül.

Óvásul.

Moson vármegyebeli Viltmanshofi pusztán lakó számadó juhászné, ki mintegy 70 esztendős, 17 évek olta mindig a' gyomrát fájlalta, 's hijában orvosoltatá sok drága pénzen magát. Leginkább folyvást a' hányás erőltette és ha tüz körül volt legnagyobb fájdalmakat érzett. Folyó évi Junius 6kán nagy hányás jövén reá, kivetett egy 13 ujnyi hosszú és egy ujnyi vastag kigyót. A' kigyó, mely pohárban tartatik, téjjel és fűvel táplálltatik: bőre és hártyája igen vékony, a' kigyó pedig oly szelid, hogy kézbe lehet venni.

Jó ha a' mezei emberek, legalább ingeiken szűrik által, a' kútkopolyákból 's tavakból meritett innivaló vizet.

Valamint örömmel vettük nagyobb városaink' t. cz. Tanácsainak azon hazafiúi keszségét, mely szerint általunk megkérve e' köz jóra ható intézetünk' számára, a' piaczi árrok' szinte mint gazdasági jelen körülmények' megküldését hiteles tagjaikra bízni szivesek valának; szinte oly bizodalommal várjuk azoknak tudósitásaikat is, kiké még eddig kezünkhöz nem jöhete. Mivel pedig szétküldött piaczárrjegyzékinkben ezüst pénz van téve, kérjük az árrt váltóban tétetni.

Jelentjük egyszersmind, hogy mivel igen sok t. cz. előfizetőink' nevei csak az utolsó időponton jutának hozzánk, ha az első számunkat csak másodikkal veendik, a' melyen, bár mint igyekeztünk, sem segitheténk, — ne nekünk meltóztassanak hibául tulajdonítani. Egyébiránt azoknak is, kik még ezután kivánnák lapjainkat járatni, ez első számtól kezdve szolgálhatunk, — szinte mint

Felveendünk mindenféle gazdasági, kereskedési 's egyéb körülményekről szólló hirdetéseket.

E' számunkal közöljük a' Juniusi piaczárrjegyzéket. Ohajtottuk volna, több nagy piaczinkról is adni, de leveleink nem érkeztek: reményljük azonban hogy bár nagy is e' vállalat, a' mi kezdetben nem lehete, létesithetni teljes a' bizodalmunk.

PÉNZKELET junius 28ikán: 5 pCtes = $103\frac{13}{16}$; — 4 pCtes = $99\frac{3}{4}$; — 3 pCtes = $75\frac{5}{12}$; — 1821iki: = $141\frac{3}{8}$; — Bankrészvény: = $1373\frac{1}{4}$.

☞ Éppen most érkezett Leipzigból Jun. 27. azon levelünk, melyben jelentve van, hogy a' legközelebbi Berlini gyapjúvásár' kezdetén a' vevés nem akart indúlni: de ellenben felugrott az árr azután.

Folyó Árjegyzék

Váltó Czédulában.

Napok és Városok Nevezése.	Font. Hús: Marha kr.	Juh kr.	Disznó kr.	Füstölött Disznó kr.	Mag: Lóher kr.	Luczerna kr.	Akó. Bor: Óveres fr.	Ó Fejér fr.	Új Veres fr.	Új Fejér fr.	Égettbor: Gabon. fr.	Törkölyből fr.	Szilva Palin. fr.	100 Darab. Nyúl Bőr fr.	Szarv: Szarvas fr.	Ökör fr.	Tehén fr.	Bivaly fr.	Csúcs f.
Junius' 25-kén Baja	12	8	12	18	48	48	10	12½	6	8	—	29	25	—	—	—	—	—	—
„ 15-kén N. Becsk.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 17-kén Eszék	11	11	—	—	—	—	12½	12½	5	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 24-kén Gyula	11	10	12	16	—	—	—	7	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 20-kán Jánosi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 25-kén Jászber.	11	9	14	—	—	—	10	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 14-kén Makó	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 12-kén Miskolcz	12	—	12	20	—	—	—	10	—	5	12½	12½	15	—	—	—	—	—	—
„ 20-kán N. Károly	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6-kán N. Kőrös	11	11	14	15	—	—	9	—	5½	5½	18	20	25	—	—	—	—	—	—
N. Várad	11	9	14	—	—	—	—	20	—	10	10	10	15	—	—	—	—	—	—
Junius' 17-kén Pápa	—	—	—	—	—	—	—	13	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 25-kén Pest Vár.	12	11	19	28	—	—	12	16	8	10	20	23	24	—	—	—	—	—	—
„ 22-kén R. Komár.	14	10	19	36	—	—	12	—	8	—	21	29½	28½	—	—	—	—	—	—
„ 6-kán Somlyó	10	9	12	15	—	—	20	12½	10	5	10	10	20	—	—	—	—	—	—
„ 24-kén Túr-Kevi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 18-kán Weszpr.	12	9	16	—	—	—	—	10	—	5	24	24	30	—	—	—	—	—	—

Pozsonyi

Napok és Városok nevezése	Búza		Kétszeres		Rozs		Árpa		Zab		Kukoricza		Köles		Kása		Őszi Repcze	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.
Junius' 25-kén Baja	3	36	2	—	1	50	1	40	1	20	2	—	2	5	8	2	9	20
„ 15-kén N. Betsker.	4	45	3	—	—	—	2	—	1	30	2	—	—	—	—	—	—	—
„ 17-kén Eszék	3	30	2	45	2	—	1	40	1	—	2	5	—	—	—	—	10	—
„ 24-kén Gyula	4	—	3	15	—	—	1	50	1	40	2	—	2	30	4	—	2	30
„ 20-kán Jánosi	3	15	2	15	1	45	1	15	1	22	2	—	—	—	—	—	—	—
„ 25-kén Jászberény	4	—	3	20	3	45	3	30	3	—	3	—	—	—	—	—	3	—
„ 14-kén Makó	4	7	3	7	—	—	3	39	3	45	4	30	—	—	—	—	—	—
„ 12-kén Miskolcz	5	—	4	10	3	19	2	30	1	29	3	—	—	—	7	47	—	—
„ 20-kán N. Károly	3	30	—	—	1	45	—	—	1	45	2	—	—	—	—	—	—	—
„ 26-kán N. Kőrös	5	5	3	24	3	52	2	30	1	48	3	3	3	—	6	—	—	—
N. Várad	3	45	2	30	2	—	1	40	1	40	2	—	7	30	7	30	—	—
Junius' 17-kén Pápa	4	30	—	—	2	24	2	15	1	48	3	12	—	—	—	—	—	—
„ 25-kén Pest Városa	4	30	3	20	2	40	3	15	—	—	3	40	6	—	12	30	—	—
„ 22-kén R. Komárom	4	7	2	47	2	45	2	8	1	33	2	36	2	40	7	28	—	—
„ 6-kán Somlyó	3	45	2	30	1	30	—	—	1	—	1	30	—	—	—	—	—	—
„ 24-kén Túr-Kevi	7	30	—	—	—	—	3	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 18-kán Weszprém	4	5	2	55	2	30	2	2	1	30	2	17	3	—	5	—	—	—

Má

	Szalonna	Háj	Zsír	Tehén Vaj	Juh Vaj	Sajt	Túró	Faggyú Olvasztott	Faggyú Nyers	Gyertya Faggyú	Gyertya Viász	Szappan Fejér	Szappan Fekete	Dohány Jobb	Dohány Közöns.	Kender
	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.
Junins' 25-kén Baja	50	55	50	100	83⅓	25	30	—	43¼	60	—	40	—	20	—	30
„ 15-kén N. Becsker.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 17-kén Eszék	45	—	37	40	—	—	10	—	40	35	—	40	—	—	—	—
„ 24-kén Gyula	40	45	40	60	40	20	20	—	36	60	—	30	—	14½	—	36
„ 20-kén Jánosi	—	45	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 25-kén Jászberény	40	55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 14-kén Makó	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 12-kén Miskolcz	40	60	—	100	—	40	45	—	40	55	—	—	55	40	—	—
„ 20-kán N. Károly	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55	—	—	—
„ 26-kán N. Kőrös	42	47	54	30	—	15	16 4/6	—	41 4/6	55 4/6	—	40	—	30	—	25
N. Várad	40	42½	40	42½	—	—	17½	—	50	60	—	50	—	—	—	—
Junius' 17-kén Pápa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 25-kén Pest Városa	50	36	60	80	—	25	24	—	—	66	53	—	20	10	—	—
„ 22-kén R. Komárom	55	—	60	106	—	40	—	—	41½	65	—	60	—	40	—	—
„ 6-kán Somlyó	45	62½	62½	43½	—	—	20	—	35	64	—	50	—	30	—	—
„ 21-kén Túr-Kevi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 18-kán Weszprém	40	65	65	80	—	30	—	—	40	50	—	42½	—	—	—	80

Mérő.

Tavaszi Repcze		Bükköny		Muhar		Len-Mag		Kender-Mag		Naprafor-gó-Mag		Aszaltt Szilva		Aszaltt Megy		Dió		Lencse		Borsó		Bab	
fr.	kr	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.
—	—	—	—	2	12	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	7	30	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	2	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	7	46	—	—	7	30	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	10	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	36	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	12	—	12	—

Zsa.

Gubacs	Len	Viasz	Szín-Méz	Sárga Méz	Ló-Szőr	Olaj: Repcze	Olaj: LenMag	Komló	Rongy	Toll: Fosztatl.	Toll: Fosztott	Toll: Pehely	Toll: Iró 1000	Sáfrány	Szék só	Hamu Zsír	Gyapju: Finom	Gyapju: Közép	Gyapju: Közöns.	Pamut	Vas	Sárga Réz	Veres Réz	Timsó	Ón
fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.
5	42½	200	45	—	60	45	75	—	—	—	—	—	—	—	3¼	40	175	125	80	26	—	200	—	—	50
3¼	—	—	—	—	—	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8½	40	140	42½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	225	200	160	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	36	47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3¼	—	—	—	—	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	—	—	—	—	25	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 15/63	—	—	162	125	—	—	—	—	—	—
5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	250	200	150	—	—	—	—	—	—
—	—	225	48½	—	100	75	65	—	—	—	—	—	—	75	20½	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	22½	—	—	50	100	—	—	—	—	—	—	—	—	18	—	—	—	—	23	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	70	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	212½	162½	150	—	—	—	—	—	—

Napok és Városok nevezése	Párja.																			
	Hízott Ökör		Tehén		Jármos Ökör			Hízott Disznó		Sovány Disznó			Hízott Ürü		Bőr					
					1-só Rendü	2-dik Rendü	3-dik Rendü			¼ Esztendős	1 Esztendős	2 Esztendős			Ökör	Tehén	Borjú	Ló	Juh
	drb.	fr.	drb.	fr.	fr.	fr.	fr.	drb.	fr.	fr.	fr.	fr.	drb.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.
Junius' 25-kén Baja	900	330	700	160	350	250	200	500	110	12½	19½	32	100	22½	30	24	5	6¼	2½
„ 15-kén N. Becskerek	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 17-kén Eszék	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	12½	3½	—	½
„ 24-kén Gyula	1100	300	800	200	250	200	150	180	100	16	24	30	—	—	30	20	5	9	5
„ 20-kán Jánosi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 25-kén Jászberény	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 14-kén Makó	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 12-kén Miskolcz	800	300	600	200	200	150	125	400	100	40	50	60	—	—	40	27½	5	10	2
„ 20-kán N. Károly	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 26-kán N. Kőrös	—	—	—	—	—	—	—	200	50	14	29	40	—	—	30	23	4	7	—
N. Várad	—	300	—	150	300	250	150	—	100	25	30	40	—	—	25	20	5	12½	8½
Juuius' 17-kén Pápa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 5-kén Pest Városa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 22-kén R. Komárom	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 6-kán Somlyó	—	—	—	—	300	200	136½	360	70	20	37½	50	—	—	40	30	5	15	2
„ 24-kén Túr Kevi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 18-kán Weszprém	1300	425	—	175	300	250	150	600	200	17½	25	50	—	17	35	16	4	9	4

2. Szám
PESTEN
Szerda
Julius' 6kán
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG', IPAR', ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

Első kézből — első kézbe.

Minden fáradságnak meg kell nyernie a' maga jutalmát, különben ha ezerszer igyekszik is talpra állani, mind annyiszor viszsza esik. Még is azonban, fájdalom! ki fogja közülünk tagadhatni? hogy csak nem átalányosan ily sorsban nyomorgunk. Mi légyen ennek legfőbb oka? azt mindnyájan ugyan tudjuk, de mivel nem egyenként, szükségesnek látók öszveszedni az észrevételeket.

Legyen itt elég most azt mondani, hogy jövedelmeink' legfőbb kútfeje a' gyapjú. Ezért fáradnak, ezzel vesződnek esztendőkről esztendőkre gazdatársaink; midőn azonban pénzzé akarják tenni: az erre szánt órák, melyeknek jutalmazó — 's így öröm óráknak kellenék lenni, hogy a' boszúságnak, méregnek, sőtt fájdalomnak órái — ki az? ki nem tapasztalta volna. Hajtsuk fel tehát a' leplet, mely alatt lappanganak a' kereskedői fogások; nézzük meg jól körülményeinket, melyekre ezek kitűzték a' nyereség', és diadal' zászlóját: keressük ki az eszközt, melyel védhessük magunkat; 's midőn feltaláljuk a' biztos álláspontot, fogjunk kezet, 's kiáltsuk egymásnak! de oly erősen, hogy szíveket emeljen, 's lelkeket rázzon. Egyesült erőé a' győzedelem! —

Igy valóban, ha ez idvességes jelszó nem csak hangban, de tettleg is fog munkálni, nem azt érendjük el, hogy mi a' kül kereskedésnek árrszabályt és törvényt szabunk; hanem azt, hogy magunkhoz nyitunk oly útat, melyen a' kül kereskedés tőzsérség nélkül hozzánk juthasson. Melyre tőlünk, bizonyos kedvezés és áldozat kivántatik; de melyeknek kettős jutalmát adja ama derék viszony, mely két okos és tehetős között szokott létezni. Ezeknek következésében, vegyük fel körülményeinket.

Midőn egész esztendei jövedelmeinket a' gyapjús zsákokba tömjük, körülnézünk, hogy ki fog érettük pénzt adni? — Egyik felől látunk vigályosan egy két szomszéd posztógyárost (fabrikást) más felől pedig a' zsidók' vagy inkább mint mi nevezzük, a' szomszédok' pezsgő seregét, melynek nagy része, a' külföldi gyapjú kereskedők' mindenese.

Ilyen két csapat vevők közt, mit várhatunk egyebet? mint azt, hogy az utóbbi ezt mondja az elsőnek „Urak! itt kivülöttünk senki sincs „más: fel ne verjék a' gyapjúárrt! mert mi is „nyerünk, az urak is olcsóbban vesznek" 's igy oly kótyavetyére jutunk, melyen a' vevők' csoportja egy test és egy lélek: mi pedig a' há-

nyan, annyi darabokra vagyunk szaggatva, hogy a' szétzuzott erővel annál könnyebben játszhassék a' kereskedők' egyesült esze, pénze 's hatalma, — mely ellenünk egyesek ellen tudományos rendszerrel dolgozik, 's teszi a' támadásokat.

Ki fogná azt szemére vethetni a' Kereskedőségnek, hogy ne oly olcsón vegyen mint csak lehet; 's ne oly drágán adjon, mint csak eltudja sózni. Hiszen épen ez a' kereskedés' alapja. — És mikor nem vette ez még is a' maga nyereségét az eladó' vagy vevő megegyezésével, 's legszebb szerrel? — Ez ismét az ő fogása. — Az elvének állani kell örökre: de a' mód ellentéttel módosítható; vagy is, mi nem elégszünk be azzal, hogy vevőink csupán egy két posztógyárosból, és a' zsidó nemzetből álljanak.

Mi előtt azonban a' módosításra mennénk, szükség előbb említést tenni körülményeinkről, és —

A' zsidókról.

E' népfaj, mely kivált hajdant a' világ' csúfjának tartatott, de a' melynek valóban e' felvilágosulás' századában jobb sorsot, sőtt polgárisulást óhajtunk, a' nyomatás, és szükség által oly kedvező állapotra jutott, melyben szemessége 's értelmi kifejlése által, minden ágazatokban, mikből csak pénzt lehet teremteni, átalányosan szólván, nagyobb ügyességgel bir nálunknál. 'S igy miután magunk okoztuk felvilágosulását 's ügyességét; őtet ezért vádolni, 's keresésmódtól megfosztani akarni, kedvetlenebb volna reánk nézve, mint alacsony irígységgel sőtt fosztással vádoltatni. A' mennyiben, azonban nékiek kötelességük magokról gondoskodni, 's ez által mi tőlünk nyereséget vonni; szinte úgy van nekünk is jussunk sőtt kötelességünk ellenük védelmezni magunkat.

Tekintsük meg hát a' zsidók' általi gyapjúvétel módokat. —

Gazdáinknak nagyobb része, hogy örökös pénz szűkiben él, ezt a' zsidóság szinte úgy tudja, mint azt érti, hogy ha valakinél szükségessé tudja tenni az ember magát, nála nélkül nem fog élni tudni. Ebből azután ama fogásnak születik az ereje és hatalma, hogy az előre adott pénz évenként még egyszer annyival kamatoljon. —

Ha már e' szerént ki van mutatva a' szükség' ideje, a' pénzadás' módja és formája; az ilyes pénz' felvételével hányféleképen alapúl a' gazdaság' veszedelme, nem akarunk a' ráemlékeztetés által, sokaknak fájdalmat okozni. Csak azt említjük, hogy ezen mód legyen az, melyen nagy része gyapjainknak, folyvást le van előre kötve, eladva, vesztegetve, 's úgy szólván vesztve. — Vagy is azon mód, mely által gazdáink' nagy része zsidó birtokba kerül, 's pedig úgy, hogy a' ki egyszer hálóba esett, abból ki nem tud bonyolódni: de ha kiszabadúl is, egy szerencsétlenre nézve eme kedvező körülmény akkor is csak egy magyar nagy szerencse, melyet megnyerhet az is, kinek nem a' nyaka, csak a' lába törik el. — Az ilyen eladás módtól mindenkit Isten őrizzen!

Másik vételmód az, midőn vásárokról kimaradt gyapjút vesznek Pesten, vagy gazdáinknál otthon.

Itt meg kell jegyezni, hogy néhány igen pénzes gyapjúkereskedőkből állanak főként a' mi vevőink. De a' kik magok ritkán elegyednek apróbb vételekbe: ellenben igen számos kezük lábuk van a' mi zsidóinkból: a' kik ismét több tőzsérekkel űzik a' bevásárlást.

A' kereskedési okosság maga ellen soha sem dolgozván a' főbb pénzes kereskedők, mintegy felosztják magok közt vagy vidékinket, vagy gazdáinkat; úgy hogy egyik a' másik osztályába csak igen nagy szükségben avatkozik, jól tud-

ván, hogy csak maga alatt vágná a' fát. Ezenkivül azonban szükséges lévén, a' közelebbi körülményeket ismerni, ezt az apróbb kereskedők és alkász vagy fürkész zsidók által eszközlik, kiknek ügyessége, mind gazdáink' belső, mind vidékink' külső állapotját a' lehetőségig könyv nélkül tudván, velünk, mint kik ez által ki vagyunk vetkeztetve a' fegyverből, könnyen bánnak.

Innen van aztán, hogy ugyanazon egy kereskedő olykor 20 személyben is megjelenik nálunk, a' nélkül, hogy ő magát láttuk volna: és pedig úgy, mintha egyik zsidó attól félne, hogy a' másik elüti a' kezéről a' vételt, vagy úgy mintha egyik sem látta volna soha a' másikat.

Mely e'beli fogás, ama tévedésre vezetvén gazdáinkat, mintha már számosvevők nézték 's hagyták volna nyakukon a' gyapjút; ez ismét ama másik csalódást okozván, hogyha oda nem adják a' legtöbbet igerőnek, (t. i. ugyanazon egy vevőnek,) majd rajtuk marad: — nagyon természetes, hogy oly eladás eszközöltetik, milyet a' vevő akart. Annyival inkább, mert a' posztógyárosok aprólékosságokat venni nem szokván, az eladó más vevőre nem is igen várhat — a' vevő pedig semmi más vevőtől nem félhet.

Vannak azonban esetek, melyek ide nem tartoznak; de ezeket valóban amazok közt csak kivételeknek lehet mondani: 's igy ezt teljesen átalányosnak állitani, oly hiba volna, mint tagadni. Ne legyünk könnyen hívők; de ha a' tapasztalás igazolandja észrevételeinket, annál kevésbé tagadjunk.

Harmadik vételmód az, midőn tehetősebb gazdáinktól vesznek gyapjút. — Fejtegetni azt, miféle feltételek szoktak a' gyapjúba bealkuttatni; micsoda ámitó módok és formák adatnak ilyenkor elő; hogy hitték azokat el sok gazdáink, miként mutatott a' következés ellenkezőt, — egyenként tapasztalák; de kik nem tapasztalák, azok tán bizonyosok lehetnek benne, hogy ők nem tudnak tapasztalni. Már valamint ennek, úgy a'

Negyedik módnak is, mely szerént több esztendőkre is szoktak előre alkut tenni, miféle kárai, sőtt veszedelmei vannak gazdaságunkra nézve? alább bővebben fogjuk előadni.

A' mely gyapjút e'képen le nem tudtak előre foglalni 's magokévá tenni, az gyapjú vásárainkon jut ismét kezeikbe. Mert ezeken már megjelennek ugyan nehány szomszéd posztógyárosok, kik azonban mind öszve sem dolgozzák fel talán század részét gyapjainknak, de mivel fel kell tenni minden vevőkről mind azt, hogy a' hol concurrentiájuk csekély van, egyetértenek; mind azt, hogy a' meddig lehet addig nyomják le az árrt: ismét igaz marad, hogy legtöbb gazdáink' nyeresége csak ugyan zsidó kézbe kerül. De tegyük fel, hogy nem értenek egyet. Annyi még is igaz, hogy a' külföldi posztógyárosok javából, ha csak egy két gazdagabb birtokosinkhoz nem, vásárinkra ugyan nem jönek, és igy a' zsidókon kivül más vevőnk csak ugyan kevés van.

Ezeknélfogva csak nem egészen oda üt ki állapotunk, hogy a' mi eladásunk a' természet' törvényei ellenére nem két, hanem három személyből áll: mert a' tenyésztők és gyárosok között van még a' zsidóság, mely úgy látszik mintha a' másik kettő károsodásából húzná a' nyereséget, azonban e' körülmény oly hatással bír, minélfogva csupán csak a' tenyésztő szenved; mert a' posztógyárosok' szüksége lévén az árrszabó, ettől függ, hogy a' zsidó mit kapjon; vagy is az egyenes károsodás nem érdekli a' posztógyárost, kinek a' zsidó eladja: de ellenben mennyire nehezíti ennek is a' vételt, 's mi károkat okoz közbevetőleg? alább bővebben látható.

Ezen helyzetből hogy kiszabadúlhassunk, szükség elővenni azon eszközöket, melyek közülünk, és a' külföldi posztógyárosok közül

kiküszöböljék a' zsidókat, és tőzséreket, ha nem egészen is, a' mi lehetetlen, legalább annyira, hogy belőlük csak azoknak jusson, kik kész akarva kivánják üstökeiket tovább is kezeikbe hagyni. —

E'hez ismét csak úgy juthatunk legbizonyosabban, ha eltaláljuk, és kivivjuk ama helyzetet, mely gyapjú vásárinkat, a' külföldnek szükségessé 's kedvezővé tegye; 's így az Angol, Franczia, Belga, 's Német-Birodalombéli posztógyárosokból minél nagyobb összejövetelt érdemeljen, és szerezzen. Mert minél számosabbak a' vevők, annál nagyobb a' vételen való kapás, mely ismét az árrt rugtatja; és minél különfélébb a' vevő, annál helytelenebb az egyetértés' gyanúja.

Most tehát által térünk gyapjú vásárinknak, és az eladási akadályoknak bővebb visgálatára, szinte mint azon eszközök' felmutatására, melyek által a' vevők' nagyobb csődülését megnyerhessük.

Minden posztógyáros oda igyekszik csak, hol czéljához juthat; ellenben figyelembe sem veszi azt, hol minden igyekezete mellett sem boldogúlhat. Ebből ismét a' következik, hogy csak azon helyekre siet, hol tudja és látja mit vesz — 's tudja bizonyosan, hogy vehet.

Forditsunk most egy pillanatot gyapjúvásárainkra, de különösen a' Pestire.

Közelget a' szerencsétlen Medárd' napja: nyakra főre siet minden gazda, hogy valahogy el ne maradjon. Ez okból úsztattat úgy, a' hogy tud; bár ha nem mosathat is mindenütt úgy mint kellenék: nyiratja a' különféle minőségű gyapjút; 's tömi a' zsákba; (ha még övé) 's telvék a' gyapjús zsákokkal minden útak, 's nem útak; mintha Medárdon túl gyapjút nyíratni, 's gyapjúvásárt tartani talán szabad sem volna.

Ily módon érkezve rakatnak be a' pesti Depókba, a' nélkül, hogy többé a' vevőkön kivül valaki hozzájok nyúlna, osztályozná, vagy rendezné.

A' rakhelyek a' város különböző részeiben épen úgy vagynak szétszórva öszve viszsza, keresztbe kasba, mint a' különféle minéműségű gyapjúk öszvekeverve a' zsákokban: 's úgy látszik, mintha a' vevés' nehezitésére készakarva volnának igy elduggatva, 's udvarokba rejtve.

Ez ismét egyenesen okozza ama kedvetlen helyzetet, mind az eladóra mind az idegen posztógyárosra nézve, mely az alkuszerzők' szükségét szüli: holott különben az adásvevés' ezen mételyeire semmi szükség sem volna. Mit mivelnek ezek, 's mi károsok? szükségtelen lévén emliteni is, térjünk viszsza az előbbiekre.

Tegyük fel, hogy elővetődik most egy gazdag Angol posztógyáros, ki magának kivánna venni 500 mázsa jóféle 's 500 mázsa középszerű minőségű gyapjút. — Elvezetik a' Rombach, Hakker felé, 's több nagy udvarú 's számos raktárú házakhoz. — Legelső kedvetlensége bizonyosan az lesz, hogy minden ilyen helyeken két annyi zsidóra 's tőzsérre akad, mint gyapjús zsákra; másodikra 's még 32 nehezségre pedig a' depók' belső visgálásakor számolhat. — Midőn tudniillik be megy az első 2ik 3ik raktárba, ott azzal útasitják el, hogy ez nem eladó, hanem ez és ez zsidóé: következik a' 4dik hol a' mustráúl kifejtett zsákból piszkos mosatlan gyapjú nyulik-ki, melyhez miután vonakodva nyúlt, azonnal tapasztalja különféleségét, 's érti egyszersmind azt is, hogy ily bizonytalan valaminek árrát sem tudja igérni. Általmenvén az 5dik depóba, hol már jobban mosott 's egyformább, de még sem osztályzott gyapjút talál, azon gondolatra fakad, hogy ezen 20—30 mázsa gyapjúval, ha többet nem kap, elkezdje é a' vételt? — melytől a' zsidói fogások különben is sokképen rémitik. — Figyelmetessekké tétetnek ugyan is előre a' magyar alkuról, a' nemesi visszaélésekről, a' gyapjúba tömetni szokott téglák' 's kődarabok' nehézsége bészámítandóságáról, mellyek noha költemények is, egy idegenben, bár

ha okosban is, még is hatást okoznak; kivált ily bizonytalan formában, mely előtte fekszik. Odébb megy tehát, 's midőn végig jár mindent, azon szomorú tapasztalással kéntelen visszamenni, hogy ezen roppant gyapjúvásárban eladó, vagy inkább neki való gyapjú nincs, mert itt minden raktár új akadályok' tára. — Ugyan is ama szomorú helyzetünk, mely szerént gyapjainkat nem választgatjuk külön minőségükhöz képest, hanem összevissza tömjük, lehetlenné teszi a' posztógyárosokra nézve a' vételt, minthogy nem tudhatja, mi van a' zsákban? 's nem láthatja mit vesz; mely körülmény, elég gát arra, hogy a' posztógyárost vásárinktól elidegenitse.

(Folytatva lesz)

Magyarország.

(időjárás)

Jászság.

Jász Berény. Jun. 26. Kiégvén ily hoszas szárazság után a' föld, széna nem kevés, de azt lehet mondani, hogy semmi sem lesz. — Némely darab őszi vetéseinket megfutván egy két eltévelyedett zápor, közép termést talán csak adnak; azonban ezekben is, kivált a' rozsban a' májusi fagy sok kárt okozott. A' tavaszi vetés e' mostani állapotjában sem igér többet fél termésnél, de ha e' mostani száraz szelek tovább is fonnyasztják, mind oda lesz. Gyümölcsünk 's szőllőink el vannak pusztítva. Elszáradt legelőinkben a' barmok nem élhetvén, azokat csak nem egészen téli gondviselés alá kell venni. A' juhokat, melyeknek hasonlóan zörög a' mező, a' szárazságokban uralkodni szokott szájfájás nyomorgatja. Mivel a' múlt esztendőben is szűk szénatermés volt, maradék igen csekély van; gabona azonban inkább találkozik itt ott, minthogy tavaly jobban fizetett. —

Kalocsa. Jun. 27. Borong, borúl; de csak nem eshetik: legelőink elaszvák, barmaink soványak: őszi vetéseink itt ott középszerűek, de a' tavasziak silányok 's esőt várnak: a' méhészek szomorúk: széna igen csekély; azonban a' Duna kiöntéseiben, jól hajtottak a' kaszálók: az őszi árpa erővel megérvén, már takaritják is. Ha eső nem lesz, minden kiszárad.

Bács Baja Jun. 20. A' vetésekhez való remény középszerű; sok helyeken ennél is vékonyabb. Az őszi árpa és repcze oda van; de a' tavaszihoz, van egy kis remény: gyümölcs kevés és szamatlan; a' birkaellés jól ütött ki; a' gyapjú nyirás jól fizetett: de a' legelő zörög és elégett: a' szarvas marhákban Mélykút, Vaskút, Gara, Baracska, Bátmonostor helységekben a' dög dulong: a' méhészek mind a' mellett is jó méz szüretet várnak, hogy a' virágok elfagytak: — A' szőllők elfagytak 's a' sarjazáshoz kevés a' remény. — Mi illeti a' szénát harmad résznyi talán lesz, mint tavaly.

Marmaros. Sziget. Jun. 28. — Nálunk ideikben járván a' jó esők, mindenben bőv terméshez van reményünk; 's ilyet mondhatunk Szatmár és Szabolcs Tisza vidéki részeiről, mely folyó mintegy elválasztja a' Marmarosi, Beregi, Ugocsai, Ungvári és Szatmári szép termékenységet, a' szárazság miatt elpusztitott déli, 's nyugoti részektől.

Dunántúl.

E' honrészünk, hol a' földtérség legnépesebb, a' szorgalom és ipar általányosan szólva legvirágzóbb, úgy látszik mind a' mellett is legszerencsésebb, kiváltképen Balaton vidékein, hogy a' májusi fagyok nagyobb részben megdúlák szőlőit, megrongálák, vetéseit és réteit. Mivel azonban a' szerencse és csapás itt is párosúlva botorkáltak, tisztábban kiveheljük részleges tudosításokból.

Levéltöredékek.

Baranya Jánosi. Jun. 20. — A' múlt hónapi fagy után ismét megnőttek a' szőllővesszők;

itt ott, láthatni szőllő fürtöcskéket is, de azért borterméshez remény nincs; sok öreg tőkék csak gyökeikről hajtanak, azért a' jövő évben leszen a' fürésznek dolga, a' budároknak fájok' 's némely szőllőkben sok újitott tőkék. A' borok most nem kerestetnek oly élénken, mint mindjárt a' fagy után; de azért az ára szálni nem akar, jó ó bornak az ára 10—12 fl. utolsó termésinek 5 egész 8 forintig akója v. cz. —

Szőllő fagyási kivétel. — Siklós Mezővárosának közelében az úgy nevezett Gyűdi hegyen (bútsús hely) egy különös rész, a' fagytól menten maradt, midőn körülötte minden elfagyott. Ezen különös esetet hihetőképpen a' meleg kipárolgásnak tulajdonithatni, azon meleg forrásból eredhető, mely a' közelében lévő harkányi fördőnél világosságra jön.

Az őszi vetések csak szalmára nézve jók, de bővebb visgálás után a' búzában sok helyeken szénüszögöt lelhetni. A' korai rozsok, a' fagy által nagy kárt szenvedtek, és így vidékünkben általányos jó termést nem várhatni.

A' tavaszi vetések középszerűek, a' három heti eső fogyatkozás miatt egy kevésé megcsökkentek; azért csak nehány el nem késett jó esők után várhatni jutalmas termést.

A' magtárak majd mindenütt tele vannak. Némely szérűs kertekben még most is láthatni asztagokban nyomtatatlan Gabonát, mely bizonyos jele a' bőségnek.

A' téli repcze a' balhák és penész (fehér üszög) által nagyon megrontatott, 's mostoha termést igér. Aratása részint megtörtént, részint most vagyou folyamatban.

A' korábban vetett tavaszi repcze most van virágzásban; a' Juniusban vetett, most képezvén leveleit, még szárban nem indúlt.

A' kukoricza nagyon egyenetlen; a' fagy keveset ártott néki; — homokos földekben hol szokásban vagyon, minden fészekben egy kevés érett trágyát tenni, meglehetős: erősebb agyagokban többnyire még oly kicsiny, hogy jó termést nem várhatni.

A' korában vetett kenderek szebbek, a' későbbiek eső hiány miatt aprók.

Nincs a' tapasztalásnál jobb tanitó. *)

Közönségesen azt hívék a' gazdák, hogy a' kendergyönge plánta, 's fagy által könnyen megrontható, azért annak vetése fagytól már nem félthető időre halasztatott. Azonban most épen ellenkezőt tapasztalánk, mert midőn körös, tölgy, cser, bikk, eper, és diófáink, szőlőink, minden gyümölcsink, és sok kerti növényink elfagytak, a' reá nézve gyönge kender plánta, akármely helyzetén meglepve épen maradt.

Hogy valódilag gyönge plántának tartaték, bőven mutatkozott akkor, midőn a' múlt Május 12én korán reggel a' sok jajgató, és sopánkodó asszonyok, az útszákon, és udvari keritéseken keresztül, nedves szemekkel, elfagyva vélt kenderök felöl egymásnak panaszkodtak. Azonban mi örvendetes csalatkozás vala az, midőn a' kender körül minden lehanyúlt, és csak ő maga büszkélkedett épsége által minden theoriának daczára is. Most az a' kérdés támad, hogy miért tartaték a' kender oly gyenge plántának? minekutána a' praxis ellenkezőt mutatott. — Azért mivel nem tapasztalás, hanem csak szemünknek megítélése szerint adtuk véleményünket, — mert ki is gondolhatta volna próba nélkül, hogy ezen reá nézve oly gyenge plánta ily nagy fagy által meg ne rontasson? — Várhatni, hogy jövő tavasszal, több mezei gazdák a' szakaszonkénti korán vetés által, a' kender plántának hideg kiállhatóságát, minden további tévedés elmellőzésére, tapasztalni fogják.

A' Lenek nagyon középszerűek, 's már halványodni kezdenek.

---

*) E' hasznos tapasztalását Hölzel Jó'sef Urnak, figyelembe ajánljuk. Szerkez.

A' széna takaritás most vagyon folyamatban, az időjárás ezen munkára még eddig igen alkalmatos volt: csak a' kövér laposabb rétekben szemlélhetni buja füvet, magasabb fekvésűeken apró és gyéres; a' panasz közönséges, hogy kevés széna termett; sok nevezetes gazdaságokban alig leszen fele a' tavalyi termésnek.

Gyümölcs, 's makkoltatáshoz remény nincsen. A' birka nyirás végződött. Középszerű teleltetések után elegendő sózás mellett jó nyirások tapasztaltattak, minthogy a' birkák a' korán beállott kikelet miatt, jókor is jutottak a' tavaszi legelőre. Nagyobb Uradalmakban a' gyapjú többnyire nyirás előtt vala lefoglalandó; ára a' minéműséghez képest 110től 160 forintig pengő pénzben: most az ára megszált.

A' selyem hernyók az eperfának elfagyása, 's pótlék eleségnek hiánya miatt, elvesztek. A' selyem ára minden kereskedésekben fel ment.

Méheink a' tavaszi hideg szeles, és azzal párosodott esők miatt lassan szaporodván, kevés mézet igérnek; az első rajok a' hideg miatt kinem kelhetvén, elvesztek, és a' kasból kihordattak. Számos méhesekben az elveszett anyák száma alig lészen a' rajok által kipótlandó.

Jóllehet általányos szárazság vagyon, még is némely határok darabonkénti esők által szerencséltettek, és azért azokban a' növények magokat bujaságok által nagyon megkülömböztetik.

Somogy Mura Drávai vidékek. Jun. 20. — Noha gazdáink rétekkel bővelkednek, még is az idei Szénatakaritás nagyon silány volt berkekben, hol a' májusi hideg, derek, 's fagyok a' sarjadozó füvet egészlen elégették. Igy a' fű nagyon ritka és erőtlen lett, külömben takaritásához az idő kedvezett. — Ezen hijányt bőven kipótolják a' szorgalmi takarmányok, a' korán lekaszált réteken is, a' sarjú szépen növelkedik, és ha jövő Julius hónap csak igen keveset nedves lészen, nagy remény kecsegtet bennünket, hogy sarjú két annyi lesz.

Az őszi gabonák, noha a' májusi faggyal a' korai rozsok jobbadán szenvedtek, úgy a' virágzásban is az esős-szeles idők által, — hézagosoknak mutatkoznak, de a' búzák igen tiszták, és nem üszögösek: ellenben a' tavasziak egyátaljában, kiváltképen a' Kukoriczák csak sinlődnek; a' korán vetettek elfagytak, a' későbbiek pedig nehezen indúlnak, mivel ekkoráig kevés meleg napokkal és csendes tiszta éjekkel dicsekedhetünk.

Veszprémi Mezőföldről. Jun. 22. — Időjárásunk mostanában kedvező, — esőink szépek járnak, bár előbb is jártak volna; de a' rétekre nézve későn jöttek meg: azért széna termésünk nagyon középszerű, sőtt hol a' marha Szent György napig élte a' rétet, ott többnyire rosz is. A' Május 12iki fagy buza, rozs, árpa, és zabvetésinknek nem ártott, — hanem a' burgonya, és kukoricza gyönge hajtásait elvette; a' burgonya azonban újra, 's gazdagon kihajtott; de a' kukoricza nagyon hijányosan. Az emlitett fagy szőllőinket, erdei újabb vágásinkat, gyümölcsfáinkat, sőtt fasor (allee) fáink közül is a' fiatalabb ákátz, szeder, és iharfákat minden ez idei hajtásaiktól megfosztotta. — A' mak termést tönkre tette, sőtt még a' réti 's legelőbeli fűvek' virágait is megpörkölte, 's a' tenyésztést minden növényre nézve úgy hátra vetette, hogy átaljában az egész növényzet kelletinél két héttel hátrább vagyon.

Parmaink fajzása az idén minden nemben, de főképen a' birkákra szerencsés; sok kisebb gazdának több báránya van, mint anyabirkája; 's nagyobb gazdáknak is kevés maradt meddőn. Némely majorokban a' vérhas sok bárányt elejtett. Bár csak az ellen találtatna csalhatatlan gyógy — vagy óvószer! *)

*) Ezennel megkérjük gazdatársainkat, meltóztassanak azon orvoslásmódokat, melyeket mindenféle, különösen pedig az alább érintett nyava-

Vetéseink bő aratást igérnek, az őszi repcze azonban sokat szenvedett a' száraz téli fagytól, 's több helyen felszántották.

Legelőink az essők olta jók.

A' gyapjú vidékünkön átaljában jól fizetett, — goromba szőrű birkáink $2\frac{1}{2}$, fél nemesitett $2\frac{1}{4}$ fontot adtak, öregét, apraját öszvevetve átaljában; a' két nyiretű paraszt birka is adott két fontot.

Tek. Veszprém Vármegyének köszönettel tartozik vidékünk; minthogy közel 20 ezer folyó ölnyi új útakat kezdett ez idén készitettni mezőföldünkön, melyek idő múltával csak ugyan jók lehetnek, ha szintén a' kavicsot messziről kell is hordani rájok. Szomszéd T. Fehér Vármegye útai átaljába dicséretesek, valyha Székes Fehérvár is több gonddal volna határában a' Lepsényi pósta útra.

Moson és vidéke. Jul. 4. — A' májusi fagyok megrontották ugyan némely helyeken szőllőinket; de sok helyen egészen mentek a' fagytól: azonban középszerű szüretet várhatunk.

A' dombos rétek jók, de annyivalkevesebb fű van a' lapályos réteken; igy minálunk csak középszerű szénatermés van, mely már csak nem egészen végén jár a' betakaritásnak.

A' gabona aratásába is bele fogtak, és pedig jó reménnyel. A' zabok is meglehetősen állanak; de — rájok szinte mint a' kukoriczákra is eső kellenék.

Az árra a' gabonának naponként csökken; kivévén a' kukoriczáét, melynek silány terméseiről, kivált a' Bácskaságból, ide rosz tudositások érkeztek. Vevők pedig kevesen mulogatják magukat.

Jun. 25kén a' Bécsbe való kivitele a' buzának megy 20 ezer Pos. mérőre **) 4 for. 15 xtól — 6 flig.

Julius 2. — A' buza Bécsi kivitel tesz ismét 15 ezer Pos. mérőt 4 for. —5 for. 30 xrig.

---

lyákban hasznosoknak tapasztaltak, hozzánk beküldeni: 's igy becses tapasztalásaikat országossá tenni; mert csak ilyeseket, 's nem a' tudatlan könyvforgatók' irkafirkáit lehet biztosan használni. Ilyes nyavalyák a' kergeség (Drechkrankheit) — motozás (Blutschlag) — lépfene (Milzbrand) szörevés, vagy is midőn egyik birka a' másikról a' szőrt letépi, 's megeszi. — Rágóság vagy rühesség (Wetzen) — százrétű paczalgyuladás. Szerkez.

**) Vannak jó mérték nevezeteink, 's még is bajlódunk a' mérőkkel. Mi tehát folyóirásunkban e'képen használjuk a' nevezeteket, bár mint legyenek is elforgatva szokásban, úgymint: Véka = $\frac{1}{2}$ Pozsonyi mérő; Kila = 1 Pozs. mérő; Köböl = 2 Pozs. mérő.

Csehország.

Mind az őszi, mind a' tavaszi vetések többnyire az egész országban jók; kivévén némely tájokat, hol mind a' kétféle hijányos.

Széna több lesz mint tavaly; de luczerna és lóher keves, mert ezeket részint a' múlt esztendei szárazság égette ki, részint ez idei májusi hideg fogyasztotta el.

Jelentés.

A' kiknek tetszeni fog, 1ső számától kezdve szolgálhatunk Kémlővel: melybe felveendünk mindenféle gazdasági, kereskedési 's egyéb kürülményi hirdetéseket.

Gabonaárr V. cz:

Pozs. mérő	Buza	Kétszeres	Rozs	Árpa	Zabb	Kukoricza	Köles
Pest 5. Jul.	5 ft. — kr.	2 ft. 46 kr.	2 ft. 40 kr.	2 ft. 10 kr.	1 ft. 56 kr.	3 ft. 20 kr.	
Szeged 2. Jul.	4—5½ ft.	2 „ 30 „	2 „ 30 „	2 „ 13 „	1 „ 33 „	3 „ 30 „	2 ft. 30 kr.
Moson 4. Jul.	4 ft. 15 kr.	3 „ 15 „	2 „ 30 „	2 „ — „	2 „ — „	2 „ 30 „	

PÉNZKELET julius 2ikán: 5 pCtes = 104; — 4 pCtes = 99¼; — 3 pCtes = 75¼; — 1834iki: = 571¼; magy. kir. kamarai kötelezvény 2 pCentes 55¼; — Bankrészvény: = 1358. ezüstben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

3. *Szám*
PESTEN
Szombat
Julius' 9kén
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

Első kézből — első kézbe.

(Folytatása.)

Épen ellenkezőleg van azonban mind ez a' Zsidókra 's tőzsérekre nézve, mert ők, ezen zavarban halásszák leginkább az aranyat; 's készek olykor csekély áldozattal fentartani 's erősbíteni e' reánk nézve veszedelmes módot. Ők ugyan is, részint azért, mert már több évi tapasztalásokból ismérik nyájaink' minőségét; részint mert már több esztendőkben tapasztalák, mennyit lehet belőlük egyik vagy másik osztályba venni, a' mit mi ha értünk is, nagyobb részben kibeszélnek belőle, minden vevésben elrejthetik előlünk a' nyereséget. — De más részről, ha gyapjaink' osztályozva volnának, azonnal sok külföldi posztógyárosok csődűlnének a' vételre; a' mikor aztán ők vagy kiszorúlnának végképen a' vevésből, vagy rá kellene fizetniök nagyobb részét azon nyereségnek, melyet e' mostani kevert 's rendezetlen gyapjúvételnél mint bizonyost húznak.

Megesik ugyan olykor, hogy az efféle Zsidók és tőzsérek, nem tudván 's olykor nem is tudhatván helyesen felvenni a' posztógyárok' jelen 's jövendő szükségeit, kivált a' több esztendőre előre-vétel mellett, megcsalják magokat, és a' gazdáknak nyereséget adnak. De meg kell gondolnunk, hogy ha 10 esztendőben egyszer igy buknak, 9 esztendőben mindég nyernek. 'S igy ama nyeresége gazdáinknak, mely valóságos veszteség, csak elősegíti ama tévedést, melynél fogva ezen ritka nyereség sűrű és igen számos csalódásra és veszteségre szokott bennünket vezetni, kivált oly vargabetűs panasz mellett, milyet mesterfogású ámitóktól lehet várni.

Mind ezeknél azonban még korántsem végződnek károsittatásaink. Hátra van ugyan is még mind ezeknek szomorú következése, mely gazdaságink' belsejére hat, ott a' legszebb igyekezeteket kiforgatja, megsemmisíti; és a' méltó jutalom helyett büntetést osztogat.

Meg kell t. i. fontolnunk, hogy miután úgy szólván fele árron elpazarlók gyapjainkat, ezeket a' Zsidók, kik, néhányat kivéve, ritkán jó gyapjúismerők, kiviszik a' külföld' nagyobb városaiba, hol az ottani és oda gyülekező német birodalombeli több más gyapjúkereskedőknek szokták eladni.

Mihelyt ezek általveszik, azonnal levonják a' magyar nevet; 's német gyapjúvá elkeresztelik. Vannak ugyan is már nagy mennyiségű gyapjaink, melyek a' német birodalombeli gyapjúkkal vetekednek, sőt azoknál többé már hátrább nem állanak: de mivel épen ilyen okok-

ból ez a' külföld előtt tudva nincs, hogy annál kapósabbak és drágábbak legyenek, osztályozáskor ezeket a' német gyapjúk közé keverik, és **német gyapjú név alatt adják is el.** Melyből egyenesen következik mind az, hogy mivel ismeretlen után nem vágyhatik senki, a' külföldi posztógyárosoknak általányosan mondva, a' magyar gyapjúról ismeretük sem lévén, ama hiedelemben bolyganak, mintha csak azon kimustrált gyapjúk volnának tőlünk, mellyeknek javát kiválogatták, 's igy ide való szándékaik elől mintegy el van metszve az út.

De tegyük fel, hogy igen sokan észrevették ezen kezelést közülök, és tudják nyilván, hogy hazánkban igen sok finom gyapjú legyen, valljon tudnak-e vele többet, mint mikor nem tudtak? 's valljon ér-e ez reánk nézve sokkal többet a' semminél?

Megkérdi a' posztógyáros a' gyapjúkereskedőt, kinél talán 3dik vagy már tizedik kézen is forog gyapjunk, hol vette ez vagy amaz mennyiséget?

Ennek két ki nem magyarázható oka van: hallgatni, vagy hazudni. Ugyan is ha tudja, és megmondaná, akkor valóban nem értené a' kereskedést, mert a' posztógyáros okvetetlen elütné, az ilyen fele árron, de még is jó szerencsére vásárlani szokott kereskedő' kezéről a' vételt, 's kiszorítaná az élelemmódból. És ha nem tudja, bizonyosan épen azon viszonyban van, mint a' posztógyáros ő vele; hogy tudniillik a' neki eladó Zsidók ő neki sem mondottak egyebet, mint azt, hogy magyarországi Gazdától vették: — holott azonban ha a' posztógyáros a' feldolgoztatáskor észrevenné valamely gyapjunk' alkalmasb voltát, ismét igyekeznék jövendőre is megvenni ugyan azon gazdánktól; sőt ha most **iszonyú** kamatú summákat adnak előre gazdáinknak a' Zsidók; valljon nem lehet-e tökéletes bizodalommal feltenni, hogy azon posztógyárosok, kik a' külső bankokba száztól négyre, ötre is adnak, ismért gazdáinknak száztól hatra ne adnának? (mellyekről bővebben alább lesz szó). — És ha azt észrevennék más posztógyárosok, hogy egyik vagy másik gazdánk' gyapját, gyárostársuk szerencsével gépelyezteti, mi természetesebb, mint hogy magok' javuktól ösztönözve, ők is oda sietnének? Mely csődülés a' jó igyekezetű 's szorgalmú gazdát, nem csak hírrel névvel, de valóságos nyereséggel is jutalmazná, az árrnak egymásra való verése által. — De

Ezenkivül még a' juhtenyésztés ez által igen nagy emelődést 's javulást kapna; mert a' szorgalmas és okos tenyésztő látván törekedései' jutalmát; a' nem igyekező ellenben érezvén elmaradása' világos büntetését, sietnének mindinkább minél kapósabb, pénzelőbb, és igy nemesebb juhokat tenyésztetni. Mely ismét nem csak az egyes gazdaságokat gyarapítaná, hanem a' Hongazdaság' jövedelmeit is kettőztetvén, ez által a' Hazának jobb létet és erősbülést szülne: mert máskor hányván meg mind azt, miért tanácsosabb nemes juhokat tartani, mind azt, hogy mennyivel hasznosabb volna nyomorúlt gabona-kereskedésünk helyett gabonáinkat feletetni, 's gyapjúban adni el! itt csak azzal ismételjük előbbi véleményünket, hogy a' nemes juhfaj sokkal több jövedelmet ad: kivitelére pedig a' fuvarbér és egyéb költség — csak nem fél annyi, 's a' t.

Mind ezekből látni való, hogy valamint szerencsés az, ki első kézből vehet, úgy minekünk is csak akkor szolgálhat a' szerencse, ha gyapjainkat első kéznek adjuk el; 's minden közbejövő tőzsért és gyapjukereskedőt, a' mennyire lehet, kizárunk. Ehez pedig csak úgy juthatunk, ha a' posztógyárosoknak alkalmat nyujtunk a' nyereséges vételre; vagy is gyapjainkat szétválasztva 's osztályozva áruljuk.

Mily elkerülhetetlen' szükséges ehez egy **gyapjú osztályzó Intézet'** felállítása, meg-

tetszik abból is, hogy ilyes nélkül egy külföldi város sem juthatott nevezetes gyapjúvásárához. Hátra van tehát a' mód, melynél fogva

1. Gazdáink megmentessenek nagyobb részben, gyapjaik' előre való eladásának szükségétől.

2. Ezen gyapjúosztályzó Intézet, mikép 's mely eszközök által létesittethessék legczélszerűbben 's könnyebben? —

Meg vagyunk győződve, hogy miután Gazdasági Egyesületünk' gondoskodása az egész' hasznát tárgyazza, ily Intézet' felállítására is ki fogja terjeszteni figyelmét és munkálkodásait: mi azonban csak azért is, hogy több véleményből bővebb ismeretek származzanak, bátrak leszünk e' tárgyról a' lehetőség' legközelebbi fokán alapítandó észrevételeinket 's felfogásinkat egy kis egészben alakítani, 's azt, mind Kémlőnkben közleni, hogy kiki véleményét iránta előadhassa; mind Gazdasági Egyesületünknek, melytől, 's mely belátású és hazáért lángoló Elnökeitől, sok jót várhat a' Haza, elibe terjeszteni.

Mivel azonban ilyen Intézet' létesítéséhez idő kivántatik, holott legnagyobb jövedelmünkbeli károsodásunk az időben 's idővel őregbül, időközi orvoslásról is kell gondoskodnunk; mely valamint jelen jövedelmeinket gyarapítsa, egyszersmind ama felállítandó Intézet' czélzásaira is előre munkáljon. Mert vajmi nehéz a' szomjasnak egy mély kút' kiásására várni! —

Ily felfogással küldők ki gyapjumustráinkat a' külföldre oly reménnyel, hogy azoknak folyóárát közlendhessük, valamint ide tartozó egyéb körülményeket is, melyek a' fuvarbért 's egyéb költségeket illetik.

Mivel azonban ez, csak azoknak fog szólni, kik még el nem adták idei gyapjaikat; czélhoz jutásunk pedig nem oly erős most kezdetben, mint ahoz jövendő bizodalmunk: szándékunk most főkint a' jövendőre nézni, 's jó előre készíteni amaz eszközt, mely által gazdatársainkat a' kénytelen kelletlen eladásoktól 's veszteségektől megmenthetni, vagy legalább rajtok segélhetni, gondoljuk. —

Mielőtt e' tárgyban tovább nyilatkoznánk, nem lehet elmellőznünk e' következő körülményinket.

— A' külföldi ujságlapok, 's ezek után a' mi magyar és német ujságlapjaink is, szinte vetekedve szokták közleni — kivált egy idő óta — a' külföldi nagy gyapjúvásárok' kimenetelét; 's megirják még azt is — hogy hány leipzigi tallérral ment felebb, vagy is száznál hánnyal ugrott vagy szállott az árr. — Ezzel azt hiszik, hogy minket felvilágositottak; de mi ezt, legtöbb tenyésztőinkre illesztve, tagadjuk. Mert hogy ennek hasznát vehesse valaki, ama bizonyos tudást kell birnia, hogy a' mult évben eladott gyapjának mi volt tavaly az árra? nem itthon — hanem Leipzigban, vagy ott, honnan a' tudósitások közöltetnek; sőt még ez sem elég, tudnia kell, hogy ugyanazon gyapjára mennyi vitel és vámbér tétetett? 's eképen azt is, hogy gyapja tavaly nem jutott-e fele árron zsidó' vagy posztógyáros kezére?

Valóban ha mind ezt a' szó' legszorosb értelmében vesszük, mint kell venni, ugyan hány gazdánk dicsekedhetik, hogy tudja, hány forintot nyert egyik vagy másik gyapjukereskedő a' tőle vett gyapjún? — És ha ezt nem tudja, tegye melljére kezeit, 's vallja meg, nem titkos jelek-e előtte amaz árrjegyzékek, melyeket a' külföldi ujságirók olyanok' számára készitének, kik mult évi osztályzott gyapjaik' árrát bizonyosan tudják és tudták; ellenben a' mi ujságiróink azoknak beszélik, kik ezt soha sem érthették?

Nem szólunk mi itt mivelt gazdáinkról; sem azt nem mondjuk, hogy veszteséginket nem jó tudni; de a' ki nyerni akar, és módja lehet nyernie, bizonyos adatokra fogja alapítani ennek lehetőségét; 's igy nem elég azt tudni csak, hogy nem veszt; hanem helyzetét szorosbban kell is-

mernie: különben fonák számolásokra fog tévedni az általányos értesitésekből.

Ily helyzetünkből való kiemeltetésünkre látni való, hogy a' külföldi újságokból kiszedett gyapjúárróli tudósitások, melyek nálunk, úgy szólván csak vakoknak mutatnak tükört — jó szándékok ugyan, de — czélirányta lanok; a' puszta dévánkozások, panaszok 's tervkészitések pedig, melyek nálunk oly igen divatoznak, 's midőn kimulatják magokat, siker nélkül szoktak lenyugodni — haszontalanok. Mozdúlni kell hát! de tettel; mert a' szó csak hang, a' tett pedig már alapulása a' valóságnak: 's egy kis tett gyakorta szülője azon erőnek, mely haladás' emlőin növekedik, és jólét' karjai közt szolgáltatja magát a' szerencsével.

Ily szempontból, miután tudatni kell gazdáinkkal gyapjaik' bizonyos értékét, melyet mint mondók, sohasem a' gyapjúkereskedő, hanem a' posztógyárok' szüksége szab meg; 's ha ezt elértük, közvetetlen helyzetet és viszonyt kell szerezni a' tenyésztők és gyárosok közt: miután teljes hitelt, a' Haza mint anya, nem idegenek től — csak édes gyermekétől várhat, és bizodalmát csak tiszta vérének ajándékozhatja; 's miután látjuk, hogy mindeddig senki sem mozdúl — mi legszentebb kötelességünknek érezzük a' tetthez nyúlást; mely is e' következendő.

1837. esztendei Aprilis' közepén ki fogunk küldeni Leipzigba egy teljes hitelű Hazafit, vivén magával többféle gyapjúmustrákat, melyekből, mihelyt vele teljes rendben leszünk, mi még ez idén fogunk a' T. Vármegyék által rendelendő hiteles kezekbe mustrákat megszámozva küldeni.

Ezen küldöttünknek ottani szálláshelye 's neve, szinte mint gyapjúmustrákat mutató czélja a' Franczia, Ángol 's Német birodalmak' újságlapjaiban, jó előre ki fog hirdettetni; valamint az is, hogy a' posztógyárosok ott tetszésök szerint értekezhetnek arról, milyen és mennyi gyapjút kaphatnának Magyarországban a' következő Medárd-vásáron.

Ez tehát, ki egyszersmind a' kifürkészett gyapjúárról folyvást közlendi tudósitásait, ott kint semmi egyébbe nem avatkozandik, mint gazdáink' ama biztositásai' előmutatásába, melyek ez intézetnek fognak beküldetni, bizonyos gyapjú-mennyiségek' kaphatása végett. Mely szerint felmaradván gazdáinknak azon szabadság, hogy ők vásár' alkalmával a' többet igérőknek adhassák gyapjaikat, természetes, hogy mást nem eszközölhet, mint azon idegen posztógyárosoknak, kik ez ideig Magyarországnak felé sem jöttek, hozzánk csődülését, melyet különben a' gyorskocsik és gőzhajóink nagyon könnyítenek.

Hogy minden posztógyáros az első kézhez siet, szinte úgy nem lehet kétleni, mint azt, hogy a' gyorskocsin és gőzhajóni utazással Londonból és Párizsból néhány nap alatt Pesten lehet termeni, — csak legyen miért! — A' mihez hogy annál inkább juthassunk, csak úgy történhetik, ha Hazánk' különböző vidékein fiók gyapjúosztályzó intézeteket állítanak gazdáink, 's gyapjaikat vagy azokban választatják külön osztályokra, vagy otthon ahoz értők által, és úgy szállittatják Pestre. — Ez egy kis baj, de nagy haszon, mert egyetlenegy fő lépés mind az egyes, mind a' Hongazdaság' jövedelmei' öregbítésére.

Mielőtt azonban ez történnék, felszólítjuk gazdáinkat, hogy 1837dik évi Mártius' elejéig alkalmatosság vagy bérmentes leveleik által tudósitani méltóztassanak intézetünket arról, hogy egy vagy más vidéken, egy vagy más féle gyapjúból mintegy hány mázsát fognak bizonyosan — szállítani a' juniusi pesti vásárra? oly végre, hogy a' posztógyárosoknak ezen biztosító tudósitások eleikbe adatván, tudhassák, hogy bizonyosra jöhetnek. Mert a' mustrák' látása 's annak értése, hogy ők első kézből olcsóbban vehetnek, sőt hogyha jobb feldolgozatú gyapjúkra találnak, ugyanazokat jövendőre is megszerez-

hetik, és tudhatják hol feltalálni, oly indító okok, melyek a' posztógyárosokban méltán fölgerjesztik a' hozzánk jövetel' vágyát.

Gazdáinkra bizván gyapjaiknak miképen leendő osztályoztatása' módját, itt csak azt emlitjük, hogy azt, melyik féle gyapjúból, mennyi lehessen kinek kinek? hozzávetve minden értelmes gazda meg tudja előre mondani; és továbbá azon megjegyzést, hogy mivel a' posztógyárosok nagyobb mennyiséget szoktak venni, igen tanácsos lenne, bizonyos vidékről, több apróbb gazdák' gyapjait nem öszvetenni, hanem csak öszveszámitással minőségökhez képest öszvesíteni; mert ezen számítási öszvezés mind a' posztógyárosoknál lehetővé tenné apróbb gazdáinktól is a' vételt, mind gazdáinkat ama nyereségi helyzetbe juttatná, hogy a' csekélyebb mennyiséget is első kézbe lehetne adni: a' mi különben csiripcsupban nem mehet. Egyébiránt

Miután sok csekélyebb mennyiségű gyapjúkból, habár bajjal is, Pesten is öszve lehet nagyobb mennyiséget állítani, vítatni nem kivánjuk feltételünket, 's a' helyett inkább azt mondjuk, hogy ha valaki megajánlja gyapjának Medárdig el nem adását 's Pestre hozását, azt megállani is szükséges lészen; mert ha valahol, itt szükség a' becsület' szavát a' maga szentségében venni; különben a' hitel-vesztés itt az egészre nagy hatású kárt következtetne. A' mit érinteni nem azért szükség, mintha a' magyar becsületre való fogadása igaz hazánkfiának, nem volna erősb a' bélyegzett váltólevélnél; hanem mivel az aranynak is van salakja, földünkön is mint más Nemzeteknél is, találkoztak néha hitvány gézengúzok, kikről mint szemetekről kivált a' tőzsérek, méltatlan ócsárlásokat kentek az egészre, — a' magyar Nemzetre: 's igy mi még csak nem is képzelhetjük, hogy akárki is beküldendő levelét kötelező lábra ne kivánná állítani.

Mi előre is feltesszük, hogy találkoznak, olyanok, kik ezen intézkedésünk alatt, melyről még bővebben is szólandunk, talán valamely önhaszonlesést fognak gyanítani. Mi azonban egész munkálatunk' felfogását 's annak őszinteségi tisztaságát utaljuk ellenök kezesül. 'S legyen bárki olyan, ki ezt teljes hitellel magára vállalja, 's elvégzi úgy mint mi, örömmel engedjük által terheltetésünket.

Mely ebbeli intézkedésünk ha sikerülend, reményljük, hogy jövő évi medárdi pesti vásárkor oly helyzetbe teendik magokat gazdáink, melyben a' külföldi posztógyárosokkal közvetetlen' alkudozhatnak: 's nem kénytelenittetnek csupáncsak az eddigleni vevőkre szorúlni. Természetes lévén, hogy midőn a' gyárosok kevesebbet adnak gazdáinknak, mint a' gyapjúkereskedőknek, még is többet adnak, mint a' kereskedők — vagy is azon nyereségben, mely a' kereskedőké, mind gazdáink, mind a' gyárosok részesűlnek.

Mind ezek után tehát ama kérdést tesszük fel gazdáinknak, hogy egy vagy más vidéken miképen lehetne jövő tavasszal gyapjaikat osztályoztatni? 's ha intézkedésünk czélirányosnak fog tetszeni (mivel majd minden gazdáinknak többféle gyapjaik vannak), mi módon lehetne a' sok osztályzott kevésből, nagyobb mennyiséget irni öszve, hogy azokból a' posztógyárosok' vételi czéljához képest elegendő mennyiség öszvesüljön?

B.

Magyarország.

(időjárás.)

Levéltöredékek.

Pápa és vidéke. Jun. 26. — A' Május' utolsó és Junius' elsőbb napjaiban bekövetkezett melegebb napok és szép eső az egész természetet új életre hozták, és kiváltképen az igen későn vetett rozsokat, árpákat igen megnövelték, valamint a' dombosabb réteken termett füvet is: a' folytatólag kedvező időjárás a' meg-

sanyart 's megcsünt búzákat is helyre állította, és azt eszközölte, hogy a' gabonának árra, mely a' fagy után igen hirtelen növekedett, ismét leszállott, az egy kukoriczát (vagy is tengerit) kivéve, melyhez minthogy ekkorig sok reménység nem lehet, magas árrát megtartotta.

A' mi pedig a' külön gabonanemek' állapotját illeti: ezeket lehet méltán állítani: nevezetesen a' buzák középszerüek, a' korán való rozsok részint lekaszáltattak, és kölessel, hajdinával a' földek újra elvettettek, részint a' földek úgy hagyatván, újra fattyaznak, 's legfelebb egykét szemet igérnek; az árpák igen jók, 's azt lehet mondani, hogy több esztendők óta ennyi reménységet nem nyujtottak; — a' zabok, a' középszerűnél alábbvalók, és hacsak a' kedvező idők nem javitják, rosz terméstvárhatni; — a' tengeri, vagyis kukoricza, mely itt Sz. György' táján szok rakattatni, szinte rosz: mert részint a' fagyok egészen elégették, a' fagy után rakottak pedig még igen aprók; — a' krumplihoz nagyobb reménység vagyon; a' széna-termést a' mi illeti, ez igen különböző: mert a' sásos és igen lapos réteken annyi sem lesz, mint tavaly; ellenben a' dombosabb réteken két, három, sőt négy annyi is látszik; a' kaszálás most van legnagyobb divatjában, mivel a' Május elei hidegek, derek, fagyok 's szárazság a' füvet megcsüntették; általjában véve azonban, még is azt lehet állítani, hogy széna legalább is két annyi leend mint tavaly volt; — a' szőlőtőkéknek idei hajtásai a' kisebb hegyeken, sőt a' nagyobb hegyeken is, nagy részben elfagytak, és a' tőkék is nem agyból, hanem leginkább gyökérről hajtanak: ugyan azért méltán tarthatni, hogy a' fagy nem csak az idénre, hanem a' jövendő esztendőkre is káros következést szült: egyébiránt is, a' mely szőlők el nem fagytak, azokon is kevés fej látszik, és azért az idei borterméshez mind Somlón, mind Balaton' mentében a' mennyiségre nézvest nem kedvező a' kilátás; ez okozza, hogy mind a' tavalyi, vagy is 1835ki nem legjobb minéműségű bornak árra is két annyira felugrott, vagy is a' mely bort 3 fton váltóban venni lehetett, most 6 fton, és felebb adják; — a' n. somlai vásárhelyi (déli) részen termettet, utolsó esztendeit a' fagy előtt 5, 6 fton váltóban árulták, most 10, 12 's 13 fton adják; 1834ik esztendei bor, mely igen kerestetik, kevés adatik el.

A' birkanyirás ezen a' tájon kedvező volt, el lehet mondani, hogy minden darab egy nyiratú birka egy fertály fonttal többet adott, mint tavaly, jóllehet mosása is a' tavalyinál tisztább lehetett, mert ez idén oly nagy szárazság nem lévén, be nem porosúlhatott.

Veszprém Junius' 18án. — Széna 's legelő több helyeken, hol a' Május' 10ke körül volt 's több napokig tartott fagy uralkodott, igen kevés vagyon, — de a' hol a' hideg kevesebb mértékben volt, széna is lesz — legelő is jó van. — Az őszi vetésekből a' tiszta buza középszerű — a' rozs pedig, azon kevés helyeket kivévén, a' hol a' májusi fagy kárt nem tett bennök, bő; valamint mindenféle tavaszi vetések is bő aratást igérnek. Bor, — mind a' mellett is, hogy ezen tájon a' májusi fagy észre sem vehető kárt tett, igen igen kevés lészen; — gyümölcs Veszprém körül a' Balaton felé szépen látszik, de más felé a' hideg elvette. — Makk semmi sem lesz.

A' sertések több helyeken nevezetes számmal döglöttek el, 's döglenek naponként, — jóllehet e' tavasszal szaporaságuk szembetünő nagy volt. —

A' szarvasmarha, birka 's egyéb bárány egészséges.

Győr' vidéke Jun. 26. — A' tavasz tele reménnyel mutatkozott, mind a' gyümölcsökre,

mind a' veteményekre; de a' Május 9. és 10ki fagy rendkivüli ugrást eszközlött. — A' gyümölcs úgy szólván mind elfagyott, 's a' kényesebb fák is rendkivül szenvedtek. — A' szőlő hasonlólag oda van. Itt megjegyzésre méltó, hogy a' nyúgat-északi hegyek végkép elfagytak, e' részeken a' hegyek' ormain maradván csak valami sértetlen; a' kelet-északi hegyek pedig kevésbé szenvedtek, kivévén ellenben a' hegyek' ormait, hol a' fagy keményen dúlt. Az elfagyott tőkék csak a' gyökökről sarjadoznak, 's igy a' bortermés is a' győri hegyek legnagyobb részében nem csak az idén, de több évekre is jutalmas nem lészen.

Az őszi vetemények kemény és agyagföldben nagyobb részint középszerűk, kisebb részben pedig igen szépek, ellenben heves és homok-földben a' rozs, mely fejét már kihányta, rendkivül szenvedett, és több helyeken vagy épen lekaszálták, vagy ha nem is, az elvetett mag' megadásához sincs remény. A' búza is ezen földben sokkal silányabb. — A' tavasziak, különösen az árpa és krumpli, egyaránt igen szépek, a' zab és kukoricza középszerű. Széna dombosabb helyeken úgy szólván semmi sincs, a' lapokban azonban néhol igen bő, átalján pedig a' tavalyi terménél valamivel jobb. Takarítása szerencsésen történt, 's minősége közönségesen dicsértetik. A' mostani gyakor esőzések valamint a' legelőket megkövérítték, úgy a' sarjú' kaszálására is jó reménnyel mutatkoznak.

A' veszedelmes téli marhadög után, mely Győr vármegye' számos helységeiben, minden orvosi segedelmek' daczára is rettenetesen dúlt, — mostan minden marha egészséges, kivévén igen sok majorban a' bárányokat, melyek vérhasban igen szenvedtek, és százanként döglöttek, — az anya-birkák azonban igen egészségesek, és a' nyirás a'tavalyinál nevezetesen jutalmasb. A' gyapjú megyénkben igen gyéren kerestetik; 's kik néhanéha magokat jelentik is, úgy látszik, hogy ezek is mind egy, vagy legfelebb két zsidó kereskedő-házak' emberei. — A' nagyobb uraságok' gyapjai még úgy szólván mind eladatlanok; némelyek eladták régebb kötött szerződés mellett; — a' legszebb mosatú 's jó minőségű gyapjúért 95től—100ig, 102ig igérnek.

Rév-Komárom Jun. 22. Nálunk is, mint egyebütt, a' májusi fagy pusztított. 12kén viradóra oly kemény fagy volt, hogy nem csak a' kerti gyengébb vetemények és szőlők, hanem az eper', dió' és akáczfák' levelei, sőt gyengébb ágai is elfagytak. Szigetünkben (hol igen sok gyümölcs szokott termeni) az idén csak egy szemecske sem lesz; sőt elfagytak e' tájon a' rozskalászok is; az árpa és zab-vetések is nagyon megsanyarodtak, 's ezeken kivül itt a' cserebogár is hat hétig koppasztotta gyümölcsfájink' leveleit. — (A' szénáról nincs emlékezet téve).

Verőcze' 's Szerem' vidéke. Jun. 21. — Május' 8—13. közt jótékony harmat helyett fonnyasztó derek, langyos eső helyett hózivatar és fagy lepte el tájunkat; lett-e a' rozsra nézve ártalmas befolyású? még eddig valóban kikutatni nem lehet, tartanak mindazáltal mezei gazdáink, nehogy kalászaink' északi oldalai magtalanok 's üresek legyenek. — A' zab annyira megcsökkent, hogy a' juniusi langyos esők sem hozhatták még eddig semmi üdületre; a' tengeri nagy részt elfagyott, valamint minden hüvelyes vetemény is, ezt 's a' tököt, ugorkát, dinnyét ismét kellett vetni. A' tengeri máig is silány, sinli a' májusi hideget, szokottinál parányibb, halvány.

A' széna, hol a' rét sarjút is terem, mostan kaszáltatik. — Verőcze' nagyobb részén silányabb lévén, évenként csak egyszer, 's igy későbben, közönségesen Julius' közepén esik a' kaszálás; az idei termés a' tavalyinál, 's igy a' középszerűnél valamivel jobb lesz, némely, kivált lapályosb helyeken ki is elégítő.

Az emlitett májusi fagy 's derek a' szőlőkertekben is, kivált az alantabb fekvőkben, tetemes kárt okoztak; azonban a' szőlőtőke ismét buján hajt, noha többire meddőn is. — Szilva, kajszín, őszi baraczk Május' végével egyig lehullott; cseresznye, alma, körtvély kiállta a' fagyot, bőven mutatkozik.

A' mondott fagy után a' bor, gabona 's szilva-szesz' árra felugrott, de a' juniusi esők után, ismét jóformán előbbi sarkába lépett. — Eleség untig elég: panasz a' keresés ellen — tavaszi búzát, zabot, még most is eleget lehet asztagban szemlélni, noha a' nyomtatást már Martiusban elkezdették; — éhségtől tartani nem lehet; bor untig van a' föld alatt.

A' téli repcze kasza alatt hull, 's középszerű termésivel kecsegteti a' pénz után sovárgó termesztőt, ideje jó jár, csak nyomtatóknak van szűke.

Fejér vármegye' déli részéről. Jul. 8. — Szénánk sárrétben 2 annyi mint tavaly, parlagon felényi. Tolnában, honnan tegnap jöttem, a' sárrét is silány. Aratásunk középszerű, mert a' juniusi hőség nagyon megcsapta vetéseink', 's teljes szemű gabonákat nem reménylhetni. Sok helyen a' tiszta buza üszögös. Kukoricza, pohánka, burgonya 's egyéb tavaszi vetések csak kínlódnak — ellenben az árpák jók. A' repcze a' téli fagyok által többnyire kiveszett 's igy kevés lesz. A' legelők egészen elaszvák, mind e' mellett azonban a' marhák egészségesek.

Tolna vármegye' északi részeiről épen ilyen a' tudósitás. — Őszi elég lesz: bár a' tavaszi és legelő oda van is; — kivévén az árpát, mely azon vidéken mindenütt áldottan díszlik.

Szala. Keszthely. Jun. 20. — A' májusi fagyok elvették szőlőink' nagy részét, kivált lapályosabb helyeken, utóbb azonban sok helyen kihajtottak gazdag fakadásokkal. Mind e' mellett a' csapás, bár csak pásztásan történt is, igen sajnos az itteni számos szőlőmivelőkre, kik jobbadán már úgy is megették 2—3 évre előre kétes munkájik' gyümölcseit.

Aprilisben a' rozshernyó (phalena secalis) egész tábla rozsokat elemésztett, de ezt mivelte sok helyen a' fagy is. Egyébiránt mind az őszi, — buza, rozs — mind a' tavaszi — árpa, zab — szép, és termett. A' széna igen jól, a' luczerna 's lóhere pedig gazdagon takarult. A' nyáj jól gyapjazott 's épen van. — A' szarvasmarha a' hosszasan tartott országos dög miatt igen megdrágult, úgyhogy a' keszthelyi Áldozó utáni vásáron a' jó ökörnek párja 400—500 forint v. cz. kelt: a' tehén 's üsző szokatlan drága volt, t. i. egy 70—80 f. Különben mindenféle barom jól fajzott, 's eddig elé jó állapotban van. — Kútaink kiapadtak; de tegnap óta hull a' szép csendes eső.

Felvétetnek a' Kémlőbe minden gazdasági, kereskedési 's egyéb hirdetések.

Gabonaárr, egy Kila

(pozsonyi mérő) v. cz.

Arad. Jul. 1. — Buza 3 ft. 30 kr. Kétszeres 3 ft. Rozs 2 ft. Árpa 1 ft. 45 kr. Zab 1 ft. 45 kr. Kukoricza 1 ft. 45 kr.

Losoncz Jul. 3. — Buza 5 ft. Kétszeres 3 ft. 30 kr. Rozs 2 ft. 48 kr. Árpa 2 ft. Zab 1 ft. 18 kr.

Pesten. Jul. 8. — Buza 5 ft. — 5 ft. 48 kr. Rozs 2 ft. 48—54 kr. Árpa 2 ft. 30 kr. Zab 2 ft.—2 ft. 4 kr.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

4. Szám
PESTEN
Szerda
Julius' 13kán
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr.p.p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

Felfogása a' Gazdaságnak.

A' Gazdaság, mely az országok' jólétének talpköve, 's boldogságaik' éltetője, nekünk pedig édes Mindenünk, mint minden más tudomány, elméleti (theoretica) és gyakorlati (practica) részekből áll. Ezek tehát oly gazdaságnál, mely életét használni kivánja, elválhatatlanok egymástól; úgyhogy akármelyik hibázzék a' gazdában, tudománya hasonlatos amaz aluvó testhez, melytől az életet ugyan meg nem tagadhatni, de tehetetlenségén nem tudván segíteni, kényökre játszhatnak vele minden elemek. 'S igy mi azon véleményben vagyunk, hogy a' gyakorlat' puszta előadása oly ideálkészités, melybe Pygmalionként hijában igyekszünk lelket akarni lehelni: következésképen az elméleti felfogást el nem mulaszthatjuk a' nélkül, hogy a' gyakorlat orvosolhatatlan csorbát ne szenvedne.

E' szempontból indulva, elkerülhetetlen' szükséges, előre bocsátani szemléleteket a' gazdaság' átalányos rendezetéről: mert csak ezeknél fogva bizhatunk gazdatársaink' bizodalma' megnyeréséhez, atyafiságos egyetértésükhöz, 's előrehaladásunkhoz, mint kitűzött czélunkhoz.

Valamint az országrendezetben minden belső és külső erőt megvizsgálni, 's egyiket a' másikkal mérlegbe kell vetni, 's valamint bölcsen irányzott kormányozás által ezen erőket a' kitűzött tervek' valósitására czélszerűleg fordítani törekszünk: mind ennek azonképen a' jól ellátott, és folytonos megállhatásra czélzó gazdaságban is szükség történni, 's valamint jó és bölcs országrendezet szerint cselekszünk akkor, ha a' többi országokkal, a' mennyire ez csak lehetséges, állandó jó egyetértésben vagyunk, 's tőlök a' jobbnak ismertet elfogadjuk; épen igy kellene és kell bánni a' mezei gazdának is. De a' rendezet az alkalmaztatott erők' egyes és közelebbi részleteibe nem bocsátkozik, hanem csak ébreszti 's igazgatja őket mintegy felülről; más szókkal: nem arra oktat minket, mint kelljen az egyesnek erejét alkalmazni, 's ez vagy amaz hatás' előteremtésére működésbe hozni, 's abban megtartani, hanem elrendeli őket, 's magasabb szempontból ügyel rájok. E' szerint a' mezei gazdaság' rendezete nem azt tanitja, mint kelljen p. o. földeinket mivelni, gulyáink' és nyájainkat ellátni; hanem csak arról gondoskodik, mikép történjék meg minden,

mi az ellátás' legjobb nemére szükséges, 's hogy ez nemcsak mindenkép előmozdittassék, de előle minden akadály is elháríttassék.

Ezen eszme (idea) szerint minden egyes gazdaság mint külön állomány tekintethetik, melyet legeslegjobban kormányozni, 's az őt körülvevő részekkel viszonyos és hasznos összeköttetésben tartani szükséges. Már pedig egy országban csaknem minden gazdaság, belső működésének legtöbb ágaiban, ugyanazon érdekeken alapúl; 's ennélfogva természetes szövetség alakúl közttök, úgyhogy rendezetök is egyféle, melynek ugyanazon nézetek és elvek szerint kell munkálnia. Egy országnak már minden egyes gazdasága együtt összes néven Hongazdaságnak neveztetik.

Minden gazdaságok' egyesületéből származik tehát, mint emlitettük, egy országnak, vagy állománynak hongazdasága. Ilyes egyesület nagy 's magában bevégzett állományt képez, mely aztán szomszédjaival többnemű viszonyokba lép. Az előkor' történetei, nem különben mint a' mai napéi, mutatják, hogy az országok szintúgy telvék önzéssel (egoismus), mint egyes emberek; 's hogy mindegyik mindenütt és mindenkor saját hasznára tekint előbb, 's aztán csak máséra. Ennélfogva hibás és káros rendezete volna azon állománynak, mely ezen tagadhatatlan valóságra nem tekintve, az idegenről gondoskodnék előbb, 's aztán csak önmagáról. Belátás és okosság inkább azt tanácsolja, hogy ezen elvből induljunk ki: mások körülöttünk 's mellettünk hasznuk után kapkodnak 's kárunkra is, ha őrt nem állunk; úgyhogy kötelességünkké válik, magunk iránt azonkép cselekenni. Ha ezen szabály ellen vétkezünk, azt csak akkor vesszük észre, midőn a' haszon 's nyereség már mások' kezében van. — Mind ebből — való — nem épen szigorú morál áll elő; de ugyan mióta lett lélekismeretessé e' pontban a' rendezet? Ez ha vigyázó, 's ennélfogva az „okos" czimzetet megérdemelni akarja, örökös harczban áll minden egyéb állománnyal, igy az oeconomia is; igy csaknem minden mesterség. De ezen harczból még is, mint végre mindenből, valami jó is származik. A' folytonos vigyázat által megmenekszünk a' tespedéstől, feszülésben és gyakorlatban tartjuk ereinket, 's egyetemi érütés által a' tökéletesbülés felé ragadtatunk.

Az önzés és folytonos értelembeli harcz' daczára mindazáltal az okos és józan rendezet kikerüli az idegenneli minden surlódást és ellenséges feszültséget, csak a' legnagyobb szükség' esetében lép ellenségeskedésre, 's mindig csak akkor, ha saját érdekét valóban veszélyeztetve látja. Ezen tanuságról ha megfeledkezik a' hongazdaság, büntetlenül nem igen fog tőle eltávozni, mert ha ellene vét, jobbára két pontot veszélyeztet, 's a' legjobb esetben is csak egyet nyer.

A' mondottak nagyobb meghatározottsággal következő tételeket adnak.

A' gazdaság' rendezete hasonló az országéhoz; 's azonos a' hongazdaság' rendezetével, azaz: egyes gazdaságok csak akkor virágozhatnak, ha az egész ország' hongazdasága is virágzó állapotban vagyon. Először is saját bennső 's külső erejét vizsgálja meg, 's a' mennyire csak lehet, öregbíti, hogy az egésznek java biztositassék.

Ezen erőknek egésszé kell alakúlniok; mert szétosztva, valamint minden e' kerek ég alatt, úgy ezek is kisebb hatásuak lesznek. Ennélfogva a' versenyzés magában az országban a' tökéletesbülés' siettetésére hasznos, de veszedelmes, ha a' belső erőket elkoptatja, 's igy az egésznek erejét megcsökkenti.

Vigyázónak kell lennie 's kikutatnia: határain túl mi történik? mert ott, hol érdekei veszélyben forognak, csak igy fog annak idejében segithetni.

Ezen előlátás által azt, mi másutt tökéletesbben vitetik véghez, megismérendi 's hasznára forditandja.

De e' vigyázatot nem kell annyira kiterjesztenie, hogy gyanút, vagy épen ellenséges feszültséget okozzon; mert csak az idegenneli félbe nem szakított kapcsolat szerzi meg a' hongazdaságnak azt, minek hijával van, 's eladatja véle azt, miben bővölködik.

Ezen tervből már következő rendszer alakúl:

1ör minden egyes gazdaságnak, mint magában álló egésznek, belső és külső erejét szorosan ismernie kell, hogy azokat kifejthesse 's hasznosan alkalmazhassa.

2or egy egész országnak hongazdaságát úgy kell tekinteni, mint egy szövetséges állományt, mely csak akkor fog boldogulni, ha tagjai, vagy is az egyes gazdaságok között, harmonia, azaz hasonló egyetemi elvekbőli kiindulás fogott helyet, 's ha mindnyájan azon köz czél' elérésére törekszenek, mely abban áll, hogy minden egyesnek a' lehető legnagyobb hasznok biztosittassanak. Ez a' belső rendezet.

3or ezen szövetséges állománynak, a'tagjait illető belső szabályokon kivül, vannak egyetemes szabályai is, melyek a' külsőre, vagy az idegenre terjeszkednek ki, 's ennélfogva is állandó, tökéletes egyetértésben kell munkálnia.

Örömérzés azon mód, mellyel mind ezeket fejtegeté az arany Hitel' lelkes Irója; 's hálára ébreszt bennünket ama gazdasági Egyesületünk is, mely mind ezeket, derék Elnökeivel együtt, értvén 's felfogván, az egyesülés', bizodalom' 's értelmesség' fáklyáját gyujtani kezdi. *(Folytatva lesz.)*

Vélemény

a' köz legelők' javitásáról.

Minél jövedelmezőbb valamely ágazat a' gazdaságban, annál inkább ösztönöztetik arra a' természettől mindenki. — Tudjuk egyenként, hogy nálunk legfőbb, legbizonyosabb, 's igy folytatandóbb a' birkatartás. Ennek következésében látjuk is, hogy a' tapasztalásnak ezen kedvezése, napról napra mindinkább kötelességökké teszi gazdáinknak a' juhszaporitást minden egyéb ágazatok felett. — De egyszersmind szükségűl hozza fel ama gondoskodást, mely által a' juhtartásra elkerülhetetlen' szükséges eszközök is hason-arányban szaporittassanak: mert ezek nélkül amaz csak vesztére siet. —

Vessünk tehát egy tekintetet azon körülményekre, melyekben kénytelenek vagyunk gázolódni.

Ha felvesszük földeink' térségét, népességünket és szokásainkat, 's ezek ellen hasztalan küzdő jó igyekezeteinket; tudjuk mindnyájan, hogy a' köz legelők' felosztásához 's mesterséges rétekké forditásához mind a' mellett sem juthatunk még jó darab ideig, 's talán Isten tudja csak mikor — hogy legújabb törvényink ez iránt is gondoskodtak: és igy hogy e' mostani kérges formában leszünk kénytelenek legelőinket ritkítani, rontani, pusztítani, 's ha homokos a' határ, még Saharává is változtatni. 'S e' szerint mivel új törvényeink' foganatba-vételére, ily széles terjedelmű tárgyban hosszasabb idő kivántatik, 's ezt megrövidíteni nem tőlünk függ, csak oly eszközökhöz nyulhatunk, melyek hatalmunkban lévén, használatlanúl hagyni több a' véteknél.

Melyikünk nem látja, hogy sok legelőink, melyeken csak 30 évvel is ezelőtt üstökösen nőtt a' fű, oly siralmas állapotra jutottak, hogy egy négyszegölön alig tengődik néhány fűgyökér; ellenben a' kutya-tej, giliczetövis, 's más effélék lábra kapván, elkezdék az uralkodást?

Vegyük fel, hogy a' juhtenyésztés fennállása szorosan egybe légyen kapcsolva más

szükséges barmaink' élhetésével; és már ezek sok helyen nem fűvet, de fűgyökeret kénytelenek rágni, ha még azt is kapnának; sőt szarvasmarháinkra nézve, a' juh által gyökérre harapdált 's kivágott gyep többé nem legelő, hanem koplaltató: holott azonban ha a' szükséges szarvasmarha-tartás kénytelen lesz fogyni, ez hogy a' juhtartás' fogyását is magával húzza, mindenikünk érti. —

De vegyük fel, hogy a' juhok' számát a' haszonvétel' ingere évenként emeli, holott legelőink ellenben kopnak, koppasztatnak, nem! hanem nyúzatnak; ily rosznak pedig ellenmérge sem törvényinkben, sem szokásinkban, sem intézkedésinkben nincs, mivé fognak lézengő legelőink néhány esztendő után lenni, ha mindjárt egy juhval sem szaporodik is többé a' mostani szám! — Egyenesen azt kell hinnünk, hogy minden tavasz reá nézve újabb nyomorítást, sőt nem sokára végpusztulást hozand. —

Valljon nem kell-é egyenesen kétségbe esnünk ama jövendő károkon, melyek legelőink' tönkrejutásából mind a' juhok', mind egyéb barmok' tenyésztését fenyegetik. Ez valóban nálunk oly sarkalatos veszély, melyet eddig is minden jó lélekisméret ohajt orvoslani, 's csak azok nem kívánták látni, kiknek oly temérdek köz legelőink' pusztulásán gyalázatos haszonlesésök nem engedé meg, hogy könnyeket ejthessenek. —

Köz legelőink' javítása tehát ha késik, büntetlen nem marad; mert helyzetünk azoknak használására kényszerít: az édes miénkre pedig egymást agyon-nyomásig rohan a' haszonlesés, 's igy az még kevésbbé birván a' jövendő szaporodást — meg fogja mutatni, hogy kivált ott, hol a' szabadkényű pusztítás nem gátoltatik, a' szerfeletti teher mindent leroskaszt az ég alatt.

Ezen veszedelem' meggátlására, ily helyzetben mint a' miénk, nem maradt egyéb véleményünk szerint a' pihentetési módnál, mely már hány jó gazdánk' fejében megfordúlt, jó következést azonban hogy még sem szülhetett, értjük, tudjuk 's tapasztaljuk mindnyájan: de egyszersmind azt is, hogy az egyesek' gondolatai, ha egészbe nem foglaltatnak, 's nem összesittetnek, igen ritkán érik el a' kívántató hatás' erejét a' közügy' tárgyában. Itt tehát hogy ennek tudása terjedtebb legyen; a' róla-gondoskodás felébresztessék; az iránta való helyzetbeli legalkalmasb módok meghányassanak, 's legalább ott, hol a' birtoki viszonyok nem oly vadak, szilajak, mint néhol, foganatba is vétessenek, szükségesnek láttuk előterjeszteni e' következő észrevételeinket.

Tudva van a' fűvészeknél, hogy a' plántá k' gyökere annál szétágazóbb erősbülést kap a' földben, minél több a' föld feletti levegőben nyúló rész: 's ellenben annál bujábban nő a' fű, minél egészségesebb 's erősb a' gyökér. Továbbá —

Minden apró fűgyökér bujaságra ingereltetik a' maga helyén való elmetszés által; valamint szinte minden gyökeret inkább megerőltet a' mag' megérlelése, mint a' fűnek ideje-koráni többszöri lekaszálása. Végre —

Hogy takarmány-füveink szinte úgy szaporodnak gyökereikről, mint magvaikról.

Ezek igy lévén, alaposan fel lehet tenni, hogy ha egy tábla elkoptatott legelőn vagy gyepen, mind a' fűgyökér, mind az elmagvazás, a' természetre bizatik 's engedtetik; a' fű mind a' két előadott oknál fogva javúl rajta. És igy ha legelőink a' csigázástól pihenést kapnak, magoktól 's magokban jobb állapotra jutnak. —

Egy részét tehát legelőinek ha kiki javitás alá veszi, vagy is pihenteti, elősegéli a' természetet. — Mert ez igy mind a' fűgyökér' erősbülése, mind a' fűmagok' elszórása által szemlátomást gyarapúland.

Tudjuk, mily nagy fát mozgatunk; tudjuk, hány haszonleső 's hány szorultságtól üldözött fog ellenünk kiáltani; értjük a' mindenünnen sáskaként sötétlő akadályokat, valamint ama tespedést is, mely nem egyéb, mint a' maga idejében jó, de a' mostaniban kárhozatos manipulatió' bálványozása. De más részről teljes lehetetlenséget csak ott látunk, hol a' lelketlen önhaszonkeresés bünhödik. Mert ki a' veszélyt tiszta lélekkel fogja fel, az maga nyujt a' segélyre egyetértést; 's hol egyetértés fog kezet, mit nem tudna kivinni?

Véleményünk szerint minél kevesebb részre osztatik javitás végett valamely köz legelő; annál nagyobb része esik javulás alá: de ellenben annál nagyobb is lesz a' szükség, mely ezen javítandó rész' hijányát pótolja. Nehogy tehát a' szükség' nagysága vessen ismét akadályt, mi következendő gondolattal vagyunk: —

Felosztatik valamely egész 6 részre. Ezen 6 részből 1837ik esztendőben, Januárius' 1ső napjától Junius' végéig tilalom alá vétetik az 1ső rész, 's ekkor a' marha reá bocsáttatik; Julius' elejétől pedig tilalom alá vétetik a' 2ik rész, és 1838ik eszt. Sz. Györgyig tilalom alatt marad; de 1838iki Januárius' 1ső napján tilalom alá esik már a' 3dik rész is Junius' végéig, 's ekkor marha megy rá; a' 4ik tábla ismét 1839. Sz. Györgyig következik; de 1839. Januárban már az 5ik, és Juniusban a' 6ik rész jó szinte hasonló tilos alá.

Ezen mód szerint csupáncsak egyhatod rész vétetik el, és $\frac{5}{6}$ folytonos használatúl marad; de ellenben a' legelőknek egészen egyharmada jön évenként pihenés vagy is javulás alá. 'S igy a' legelők, mint a' szántóföldek, mintegy 3 nyomás (calcatura) alá esnek.

Hogy ezen bánásmód bizonyos javitása a' legelőknek, senki sem tagadhatja. De ha még inkább akarná valaki a' természetet segíteni, annak javaslanók még a' pihenő nyomásoknak tavasszal és October' végén, oly gyephasogatóval leendő metszetését, milyennek mintáját rövid időn metszésben fogjuk közleni.

Ha azonban valamely legelő' használása még kedvezőbb felosztást nyujtana, ott a' gyarapulás is több haszonnal bővölködnék.

Látnivaló innen, hogy ha valamely nyomás $\frac{1}{6}$ részben pihen, csupáncsak az első fél esztendő okozand hijányt, mert a' 2ik fél évben az első rész' javulása kipótolja a' 2ik rész' nemhasználását, mely haszon később mindinkább fog növekedni, a' többi részek' javulásával is. Ez baj nélkül nem megy. De ugyan mikor repült valaki' szájába sült galamb? Mindenben csak a' kezdet nehéz. Csak elhatározni — 's neki kell menni! A' bátrat szerencse segíti. Ki látott oly repülőt, ki ültéből megsem mozdult? —

Hátra van most már azon módok' előadása, melyek e' javitásmód' létesitését munkálják. De nálunk a' hány határ, csaknem annyiféle ember, szokás, jog, gondolkozásmód és viszony lévén, — tanácsosabbnak tartottuk ettől elállani, 's ezen egész véleményünk' felfogását, megbirálását, kijavitását, vagy egészen félretevését, és egy másik lehetőbb, jobb, elfogadhatóbb 's a' helyzetekhez alkalmazhatóbb javitásmód' előterjesztését tisztelt Hazánkfijainak ajánlani, megkérvén közjóra munkáló Casinóinkat is, méltóztassanak hozzánk beküldeni észrevételeiket arról:

„Mi volna legjobb mód a' legelők' javitására a' birtoki 's használási viszonyok' különféle helyzetbeli felfogása mellett?“ —

Mert ha valahol, itt veszedelmes a' késedelem. B.

Gyapjúárr.

Miután az árrjegyzékeket csak azok használhatják, kik bizonyosan tudják: mily árron adattak el hasonló gyapjúk a' külföldön, mi

azon meggyőződésben vagyunk, hogy azon szükséges előlépés nélkül, mellyet 3. számunkban bővebben előadtunk, az effélék nem gazdáinknak szólnak, hanem a' kereskedőknek. Már pedig, ha egyenes lélekkel nyilatkozunk, czélunk 's kötelességünk korántsem az, hogy csak ezeket értesitsük, kik különben is mindenben itthon vannak, hanem az, hogy gazdatársainknak igyekezzünk haszonvehetőt mondani. Mely szerint noha vannak többféle leveleink, ezekből csak azt közöljük, hogy kivévén Magyarországot, a' külföldnek majd minden tartományaiban kevesebb gyapjú termett ez idén mint tavaly, 's igy méltán állithatjuk, hogy a' külföldi gyapjúgyárok' szüksége, ha épen a' tavalyi maradt is, a' gyapjúnyirás' idei silányabbsága elég okúl szolgált, hogy felrugjon a' gyapjúárr.

A' helyett tehát, mit mivel egyik vagy másik vásárban 's városunkban néhány gyapjúkereskedő? miután előre bocsátók, hogy az előbbi gyapjúszükség mindeddig nem csökkent — inkább egy kis felvilágositásba avatkozunk.

Nagyobb gazdáink is átalányosan szokván különféle gyapjaikra csak egyremásra tenni az alkut (még többen akkor is, ha osztályozva volnának), látnivaló, hogy e' módon az árr' kipuhatolásában soha el nem igazodhatunk, 's igy ebből zsinórmértéket nem vehetünk. — E' helyett tehát inkább e' következendő megjegyzéseket adjuk elő.

Azon gyapjúért, melynek mázsája most közelebb 90 tallér volt Leipzigban, tegnap igért itt Pesten a' gyapjúkereskedő 110—115 ezüst forintot.

Mig Pestről Leipzigba szállittatja, fizet Pesttől Bécsig 3 ft. 30 krt v. cz., Bécstől Prágáig ismét annyit, és Prágától Leipzigig 1 ft. 36 krt ezüst pénzben, minden mázsától, vagy is az egész fuvarbér szorosan véve 11 fr. v. cz.; — de mi e' helyett 5 ezüst frtot számolunk. — Ezenkivül fizet vámot minden mázsától 1 e. frtot, akár finomabb akár gorombább minőségű a' gyapjú; midőn pedig az ausztriai birodalomból kiviszi, ott 5 krt.

Most már ő kap ezen gyapjúért Leipzigban 90 tallért, vagy is mintegy 126 e. frtot; neki pedig van minden mázsa gyapjú, 115—121 e. fr. körül 's igy nyer minden mázsánál legalább 6—10 e. frtot. De —

A' mi mázsánk Leipzigban 120 font; a' leipzigi pedig csak 110 font, és igy a' kereskedő' részére marad még nyereségül 10 leipzigi font, vagy is a' 126 forintnak tizenegyedrésze, mely tesz $11\frac{5}{11}$ e. frtot, melyet ha az előbbi 6—10 forinthoz adunk, lesz a' tiszta nyereség egy mázsa gyapjún mintegy 16—22 e. frt.

Most már, noha egyes esetből az egészre következést vonni nem lehet, jó lesz kérdésbe tenni, még akkor is, ha az előbbi számolást megfelezzük: valljon elég-e a' gyapjúkereskedőnek azért, a' miért külföldön eladja a' gyapjút, alkudíj' 's kamat' fejében, egy mázsánál 17—22 ft. ezüst pénz? Továbbá; csak 60, 70 ezer mázsánál is, a' mi csak része eladni valónknak, mennyit veszthet a' hongazdaság' jövedelme? —

Magyarország.

(időjárás)

Dunánninnen.

Pest vármegye Jul. 9. — Ha valamely útas, ki csak azt szokta látni 's odébb beszélni, a' mire az út' két oldalán nézhetett, Pestről Szolnokba ment: egy két határt kivéve, oly hírt fog ott támasztani, hogy ezen megye boldog világi terméssel bír: de az ily részleges tapasztalások az egészre nézve, mely nem csupán az útkörnyékből áll, legtöbbször csalnak.

Heves és Borsod vármegyéket leginkább kivévén, talán egy része sincs Hazánknak ez

idén, melyben a' természet oly ellenkezőleg árasztotta volna a' termékenységet és csapást, mint e' megyében. — Midőn t. i. déli része a' Bácskaság és Tisza felől, szárazság és fagy által úgy szólván mindenétől megfosztatott; északi részében sok határban leggazdagabb termések diszlenek, kivált Pest városa' környékében, 's az úgy nevezett Cserhát' dombos vidékén, melyeken mind gabona, mind széna jól termett. Vannak azonban ez északi részen is több határok mint nem, melyekben a' széna szűken fizetett, vagy épen semmivel sem. A' zab itt sem arányos termésű más gabonákéval. Kukoricza, krumpli Pest körül szépek — de ha tovább is tart e' megátalkodott szárazság, amazok elfonnyadnak, emezek terméketlenek lesznek. — A' legelők, már az északi részeken is, melyek ezelőtt esőkben részesültek, több helyeken nem kisárgultak, hanem kiégtek. — A' gabonatermésről e' részen, átalányosan szólva azt lehet mondani, középszerű — széna ennél is sokkal kevesebb: sőt sok helyen, mint mondók, semmi.

Mi a' déli részt illeti, noha erről már szólánk, — szomorú: némely helyeken találkoznak középszerű késői rozsok, de a' koravetésüeket többnyire a' fagy és kasza elpusztiták, a' hol voltak; és a' helyeikre vetett köles ki nem kelhetett; a' hol látszik is valami kukoricza 's egyéb tavaszi, már sárga és lekókkadt; — legelőkről, melyek nem is voltak, szó sincs; — széna itt ott — az is sovány, csekély, vagy kapargatás.

A' fagy itt is elrontá a' szőlőket és gyümölcsöket az egész megyében: kivévén a' Szent-Gellért hegyet, hol a' meleg források' kigőzölgése által meglehetős termés mutatkozik; — esőhöz, mely rég nem volt, remény sincs, mert borong, borúl; de csak nem eshetik. —

Heves és Borsod vármegyék csaknem hasonló állapotban vannak mint Pest, ezeknek is délkeleti vagy is Tisza felé eső térei oda vannak; sőt a' mennyiben ezek jó agyagos földekkel birnak, melyeken a' szárazsági csapás nagyobb hatású, mint a' homokos vidékeken, legelőiktől korábban megfosztatván, marháikat csaknem egész takarmányon kénytelenek sok helyen ápolgatni: azonban az északnyugati vidékekről lássuk a' tudósításokat.

Miskolcz. Határink szépek, vetésink jók, szénánk van, tavaszi vetéseink meglehetősek; csak szőlőhegyeink sinlenek; borunk kevés lesz; gyümölcsfáinkat több ellenség ostromolta; a' szárazsággal jött a' pusztító hernyó-sereg: mind e' mellett azonban maradt némely helyeken szilva, kevés alma, körtvély legtöbb; a' dió pedig fájával elfagyott. — Esők végett nem panaszkodhattunk. —

Parád. Jul. 6. Heves vármegye' hegyes részein, valamint Nógrádnak ezzel szomszéd vidékein úgy szólván bő termés mindenben; de gyümölcs és szőlő nincs.

Nógrád. Fülek Jul. 4. — A' szárazság' daczára is, minden őszi vetéseink meglehetősen állanak: a' buzák jók, a' rozsok igen gazdagok, a' széna pedig több mint középszerű termés; — szőlők — gyümölcsök elfagytak.

Torna. Szilas Jun. 21. — Májusi fagy szembetűnő kárt tett, a' makk, gyümölcs és kerti veteményekben: a' szőlő azonban csak oly aljakban és hegyoldalakon fagyott el, hol a' szél nem érhette: a' gabona' mind két nemét csak növésében csökkenté, árra még is nem sokára jóval felebb szökkent, Szikszó' vidékéről szállongott rosz hireknél fogva. Az esőzés, mely buzavirágzáskor nagy szelekkel járt, gátolá a' jó elvirágzást; a' kövérebb helyeken pedig ezen felül mivel megdúltek a' vetések, csak közép-

szerű aratást várunk. A' rétek kivált a' Boldva' mentében szépen gyarapultak, 's gazdagon fizetnek, de a' takarmánypótlék luczerna, bükköny, lóheres táblákat ellepte a' dudva.

Horvátország.

Zágráb', Karlovecz' és Sziszek' vidékei. — Csaknem egész Aprilisben és Májusban esett; mely végett a' vizáradások miatt folyók' partjain, kivált a' lapályokon, csak Május' közepe felé vethették el a' kukoriczát; remény van hozzá. A' kölest még Junius' 20ig mindig vetették, mert a' korán beállott mult évi fagy miatt kevés őszi vettetett, 's ezzel pótolják, és szerencsésen. Széna e' vidékeken igen bőven termett, valamint a' kender is gazdag termékenységgel biztat. Makk semmi. A' szőlőkben egy harmad résznyi kárt tett a' fagy, de az eperfák elfagytak. Selyem kevesebb lesz mind itt, mind a' határszélekben.

Ausztria.

Theresienfeld. A' termések' reménye az idei gabonákra nézve, általánfogva jobbra fordult, mint a' hogy azt várhattuk volna. A' tavaszi fagyok Május' hónapja' elején a' buzának, rozsnak, árpának, kukoriczának, 's kivált a' szőlőnek, a' korán érő gyümölcsnek 's a' t. nagyon ártottak, és visszavetették a' növények' egész kifejlődését legalább is két héttel. A' buza és rozs tökéletesen lábra kaptak ismét, a' zab nem is szenvedett a' fagytól, 's a' kolompér jól áll, úgyhogy az egész bécsi erdő alatti fertályban vagy is kerületben, elég jó termést lehet várni. Az olajtermő növények nem igen termesztetnek Ausztria' ezen vidékén, mivel a' földeknek nincs ahoz elég erejök, és nincs még itt annyi marha, hogy trágya által lehetne azokat termékenyíteni. A' takarmányok jól állnak, 's a' szénatermés meghaladja a' tavalyit. A' gyümölcstermés jobb lesz a' középszerűnél, jóllehet a' koránérő gyümölcs sokat szenvedett a' hidegtől. De a' bortermés minden esetre csak csekély lesz, mivel majd minden szőlő nagyon sokat szenvedett a' fagytól, 's mivel a' szőlő az egész Májusban tartott kemény hideg esős idő által legalább három héttel vettetett hátra növési kifejlődésében, úgyhogy a' későbben formálódott szőlőfürtök aligha megérhetnek az idén. — Ha már az egész itteni vidéket vesszük tekintetbe, sokkal jobb termésünk lesz az idén, mint a' milyen mult esztendőben volt, a' miért is a' gabona' árra folyvást alacsony marad.

Csehország.

Prága Jul. 4. — A' repcze jól virágzott, mely itt a' férgek által sokat szenvedett, csak közép terméstigér, épen most kezdik aratni; de 5 magnál nehezen ád többet; — árra 1 kilának 5 ft. e. p.: — de Szászországban sincs (Magyarhazánkban is kevés). Egyébiránt sok olajfa elfagyott Olaszországban; 's igy árra talán 6 ft. e. pénzre is felhág. A' szénakaszálás jól fizet. A' vetések jók; de sok helyen a' jég elverte.

Jelentés.

Kiknek tetszeni fog, az 1ső számtól kezdve Kémlővel szolgálhatunk; melybe felvétetnek mindenféle gazdasági, kereskedési 's egyéb hirdetések.

Gabonaárr v. cz.:

Pesten Jul. 12. — Idei tiszta buza 5 ft. 40 kr.; kétszeres 3 ft.; — rozs 2 ft. 40 kr.; — árpa 2 ft. 26 kr.; — kukoricza 3 ft. 30 kr.; — zab 2 ft. 10 kr.

PÉNZKELET Julius' 9ikén 1836: 5 pCtes = $104\frac{5}{6}$; — 4 pCtes = $100\frac{1}{6}$; — 3 pCtes = $75\frac{1}{16}$ 1834iki: = $572\frac{1}{2}$; — magy. kir. kamarai kötelezvény $2\frac{1}{2}$ pCentes $65\frac{1}{2}$; — ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

5. Szám
PESTEN
Szombat
Julius' 16kán
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

Az egyes gazdaság' létszeritéséről.

Többféle részekből áll minden gazdaság, 's az illető részeknek úgy kell elrendelve lenniök, hogy egyik a' másik által emeltessék 's előmozdittassék. A' két fő rész: földmivelés 's baromtenyésztés. A' józan rendezet ezekre ügyel mindenek felett, 's őket úgy helyzi, hogy kölcsönösen szolgálván, egymást oly álláspontra emeljék, melyen czéljokat (magas, biztos és tartós kamatolást t. i.) a' legkönnyebben 's legbiztosabban elérhetik. De azért egynek nem lehet kedvezni a' másik' rovására, 's ha látszanék is, mintha ilyesmi történnék, e' látszatot elháritsa majdan a' beálló következés.

Mind ketten, a' földmivelés szinte mint a' baromtenyésztés, mint fő erők lépnek fel a' gazdaságban; ezek ama két erő, melyek működésben tartják a' gépelyt; mind kettőjök' hatáskörét tehát szorosan kell kiszabni, 's örökös működésben 's életben tartani mind a' kettőt. De minthogy az időviszonyok a' czélba vett kamatozásnál, mely, mint említettük, a' végczél, fő szerepet játszanak; ennélfogva a' gazdának ezekre folyton kell ügyelnie, 's e' szerint az említett fő erők' körét kitágitani, vagy összébb húzni. Világosabban: ő a' földmivelést a' baromtenyésztésnek, vagy ezt amannak elébe fogja tenni, a' mint ez vagy amaz több nyereséget hajt. Ilyes elébetételnek mindazáltal annyira nem szabad növekednie, hogy egyik a' másik' kedvéért épen kevésbe vétessék, vagy elejtessék.

A' mondottaknál fogva a' gazda először is oeconomiája' belső erőinek szoros mérlegezéséről gondoskodjék. Ezek pedig állnak a' föld' és fundus' minéműségében, a' helyzet' fekvésében, akadályaiban vagy kedvezéseiben, 's a' belső működésre megkivántatott személység' szellemében és derék voltában. Egyenként kell elővennünk mindegyikét, 's kikutatnunk, mint lehessen őket bölcs rendezet által kifejteni, alkalmaztatni és használni.

Először, mi a' fundus' minéműségét illeti: — tudva van, mily sokféle a' fundus, 's hogy okosan úgy fogjuk használhatni, ha illően tudjuk méltánylani. E' méltánylatra szerzett ismeretek és gyüjtött tapasztalások szükségesek! Ha ezek nélkül fogunk munkához, számos hibás lépésnek 's innen eredő kárnak vagyunk kitéve. De mi azokat annál, ki gazdaságát státusként akarja elrendelni, előre feltesszük. Ha tehát az, egyetemesen méltatta, 's bizo-

nyos rend szerint osztotta fel darabföldeit, elkésziti vitelökre a' tervet, azaz: mivelésökre és haszonvehetésökre. Ezen terv szerint egésszé kell alakulni mindennek, és pontosan együvé hatni minden résznek. Mivel a' jövedelem, 's e' szerint az esztendei kamatozás az oeconomia' vitelének végczélja, arra kell ügyelni ezen organisátiónál, hogy e' kamatozás minél hamarébb, minél magasabban, 's minél tartósabban alapittassék meg. Mert többnek adatott az, hogy gazdaságát igen hamar tiszta jövedelmezésre birja; de ezen jövedelem nem nagy, 's főképen nem oly tartós, hogy valóban jutalmazónak mondathassék, 's ezért mind a' három pontra állandóul kell ügyelnünk.

De tiszta jövedelemhez csak úgy jutunk hamar, ha egy csapással szét nem duljuk az egész korábbi rendet, 's ha annak helyébe valami újat, 's eléggé meg nem próbáltat nem teszünk, 's épen ez volt oktalan rendezete sok gazdának, hogy a' gabonaváltoztatás' rendszere' jelességétől elkapatva, azt, a' nélkül, hogy egészen ismerte, 's a' szükséges előkészületeket megtette volna, mindjárt egész kiterjedésében elfogadta.

Ha előrelátással és meggondolással fog a' dolgok' új rendéhez a' gazda, akkor a' még meg nem támadott ágak hasznot hajtanak neki, 's időközben túljövedelmezik a' többieket, mik a' változtatás által kevés időre nem jövedelmezhetnek. Midőn ezek már oly ponton állanak, hogy többet kamatoznak mint ezelőtt, akkor amazokat is éri a' sor, 's igy rövid idő alatt czélunk, a' magasabb kamatolás el van érve.

Ilyes változtatásnál természetesen arra kell főkép ügyelnünk, hogy a' gazdaság' belseje meg ne zavartassék. Ilyes zavart az által kerülünk ki legkönnyebben, ha arra használunk minden fundust, mire néki a' természettől legtöbb képessége van. Sok gazdák földjeik' használatát egyedül csak az összefüggések szerint, azaz a' fennálló 's a' termékek' árrát elhatározó időviszonyok szerint rendelték el, a' nélkül, hogy a' minéműségre, azaz a' földek' belső erejére ügyeltek volna. Ez által hamar akartak eljutni magas kamatozáshoz, de idejöket elhibázták, mert pénzjövedelemhez ugyan néha hamar jutottak; de ez nem volt a' lehető legnagyobb, 's annál kevésbé a' lehető legtartósabb. —

Ki földjeinek természetére nézve legczélirányosabb gazdasági rendszert választott, az, a' termesztési képességhez mérsékelt lehető legszámosabb termesztményeket is fogja termeszteni. De igy még csak egy lépcsőt ért el, 's a' második abban áll, hogy ezen termékeket legczélirányosabban alkalmazni is tudja. Ha olyasok, mik közvetlenül pénzre átváltoztathatók, akkor nem igen nehéz a' feladás, 's csak alkalmas időpontot kell kiszemelni. De ha oly szántóföldi termékek, melyeket tovább kell alkalmazni az oeconomiában, és új termesztésre fordítani, akkor itt arra nézzünk, hogy a' lehető jövedelmesebb legyen. Ilyes termékek hozzák szoros kapcsolatba a' földmivelést és baromtenyésztést, 's viszonyos cserehatásba. Itt a' legjobb útat választani, egyike a' gazdaság' legfontosabb tudományának, 's ha ezt egészen értjük, akkor a' lehető legmagosabb 's legtartósabb tiszta jövedelem biztositva van.

A' földnek belső és különnemű erején kivül, a' gazdaság' létszeritésénél a' fekvésre, 's a' helyzet akadályaira és kedvezéseire is kell tekinteni. Mit használnak az erők, melyeknek kifejlése megakadályoztatik, 's gyakran lehetetlenné tétetik? vagy mi haszna termékeket előhoznom, melyek, alkalom' hijánya miatt, becsü nélkül valók? — Ilyes akadályokat el kell mozdítani a' gazdának, vagy hol ez lehetetlen őket kártékonyságukból annyira kie-

melni, mennyire az csak lehetséges. Igy p. o. némely lapály földek teménytelen sok erővel és gazdagsággal birhatnak; de érték nélkül valók mindketten addiglan, mig az ok el nem mozdittatik, mely ilyes földeket terméketlenekké tesz, az elposványulás t. i. 's az elsavanyodás. — De bármiben álljanak is ezen akadályok, legtöbbjén segithetni fog az okos gazda. Csakhogy a' költség, 's a' valószinű következés vettessék fel pontosan, mert biztos haszonrai kilátás nélkül nem volna okosság amaz akadályokat elháritani.

De akadályok mellett kedvezések is fordúlnak elő. Ezeket hamar általlátni, 's a' legmagasb nyereséget vonni ki belőlök, a' gazdaság' rendezetéhez tartozik. Földek, melyek csaknem minden termékekre alkalmasok; ügyes és szorgalmas müvesek; gyors és nyereséges eladathatása a' termékeknek 's a' t. ezen kedvezésekhez tartoznak. Vegyük fel például a' kereskedési növényeket, minők: repcze, répa, len, kender 's a' t., ezeknek termesztésére jó és dús föld, ügyes és szorgalmas mívelők, 's biztosított elkelés szükségesek. Az utolsónak eddig még mindig 's pedig haszonnal volt helye: azonban mind ezen megkivántatókra szükséges a' gazdának gondolni. De nemcsak a' növényi, hanem az állati termékeknél is fordulnak elő ilyes kedvezések. Tekintsünk csak a' nemes juhtartásra. Ez eddig vajmi sok bajából kisegítette a' gazdát, 's dúsan jutalmazta meg a' hozzá értőt. Igen jó és egésséges legelők, bő és egésséges táplálék' termesztésére való alkalom 's a' t. olyas kedvezések, miket az értelmes gazda csakhamar felfedez, 's egész kiterjedésökben használ is.

Egy gazdaság' létszeritésénél sok függ harmadszor a' működésre szükséges személyzet' derék voltától.

A' személyek' választásában tűnik ki a' gazda' bölcsesége. A' gazdaságban a' legkiseb szolgának is van fontossága, és helyének jó vagy rosz intézése más tárgyakra is van befolyással. Egyes országok és vidékek kedvezésről szólhatnak e' tekintetben, veszteségről mások. Amazokban könnyű a' kormányvitel, ezekben bajos. Juttassuk csak eszünkbe itt Hazánk' állapotját a' nemesített juhtartásra nézve. Minden viszonyok: téres és egésséges legelők, nagy birtok, olcsó fundusok kedveznek a' gazdaság' ezen nagyon is jutalmazó ágának. Az egyetlen egy körülmény, mely mind ezen oldalakat erőtleníti, ily nemes állatok' tartásához alkalmas emberek' hijánya. Valóban, minden juhász tudja őrzeni a' nyájat, de hányadik az? kinek tudatlansága miatt évenként több vagy kevesebb kárt ne vallanának gazdáink. — Azonban még is könnyithet e' bajon a' gazda, 's kikerülheti a' nagyobb károsodást. Hol a' szolgáló személyzet jó, ott könnyű a' választás, de hol az betyár, vad, gonosz, sőt gyujtogató, ott nagy belátás kivántatik meg, hogy épen a' leggonoszabbat ne válasszuk. De sehol sincs annyi romlás a' népben, hogy okos szemelés által nagyon ne könnyithessünk magunkon. — Mi fontos légyen derék, készséges és erkölcsileg jó szolgákkal birnunk, ennek belátására nem kivántatik hosszadalmas tapasztalás. Az egyenes és mellékes károkat, melyeket e' dolog' más oldala okoz, még csak felvetni is nehéz. 'S minthogy ez áll, a' józan rendezet azt tanácsolja, hogy derék személyzet' megszerzésére törekedjünk mindenkép, 's ha ezt elértük, tartsuk meg, még áldozatokkal is. Hogy ezen áldozatok, p. o. nagyobb bér, áldozatoknak csak tetszenek, által kell látnunk, ha a' hibás személység okozta egyenes és mellékes károkat latba vetjük, 's abba az alkalmatlanságokat is, melyeket a' gyakori szolgacsere szokott okozni. Minél magasabb helyen áll valamely tag a' gazdaság' működésében, annál nagyobb a' nyereség vagy

veszteség, melyet okozhatni fog; — 's innen kiviláglik, hogy az egésznek igazgatója, ha az nem maga a' tulajdonos, nevezetes fő személy, 's hogy választásához ész kivántatik és meggondolás.

A' kutyatej'

(Euphorbia, Wolfsmilch)

olcsó és gyökeres kiirtásáról.

Kevés része van széles e' földnek, hol a' kutyatej ismeretes ne volna. Földe' kiterjedése' idomában talán senkinek sem jutott oly számlálhatlan mennyiségben, mint nekem: azonban épen ez okozá, hogy reá nagyobb figyelmet fordítván talán, mint más, nem mondom, hogy olyanra találtam, a' mihez más nem értett, de még is olyanra, a' mi mellett számtalan elment, 's még sem látta. —

Mi lehetne a' földön újság? 's mi nem fordult volna meg az emberi elmében? — Én nagyon hiszem, hogy ezt más is látta; csakhogy közre nem bocsátá: de ha úgy volna netalán, én valóban sehol sem olvastam: 's mint tulajdon, nem felfedezést, hanem rábukkanást, e' következendőkben bocsátom közre.

A' kutyatej, melynek igen sok nemeit, én csak szálas és apró fajokra osztom, mert más felosztásra itt szükség nincs, oly áldott természetű, hogy ő csaknem minden anyagú 's fekvésű földön, hátas, lapos, agyagos, homokos, kövér, sovány területeken, sőt még a' tavakban is otthon van. — Annyi azonban bizonyos, hogy minél ritkább valamely föld, a' kutyatej annál szaporább, és igy a' homokos vidék legédesebb hazája.

Némelyek szeretik hinni, hogy nedves esztendőben kevesebb van, és hogy a' lapályokat nem szeretné, valamint a' kövér földeket sem.

Az elsőbbre nézve azt tapasztalám, mintha volna a' dologban valami: de ez nagy részben aligha nem csalatás. Mert igaz ugyan, hogy a' kutyatej' természeti kifövéséhez inkább meleg mint nedvesség kivántatik: de az is igaz, hogy esők nélkül hő nyárban még a' kutyatej is csak tengődik. Esős évekbeli fogyását tehát, nem a' kutyatej' természetében kell annyira keresni, mint az ilyenkori külső körülményekben.

A' kutyatej tudniillik, mind gyökérről hajt, mind magról hinti 's szaporitja fajá: gyökere azonban nem öröklő, hanem csak 5—6 esztendeig tart, 's a' minden évben elszórt magvak pótolják bőven az elvénült 's kiveszett gyökerek' számát. A' mennyiben tehát gyökérről hajt, annyiban csak annyit szenved, mint más fűnemek a' vizes esztendőknek deres, fagyos és igy terméketlen idején: de azért, hogy sinlik, magvakat nevel és hint. Ezen magvak azonban 2 okból sem szaporíthatnak úgy, mint száraz esztendőben: először azért, nem — mert ha virágzásakor rosz idő jár, az ő magvai közt is annál több a' hibás; másodszor, esős időben a' ritka föld jobban összenyomakodott lévén, mint szárazban, nem vesz magába annyi magot: 's igy a' szaporodás is annyira mennyire hátráltatik, annyival inkább, mivel a' ritka föld természeti melegségénél fogva esős években nagyon sűríti magán a' gyepet, és igy az apró füvek és fűgyökerek is gátolják a' kutyatejmagvak' földbe juthatását. — Ennélfogva mivel nem sarjazhatik annyi új gyökér nedves időben mint szárazban, a' természeti kihalás pedig sok gyökeret ér utól és fogyaszt; valónak látszik, hogy a' nedves esztendőkben nincs annyi kutyatej mint máskor, vagy is a' terméketlen esztendő a' kutyatejre is nagy befolyással bir.

Mi illeti a' lapályokat: — igaz, hogy ezeken nem bővelkedik oly igen; de korántsem azért, hogy a' lapályföldtől teljességgel irtóznék; hanem főként azért, mert azokon tömött

's üstökös lévén a' fű, a' kutyatej' könnyű magvait feltartóztatja, 's kiszoritja a' földbe-juthatástól: de ellenben a' hol beférkezhetik, mint rontja meg a' réteket? tapasztaljuk mindnyájan. Az iránt, hogy a' kövér földben nem terem meg, azt hozván fel csak: valljon nem bizonyitja-e a' tapasztalás? hogy a' szarvasok' szélein, 's marha-állásokon, a' paraj közt széltében szokott uralkodni a' kutyatej? általtérek azon módokra, melyek tudtomra eddig, kiirtására próbáltattak.

Egyik ezek közül a' kosaraztatás, vagy trágyával való elnyomatás.

Másik a' kiszántás.

Az elsőre nézve oly véleményben vagyok, mint a' másodikra. Ugyanis mind kettő czéliránytalan; de ez semmi még, azon tetemes károkhoz képest, mellyeket általuk szenvedünk.

A' kutyatejet tudniillik vagy legelőkből, melyek többnyire hátasok, vagy lapályokból kell irtani, melyek többnyire rétek. Ha hátas vagy dombos legelőkre állitjuk a' juhokat 's marhákat homokos vidéken, akkor elnyomja ugyan a' kutyatejet, ha jó vastagon marad rajta trágya; de elnyomja a' többi füvet is. — 'S ezen esetben bizonyos, hogy onnan a' kutyatej kivesz, mert a' homok' tüzességére nyers ganaj' tüzessége tétetvén, az egy időre mindent kiéget; úgyhogy idő kell hozzá, mig előbb paraj 's egyéb kóró növén rajta, ismét meggyepesedik. De ellenben mi haszna? — Eljőnek a' szelek, 's a' paraj közé kutyatejmagot szórnak, 's ez ott a' puha ritka földbe ismét elkezdi az uralkodást. — 'S igy kettős a' kár: egyik a' haszontalan munka, másik a' trágya' elvesztése, melyről bővebben fogunk a' rétek' javitásakor szólani.

Ha pedig vékonyan terittetik a' ganaj, ugyan nem tapasztaltuk-e mindnyájan? hogy a' hol a' többi fű megmarad, ott a' kutyatej-gyökér is ki fog hajtani; és pedig a' buja növés' azon arányában, mint más fűnem.

Ezekből egyenesen következik az is, hogy ezen mód a' lapályokon is czéliránytalan: habár itt a' trágya egyenes javitást miveljen is. —

Mi illeti a' kiszántást: úgy látszik első tekintettel, mintha bizonyos volna az, hogy ha a' kutyatej-gyökereket szántással kiforgattatjuk, többé sem magvától sem gyökerétől nem félhetünk, 's igy bizonyos ellenméreg a' kiszántás; 's ez valóban áll is egy kis különböztetéssel, mely azonban az egész munkát haszontalanná, sőt veszedelmessé teszi, ugyanis

Azon tábla, melyből kiirtandó ezen fűnem, vagy ritkább homok, vagy sürűbb föld. Akár ritkább homok, akár sürűbb föld, a' szántás által puhábbá tétetik. Mivel pedig nincs az embernek módjában, hogy az egész vidéket felszánthassa, a' szántott föld' szomszédságából, rá repitvén a' kutyatejmagvat a' szél, az a' puha földre hull; 's ha ritka a' homok, a' szél is beboritja, az eső is beveri; ha nem az, a' marha begázolja. S' itt találjuk annak okát, hogy a' kutyatejes földben felszántás és legelővé-hagyás után még nemhogy pusztulna, sőt 100 annyi növekedik, mint ez rajtam is megtörtént. De továbbá

A' köz legelőket, ha valaki e' végre felszántaná, kivált ott, hol a' nyomásra nagy a' szükség, 'shol már most is alig sovárog egy két jó nemű fűszál, valljon hány esztendő alatt lehetne ujra begyepesíteni, hogy ismét köz legelőül használtathatnának? 's valljon nem tapasztaljuk-e ama károkat? melyeket homokos legelőkön a' csupa legeltetés 's gázoltatás miatt szenvednek, a' futó homokkal felforduló határaink, szántatás nélkül is, melyről a' legelők' javitásakor még bővebben szólandunk. — 'S hát ha még az alig lézengő gyepszint le, 's a' homokot szél alá felforgatjuk, nem segitjük-e elő a' homok' veszedelmeit? Ezek va-

lóban oly igazságok, melyeket mindenikünk tud: említeni azonban szükség vala; — mert e' kiirtási módokat czélirányталanoknak 's károsoknak mondók.

Az előadottakból már egyenesen következik, hogy ha valamely földre kutyatejmag nem hullhat, a' gyökér magában kihal legfelebb 5—6 esztendő alatt. 'S igy az is bizonyos, hogy ha a' kutyatej akkor, midőn virágja magba kezd indulni, lekaszáltatik, ugyanazon földön csak a' gyökere fog hajtani következő esztendőben. Mely szerint, ha a' kutyatej egymás után 4—5 esztendőben kasza alá jön, elfogy mind a' gyökér, mind a' mag: 's nagyon természetes, hogy mind a' legelők, mind a' rétek megmentetnek tőle, a' nélkül, hogy használatukban legkisebb rövidséget szenvednénk. De itt

Azon ellenvetés jön elő: „Hát miért nem pusztul ki a' rétekből, melyek minden évben kaszáltatnak?"

Erre ugyan megvan a' felelet az előadottakban, hogy tudniillik, ezekben nem az ottan nőtt kutyatejmagvakról tövesednek új kutyatejek, hanem a' szomszédból oda repültekről, melyeket a' marhák betaposnak; és igy az ott kihaló gyökerek' számát bőven kipótolják; 's mi szerint ha egy részét elpusztitja is a' kaszálás, a' szaporodást vagy nem-fogyást, a' mellék táblai kutyatej' számában kell mint okot keresni: de mivel épen ezen ellenvetés az, mely az egyenes és természetes útról félre viszi leginkább az embert, érinteni szükséges volt. —

Tulajdon tapasztalásom a' kutyatej' kivesztésében az előadattak után e' következendő: —

1833ik esztendei Julius' közepén, és igy oly időszakban, mely után, ha levágatik, ugyanazon évben többé magot a' sarjadék nem hozhat, oly tábla-gyep' közepén, mely mint a' legszebb repczevetés sárgálott, egy holdnyit lekaszáltattam: és meglehetős rendek esének. A' marha ekkor ráhajtatván, megszagolta ugyan először az itt ott sinlődött takarmányfüveket, de mivel a' keserűség kaszáláskor megfecskendezé a' gyepet, többé rá sem nézett mindaddig, mig azután az eső le nem mosta a' szétfolyt kutyatejlevet. — A' kutyatej-gyökerek azonban ismét sarjaztak, de magvat nem hoztak.

1834ik esztendei Juliusban ismét megkaszáltattam ugyanazon táblát; de ekkor a' nagy szárazság miatt, csak elvetve lehetett holmi beteg sarjadékokat látni.

1835dik esztendei Juliusban szemlátomást lehetett észrevenni, hogy a' kutyatej nagyon megritkult, 's többnyire csak egyes, kettős vékony szálak nőttek, 's igen gyéren volt egy gyökéren több 3 szálnál; mi annak a' jele, hogy a' lekaszált tövek közül csak azok hajtottak ki, melyek egy csoportban, vagy egy tőrül, 3—4 szálnál több hajtásuak valának. Mert megjegyzésre méltó, hogy egy kutyatejmagról első esztendőben többnyire csak egy szál hajt, noha találkozik 2—3 is — második esztendőben már 4—6 — harmadikban már ismét több: és egyik faj 3 — másik 4 évben legbokrosabb, vagyis legnagyobb életerőben áll; — de már az 5dik évben vénül 's kevés magvat hoz: vagy ha el nem pusztúl ekkor, a' 6. év bizonyosan halált hoz reá.

Lehet, hogy ezen szembetűnő megritkulás' okozatja vala az 1834ik évi szárazságnak: de lehet az is, hogy a' kutyatejnek a' nyári hőségben való levágás, mint a' sebén nedvet folyató plántának nagyon ártalmas, és igy az sem képtelen, hogy ha 3 évben lekaszáltatik a' kutyatej, annyira elsinlik, hogy végképeni kiveszésére magában is elég ok talán kétszeri kaszálás is. Ezt azonban tisztán azért nem tapasztalhatám, mert a' mellék gyepről a' kaszáltra minden évben szóratott új mag.

Meg kell azonban jegyezni mind azt, hogy az itt említett szaporodás, a' föld és kutyatejfajokhoz képest nem mindig alkalmazható; de átalányosan igaz; mind azt, hogy ha valaki egy két szálú kutyatejet virágozva látand; az ezen tapasztalásnak nincs ellene; mert az ilyesek, az idejekorán megért magvakból előbbi évi ősszel foganszottak 's vertek már gyökeret: és igy nem ideieknek tartathatnak; mind végre azt, hogy a' hol a' föld az érett maghoz jó, 's idő is akalmas jár, nem lehetetlen; de még is ritkább, hogy egy magról 2, 3 szál is tövesedjék, mit azonban csak kivételül lehet venni.

Most 1836ik évben ugyanazon táblán már csak egy, két, három szálú kutyatejeket talál-

tam: de már az 1833iki termésnek alig 80-ad részét, és a' mi különös, ámbár a' magvak évenként szórattak, 's ámbár évenként igen sok megfoganszott, és igy több szárú kutyatejtöveknek kellett volna lenni, alig találtam ilyeneket kettőt hármat. Melyből ismét oly véleményben vagyok, hogy ha első évben az egyes szár lekaszáltatik, a' forróságban, igen nagyon szenved a' nedvfolyás által, úgyhogy a' következő évben nem mindenik lesz alkalmas több szárhajtásra.

Minthogy tehát bokros tövek már nincsenek, mag pedig ugyanazon táblán nem nőtt: természetes, hogy az egyes szálúk' magvait, a' mellék tábláról szórta oda a' szél; valamint az is, hogy ha ezen kicsinyben tett próba nagyban tétetett volna, a' kutyatejmagvak új töveket nem hajthattak volna.

Ezekből világos ismét az, hogy mivel a' kutyatej' könnyü magvait a' szél repíti, 's messze szórja, nem elég egy darab gyep' lekaszálásával foglalatoskodni; hanem valamely egész gyeptáblát egy úttal kell lecsapatni, nehogy a' mellék táblákból szórt magvakról új tövek eredjenek. —

Ezekhez képest, miután épen most van a' kaszálás' ideje, mielőtt a' kutyatejmagvak megérnének, öntapasztalásom' próbáját 's követését, mely a' természet' törvényein alapúl, bátorkodom mindenkinek ajánlani: meg lévén győződve, hogy ama nagy jó, melyet ezen csekély kaszálási munka árasztand, nagyon megérdemli a' gondoskodást és fáradságot, még annyival is inkább, mert a' gilicze és más nemű tövis-fajokról is áll ezen okoskodás; és igy ha ezek is rendbe kaszáltatnak, mielőtt elmagvaznának, bizonyosan megszabadúlnak tőlök mezeink.

Mi légyen azon legjobb mód, mely által közönségek vagy egyesek legolcsóbban jutnak a' kaszáltatáshoz, hányni-vetni nem czélom. E' helyett inkább ébresztem gazdáinkat, hogy mozduljanak; 's azt említem, hogy a' fű- és kutyatej-kaszáltatás között igen nagy különség legyen, annyira, hogy egy holdon az elpusztitás alig jön mindössze 20 e. krba; mert csak az első esztendő legnehezebb, a' 2—3dik pedig már, úgy szólva játék. —

Valóban örvendenék, ha az említett ártalmas fűfaj' pusztitása minél több helyeken vétetnék munkálatba. Egyébiránt ha valaki tapasztalásom iránt valamely nehézséget látna, azt megfejteni 's bővebben előadni kötelességemben álland. — H.

Magyarország.

(időjárás)

Eddigi levelezésinkből azt látjuk, hogy Hazánk' lapálytéreit rontotta meg leginkább a' szárazsági és elfagyási csapás: ellenben hegyes és dombos részeiben csaknem mindenütt bő, vagy legalább középszerű termés van, némely foltokat kivéve. — Ennek erősitésére lássunk néhány levéltöredéket.

Losoncz Julius' 7. 1836. — E' város' vidéke jelen időben a' szerencsés tartományok közé tartozik, mert noha Nógrád' alsóbb részeiben a' szőlőket és gyümölcsfákat megrongálták is a' fagyok, áldás mosolyog határain. Széna bőven termett, de sarjúhoz semmi remény sincs; őszi vetéseink igen jók, a' tavasziak közt pedig az árpa a' varázsolásig igen szép és áldott; még a' zab is meglehetős; ámbár ez most már sínli a' hosszas szárazságot és hideg szeles időket, valamint a' kukoricza is. A' marhákon kezd uralkodni a' lábfájás: de még eddig nem döglenek.

Ugyanezen levélben emlittetik a' losonczi gyapjúvásár is, ekképen:

E' mostani gyapjúvásár elég élénk volt. A' gyapjú, melyet ide szoktak hozni, két-nyíratú; árra volt 170—180 váltó ftig. — Sok gyapjúban megtetszett a' nemesítési vágy és törekvés: a' gyapjúmosás tisztán ment végbe*).

Ugyanitt megemlítjük az Allgemeine Zeitung' következő sorait is Julius' 7-ről: „A' most végződött berlini gyapjúvásár sokkal szembetünőbb 's nevezetesebb, mint akármikor volt

*) Megjegyezzük itt, hogy ha a' nemesített gyapjú is közibe van keverve a' többinek — ki fogja megérthetni ezen különben világos előadást is osztályzat nélkül?

Szerk.

valaha; majd oly magos árrúalkuk tétettek mint 1826-ban, 's mind a' vevők, mind az eladók nagyon meg voltak elégedve."

Pesten pedig, mondhatjuk, még a' vevők is meg lehetnek elégedve az osztályzatlan gyapjúkra kényök 's kedvök szerint kötött alkukkal, habár a' tenyésztők elégületlenek is. De ugyan hogy is lehetne mindaddig máskép? míg az eladók osztályzatlan gyapjút árulnak. —

Szegszárd Jul. 3. — Nálunk is, mint mindennütt, a' fagy ugyan sok kárt okozott, de még is szőlőhegyeink' termésének két harmad részét meghagyta; azért a' bortermés, noha vékony lesz, még is ellátja a' házi szükséget. Gyümölcsökben, mint cseresznye, megy, kajszin, körtvély 's egyéb, bővelkedünk, mivel a' gyümölcscsel dús baranyai szomszédink is a' mi gyümölcseinkkel élnek. A' mezei gazdaság is bőven mutatkozik; a' méhek jók; széna ugyan kevés; de szükséginket kipótolja. A' kereskedési állapot csökkenőben van.

Heves. Tas Jul. 12. A' Mátra' pásztohai, nógrádi 's mátramegi részeiben, néhány foltot kivéve, több és jobb takarmány termett a' tavalyinál: egyedűl a' szőlők és erdők hijányosak. A' Mátra' aljától a' Tiszáig, középszerútől kezdve mindig roszabb minden; úgyhogy a' Tisza mellett majd épen semmi, kiöntéseiben pedig csak nyomorúlt csáté és gaz kaszáltatott.

A' legelők egészen kiasztak; mert 30 nap óta a' melegség 21—22 foknyi, 's ezenkivül az aszaló mindennapi nagy szelek. Barmaink' tengődő állapotja napról napra jobban szomoríl, mert patakjaink 's kútainkból a' vizek kiapadván, ez majd kétségbe ejt. Némely uraságok e' tájon hordókban vitetik juhaiknak a' vizet; mások pedig állott és sáros pocsolyákra kénytelenek barmaikat hajtatni. Valóban előre várhatjuk az 1834-évi rosz következést, mint már több helyeken barmaink 's juhaink szájfájásban szenvednek.

A' szájfájás' orvoslása egyszerű, melyet többszöri tapasztalt próbák után használás végett közlök.

A' szájfájó állatok' mennyiségéhez képest vétessék tiszta kútvíz egy edényben, 's annyi vitriol-savany (Schwefelsäure) csepegtessék hozzá, a' mennyi czitrom-savanyúvá teszi, melyet ujbemártással meg kell kóstolni: ezen czitrom-savanyú vízzel, tiszta ruhát bele mártva, az állat' szája mosassék ki, 's három négyszeri kimosás után a' szájfájás elmúlik. — Egyszersmind

Ezen rendkivüli nagy szárazságban szarvasmarhák' óvószeréül ajánlható a' sósavany (Salzsäure) és salétrom, ivóvizükbe egy galysepróvel bele keverve, minden darabra egy kis kalánnal számítva, jól összezagyválva*).

Sajnáljuk, hogy felsőbb megyéinkből mindeddig nem érkeztek tudósításaink: egyébiránt a' hegyes vidékekről jött lakosok' előadása szerint, az idei termés sok helyen igen jó, több helyeken középszerű. —

*). Közli Fökövi Antal Gazdatiszt Úr.

Szerk.

Mind ezek után több részeiből Hazánknak itt azon hír szárnyal, hogy valamint Pest vármegyében, úgy egyebütt is, a' mindennapi száraz szelek szemlátomást fonnyasztják, a' különben is alig tengődő, sőt több helyeken el is sárgult kukoriczákat: 's igy nagyon természetes, hogy a' gabonaárr lejebb nem szállhat.

☞ Felvétetnek minden gazdasági, kereskedési 's egyéb hirdetések — egy sortól 6 ezüst krajczárért.

Gabonaárr v. cz.:

Pesten Jul. 15. — Egy kila (pozs. mérő) buza 5 ft. 40 kr.; kétszeres 3 ft. 44 kr.; rozs 2 ft. 50 kr.; — árpa 2 ft. 32 kr.; — kukoricza 3 ft. 40 kr.; — zab 2 ft. 16 kr.

PÉNZKELET Julius' 13kán 1836: 5 pCtes = 104⅝; — 4 pCtes = 99$\frac{29}{32}$; — 3 pCtes = 75½

Bankrészvény: = 1356½ ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

6. Szám
PESTEN
Szerda
Julius' 20kán
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

A' földmivelési és gazdasági rendszerekről.

Ha a' mezei gazda földjeit minéműségök és belső erejök szerint méltatta, 's ha miveltetésökre e' szerint elkészíti a' tervet, akkor ezt földmivelési rendszernek mondjuk. De ha ilyes terv nemcsak a' földek' miveltetését foglalja magában, hanem tovább is kiterjed úgy, hogy a' földmivelési termékek' haszonvételét is magában foglalja, akkor a' terv gazdasági rendszernek neveztetik. Mindkettőről külön fogunk értekezni.

Szóljunk tehát először is a' földmivelési rendszerről. — A' mezei gazdának, ha a' neki jutott szántóföldből azt akarja nyérni, mit lehetőkép nyerhet, földjét mindenek előtt szükség jól ismernie, és helyesen megitélnie: mert a' telkek' nemei nagyon is különfélék. Ilyes próbatétel és méltatás után meghatározza aztán, minémű mivelést (dolgozást és trágyázást is ide értvén) kelljen neki adnia, miféle gyömölcsökre használnia, 's ez utolsókat mily rendben vetnie. És ezen elhatározásnak 's elrendelésnek olyasnak szükség lennie, hogy hasson az egészre, 's a' lehető legjobb következést vonja maga után. — Mily fontos légyen ilyes földmivelési rendszer, kiviláglik magából a' definitióból. De nem adatott kinekkinek, hogy a' valót, 's a' reá, azaz miveltetendő földjeire nézve legczélirányosabbat választhassa ki. Mert arra, hogy itt minden hibás lépés elkerültessék, szükséges, mint említettük, gondos ismerése és kikutatása a' telek' természetének, 's azonkivül szemes és bölcs tekintetbe-vétele számos külső, a' helyzettel összefüggő viszonyoknak.

Azon kérdésre: mint lehessen legkönnyebb szerrel oly földmivelési rendszert választani, mely a' jelenlévő viszonyokhoz képest, jónak vagy épen legjobbnak mondathassék? válaszunk ez volna:

1ször vizsgáltassék meg mindenek előtt szorgalmatosan a' mivelendő szántóföld; azaz vizsgáltassék meg földvegyülete, növénytáplálati tartalma és tárgyazata szerint; továbbá naprafekvése, és felülete szerint, az utolsó, miképi öntöztethetése' tekintetéből.

2szor a' kivántakhoz képest, mik a' mondottakból kivilágolnak, mérlegezzük physikai és pénzbeli erőnket, nehogy ezeken túl tegyen

a' terv, 's igy a' siker már eleve is akadályoztassék.

3or a' gabonanemek úgy rendszereztessenek, hogy nemcsak hamar jutalmazó tiszta jövedelemhez jussunk el, de azt a' jövendőre nézve is biztositsuk. Ezen rendszerezés ugyan az első szám alatti földminéműségi viszonyoktól függ, de igen ritkán találkozik olyas telek, mely csak egyetlen egy nemnek — ha hasznot akarunk — vetésére volna alkalmas, 's igy még mindig választani kell és lehet.

4er kétséges esetben a' vetésnek mindig azon nemét, 's a' gabonának azon faját kell választani, melyet saját tapasztalásból ismerünk, 's biztosnak tudunk. Mások' tanácsa jó és üdvességes; de nem mindenki fogja fel helyesen, 's nem minden viszonyok közt alkalmazható.

E' négy pontból e' főkövetkezmény foly: Meghatározott rendszer nélkül kevés jót várhatni a' földmiveléstől. — Rend és összehangzás minden gyakorlati életfoglalatosságra használatos, 's meghatározott rendszerben találhatni fel őket. — Ha néha úgy is látszanék, hogy ez, vagy amaz okos és szerencsés gazda rendszer nélkül miveli földjeit, ez csak csalódás. Neki külön formái vannak, melyekre ügyel, 's azért mondják, hogy nincs rendszere, mert a' közönségestől eltérő saját rendszere van. Minden gazdának választani, elrendelni és osztályoznia kell; — az erősnek hasznát vennie, és segítenie a' gyengén, 's összeillő (harmonicus) egésszé kell alakulni mindennek, hol szerfeletti zsibaj nélkül biztosan éretik el a' végczél.

De hogy az önkilegesről (subjectivum) valamennyire az önmilegesre (objectivum) általtérjünk, példáját akarjuk adni egy tervezett és behozott rendszernek.

Képzeljünk magunknak egy jószágot, melynek földjei a' földnemek' nagy különféleségével bírnak. A' szántóföldek lépcsősort képeznek a' legjobb minéműségütől, a' legutolsóig. A' rétek nem nagy terjedelműek, 's elhagyatott állapotban lévők. Ha ilyes elemeknél az épen kezünkre eső, különben kihíresztelt földmivelési rendszert akarnók használni, bizonyosan egy hibás fogás a' másikat követné, 's a' tiszta jövedelemben hátramaradnánk. Mert a' használt rendszer a' földeknek csak egy részéhez illenék, 's a' többinek kárt okozna. Ilyes helyzetekre külön rendszert kell kigondolnunk, 's ezt, mert a' többiek' formáitól eltér, talán szabad mezei gazdaságnak nevezték el. De ezen fogalom„ szabad" csak a' többi rendszerekhez képest, való, 's ilyes jószág' mivelésének meghatározásánál sokkal inkább meg vagyunk kötve, mint bármi másnál. Mert itt minden egyes földdel a' maga módja szerint kell bánni, 's még is mindig tekintettel lenni az egészre; ott már van szabály, mely sok, néha minden földekre alkalmatos.

Legnagyobb feladás a' szabadnak nevezett gazdaságban ez: minden egyes földet a' lehető legnagyobb jövedelmezésre bírni; de ott, hol összeütközések fordulnak elő, úgy választani, hogy egy egyoldalú veszteség egy másoldalú nagyobb nyereség által helyreüttessék. — Mindenek felett e' czél' elérhetésére, erőnket feszíteni kell, azaz öregbíteni a' szántóföldek' jövedelmét, 's ez által pénzbeli eszközöket szerezni, mik által a' kitűzött czél' elérésére törekedhetünk.

Hogy a' szántóföldek' jövedelme öregbittessék, elején a' jobb minőségűkről kell leginkább gondoskodni, mert ezek a' legháládatosbak, 's a' reájok fordított fáradságot és költséget leghamarább 's legdúsabban jutalmazzák meg. Ilyes esetben nem ritkán a' legokosabb gazdák is hibás lépéseket tesznek. A' kellemetlenség, melyet reájok nézve az

okoz, ha rosz és sovány földek roszúl jövedelmeznek, őket arra birja, hogy szorgalmat, és költségeket fordítanak reájok, 's e' mellett elvakitják magokat, a' nélkül, hogy sejdítenék a' kárt, azt hivén, hogy a' jók a' roszakra fordított költségeket megtéritendik: mert oly véleményben vannak, hogy a' jók különös segéd nélkül is behozzák jövedelmöket. A' ki tehát e' jelen esetben rendszerét ilyesképen tervezi és viszi, az mindjárt elején alapját veti vesztének, melytől szorgalom' és erőködés' daczára is ritkán menekszik meg. Képzeljük magunknak az egészet számokban. Egy jó minőségü szántóföld, különös segéd nélkül is jövedelmez 5, 's jeles gondviselés mellett jövedelmezhetne 9-et: egy silányabb minőségű ellenben jövedelmez az első esetben 2, a' másodikban 4-et. Ennek jövedelme e' szerint valóban megkettőztetett, mig ama jobbé csak $\frac{4}{5}$szel szállott fel. De a' valóságban amaz a' reá fordított költségeket négyével, ez csak 2-jével fizette vissza. Ide járul még az is, hogy mindig sokkal több nehézséggel van összekötve, egy magában rosz földet megjobbítani, mint egy magában jót. —

Ezen előadásból az tetszik ki, hogy mindenek előtt jó földeinket belső erőik szerint kell használnunk, 's miután ezek magasb jövedelmezés által a' földmivelés' hatalmasb üzésére kezünkbe adták az eszközöket, a' csekélyebbek' felsegéléséhez csak akkor fogjunk.

De nemcsak, hogy és mikép kelljen egyes földek' mivelését kezdeni és üzni, hanem hogy mifélével kelljen őket bévetni, erre is szükség a' rendszer' választásánál ügyelnünk. Ilyesben a' helyes választás nagyobb befolyással van a' gazdaság' jó menetelére, mint bármi. Itt természetesen arra kell először néznünk, hogy mire legalkalmatosabb a' telek? A' ki tisztabuzát homokon és krumplit agyagban akarna, az e' két földnemet a' legnagyobb mivelésben birhatja, 's még is keveset aratna 's roszat. — De magától következik, hogy a' gazda, ki minden fajnak a' legalkalmasabb földet választja ki, a' leghelyesebb és legczélirányosabb egymásrai következést is fogja választani; mert egy szántóföld természeténél fogva nemcsak ezen fajra alkalmasabb, mint amarra, de az előbb rajta nőtt vetések őt, természetes minémüségének ellenére, oly állapotba is helyzették, hogy némely nemekre épen nem, másokra meg különösen alkalmatos.

A' földmivelési rendszer' választásában még a' szükséges munkát is jól meg kell fontolni. Földeinket a' legpéldányosabb mivelésbe helyzeni, 's a' természethez, időhöz és helyzethez legmérsékeltebb veteményekkel bévetni akarhatjuk ugyan; de ha a' szükséges munkaerők' hijával vagyunk, hogy mindent annak idején 's helyén elvégezzünk, még a' legbölcsebb terv is hajótörést fog szenvedni, 's a' legpéldányosb rendszer kudarczot vallani. Hol a' szükséges munka' minden időbeni elvégeztethetésére elegendő személy van, 's hol a' bér nem épen drága, ott nem akadályoztatunk e' körülmény által. De hol drága a' munka, 's néha épen a' legsürgetősb időszakaszban meg sem vásárolható, akkor nem ritkán más terv szerint kell rendszereskedni a' gazdának, nem a' szerint, a' hogy azt földjeinek minémüsége kívánja. 'S ha erre nem ügyel mingyárt elején, a' legnagyobb kárvallásoknak teszi ki magát, 's azon bajnak, hogy a' behozott rendszerrel fel kell hagyni 's mást fogadni el, mi mindenkor a' legérzékenyebb veszteséggel van összekapcsolva. —

V a s ú t.

Valamely nemzet' szorgalmi 's kereskedési erejének legbiztosabb alapja a' közlekedési rendszer' jól elintézése, mely által a' tárgyak' átszállitása, termesztésök' helyéről oda,

hol eladatnak vagy megemésztetnek, megkönnyittetik. Ezen elvet a' történetek' egész mezeje 's minden időbeli tapasztalás bizonyiták, 's ennélfogva az észretért népek' első gondoskodása e' tárgy körül foglalatoskodott. Igy támadtak a' töltött és kővel rendesen kirakott országútak, igy tökélyesitteték a' hajókázás, rendeztettek el a' folyamok, ásattak csatornák, távol folyók' vagy tengerek' összekötésére. Az újabb időkben még egy más közlekedési mód vonta magára, úgy szólhatva, egész világ' figyelmét (mert az előhaladással nem gondolva tespedő alig népek a' világhoz alig számlálhatók) mely az átszállitási olcsóságra 's gyorsaságra, a' mindenkori használhatásra nézve igen jeles, 's az időszak' változásaitól nem szenvedvén, a' csatornák elől elragadja a' pályadijt. Ezen új közlekedési rendszer pedig a' vasútak' rendszere.

Mielőtt azonban mi a' vasútak' költségeiről szólanánk, vagy azon kérdés' fejtegetésébe bocsátkoznánk: Kell-e — szükséges-e — lehető-e — mimódon — 's először melyik részében Hazánknak inkább, mint a' másikban? — szükségesnek véljük e' tárgyról az előismeretek' közlését; mely okból, hogy minden olvasóinknak lehessen felfogásuk arról, miről olvasnak, nem fogják vétkül tulajdonítani miveltebb olvasóink, ha a' vasút' képét mind gőz-, mind vontató-kocsival közöljük. —

A' vasútakat faútak előzék meg, de nem igen hosszú időn keresztül, mert ezek csakhamar amazoknak adtak helyet. Első fa kerékösvény Angliában készitteték Newcastle upon Dyne-nél, 's czélja az volt, hogy a' szénbányákat, mészégetőhelyeket 's malmokat hajózható folyókkal és csatornákkal egybekösse. Ezen példa után indulva, csináltak vasútakat is. Első vasút volt a' surreyi, mely Wandsworthnál kezdődik a' Themse' déli partján, 's Croydonon által Merstham ba megy, öszvesen 18 angol mérföldnyi hosszán. Ez két ösvényü, 's 1805ben készült el. Az első után több mozditás is történt, 's nem kevés vasút jöve Anglia, Skotia 's Walesban létetre. Ezek közül legnevezetesebb a' Liverpool-manchesteri: közelget azonfölül azon idő, melyben Londonból vasút menend az ország' minden jelesb városába és kikötőjébe.

Az éjszakamerikai egyesült tartományokban még inkább halad előre a' dolog; melyet mi néhány példa' fölhozásával akarunk bebizonyítani. Virginiában, Petersburg' közeletén, igen szép vasút van. Bostontól Neworleansig 1700 angol mérföldnyi távolság van, 's ezen tér egynéhány év alatt kikötőtül kikötőig, folyótul folyóig rakva lesz vasútakkal. A' bostoni vasút Providence-ba (a' neworleansi úton) teljes munkában van, 's eddig közel be is végződhetett. Newyorkból Philadelphiába két vasút megy, egyik a' Delaware' jobb, másik bal partján. 7 óra alatt elérni egyik fővárosból a' másikba, négyig a' vasúton, háromig a' Hudsonöböl' szép vizén. Philadelphiából Baltimoreba 8 óráig szükséges útazni, részint a' Delawaren és Chesapeaken, 's a' Newcastle és French town közötti vasúton. Baltimoreból is vasút huzatik Washingtonba, innét pedig már létez egy, Blakelybe (éjszaki Carolinában) menő. Egy társaság álla össze, mely Richmondot a' Potonaccal egybeköti 30 órai messzeségre. A' Potonac a' szövetségi város felé a' Mont-Vernon alatt vezet el, Washington György' jószága mellett, hol a' nagy férfiu nyugalomban végzé napjait, 's most csontjai szerény sirban feküsznek. — A' legnagyobb mindeddig létező vasút, 55 órányi, Charlestownból vezet Augustába Georgiában, 's innét egész Montgomery-ig, hol gőzhajó váltja azt föl az Alabamán le egész Mobileig, 's a' ki innét nem akar Neworleansba útazni, 's a' mexicói

öblöt, Cortez' tetteire emlékeztetőt, köszönteni, hamar lel vasútat, melyen a' kerülést elmellőzheti.

A' legnagyobb és bámulatosabb vállalatok' egyike a' baltimorei és ohioi-vasút, mely Baltimoretól az alleghani hegyektől az Ohio' partjáig nyúlik, 's hihetőleg tovább is el fog ágazni. Belőle jó rész készen van már kettős ösvénnyel; évenként 50 mérföldnyi készittetik el, 's az egésznek épitésére 6—7 év kivántatik.

Az 1833iki év' November hónapjában Tenessee' tartományinak követei oly vasutról tanakodtak, mely a' Missisippit az atlaszi oceánnal kösse egybe. Az ügy nagy részvéttel fogadtaték 's hihető, sikerülni is fog. Egy szóval pedig egy évtized alatt Éjszak-Amerika vasúthálóval lesz beszőve. Pennsylvania, melynek 1830ban 1,347,670 lakosa volt, 130 órai vasútat bir, 56 órai darabföldet ide nem számlálva, melyet tőkepénzesei (capitalistái) New-Jersey és Delaware apró tartományokban vasútaztattak.

A' panamai földszoroson is vasútat akarnek vonni Portobellótól Panamáig, 's ez utolsó városban azon czélra 90,000 dollárnyi aláirás nyitatték meg.

A' liverpool-manchesteri vasút' példája leghathatósban buzdítá, Amerikán kivül, a' Belgákat. 35 millió frank, melynek költsönéért az uralkodás jót áll, fordittatik egy teljes vasúti összeköttetésre minden irányban, középpontul Mecheln szolgálván. Az épités jórészint már munkálatban vagyon.

Franeziaország' déli részeiben több vasút javaltaték, 's részint a' sükeritésre el is fogadtaték. Csak azért látszanak a' Francziák némely épitésekkel késni, hogy az országúti gőzkocsik' javitását várják be. Igy tervben van egy nagy vasút Havrétól Párison át Strassburgba, mely által a' gyarmati kereskedést el akarják közép és déli Németországban Németalföldtől és Angliától ragadni.

A' németországi vasútak' nagyobbai közül első volt a' Linz városától Budweisba a' Muldának dunávali összeköttetése végett menő. Azonban nem nagy érdeket gerjeszte, mivel a' gőzkocsik föltalálása előtt rendeltettek személyek' átszállitására, 's az rajta még most sem jöhete divatba. Eddiglen csak $\frac{1}{2}$ millió mázsát szállit, főkép sóból és fából, 's igy több hasznot nem hajt, mint az eredeti tőke kamatját. Egy ló rajta $\frac{1}{3}$ emelkedésnél 40 mázsát, alá pedig három szekeren 120 mázsát huzhat.

Egy vasút Prága 's Pilsen között, melynek épitése 300,000 forintba került, viszont elhagyatott. — Nürnberg és Fürth között is létesült egy vasút, mellyen, az első kiszámitás szerint, naponként 600 személy útazhat 6 krajczárjával, 's 400 mázsa mozditható tovább 4 krajczárjával, a' mi naponkénti 80, 's évenkénti 29,000 forintot ad, 's ez a' költségek levonása után $12\frac{1}{2}$ tiszta kamatot ad a' reá fordított 132,000 forinttól.

A' Vezernek rajnávali összeköttetése végett Köln és rajnai Minden között is vasút ajánltaték, 's a' tervek megcsináltattak országos költségeken. A' költség mérföldenként 60 — 75000 talérrra határoztaték, beszámitva a' telek-kisajátitási dijt. 500 talléru részvények adattak is ki; de elegendő tőkepénz nem gyült mindegyre bé.

Hannoverában Taylor nyita meg egy részvényes társaságot, melynek czélja vasútakat csináltatni Hamburg, Brema, Hannovera's Braunschweig között, melyeknek öszves hosszasága 50 mérföldet tenne, 's a' költség 70 — 80,000 tallért mérföldenként, a' mi az egészben 4 milliót tenne, 100 és 50 font sterlinges részvényekkel.

Leipzigban is álla társaság össze, vasútalkotásra Leipzig 's Drezda között.

Németország' belső erejének, kereskedésének 's minden kézi munkálatainak új föléleszésére végetlen haszonnal volna, ha Némethon' fő helyei, p. o. Hamburg, Magdeburg, Berlin, Leipzig, Regensburg, Drezda, Prága, Bécs és Triest egymással vasúti összeköttetésben volnának, a' mi egyszersmind az éjszaki tengert hozná az ádriaival érintésbe; valamint a' Rajnának dunávali vasúttal (csatorna helyett) összeköttetése, a' fekete tengeri kereskedésnek kimondhatlan előmozditást adna, melyből Magyarország kétségkivül igen nagy hasznot huzna. E' terv' valósitásán dolgoznak is erősen.

Magyarországon, Pesten a' kerepesi vonaltól vonaték egy próba vasút a' kőbányáig, de — fájdalom! rövid tengése után elkótyavetyéltetett.

Egyiptom sem akar e' részben hátramaradni. Mehemed Ali vasútat készittet Alexandria és Kairo között, valamint Kairótól Kenehig; 's más oldalról Suez felé 's Selahiébe, egész Menzaleh tó' széléig, hol Damiettével ellenesen kikötő készittetik a' gőzhajók' számára, melyek Egyiptom, Gaza 's a' többi syriai kikötők között tartják fenn a' közösülést 's a' t.

Legnagyobb figyelmet gerjeszt azonban bennünk a' már munkába vett 's Bécstől Bochniáig vonandó vasút, mely minden termékeknek és vágnivaló barmoknak, Gallicziából — 's Bukovinából Bécsbe leendő szállitása által kereskedésünket fenyegeti: úgyhogy, ha ez egyszer létesülve leend, Hazánknak hasonlóról kell, sőt szükség gondoskodnia, különben az említett tartományokkal nem fog mérkőzhetni.

Magyarország.

Pest és vidéke, 20. Jul. — Borong—borul, sőt vilámlik és menydörög is, de csak nem eshetik. A' fonnyasztó száraz szelek egyre dühöngenek, mint halljuk nagyobb részében Hazánknak. Több helyekről mint nem, azon szomorú hirek jőnek, hogy a' gabonák' szeme szorúlt és léhás. A' kukoriczák úgy szólva, kevés foltokat kivéve, ott is elégtek, hol remény vala hozzájok. Tegnap zsemlyének való idei szép buza 3 véka 11 forinton kelt váltóban: és egy másfél vékás zsák vagy inkább zacskó idei kolompér 5 ft. v. cz.

Losoncz, Jul. 15. — Nem irhatunk mást mint aggodalmat; szép őszi vétéseinket csak ott metszi sarló, hol a' szegénység hozzá nyúlni kénytelen; — buzánk nem érik e' szüntelen hideg időben, mely más részről azon jót szüli, hogy a' nagy szárazság mellett is nem lesz szorúlt szemű: a' zab ellenben, kivévén némely lapályosabb helyeket, érni kezd a' reménynek épen nem megfelelőleg. — Kolompér, kukoricza, kender, sarjú 's több tavasz-félék szomjúk, repedezett földeinkkel együtt; a' marhák bőgnek a' kopárokon, kivévén oly helyeket, hol ezen hijányt az erdők lombjaikkal pótolják: de — a' lábfájáson kivül — más dögleletes betegség nem mutatkozik. Hallván némely helyeken a' sertések' dögléséről 's hamus moslékkali orvoslásáról, melyet derék Nagyváthink ajánlott, és sikerrel tettlegesített; örömmel adom ehez azon saját tapasztalásom után, szinte még mindig sikerrel használt 's honunkban régen ismeretes szert, mellyel a' mutatkozó dögöt igen sokszor megszüntettem. —

A' disznónyáj' vagy inkább csürhe' mennyiségéhez képest édes tejet kell forraltatni, ebbe egy varasbékát vetni; 's midőn a' béka jó ideig főtt, a' tejet vályuba kell tölteni, 's kihülvén, a' sertést rá ereszteni. A' hol pedig a' sertést és marhát úsztatni lehet, 's a' legelőt felcserélni, igen hasznos óvószer.

A' tartós szárazsághoz járúlván az alsóbb vidékekről vett szomorú hirek, tegnap (mint alól látni) piaczunkon a' gabona' árra felrugott,

ellenben a' marha' árra leszállott, minek természetes oka az alföldi szük termés, honnét a' felföldi vevők falkánként hajtják a' marhákat, 's minthogy jutalmas árron adják, következik, hogy olcsón vették.

Tarczal, Jul. 9. — A' csapás közönséges; a' nagy hideg mult télen annyira megrontá a' szőlőtőkéket, hogy azoknak egy harmada mindeddig legkisebb jelenségét sem adja a' fakadásnak: következésképen örökre elaluttak; a' mely tövek pedig kifakadtak, vagy meddőn maradtak, vagy oly csutak vesszőt hajtottak, melyet fel nem köthetünk. — Hordóról senki sem gondoskodhatik. — Az idő hideg és erős, száraztó szelek dühöngnek, 's igy sem kukoriczához, sem kolompérhoz nincs remény. Ha a' szőlők megázhattak volna, úgy legalább kifakadtak volna; de igy esztendőre sem fogunk homlíthatni; és ekként, nem tudjuk, mikor fogjuk szőlőinket előbbi állapotjokban láthatni.

Ilyen sors érdekli most a' régi híres Hegyalját!

Mohács és vidéke, Jul. 6. — Tavaszi vetéseink e' szárazságban teljességgel az utólját járják, mert eső nincs, 's naponként asznak. Kisebb folyóink, de legjobb malmaink' vizei elapadtak, és a' kenyér' szűke az őrlés' hijánya miatt öregből. Kútaink kiapadtak, 's csak imitt amott találkozik oly szerencsés gazda, kinek a' maga szükségére vize lévén, a' kútgémet csukva tarthatja 's őrizheti, mert a' szűkölködők különben kimernék és ellopnák előle a' vizet. Sem kukoriczához, sem más veteményhez nincs remény: öntözni nincs mivel a' kerti veteményt, szénánk csak fele lett a' tavalyi termésnek. A' bökkönyben sok kárt tett ez idén a' kosz, mely annyira elfutotta 's kiégette, hogy gereblyézéssel és kinyövéssel sem lehetett elejét venni. Őszi vetéseink gazdagok.

Legelőink kiszáradtak; marhadög ugyan még nincs; de a' disznók torokgyikban hullottak. Szőlőinket a' fagy úgy elrontotta, hogy a' hol 25 ezer akó dézma volt tavaly, most 100 akó is nehezen lesz.

Erdély.

Időjárás Brassóban, Jul. 4. — A' korán beállott tél után Martziusban igen hamar megmelegült az idő, 's tavasziasnak mutatta magát jó darabig. Utóbb még is hideg szelek álltak be, 's a' vegetatiót (növényzést) egész Májusig hátratarták. Ekkor az idő naponként hűsebb lőn, úgy mutatkozék, mintha naponként esni akarna; de az eső egyre kimaradt. A' vetések nagy veszedelemben voltak, az őszi ek szenvedtek, a' tavasziak nedvesség' hijánya miatt nem csirázhattak. Máj. 10kén nagy hó esett, 's 3 nap havazott egymás után mint legnagyobb télben. 16kán ki kezdett tisztulni, néhány napig nem esett, de azóta minden 2 vagy 3 napban jó meleg esőnk volt, csak mintegy egy hét előtt vala jó hideg, mely a' kukoriczát megsárgitá. A' szénatakarítás egyedül lesz az idén jó bő; a' széna' árra nem lesz nagy, mert maradék takarmány is van a' mult évről. — Körtvély elég van, alma csak itt ott, szilva, cseresznye semmi. A' diófák kivesztek a' télen. Az pedig különös, hogy gyümölcs' szüke mellett az idén szőlő sem terem, holott eddig rendesen vagy a' szőlő vagy a' gyümölcs szokott nálunk diszleni.

Steyerország.

Grätz, Jul. 8. — Ausztriában még minden vetések zöldelnek; de nem úgy Steyerban. Alig haladtunk által tegnap a' simmeringi alpeseken, midőn szépen, mint arany előnkbe sárgultak a' vetések: jók a' kukoriczák is, de jó itt minden. Az itteni gazdák e' jelen évet átaljában boldog világi terméssűnek mondják és állítják: a' steyerischer Ge-

sundheitswein azonban mind a' mellett is lelketlen és izetlen, hogy itt a' borcsináláshoz jobban akarnak érteni, mint Magyarországban. — De ez idén nem sok lesz csinálni való.

Rajnai Bajorország.

Jul. 6. — A'növényekre oly nem kedvező kikelet után, jó darab óta az időjárás annyira megjavúlt, hogy nevezetes termékenységre számolhatunk, némely termékeket kivéve, melyeknek a' szárazság ártott. De legcsudálatosb, hogy mi egymást követő 6-dik esztendei jó, 's talán igen hatalmas borszüretet remélhetünk. A' 16dik század' kezdetétől vannak egyzékek, melyek szerint 3 egymásra jött esztendőkön túl soha sem volt folyvást jó szőlőtermés, 's im most a' 6-dik év is 1830-dik évtől kezdve gazdagon fizet. Borvevőnk nincs, pinczéink teli vannak: 's igy sok jó bor olcsó árrt fog okozni; de épen ezen időpont lehet az, mely a' borkereskedőket rövid időn meggazdagithatja.

Majnai Frankfurt.

Jul. 4. — Kereskedésünk tespedésben van; termésünk ugyan jó, de a' hőség nyomasztó, mely azonban reményt nyujt a' legjobb borszürethez.

☞ Minden gazdasági, kereskedési 's egyéb hirdetések — egy sortól 6 ezüst krajczárért felvétetnek.

Igazitás. Iső számunk' árr-jegyzékében Makó után köblöt kell érteni nem pozs. mérőt; és Pesten a' viaszgyertyának nem 53, hanem 253 ft. m.

Gabonaárr r. czéd.

egy kila (pozsonyi mérő):

Városok' és napok' nevezése.	Buza ft. | kr.	Ketszeres ft. | kr.	Rozs ft. | kr.	Árpa ft. | kr.	Zab ft. | kr.	Kukoricza ft. | kr.	Köles ft. | kr.	Kása fr. | kr.	Repcze ft. | kr.	Kendermag ft. | kr.
Kolozsvár Julius 7ikén	3 | 20	2 | 5	1 | 27½	1 | 21	1 | 15	1 | 15	5 | —	12 | 30	— | —	3 | 19
Makó Julius 6ikán	4 | 52	4 | —	3 | 30	2 | 6	2 | 6	2 | 30	2 | 10	5 | 30	10 | —	— | —
Szeged Julius 16ikán	4 | 15	3 | 15	2 | 45	2 | 45	2 | 38	3 | 15	2 | 45	4 | 45	10 | —	11 | —
Losoncz Julius 15ikén	5 | —	— | —	3 | —	2 | 15	1 | 30	— | —	— | —	— | —	— | —	— | —
Debreczen Julius 12ikén	5 | 15	3 | 15	2 | 30	2 | 15	2 | —	3 | 15	3 | 15	— | —	— | —	— | —
Nagy-Becskerek Julius 8ikán	4 | 30	2 | 45	— | —	1 | 45	1 | 48	3 | —	2 | 30	— | —	— | —	— | —
Baja Julius 9ikén	4 | 56	2 | 52	2 | —	2 | —	2 | —	3 | 20	2 | 40	— | —	— | —	— | —
Győr Julius 9ikén	5 | 7	4 | 18	2 | 26	1 | 55	1 | 26	3 | 24	3 | 25	— | —	— | —	— | —
Pécs Julius 9ikén	3 | —	2 | —	1 | 45	1 | 30	1 | 30	2 | 15	— | —	— | —	— | —	— | —
Mosony Julius 14ikén	5 | 30	2 | 45	2 | 36	2 | 18	2 | —	3 | 12	— | —	— | —	— | —	— | —
Uj-Becse Julius 15ikén	5 | —	3 | 15	— | —	— | —	— | —	2 | 45	— | —	— | —	— | —	— | —
Székes-Fejérvár Julius 16ikán	4 | 36	2 | 42	2 | 21	1 | 40	1 | 42	— | —	— | —	— | —	— | —	— | —
Komárom Julius 16ikán	4 | 40	3 | 25	2 | 20	1 | 49	2 | —	— | —	— | —	— | —	— | —	— | —
Ungvár Julius 7ikén	3 | 24	3 | —	2 | 6	2 | 3	2 | 22	2 | 6	— | —	— | —	— | —	— | —
Arad Julius 8ikán	3 | 48	2 | 18	2 | 15	1 | 30	1 | 36	2 | 6	— | —	— | —	— | —	— | —
Miskolcz Julius 9ikén	4 | 30	3 | 15	2 | 36	2 | 3	1 | 30	2 | 24	6 | —	— | —	— | —	— | —
Pest Julius 19ikén	6 | —	3 | 6	3 | —	2 | 30	2 | 10	4 | —	3 | 48	— | —	— | —	— | —

PÉNZKELET Julius' 16ikán 1836: 5 pCtes = 104$\frac{0}{12}$; — 4 pCtes = 99$\frac{27}{28}$; — 3 pCtes = 75$\frac{5}{16}$; 1834iki kölcsön: = 573$\frac{7}{16}$; — 2½ pCtes bécsi Bankkötelez.: = 65$\frac{7}{8}$; Bankrészvény: = 1354$\frac{7}{16}$ ezüst pénzben

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

7. Szám
PESTEN
Szombat
Julius' 23kán
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

A' gazdasági rendszerről.

Valamely rendszeresen intézett 'gazdaság' kezdete, mindig a' rendszeresen intézett földmivelés: mert ez által szereztetnek meg legnagyobb mennyiségben és jóságban a' termesztendő termékek; 's minthogy nagyobb részint a' gazdaságban ismét elhasználtatnak, világos, hogy ennek tökéletes és czélirányos üzése amattól függ. Az alapítandó 's kiviendő gazdasági rendszernek különben sokkal egyszerűbb alapja van, mint a' földmivelésnek. Mert itt nagyobbára csak a' barmok' nemeire és számviszonyaira van az ügyelet, 's azoknak jó ellátására.

Szabályozott gazdaságban először is annyi barmot kell tenyésztetni, mennyit tulajdon termesztésünkből táplálhatunk. Azon eset, hol czélirányos volna a' marhatartást annyira öregbíteni, hogy a' marhák' táplálatához hijányzót magunk vegyük meg, a' kivételekhez tartozik, és rendszerileg tán soha sem fog kivitetni. De ilyes vétel gyanánt tekinthethetik az is, ha a' gazda néha tanácsosnak találja, gabonával tartani a' marhát, mert igy többet nyer, mint ha azt eladná. De kivételek soha sem tekinthetnek állandó szabályok gyanánt, 's a' gazda ennélfogva nem tenyésztend oly számos állatot, vagy marhát, hogy ilyes rendkivüli segédekhez kelljen nyulnia.

A' felállitandó barmok' számára nézve tehát csak azon termék, melyet a' gazdaság termeszt, vétethetik számolásba, 's itt mindig csak a' közép termesztésre kell számolni, hogy bőség' alkalmával gyüjthessünk a' beállható csekélység' felsegitésére. Rendszerileg akkor gyarapulhat számban is az állattenyésztés, ha a' földmivelés' sükere évről évrei termés öregbedést mutat elő.

Az állatnemek a' gazdaságban kétfélék, t. i. haszon- és munka-állatok. Való értelemben mindegyik faj haszon-állatokból áll, 's csak az a' különbség, hogy az elsőbbek a' tőlök reméllt hasznot közvetlenül termékeik', az utóbbiak pedig közvetve a' productumok' termesztésére irányzott munkálatjok által adják.

Tekintsünk először a' munka-állatokra: ezek összekapcsolják a' gazdasági rendszert a' földmivelésivel; 's ennélfogva okos és czélirányos szerkeztéshez tartozik, hogy azon állatok jó állapotban, azaz természetöknél fog-

va erősek és egésségesek, 's azonkivül jó gondoskodás alatt legyenek. Ámbár pedig okosan cselekszünk, ha őket csak a' legszükségesebb számig tartjuk, még is közvetett pazarlás, nem kimélés volna, ha számuk' szerfeletti megszorittatása által magát a' földmivelést szükebbre vonnók. Melyik neme a' vonó állatoknak, lovak-e, vagy ökrök-e vagy ama gazdaságban czélirányosabbak? az a' gazda' értelmes itéletétől függ.

De mi a' haszon-állatokat illeti, ezek' sorából Magyarországban mindenek előtt két főnemet: a' szarvasmarhákat és juhokat kell említenünk, 's egymás ellenébe állitanunk. Kicsinyben a' szarvasmarhák (tehenek) több oknál fogva elsőséget érdemelnek, mert közvetetlenül magának a' családnak táplálatot nyujtanak; 's aztán, mert termékeik oly könnyen átpénzelthetők, 's mert nagy költségek nélkül tartathatnak, 's maga a' tartás a' mindennapi munkásság' körébe esik. Nagy gazdaságban ellenben eddig juhoknak adatott az elsőség, még pedig kielégitő okoknál fogva. Először: mert a' juhok, főkép a' nemesbítettek, magasabb kamatot adnak a' teheneknél; másodszor: mert tartatásuk nagyban viszonylag kevesebb költségbe kerül.

Minthogy a' földmivelési 's gazdasági rendszerek szorosan egybefüggők, az utolsóban arra is kell mindenkor figyelnünk, hogy a' szántóföldnek az erőt és gazdaságot, melyet elvon tőle a' termesztés, viszont kipótoljuk, 's ez mivelés és trágyázás által történik meg; 's mire, mint tudva van, munka és haszonállatok szükségesek. A' trágya pedig — tudjuk — nem egyiránti hatású minden állatfajból, 's ennélfogva a' gazdasági rendszer' feladásaihoz tartozik, elősegiteni azon fajt, melynek trágyája legjobb hatással van az illető szántóföldre nézve. — Már itt nem kevés szirtekre akadunk. Mert itt bizonyos viszonyosságnak van helye, azaz vannak olyas földek, melyek főkép ez vagy amaz állatnemnek valók, 's igy ezeknek tartatását jövedelmesbé teszik, mint másokét. Már pedig azon állatoknak trágyája, melyekhez alkalmatos a' föld, nem mindig viszont alkalmatos a' földhöz, vegyük p. o. a' homokföldet. Ezen, egésséges volta miatt, a' juhok jobban tenyésznek, mint bárhol, és még is a' homoknak jobb a' szarvasmarha' trágyája. Szerencsénkre a' dolog még sem oly bajos, mint közönségesen hisszük, 's a' tapasztalás mutatja, hogy homokföldön szép sükere van a' juhtrágyának is, noha egyenesen kikötjük, hogy csak lapályokon. — De nagyban, azt állitják, kevesebb trágyát adnak a' juhok a' teheneknél. Ha ezt — természetesen csak megszoritva — meg is engedjük, homoktelkeknél juhtartásra nézve, fontos körülmény az: hogy ezen állatok legelnek még ott is, hol a' tehénre nézve már nincs legelő, 's ennélfogva viszonyilag nagyobb számban tartathatnak, mint a' tehenek, 's igy még is több ganéjt adnak a' teheneknél. — Ha a' gazda tisztában van azzal, hogy viszonyaira nézve, melyik fajnak adja az elsőséget, gazdasági rendszerének mindenek felett arra kell irányozva lenni, hogy szoros és való viszonyban tegye a' földmivelést állattenyésztéssel, hogy egyik mindig emelje a' másikat, még pedig tartósan. E' czélra, ha nagy és termékeny rétek nem töltik meg a' szénáskerteket, a' szántóföldöni abraktenyésztésről kell gondoskodni. Itt a' fösvénység érzékenyül bünteti meg maga magát. Ha t. i. a' gazda nem szeret több szántóföldeket abrak-növények' termesztésére fordítani, mindig csak azon van, hogy közvetlenül eladható termékeket termesszen: igy meggyengíti földjeit, 's ez által egész gazdaságát; 's ezt bizonyos aszkórságba helyhezi, melyben, ha más bánásmód nem lép közbe, előbb-utóbb meghal. De ellenben

kelletinél is többet tehetünk az állatokért. Mi, főkép az újabb időben, nem egy gazdát láttunk, ki csaknem mindent fordított az állatokra, 's a' földmiveléssel keveset gondolt. Való, hogy a' kár, mit ilyes szenved, sokkal könnyebb és hamarább megtérithető, mint az ellenkezőnél. Mert a' szerfeletti állattenyésztésnél, 's azon rendszernél, hol arra fordítunk mindent, lassanként oly rendkivül meggazdagitjuk a' földeket, hogy midőn a' földmivelés jogaiba visszalép, csaknem kettős aratást adnak. Ilyféle gazda után — való — jobb gazdálkodni, mint olyas után, ki a' földeket fösvénységében kiszopta. — De az oeconomiának helyes rendszerében fekszik az is, hogy úgy rendeltessék el minden, hogy a' mennyire csak lehetséges, minden időben bizonyos jövedelmünk legyen. Kinek pénztára oly gazdag és teli, hogy képes hoszabb időre pénzt előre kiadni, való, hogy nem jön bajba, ha néha hoszú időszakokban nem kap kész pénzt; de ugyan hány gazdánk van ily boldog állapotban? — a' nagyobb szám többször szorultságban vau, mint bőségben. Igy tehát arról is jól illik godoskodnunk, hogy mindig nyitva legyenek oly források, melyekből legalább a' mindig előforduló költségek' nagyobb része pótoltathassék. — Már a' ki csak juhokat tartana, az ebben hijányt szenvedne, mert belőlök a' kamat évenként csak egyszer, legfeljebb kétszer jut ki. Máskép van a' dolog a' tehenekkel, kivált ha sertések tartatnak mellettök. Itt folyton folyvást kis jövedelmezés van, mely a' szorultság' állapotjában ugyan jól esik.

A' földmivelésnél, a' mennyiben eladható termékeket nyujt, igenis feloszthatni ezen termékek' eladását az egész esztendőre nézve; de ha a' gabonának, — mert erről lehet itt főkép szó, — sokasága nem oly nagy, hogy az egész esztendőre beérjük vele, akkor jó elrendelésnél több más termékekre jön a' sor. Igy p. o. a' repcze oly időben jövedelmez, mikor a' gazda' zsebe közönségesen üres, t. i. épen az aratás előtt, 's igy elősegíti magát az aratást. — És ekképen az értelmes rendszer után induló gazda rendeléseit mindenben úgy teszi, hogy nagy, vagy épen végveszélyt maga után vonó bajba soha sem jön. —

A' gyapjúról.

Miután a' gyapjúosztályzást állitók legszükségesbnek a' hongazdaság' jövedelmei' öregbitésére, 's igy minden egyes gazdáink gazdagabbitására, czélirányosnak látjuk mindenek előtt szólani a' gyapjúról, 's ennek gyártásáról.

A' gyapjú' szőre ered a' bőr alatt fekvő reczeműben egy hagymából, mely két hártyával van betakarva, egy külsővel 's egy belsővel, melyek közvetetlenül a' szőr' csiráját is burkolják. A' szőrnek ezen csirája gyarapodik 's megnő egész a' hártya' nyilásáig, itt pedig megválván a' hagyma' külső hártyájától, felemeli azt, hüvely formálódván belőle, mely pontosan azzal egyesül, melyet már a' hagyma' belső hártyája adott a' szőrnek.

Az egyes gyapjúszőrnél a' következő tulajdonságokat kell tekintetbe venni: a' charaktert, finomságot, hoszaságot, hajlékonyságot, az erőt (tulajdoni értelmében), rugó ereje' különbféle nemét, a' puhaságot (selymességet), azon tulajdonságokat, melyek a' gyapjú' szöveljét összehuzódóvá vagy kinyúlóvá teszik, végre a' fényességet.

A' gyapjú' charaktere minden összes minőségei által határoztatik meg ugyan, de nevezetesen még is szőre' hajlásai' 's görbedései' módjáról ismerhetni azt meg. A' gyapjú' szőre kondor vagy görbedett (gekräuselt oder gewellt) ha sok íveket

(görbedt hajlásokat) formál, melyek majd inkább, majd kevésbbé rendesek. Tekert (gewunden) a' szőr, ha görbedései vagy hajlásai csigaformájuak; kóczosodott (gezerrt), ha nem kondor rendesen, hanem csak egyes és rendetlen görbedéseket formál; egyenes vagy sikár (glatt, gerade, schlicht), ha semmi kondorsága sincsen. A' merinojuhnál a' kondor gyapjú' charakterét láthatni, a' hoszúszőrű angol juhnál pedig a' sikár gyapjúét.

A' finomságot a' gyapjúszőr' átmérője határozza. Minél kisebb ez, annál finomabb a' gyapjú. Ellenzője a' finomságnak a' durvaság vagy vastagság (Grobheit). A' finomság nem egyenlő az egész szőrön végig; az anyányira megnőtt állatokon rendszerint vékonyabb a' szőr gyökerénél vagy hagymájánál, mint vége felé, a' bárányokon pedig hegyesen szokott végződni. Minél egyenlőbb a' gyapjúszőr' átmérője gyökerétől fogva egész végig, annál jobb a' gyapjú, minél vastagabb az pedig vége felé, annál többet veszt a' gyapjú becsében. A' finomság legnevezetesebb tulajdonsága lévén a' gyapjúnak, nagyon kivánatos volna egy egész bizodalmú finomságmérő. Dollondé eddig még a' legpontosabbik, mely meghatározott mérték szerint mutatja meg a' gyapjúszőr' átmérőjét; nem úgy már Köhleté, mely csak hasonlítva mutatja meg az átmérő' grádusait.

A' hoszaság vagy csak tetszetes, vagy valóságos a' gyapjúban. Az első az, mellyel a' gyapjúszőr természeti állapotjában bír, a' második az, melyet csak akkor ad ki a' gyapjúszőr, ha egyenesre kihúzatik. Ez a' második hoszaság mindig nagyobb egyes szőröknél, mint egész fürtöknél. A' lipcsei gyapjúegyesület a' gyapjú' tetszetes hoszát magasságának, valóságos hoszát pedig hoszaságának nevezte.

A' gyapjúszőr' hajlékonyságát arról ismerhetni, hogy azt meghajthatni, hoszabbíthatni, 's még is el nem szakad. Ez mindig együtt jár a' kinyúló erővel (Dehnbarkeit), azaz ama tulajdonsággal, hogy azt valóságos hoszán túl is még kinyujthatni, 's még is el nem szakad. A' szőr' hajlékonysága, az egész gyapjúra nézve teszi meg a' puhaságnak alapját. Ellenzője a' hajlékonyságnak a' merevénység (Starrheit), és a' puhaságnak az élesség (Barschheit).

Az erő, a' szónak tulajdoni értelmében abból látszik, mennyire áll ellent a' gyapjúszőr a' külső erőnek, mely azt elszakítani igyekszik.

A' rugó erő átalányosan véve a' testek' azon tulajdonsága, mellyel azok vissza tudnak állni természeti formájokban 's kiterjedésökben, ha abból külső erőszak által kivettettek. A' gyapjúszőrben négyféle a' rugó erő: 1) A' kondorság' rugóereje, mellyel egy kondor vagy görbedt szőr előbbeni formájába 's hoszában visszaáll, minekutána megszűnt az erő, mely azt egyenesre kinyujtotta. Az egyenes szőrű vagy sikár gyapjúnak e' tulajdonsága nincsen. 2) A' felállás' rugóereje, mellyel a' meggörbített gyapjúszőr visszaáll ismét előbbeni formájába 's állásába. Ez a' tulajdonság már az egyenesszőrű vagy sikár gyapjúban is megvan. 3) A' visszahúzó rugó erő, mellyel a' természeti hoszán túl kinyújtott gyapjúszőr, előbbeni hoszát ismét felvenni igyekszik. 4) Az összehúzó rugó erő, melynek mekkoraságát abból láthatni, ha valamely gyapjúszőrt kinyújtáskor elszakítunk.

A' gyapjú' puhaságát (Sanftheit) a' tapintás' érzéke által ismerhetjük meg. Annál puhább pedig a' gyapjú, minél símábbak és selymesebbek annak egyes szőrei. Ugyan ezért a' gyapjú' formájától, valamint hajlé-

konyságától 's rugó erejétől is függ annak puhasága. Minél erősebb a' gyapjú' ellenzése 's minél hamarább visszaáll nyomás után szokott formájába, annál merevényebb a' gyapjú' szőre, 's annál jobban mutatkozik a' gyapjúban az élesség' érzéke.

(Folytatva lesz.)

Napfoltok.

Augsburg, Jul. 14. Noha a' nap folyó évben majd mindig számos, nagyobb és kisebb foltokat mutatott, még is az épen most látható foltcsoportozatok különösen megérdemlik, hogy az égi tünemények' barátait reájok figyelmeztessük, annál inkább, mivel a' közönséges messzeláto cső is elegendő vizsgálásukra, kivált ha a' cső és szem közé az úgy nevezett napüveget tartjuk, mely czélra használhatók az utólsó napfogyatkozás' kedvéért csinált gőzüvegek. — Ma reggel 7—8 óra között a' nap' tányérát hét foltcsoportozat födözé 's azonkivül még négy különálló nyilás. Ezen csoportok szinte két követ képeztek a' nap körül, egyet az éjszaki 's másikat a' déli félen. Az éjszaki félen az első csoport 3′, 48″ és 2′ 48″ között állt a' nyugoti napszéltől, 's legalább 18 kis nyilásból állt, melyek azonban már gyöngék 's eltünő félben voltak. A' második csoport 15′, 6″ és 12′, 18″ között állt a' keleti széltől, 's egy magányos, középszerű nagy nyilást mutatott, azután egy nagy mélységet három középszerű 's két apró nyilással, oly közel egymáshoz, hogy mindnyája egy nyilásnak tetszék. A' harmadik csoport 8′ 24″ és 7′, 0″ között ált keletről, 's egy mélységet tön egy nagy, két középszerű 's mintegy 12 apró nyilással. Távolabb még egy csoport mutatkozék; csak 4′ távol a' keleti széltől, mely csak egy nagy, egyenlő száru háromszöghöz hasonló 's mellette egy kis nyilásból állt. Végre ezen övet egy másik, magán álló nagy nyilás fejezé be mélységével. —

A' déli övben 5′ 3°″ és 7′, °″ között a' nyugoti széltől állt egy csoport, összetéve öt középszerű 's 36 apróbb nyílásból, több mélységgel együtt. Egy csoport állt tovább 8′ és 11′ 12″ között a' nyugoti kögszéltől, 's egy nagy magányos nyilást mutata mélységével együtt, azután egy igen kiterjedt mélységet nagy nyilással, mellynek átmérője 28″ (mintegy 2805 közöns. mérföld) volt, ehez igen közel egy tágabb, hoszúkás nagy nyilást, végre még három mélységet két nagy, négy középszerű 's mintegy 48 apró nyilással. Az utolsó csoport 13′ ó és 10′ 48″ között vala a' keleti széltől látható, 's több mélységben egy, talán négy középszerüből összefolyt nagy nyilást mutatott, távolabb nyolcz középszerűt és mintegy 46 aprót. Végre csak 7′ 36″-nyira a' keleti napszéltől egy magányos nagy nyilás volt, mélységével együtt. Azon kivül a' nap, kivált szélein, sok fáklyát 's általában igen gazdag fénykifejlést mutatott.

Stark doktor.

A' missisippii gőzhajókrul.

Azon gőzhajók' száma, melyek mostanában a' Missisippin és ebbe ömlő folyókon járnak, Valcourt szerint 340nél nem kevesebb! Ezen hajók' gépelyei mind magas nyomással dolgoznak, és pedig általában athmosphaera' (gőzkör) nyomásával. Nem ritkán történik, hogy az egy útat tevő gőzösek versenygenek, 's ilyenkor a' ventilek (gőzszöktetők) megnehezittetnek, a' tűz nagyittatik, kátrány vettetik a' kemenczébe 's a' t. Mind e' mellett is útazás' alkalmával ritkán történik elpattanás; de annál gyakrabban a' hajók' megállásakor, midőn emberek és árúk vétetnek be, vagy adatnak ki, vagy tüzelő hordatik föl. Az ily megálláskor ugyanis a' tűz egyre tápláltatik, hogy

mindjárt el lehessen menni. A' gőz kimegy ugyan ilyenkor a' biztositó szelelőn keresztül; de a' vízszivatyú nem dolgozván, a' gőzbe ment víz nem pótoltatik ki, minek következésében a' gőztermőnek egy része veressé kezd izzani, 's a' gőzt igen magas mérsékletre emeli. E' körülményekben igen bőven és gyorsan támadván a' víz, 's a' gőzszöktető eléggé nem dolgozhatván, elpattanás következik, ha a' gőztermő annyira nem erős, hogy e' nagy nyomásnak is ellenálljon. Ezen veszedelemnek elejét veendő, azt ajánlja Valcourt, hogy a' gőzhajókon tartassék egy kis segéd nyomszivatyú (Druckpumpe), 's mikor a' gőzhajó' gépelye nyugszik, ez hozassék egy pár ember által mozgásba. Ha emberkezek' szűke volna, egy-lóerejű gőzgépelyt lehetne a' hajóra csináltatni, 's ezzel dolgoztatni, mihelyt a' nagy gépely dolgozni megszűn, hogy igy a' segédszivatyú, vagy maga a' vízelőszivatyú munkásságba tétessék, minekutána a' nagy gépellyeli összeköttetéséből kivonaték. A' víz-szivatyúnak munkája lassúbb lenne itt valamivel, hogy a' gőztermőbe több víz ne hajtassék, mint a' mennyi a' víznek azon magasságon tartásához szükséges. Ezen kis gépelyt a' gőz-szöktetőn kimenő gőz hajthatná, 's mivel nála sem sürüsítés, sem kiterjedés nem leendene, igen egyszerű 's olcsó volna. — A' missisippii gőzösek' gyakor elpattanásának okául adják még a' sok ülepedést, mely a' kazánok' fenekén összegyűl, 's melyet kitisztítani elmulatnak. E' tekintetben azt javalja Valcourt, hogy a' gőztermőbe általa ajánlandó condensator által vezettessék leparolt (?) (leülepedett) víz. (Bulletin de la Société d'encouragement. Nov. 1835. l. 539.)

E l e g y.

Ültetni való kolompér.

A' kolompér' felszedésekor olyan fészkekre akadunk sokszor, mellyekben 3 — 4 annyi van, mint másokban, ámbár mind egyféle termékenységű földben vannak, a' miből világosan látszik, hogy ennek okát csak az egyes golyók' (gumók) nagyobb termékenységében kell keresni. Ugyanezért azt tanácsolja egy német gazda, hogy az ilyen különös termékenységű kolompérokat takaritáskor mindig kölönválasszuk, és jövendő ültetésre fordítsuk.

Óvó és gyógyszer

a' bárányvérhas ellen.

Mihelyt észrevétetik ezen nyavalya, azonnal az anyabirkáknak sóval vegyitve adassék felesen vadgesztenye-liszt, és a' nedves kövér legelőtől zárassanak el; reggelenként kevés száraz jó takarmány adassék nekik és sóvánnyabb legelő, — a' bárányokat ugyan hasonlóul tartván, és a' sóval elegyített vadgesztenye-liszt közé zabot is kevervén. Ezen szernek czélirányos használása csalhatatlanul elmellőzi az emlitett nyavalyát. — Közli egy Gazdatiszt *) Győr vármegyéből.

K ü l ö n ö s.

Sok tapasztalás és fölfedezés tétetett már a' gazdaságban, de oly nagy kiterjedésű és hasznú aligha volna egyik egyik, mint a' milyenről emlités tétetik a' Handlungs-zeitungban. —

„Constantziai serfőző Kees egészen új rendszert akar behozni a' földmivelésben. Ugyan is ő 1832. évben vetett tavasz-rozsot, és ez idén (1836ikban) a' nélkül, hogy az 1832ki vetést újra szántotta, vetette, vagy bolygatta volna, negyedszer aratta le. Ezen tapasztalás

*) Mindenki kéretletik, hogy nevét, melyet ha nyilvánitani a' lapokban nem akarna is, a' szerkeztőségnek minden esetre tudni kell, kitenni méltóztassék, mivel névnélküles küldeményeket közleni nem fogunk.

Szerk.

azt eszközlé, hogy tudnillik az árpavetés is hasonló következést mutatott. Kees úr kész minden gazdának, ki őt bérmentes levéllel megkeresi, vagy szóval megkérdi, bővebb magyarázatot 's felvilágositást adni. A' külföldiek pedig nyomtatásban megszerezhetik magoknak."

Ha ez tapasztalható lehetne, akkor valóban megérdemlené a' földmivelés' koszorúját Kees úr; de részünkről csak akkor nyerend méltó magasztalást, ha tapasztalását mi is tapasztalhatandjuk. Mely végre rendelést tettünk a' munka' megvételére, hogy azt földész-társainkkal közölhessük.

Magyarország.

(időjárás.)

Pest, Jul. 23. — Nyomorúlt 's elsárgult kukoriczáinkra, elfonnyadt burgonyáinkra, elszáradt veteményinkre és elsült mezőföldeinkre tegnap estve 's e' mult éjjel valahára egy kevés eső szemzett.

Baranya. Jánosi, Jul. 19. — Nappalink sorvasztók, éjeink hivesek 's ártalmasok az egésségre; a' legerősebb források' elapadása miatt, patakmalmaink szoros értelemben száraz malmokká váltak, mert kevés lisztnek vagy inkább darának megnyerése végett emberek gázolják, 's igy lábbal tapodó malmokká váltak. Legelőink rég elsültek; agyagos határokban 2. 3′ széles, és 1—2′ lábnyi mélységü nyilásokat vagy repedéseket szemlélhetni: ha az üszög sok helyeken kárt nem tett volna, panaszunk a' búzatermés ellen épen nem lehetne; árpáink azonban igen jók: de a' zab erőszakosan érvén, könnyü szemü vagy egészen léhás lesz.

A' kukoriczák e' nagy szárazság' daczára is, még többnyire szép zöld szinben diszlenek, azonban javuk is csak 3′ lábnyi magos, 's már cziremét hányja: a' homokos földekben pedig sárgulnak: ha eső nem lesz, nagyon kevés vagy épen semmi sem lesz.

A' szegénységre nézve nagy csapás, hogy hajdina vagy pohánka nincs; a' csekély őszi repcze-termés után csekélyebb tavaszit várhatni; a' burgonya még most igen szép, de termékeny csak eső által lehetne; a' korán vetett szebb a' későbbinél; a' dohány apró és sinlődik; luczernánk gyönge korában megvénült és elkórósodott.

A' sertésekből torokgyíkban, több elhullott negyedrésznél, sok gazdáknál pedig egészen kidöglött: de sokkal borzasztóbb ennél az, hogy a' marhadög megyénkben már több helyeken kiütött. *)

Sok majorokban motoznak a' birkák, melynek midőn elejét venni gondoltuk, új dühe annál erősben sujt.

De figyelmeztetjük gazdáink' egy részét arra is, a' mi eránt különben vannak kiadva több rendelések, hogy a' ragadó dögleletü marhákkal bánó embereket tiltsák el az egésséges barmokkali bánástól, mert azt a' tapaszta-

*) Addig is, mig valamely gyógyszert közölhetnénk, figyelmeztetjük némely gazdáinkat arra, hogy a' marhák' itatásáról a' lehetőségig gondoskodjanak: mert vajmi szomorú, kivált a' közös gulyáknál tapasztalni, midőn a' marhák a' szomjuság miatt még a' kútakba is húllanak és rohannak. Az ilyes esetekben valóban nem a' gulyásokat kellene annyira büntetni, mint azon gazdákat, kik a' lelketlen gulyások mellé e' végett felvigyázókat nem rendelnek, kútakat ásatni elmulatják, 's beérik azon panasszal, hogy a' marhák döglenek; pedig ha jól megfontoljuk, inkább a' gyakori és hoszas szomjúságban kell keresni a' döglés' okát, mint az étel' fogyatkozásában. — Tudjuk azonban, hogy hegyes helyeken kútakat ásatni nem oly könnyü, mint a' térségeken: de valljon nem volna-e jobb? a' víznélküli helyekről vizet adó helyekre hajtatni el a' marhákat, bármennyiben kerüljön is, mint szomjan eldöglesztení. A' mit épen nem azoknak hozunk elő, kik a' lehetőségig mindig gondosok; hanem kivált azon gazdáinknak, kik közös gulyákban tartván marháikat, ezeknek itatásáról csak immel-ámmal tesznek oly rendelést, melyet a' lélekismeretlen gulyás nem teljesít.

lás bőven bebizonyitá eddig is, hogy az elragadásra elég legyen az ilyes embereknek az egésséges marhák közé való menése, annyival inkább az azokhozi érés. Igy elegendő a' dög' terjesztésére az is, ha ilyes gulyások vizet mernek 's a' t.; mert a' döglelet a' levegőben is általrepülhet közeli marhákra. — Ha azonban ilyesmi lehetetlen, 's még a' dögöt érinteni is kénytelenek, akkor nincs bizonyosabb óvószer, mint ha az ilyen ember chlórmeszes vízzel megmosta egész testét, szinte mint ruháját is; a' mit ha jól végzett, nem kell félni, hogy a' döglelet tőle más egésséges állatra általmehessen. De még nagyobb bátorságban lehet azon gazda, ki hasonló chlórmeszes vízzel keneti meg egésséges marháit, vagy legalább azoknak fejeit, kivált orraikat. — Egy szóval, a' mennyire lehet, azon helyet még csak meg se közelítsék az egésséges barmok, mely dög által van megfertőztetve. — Mind ez bajjal jár, de még sem olyannal, mint a' marháktól való megfosztatás.

Mely hasznos tapasztalást, kivált a' községek' számára közöljük, melyek közül igen sokan tartják e' Kémlőt.

Moson, Jul. 18. Ezen megyében csak a' zabnak lesz középszerű termése; buzára, rozsra, árpára még a' legidősebb emberek sem emlékeznek gazdagabb termésről, mint ez idei: azért az alföldi hijányt nagy részből fogja pótolni ezen vidéki bő termés. Még a' kukoriczából is lenne valami, ha egy jó esőt kapna; a' kolompér igen gazdagon mutatja magát.

Julius' 17. — 2 órakor tűz támadván Csorna mezővárosban, annak nagyobb részét hamuvá tette: nagy szerencséjök a' boldogtalan lakosoknak, hogy gabonájokat még ekkor nem hordották be.

Frankfurt, Jul. 12. A' nyomasztó hőség még mindig egyre tart, és az aratást nagy ártalommal fenyegeti: esőre pedig még mindeddig hijában vártunk és várunk.

A' duna-majnai canálist, a' részvényes társaság' kértére megengedé a' Bajor Királyi Felség, hogy ezután Lajosárkának nevezzék.

A' nürnberg-fürthi vasúton az utazó személyek' száma Julius' 5—11-ig 9774. — A' bevétel 1269 for. 18 kr. e. p.

Gabonaárr v. czéd.

egy kila (pozsonyi mérő):

Városok' és napok' nevezése.	Buza ft. | kr.	Kétszeres ft. | kr.	Rozs ft. | kr.	Árpa ft. | kr.	Zab ft. | kr.	Kukoricza ft. | kr.	Köles ft. | kr.	Bab fr. | kr.	Repcze ft. | kr.	Kendermag ft. | kr.
Arad Julius 15ikén	4 —	3 —	3 —	1 45	2 —	2 6	— —	— —	— —	— —
Miskolcz Julius 16ikán	5 45	3 15	2 6	2 —	1 30	2 30	7 30	— —	— —	— —
Ujvidék Julius 18kán	3 30	2 —	— —	2 —	1 40	2 20	2 20	— —	— —	— —
Mosony Julius 18ikán	5 30	2 36	2 18	2 12	2 6	3 20	— —	— —	— —	— —
Pécs Julius 19ikén	3 30	2 15	2 12	2 6	1 36	2 30	— —	— —	— —	— —
Pest Julius 22ikén	6 —	2 40	2 30	2 23	2 10	4 —	4 —	12 —	— —	— —

PÉNZKELET Julius' 20ikán 1836: 5 pCtes = 104; — 4 pCtes = $100\frac{7}{16}$; — 3 pCtes = $75\frac{5}{16}$; 1834iki kölcsön: = $572\frac{1}{2}$; — $2\frac{1}{2}$ pCtes bécsi Bankkötelez.: = 66; Bankrészvény: = $1353\frac{1}{2}$ ezüst pénzben.

Lottri-számok. Budán Jul. 20. — 90. 1. 24. 76. 32.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

8. Szám
PESTEN
Szerda
Julius' 27kén
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 fór. 30 kr. p. p
Szerezhető
minden csász. kir
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

A' gazdaság' külső erőiről.

Azon kivül, mi a' gazdaság' belső erőinek neveztetik, külső erőkre is támaszkodik a' gazda.

Az első kétségkivül a' pénz; ki azzal bir 's annyival, hogy egyhamar ki nem meríthető, 's kinek elég belátása van és tapasztalása, hogy azt mindig és mindenütt czélirányosan 's oda, hová kell, forditja, az képes gazdaságát csakhamar oly állapotba helyzeni, melyben az, mint egy jól elrendelt állomány, virágzik, 's a' fő ezélnak felel meg, és azt mozditja elő minden. — De van még ezen kivül több külső erő, 's csak néhányról lesz még emlités.

A' tulajdon kész pénzt kipótolja a' hitel. Hol ezzel bir a' telek, ott belőle 's általa annyit nyerhet a' gazda, mint a' kész pénzből. Azért oly országokban, hol a' gazdaság' elősegitésére nyilvános hitelintézetek állanak fenn, oly jótéteménnyel bir a' gazda, mely a' legüdvösségesebb következéseket vonja maga után, 's melyeket azok, kik nem birnak amaz intézetekkel, fájdalmasan nélkülöznek. Ez amaz jóllétünket embrióban tartó hijány, melyben minden gazdasági romlásaink, pusztulásaink 's veszedelmeink nagy részint vannak lesülyesztve; de a melyről még, noha az arany Hitel mindent kimeríte, czélunkhoz 's állapotunkhoz alkalmazott közelebbi formában, és czikkelyben fogunk értekezni.

A' szántóföldek' erősbitése és dúsitása, mint már mutattuk, a' miveléstől függ, 's a' trágyázástól. Hogy az első példányosnak mondathassék, elégséges munkaerők kivántatnak meg, 's ezek' alkalmazása mindenkor annak idején. Ennélfogva a' gazda' rendelkezésére álló külső erőkhez tartozik, ha kevés bajjal szerezheti meg magának e' munkát. Hasznos tehát reá nézve, ha népes vidékben lakik, hol könnyen és olcsón kap munkásokat. A' trágyára nézve vannak helyzetek, hol hasonló hasznok érettethetnek el; nagy városok' közelsége p. o. ilyes. Mert ezekből könnyen és olcsón kaphatja meg a' trágyát, 's vele mód fölött dúsithatja szántóföldeit. De tegyük fel, hogy a' helyzet másnemű, még is más kedvezések fordúlhatnak elő, melyeknek értéke ugyanaz. Nem-ritkán gazdag senyv és márga-terűletek, rétegek vannak a' földben, hol azt még csak nem is sejditettük. Ilyesek' hasz-

nálata nagy nyereséget vonz maga után, 's az oeconomiát huzamos időre erősiti és gazdagitja. — Ilyes rétegek való hogy tulajdonkép a' belső erőkhez tartoznak, de mi őket a' külsőkhöz számoljuk annyiban, a' mennyiben az igy nyert gazdagodás nem a' közvetlen gazdaság-űzésből, hanem mintegy kivülről származott.

A' gazdaságot erősitő és segélő erőkhez tartoznak még: könnyebbített közösülési eszközök. Jó útak, hajózható folyamok és csatornák 's a' t. nemcsak kényelmesbé teszik a' termékek' elvitelét; de minden, az oeconomiához megkivántatott tárgyak' elhozatalát is könnyítik, 's ez által gazdálkodunk pénzben és munkában. Fontoljuk csak meg, hogy ha mi ilyesekkel birnánk, hány százezer igás marhával volna kevesebbre szükségünk? mennyivel kevesebb takarmányra? avagy ha őket mezei munkákra fordítanók addig, vagy hizlalnók, mily tömérdek jövedelmekkel gazdagodnánk? — Ezen közbejövő haszonhoz azonban még a' közvetetlen is hozzá áll, hogy a' belépő kedvező összeköttetéseket minden pillanatban használhatni, 's a' termékeket, p. o. búzát, gyapjút 's t. e. azon helyekre vihetni, hol a' legbiztosabb 's legjutalmazóbb árron kelnek el. Ezen külső hasznokkal összeköttetésben vannak a' jó útak, magán a' gazdaság' környékén is. Ha ezek már megvannak, akkor a' bel és kül hasznokhoz tartoznak; ha nincsenek meg, elő kell őket állitani, 's ámbár ez elején teher, még is ha megvan, fő jótétté alakúl át. A' közönséges útakról, folyamok 's csatornákról szólunk alább. —

Nem kis hasznot hajtanak még: elégséges, jó és czélirányosan készitett épületek. Bármi nevet viseljenek azonban ezek, 's bármi legyen rendeltetésök, mindnyájan elősegítik a' gazdaság' hatalmasabb gyakorlását. Az istállók könnyítik a' marhatartást; csűrök és élettárok védik a' gabonát, 's jobb árrt igérő időkig tartják el. — Még a' lakházak is jó befolyással birnak. — De e' haszonból kár is keletkezhetik, mert az épületek' kelletinél nagyobb száma, nagyobb tartási summát is kiván.

A' legnagyobb külső erő végre a' gazdaságot kormányzó' ismereteiben és talentumaiban fekszik. Azon ezer hibás lépéseket, melyeknek az ügyetlen és tapasztalatlan ki van téve, 's melyek annyi károkat okoznak, kikerüli a' tapasztalt, tanult és jó eszű kormányzó. Ő tudja, hogy mi emeli fel leggyorsabban a' gazdaságot, tudja helyesen felfogni az időviszonyokat, 's kedvezésök által nyerni, nemkedvezésöket pedig kikerülni; biztos pillanata 's gyakorlottsága az okos tervek' kivitelében biztositják csaknem mindig a' sükert. Csak tekintsünk magunk körül egy kevéssé, azt fogjuk találni, hogy olyas gazdák, kik okos státusférfiakként tudják vinni a' kormányt, a' legroszabb időknek is egy jó oldalukat találják fel, 's hogy azok által soha sem szenvednek bukást. Azt fogják talán ellenvetni, hogy ez nem alapúl a' tapasztaláson, 's hogy néha a' legértelmesb gazdák is tönkre jutnak. Való, ez nem lehetetlen, ha t. i. több szerencsétlen esetek által sujtatnak; 's ha nem birnak elég pénz-erővel az ellentállásra. De nem ritkán tartatik okos és értelmes gazdának oly gazda, ki nem az. — Mert való talentum 's való tapasztalás őt már eleve fogják tartóztatni oly merényektől, melyek erejét felülhaladják. De hogy ez nincsen meg mindenkinek, ki derék gazdának czímeztetik, gyakran tapasztaljuk. Ki oly merényekbe fog, melyekre nézve elégségesek ugyan elme-, de nem pénztehetségei, az értelmes és talentumos gazda lehet ugyan, de egy fő tulajdon' hijával van: az okosság' azaz a' gazdaság' való rendezete' hijával.

Miután ennyi függ a' kormányzótul, 's ily lényegesek, ennélfogva magának a' tulajdonosnak is, ha a' legfőbb igazgatást maga viszi, meg kell szereznie és sajátjává tenni a' kormányzói derékséget, ha azt még nem birja. De a' dolog' természeténél fogva azt el nem érheti a' nélkül, hogy a' tanulás' árrát megadja. Az pedig, ki idegenre bizza az igazgatást, minden kitelhető vigyázattal éljen a' választásban. Mert az ilyesek' fejébe ajánlkozókra nézve, való, hogy — „sokan vannak meghíva, de kevesen választattak.“ Sok gazdaságnak rosz folyama, 's nevezetesen a' kevés tiszta jövedelem, főleg a' rosz kormányzónak tulajdonítható. —

A' gyapjúról.

(Folytatása.)

Az összehuzódás', kinyujtódás', behuzódás' és kipárolgás' erejét azon lyukacsos szövettől veszi a' gyapjú, mely az egyes szőrnek hüvelyül szolgál, 's melynek az a' tulajdona, hogy külső nedveket beszivhat, 's kipárolghat; valamint az, hogy összehuzódhatik 's kinyujtódhatik a' levegő' vagy más külső behatások' mértéke szerint.

A' fényesség csak a' gyapjú' tömegében látszik meg. Ez a' fényesség, melyet a' gyapjú a' festés és gyártás után is megtart, ha jól bánnak vele, a' gyapjú' ezüst csillámának neveztetik, 's ezt nem lehet úgy leirni, mint azt az ügyes és gyakorlott szem megismerheti. Ezen gyapjú' fényességét különböztetnünk kell a' hibásan fényes gyapjútól, mely nem egykönnyen veszi fel a' festést. A' jóféle gyapjú' fénye mutatkozik a' juhok' testén, ha széljelválasztjuk a' gyapjút; csak egyenlőközű szőr adja ezen fényt, a' kóczosnövésű gyapjú homályos.

A' gyapjúszőr' finomsága egyesül a' gyapjú' charakterével, hajlékonyságában, tulajdon erejében, puhaságában, hoszaságában és különbféle nemű rugó erejében

A' finomság' aránya a' gyapjú' charakteréhez a' kondor gyapjúban görbedései által mutatkozik, úgyhogy némileg bizonyos itéletet tehetünk sokszor a'gyapjú' finomságáról, ha görbedései' számát 's rendességét figyelemmel megvizsgáljuk. Ezen ívek nagyon különbözők, úgyhogy némely gyapjú' szőrén csak 8, némelyén pedig 36 ilyes ív is találtatik egyegy ujnyi hoszaságban. Egyenlő lévén több gyapjúban az ívek' vagy görbedések' száma, az lesz a' legfinomabbik, melynek ívei legkisebbek, legrendesebbek, és legszebb sorban egymás után folyók. Hogyha ezen ívek a' szőrnek egyik végétől a' másikig egészen egyenlők, a' szőr is egész hoszában mind egyenlő leszen. Rendesség nincs a' görbedésekben, ha az ívek sróf vagy csiga formára görbedeznek, vagy a' szőr' vége felé egészen meg is szünnek; az első esetben czérnásnak, a' másodikban hegyesnek nevezik a' gyapjút. A' gyapjú' hegyeibeni egyenlősége nem mindenkor tulajdona a' legfinomabb gyapjúnak; de egy vonalnál többet még is ne tegyen a' gyapjúhegy' aránytalansága, különben már hibás gyapjúnak jelensége.

A' gyapjú' finomsága arányban áll ugyan közönségesen annak hajlékonyságával, de nem mindig még is; mert találkoznak néha igen finom gyapjúszőrök, melyek merevények 's kemények, éles tapintásúk, és ha széljelhúzatnak, csikorgók, vagy — a' mint a' gyapjúválasztók nevezik — muzsikálók. Okát ennek, ha fris nyírésű a' gyapjú, majd mindig csak az állatok' természetében kell keresni.

A' tulajdoni erővel is arányban áll a' finomság, úgyhogy itt azon természeti törvény, hogy az erő a' finomsággal megfordult

arányban áll, a' gyapjú' különös tulajdonsága által elveszti ezen alkalmaztatását. A' gyapjú' gyártásánál mindig több gyapjúszőr sodortatik össze egy fonálba, 's ebben azt mutatja a' tapasztalás, hogy két egyenlő átmérőjű fonál közül mindig az az erősebbik, mely finomabb szőrökből van összesodorva. E' mellett a' finom gyapjúszőr hajlékonysága és rugó ereje által ki is nyujtható; a' mely erő tehát el akarja szakítani ezen szőrt, annak nemcsak összeállása' erejét, hanem kinyúló erejét is feljül kell mulnia. Ezen erő pedig mindig a' gyapjúszőr' finomságával magával van arányban, a' miért is a' gyapjúszőrök' arányos erejének lehetne azt nevezni. A' merevény gyapjúnak, szőrei' átmérőjéhez képest, legkevesebb erője van, és hangzóbb hanggal szakad el, holott a' hajlékonyabb gyapjú csak siket hanggal szokott elszakadni. — A' beteg és döglött marháról nyírt gyapjú nagyon erőtlen.

A' hajlékonyság és puhaság között szükséges összeköttetés találkozik; hogyha amaz összekötésben van a' finomsággal, ennek is abban kell lenni. De hogy a' puhaságot lehessen megitélni, mosottnak kell lenni a' gyapjúnak, 's ekkor némelyek tapintás által még kétfélére is tudják különböztetni a' gyapjú' puhaságát, t. i. arra, mely a' szőr' simaságától, és arra, mely annak hajlékonyságától ered.

A' kondorság' rugó erejével egyenes arányban áll a' finomság; minél rendesebb ez, 's minél számosabbak a' szőrök' ívei, annál tökéletesebb ez a' rugó erő' neme. — A' felállás' rugó' erejével megfordított arányban áll a' gyapjú' finomsága, azaz a' meghajtott vagy meggörbített gyapjú annál hamarább lesz ismét egyenessé, minél durvább 's élesebb az. — A' visszahuzó rugó erő' arányát a' gyapjúszőr' finomságához már bajosabb meghatározni. A' finomabb gyapjúszőrt hajlékonyságánál fogva jobban lehet ugyan kinyujtani, mint egy vastagabbat, de bajos igen meghatározni, melyik pattan közülök vissza legsebesebben és legtökéletesebben előbbi helyzetébe. Hogyha csak egyes szőr vettetik ezen próbatétel alá, úgy látszik, hogy a' vastagabbik bír több viszszahuzó erővel; de ha egész gyapjúfürttel tesszük ezen próbát, annál inkább lehet azt kinyujtani, 's annál rendesebben fog előbbi helyzetébe 's formájába visszaugorni, minél finomabbak 's egyenlőbbek szőrei, 's minél egyenlőbb közű azoknak egymás iránti fekvésük. — Az összehuzó rugó erő, vagyis csigaforma összezsugorodása a' gyapjúszőrnek, ha kinyujtáskor széljelszakíttatik, annál inkább mutatkozik, minél finomabb a' gyapjú, mivel ezen tulajdonság a' hajlékonysággal, 's igy a' szőr' finomságával is egyenes arányban áll.

A' mi a' finomság' arányát a' tömeg' rugó erejéhez illeti, azt tanítja a' tapasztalás, hogy, minél finomabb és hajlékonyabb a' gyapjú, annál jobban enged a' nyomásnak, mivel kevesebb felállító rugó erővel bír, mint a' durva gyapjú, mely szükséges a' gyapjútömeg' előbbi kiterjedése' visszaállitására. Ellenben annál nehezebben történik az egyes szőrök' széljelhuzódása által a' tömeg' kiterjedése, minél finomabb és hajlékonyabb a' gyapjú, mivel ezen esetben az itt kérdésben forgó rugó erőnek, még előbb erőt kell venni a' kondorságban alapodott gyapjú' charakterén és a' kondorság' rugó erején.

A' finomság' arányát a' hoszasághoz nem lehet szoros határozat alá fogni. A' tapasztalás azonban azt tanítja, hogy a' merinógyapjúnál a' legnagyobb finomság a' közép hoszasággal szokott lenni leginkább összeköttetve, minél fogva az $1' - 2\frac{1}{2}$ ujnyi magasságú gyapjú szokott lenni legfinomabb.

(Folytatva lesz.)

Répaczukor.

A' répaczukorgyártás, mint látszik, egész revolutión menend keresztül, mely mellett az eddigi drága készületek fölöslegesek. Schüzenbach chemicus úr Freiburgból minden német tartományban patenst kér, tőle föltalált egészen új módjára a' répaczukorkészitésnek, mely által ő 10 procentos jegesült durva czukrot kap, 's egy font czukor' előtermesztése csak 5½ pengő krajczárba kerül. Ő egyességben van Haber báróval Carlsruheban, 's mihelyt a' patenseket megkapja, nem teend titkot a' dologbul, hanem a' szerinte alakitandó gyárokból az eddigi 5 procenton fölül nyert czukorból kamatot kiván. A' bánásmód' ujsága egészen bizonyos, maga a' föltalálás pedig Columbus' tojása, 's ha az igéretnek eleget tesz, általa új Amerika találtatik föl, melyet akár Schüzenbachiának nevezzünk el.

Magyarország.

(időjárás.)

Pest és vidéke, Jul. 27. — Úgy látszik, mintha az idő esősre akarna fordulni, tegnap délután ismét esett, bár kevés.

Keszthely 's vidéke, Jul. 21. — Itt is mintegy megöröködve dúl a' hol forró, hol meg zsibbasztó szél, mely gyakran fergeteggé zúdulván, tép, szaggat és ront, 's néha a' látkört annyira eltölti porral, hogy Siroccot vélne benne az ember. Ez iszonyú csapás; mert a' szélvész azonkivül, hogy a' mezei 's egyéb foglalatosságokat zavarja, minden növényt sorvaszt, az úgyis kiapadt földet végnedvétől is megfosztván, mindent, nem meg-, hanem elérlel. Ha még sem lesz esőnk, kukoriczánk 's kolompírunk is elsínlik; a' káposztát, honunknak ez' egyik fő élelmét, elaszalja a' penész, a' kerékrépa pedig részint ki sem kelt a' forró-száraz földben, részint a' földi balha' és szárazság' közmartaléka lön. — A' rozskepék elég sürűn állanak; de a' tett próbákból már most kitűnik, hogy a' fagy legalább egyharmadát megrontá; a' búza szebb, de az árpa és zab jobbadán elsültek 's elértek, úgyhogy a' munkabért sem térítik meg. — A' marha itt helyben ép, hanem a' szomszédokban jár a' száj- és körömfájás, a' sertés pedig torokgyíkban szenved — mindannyi csapásai a' hallatlan időjárásnak!

Mindaddig, mig mezei policziánk nem lesz, és az ártalmas gyomok' irtására nem kényszerittetik kiki közerővel, érzékeny büntetés alatt; az egyes, bármily szorgos ipar sem boldogulhat. E' mezei policziáról és azzal járó szemléről pedig eddigelé még csak álmodni is feledénk*).

Makó, Jul. 10. — Nyomorúság egész gazdaságunk: egyre tart a' pokol nyár' szárazsága. Már a' fák' levelei elsárgúltak, fonnyadtak és összehomorodtak; kertjeink többnyire zörgenek; tehetős embereink' asztalán is téli vastag-ételeket lehet szemlélni, mert a' zöldségnek híre sincs. Nem hinné, ki nem látja, mint száradnak el diófáink; mint hullanak le a' levelekkel többnyire minden gyümölcseink; mint bőgik által éhen szomjan barmaink ez aggasztó nyarat: — mert leggazdagabb földü réteinket lelegelvén, porfellegben homálylanak szédelgő gulyáink, 's kútakat környeznek, melyekből kiapadt a' víz. A' kik szerencsések voltak a' nádasokban gazt kaszálhatni, a' szűkölködő és kártékony emberek, nem ritkán a' csőszök' szemeláttára rakják kocsikra 's viszik el. —

*) Szivesen közöljük e' fontos emlékeztetést, melyről azonban később bővebben szólani különben is czélunk vala.

Szerk.

Pápa és vidéke, Jul. 24. — A' szénatakaritás szerencsésen ment végbe, és e' tájon termett szénát a' tavalyinál kétannyira legalább is méltán lehet becsülni, — ellenben a' nagy szárazság, mely régtől uralkodott, és a' gyakorta közbejött Siroccohoz hasonló fonnyasztó szelek a' zabot nagyobb részben elsütötték, és a' kukoriczát, burgonyát nagyon meglankasztották; különösen a' kukoriczát nagy részben úgy megcsüntették, hogy egy 's másfél lábnyi magosságú kukoricza már czimerét hányja, 's igy eltörpülve fejet nem hoz; — a' legelők egészen elsültek, 's nagyobb részben a' marha elsóványodva vagyon; a' sarjúhoz ez ideig épen semmi reménység, mert a' kénytelenség arra birta legnagyobb részben a' lakosokat és egyéb gazdákat, hogy marhájok' megtartása' tekintetéből azokat sarjút termő rétjeikre verték; — mára viradóra volt ugyan egy kevés eső, mely azonban a' földet két ujnyira alig áztatta, 's igy, hacsak a' jó Isten többet nem ád, ennek is jó 's tartós sikerét nem várhatni.

Az aratásnak most vagyunk közepén: a' búza meglehetős; rozs a' középszerünél alábbvaló, sok helyen pedig igen csekélységet ér; — árpa bőven termett; — a' zabok általjában igen roszak, 's keveset igérnek.

A' szarvasmarhák igen elsoványadtak, a' birkák meglehetős állapotban vannak, a' lovak igen sokat szenvedtek a' kehben, 's vesztek is benne, leghathatósabb orvosságnak tapasztaltatott a' keh' megindítására ezen szer: egy verdung faolaj, egy verdung boreczet, két tojás jól összehabarva a' kehet egy-két óra' elforgása alatt megindította.

Jó lesz figyelmetesekké tenni a' gazdákat arra, hogy a' most közönségesen uralkodó nagy szárazság után ha esők fognak bekövetkezni, bizonyára minden mezőket buja ugar fog felverni, melyet ha a' birkák kényök szerint legelhetnek, előre látható, hogy először a' motozás *), azután vér- 's végre a' lépgyuladás bizonyára bekövetkezni fog, 's azért előre igen ajánltatik, hogy éjszakánkint a' birkák dombos, szellős helyeken hálattassanak, és a' buja mezőkön igen vigyázva legeltessenek.

Különös.

Midőn ez idei irtóztató nyár, mint szomszédimnál, úgy nálam is mindent elpörkölt; 's midőn igy a' fűgyökerek kiégtek, semmi fű sem mutatott életneszt a' taracz' levelein kivül, melyek kivált a' szélhordta homokos dombok' oldalain zöldelve tengődtek. Jártam az elaszott rétek közt, 's azt tapasztalám, hogy a' sárkerep és egyéb vad lóherfajok ily rekkenő szárazságban meglehetősen hajtának 's diszlének: vagyis hogy ezek legkönnyebben kiállják a' hőséget. De mindezek, nem gerjesztek fel annyira figyelmemet, mint midőn a' sivány homokban ültetett erdő' szélein, egy nagy csoport fűre bukkantam; melyre azonnal reá ismértem, hogy somkóró (Melilotus officinalis) legyen.

Magossága e' sürű csoportnak 4, 5, 6 lábnyi volt; földe pedig sárga homok: némely része még virágos, másik magzsendültén, némelyik pedig magérve állott. Levágattam tehát egy tövet közüle, hogy e' fűnem' termékenységével bővebben ismerkedhessem.

Az elmetszett tő vagy törzsök egy ujnyi vastagságú vala, 's ezen négy szárak állottak fel $5\frac{3}{4}$ lábnyi magosan: melyeken ismét ágak, ezeken pedig kórógalyak csoportoztak. Az ágak' és galyak' száma tett a' felszámlálás után

*) A' motozás' orvoslásáról következő számunkban fogunk szólani.

Szerk.

400-on felül: a' magvak' száma, melyek egy köles-szemnyi nagyságúk, és a' melyekből sok el is hullott, ment 13,400-on felül: és igy bátran lehet hinni, hogy öszvesen volt 15 ezer.

A' többire nézve rendelést tettem, hogy mihelyt magvaik megérnek, azonnal szedjék meg.

Tovább is figyelvén, találtam ilyes somkórókat a' kukoriczaföldek' szélein is virágozva 2, 3 lábnyi magosakat, de kivált az árkok' garádjai' oldalában 4, 5 lábnyiakat is. — Virágaik itt csak sárgák és fehérek; de vannak, mint mondják, e' vad lóhernek kék virágai is.

Ezen csekély észrevétel azon gondolatra vezetett, hogy

1-ször, a' vadlóher-fajok leginkább kiállják az aszaló hőséget.

2-szor, a' somkóró, minden vadlóher-fajok közt a' legtermékenyebb.

3-szor, a' vadlóher-fajok közt egyedül maga az a' somkóró, mely a' legsoványabb homokokon 's legnyomorultabb időjárásban is, leggazdagabban fizet.

Ezek igy lévén, méltán lehet következtetni, hogy ezután már a' haszonvehetetlen homokokat is meg lehet egy évben többször is kaszálni; és pedig oly takarmány' nyerésével, mely mind a' juhoknak, mind a' lovaknak, kivált más szénával keverve, tápláló és orvosló tekintetből használand: ha tudniillik az, mint a' luczerna, gyönge korában többször is fog levágattatni.

További gondolatimat a' vetésre nézve, következő számainkban közölvén, most csak arra figyelmeztetem gazdatársaimat, hogy mivel a' mag' megérése' ideje most van, ezen igen hasznos és gazdag takarmányfű' magva' szedését, nyilvánságos káraik nélkül el nem mellőzhetik.

B.

Malomjavítás.

Azon számlálhatlan veszélyek' eltávoztatására, melyek a' száraz malmok' forgásakor emberek' 's lovak' összetörése, sőt agyonzúzása által szoktak történni, Bács vármegyebeli új-verbászi ácsmester Barten János feltalálta, sőt több példákban be is bizonyitá azon óvó-módot, mely szerint sem az emberekben, sem az állatokban nem tehet kárt az orsó és kerengő. Továbbá, mivel az efféle malmokat vontató marhák' tartása igen költséges, a' szélmalmok pedig szél' nemlétekor nem használhatók, erős szelekben pedig szinte czélirányatlanok, ugyancsak a' nevezett ácsmester oly vitorlákat talált fel, melyek ha a' száraz malmokra vízirányosan tétetnek, egy különös őrlő-gépelyt hajtanak, 's a' körülményekhez képest akár külön járatva, akár a' kettőt összevéve lehet őrleni. Végre a' szokott haranglábaknál sokkal kevesebb fából álló 's erősebb lábakat képes készíteni, 's ebbeli feltalálásait kész mindenkivel közleni, ki őt e' végre megkeresendi.

Nem mulatjuk el megemlíteni a' nagysurányi angol-amerikai malmot is, mely egy kerék' forgatásával 8 malomkövet 's annyi gépelyt hoz indulóba, 's harmad résznyi víz sem kivántatik reá, mint eddigleni malmainkra — 's igy sokkal olcsóbb, mint a' gőzmalom — de erről még bővebben szólandunk.

Galliczia.

Brody, Jul. 18. — Az idei nyarat nálunk is, mint Europa' több részében, szelíd télnek lehetne mondani. Egész Junius' első napjáig gyakran volt hózivatarunk, azután néhány napig fojtó meleg állt be, most pedig szakadatlan esőnk van érzékeny hideggel. A' növénytermésre nálunk ez olyképen volt befolyással, hogy kerti veteményeink megfojtattak

De a' mezőkre a' gazdagság' istene egész áldását látszik kiönteni, 's igy a' különben silalacson gabonaárr még alábbra száll. Csak a' hajdina' és kender-termés' sükere van némi kétség alatt. A' marhatenyésztés oly jó, hogy az előbbi margadög-okozta hézagok bőségesen kipótoltattak. A' szénakaszálás minden várakozást meghaladva jól ütött ki, a' sarjú szinte sokat igér. Ellenben a' méhek többnyire elvesztek, 's kevés méz és viasz reméllhető.

Minden itt mondott elmondható a' szomszéd Podoliáról és Ukrajniáról is, hol noha Oroszország' némely részeiben éhség uralkodott nem régiben, 's Odessán által hajókra sok gabona küldetik, a' gabonaárr még is rendkivül alacson.

A' krími kikötőkbül, Odessából, Sebastopolbul és Taganrogbul végetlen mennyiségü gyapjú hordaték ki, mindazáltal szárazon is nagy tömegek veszik utjokat Brodyn és Varsón által Breslauba és Brünnbe. Sok angol vásárló van jelen; a' birkatenyésztés emelkedik.

Több nagy földbirtokos répaczukor-gyárt kezd alapítani, a' többek közt ez évi tavaszszal Dolgorucki herczeg, pultavai megyebeli jószágaiba sok külföldi czukorrépát hozatott. Ezen gyártás nagy hasznot igér a' környékbeli mezei gazdáknak.

Kiviteli kereskedésbe jőnek: gyapjú, hamuzsir, faggyú és kender, mely czikkelyek igen kerestetnek, 's többnyire előre vétetnek meg, azután átszállitandók. A' gabona-kivitelről szó sincs, a' magtárok tehát egyre tovább telnek, az árr alászáll, 's a' termesztők ezen áldást átok gyanánt tekintik, annál inkább, mivel az emésztési adó' behozása óta a' pálinkafőzéssel is alábbhagytak.

Árrjegyzék Brodyból, Jul. 18. — Buza 2 fr. 5 kr.; rozs 30 kr.; zab 47 kr.; árpa 1 fr.; köles 5 fr. 32 kr.; macedonai gyapjú 230 ft.; spanyol gyapjú (minősége szerint 175—275 fr.; fehér (rigolyás, zwisten) mosott gyapjú 62 fr. 30 kr.; fekete rigolyás mosott gyapjú 30 for.; A' hús' bécsi fontja 6⅞ kr.; olvasztott faggyú, hordókban, mázsája 48 fr. 45 kr.; nyers faggyú' mázsája 47 fr. 30 kr.; kék hamuzsir' hajófontja 52 fr. 30 kr; fehér hamuzsir 60 fr.; magyar timsó' mázsája 10 fr. kender' mázsája 40 fr. v. cz.

Gabonaárr v. czéd.

egy kila (pozsonyi mérő):

Városok' és napok' nevezése.	Buza ft. | kr.	Kétszeres ft. | kr.	Rozs ft. | kr.	Árpa ft. | kr.	Zab ft. | kr.	Kukoricza ft. | kr.	Köles ft. | kr.	Bab fr. | kr.	Repcze ft. | kr.	Kendermag ft. | kr.
Nagy-Várad Julius 14kén	4 —	2 45	2 6	2 10	2 —	2 40	— —	— —	— —	— —
Ungvár Julius 14ikén	3 36	3 27	2 9	2 —	1 27	2 9	— —	— —	— —	— —
Nagy-Becskerek Julius 15ikén	3 30	2 45	— —	1 52	1 45	3 —	2 30	— —	— —	— —
Baja Julius 16ikán	4 —	2 20	2 —	2 —	1 50	3 —	— —	— —	— —	— —
Debreczen Julius 19ikén	4 30	3 38	2 38	2 18	2 —	3 33	3 45	— —	— —	— —
Pápa Julius 22kén	4 30	— —	2 24	1 42	1 36	3 15	— —	— —	— —	— —
Komárom Julius 23ikán	4 30	4 9	2 24	2 —	2 —	3 30	— —	— —	— —	— —
Szeged Julius 23ikán	4 25	3 45	2 45	2 45	2 45	2 —	2 45	— —	— —	— —
Losoncz Julius 24ikén	4 45	— —	2 15	2 —	1 30	— —	— —	— —	— —	— —
Pest Julius 26ikán	6 —	3 14	3 —	2 36	2 10	4 20	— —	— —	— —	— —

PÉNZKELET Julius' 25ikén 1836: 5 pCtes = 103$\frac{19}{32}$; — 4 pCtes = 100; — 3 pCtes = 75$\frac{1}{5}$; 1834iki kölcsön: = 573$\frac{7}{16}$; — 2$\frac{1}{2}$ pCtes bécsi Bankkötelez.: = 66; Bankrészvény: = 1352$\frac{3}{4}$ ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

9. Szám
PESTEN
Szombat
Julius' 30kán
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

Juh-orvoslásmód.

Vérszorúlás és motozás

(Stickblut und Blutschlag)

a' juhoknál.

Ezen két veszedelmes nyavalya, mely sokszor a' legszebb és különben legegészségesebb juhokat csak hirtelen ragadja el a' nyájból, nagyon hasonló egymáshoz, mivel mind a' kettő a' vérnek szerfeletti szaporodásától veszi eredetét.

Az elsőnél mindazáltal csak a' hátulsó részekben 's nevezetesen a' végbélben szorulván meg leginkább a' felesleges és már megalunni kezdett vér, azzal segíthetünk sokszor, hogy ujjal bele nyúlunk a' végbélbe, 's kivájjuk ezen aluttvért a' megszorult ganajjal együtt. Ha erre eléggé ki nem tisztúl a' végbél, klistért kell adni a' betegnek, egy kis mézzel vegyített korpafőzetből. Ha mellette a' hideg is leli a' marhát, egy lat salitromot kell felolvasztani vízben, és ezt buzakorpával megkeverve három adatban a' juh' elibe adni.

A' motozásnál szerfeletti vérrel vannak megtelve és terhelve valamennyi véredények, 's nevezetesen a' szív körül és a' főben lévők is, a' miért is mindig szélütéssel végződik e' nyavalya, még pedig oly sebességgel, hogy legtöbbször észre sem vesszük a' nyavalyát, mikor már a' legszebb, legerősebb, és különben legegészségesebb darab juhok hirtelen csak felfordulnak. Egyetlenegy orvossága ezen nyavalyának csak az érvágás, ha még annak idejében észrevenni találnók. De minthogy épen itt a' bökkenő, hogy t. i. majd soha sem ismerszik a' nyavalya, mikor még ideje volna az érvágásnak, legsikeresebb csak a' szükséges óvásokhoz folyamodni, mikor legkisebbé is gyanítjuk, hogy juhainkat bántani akarja e' nyavalya.

Ennélfogva nagyon csendesen kell a' juhokat hajtani, hogy sehogy ki ne hevűljenek, a' déli forróságban árnyékos helyen kell azokat gondosan tartani, igen szorgalmatosan megitatni fris hideg vízzel, még pedig sózás után is, hogy annál többet igyanak, és hogy ettől hasuk is induljon egy keveset, a' só közé pedig salitromot kell keverni, 1—1½ font salitromot számítván százszáz darab juhra.

A' motozás leginkább uralkodik a' juhok között nyáron, mikor a' tarlóra járnak, a' miért is úgy látszik, hogy a' tarló' legelője, haszinte nem indító, de legalább segítő oka ezen nyavalyának, kivált ha sok szem hullt ki,

vagy sok kalász maradt el a' földön. Ugyanezen okból soha sem kell a' juhokat, kivált eleintén 's mindjárt a' gabona' letakarítása után, egy húzomban sokáig a' tarlón legeltetni, hanem csak végig hajtani rajta valami fél, vagy legfeljebb egy óráig napjában; ha pedig legkevesbé is gyanítjuk ezen veszedelmes nyavalyát, egészen távol kell azokat tartani ezen legelőtől.

A' gyapjúról.

(Folytatása.)

A' mi azon arányt illeti, mely a' gyapjú' hosza és charaktere között találtatik, meg kell itt jegyezni, hogy a' hoszú gyapjú fürtjei' hegyeinél kevesbé összeálló, mi által a' külső behatásoknak út nyittatik a' gyapjú' charaktere' ártalmára.

A' hajlékonyság' arányát a' gyapjú' charakteréhez átalányosan arról ismerhetni, hogy minél számosabbak az ívek (görbedések) bizonyos hoszaságban, 's minél rövidebbek, alacsonyabbak, egyenlőbbek és egyformább folyásuak azok, annál nagyobb a' gyapjú' hajlékonysága is.

Igen táplálatos tartás mellett a' gyapjú' szőre hoszabbodik 's vastagszik, görbedései kevesbé észrevehetők, a' kondorság' egy része elvész, a' gyapjú' charaktere, hajlékonysága 's egyéb tulajdonságai változnak; igen sovány tartás után pedig a' gyapjú tetszetes finomság mellett gyenge, halavány és száraz lesz, elveszt hajlékonyságából 's a' t.

A' finomság' foka megfordított arányban áll a' bőr' vastagságával, miért is a' test' különbféle részeinek gyapja különböző. A' hol külső befolyások vastagítják a' bőrt, mint p. o. a' kosok' homlokán, és a' juhok' térdein, ott merevény szőr terem. Thaer szerint, a' különböző alkotáshoz képest is különböző a' gyapjú' finomsága, és a' nagyobb finomság mindig csak finom és velős csontalkotással van összeköttetésben.

A' külső behatások, melyek a' gyapjú' tulajdonságinak növése közben ártalmasok lehetnek, ezek: a' nedvesség, verőfény, idegen testek, melyek bele ragadnak, 's végre dörzsölések, melyeknek ki van téve.

A' nedvesség megvastagítja a' szőrcsőt, hihetőleg lyukai' beszívó ereje által; a' tápláló nedv pedig behatván ezen a' nedvességokozta kitágulásba, a' nedvesség' kigőzölése után is vastagabb marad a' gyapjú' szőre. Továbbá mindig jobban kitágittatván ekképen a' nedvesség által a' gyapjú' szőre, végre szennyel 's mocsokkal terhelt végén szaporodik annak nyomatéka. Ebből azután oly kifeszítés támad, mely semmivé teheti az egész gyapjú' charakterét, nevezetesen pedig nagyon kisebbítheti a' gyapjú' úgynevezett velejét vagy idegét, 's kondorsági rugó erejét, oly tulajdonságokat, melyek a' gyapjú' kallózásánál egyátaljában szükségesek. Végre a' nedvesség felolvasztja egy részét azon zsíros nedvességnek, mely körülveszi a' gyapjúszőrt, mely azután a' nap' melegétől hirtelen megszáríttatván, összezsugorodik, és puhaságát 's hajlékonyságát veszti; még pedig annál nagyobb mértékben, minél többször változik a' nedvesedés a' megszáradással. Azon nedvesség, mely a' húgytól 's a' ganaj' nedvétől ered, ezenfelül még senyvesztő erejű is lévén, magát a' gyapjú' zsírját támadja meg, 's megfestvén a' gyapjút, csaknem egészen megfosztja becsétől.

A' verőfény megszárítja egy részét a' gyapjú' zsíros izzadtságának, megfogyasztja ez által a' gyapjú' puhaságát 's hajlékonyságát, és annál nagyobb kárt tesz benne, ha talán megnedvesedett volt a' gyapjú.

A' gyapjúnak ártalmas idegen testek, a' ganajon kivül, a' homok, föld és por,

valamint a' takarmány' és alom' hulladéka, mely a' gyapjúba befészkeli magát. — A' szélhordta homok és a' por repittetvén a' szél által, annyival könnyebben ragad a' gyapjúra 's undokítja azt, minél finomabb és kondorabb, 's minél bővebb annak zsíros izzadtsága. Ezen testek elnyelik a' bőr' kipárolgását és a' gyapjú' izzadtságát, melyek arra vannak rendelve, hogy puhaságát eszközöljék és megtartsák. — Azon kivűl ellentállnak (kivált a' homok) a' gyapjúszőrök' természeti egyesülésének a' folyamok' külső színén, a' mitől pedig a' charakter' rendessége függ. — A' takarmány' hulladéka sokszor oly erősen befészkeli magát a' gyapjúba, hogy többször csak nagy munkával lehet azt úsztatáskor 's mosáskor, vagy nyírés után koczogtatás és kitépés által kivenni a' gyapjúból. Hogyha ezen takarmány' és alom' hulladékai a' bőrt érik, viszketést, és ennek következésében vakaródzást 's igy dörzsölőzést okoznak, mely a' gyapjút szétbomlítja 's összekóczolja.

Dörzsölőzések történnek nevezetesen fekvéskor a' térdek' körül, 's ezek az említett merevény szőrt okozzák.

A' gyapjú vagy posztókra, vagy síma szövetekre dolgoztatik fel.

Hogy posztó készülhessen a' gyapjúból, kóczosodásra 's galádságra kell annak alkalmatosnak lenni. Ez némely állati szőröknek és növényi rostoknak azon tulajdonsága, melynél fogva annál jobban összeállnak 's egy máshoz ragaszkodnak, minél jobban sajtoljuk vagy nyomjuk és verjük a' belőlök készült szövetet, a' mi kallózás által történik. Fő okai a' gyapjú' kallózhatóságának szőrei' rugóerejében vannak helyhezve: minél fogva kinyujthatók és összeállók, mi a' hajlékonyságnak tulajdona. Az összehúzó vagy összezsugorító rugó erő legmunkásabb e' dologban, és a' kondorítás' rugó ereje után leginkább eszközli a' kallózhatóságot; minthogy pedig ezen tulajdonságok rendszerint csak nagy finomsággal vannak összekötve, azt lehet állitani, hogy a' gyapjú' finomsága és hajlékonysága az, mi legkedvezőbb a' kallózásnak. A' posztónak jó tulajdonságai ezek: a' velősség vagy tartósság, áthatatlanság, finomság, könnyűség, selymesség vagy puhaság, és fényesség.

A' posztó' velőssége vagy tartóssága nem annyira az egyes szőrök' erejétől, mint azok' kóczosítható természetétől függ. Minthogy pedig ezen tulajdonság a' szőrnek különféle rugó erejétől eszközöltetik, mely rendszerint csak a' kondor finom szőrben találtatik nagyobb mértékben, természetes az is, hogy a' finom szőrű gyapjúból készült posztó rendszerint legtartósabb.

A' mely posztó legalkalmatosabb a' kallózásra, az áthatatlanságra, vagyis a' külső levegő' 's nedvesség' tartóztatására nézve is előbbvaló.

A' posztó' finomsága a' fonalak', 's következőleg a' gyapjúszőrök' finomságától függ; valamint szinte a' posztó' könnyüsége is, mivel finom 's jól kóczosodó gyapjúból kevesebb kell tartós és tömött posztó' készitésére, mint durvából.

Selymes, puha és fényes posztót csak finom gyapjúból kaphatni, melynek okozói a' gyapjú' fonalát beburkoló, 's a' posztó' színét formáló szőrvégek.

A' posztó' fényessége a' gyapjú' fényéből származik, mely rendszerint szintúgy csak finom gyapjúk' tulajdona.

A' mely gyapjú' szőrei nem mind egyenlők egész végig, hajlékonyságukra, rugó erejökre 's egyéb tulajdonságukra nézve, hanem végei görbedések és rugó erő nélkül szűkölködnek, azokat a' gyártás előtt meg kell nyirbálni, azaz elvágni vagy nyirni merevény hegyeiket.

A' gyáratól által egészen kivétetik a' gyapjú természeti formájából, és széthúzatik; de úgy még is, hogy meg nem szűnik azért egyenlő és szorosan egyformán összeálló tömeg lenni, mi csak a' kondorság' és rugó erő' okozatja.

A' sima szövetek' gyártása egészen ellenkező módon esik meg a' posztók' gyártásával. Ha ennél a' gyapjúszőrök' széthuzása, kurtitása 's kóczositása szükséges volt, hogy kallóztathassék a' posztó, itt azon kell igyekezni, hogy a' gyapjúszőr minél egyenesebben és simábban maradjon, hogy ez által a' szövetek' fényességét és simaságát eszközöljük. Nem lévén itt semmi szükség a' kallóra, nem is szabad a' gyapjút szétszaggatni a' gyáratón, hanem fésűvel kell azt úgy elkésziteni, hogy minden szőrei egy irányban álljanak, és mindenütt egyenlő közük legyenek. Ugyanezért minél hoszabbaknak 's egyenesebbeknek kell lenni a' gyapjú' szőreinek; de e' mellett még is finomaknak, hajlékonyoknak és végig egyenlőknek, 's egymáshoz hasonlóknak. Az ilynemű gyapjút eddig nem igen termesztették a' német juhtenyésztők, és csak Angliában lehetett találni; azonban az olyan merinógyapjút is lehet erre használni, mely elég hoszú, csak kevés kondorságú, és a' fésűlés által egészen kiegyenesedő, mely is, mivel igen finom és selymes, felülhalad minden egyéb fésülni való gyapjút. Ezen gyapjút pedig könnyű volna termeszteni, mihelyt jobban keresnék 's megadnák az árrát.

A' közönséges birkák' gyapja nagyon különböző; majd jobban kondorodott, majd inkább csak egyenes, majd finomabb, majd durvább és élesebb, úgyhogy charakteréről bizonyost alapitani nem lehet.

Ha a' közönséges birkákat merinókosokkal hágatjuk meg, korcs gyapjút nyerünk. Ez a' végnélküli fajzások miatt véghetetlenül különböző, úgyhogy erről sem lehet semmi határozottat mondani. Megismerni jobbára könnyű ezen gyapjút szőrei' és az egész folyam' egyenetlenségéről.

(Folytatva lesz.)

Konyhafüst ellen.

Némely konyhákban, akár betegyük az ajtót 's ablakot, akár kinyissuk, a' füstben majd megfúl az ember; emeletes házaknál azonban nem olly gyakran, mint alacsony épületeknél. Ennek oka az, mert a' meleg jobban meggyűl a' hosszú kéményekben, 's igy jobban megritkítván a' levegőt, a' füst-feltolulásnak inkább helyet enged, mint az alacsony kürtőkben, melyekben a' meleg nem vergődhetik össze.

Íveket lehetne a' kürtők' és konyhák' épitéséről 's hibájáról irni, de mi a' helyett egyenesen az orvoslásmódot adjuk elő.

A' hol levegőfolyás van, nagyon természetes, hogy a' füst egy helyben nem maradhat; 's igy ha a' konyhába ezt szerezhetünk, a' füst okvetetlen eloszlik. Nincs tehát másra szükség, mint azt eszközleni, hogy a' konyhába jövő levegő a' kürtőn kihuzódjék a' konyhából. Ha már ajtót 's ablakot nyitunk, czélunkat nem érjük, mert ez, kivált esős időben, nemhogy a' kéménybe verné a' füstöt, sőt inkább vele összevegyül, és levegőhuzás általa nem mindig eszközöltetik.

A' földszinti épületekben könnyű ezen segíteni; ha t. i. téglából a' konyha' alján egy oly lyukat húzat az ember, melynek egyik vége az udvarra ér a' falon keresztül, másik vége a' kéménytartó falig, itt pedig ennek oldalán felvitetik a' kémény felé a' kürtőbolthajtás' kezdetéig: és igy a' külső levegő a' kéménybelivel közvetetlen közösülésbe tétetik.

Ekkor már ha a' konyhaajtó és ablak betétetnek, azonnal megvan a' levegőhuzás, mert a' külső levegő a' kéménybeli meleg levegőt okvetetlen 's folyvást fogja felfelé tolni, ez pedig a' füstöt húzza magával, 's igy a' kéményt és egész konyhát megszabaditja a' füsttől. — De ha az ajtó vagy ablak nyitva áll, azonnal megszűnik ez is oly erővel munkálni.

E' szerint, kivált télen, lehet a' konyhákban a' nélkül főzni, hogy a' szakácsnék kénytelenek volnának a' tűz mellett is fagyoskodni. — Erről még bővebben szólandunk. —

B.

Magyarország.

(időjárás.)

Mielőtt Hazánk' és a' szomszéd tartományok' gazdasági állapotjáról az aratásra nézve oly egészkét közlenénk, melyből a' jelen körülmények' tudása czélirányos felfogásúl szolgálhatand, némely levéltöredékeket adni, nem tartjuk feleslegesnek.

Moson, Jul. 27. — Tegnap 's az előbbi napokban hullott jó esők oly remény' okai valának, mely szerint kukoriczáinkból középszerű termést várhatunk: a' tarlókba vetett répák szépen kelegetnek. Az új buzákat, melyekből egy kila 90 fontnyit nyom, 5fr—45 kron adogatják: de mivel az előbbi rosz esztendők a' termesztőket megsanyargatták és pénzök nincs, gabonáikat nyakra-főre szállitgatják a' piaczra, 's ez le fogja törni az árrt: a' bánsági buzát pedig 4 frtól 5 fr. 30 krig veszik.

A' magyar-óvári uradalom Augustus' 25re határozá a' birkák' eladását.

Nagy Kőrös, Jul. 26. — Hét hetek óta aszaló szárazságra, folyó hó' 24kén szemzett eső csak annyi volt, mint tüzes téglán egykét vízcsep. — A' rozsnak szalmája a' homokos és ritkább földekben meglehetős; de a' jobb földeken csak ittott elvetve lehet csomókat látni. A' zab magvát sem adja meg, az árpa valamivel jobb; más egyébhez semmi remény.

Kassa, Jul. 24. — Ha tegnapelőtt villámos 's menydörgős jó eső meg nem áztatá növényeinket, a' szárazságban mind elasztak volna: a' buzakalászokat megcsapta a' hőség, 's igy szemeik szorúltak; azonban a' rozs és árpa haladandja a' buza' és zab' szaporaságát.

Bihar vármegye. Nagy Léta, Jul. 20. — A' mult nagy tél, a' májusi fagy, a' sorvasztó 's aszaló szelek és szárazság mindenünket elpusztiták. — A' székelyhídi bakator 1834ki (100 icze) költ már 22 ezüst forinton; a' közönséges 10—13 fr.; — az 1835ki termés 3—4 ezüst fr.

Ugyanezen levélben, mint többszöri használás után csalhatatlan mentőszer a' disznódög ellen, következő közöltetik, úgymint: 50 darab disznóra 20 icze vizben 4 ujnyi apadásig kell főzni 6—10 hunyort, 's azon lévből (a' gyökereket kihagyván) darával ivós moslékot kell készittetni, és miután délelőtti 10 óráig a' disznók megkoplaltattak, vályuból étetni meg; de vigyázva! hogy minden darabnak bizonyosan jusson belőle. Ezen moslékitatás után egy órányi ideig sem enni sem inni nem kell adni. Melyet legjobb Juniusban vagy Julius' elején tenni; de egyébkor is, midőn a' torokgyík mutatkozik.

Ezen óvó és gyógyszer' bizonyos sükeréért, kivévén azon sertéseket, melyeket a' torokgyík nagyon utólért, öntapasztalásai után kezeskedik Irimy János gazdatársunk, ki e' Kémlő' 16ik oldalán köz hirré tett gyapjúnehézséget csak úgy gondolja hihetőnek, ha az tisztán ki nem mosattatott.

Jász-Berény, Jul. 27. — Eső nincs, legelőink, réteink aszvák; barmaink még egészségesek; de a' juhoknál szárazságban uralko-

dó nyavalya már kezdi magát mutogatni. Néhány határban, hol foltonként eső a' tavaszszal volt, a' gabona középszerű; zab, árpa csekély; az elnyomorodott kukoricza oda van.

Veszprémi mezőföldről, Jul. 22. — Időjárásunk Junius' elejétől fogva száraz és szeles; sarjú, muhar, köles és burgonya semmi sem lesz, kukoricza kevés; keverőt (forgatót) a' szárazság miatt nem lehet szántani, mert az ugarszántási göröngyök sem értek még össze: szénánk jó 's középszerűn termett; repczénk csekély, reményünknél is csekélyebben fizet.

Baja, Jul. 24. — A' marhabetegség még most sem szűnt meg; széna igen kevés, sarjú semmi, a' szántóföldeket forgatni szárazság miatt nem lehet; az aratás őszi vetésekre nézve valamivel jobb a' középnél, a' tavaszinál silányabb; repcze igen rosz; tengeri semmi, szinte mint káposzta 's burgonya sincs.

Verőcze 's Szerem' vidéke, Jul. 19. — Junius' 13ka óta nem volt eső, 's ez óta rekedt hőség és szárazság uralkodik, minden vetemény fonnyad; a' tengerinek árra 1 fr. 30 król 2 fr. 45 krra ugrott, 's ha eső nem lesz, kevés terem; a' forró hőség nyavalyákat 's hirtelen halásokat okoz.

Erdély.

Szamosujvár, Jul. 20. — Jól mondják, hogy az idő a' gazda. — Eljött a' kikelet és nyár' eleje, megmutatván a' legazdagabb termékenység' reményét; biztunk, 's számolánk a' bő aratásra: de eljött a' nyár is forgó és aszaló szeleivel, 's elrombolá fellengző kilátásainkat, mert őszi gabonáinkban sok kárt tettek az egerek, a' rozs-termést rosznak, árpáét, zabét középszerűnek lehet csak tartani; a' kukoricza fonnyadt, csöve többnyire, a' mi lesz is, meddő — 's e' miatt árra kétannyi már ezen hónapban; kender, len, makk, gubacs nem lesz; — széna nincs annyi mint tavaly, de jó a' mi van: a' méhek elég gazdagon vannak.

Prága.

Jul. 24. — Az aratás nálunk elkezdődött, 's adni fog annyit, mennyit Csehországban csak a' legjobb évek adhatnak.

Junius' közepe óta itt is szárazság uralkodik, 's úgyannyira, hogy kevés lesz a' takarmány. A' repcze' termését középszerűnek mondhatni, 's mérője 12 fr. váltóban. Árra, úgy látszik, fel fog szökkenni. A' marha igen drága; egy fejős tehénért 125—150 v. fr. is adnak, de az kamatol vagy kétszázat.

Drezda.

A' belső ministerium' tudósitása Jun. 30káról. Mivel Szászországban hibázik még egy oly gazdasági kézikönyv, mely a' mezei gazdaság' igazságait világosan és röviden fejtegetné; tehát egy olyannak készitésére (hol Koppe' módja utánozható, melyet a' szántóföldekről és marhatartásról szóló tanitásában láthatni) 100 aranynyi jutalomdij tétetik. A' ki tehát a' dijért versenygeni kiván, munkáját Dec. 31. 1837. a' ministeriumhoz küldje, neve' elmellőzésével 's csupán oda mellékelt mottóval be; a' legjobbnak itélt munka nyerendi meg a' dijt. A' kiadandott munka ingyen, vagy igen olcsó árron fog terjesztetni. — Ezentúl emlékpénzekkel 's egyes esetekben pénzjutalommal is akarják kitüntetni azon embereket, kik a' mezei gazdaság' egyes ágában jelesek, p. o. a' marhafajták' nemesitésénél, a' ganajtartók' jó fölállitásánál, rendes takarmány-csere' behozásánál, kereskedési növények' termesztésénél, milyenek a' dohány, buzér, izacs, vadsáfrán, kömény, mák 's a' t., rétmivelésnél, gyümölcsfa-nemesitésnél 's több eff.

Nápoly.

Jul. 12.— Szomszédunk a' Vezuv új kitöréshez látszik készülni; való, hogy nem füstölög, de egész felületét minapában oly forrónak tapasztaltam, hogy a' földet csak alig érinthetém meg. Több, ilyesekben tapasztalt férfiak osztoznak e' véleményben, 's ez azért is valószinű, mert a' kitörések jobbára forró nyár után állanak be. Egyébiránt úgy látszik, hogy legszebb korát már túlélte a' hegy; mert tudjuk, vagy 300 lábnyival keskenyűlt a' csúcs a' közelebbi húsz év óta, 's úgy hiszik, hogy legközelebbi kitörésénél még inkább fog összeroskadozni. A' legújabb mérés' alkalmával 3460 lábat adott volt magassága. —

Az olajtermésről még most bizonyost nem mondhatni. A' tavalyi évvel meg lehetett elégedni, 's igy az idén helyén volna a' silány termés. Azon fák' gyümölcsei, melyek tavaly is gyümölcsöztek, le-lehullanak, 's minthogy ez Augustusig is eltarthatna, most előre felszámolni a' termést, még nagyon korán volna.

London.

Juliusban. — A' texasi zavarok Északamerikában jótékony befolyással kezdenek lenni a' kereskedési működésekre. Tudjuk, hogy 500 — 600 tonnányi gőzhajók felmehetnek a' Red-Riveren (veres folyamon) Nachitochesig, 's most azt ajánlották: vonattassék innen a' déli Rocky Mountainek' (szirthegyek) egyik nyilásán keresztül vasút egész a' californiai tengeröbölig. Ez által New-Orleans a' kelet indiai, chinai, japani, 's a' csendes tenger' partjaivali kereskedéssel oly kapcsolatba jőne, mely minden vágytársaién túl tenne. A' Keletindia' 's Délamerika' nyugoti partjaihoz vezető út, igy New-Orleansra nézve valóban felére szállittatnék le. Ugyan e' czél' elérésére más eszközt is ajánlottak t. i. a' Rio-Grandét (nagy folyót). E' folyam 1500 — 1700 angol mérföldnyi hoszaságu, 's könnyü gőzhajókon 700 mérföldnyire haladhatni fel rajta, 's e' menetközben elég közel érhetni a' nyugoti Coloradóhoz, mely a' californiai öbölbe szakad. Azt állitják, hogy az említett két folyam' egyesitésére csak két száz angol (negyven és egynéhány német) mérföldnyi hoszaságu vasútvonal kivántatnék meg. —

Északamerika.

Midőn a' Magyarhon' térföldein a' szárazság mindent elpusztíta; sőt hegyes részein is, szinte mint Europa' több tartományiban is érezteté némileg hatalmát; a' más földfél csaknem vízáradásokban 's esőszakadásokban úszik. Lássunk tehát egy tudósitást onnan is, mely Junius' 15kén még Északamerikában New-Yorkban vala.

„Az Independence postahajó New-Yorkból 14 nap és 5 óra alatt érkezett meg Liverpoolba. Nye kapitány azt véli, hogy ezen útat még rövidebb idő, t. i. 11 nap alatt járhatni meg, mivel a' hajó a' lehető legnagyobb gyorsasággal csak 18 óráig vitorlázott, különben pedig gyönge szele volt, 's fölül rá 18 órai szélcsönde. — Vincennesnél a' Wabash-folyó mellett Illinoisban, hol kevés év előtt a' gőzhajó egy volt a' legnagyobb ritkaságok közül, az idén 200 gőzös érkezék meg. — Egy keleti szélvész, mely nagy esőtül kisérve két hétig tarta, igen nagy kárt okoza. Némely helyeken a' csatornák' töltése áttöreték, mi által a' hajózás gátoltaték, és sok föld elárasztaték. A' Delaware vizén rendkivül nagy áradás volt, 's az eső által földagadt folyam a' new-yersei réteket több láb magasan takará be vizzel. A' Susquehanna is kiöntött medréből, a' Potomac pedig Alexandriánál (Colombia kerületben) a' hídat elszakasztá. Déli Karolina' áradásnak kitett vidékein a' pamut és rizs-mezők elrontattak, hasonló rontással fenyegetnek az emelkedni csak most kezdő Ohio és Missisippi is. A' kanadai mezőgazdák (a' Richelieu vagy St. John folyamtól) számosan hagyják el hazájokat, az egyesült státusok' nyugoti részeiben, nevezetesen Illinois és Michiganban, megtelepedendők. Ez évben már 300, többnyire fiatal ember érkezett ide, 's minden gőzhajóval jő 20, vagy 30. — Quebeki hírek szerint, a' Sz. Lőrincz' folyama Május' 11. még úszó jégdarabokkal volt födve. — Massachusettsben törvény hozaték, mely szerint minden, ki egy nem önbirtokában lé-

vő fát megsért, egy évi fogságra 's száz dollár (200 ezüst forint) büntetésre itéltetik.

New-Yorkbul Providencebe (200 angol mérföldnyire) gőzhajón 1 dollárért (2 pengő forint) mehetni.

A' legutóbbi északamerikai ujságok általányosan igen rosz aratási reményről beszélnek. Pensilvania, Virginia, Maryland és Delaware kerületekben alig reménylik a' közönséges termésnek negyed részét.

St. Louis' lakosai 35,000 dollárt tettek össze egy színházra.

Warren Countyból a' Missuri mellett egy született berlini gyarmatozó ezt irja: „Ha a' mult ősszel nem lett volna bő aratás, bizonyosan drágaság lenne. A' kukoriczának büshel-e, 25 cent, a' buzáé 1 dollár 12½ cent (egy dollár valamivel több mint öt bankó frt. 's van benne száz cent; 's nem egészen 7 büshel 4 bécsi mérőt tesz). A' munka' ideje kezdődik már, 's noha évenkint sokan bevándorolnak ide, nehéz elég dolgozókat kapni. Mióta itt lakom, a' munkabér megannyira emelkedett. Ennek oka az, hogy több gyarmatos vándorol ki, mint munkás, és ez utolsók igen a' városokban maradoznak el. A' 400 dolláron vett négeremért könnyen kapnék most 900 dollárt. A' dohány és kender igen drágák itt, ez utolsónak mázsája St. Louisban 10 dollár. A' baromtenyésztés lassankint alább száll nálunk, mivel helyét kereskedésbeli növények foglalják el. A' hol csak egy kis kamatigérő szántóföld van, nyomban megvásároltatik. A' Németek itt néha oly földet vettek, melyet az amerikai ajándékban sem mivelne. Az ide jött mivelt Németek sokan elszegényednek, mivel sok szükséget hoztak magokkal, 's nem szokták meg a' munkához-nyúlást. A' munkás népség' dolga igen jó. Vasút fog állittatni St. Louisból Fayettebe Howard Countyban: 4 nap mulva a' déli karaván utra induland (mint évenkint szokás), kik benne részt akarnak venni, lövésben gyakorolják magokat, hogy az Indusoktól tartaniok ne kelljen. Bartel úr' egyik fija kövi vagy hegyi szamarakat hozva jövend meg ide, 's bizonyosan jól fog nyerekedni, mert a' szamarak igen drágák itt.

A' kiknek tetszeni fog, szolgálhatunk Kémlővel, az 1. számtól kezdve.

Gabonaárr. v. czéd. egy kila (pozsonyi mérő):

Városok' és napok' nevezése.	Buza ft. | kr.	Kétszeres ft. | kr.	Rozs ft. | kr.	Árpa ft. | kr.	Zab ft. | kr.	Kukoricza ft. | kr.	Köles ft. | kr.	Bab fr. | kr.	Repcze ft. | kr.	Kendermag ft. | kr.
Ungvár Julius 21ikén	3 36	3 33	2 12	1 57	2 24	1 36	— —	— —	— —	— —
Arad Julius 22ikén	4 —	2 33	2 18	2 —	1 48	3 —	— —	— —	— —	— —
Miskolcz Julius 23ikán	5 9	3 39	2 54	2 3	1 36	2 39	8 45	— —	— —	— —
Veszprémi mezőföld Jul. 22kén	4 —	2 45	2 9	1 45	1 30	2 45	3 —	— —	— —	— —
Nagy-Körös Jul. 26kán	5 50	4 18	3 17	3 —	2 3	4 —	— —	— —	— —	— —
Komárom Julius 23ikán	4 30	3 39	2 24	2 —	2 —	3 30	— —	— —	— —	— —
Zombor Jul. 22kén	4 20	2 40	2 —	2 20	1 50	3 20	2 40	— —	— —	— —
Szeged Julius 23ikán	4 30	3 45	2 45	2 45	2 45	4 —	2 45	— —	— —	— —
Baja Julius 24ikén	4 30	2 30	2 —	2 —	1 50	3 10	— —	— —	— —	— —
Losoncz Julius 24ikén	5 —	— —	2 15	2 —	1 30	— —	— —	— —	— —	— —
Gyula Jul. 24én	4 30	3 45	— —	2 30	2 15	3 15	2 45	— —	— —	— —
Érsek-Ujvár Jul. 26kán	4 45	3 30	2 30	1 30	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Pest Julius 29ikén	6 —	3 14	3 —	2 36	2 10	4 20	3 —	— —	— —	— —

PÉNZKELET Julius' 28ikán 1836: 5 pCtes = 103⅛; — 4 pCtes = 99⅝½; — 3 pCtes = 75¼;
1834iki kölcsön: — 572½; — 2½ pCtes bécsi Bankkötelez.: = 66; ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

10. Szám
PESTEN
Szerda
August. 3kán
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkextőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

A' gyapjúról.

(Folytatása.)

A' merinogyapjú jeles, jó vagy közép finomságú. Szászországban közönségesen négy osztályra osztatik: electa, prima, secunda, tertia, 's néha még quarta.

Az első osztályba azon gyapjúkat teszik, melyek' szőrei' átmérője csak $\frac{1}{110}$—$\frac{1}{140}$ részét üti egy franczia vonalnak (lineának), vagy melyek Dollond' finomságmérője szerint 8,07—6,34 foknyiak.

A' másodikba azokat, melyek' szőre $\frac{1}{80}$—$\frac{1}{110}$ franczia vonalt üt, vagy melyek 11,1—8,07 foknyiak Dollond szerint.

A' harmadikba azokat, melyek' szőre $\frac{1}{60}$—$\frac{1}{80}$ franczia vonalt üt, vagy melyek 12,66—11,1 foknyiak Dollond szerint.

A' negyedikbe azokat, melyek' szőre $\frac{1}{40}$—$\frac{1}{60}$ franczia vonalt üt, vagy melyek 22,2—13,66 foknyiak Dollond szerint.

A' gyapjú' finomsága' meghatározása mérő eszközök által, bármily fontosak légyenek is ezen mérések a' finomság' képzete' megalapítására, a' gyapjú' vásárlása és gyártása' gyakorlásában mégsem használtatnak közvetetlenül. Ugyanis csalódásra is szolgáltatna alkalmatosságot, ha egyes finom gyapjúszőröket vizsgálna csak valaki, mivel csak valamennyi szőr' finomsága, és valamennyi jó tulajdonság összevéve határozzák meg a' gyapjú' becsét. Ugyanazért ezeket kell legelőször is figyelemre venni, még pedig legfőkép a' gyapjúfürtök' hegyeit. Erről ismerhetni legjobban, mennyire egyeznek meg a' gyapjúszőrök egymás közt, egyik végtől a' másikig legnagyobb egyenlőségben. Ez tehát a' gyapjúválasztásnál sokszor az egyetlenegy sinórmérték a' gyapjú-osztályzásban. A' hol rendesek és egyenlők a' gyapjúfürtök' hegyei, ott a' gyapjú' szőrei is a' tömegben egyenlők szoktak lenni, mert egyenetlen szőrök ellenzik a' gyapjúfürtök' végeinek rendességét.

A' gyapjúfürtök' hegyei' nevezete alatt azon egymástól különözött gyapjúszőrök' egyesületét értjük, mely már a' gyenge bárányon is látszik, és azután mindig változatlanúl megmarad. Ezen egyesületeknek szorosan összeállóknak és egymástól egészen különözötteknek kell lenniök, mit leginkább a' lenyírt és kiszélesztett folyamban ismerhetni meg. Az ilyen gyapjúszőr' egyesülete közön-

ségesen nem kevesebből áll, mint ezer szőrből, és azért különbözik azon vékony fürtöcskéktől vagy sodródásoktól, melyek csak valami 15—35 szőrből állók, 's melyek magában a' most említett szőrök' egyesületében találkozhatnak, és onnan van, hogy némely szőrök íveik vagy görbedéseik által egymásba tekerődnek 's mintegy szerkeződnek; és ebből, ha oly erősen összeállnak, hogy csak bajjal lehet azokat széthuzni, a' czérnásulás' hibája ered.

A' czérnásult gyapjú' szőrei nemcsak erősen egymásba vannak szerkeződve, hanem rendetlen és csigaforma kondorsággal is összenőve, mely a' szőrök' rendes kifejlődését gátolja, 's ez által a' gyapjút a' gyáratóra alkalmatlanná teszi. Fürthegye ezen gyapjúnak rendetlen heggyel végződik, 's egymás közt vagy rendetlenül vannak összekötve, vagy a' szőrök' végeiben kis golyókká alakulnak. — A' fürtök' végei aljokon hálóforma finom szőrökkel vannak egymással összekötve, de kóczosan összeállniok nem szabad. Kötők vagyis olyan szőrök, melyek a' fürtvégeket felül kötik össze egymással, nem érnek semmit, mivel idegen ckarakterök 's termetök van, melynél fogva a' rendességet gátolják.

A' fürtvégek' formájának hengergősnek vagy tompa kúpformának kell lenni. Ha vége felé vastagabb a' fürtvég, jele, hogy ott durvább a' szőr, vagy hogy merevényen szétálló. Ha nagyon vékonyodik, jele, hogy sok szőr elmaradt, 's hogy ennélfogva egyenetlenek a' szőrök; ezért nagyon is hibás, ha egészen hegyesre végződik, mivel tompának és gömbölyegnek kell lennie. Ha felül szétáll, merevénységet jelent a' szőrök' végiben, és az olyan gyapjút bokros, boglyas, vagy bozontosnak szokták híni.

A' gyapjút fürtönkint vizsgálja meg az ember, és kinyujtásakor főkép erejét, nyúlósságát, és rugó erejét tekinti. A' mely gyapjú becses, annak fürtjét még felényivel is hoszabbra lehet kinyujtani, és ha eleresztjük, ha nem egészen is, de legalább nagyobb részint vissza kell ugornia előbbeni állásába; ezt jó huzású gyapjúnak híják. Azután szét kell bontani egy fürtvéget, 's egyes szőreit oldalt csendesen lefelé huzni. Ha ez könnyen, egyenlően és tökéletesen megy, minden rezgés és nyikorgás nélkül, azt mondják, hogy jó folyású a' gyapjú, vagy hogy azt jól lehet fonni; ellenkező esetben merevénységet mutat a' gyapjú, és hibás. Ide tartozik még, hogy a' szőrök széthuzáskor bizonyos egymáshoz való ragaszkodást és vonzódást mutassanak, és többször szét ne váljanak egymástól, hanem csak a' mennyire a' huzás arra kényszeríti. —

Ha sok szőr rendetlen összekuszált állapotban egymásba fonódik, kóczosodottnak híják a' gyapjút, mely ez által nagyon veszt becsében, mivel nemcsak kondorsága, hanem minden egyéb tulajdonságai is hibás növésre kényszerittetnek általa. — Azon apró, merevény, fényes és egyenes szőrök sokkal kevesbé ártalmasok a' hoszú, fényes, éles és szinte egyenes kutyaszőröknél, mivel az előbbieket koczogtatás által könnyen kivehetni a' gyapjúból.

A' merinogyapjú' finomságát a' szőrök' ívei vagy görbedései szerint lehet meghatározni. Thaer' mérései szerint az electa gyapjúnál legalább is 25 ívnek kell lenni a' szőrnek minden porosz vagy rhéni ujában (czoljában); 30 ív pedig csak a' legnagyobb finomságú gyapjúban találtatik. Minthogy pedig a' görbedések kettős sorban vannak, meg kell itt jegyezni, hogy csak az egyik sorbeli íveket kell számlálni.

A' gyapjú' osztályozását finomságára nézve az ívek' száma szerint, és Dollond' finom-

ságmérőjével történt mérésekkel hasonlítva, Block úr ekképen adja elő:

Első electa		Második electa	
ívek' száma	Dollond' gr.	ívek' száma	Dollond' gr.
30	$6\frac{1}{2}$	27	8
29	7	26	8
28	$7\frac{1}{2}$	25	8

Első prima		Második prima	
ívek' száma	Dollond' gr.	ívek' száma	Dollond' gr.
24	$8\frac{1}{2}$	21	$8\frac{1}{2}$
23	$8\frac{1}{2}$	20	9
22	$8\frac{1}{2}$	19	9

Secunda		Tertia		Quarta	
ívek' sz.	Dollond' gr.	ívek' sz.	Dollond' gr.	ívek' sz.	Dollond' gr.
18	$10\frac{1}{2}$	15	10	12	18
17	10	14	11	10	—
16	10	13	$13\frac{1}{4}$		

Az olyan gyapjú, melynek szőre 33, 32, és 31 íves, nagyon ritka és felette finom.

Az electa gyapjú' középhosza vagyis inkább magossága valami 2 uj, úgy a' mint természetében van a' juhon; kinyujtva pedig $3\frac{1}{4}$ — $3\frac{1}{2}$ ujt üthet meg hoszában.

A' merinogyapjú' második osztálya, t. i. a' jófinomságú gyapjú, még szinte azon 15 — 35 szőrből álló sodródásokat foglalja magában, mint az első osztályú vagyis a' nagy finomságú gyapjú, de ezen gyapjú nemcsak mind ilyen egyesületekből, hanem része egyes szőrökből is áll, melyek másokkal semmi közösülésben nincsenek. Az egyesületek magok vastagabbak 's laposabbak, és azt lehet bennök észrevenni, hogy legtöbbnyire különbféle fonalakból állók, holott a' nagy finomságú gyapjú mind csak egyenlő szokott lenni.

Az angol gyapjúkereskedés' választói a' prima nevezetű osztályba kétféle gyapjút tesznek: 1) azon folyamokat, melyek nem egészen birnak azon finomsággal és puhasággal, mely az electától kivántatik, de egyébiránt hibátlan növésük, tiszta mosásúk, és eléggé szabadok a' zsirtól; 2) azon folyamokat, melyek az egészre nézve nagy finomságúk ugyan, de még némely durvább szőrrel vegyesek, következőleg nem egészen rendes növésük, vagy melyek igen nagyon zsirosak, nem jól mosottak, vagy máskép hibásak, milyennek az electa gyapjúnak lenni nem szabad.

A' gyapjú' harmadik osztályánál, melynek finomsága secunda név alatt csak középszerű, csak ritkán látszanak a' feljebb említett sodródások, és azon kevés, mely elő is fordúl rajta, csak a' felesleges zsiros izzadtságtól látszik lenni, mely ezen gyapjúban nagy mennyiségben találkozik, és azt összeragasztja. Azonkivül a' gyapjú' növése is rendetlen, azaz a' gyapjú' szőrei majd rendesen, majd összevissza állnak, nem is egyenlő magasságúk a' fürtök' végeiben, melyek is ezért nem hengergősök, mint az első és második osztálybeli gyapjúnál, hanem hegyesek. Magossága ezen gyapjúnak 3 — $3\frac{1}{2}''$, kinyujtott hosza pedig legfeljebb 4 — $4\frac{1}{2}''$. Ezen gyapjú az electa és primától észrevehetőleg különbözteti magát durvább szőre által. De mivel ezen osztályba a' választásnál azon gyapjúk is jönnek, mellyek nagyobb részint finomak és puhák ugyan; de egyenetlenek, hibás mosásúk, vagy máskép nem alkalmatosak tökéletes szövetre, két osztályt vagyis választmányt csinálnak itt ismét a' választók, melyek' egyike durva erős posztókra, másika pedig könnyű, hajlékony, de kevesebb tökéletességü 's egyenlőségü posztókra forditatik.

A' negyedik osztály azon csekély finomságú gyapjút foglalja magában, melynek fürtvégei kóczosodott hibás növése miatt egészen hegyesek. Sodródásokat alig vehetni ebben észre, és szőrei felette nagyon egyenetlenek.

Ránézve a' jobbféle közönséges gyapjúhoz hasonló.

Az itt előadott gyapjúk' becsülése mosatlan állapotban történt, a' mint a' gyapjú az állatok' testén találkozik. De mivel csak mosott gyapjút adunk el, meg kell ismernünk a' gyapjút mosott állapotban is, melyben sokszor olly igen másformának látszik, hogy előbbeni állapotjához képest csak alig lehet ismét megismerni.

Olyan juhoknál, melyek' folyama még nem igen egyenlő, a' legszebb gyapjú, akár a' finomságra, akár a' szőr' egyenlőségére nézve, az oldalbordák' középső és alsó részén, és a' lapoczkákon 's oldalakon találkozik; de a' ganaj és annak következései miatt csak ritkán mutatják azon gyapjú' tisztaságát 's szinét, mely a' háton, nyakon és derékon terem. A' lapoczkák' és oldalbordák' alsó részén az állatok' fekvése miatt közönségesen összenyomott és rövidebb a' gyapjú, de mégsem kóczosodott, mint a' hasalatti gyapjú. A' vesetájéki és hátgerinczi gyapjú finomságra minden esetre utána való a' lapoczkai és oldali gyapjúnak, 's mindig jobban aljasodik közönségesen, minél inkább közelít a' csipőhöz, valamint innen ismét annál alábbvaló lesz, minél jobban közelít a' farkhoz. A' gyapjú a' czombok' felső részén közönségesen lapos, és hoszabb, mint a' többi részeken. A' mely gyapjú közvetetlenül a' csipőcsont alatt nő, szemlátomást a' legdurvábbik, de mindig jobban megjavúl a' czombok' közepe felé. A' hason törődött és kóczosodott a' gyapjú. A' szügyön egyenlőnek lehet venni a' gyapjút finomságra a' csipő' gyapjával. A' nyak' alsó részén finomabb a' gyapjú, és a' vesetájékihoz hasonló. Szinte ehez hasonló a' gyapjú a' nyakszirt' alsó részétől fogva a' nyakig is.

Thaer szerint legrendesebb a' gyapjú 2 ujnyira a' hátgerincztől lefelé, és 1—2 ujnyira a' lapoczkától hátra, a' hátszirttől irányozva a' köldök felé. Legtöbb esetekben, sőt eredeti törzsökállatoknál kivétel nélkül, legfinomabb is a' gyapjú ezen helyeken. Valami 3 ujnyival lejebb és 2 ujnyival a' hátgerincztől találkozik az egész folyam' átalányos minősége. A' finomság csak igen keveset fogy itt, többet már valamivel a' rendes kiformálódás. Jobban fogy már a' finomság a' csipőn és annak környékein, a' formálódás pedig már nevezetesen. Különösen hibás itt a' kondorság, és sok szőr egyik fürtvégből a' másikba megy által, a' miből kisebb vagy nagyobb kóczosodás ered. A' fürtvég itt rövidebb, nyiltabb, és a' gyapjú tisztátalanságtól szenved. Rendszerint kevesebb erejűnek 's velejűnek látszik lenni ezen gyapjú, és halavány szin az ő tulajdona. A' fark' töve felé szintoly hibás a' gyapjú' formálódása. A' gyapjúszőrök ide 's tova másznak egyik fürtvégből a' másikba; a' gyapjú' finomsága pedig már nagyon fogyni kezd. Valami 1 ujnyira a' fark' tövén alól egy igen észrevehető vonal megy az ágyékok felé, mely mintegy természeti határul szolgál a' folyam' felső része' és az attól igen kölönböző czombok' gyapja között. A' czombok' hátulsó részén jobbára az egész folyam' legcsekélyebb finomsága találkozik; a' czombok' elején pedig, valamint alsó részein a' térdek felé ismét finomabb lesz a' gyapjú, és nagy kondorságot mutat; fürtvégei azonban hegyesek és lecsüggők, a' miről könnyű megismerni ezen részről gyapjút. A' hasgyapjú csak ritkán bir jó fürtvéggel, és igen nagyon hajló a' kondorodásra. Ugyanezért és a' húgy' rosz befolyása miatt, minden nagy finomsága mellett is, mely a' legjobb részekével egyenlő, csak igen kevés a' becse. A' hátszirt' gyapja az által különbözteti magát, hogy a' folyam' nyilt volta miatt nagyon hajlandó a' sinórodásra. Minél nyiltabb pedig a'

folyam, annál inkább czérnásodásra hajlanak ezen sinórok. Ha nagyon tömött a' gyapjú, elég vastag és erős ilyen sinórok formálódnak itt, melyeket már vékony fürtöknek lehet tekinteni. De kivévén ezen igen tömött folyamokat, mindig hibásak lesznek e' részen a' gyapjú' hegyei. A' nyak' oldalain különösen nagyobb ívek által különbözteti magát a' gyapjú. Egyébiránt ezen résznek mindkét oldalán rendesen ki van formálódva a' gyapjú, és csak keveset enged a' legjobb részek' gyapjának is. Fürtvégei rendszerint magasabbak. A' nyaknak felső 's alsó részén mindig alábbvaló a' gyapjú; az alsón ugyan szőre' durvasága és tágas görbedése, valamint sokszor durva szőrök' hozzávegyülése miatt, a' felsőn pedig rendetlen formálódása miatt.

Ezen gyapjú' különbözése a' testnek különbféle részén átaljában megáll ugyan; de a' különbféle fajokhoz képest még is néminémű változásokat szenved. Legkevesbé van ennek helye az electoral fajnál, melynek finomsága és fürtvégei' minősége sok esetben majd mindig egyenlő az egész folyamban, úgyhogy még a' czombokon 's hátgerinczen is csak igen keveset változik.

(Vége következik.)

Juh-orvoslásmód.

Puffasztó kórság
(Trommelsucht, Wanstkolik)
a' juhoknál.

A' juhoknak ezen nyavalyája közös a' többi kérőző állatokkal, és onnan veszi eredetét, ha mohón és nagy bőséggel esznek olyas eledeleket, melyek sok levegőt fejtnek ki gyomrukban és belőkben, mint p. o. a' zöld lóhere, luczerna, káposzta, repcze és mustár' minden fajai, a' hajdina, somkóró 's a' t., kivált ha nedves állapotban vannak ezek, vagy ha vizet isznak hirtelen rá a' juhok.

Az e' nyavalyába eső juh egyszerre elszomorodik, megszűnik enni 's kérőzni, és teste vastagszik, 's annyira felpuffad és feszűl, hogy, valamint dob, hangot ád, ha megkoczintjuk; a' honnan is dobkórságnak (Trommelsucht) nevezik a' Németek. Lélekzése mindig jobban nehezedik, és végre vagy megfúlad, vagy gyomra megrepedvén, egyszerre csak felfordúl; a' mi pedig közönségesen csak rövid idő alatt történik meg, úgyhogy sokszor fél óra is alig telik bele.

Ugyanezért szükséges azonnal segitséghez nyulni, mihelyt csak legkisebbé is észrevesszük ezen nyavalyát. Ha valamely mély víz van közelében, vízbe kell hányni a' juhot és úsztatásra kényszeríteni több ideig. Ha ilyen víz nincs, le kell öntözni hideg vízzel mindaddig, mig erősen reszketni nem kezd, azután pedig erős hajtással és zaklatással szakadatlan mozgásban kell tartani, mig puffadtsága meg nem apad. Ezen erős hajtáson kivül még a' test-dörzsölés is hasznos szokott lenni. Ha ez nem használ, mészvizet kell beadni, vagy egy theás kalán porrá tört eleven meszet téjben. Ha sem mészvíz, sem eleven mész nem volna, bé lehet adni a' juhnak vagy egy ivópohár eczetet, vagy egy kis pohár pálinkát, vagy 30—40 csep szalamiaszeszt sok vízzel vegyítve, vagy sok szappanvizet, vagy egy pár evőkalán porrá tört puskaport négyannyi lenmagolajjal vegyítve, vagy egy pár lat sárga tobákot téjben, mindig folytatván ezen beadás mellett a' feljebb említett dörzsölést, 's erős hajtást és zaklatást.

Ha pedig semmi egyéb orvosság nem használna már, hanem inkább mindig csak előbbre haladna a' felpuffadás, 's ezért már igen nagy volna a' veszedelem, nincs egyéb hátra, mint a' felpukkasztáshoz folyamodni, azaz fel kell szúrni az úgynevezett 's e' végre készült árral, vagy ennek nemlétében,

hegyes késsel a' juh' bendőjét, hogy belőle a' megszorúlt levegő kifolyhasson. A' szúrást bal kéz felől az úgynevezett éhgödörbe kell ejteni, és ha árral szúrunk, az ár' hüvelyét kell benne hagyni, ha pedig késsel szúrunk, egy lyukacsos nádat a' szúrás' lyukába helyheztetni, hogy azon a' levegő kifolyhasson. Hoszabb leirása a' pukkasztásnak haszontalan, mert minden esetre látásból kell azt tanulni.

Konyhafüst ellen.

Miután mondatott, hogy levegőhuzáson kivűl más nem kell ahoz, hogy a' füst valamely szorult helyből kitisztúljon: erre azonban elegendőnek mondatott egy olyan lyuk, melynek egyik szájazata a' konyha' előfalán, másik vége pedig a' kéménytartó falon van, 's melyen igy az udvarróli levegő a' kürtőbe huzódhassék; hátra van két kérdés, t. i. mekkora öblű legyen a' lyuk? 's mily magosan vitessék fel a' patkán felűl? —

Mielőtt ebbe bocsátkoznánk, szükséges némely észrevételeket közleni.

A' füst' feltolulásához melegség, vagy a' mit ez okoz, levegőmozgás szükséges: mit hogy elérhessünk, elkerülhetetlen megkivántató, hogy 1-ször a' kémény elegendő magosságú legyen, mert minél alacsonyabb, annál hamarább kihűl. 2szor Jó, ha a' kéménytető legfelül kúp formában végződik, úgy azonban, hogy az oldallyukakon kivűl legalább 5 ujnyi átmérőjű lyuk legyen rajta, mely ismét élivel összefordított és az esőt be nem bocsátó téglákkal födöztessék. 3or Szükség, hogy a' kémény' belső boltozatját tartó gerenda, vagy bolthajtás, ha sokkal magosabb a' tűzhelynél, oly alacsonyra vétessék deszkázati pótlék által, hogy az előkonyhai levegő a' kémény' bolthajtása alatt, vagy patkán felmelegült levegőtől ez által mintegy elválasztassék, 's igy a' patkán összegyűlő melegség annyival inkább csupán a' kémény alá szorittassék.

Ha már ezek megvannak, nagyon természetes, hogy a' léghuzó lyuknak a' falmelletti magosságát meghatározni a' nélkül nem lehet, hogy a' kéményalatti levegőnek, az előkonyhai levegővel való viszonyát, helyes tekintetbe ne vegye az ember. Mivel pedig ezt eltalálni fő dolog: senkinek sem ajánlhatunk kivihetőbbet 's könnyebbet — mint azt, hogy midőn egy ilyen léghuzó üreget készittet, próbálgassa annak kémény alá álló végét magosabbra 's alacsonyabbra venni; nem különben a' kémény' felső oldalain több vagy kevesebb lyukakat nyitva hagyni vagy becsinálni, 's mikor legjobbnak látja, azon körülménynél maradni. De igy van az ember a' lyukszájazatra nézve is, mert a' hány konyha, annyi nehezitő vagy kedvező körülmények állnak elő: 's igy legjobb, ha a' lyuk' végénél is kisebb vagy nagyobb üreget próbálgatunk, mely ha jónak leend eltalálva, megköszönhetlen hasznot nyujtand. — Egyébiránt elég, ha ezen lyuk' átmérője négyszegben egyegy oldalon 6 ujnyi.

Ezen léglyukat lehet ugyan a' konyha' alján, hol a' bolthajtás engedi, a' földbe rejtve is huzatni; de a' hol lehet, menedékes helyzetbe kell épiteni úgy, hogy az udvarra nyuló vége alacsonyabb legyen valamivel, a' patkához nyulónál.

Csudálkozni lehet, hogy kivált nagyobb városainkban, hol a' levegő különben is szorúlt, oly sok rekedt levegőjü szobák vannak, holott ha a' belső vagy hátulsó falaknál, a' falakban levegőkémények volnának rejtve, a' büdösség és állottság a' kürtőkön kihuzattatnék. 'S igy mi ohajtanók, hogy valamennyi épület ezután fog emelkedni, minden szobákból ilyes levegőkürtők vonatnának a' falakba: de kivált istállóinkban elmulaszthatatlan ez,

melyekben sok lovak' szemei a' kigőzölgött páráktól elromlanak: holott egy levegőkürtő ettől őket megmentené. Korántsem kell pedig hinni, hogy a' nagy ablakok erre elegendők, mert bármily nagyok legyenek is, ezek soha sem pótolhatják ki azon hijányt, melyet valamely padlássarokban helyhezett levegőhuzó lyuk vagy kürtő, habár 50ed résznyi is, mint az ablak, könnyen és bizonyosan eszközölhet, ha az, az ablakkal 's ajtóval szembe lévő oldalon nyittatik. B.

Magyarország.

(időjárás.)

Nyitra és vidéke, Jul. 27. — A' csaknem minden részeken silány zabot kivéve, mi illeti gabonáink' termékenységét, gazdáink 20 évet tesznek föl, hogy ily bő termés nem volt, úgyhogy a' tavalyihoz képest mindenféle háromannyi; az ujontan ültetett tengerik az esők' hijányában is reményteljes csőveket hoztak; szénánk elegendő, de azóta eső helyett szüntelen szárító szél uralkodván, legelőink elpusztultak, 's több helyeken kivált a' tehenek hullanak; 's mi több, minden rájok fordított szorgalom mellett is betegségök' mineműsége megfoghatatlan. Néhányan közülök némi forróságtól elbágyasztva, csüggedt fővel, 's szánakodásig hallható nyögéssel jelentik betegségöket — megsoványodnak, több izben mintegy hidegtől borzogatva megrázkódnak, nem esznek, vizet szüntelen innának, hasmenést kapnak, 's minden ápolgatás mellett is 5 — 7 — 9 nap alatt megdöglenek, és rögtön felpuffadnak. Némelyiknél a' betegség szájfájással kezdődik, mi később mindegyiket nagyobb részint látszik kínozni; mások vért vizellnek. — A' fölbonczoláskor többeknél az epének rendkivüli nagysága, a' szivnek üressége, a' százrétü paczal' gyúladása tapasztalható; a' máj kivül egészséges, belől pedig epétől elöntve zöld-sárga; a' tüdő lankadt és gumacsos, másoknál fekete: 's igy mindegyike más és más betegségre mutat; de sok' belsőinek épen semmi baja sincs.

Hol a' dög kiütött, a' legszigorúbb elkülönzés mellett is néha 6, néha 2—3, néha mind megdöglik; de legkevesebb gyógyul meg, ha közbejött érvágás, vagy más orvoslások után már gyógyulni, 's enni látszik is. Valóban nagy köszönetet érdemlene az, ki foganatosnak tapasztalt orvoslás' módját e' tárgyban minél előbb közzé tenné! —

Fejér vármegye' déli részéről, Jul. 25. — A' szárazság nálunk folyvást szikkaszt és aszal; dörgést és villámást hordanak a' felhők, de eső nélkül, 's kárunkra. — Jul. 11kén éjjel Újfalun egy ménes-istállóba csapott a' villám, 's ez elégett; ugyanekkor Polgárdin egy birkaistállóba is, melynek padlásán több volt mint kétezer kila (pozs. mérő) gabona; a' benn tanyázott birkákat ötön kivül szerencsésen ki lehetett hajtani; de a' benne lévő gabona tüz' martaléka lett; 's a' mi különös, eső nem volt. —

Ezen tájt ugyan az utazók Hazánk' boldogabb termésü vidékeihez számitják, 's vannak is elég kepeink, de mint fognak fizetni, csak később tudhatjuk, ha nyomtattak: a' remény középszerüre számol.

Birkák 's marhák egészségesek; de mivel a' szomszéd Tolnában, Földvárt, Bölcskén, Madacsán 's Medinán kiütött a' szarvasmarhadög, mely mint állitják, nem a' tavalyi paczalszáradás, hanem lépfene, — mi is rettegünk. Ugyan e' levélben közli Fenyvesi Úr

Ó v á s ú l:

Jul. 21kén délután tüzet rakván a' csalai pusztán a' pásztor gyerkőczék, az erős szél a' száraz tarlóra ragadá a' tüzet, 's az egész táblát azonnal láng boritá el. A' tüz részint már képekben, részint lábon álló gabonából

mintegy 600 kepére (csomó vagy keresztre) valót pusztított el azonnal. — Ezer bajjal jár a' gazda' élete!

Pécs és vidéke, Jul. 23. — Itt is, mint egyebütt, a' száraz szelek uralkodtak, a' legelők elsültek, víz nincs 's a' marhák mind kettőt nagyon sinylik, és már több helyeken döglenek; sok határok e' végett el vannak zárva Baranyában; a' birkák' állapotja azonban türhető: bor, méz, selyem, makk, gyümölcs semmi; káposzta, dohány igen csekély; őszi repcze meglehetős; a' burgonya, tengeri 's egyéb vetemények igen silányok. Mult évről maradt elég gabona, de többnyire dohos, azért csak pályinkának használtatik.

Veszprém, Jul. 30. — A' szárazság és hőség a' zabot, kukoriczát, burgonyát, kerti veteményeket és legelőket nagyobb részint megsemmíté: a' learatott őszi 's tavaszi jól fizet, 's szemre is igen szép és jó; számos kutainkban oly kevés a' víz, hogy alig győzik a' várost; az itt folyó Széd vizén lévő malmaink jó és elegendő lisztet nem képesek őrleni. — Még eddig mind emberek mind barmok egészségesek vidékünkön.

Pest, Aug 2. — A' legforróbb hőségre Jul. 31kén egyszerre oly hideg szél fordúlt, milyen csak ősszel 's tavasszal szokott fúni. A' megye' északkeleti részein volt ugyan esőcske; de a' déli rész a' szárazság ellen csak panasszal teli: az aszály pusztítja még azt is, mi eddig alig tengődhetett. —

Ma délután neki borúlt, és valahára már szemzik az eső.

Jól tudják ugyan gazdáink, említeni azonban nem lesz felesleges, hogy a' koldús vagy kúdús-tetű nevezetű növény mennyire megrontja a' gyapjút. Legelevenebb intők erre több gyapjúgyárosoknak itt Pesten forgó levelei, melyekben egyenesen meghagyják megbizottjaiknak, hogy olyan gyapjút, melyben koldústetű van, semiképen ne vegyenek. — Ezen ártalmas növény' kipusztitására legczélszerűbbnek ajánljuk azon módot, melyet a' kutyatej' kiirtásáról mondottunk.

Gabonaárr v. czéd. egy kila (pozsonyi mérő):

Városok' és napok' nevezése.	Buza ft. | kr.	Kétszeres ft. | kr.	Rozs ft. | kr.	Árpa ft. | kr.	Zab ft. | kr.	Köles ft. | kr.	Kása fr. | kr.	Kukoricza ft. | kr.	Lencse ft. | kr.	Kendermag ft. | kr.
Debreczen Julius 26ikán	6 15	3 45	3 —	3 15	2 30	5 —	9 —	5 —	— —	— —
Győr Julius 15ikén	4 24	4 —	2 36	1 42	1 54	— —	— —	3 36	— —	— —
Becskerek Julius 22ikén	4 30	3 —	— —	2 —	2 —	— —	— —	3 15	— —	— —
Pécs Julius 23kán	3 30	2 30	2 15	2 30	2 —	— —	— —	3 30	— —	— —
Győr Julius 25kén	5 —	4 24	3 15	2 —	2 12	3 30	— —	3 48	— —	— —
Ungvár Julius 25ikén	3 48	3 36	2 24	2 18	1 48	— —	— —	2 48	— —	— —
Székes-Fejérvár Julius 25ikén	4 36	3 30	— —	2 —	2 —	— —	— —	4 —	— —	— —
Mosony Julius 28ikán	5 40	2 48	2 48	2 12	2 12	— —	— —	3 36	— —	— —
Uj-Becse Julius 29ikén	5 —	— —	— —	2 15	— —	— —	— —	3 15	— —	— —
Győr Julius 30kán	4 45	3 —	2 36	2 24	2 —	3 30	— —	4 —	— —	— —
Szeged Julius 30ikán	4 30	3 45	2 45	2 45	2 45	2 45	— —	4 —	— —	— —
Komárom Julius 30ikán	4 30	3 45	2 24	2 9	2 —	— —	— —	— —	— —	— —
Pest Augustus 2ikán	6 20	3 16	3 —	2 28	2 10	3 20	10 —	4 40	13 20	— —

PÉNZKELET Julius' 30ikán 1833: 5 pCtes = 103⅞; — 4 pCtes = 100; — 3 pCtes = 75$\frac{7}{12}$;
1834iki kölcsön: = 571½; — 2½ pCtes bécsi Bankkötelez.: = 66⅛; ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

11. Szám
PESTEN
Szombat
August. 6kán
1836.

Hetenként kétszer
felérő árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

A' gyapjúról.

(Vége.)

A' gyapjú a' folyam' külső szinén is különböző, a' mint majd gömbölyeg, majd csomós, majd hegyes fürtvégekből áll.

A' gömbölyeg fürtvégű folyam az, melynek fürtvégei egyenlő magosságúk, úgyhogy ezen okból az egész folyam' színe sima és oly összeálló, hogy csak akkor nyílik ki, mikor járás közben mozgásokat tesz az állat. Ugyanezért is gömbölyeg, tömött, és neve: zárt folyam. Az ilyen folyam' gyapja legnagyobb finomságú nem lehet ugyan; de nagyon egyenlő az charakterére, rugó erejére és hegyeire nézve. Ezen zárt folyamok pedig szintúgy találtatnak az electoral juhokban, valamint az előtt az infantadó-félékben. Különös e' tömött és zárt folyamokban, hogy nem oly könnyen 's oly észrevehetőleg nyílnak, ha nagy finomságuak, mint ha durvábbak; és hogy az első esetben ellenzésök kevesebb, ha kézzel összenyomjuk.

Csomós folyamnak az neveztetik, melynek fürtvégei kis csomókkal végződnek, melyek majd kevésbé, majd jobban megkeménykedtek, és sem a' mosás', sem a' választás' alkalmával történni szokott koczogtatás által el nem háríttathatnak. Ezen hiba közönségesen a' czérnásodás' következése, 's ekkor nagyon is alapos ezen gyapjú' ócsárlása, mivel értelmes finom gyapjúban dolgozó posztógyárostól nem használtathatik. Ugyanezért szorgalmatosan el kell kerülni mindent, mi a' czérnás gyapjú' termését nevelheti.

A' hegyes fürtvégű folyam felül kinyílva szokott lenni. Az ilyen folyam' első tekintetéből meg nem lehet ugyan becsülni az állatot, mely ilyen gyapjút hordoz; de az könnyen megfogható, hogy az olyan nyílt folyam nagyon ki van téve a' külső behatásoknak, mint pornak, esőnek, melegnek 's a' t., mitől a' gyapjú, főkép elvált hegyeinél, könnyen kárt szenved.

A' folyam' külső szinéről nem lehet ítéletet hozni a' benn lévő gyapjú' tulajdonsági felől, mivel ez csak a' tisztátalanságtól és felesleges zsíros izzadtságtól veszi eredetét; de úgy látszik még is, hogy az infantadó-törzsök' juhai' gyapja lesz leginkább feketévé, mivel izzadtságuk nyulósabb 's mintegy szurokforma.

A' lecsüggő lepenyegek' (tarjak) és a' pofák' 's lábak' alja' gyapjúvali benövése sokáig igen kedves volt a' juhtenyésztők előtt; de igen rosz befolyással a' gyapjú' minőségére.

Egyenlő finomságnál igen különböző sokszor a' gyapjú' tömöttsége, mi attól van, hogy a' szőr a' folyam' egyik vagy másik részén ritkábban nő. A' tömöttség pedig csak azért is kivánatos, mivel kizárni látszik a' czérnásodás' hibáját, és néminemű jó tulajdonokkal van összeköttetve.

Mi a' gyapjú' arányos nyomatékát illeti, az finom és vékony szőrű gyapjúnál kisebb, mint durvábbnál: 's usztatás és nyirés után még is nehezebb néha egy finomabb gyapjúfolyam egy durvábbnál, haszinte mind a' kettő egyenlő fürtvégű, és a' két állat, teste' nagyságára, egyenlő is. A' folyam' nagyobb nyomatéka tehát csak a' szőrnek nagy tömöttségétől lehet, melyet arról ismerhetni, hogy a' gyapjút szétválasztván, csak igen vékony 's finom vonal látszik a' piros bőrből, mely a' ritkaszőrű marhánál sokkal szélesebb. De az ilyen tömöttség még csak a' ritkaságok közé tartozik, és rendszerint nehezebbek szoktak lenni a' durva gyapjúfolyamok a' finomaknál.

A' legkülönb és bizonyosan még ritka nyájak közé kell azon juhokat számitani, melyek az egész folyamból (a' hulladékot ide nem értvén) három negyedrészt adnak az electa osztályba.

Minthogy a' lenyirt gyapjúszőr gyökeréből nő ki, minélfogva bőre' szinén lévő alsó része későbben fürtvégét formálja, azt kellene hinni, hogy a' szőrnek új növése finomabb lenne, mivel ott van a' lenyirt szőr' legfinomabb része. Igy is van ugyan a' dolog közvetetlenül a' nyirés után, de nem úgy marad egy idő mulva; mert ekkor valósággal durvább lesz a' szőr, mig bizonyos pontot el nem ér ezen durvásodás, mikor aztán ismét finomodni kezd mindaddig, mig megérését el nem éri. Thaer négy hónapot a' nyirés után tesz fel szükségesnek, hogy a' gyapjú' finomsága' fokait bizonyosan meghatározhassuk; sőt egészen bizonyos itéletre e' dologban nyolcz hónap is kivántatik.

Thaer a' német merinókat két főosztályra osztja: 1) Negretti; 2) Electoral juhok. Azután ezen főosztályoknak mindegyikét ismét két alosztályra osztja el. A' negretti osztályéi ezek: a) Negretti juhok zárt folyammal, tompa tömött fürtvégekkel, nagy görbedésű, erős, nagy rugó erejű, de kevesebb hajlékonyságú szőrökkel, és nyulós szurokforma zsiros izzadtsággal. Ezen juhok be vannak nőve mindenütt erősen gyapjúval, hajlandók a' ránczos bőrre, szélesebb, tömöttebb 's erősebb testalkotásúak, keményebb természetűek, 's születéskor pehelyforma szőrökkel födöttek. b) Negretti juhok nyílt folyammal, hegyes és igen hoszú fürtvégekkel, kevés kondorságú, de csekély finomságnál is igen hajlékony szőrrel. Ezen juhok is be vannak jól nőve gyapjúval, magas hoszú testállásúak, igen hajlók a' nagy termetre, és igen sok gyapjúval bővölködők, gyapjok' magossága miatt, mely sokszor 3 ujt is megüt. Thaer ezen fajzatot Moncey-nak nevezte, és kételkedett, ha a' negretti juhok' alfajzatjának tartsa-e, vagy különös főosztálynak. Ezek Spanyolországból jönnek.

Az electoral merinók a' gyapjú' nagyobb puhasága és a' testnek finomsága (gyengébb alkotása) által különböztetik magokat. Ezek csak Szászországban és az onnan eredő nyájakban legszebb charakteri minőségökben találtatnak. Az electoral juhok két alosztályra oszlanak el: a) Electoral juhok zárt folyammal, tompa kúpforma vagy hengerded fürtvégekkel, és nagyon sürü, de kevesebb görbedésű ívekkel kondorított szőr-

rel, melynek ívei' száma mindig arányban van a' finomsággal. Gyapjok rendszerint rövid és legjobb tartás mellett is csak ritkán halad meg $1\frac{1}{2}$ ujt; sőt vékony tartás mellett is gyenge állatoknál még 1 ujnyin alól is marad elégszer. A' gyapjúfolyam tömött és kemény tapintású. b) Electoral juhok kinyílt, puha, tágas és mozgó folyammal, hegyes fürtvégekkel, és csak kevéssé görbedett ívű szőrrel. Ezek' gyapja hoszú, és rendszerint $2\frac{1}{2}$ — $2\frac{3}{4}$ ujnyi, ha jól tartatnak a' juhok. Finomságra egészen megegyezhet ezen gyapjú az előbbeni alosztálybeli juhokéval, puhaságra pedig még meg is előzheti azt; hanem az igaz, hogy a' czérnásodásra van nagy hajlandósága. — Átalányosan azt lehet észrevenni ezen két alosztálybeli juhokon, hogy a' tömött szőrűk szélesebb testűk, a' hoszú szőrűk pedig hoszabbak és magosabbak.

A' tömött szőrű rövid electoral gyapjút úgy keresik legjobban a' vevők, ha szőrében egészen egyenlő. Inkább kisebb legyen finomsága, csak egyenlő legyen szőre; mert a' rendetlen alkotású, összezavart és kóczosodott, czérnásodott, vagy hegyes fürtvégű gyapjú minden esetre megvettetik.

A' kinyujtott hoszú electoral gyapjú már ritkán találtatik egész tisztaságában, mivel sok ideig nem igen keresték. Ez fésülni való gyapjú, és erre annál alkalmatosabb, minél hoszabb, egyenesebb és kevesebb kondorságú a' szőre. A' juhok' bő tartása által mindig hoszabbra lehet termeszteni ezen gyapjút. Finomságában 's puhaságában egészen megegyez a' másik alosztály' gyapjával, jóllehet görbedései vagy ívei ritkábban állanak. Ezen gyapjúnemben könnyen előfordúl a' czérnásodás. Ennél nemcsak egymásba ragadnak a' gyapjú' szőrei, hanem meggörbedvén, össze is fonódnak, úgyhogy rendes czérnaforma fonalak támadnak ez által, melyeket nehéz elválasztani egymástól, 's melyek kivált a' fürtök' végein oly sróffórmára tekerődznek össze, hogy oly tekintetű lesz tőlök a' folyam, mintha mind csak csomókból állana. Ezen szőrök, ha szétbontatnak, jobbára igen hoszak, jóllehet csak rövid fonalakra vannak összesodorva.

A' mely juhok a' negretti és electoral juhok' charakterét egyesülve birják, azokat a' legújabb időkben escurial juhoknak szokták nevezni. — Thaer ellenben az escurial és electoral nevezeteket egyértelműknek vette.

A' rövid 's tömött szőrű negretti juhok' gyapja, mely leggyakrabban találtatik, azzal különbözik leginkább a' rövid electoral gyapjútól, hogy kevesebb a' puhasága és hajlékonysága, mit már rendetlen kondorsága' egyenetlen íveiből is észrevehetni. Ugyanezért nagyon ritka is az eset, hogy egyenlő finomsággal birna; de értelmes nemesités által még is elérheti az electa' finomságát. Azonban ezen finomabb gyapjú csak egy részében találtatik a' folyamnak, és sokkal inkább roszabbra változik, mint az electoral juhoknál, a' test' hátulján és annak végein, az utolsó gyapjú ugyanis rendszerint egészen durva szőrű. A' negretti juhok' finom gyapja soha sem éri fel becsét a' rövid szőrű electoral juhok' gyapjának, hanem első választmánya a' szász gyapjú' második választmányával lehet talán egyenlő becsében és árrában. A' finom posztók' keresztfonalának azonban elkerülhetetlen szükségű ezen gyapjú, hogy azoknak elég erőt és velősséget adjon.

Elegy.

A' magdeburgi vasút-biztosság jelenti, hogy egy vasút' terve, mely által Magdeburg, Köthenen és Hallén által Leipziggal kötetik össze, mint közhasznúnak találtatott,

felsőbb helyen helybenhagyást nyert: a' tőkepénz 100 ftos részvényekkel — 2,300,000 tallér.

March Londonban, Houndsditch 122, a' Mechanics Magazin' 649. számában hirdeti, hogy egészen új vasúti rendszert találá föl, mely a' közönséges vasúti költségek' harmadán, sőt talán negyedén is épithető, 's e' mellett épen semmi életveszéllyel nincs összekötve. Ezen újnemű vasút egy harmadnyi idő alatt fölállitható, a' közönségeshez hasonlítva, 's az idő' folytában nemhogy nem kopik, hanem egyre erősül. Marchnak, vallomása szerint semmije nem hibázik, mint pénzes társ, hogy a' vasútakat olcsó árron az egész világra kiterjeszsze. Hirdetésének czélja illy társkeresés.

München, Jul. 15. — Bajor titkos tanácsos Wiebeking úr oly kerekösvényt hirdet, mely az eddigleninél sokkal jobb és olcsóbb. — 'S ezen találmányát kész akármely külhoni kormánnyal is közleni, ha arról biztosittatik, hogy minden mérföldnyi úttól, mely az ő terve szerint készülend, nékie 1000 ezüst forint fizettetik; és ha az ő feltalálási titka, sem ki nem fog nyomtattatni, sem azzal tőzsérkedés nem üzetik.

Miután oly kerekek is találtattak fel, melyek a' vasútat magok' eleibe rakják; lehet, hogy talán!! azok, kik később fognak az épitéshez — kisebb költséggel juthatnak a' jó útakhoz. — De a' haszon és időnyerés, a' gazdák' fő elvé.

Bécsi Németujhely melletti Theresienfeldről jelenti Petri Bernát úr, hogy vannak eredeti spanyoltörzsökű juhai, a' Cavagna Paular, Guadeloupe és Negretti fajokból, melyeknek első törzsökét ő maga hozta Spanyolországból, évenkint következő árron eladandók, úgymint:

	kos	anya
	fr.	fr.
Electa-osztályi 6½ fokú Dollond	30.	15.
„ „ 6 „ „	50.	25.
„ „ 5 „ „	100.	50.
Igen ritka, finom és gazdagon fizető gyapjú kos	200.	—

Az eladás évenkint Augustus' elején kezdődik, és tart következő évi tavaszig, azon megjegyzéssel, hogy a' késői eladásoknál a' gyapjúért, minőségéhez képest külön kell fizetni.

Száma a' fentemlített három törzsökfajból származott eladó juhoknak évenkint 700 körül van; ajánlván egyszersmind, hogy ügyes juhászai által igen illendő árrért általszállittatja a' megvett juhokat az ausztriai birodalomnak akármely részébe.

Maceroni ezredes nem rég ezt irá a' Mechanics Magazinhoz: „Én is mint több ezeren, vadászcsizmáimat faggyúval vagy más zsirral szoktam megkenetni; de tapasztalám, hogy ezen anyagok nem tesznek valami különös szolgálatot, mivel hamar megavasodnak, 's igy a' varrást és bőrt is megtámadják. Innét már 26 év előtt azon gondolatra jövék, hogy gyantaféle anyagot kellene használnom, — 's a' siker fölülmulta várakozásomat. E' végre megolvaszték 4 lat viaszt, 2 lat gyantát (colophonium), 2 lat faggyút 's 2 lat terpentinszeszt; csizmáimat jól megszáritva 's megmelegitve ezzel egészen, talpastul bekeném, mely kevérék soha meg nem avasodik, a' bőrt és varrást erősíti, 's vizet át nem bocsát. Már 3 év óta hordok ily csizmákat, 's hihetőleg még 5 évig is viselhetem. Ha ezen csizmákat szépen meg akarod fényesittetni, kend be két lat viasz-olvadékkal 10—12 lat terpentinszeszben. Ezen utolsó olvadék nőczipők' fényesitésére is jó magában."

A' burkushoni kertészségi egyesület f. é. Jun. 19. tartott ülésében e' jutalomkérdést tevé fel: „Minden eddigleni tapasztalások' összegyűjtéséből, mi módon lehetne a' földnek termékenységet szerzeni, állati vagy növényi trágya — szinte mint márga nélkül?“ A' tapasztalási következések' előadásában minden körülmények' szoros kifejtése és felfogása kivántatik. — A' legjobb értekezés, melynek 1837. Januárra Berlinbe kell küldetni, fog jutalmúl kapni 20 Fridrik-aranyat (100 Rh. tallért).

Magyarország.

(időjárás.)

Bars vármegye, Jul. 30. — A' Hazai Tudósitások' 7ik számában Garan' tájáról az idei termés felől némely hibás adatok vannak, mert néhány kevés határokat kivéve, itt a' szénatermést igen bőnek, a' búzaaratást oly jutalmazottnak lehet állítani, hogy hasonlóra a' legkorosabb emberek sem emlékeznek; igaz ugyan, hogy a' búzában itt ott van üszög, de épen nem nagyobb mértékben mint tavaly, a' rozsnak a' májusi hideg ártott ugyan a' lapályos helyeken, és a' korábbi vetésben, de ha vesszük, hogy szalmára a' termés igen bő, a' fagy által okozott kár még is úgy ki van pótolva, hogy e' részben is a' termést átalányosan jónak mondhatni; az árpatermés középszerű, a' zab fogyatkozott, sarjú, széna semmi, a' tartós szárazság miatt a' kukoriczához majd semmi, a' krumplihoz is kevés a' reménység, úgy a' babhoz is; a' gazdasszonyokat leginkább szomoritja, hogy a' kender kevés, és minthogy a' magvas is szárad, reménység nem lévén magvához, ennek jövő esztendőre való termeszthetése méltó aggodalmat szül; — a' szőlők elfagytak, bor vagy semmi, vagy igen kevés, és az is rosz fog lenni; gyümölcs a' kertekben elfagyott, a' szőlőhegyek' tetején bőven maradt, hacsak a' tartós szárazság, és a' beállott forróságok idő előtt a' fán meg nem aszalják. — A' nagyobb folyók le, sok patakok pedig, melyek ember' emlékezetétől mindig folytak, most egészen kiapadtak, sok helységben a' kutakból a' víz kifogyott, szűke pedig majd mindenütt érezhető, és még is, a' víz' szűke mellett is szarvasmarháink és juhaink, holott legelőgyepjeink egészen fehérek, ekkoráig egészségesek, a' sertések azonban sok helyen hullanak, nem torokgyíkban mint ezelőtt három esztendővel, hanem mint öntapasztalásomból tudom, forró lázban, mert nyelvök forró, száraz, fekete. Én ekkoráig oly sikerrel orvosoltam, hogy beteg sertésimből egy sem döglött meg. Észrevévén tudniillik nyavalyás voltát a' sertésnek, azonnal egy mogyoró nagyságu kámfort feloszlattam, hozzá egy kanál keserű sót tévén, a' sertésnek egy pohár vízben béadattam, árpadarás italába savanyú kovászt és ugorkalevet kevertem, minden sertés oly hirtelen gyógyult meg nyavalyájából, a' minő sebességgel előtünésétől terhesülni látszott. — Mint a' garan-menti termésről irtam, úgy van a' Zsitva', Nyitra' és Vágh' táján is, csakhogy itt többnyire, a' homokos tájakat kivéve, az árpatermést is jónak mondhatni. —

S. V.

Debreczen, Jul. 30. — Mezőink mind csak szomorítóbbak! Gulyáinknak még Junius' elején széllyel kellett a' Hortobágyról oszlani az erdős helyekre: csak a' juhok maradhattak még eddig a' síkon, de ezek is alig tengődhetnek. — A' mi kevés gabonánk termett is, hév szorította, 's igy néhol magvát sem adta meg, néhol pedig lekaszálni sem lehetett. — Szénánk egyátaljában nincs. Tengerinkből vártunk volna még hellyel-hellyel valamit; de a' Julius' 23án és 24én esett kevés eső, nemhogy javitotta volna azokat, sőt

inkább jobban leforrázta, úgyhogy nincs egyéb hátra, hanem hogy takarmánynak learattassuk: egyéb füveket is ez ártalmas eső egészen elpusztított, csak a' takarmány baltaczim (hedysarum onobrichis) állotta ki legjobban a' szárazságot és idő' viszontagságait, minthogy ennek gyökerei mélyen lehatnak a' földbe; ezt a' legjobb szénának való füvet tehát nem lehet eléggé ajánlani gazdáinknak. — Van még egy más fűnem is, melyre gazdáink várakoznak, hogy takarmány' szűkiben ezzel is valamit segitsenek marháikon, mely szárazság' idején legbővebben szokott teremni, 's most is a' tarlóföldeken már sürűen mutogatja magát: e' füvet itt közönségesen bondornak híják; botanicus neve pedig kamborz savar (salsola kali), ezen tövis nemű füvet ha zöldiben lekaszálják, édesdeden megeszi a' szarvasmarha, sőt hízik is tőle, 's annyival jobb, hogy száraztásával sem kell bajlódni, mivel zöldiben mindjárt össze lehet rakni, csak vizes ne legyen.

Földi János.

Arad-Vadászról, Jul. 21. — A' negyvenharmadik napot számláljuk már, mióta a' tikkasztó szárazság vidékünkön oly rendkivül uralkodik, hogy néhány napot kivéve, melyekben a' harmat megnedvesité növényeinket, sem harmat, sem eső nem volt. Ily hoszasan tartó eső és harmat nélküli napokra a' legidősebb emberek sem emlékeznek, kutaink 's kisebb patakjaink kiszáradtak, marháink víz' szükében szenvednek; a' legelő a' marhák' lábai alatt porzik és törik, még is mind e' mellett sem marhadög, sem nyavalya marháink között nem mutatkozik. A' száj- és körömfájás száraz időben uralkodó nyavalya szokott lenni, most még is mentve vagyunk tőle; úgy látszik ezen nyavalya csak akkor szokta leginkább súlyát éreztetni, midőn száraz és nedves idők hirtelen váltják egymást. Őszi vetéseink a' középszerűnél jobbak, a' tavaszi árpáról és zabról is azt mondhatjuk. — Repczénk úgy szólván semmi, sem őszi, sem tavaszi; részint a' májusi fagy, részint pedig a' hőség végképen elpusztította, úgyhogy a' honnan 100 pozsonyi mérőt vártunk, alig kaptunk egy tizedrészt. — A' bükköny igen roszúl termett; muharunk, kölesünk és hajdinánkhoz semmi reményünk; kukoriczáink a' minő szép reményeket igértek, most annyira buslakodtatnak bennünket, leveleik már egészen elfonnyadtak, sőt el is száradtak. Burgonyánk virágzott ugyan, de gyümölcsihez vékony reménységünk vagyon, elfonnyadt szárain levelei már száradni kezdenek. Szénánk a' mult évihez képest csak egy ötödrész. Aratók és részes nyomtatók messze földről kinálkoznak; aratót 12—14ikért elegendőt lehet kapni, nyomtatót pedig 13—14ikért. Csermakkunk meglehetősen látszott, de az is már a' tartós szárazság miatt nagyon hull.

Arad, Jul. 30án. — A' kiméletlen szelek tartottak Julius' elejétől egész 23áig, ekkor, úgy 26án is sürű, de kevés esőnk vala, melly bármilly rövid, a' hoszú szárazság után még is igen kedves volt és jótékony, a' levegőt érezhetően megtisztította, úgyhogy az ezen hónapban uralkodó epemirigy valamennyire szünni kezdett; a' gabona' szeme igen szorult és üres; a' legelő egészen kisárgult.

Lőcse, Jul. 28.—Valamint tavaly 's harmad éven, úgy az idén is Julius' közepéig eső igen kevés vagy nem is vala; — a' szüntelen dühöngő északi szelek a' tavaszi vetéseket, kivált homokos és kövecses helyen, annyira kiszáritották, hogy ezek általjában csak igen középszerű aratást igérnek; a' téli vetések valamivel jobb reménységgel biztatnak, ámbár ez kben is az épen most érintett szá-

razság 's szünet nélküli szelek miatt csak valamivel jobb mint középszerű aratást lehet reménylenünk. A' burgonya, mely e' vidéken a' szegény embernek fő élelmi czikkely, 's mínálunk kivált faluhelyen nagy mennyiségben termesztetik, mindeddig igen silány vala, — mindazáltal a' most egy hét óta beállott gyakoribb esőzés után jobb reménységgel biztat. A' széna meglehetős mennyiségben jobbadán már betakarittatott, 's takarmányban általjában csak azért is alig fogunk szükséget szenvedni, mivel a' mult évről maradt mennyiség a' netalán az idén eredendő hiányt eléggé ki fogja pótolni. — Gyümölcsünk igen kevés lesz, mert néhány kemény derek gyümölcsfáinkat még virágzásukban leforrázták.

Szentes, Aug. 1. — A' hoszas szárazság miatt gazdáink semmit sem kaszáltak, és vetéseink is igen silányul fizetnek. — A' nagy hőség pedig mindent leforrázván, a' gulyák és ménesek szétverettek. Juhaink a' kopár legelőkön szédelegve kéródzenek. Marháink pedig, melyek eddig a' réteken tengődtek, döglenek.

Honunk' és szomszédink' gazdasági állapotja.

Ha Europa' legnagyobb részét előnkbe állitjuk, mint 1. számunkban iránk, úgy látszik, mintha Hazánk' azon részét, mely Új-Palánkától kezdve, a' Duna' folytában Pest vármegye' közepéig: innen a' Mátrának keresztül; ettől pedig, Hevesből 's Borsodból a' lapályteréket elvágva, a' Tiszának gondolt vonal; majd a' Tisza és Erdély között esik — zsákmányul jelelte ki magának ez esztendő. Valóban ez oly siralmas állapot, melyen ha az előbbi évekről gabona-maradék, 's a' szomszéd és távolabbi vidékeken középszerű 's majd igen bő termés nem volna, éhelhalást okozna mind emberekben, mind barmokban. —

A' dunántúli részről ugyanis általányosan lehet mondani, hogy a' középszerűnél őszi gabonája termékenyebb; árpája bőven fizetett, habár zabja több helyen hibás is; kukoriczája 's burgonyája a' szárazságtól sokat szenvedett; 's ezekhez csak a' német földekhez közelebb eső részek vannak reménye, melyek több esőben részesültek, 's mindenre nézve szerencsésebbek.

A' dunamelléki rész Pesttől, Nógrád, Zólyom és Liptó' keleti határszélein által a' Karpatokig gondolva, Morváig általányosan szólva gazdag termékenységű, vagy legalább középszerűnél sokkal jobb. Pest vármegyének azonban lapályterein, szinte mint a' Jászságban, Kis-Kunságban 's Bácsnak nagyobb részében a' nyomorúság fészkelte be magát.

A' tiszamelléki részből Heves és Borsod' lapályteréit kihagyván, általányosan középszerűnél jobb termést adott.

Megjegyzendő azonban valamint az, hogy lapályteréinken uralkodott a' szárazság, és a' hegyes részek több 's kevesebb esőben részesültek; úgy az is, hogy Hazánkban általányosan kevés eső lévén, a' legelők a' hegyes részeken is többnyire elasztak; a' zab általányosan hibás és szüktermésű, a' burgonya és tengeri termékellen; kutak 's források pedig kiapadtak.

Erdélyben a' szárazság szinte uralkodott, de mind e' mellett is középszerű termést lehet általányosan benne mondani.

Galliczia, Morva, Csehország, Styria és Bajorország a' leggazdagabb bőségben úsznak; Ausztria sokkal jobb a' középszerűnél; Horvát- és Tótországok nem panaszkodhatnak, mert közép terméssel birnak. Oláhország' lapályosb részein is kevesebb eső lévén, mint a' hegyeseken, termékenységét mind e' mellett is jónak mondhatni, szinte mint Moldváét is, de valamint ezekben, úgy Honunkban is a' szó-

lőtermés midőn fagy által tönkre jutott, a' Német-birodalom azon aggódik, hogy boraival nem tud mit csinálni! mert már 6ik évben egymás után, a' mi 1834ki borterméstink' özönében úszván, ez idei termésnek hordót, előbbi borainak pedig vevőt nem talál.

Ezek szerint úgy látszik, hogy ez idén nem sok lovak vesznek el a' hajóhuzásban: ellenben savanyítani való répát és káposztát oly bőséggel fognak szállitani le a' Dunán, melynél fogva olcsóbban lehetnek megszerezhetők, mint e' szárazságban rajta aggódhatnánk.

Mainz.

Jul. 23. — Az olajkereskedés ismét élénk. Mult tavasszal kötelezések történtek répamagolajra, Májusban szállitva, 45—46 pengő tallérjával. A' vásárlási 's eladási különbség többeket földre nyomott, nálunk is egy egész házat. Most Octoberre tétetnek egyezések 50 tallérjával, de hihetőleg nem maradnak ki ezen oktalan szerencsejáték' káros következései, mely városunk' diszére, naponkint ritkább lesz. A' gabonaárr néhány hónap óta szinte áll; középárr ez: buza 6 fr. 52 kr.; rozs 4 fr. 59 kr.; árpa 3 fr. 46 kr.; zab 3 fr. 53 kr.; tönköly 2 fr. 25 kr.; fehér liszt 6 fr. 40 kr.; rozsliszt 5 fr. 5 kr. pengőben a' nagy hesszeni malter (mintegy két pozsonyi mérő). A' vásárra hozott új gabona igen liszt-gazdag; aratásunk is elég bő, mert falkás esőnk e' tájon többször volt. A' szőlőtő igen jól áll. A' hőség ugyan hullatást okoza ittott, de oly bőven állanak még a' fürtök, hogy ha az érés jól történik, bizonnyal sok borunk lesz. Különben a' borkereskedés igen lassan mozog, 's csak a' mindennapi szükséget tárgyazza, a' nélkül, hogy az árr igen alacsony volna. Általában a' bor' árra illyen nálunk: 1819-kinek darabja (benne 602$\frac{5}{10}$ würt. pint van) 250—400 fr.; 1822ki 500—1300 fr.; 1825ki 400—1000 fr.; 1826ki 300—800 fr.; 1827ki 500—1200 fr.; 1828ki 150—500 fr.; 1831ki 350—1400 fr.; 1833ki 125—500 fr.; 1834ki 300—1400 fr. pengő.

Tirolból intésül.

Az innsbruki újság a' m. h. 27kéről, a' következőt foglalja magában: „Két eset számláltaték meg, melyekben egészen ép emberek minden ismert ok nélkül, kivévén, hogy az előbbi napon csirázó burgonyát (krumplit) csirástul ettek, hamar hasfájást éreztek, mely ellen dologhoz-értő orvosok minden lehetőt megpróbáltak, de épen semmi sükerrel, — mert a' betegek lassu bódító méreg-étetés' jeleivel meghaltak. Alulirt tehát kötelességének tartja, köztudomássá tenni a' dolgot, mind az egészségre ügyelők előtt, mind pedig különösen figyelmeztetni a' közönséget, hogy a' csirázó burgonya 's annak csirái igen ártanak az egészségnek, 's bizonyos körülményekben mérges hatást is gyakorolhatnak. — Botzen, Jun. 20. 1836. Bergmeister András, város' orvosa.“

Gabonaárr v. czéd.

egy kila (pozsonyi mérő):

Pest, Aug. 5. — Buza 6 fr. 10 kr.; kétszeres 3 fr. 40 kr.; rozs 3 fr.; árpa 2 fr. 32 kr.; zab 2 fr. 10 kr.; kukoricza 4 fr. 30 kr.; köles 4 fr.; kása 7 fr. 40 kr.

PÉNZKELET Augustus' 3ikán 1836: 5 pCtes = 103$\frac{5}{10}$; — 4 pCtes = 100; — 3 pCtes = 75$\frac{5}{10}$; 1821iki kölcsön: = 138$\frac{7}{8}$; — 2$\frac{1}{2}$ pCtes bécsi Bankkötelez.: = 65$\frac{3}{4}$; ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

12. Szám
PESTEN
Szerda
August. 10kén
1836.

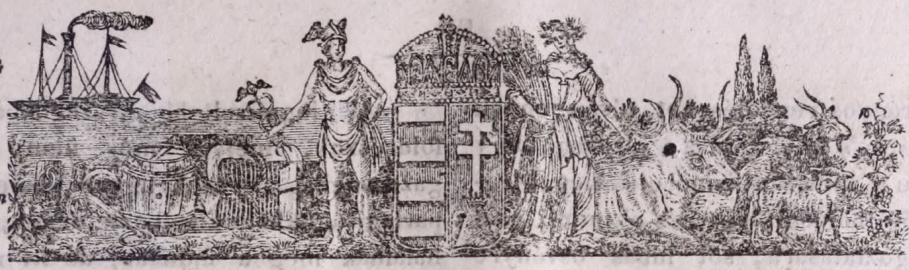

Hetenként kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

A' földmivelői osztály' neveltetéséről.

Nem egyszer tették fel a' kérdést: valljon hasznos-e magas szellemi fokra emelni a' népet, 's valljon nem tanácsosabb-e felvilágosodás nélkül hagyni azokat, kik könnyen felmondhatnák az engedelmességet? — A' nélkül, hogy jelenleg e' kérdés' erkölcsiségébe elegyednénk, inkább mikép eredhetését fogjuk nyomozgatni.

Tudjuk, hogy nincs veszedelmesebb a' tudatlan és miveletlen néptömegnél, melybe valami előtte még ismeretlen magasabbnak tökéletlen és ferde fogalmai rögtön beoltatnak. Mert valamint a' világosságtól, ha sötétből hirtelen lépünk bele, szemfényünk ideiglen elvesz: akként vagyunk az értelem' sugárival is; melynek első következése általjában az szokott lenni, hogy kiterjedtebb jogokról álmodozik a' nép, mint minőkkel eddig birt, 's ha ezeket meg nem nyeri, kész őket erőszakkal is kivíni magának; azonban hogy a' kitágult jogokkal együtt több kötelességei is lesznek, mint voltak eddigelé, azt közönségesen által nem látja. Ezen következés nem egy kormányférfit félénkített el, 's birt azon véleményre, hogy jobb, ha sötétben marad a' nép. De ezek is, mint általjában a' félénkek, csak egy oldalról látják a' veszedelmet, 's igy elmúlasztják más részről is előre nézni; a' honnan rendszerint meglepettetnek, 's épen azon örvénybe buknak, melyet kikerülni szándékuk volt. Mert az emberi elménck munkássága megállapodást nem szenved, 's folytonos kifejlés után áhitoz; ily félelemmel pedig másik végsőre vetődünk vissza, 's az idő megett marad a' nép. — Ha aztán egyes fénysugárok a' sötét tömegbe hatnak, mi a' mindenüvé terjedező világosságnál elkerülhetetlen, akkor gyúl a' szikra, még pedig veszedelmesen. De ha nem nézünk is e' következésre, gyászos azon népnek sorsa, mely szomszédai megett marad az értelmességben, mert adózójokká válik. És pedig sehol sem annyira, mint épen a' mezei gazdaságban. 'S ezért igen fontos tárgy a' népnevelés, melyről miként értekeztek már iróink? minden olvasók előtt tudva van; mi azonban véleményünket e' tárgyban előadni szükségesnek tartván, szólunk a' —

Falusi ifjuság' neveléséről.

A' státusrendezet' bölcsesége abban is áll, hogy segédül igyekszik lenni a' mezei gazdaságnak, az ifjuság' oktatására szemüggyel lé-

vén, 's czélirányos rendeléseket tévén ennek tökéletesitésére 's kitágitására, városban úgy mint falun. De a' kitágitott ismeretek nem elégségesek a' nép' boldogitására, 's a' mezei gazdaság' kivirágoztatására, sőt hibás ösvényre vezethetnek azok, ha az erkölcsiségre nem vagyunk tekintettel egyszersmind. Mert e' nélkül veszedelmes tömeggé válik a' nép.

Tekintsünk körül némely nagyobb mezővárosainkban, mert a' királyiak itt számba sem jönek, 's tapasztalni fogjuk, hogy a' fonák ismeretek mi nagy befolyással hatnak az erkölcsiségre ott, hol a' jobblét' kényelme neveléssel nem zabolázlatik, 's kiváltképen pedig azokban, melyekben a' nevét nem ismérő nemesség' alja undok például fajúl a' vétkekre, 's dicsőségét érhetni betyárkodás, vérengezés, ivás 's mások' szabadsága' eltapodásában véli; 's azonnal látjuk, hogy fő istápa az erkölcsiségnek a' foglalatosság és szorgalom; valamint azt is, hogy ezek fő feladásai a' földmivelői nép' neveltetésének: hogy eképen a' lelki erő szorgalmi erényre ébresztessék, a' testi pedig munkához edzessék.

Falun erre több az alkalom, mint városban. A' gyermekek itt szülőik' házánál ugyan elégséges alkalmat találnak magokat foglalatoskodtatni; de vannak kivételek is; hogy fonák elméjű szülők' elkényeztetett gyermekeiről ismét ne szóljak, vannak oly házaspárok is falukon, kiknek nincs külön gazdaságuk, 's igy háziaknál nem foglalatoskodtathatják gyermekeiket. Ilyesek utóbb közönségesen a' szolgák' osztályába állanak. Ezekre nézve kétszer idvességes, ha kora ifjuságoktól kezdve meghatározott foglalatossághoz szoktatják és szorgalomhoz.

Kötelességében áll tehát a' mezei gazdaság' rendezetének, hogy ilyes foglalatosságokat felkeressen, nekünk úgy látszik, hogy hasznosokat sem lesz nehéz fellelni.

A' legmiveltebb országokban is vannak földrészek, melyek még nem használtattak gazdaságilag. Ilyesek ugyan, ha egyesek által parlagiságukból kivetkeztetnének, talán nem hálálnák meg a' munkát, de itt más eset forog fenn. Adattassanak ki ezek az ifjuságnak, 's miveltessenek általa. Miként volna a' munka közöttök oly czélirányosan felosztandó, hogy a' szorgalom vetekedést szülne? vitatni felesleges volna, mert ezt egy oskolamester, csak föld és eszköz adassék kezébe, tanitványi ösmerésénél fogva legjobban intézendi. Mivel pedig a' foglalatosság a' fő czél, 's a' gyermekeknek nem azt kell adni, mit béreseknek, a' költségek' akadálya már eleve el van mozditva.

De a' gyermekeknek szükségök van a' megkivántató eszközökre, 's felügyelés alatt kell dolgozniok! — Az eszközök, ha egykét fillért ád minden községtag, könnyen szerezthetnek meg, 's igy már indulóban volna az ügy. Tegyük fel, hogy igy csak egykét eddig parlagon hevert hold föld miveltetnék, ezek, mert kertszerileg miveltettek, még is annyira jövedelmeznének, hogy a' felügyelést viselő jobbára úgy is nyomorúan fizetett falusi oktatónak fizetése gyarapúlhatna. Képzeljünk magunknak számos gyermekeket, kisded munkássági körükben. Ezek ásnak, amazok kapálnak, ez itt talyigát tol, amaz trágyát hoz, vagy földet kever, czélszerűleg dolgozik mindenki, 's korához és erejéhez mérsékelve. Bizony munkássághoz és szorgalomhoz szoknának a' gyermekek, úgyhogy természetökké válnék végre a' munkásság, elevenség és életrevalóság.

Az e' végre szükséges két holdnyi föld valóban, kivált hazánkban, a' közlegelőkből is kitelik; de fel sem tehetjük birtokosinkról, hogy ily czélra, ha más mód nem volna, majorsági földeikből is ne ajándékoznának ennyit.

Mert hiszen ha jól megfontolják, adhat-e nékiek annyi érték, mint e' csekélység, bár akármiben is század résznyi kamatot? — de ezenkivül vajmi nagy boldogság! valamely lusta néptömeggel vesződés helyett, egy más szorgalmassal czélra jutni! — Sőt azt sem lehetne új adónak nevezni, ha e' czélra egyké fillér' adására szorittatnék mindenki az országban, kinek adóznia nem tilos. Mert hova kell a' Haza' védelme után inkább az adakozás? mint a' Haza' jövedelmei' gyarapitására, — mely az egésznek ád kenyeret és mindent. —

Gyermekeket, kik otthon szegény szülőiket segitik, ide nem kellene szorítani; a' czél úgy is el van érve, mert hiszen ők foglalatoskodnak otthon. De igen olyanokat, kik otthon henyélnek; 's ha a' szülőket kényszerithetni, hogy gyermekeiket oskolába küldjék, kényszerithetni őket arra is, hogy részt vétessenek velök az említett mezei foglalatosságokban.

Ezt nyáron által. A' téli napok rokkát 's tűt adnának a' leányok' kezébe, baltát a' gyerkőczéjébe. Meg kell vallani, hogy ezen okoskodás korántsem egyez meg mindenütt 's minden körülményekkel, 's jót tanácsolni épen nem oly nehéz, mint teljesíteni; de vannak lehetőségek, 's ezeket használatlanul mulasztani el annyi, mint a' Hazát károsítani. Mert a' népnek isteni félelemben és szorgalmas munkásságban nevelése, fő alapja minden ország' jólétének 's igy boldogságának is.

Most már miután e' tárgybani véleményünket röviden előadók, megkérjük gazdatársainkat, kik e' jelen felszólamlásunkat csak emlékeztetőnek fogják itélni, 's igy e' tárgyban mély belátással 's több fontolási idővel birnak, méltóztassanak véleményeiket közre bocsátani, 's velünk közleni arról: „mi volna a' falusi gyermekek' nevelésében, különösen a' szorgalom 's munkához edzésre legkövetendőbb mód?“ — B.

A' hazai mürelődés' társaságáról Szilézziában

némi közlések.

Ezen társaságnak müvészeti osztályában jeles előadások történtek, több napon keresztül, p. o. az aczélkészitésről általában, nevezetesen pedig az aczélöntésről, mely a' damaski híres aczélhoz hasonló aczélt adjon Kletke doctortól; — a' napi bér' befolyásáról a' portékák' árára, dr. Schöntől 's a' t., melyeket csak elég legyen megemlíteni. De bővebben szólunk Oelsner titkos tanácsos' előadásáról, ki Prittwitz titkos financz-tanácsos' egyik irásának kivonatát közlé, melyben ez tudósitásokat ád a' jószágain fölállitott kézmű- és szorgalom-oskolákról.

A' tudósító úr eleinte azt mutatja meg, mily nehezére esik egy felső Sziléziainak a' ruházat- és élelemkeresés, hogy azután a' szabadban dolgozhassék; minek okát főképen abban leli, hogy kora ifjuságban kézügyességei nem költetnek eléggé föl 's nem müveltetnek, hogy szerszámokat, szekér és ekejavitásokat 's t. eff. tenni tudna, — 's hogy a' leányok későn kezdenek a' házi foglalatosságok' megtanulásához, p. o. a' kötéshez, varráshoz. Ezen hijányok' elejének vétele végett a' tanuló-oskolákkal szorgalom-oskolákat kötött össze jószágain, hol sok száz leány hibátlanul tud varrni és kötni, a' fiúk pedig különbféle szerszámokat készitenek, a' fakanáltól kezdve kádakig; azonkivül kosárkötéssel és más házi dolgokkal foglalatoskodnak.

Ezen kivonatot közölvén az előadó, élő szóval elmondá: minő hasznot és nyereséget hoznak az ily ügyességek, mivel a' falusi lányka is már idején némi pénzt szerezhetnek a'

varrás és kötés által, — a' fiúk pedig sok pénzi kiadást megkiméltethetnek.

Igy minden szorgalom-oskolában igen kedves volna egy kis portéka-rakhely harisnyákból, nadrágtartókból, erszényekből, keztyükből, melyet ha az idegenek meglátogatnak, igen könnyen egyik' vagy másik' megvételére határoznák magokat.

Másik ülésben Oelsner úr, kereskedési titkostanácsnok, értekezést tarta e' kérdésről: a' szorgalom 's ipartanitásnak, mely ágait köthetni legjobban össze azon tárgyakkal, melyek a' falusi 's apróbb városi oskolákban szoktak tanittatni?

Az előadó azt fejté ki először, hogy az ember' egyetlen életczélja lelki 's testi erőinek kifejtésében áll, hogy tehát törekedni kell, a' képződő embernek igaz és valódi nézeteket és ismereteket nyujtani, a' kapottakat nála gazdagítani, mivel igy belátóbb, müveltebb 's maga' 's mások' javára munkásabb lesz.

De ezen müvelődés csak akkor lehet általányos, 's valódi népnemesülés, ha a' mivelt birodalmak' országaiban az oskolatervek előítéletlenebbül 's összehangzóbban készittetnek, és pedig oly módon, hogy az egész tanitási mód a' főbb oskoláktól az alsóbbakig bizonyos összefüggésben, czélirányos fokonkintiságban állana. Milly haszon áradna ekkor az alsó néposztályra! A' szegények', a' gonoszok' száma kisebbednék, a' jelen és jövendő nemzetségek' közjava pedig előmozdittatnék.

Itt azon régi vitás kérdésbe is beléavatkozék az előadó (Oelsner úr): ha valljon az általányos fölvilágosodás, különösen pedig a' mezei gazdáké 's az alsóbb ranguaké czélirányos-e? Vitatkozása ilyen volt: Az embert emberré a' lélek teszi, vagyis az ész és okosság, ha ki vannak fejlődve, melyek a' lélek legjelesebb erői. Innét tehát kötelesség minden ember' lelki természetét, a' mennyire lehet, a' kitűzött czélra kimüvelni. A' lélek' valódi müvelése soha sem árthat; de árt a' hamis és álmiveltség, mely gyakran fölvilágosodás gyanánt vétetik. Arról tehát kérdés sem lehet: elő kell-e mozdítani a' miveltséget vagy hátranyomni? 's a' t. —

A' falusiak' neveléséről,

pénzkereseti 's pénzkimélési tekintetből.

Oelsner úr' előadása nagyobb figyelmet érdemel, mint hogy azt érintetlenül hagyhatnók. Ő az emberek' mesterségeit három fő szakaszra osztá:

1) termesztőkére, hova tartozik a' mezei gazdaság, erdő- 's kertmüvelés 's baromtartás.

2) gyártókéra, készitőkére, hova a' müvek, gyárok, kézi mesterségek számláltatnak.

3) a' fölcserélőkére, hova az egész kereskedés tartozik.

Az emberi foglalatosságok' mind ezen nemeinél megkivánná az előadó, hogy a' gyermekek

a) elemi, első, kezdő oktatást nyerjenek az olvasásban, szép és helyesirásban; összekötve vallási 's más elmefejlő tárgyakkal.

b) gyakorlatilag neveltessenek az élelem- és pénzkeresésre (elég idő engedtetvén nekik mozgásra 's pihenésre is). A' munka- és szorgalom-oskolába tenné pedig ált a' szalma-, kosár-, drót- és hálófonást. Leányok' számára különösen a' kötést, fonást, varrást, jelesen pedig a' kötények' és kendők' beszegését, fehérnemüek' kiszabását és megvarrását. Ezekhez még több is adható, a' mint a' körülmények kivánják és mutatják.

A' fiúk pedig, mihelyt testök' ereje megengedi, faragást tanuljanak, mindenféle házi eszközöket és szerszámokat készitve a' szekérhez, ekéhez, talyigához. Utóbb készit-

hetnek fatálakat, kupákat, kádakat 's több efféléket, melyeknek száma a' házi gazdaságnál nem csekély. Idősb gyermekek kertészkedni is tanulhatnának, fákat, virágokat ültetni, kivált a' gyümölcsfákkal bánni, oltani, szemezni, bujtani 's 'a többi.

Ezen oktatásnál fő személyek gyanánt nevezé a' faluk' oskolamestereit, kiknek először magokat kellene belé gyakorolni ezen ügyességekbe; a' leányoknál az asszonyi munkákra a' mesterné ügyelhetne föl, vagy helyette egy más jeles asszony, ki a' kötési 's varrásbeli dolgokat, főzést, baromfinevelést 's gazdasági egyéb foglalatosságokat jól érti. Az egészre pedig igen nagy befolyással lenne a' helység' lelki atyjának részvétele 's pártolása. — A' vasárnapi oskolák különösen ajánlhatók volnának e' czélra.

Selyemtenyésztés a' potsdami kerületben.

Burkusországban a' potsdami kerületben 1835ben 117 család (familia) foglalatoskodott selyemtermesztéssel. Ezek 946font legombolyított selymet kaptak, 's $5\frac{1}{2}$—$7\frac{1}{2}$ font áron adák el. Az árr a' selyem' finomságával együtt emelkedett, mely finomságot pedig a' selyembogarak' jobb fajtája, gondosabb tartása, jobbféle szederj- vagyis eperfa, 's ügyesebb lemotólálása okoztak. Szederjfákat a' potsdami faoskolából és Türk úr' kis glieneckei ültetvényeiből kaphatni. Leginkább foglalatoskodnak pedig selyemtermesztéssel a' falusi oskolamesterek, kiknek e' foglalatosság szép mellékkeresetet ád, 's kiket magyarországi oskolatanitóink is bizonyosan jó haszonnal utánozhatnának. A' burkus kormány rendelést is tön már 1833ban (Octob. 29ki végzés szerint), hogy selyemtermesztés végett eperfaültetésre minden faluban adassék néhány hold föld az oskolatanitóknak ingyen vagy csekély évbérért, kik a' falusiaknak azon foglalatosságban példával is mehetnek elő. —

A' selyemhernyókkali bánás Chinában,

's a' bábfonat' lemotólálása.

A' selyembogarakat nem úgy ételik Chinában, mint az Olaszoknál. A' Chinaiak t. i. hogy a' hernyók' befonását siettessék, minden ételésnél sokkal több levelet adnak, mint az Olaszok. Tisztitási módjok 's egy helyről másikra való áltvivésök is sokkal egyszerűbb. Minekutána t. i. a' leveleket kemény tömeggé álliták össze, azokat összegöngyölítve 's jól egymáshoz nyomva, — nagy késsel apróra vagdalják. Az igy megvágott leveleket könnyűden hintik a' hernyók fölé, — melyek a' régi leveleket azonnal elhagyják 's az újakra jőnek. A' chinai selymész ilyenkor hernyóit összegöngyölíti az újdonlevelekbe, a' ganajt és az ó leveleket hátrahagyja; gombolyagát pedig a' hernyókkal együtt új kosárba vagy ételőbe teszi, 's gondosan kiterjeszti. Az ó leveleken hátramaradt beteg hernyókat utóbb veszi el, tulajdon kosárba teszi újdon levelekkel együtt. Igen vigyáz pedig, hogy a' hernyók nevekedvén, elegendő térök legyen. Azon ráma, melyre a' Chinaiak akkor teszik hernyóikat, midőn ezek aranysárga színűek lesznek, és magokat be kezdik fonni, nevezetes és számos, apró, egymással összekötött bambus-darabokból áll, melyeken a' magokat befonandó hernyók igen sürűen vannak egymás mellett. Ezen rámák szabad levegőre tétetnek ki, 's a' bambusvesszők között szabadon járó lég megszárítja azon mézga-nedvességet, mely bőven szivárog elő befonáskor a' hernyóktul, — igy a' bábszövet kemény lesz és igen alkalmatos a' későbbi lemotólálásra.

Három négy nap alatt bevégzik fonásaikat a' hernyók, 's ekkor a' bábok eléggé forró kályhába tétetnek megöletés végett.

A' bábfonatok' lemotólálása igen egyszerűen történik a' Chinaiaknál. Először is egy cserépedényt tesz le a' chinai selymész a' földre; ebben széntüzet éget, fölé pedig vizes medenczét állít, melyben mihelyt eléggé meleg a' víz, bedobja a' befont bábokat. Mig ezek meglágyulnak, a' medencze' nagy szélére kicsiny, igen könnyű kereket állít, mely rendesen bambusvesszőkből készült, 's átmérője csak két és fél ujnyi. Ezen kerék-állás' elején apró gyűrü van megerősítve, melyen keresztül megy a' selyemszál, mikor a' medenczéből a' motólára forgattatik, 's mely által részint nedvétől és minden idegen anyagtól megtisztittatik. Végre a' munkás balra a' tűztől és medenczétől a' motólát állitja föl, melyre a' selyemszálak a' kis kerékről fölmotóláltatnak.

Minekutána minden igy elkészittetett, a' munkás leül a' készület' elébe, 's jobb kezébe két kis lapos fát vesz, egyiket a' mutató 's közép uj, másikat a' közép és növendék uj közé. Ezen két kis fával a' medencze' forró vizében addig keverheti a' bábokat, mig a' selyemszálakat összeragasztó mézga föl nem olvad, 's igy a' szálak egymástól elváltak; ilyen nyolcz vagy tíz szálat egyesít ilyenkor, azokat átvezeti a' kerék-állás' gyűrüjén, a' kerék' fölén, hol ismét lefordítja úgy, hogy a' szálak a' kis kereket bekeritve ('s jól egyesülve) nyulnak a' motóla felé, melynek egyik szárnyvégéhez megkötteinek. Most bal kezével szeliden hajtja a' motólát, 's igy az egyesített selyemszálakat föltekeri reá, mely közben a' kis kerék is egyre forog. Igy lemotólálja a' bábfonatokat, Mig bal keze hajtással foglalatoskodik, jobb kezével gyönge forgó mozgást ád a' medenczebeli báboknak, a' vizet forgásba hozva 's ebben meg is tartva. Apródonkint neveli a' motóla' sebességét, 's mellette ügyesen forgatja a' kis fákat is, mellyekkel a' víz' forgását táplálja, belőle kiveti a' tisztátalanságot, vagy a' szálak' elfogyta után hátramaradó bőröcskéket, a' szálakat rendben tartja, el nem hagyja szakadni, sem összebonyolódni, számukat szaporodni vagy kevesedni. Mihelyt egy báb lefonaték, másikat hajt a' forgó' közepébe, 's annak szálát a' többiével egyesíti.

Minden báb-motólálás között a' chinai mód házi foglalatosságnak legjobb. (*The Means of ameliorating India, by Arch. Graham. London 1835.*)

Mig Europa — így ir egy triesti újság — összes erejével a' répaczukorgyártás' birtokába ügyekszik magát helyhezletni, azalatt Amerika, látván, mint fosztatik meg nádczukrától, sőt még a' készitésérei eszközöktől is, azon van, hogy a' szederjfák 's a' selyemtenyésztés által kártalanittassék. Már is hasonlithatatlan finomságu és szép fényü selymet küldött Franczíaországba; igy felel az ipar maga azon aggodalmakra, mikre a' franczia kormány támaszkodott, midőn az Antillák' javára, a' belföldi czukrot adó alá akarta fogni. A' selyemtenyésztés még most végig sem tekinthető hasznokat ígér jövendőre az Antilláknak; úgy Algirnak is, hol praktikus ismeretekkel biró, 's a' szederj és selyembogár-tenyésztést jószágaikban gyakorló gazdák, a' legszerencsésebb következményekre tarthatnak számot. Úgy látszik, hogy a' gyapjú és selyem a' pamutot minden esetre le fogják győzni. (*G. Bl.*)

Lemberg, Julius' 27-én. — E' folyó hónap' 23-án mennydörgéssel és villámlással járó hatalmas jégeső ömlött el a' lembergi és zolkiewi kerület fölött, melynek szemei puskagolyónyi nagysággal birtak, 's minden vetést elpusztitottak.

Zolkiew, Julius' 24-én. — Kerületünkben oly termékenyek a' mezei vetések, mint azt rég nem tapasztaltuk, pedig sok homok-

földeink vannak, melyek száraz esztendőkben csekély terméssel fizetnek. A' gyakori esők Juniusban és Juliusban rendkivüli teljet és bujaságot adtak az egész növényvilágnak. Legtöbbet igér a' len és kender, melyek több év óta roszúl fizettek. Hajdina, mely e' kerületben nagy mennyiségben termesztetik, káposzta és burgonya szintúgy igen jól állanak.

Olmütz, Julius' 20-án. — E' hétben 2,522 darab ökör hajtatott ide Gallicziából, 's közülök még a' vásár előtt 1,526 adatott el, úgyhogy a' vásárra csak 996 maradott fenn. Legtöbbje 's legjava a' stryi kerületből hozatott ide: 1085 darab, 's közülök magából Zurawnóból 910. Árruk valamennyire leszállott, mind a' mellett is, hogy Bécsben még mindig 38 v. for. a' húsnak mázsája. A' mintegy 460 font húst és 90 font faggyút adó ökörnek legmagasb árra 195 for., legalacsonyabbik pedig 126 fr. v. czéd. volt. (*G. Bl.*)

Eszközlési mód, hogy a' tehenek nappal borjadzanak.

A' badeni Wochenblattban (36. sz. 1835. 290 lap) ez áll: Igen könnyen megfogható, hogy minden gazda előtt kedvesebb, ha tehenei nappal borjadzanak mint éjjel, 's ismét gondolkoztak is oly módról, mely által a' nappali borjadzás bizonyossá tétetnék. Ilyen mód ismeretes Holland' némely vidékein, 's abban áll, hogy a' tejelést elhagyó tehenet utóljára ne reggel vagy délben fejjék meg, hanem este, azután pedig még meg sem kell érinteni tölgyét, annál kevesebbé szabad megfejni.

Erről igy szól Numann, utrechti állatorvos: Ámbár ezen tünemény' igazi okát nem láthatni ált 's nem magyarázhatni meg, mégis több évi tapasztalásra épitteték, 's a' dolog' közzé tétele óta, a' mennyire tudom, sok gazdától megpróbáltaték 's igaznak találtatott. Többek között egy tapasztalt gazda azt bizonyitá előttem, hogy már 3 év óta használja ezen óvakodást mintegy 25 borjas tehénnél, 's azok közül csak egy borjadzott reggel 6 órakor, és egy esti 9kor, a' többi mind nappal. Ezen próbát igen könnyen megtehetni, azért mindenkinek ajánljuk. Igy legalább sok éjjeli virrasztást elkerülhetni.

Ezen közlésre ugyanazon héti lapok' 38. számában ezeket közli Schmidt úr, heinsbachi birtokos: „Ezen lapok' 36. számában ajánlott módot már Hollandban követém, 's itten is mintegy 15 év óta, 's mindig azon sükerrel, hogy teheneim nappal borjadztak. Még azt jegyzem meg, hogy Numann úr, kivel a' dologról beszéltem, a' módot egy vén paraszttól tanulta meg, ki annak valódiságát negyven esztendőn által tapasztalá."

Mint készithetni hamar száradó 's szintelen len- vagy dió-olajat.

Majdnem szintelen 's igen hamar száradó olajat kapsz, ha a' len vagy dió-olajat soká dörzsölöd ólomsimánnyal (Bleiglätte). Igy sárgás vegyületet kapsz ugyan; de a' mely lassankint megtisztul. Ha sietni akarsz vele, enyvtelen papiroson csepegtetheted által, mikor tisztán és csak kevéssé szinesen menend keresztül. Napfénynél egészen megfehérül ezen olaj, egy rész olmacsot (ólomsavitatot) üzve ki. Ólomsimány nem lévén, az olajat ólom-aprólékokkal teheted egy üvegbe, gyakran rázod, 's igy kevés nap alatt majd szintelen 's jó hamar száradó olajt nyersz. (*Journal des connaissances usuelles. Nov.* 1835.)

Brown' ércz világitó tornyai.

A' Scotsman újság szerint egy Brown nevü úr azon ajánlást tette nem régiben, hogy a' világitó tornyok' épitéséhez kövek helyett bronczot vagy öntött vasat vegyenek. Mert ő azt találá, hogy az ily épités sokkal olcsóbb, nem

dől oly könnyen össze; a' világ jobban védetik a' szállóvíztől, mely gyakran eloltja; hogy az épités' bevégzéséhez csak $\frac{1}{20}$ idő kivántatik, 's hogy ily tornyok ott is épithetők, hol a' kőépület' fölállitása lehetetlen. Brown úr bizonyitja, hogy 4 hónap alatt 15,000 font sterlingért (150,000 pengő forint) egy 90 lábnyi magas broncz világitó tornyot állit föl, mely oly szolgálatot tesz, mint 134 láb magas kőtorony! (*Mechanics Magazin*, 657. *sz.*)

A' gőzgépelyek' száma Új-Yorkban.

Új-Yorkban 1835ben 86 gőzgépely dolgozott, mindössze 946 lóerővel. (*Americain Railroad Journal.*)

A' pipa-agyag szappanhelyetti használása.

Dundeeből ezt irják: „Több próba után azt tapasztaltam, hogy ha a' fehérruha' mosására szánt vizbe kevés pipa-agyag adatik, a' ruha oly fehér lesz, mintha a' fehéritőbül jőne; 's hogy e' mellett, bármelly szennyes legyen is a' ruha, a' munka' felét 's a' szappan' egy negyed részét legalább meggazdálkodhatni. Én az agyagot a' mosásra szánt vízbe keverem, vagy azt a' szappannal együtt dörgölöm a' ruhára, addig ismételve azt, mig a' ruha egészen tiszta lön. Valakik csak próbálták e' módot, mind megegyeztek annak jelességében az agyag' hatásának módja pedig abban látszik állani, hogy a' legkeményebb vizet is teljesen puhává teszi.“ (*Mechanics Magazin.* 665. *sz.*)

Mi nagy hatása legyen a' tiszta agyagnak a' gyapjúmosásnál, annak helyén közleni fogjuk.

Magyarország.

Vágh-Újhely, Aug. 1jén. — A' tavaszi fagyok e' mi vidékinken mit sem ártottak veteiseinknek, a' honnan mindennemű gabonáinkról elmondhatjuk általányosan, hogy 10 magot adtak. Szénánk ugyan bőven lett; de mivel az itteni köznép, barmait szalmán is jól tudja teleltetni, többnyire már eladogatták. Mázsájának árra 1 ezüst forinton nem ment felül. Jó ideje volt a' taplógomba-szedésnek is, melyért Szászországból nem kevés pénzt hordanak Tótjaink: ellenben dióért, mely elfagyott, ez idén nem fizetnek rubeleket a' Muszkák. —

Pest és vidéke, Aug. 10. — A' szárazság egyre pokolkodik; eső helyett itt ott villám, harmat helyett pedig szikkasztó szelek járván. Ohajtanánk már esőről legalább hallani, hogy valahol esett.

Szolgálatkeresés.

Egy gyakorlott gazda, ki főként mindenféle szeszégetéshez, nemkülönben serfőzéshez, barmok' hizlalásához, eczetkészitéshez 's más effélékhez is különösen ért, ajánlja szolgálatját. Pesten a' Duna-hidfőnél Kemnitzerházban bővebb értesitést adand felőle a' házmester.

A' kiknek tetszeni fog, 1ső számától kezdve Kémlővel szolgálhatunk.

PÉNZKELET' Augustus' sikán 1836: 5 pCtes = 104 — 4 pCtes = 100; — 3 pCtes = 75½; 1821iki kölcsön: = 138⅞; — 2½ pCtes bécsi Bankkötelez.: = 65⅞; ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

Folyó Árrjegyzék

Váltó Czédulában.

Városok és Napok Nevezése.	Font. Hús: Marha kr.	Hús: Juh kr.	Hús: Disznó kr.	Hús: Füstölött Disznó kr.	Mag: Lóher kr.	Mag: Luczerna kr.	Akó. Bor: Ó Veres fr.	Bor: Ó Fejér fr.	Bor: Új Veres fr.	Bor: Új Fejér fr.	Égettbor: Gabon. fr.	Égettbor: Törkölyből fr.	Szilva Pálin. fr.	100 Darab. Nyúl Bőr fr.	Szarv: Szarvas fr.	Szarv: Ökör fr.	Szarv: Tehén fr.	Szarv: Bivaly fr.	Szarv: Csics fr.
Kolozsvár Julius' 7-kén	9	—	13	15	45	40	32½	20	15	10	15	—	30	—	—	—	—	—	—
Arad „ 11-kén	10	7	12	20	—	—	20	16	12	10	22	24	26	—	—	—	—	—	—
Szeged „ 30-kán	11	9	20	24	30	30	24	16	9	9	24	26	28	—	—	—	—	—	—
Újvidék „ 18-kán	10	7½	15	—	—	—	10	9	8	8	12	10	15	—	—	—	—	—	—
Szamosújvár „ 20-kán	8	7	—	—	—	—	15	13	—	6⅘	15	—	20	—	—	—	—	—	—
Zombor „ 22-kén	10	7	12	18	60	48	16	14	14	8	26	21⅘	19	—	—	—	—	—	—
Pécs „ 23-kán	11	7½	10	16	55	80	10	10	5	6	15	15	20	—	—	—	—	—	—
Kassa „ 23-kán	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gyula „ 24-kén	11	10	12	18	—	—	—	7	—	5½	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Komárom „ 25-kén	13	10	18	30	—	—	—	12	—	8	20	24	27	—	—	—	—	—	—
Nagy-Kőrös „ 26-kán	12	10	14	15	—	—	7⅗⅙	10	7	9	18	22	25	—	—	—	—	—	—
Jászberény „ 27-kén	11	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Baja „ 24-kén	10	7	12	24	50	50	12½	16	9	9	20	24	30	—	—	—	—	—	—
Veszprém „ 30-kán	12	9	16	—	—	—	—	10	—	6	20	20	25	—	—	—	—	—	—
Eszék „ 5-kén	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lócse „ 22-kén	10	7	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pest Augustus' 8-kán	13	12	18	24	30	37½	30	40	15	15	22	25	30	90	90	110	55	90	30

Pozsonyi

Városok és Napok nevezése	Búza		Kétszeres		Rozs		Árpa		Zab		Kukoricza		Köles		Kása		Őszi Repcze	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.
Kolozsvár Julius' 7-kén	3	20	2	5	1	27	1	21	1	15	1	15	5	—	12	30	—	—
Arad „ 29-kén	4	12	3	12	2	54	2	33	2	15	4	—	6	—	14	—	15	—
Szeged „ 30-kán	4	30	3	45	3	—	2	45	2	45	4	—	3	—	4	30	11	—
Újvidék „ 18-kán	3	30	2	—	—	—	2	—	1	40	2	20	2	20	—	—	10	—
Szamosújvár „ 20-kán	2	30	2	15	1	30	—	—	1	15	1	40	—	—	8	—	—	—
Zombor „ 22-kén	4	20	2	40	2	—	2	20	1	50	3	20	2	40	10	—	16	40
Pécs „ 23-kán	3	30	2	30	2	15	2	30	2	—	3	30	—	—	—	—	9	—
Kassa „ 23-kán	4	—	2	24	2	37	1	36	1	12	3	—	—	—	8	—	—	—
Gyula „ 24-kén	4	30	3	45	—	—	2	30	2	15	3	15	2	45	4	30	2	45
Komárom „ 25-kén	4	31	3	5	2	37	2	24	1	43	3	20	—	—	8	20	—	—
Nagy-Kőrös „ 26-kán	5	50	4	18	3	17	3	—	2	3	4	—	—	—	8	45	—	—
Jászberény „ 27-kén	4	—	3	30	3	—	2	40	2	12	3	12	—	—	—	—	—	—
Baja „ 24-kén	4	30	2	30	2	—	2	—	1	50	3	10	—	—	8	32	10	—
Veszprém „ 30 kán	3	46	2	46	2	11	1	44	1	30	2	42	3	5	7	—	—	—
Lőcse „ 22-kén	6	30	—	—	3	27	2	45	2	—	—	—	—	—	12	—	—	—
Szentes August. 1-jén	5	15	4	—	—	—	3	—	2	30	4	—	—	—	—	—	—	—
Pest „ 5-kén	6	20	4	—	3	—	2	32	1	48	4	40	4	—	10	—	6	40
Miskolcz Julius' 30 kán	5	9	3	24	2	39	1	54	1	36	2	48	9	45	—	—	—	—

Má

	Szalonna		Háj		Zsír		Tehén Vaj		Juh Vaj		Sajt		Túró		Faggyú		Gyertya		Szappan		Dohány			
															Olvasztott		Nyers		Faggyú		Viasz		Fejér	Fekete	Jobb	Közöns.	Kender
	fr.		fr.		fr.		fr.		fr.		fr.		fr.		fr.		fr.		fr.		fr.		fr.	fr.	fr.	fr.	fr
Kolozsvár Julius' 7-kén	35	50	50		60		50		16½		33⅓		—		32¼		60	—	50	—	20	—	22				
Arad „ 11-kén	50	55	40		100		80		30		20		—		35		50	—	34	—	12	—	—				
Szeged „ 30-kán	45	50	70		125		90		25		30		—		50		55	—	40	—	20	—	80				
Újvidék „ 18-kán	35	40	40		75		—		—		—		—		35		60	—	40	—	20	—	30				
Számosújvár „ 20-kán	34	42	66⅔		66		48		15		15		—		36		58	—	—	—	17	—	—				
Zombor „ 22-kén	42	50	43		70		55		25		20		—		52		60	—	30	—	15	—	30				
Pécs „ 23-kán	50	50	60		60		—		40		—		—		35		60	—	50	—	20	—	—				
Kassa „ 23-kán	—	—	—		—		—		—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—				
Gyula „ 24-kén	40	46	42		62		45		21		21		—		36⅔		60	—	30	—	16	—	40				
Komárom „ 25-kén	55	—	65		106½		—		40		—		—		41½		65	—	55	—	40	—	—				
Nagy-Kőrös „ 26-kán	46	50	52½		—		—		16		19		—		40		60	—	50	—	—	—	—				
Jászberény „ 27-kén	50	60	—		—		—		—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—				
Baja „ 24-kén	50	65	50		100		83		25		30		—		45		60	—	40	—	20	—	30				
Veszprém „ 30-kán	40	70	65		50		45		—		—		—		40		50	—	43⅓	—	37½	—	80				
Eszék „ 5-kén	—	—	—		—		—		—		—		40¼		32⅕		54⅕	—	42	—	—	—	—				
Lőcse „ 22-kén	58⅓	58⅓	—		59⅔		—		20		25		—		37½		58⅓	—	50	—	—	—	—				
Szentes August. 1-jén	—	—	—		—		—		—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—				
Pest „ 8-kán	50	65	55		85		80		32		32		50		40		60–55	250	50	—	100		18½	90			

Mérő.

Tavaszi Repcze		Bükköny		Muhar		Len-Mag		Kender-Mag		Naprafor-gó-Mag		Aszaltt Szilva		Aszaltt Megy		Dió		Lencse		Borsó		Bab	
fr.	kr	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr	fr.	kr.
—	—	3	45	—	—	7	30	3	18	—	—	11	40	—	—	2	30	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	11	—	11	—	—	—	6	30	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	3	—	10	—	20	—	11	—	—	—	10	—	—	—	25	—	—	—	—	—	—	—
—	—	4	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	30	6	—	6	30
—	—	—	—	—	—	—	—	2	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	—	—	11	—	—	—	12	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	2	30	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	7	30	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	15	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	50	—	—	4	—	20	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	20	16	—	13	40
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Zsa.

Gubacs	Len	Viasz	Szín-Méz	Sárga Méz	Ló-Szőr	Olaj		Komló	Rongy	Toll				Sáfrány	Szeksó	Hamuzsír	Gyapju			Pamut	Vas	Sárga Réz	Veres Réz	Timsó	Ón
						Repcze	LenMag			Fosztatl.	Fosztott	Pehely	Iró 1000				Finom	Közép	Közöns.						
fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.
—	60	200	60	—	100	80	120	—	—	—	—	—	—	—	20	20	187	150	30	125	25	200	150	—	50
—	—	120	60	—	100	60	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	350	310	150	—	—	—	—	—	—
—	80	210	50	—	30	70	80	—	—	—	—	—	—	200	½	—	160	110	80	125	30	180	—	—	50
—	—	225	30	—	55	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	75	60	—	—	—	—	—	—
11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36	—	—	—	—	—	—
10	35	252	50	—	65	62½	90	—	—	—	—	—	—	—	1½	1⅛	250	90	32	150	25	190	200	—	160
10	—	—	37½	—	—	65	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	250	200	170	—	—	185	162½	—	47½
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	42	150	45	—	—	—	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	225	200	156	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1⅓	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	42½	200	45	—	60	45	62½	—	—	—	—	—	—	—	3¼	40	175	125	80	—	26	200	—	—	50
—	100	175	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	162	150	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	100	—	93¾	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	—	130	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	175	110	—	—	—	—	—	—
21½	—	210	45	—	120	60	70	112½	—	200	275	450	12½	210	—	35	325	250	200	—	—	—	—	12⅓	35

Jegyzés. Megtetszik, mi nagy fogyatkozás legyen a' gyapjú' nem-osztályzása, csak onnan is, hogy ezen árrjegyzékben a' finom értelem sokféleképp vétetik.

Városok és Napok nevezése			Párja.																	
			Hízott Ökör		Tehén		Jármos Ökör 1-só Rendű	Jármos Ökör 2-dik Rendű	Jármos Ökör 3-dik Rendű	Hízott Disznó		Sovány Disznó ½ Esztendős	Sovány Disznó 1 Esztendős	Sovány Disznó 2 Esztendős	Hízott Ürü		Bőr Ökör	Bőr Tehén	Bőr Borjú	Bőr Ló	Bőr Juh
			db.	fr.	db.	fr.	fr.	fr.	fr.	db.	fr.	fr.	fr.	fr.	db.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.
Kolosvár	Julius'	7-kén	1081	232½	810	182½	280	250	200	320	90	25	35	55	85	16	40	27½	5	15	4⅛
Arad	„	11-kén	1000	200	—	165	250	200	150	400	80	18	24	36	—	—	40	26	8	18	6
Szeged	„	30-kán	—	250	—	160	230	200	180	—	80	16	25	40	—	18	36	25	4	6	3
Újvidék	„	18-kán	—	—	—	—	—	—	200	—	—	—	—	50	—	—	25	15	2	5	3
Szamosújvár	„	20-kán	1000	300	600	160	300	220	160	200	40	16	24	40	—	—	34	26	4½	—	3⅔
Zombor	„	22-kén	800	245	600	160	230	210	200	400	100	16	22	30	80	24	35	25	4	8	5
Pécs	„	23-kán	600	300	400	200	300	200	150	200	50	10	15	20	—	—	22	12	2¼	—	3
Kassa	„	23-kán	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36½	—	—	—	—
Gyula	„	24-kén	—	300	—	150	200	180	130	—	100	14	25	36	—	—	36	25	6	10	5
Komárom	„	25-kén	1000	330	660	250	350	320	275	—	—	—	—	56	75	22	44	25	4	—	5
Nagy-Kőrös	„	26-kán	—	—	—	—	—	—	—	200	40	10	18	28	90	18	30	22	4	7½	5
Baja	„	24-kén	900	350	700	250	300	250	200	500	150	12½	20	48	100	22½	16	12	2½	6	2¼
Veszprém	„	30-kán	—	500	—	450	300	250	225	—	200	22½	40	50	—	—	45	20	5	10	2
Pest	Augustus'	8-kán	—	350	—	220	300	230	190	—	450	—	—	50	—	—	57	30	6¼	12½	6½

Miután minden nagyobb városaink t. cz. Tanácsai, munkálatunk' elősegélését azon hazafiúságra méltaták, hogy hiteles tagjaik közül a' piaczi árrjegyzékek' hónapos megküldését egyre bizni méltóztatának; a' kinevezett levelező hazafi urakat megkérjük, hogy a' piaczi árrok' szoros feljegyzésében különös figyelemmel lenni méltóztassanak. Ebeli hazafiúságok' teljesítésére megkérvén a' kinevezett urakat, tudósitásaikat folyó Augustus' 30-ik napjáig elvárjuk

a' Szerkeztőség.

13. Szám
PESTEN
Szombat
August. 13kán
1836.

Hetenkint kétszer
féléri árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkesztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

A' mezei gazda' müveltségének öregbitéséről.

Ezelőtt inkább mint jelenleg szennyként ragadott a' mezei gazdára azon vád, hogy ő a' többi rendek megett áll a' müveltségben. Ezen vád 's illetőleg vélemény, fájdalom! néha nagyon is megvalósodott, 's ezért sokaknál ma is, paraszt vagy müveletlen ember egyet jelent. Ha jobban megvizsgáljuk a' dolgot, azt fogjuk találni, hogy igen is vannak a' mezei gazdák' rendében még számosak, kik nem haladtak előre az idő' müveltségével, sőt néha keresik egy kissé a' durvaságot, mert ezt falusi egyenességnek nézik. De ha megismerjük ezt, más részről meg kell ismernünk azt is, hogy tudományos és magas müveltségü férfiak is vannak a' mezei gazdák között, kik e' rendre nézve képesek eloszlatni minden előitéletet. 'S ha épen hasonlítást akarunk tenni a' gazda 's a' városi ember között, nem tudom, ki mellett száll le a' mérlegcsésze. Mert a' városinak több külpallérozottsága van ugyan, mit gyakoriabb társalkodás által szerez magának; ez azonban mint felületesség még is sokszor elfoszlik, ha való müveltséget keresünk benne, 's pedig csak annyit, mennyit állapotjához mérve, nála feltehetni. De ellenben a' gazdánál sem szép, ha azon osztálynak, melynek tagja, nem válik becsületére; 's azon kell neki lennie mindenkép, hogy ne csak a' foglalatosságát közel érdeklő isméretekben tegyen több több haladást; hanem általjában magasb müveltség után törekedjék. Mert ezen törekvése által élesbül elméje és itélő tehetsége, 's ez ismét közvetve jó befolyással van életnemére 's ennek használhatására.

Igaz, hogy a' puszták' lakosának nincs annyi alkalma és módja, tudományos müveltségét, ha egyszer elhagyta iskoláit, magától folytatni; de csak akarja igazán, sükere még is leszen. Ha a' falusi községekben felébredett a' vágy ilyes folytatott müveltség után, megszerezhetők lesznek az eszközök is. Egyes gazda' erőjét ugyan sokszor felülmulja ez; de többnek egyesülete, hasznos könyvek' szerzésére, e' czélra nem maradna haszon nélkül; gazdasági egyesületünk pedig kielégíthetné e' szükséget, ha közhasznú könyveket osztogatna a' községeknek. Ha már folytatott müvelődés után fölébredett bennök a' vágy, ennek

nem kevésb, sőt hathatósb haszna fogna lenni, mint a' marha-kiállitási dijaknak. Csakhogy jól választassanak meg a' könyvek; hogy ne csak értelmesek 's helyesek, de előadásukban népszerűek is legyenek, 's olyasok, hogy érdekeljék a' gazdákat.

Birálatokba avatkozni itt most nem fogunk; de megsértenők a' gazdasági tudományt, ha azt állitnók, hogy eddigleni gazdasági könyveink közül, ujra-kidolgozás és javitás nélkül akármelyik is alkalmas volna e' végre.

A' szoros értelemben vett parasztoknál sokkal inkább hozzák rosz hírbe müveltségi tekintetben az egész rendet a' gazdasági tisztek. Szerencsénkre az idő már itt is orvoserejét mutatja, 's már csak egyeseknél róhatni meg azt, mi fájdalom! a' korábbi időkben való volt egész osztályukra nézve, az t. i., hogy a' nyerseségben, melyet néha csak affektáltak, keresték hatalmukat és tekintetöket. Való, hogy csak alsóbb tisztekről szólhatok itt. A' közmondás: „Minden rád ragad arról, kivel társalkodol" itt egész alkalmazását nyerheti, mert a' pórnéppel bajoskodván ők mindig, igen menthető, ha erkölcseikből is rájok ragad valami, vagy ha a' szoros bánásmód, mely néha szükséges, lassankint keménységhez és durvasághoz szoktatja őket. Értelmesség és alapos müveltség által ugyan túl tehetni ilyes hijányokon; de e' két tökély korántsem találtathatik fel mindenütt. —Távol legyen tőlem, hogy egy egész, igen hasznos osztályát az embereknek mocskítani akarnám; de kötelesség fölfedezni az előttünk ismeretes hijányokat, 's igy eltörültetésöket is siettetni. Elmondtam úgyis már, hogy időnkben a' gazdasági tisztek közt is terjedezni kezd mindinkább a' való müveltség; sőt annak sokak fenső fokán is állanak. Ezt tagadni, igazságtalanság volna.

De midőn elmondók egyik osztályról, a' mi szükséges volt, ki fogja azt tagadhatni? hogy némely birtokos collégák' neveletlensége, mind a' gazdatisztek', mind a' nép' durvasága' előmozditására legnagyobb hatással volt és van. Fájdalom! itt a' tapasztalás kezet fog velünk, 's bizonyitja, hogy hol a' nép' nemes osztályának egy része még tatár elvekkel küzködik, a' darabolatlanság' nyomai mindenütt látszanak, valahol csak neveletlenség rugdalja az emberiséget. Valóban a' nevelés formálja az embert, és a' szép példalátás az ő ébresztője. De fájdalom! a' moral erre csak kéri mintegy a' nemzeteket, kiknek a' tettleges törvény durva viseleteikért fenyitéket hol szabott?

Itt nyílik egy dicső alkalom, mely a' parasztot nemessé, és a' nemest paraszttá bélyegezheti. — Itt állhat a' félelem a' nemesség' elveszthetése, és remény a' nemesség' megnyerhetése között. —

Úgy hiszem, szükségtelen itt nyilatkoznom, hogy a' mezei gazda' müvelődése alatt nem azon fattyumüvelődést értem, mely piperés külsőben, módi öltözetekben, bútorfényüzésben 's több ilyesekben áll; hanem az értelemnek alapos gyakorlását és kimüvelését, mely őt képessé teszi, nagyobb társaságokban is megjelenhetni, a' nélkül, hogy minden szem megakadjon szegletességén, vagy épen durvaságán. Hogy az élet' kényelmeiben is, öltözetekben tudniillik, bútorokban 's a' t. menynyire azt pénzerője engedi, előre haladhat az idővel, sőt hogy előre haladnia kell, azt szintúgy nem tagadhatni, mint azt, hogy a' fentebbi társalkodással együtt jár a' világosodás, haszon és nyereség.

De e' magasb civilizatiótól még távol állanak mind azok, kik oly véleményben vannak, hogy a' derék és valóban praktikus gazda nem bibelődhetik gazdasági könyveknek olvasásával, 's az olvasottaknak czélrai alkalmaztatásával. Ilyesek könyvgazdáknak, diák vagy tentás parasztoknak szeretik csúfolgatni az olva-

sást kedvelőket. Hibás lépések, melyeket újonczok tesznek, ha szerzett tapasztalások nélkül csak könyvek szerint viszik oeconomiájokat, szolgáltattak volt alkalmat e' gúnyra. Mert a' mezei gazdaságnak, mint tapasztalási tudománynak, gyakorlásra van szüksége, ha benne 's általa boldogulni akarunk. A' tudomány, melyet a' gazdasági literaturából merítünk, csak tökéletesítsen bennünket, 's alkalmat szolgáltasson összehasonlítani, mit tanít az elmélet, mi segédszereket nyujt a' gyakorlónak; 's mások' tapasztalásai hogy' állanak a' mieinkhez. De ellenben egy gazda előtt se legyen ismeretlen, ki csak valamennyire akar müveltnek tartatni, foglalatosságának literaturája, 's csak úgy mondhatni őt tökéletesnek, ha jól megismerkedett vele. Mert a' következések' okaira és hatásaira tanítja ez őt, 's oly tapasztalásokat közöl vele, melyeknek tételére talán soha sem lett volna alkalma; figyelmessé teszi őt végre a' hibás ösvényekre, melyekre oly könnyen tévedhetni.

B.

Magyarország.

Gazdasági Egyesület. — A' Jelenkor' idei 50ik számára utasitólag, emlékezetbe hozzuk ezenneI, hogy a' Gazdasági Egyesület' titoknokságára f. e. nov. 15éig lesz concursus, 's addig szükség magát jelenteni Pesten, a' nemzeti Casinóba az Egyesület' választottságához intézendő irás által. — A' tagokat pedig ujolag kérjük, hogy ha tán némely értekezéseik volnának már készen a' Gazdasági Tudósitások' számára, azokat ugyan a' nemzeti Casinóba intézve beküldeni ne terheltessenek. — Köz határozat szerint a' gazdaság' külön osztályainak, mint: juh-, ló-, szarvasmarha-, sertéstenyésztés, földmüvelés, bor-, dohány-termesztés, kertészet, erdőszet 's egyéb külön czimeit magában foglaló Aláirás-iv van ugyan a' Casinóban kitéve a' végett, hogy az Egyesület' bármelyik tagja, saját hajlandósága, tapasztalása 's jártasságához képest, egyik vagy másik osztály alá irhassa nevét oly kötelezéssel, mely szerint azon osztályt illető, évenként legalább egy czikket fog a' Gazdasági Tudósitásokba beadni. *(Jelenkor.)*

Magyar gazdasági egyesület).*

Az állattenyésztő társaság mult Junius' 6kán tartott nagy gyülést, melyben magának a' gazdaság' minden ágaira való kiterjedését még világosabban megalapitá, mint azt a' honi hirlapokból (nevezetesen a' Jelenkor' 50. számából) körülményesen láthatni.

Hazánkfijainak ezen érdemes és hasznos kifejlődése maga magát dicséri 's meg is jutalmazandja, a' jövendőség pedig hálául az alkotók' neveit a' halhatatlanság' oszlopára fogja irni, mig mi jelenkoriak, szerényen és nem hizelkedve, nekik örvendező éljent! kiáltunk. Csak arra akarjuk e' mellett magyar közönségünket figyelmeztetni, hogy mig a' remény között kelő 's majdan ágakat bocsátó tölgynek örültünk, el ne felejtsük, mely földön nőtt az, 's ki hintette el magvát.

Még 10 éve sincs, hogy a' föllállitott Casino külföldi intézet gyanánt gúnyoltaték, 's mint angol majmolás, szóval és irásban megtámadtaték, — „gavallér kávéház" névvel köszöntetve. De mennyire megváltoztak ma már a' nézetek! megismertetvén az, hogy a' föllállitott casinók' külső czélja mulatság-vágy,

*) Közli Bartosságh úr, a' gazdasági egyesület' választott érdemes tagja, ki a' Jelenkor' 50. száma szerint illy czimü munkáját adá be az egyesületnek: „A' mezei gazdaság' köréről, és azzal összefüggő tudományokról és mesterségekről. Tanulásom, okoskodásom és tapasztalásom szerint."

de belső szelleme a' művelődés. A' távol lévő olvasó, ki ezen intézetről nincs teljes fölvilágosodottságban, csak az első és második alkotó szabály' e' szavait fontolja meg: „A' casinó' részeseinek becsületes, nemes magaviseletű férfiaknak kell lenni, kik a' föltett czél' elérésére ügyelnek; — 's ezt hasonlitsa össze a' 19. számbeli befejező rendeléssel.

„ Ha valamely részes a' magaviselet' azon elvei ellen vétkeznék, ezen társaság' tagja nem lehet, " — akkor bizonyosan ezt fogja vallani, hogy a' casinói egyesületben többet és nemesebbet lelend, mint valamelly zárt társasági kávéházat, muzsika, táncz vagy játszó szerkezetet. — Csudálkozni fog pedig: mi szép vetés kelt ki ily rövid idő alatt e' nemes földből.

Az állattenyésztő társaság eddigelé főkép a' lótenyésztésre, mint leginkább elhagyatottra, fordità figyelmét; de erről én most elhallgatok, nemkülönben mint a' balitéletekkel küzdő lóversenyekről is, — mivel egy igen hiteles jó gazdatársunk igéri, hogy irand a' lótenyésztésről, csupán paraszti 's gazdasági tekintetből, 's legelőbb is a' tartás és bánásmódrul, a' mindennapi szükségekhez képest, mellyből igen ki fog a' lótenyésztés' és nemesités' szüksége tünni, 's mire ő a' csikó-nevelést fogja javallani (parasztnál és urnál), 's ennek czélirányos elérése végett észrevételeit közlendi az arab és angol fajtának behatásáról a' honi fajtára, 's a' lóversenyről, mint annak fő 's egyetlen eszközéről. Mi most csak figyelmeztetni akarjuk olvasóinkat a' jelesen munkálkodó állattenyésztő egyesületre, 's egyszermind fölszólitani, iparkodjanak abban még a' távol levők is részt venni, 's igy részesüljenek fejlődésünk' hasznában, kellemében és becsületében is. Az egyesületnek van már tulajdon majora, 's angol csődöre; az állatmutatáson szarvasmarhák, birkák, hízott disznók és gazdasági szerek és eszközök is terjesztetnek föl.

Az egész iránt pedig részvétellel van felséges királyunk 's a' herczegek; fönséges nádorunk pedig többszöri meglátogatásával diszesité az intézetet.

A' casinói egyesületből veszi eredetét a' borismertető egyesület is, mely ugyan már néhány év előtt próbáltatott; de mivel mint kereskedési tárgy 's csak egynéhány boros gazdák' anyagi haszna, az egész moralis test' költségén kerestetett, 's a' vele foglalatoskodó cselédség közös lévén, — zavarba hozta az uraságok' érdekét, 's azért (kivált az országgyülés alatt) fölfüggeszteték a' casinói borárulás. De a' borbirtokosok egy különös egyesületbe állottak össze, melynek szabályait majd esztendeig forogtaták széllyel a' hazában, részvényeseket majd mindenfelé kerestettek; az idei Jun. 7. pedig teljesen megállapittaték az egyesület, 's elkezdé a' borárulást, minekutána a' lerakóhelyről és szükséges pinczékről nem kevés fáradsággal és költséggel gondoskodott volna. Minthogy pedig a' hely szük és a' mostani részvényeseknek is alig elegendő, új társak' fölvétele a' jövő 1837ki József-napi vásárkor tartandó közgyülésig halasztatott. Ezen borismertető egyesület első tekintetre ugyan csak kereskedési intézet, 's csak a' részvényesek' hasznára látszik alkotva; de még is minden hazafinak' figyelmét megérdemli, mert messzebb fekvő sükere néki a' nemzeti dísz és haszon, a' gazdasági és tudományos kifejlődés. — A' kereskedési mód szükséges nála, mert másképen nem jöhetni a' tiszta haszonszámitáshoz, pedig haszon az ipar' egyedüli rugója; — 's igy a' lótenyésztés csak akkor fog sikerrel előmenni, ha hasznot hajt, a' bornemesités állandó 's közönséges lesz, ha nyereség válik belőle, a' mi csak kereskedési rend, ipar és ügyesség által eszközölhető, 's melyet a' mos-

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

tani alkotás és Appiano' nagy kereskedéséveli összeköttetés által végrehajthatónak hiszünk.

Még egy más nagy gyümölcse is leend ez intézetnek: gazdasági és tudományos kifejlődés a' bortermesztésre nézve; mert minden tulajdonos meg fog a' tapasztalás által tanittatni: ha valljon palaczkokba levont 's tulajdon pecsétje alatt elküldött bora megáll-e vagy nem? — 's ez utolsó esetben gondoskodni fog hibája' kitalálásán 's megorvoslásán.

De nemzeti dísz és haszon is származik belőle, ha külföldön boraink' ingadozó hitelét helyre állitjuk, 's a' pénzbehozásnak e' nevezetes erét neveljük, a' honi consumenseket hozzánk vonjuk 's a' t. E' nagy czélra oly jól ügyelő fő elnököt, Andrássy György grófot az egyesület köz szóval megkérte: tartsa ügyes kezében az egyesület' gyeplőjét, mit ő nyájasan el is fogadott. Igazgatónak választaték Pregardt János úr, a' pincze' és lerakó-helynek fáradhatlan elrendelője, ki a' neki ajánlt helyet egész szorgalommal betölteni igérte. Széchenyi István gróf urat pedig — és csak őt magát — mint annyi nemzeti jónak, szépnek, hasznosnak mozditóját, kutfejét és védangyalát, megkérte a' fő elnök: engedje meg, hogy a' boriszmertető egyesület őtet (csak őt egyedül) becsületbeli tagnak beirhassa: „mert — úgymond — noha a' tisztelt gróf nem bortermesztő, 's bort nem ád kereskedésünkbe, még is ő maga minden tökéletességgel bir, mit a' jó borban becsülünk, dicsérünk, t. i. tűz, kellem és erővel.“ Erre a' gróf szokott szivességgel és elmésen néhány szavat mondva, közös „éljen!“ kiáltással beiraték. — Végtére azon esetre, ha Appiano urnak valami akadálya, vagy a' részvényesekkel ellenkezése találna lenni, 8 tagból álló választottság neveztetett ki Podmaniczky báró úr' elnöksége alatt, melyet az egyesület birói hatalommal ruháza föl minden efféle kérdések' legrövidebb úton való eldöntésére.

A' megalapított egyesület' tagjai következendők *), kik a' mutatvány-palaczkokbeli borokhoz egészen hasonlót hordó, sőt némelyek száz és ezer akó számra is illendő árron szolgáltatni készek. Ki ezeknek lakhelyeit nem tudja, tudakozódhatik Appiano urtól, általa a' bort megrendelheti, az árrt neki le is fizetheti. Mái napon Pesten, a' József-piaczon, Almásy-házban van a' köz pincze, hol a' következendő borok (szinte mint a' Casino' vendéglőjénél is) kiszabott árron kaphatók.

Nyilatkozás.

Új törvényeink számos értekezéseket eszközlének be hozzánk, melyeknek egy része helyes észrevételeket hoz fel az iránt, hogy a' gazdasági tudomány haszontalan arra nézve, ki csak akkor szánt, vet, kaszál és arathat, mikor szomszédja; vagyis a' magáénak nincs szabad használhatásában; 's ez okból új törvényeinket dicséri, 's a' szabad birhatást megérkezettnek jelenti. Másik része pedig mintegy attól tartván, hogy mivel a' telek' szabályozása ellen sok fonák előitéletek uralkodnak, az idvességes törvény' foganatba-vétele majd számos akadályokkal lesz terhelve, okokat hord fel a' balvélemények' legyőzésére 's annak megmutatására, hogy a' köz birtoknál jobban lehet az elkülönzött birtokot használni. — Ez okokból tehát kényszeritve látjuk mintegy magunkat e' tárgyhoz szólani, noha a' gazdasági törvényekről később szándékunk értekezni.

Azon nagy befolyás, mellyel a' gazdaság hat minden ország' jólétére, nagyon természetes, hogy tartozott kötelességévé teszi a' törvényhozó testnek, az ő előmozditásáról, sőt virágzásáról való gondoskodást, melyet ha elmulasztana, magát inkább meg nem büntethetné, meg nem ronthatná. —

*) A' névlajstromot máskor közöljük.

Szerk.

Minden változásoknak, melyeket az idő a' társas összeköttetésben okoz, nagy behatással kell lenni különösen a' gazdaságra, mint a' jólét' okfőjére. De ezen változásokból új viszonyok, új formák, új jogok és új kötelességek származnak, melyek' meghatározására új törvények szükségesek.

Mi dicsekedtünk — mi nyolcz százados Juris Corpust hánytorgatánk a' világ előtt! Azonban az idő mult; 's minket elhagyott, mert hozott magával változásokat; de a' melyeket vagy nem terjesztett ki gazdasági törvényeinkre, vagy talán nem is volt mire? — 's igy csak a' századok változván; de mi kevessé azokban — majd csaknem lehet csudálni, ha szinte némelyek örömeiket jelentik is a' fátyolos boldog jövendőre, melyet eleikbe új törvényeink hozának; mi azonban mint gazdák, csak a' haszon után tartozunk nézni; 's ki vádolandhat bennünket? ha azon olvasztatlan aranyra, mely még senkinek sem kamatolt, dicsérő beszédet nem halmozunk.

Igen! nékünk az öröm csak boldogitó remény' teljesülése lehet, melyet még csak várunk, 's mely az időre vár.

És ha ennek meg kell jőni; mire valók amaz aggódások? melyeknél fogva az ezt akadályozó balvélemények ellen okoskodásokat hordanak elő némelyek. Arról okoskodni? a' mi el van határozva, azok előtt? kik bevárták a' törvényt, 's még ezt is csak akkor akarják érteni, ha bilincset zörget — oly különös munka, mely lélekismeretet akar önteni azokba, kik ennek szükségtelenségét tetteikkel bizonyitgatják; ellenben ha azokat akarjuk rábeszélni, kik ezt régen ohajtják, mit fog mondani az ehes? midőn oly jó étket ajánlunk 's dicsérünk előtte, melyért majd meghal, de belőle nem ehetik.

És ha végre új törvényeink' használhatása' módja jő kérdésbe, mi ez más, mint földmüvelési tudomány?

A' helyett tehát, hogy a' kezünknél lévő némely erről elmefuttatásokkal terhelnök olvasóinkat, inkább azt mondjuk, hogy a' világ' minden törvényei között csak azok egyenes hatásuak, és legtisztelendőbbek, melyeknek foganatszerzéskor nincs szükségök az amicára; 's melyek világos elhatározottsággal, 's a' makacs félnek azonnali meglánczolásával vezetnek mindenkit jogai' használásába. Ezt ha nem eszközölheti, egyik törvény sem több, mint annyi betű, a' hányból áll. —

Ily szempontok' előadása után, meg fognak engedni tisztelt levelezőink, ha különben jól kidolgozott értekezéseiket e' tárgyban, általunk közre bocsátva nem látandják.

B.

E l e g y.

Francziaországba 1835. év' első hat hónapjában valamivel több gyarmati czukor viteték be 43 millió kilogrammnál; 1836ban mintegy 36 millió, 's igy 7 millióval kevesebb. 1835ben Francziaországban 36 millió gyarmati czukor emészteték meg, 1836ban csak 33 millió, — mert a' többinek helyét répaczukor pótolá. (*Moniteur.*)

Bécs, Jul. 29. — Tegnap új vámrendelés tétetek közzé, mely minden eddigieknél szabadabb kereskedési elveken alapul; több tiltott volt czikkely' behozatása megengedtetik, másoknál a' vám alább szállittatik. Még több hasonló kereskedésbeli lépést is reménylünk.

Mód a' sült kenyeret rothadástól és penésztől megvédni.

Frauenfelder Péter, gross-sachseni vargamester, a' badeni gazdasági egyesület' tagja, a' gazdasági héti lapok' 4dik kötetében (1835.) ezt mondja e' tárgyról: Majdnem általányos panasz, hogy a' kenyér, kivált nyá-

ron, egy hét mulva hamar megtámadtatik a' penésztől. Ez pedig a' kis gazdáknál leginkább megtörténik, kik ritkán sütnek kenyeret, mivel kevés fogy el nálok. Ezen bajon igy segithetni:

Mikor a' kenyér kisült, 's a' kemenczéből kivétetik, végy egy lisztes zsákot, melyen belől még liszt van, ebbe tégy egy kenyeret egész forrón a' kemenczéből; de kiméive bánj vele, különben héja elválik; — fölső felére fektesd. Igy tedd a' többieket is bele, mig a' zsák megtelik, 's hasonló módon bánj minden zsákkal, melyet köss azután be, 's akaszd föl jó szellős helyre, hogy egészen szabadon függjön le. Mikor a' zsákbeli kenyérre szorulsz, azt a' megmetszés előtt egy nappal vedd ki, vízbe mártott kefével (vagy ruhával) könnyűden nedvesitsd meg, 's tedd hűs helyre (pinczébe), hogy igen megszáradt héja ismét gyönge 's puha legyen. A' kenyér' bele is egészen frisnek tetszik ekkor, 's azt gondolnád, hogy csak egy két nap előtt sült.

Ezen módot 30 esztendőnél tovább használták szüléim, és pedig nyolcz évig, 's azalatt kenyerünk soha sem penészedett meg, noha némelykor hat hétig is eltartottuk.

Avas irósvaj-javitás.

Az irósvaj' avasodásának fő oka az, hogy a' tejfel egy két hétig gyüjtetik rakásra, mely idő alatt az keserűséget 's igy romlást szokott kapni. Ha az ilyes keserű irósvajból egy fontnyi két icze édes tejben ujra összeköpültetik, elveszti avasságát; de ellenben az igy készült iró veszi azt magába. *(Dingters Pol. Journal.)*

A' kénsavany' használatáról a' borszesz' fokainak hamis fölemelésére.

Nemcsak több franczia hirlapokban lehete olvasni, hanem a' párisi policziának is föladaték, hogy több borszeszgyártó kénsavanyat használ, készitményeinek az által magasb fokot eszközlendő az araeometeren, mint valólag tulajdona, hogy a' miatt sok borszeszben réz van, mivel a' kénsavany megtámadja a' sárgaréz-kakasokat, melyek a' tilalom' daczára is gyakran használtatnak. Ezen hivatalosan megczáfolt állitásoknak Chevalier is ellenök szól a' hasznos ismeretek' ujságában, Jan. 1836. 45. lap. Mert 1) az igen különböző gyártóknál vett borszesz' kisértésében soha sem kapott kénsavanyt, de ittott rezet igenis. 2) Próbákból kisült, hogy a' kénsavany épen ellenkezőt szül azzal, a' minek kedvéért használtatnék, azaz: általa a' borszesz inkább veszt. Mert ha 100 rész alkohol (24 fokú) — 1 rész kénsavanyt kap, csak 23 fokot mutat, 2 részt kapván magába, csak 22° mutat, 's 3 résznél 21 75°.3) Kisült, hogy 100 gramm borszeszhöz 1 gramm kénsavany adatván, a' keverék fogat megtámadó kellemetlen izt kap. — A' mi a' réztartalmat illeti, ez ugyan nem ritka a' borszeszben; de ennek oka csak a' tisztátalan főzőkazánokban fekszik, vagy abban, hogy a' szeszes nedvek nem ritkán savanyt is birnak. Ólomrészeket is lehete néha találni, 's ez a' kazánok' (ólommali) összeragasztásától származik. A' réz' jelenlétét megtudhatni ammoniak' vagy kénsavanyos vaskáli', vagy fényes vaspilinga' használata által; az ón föltűnik, ha kénsavanyos natron vagy kénköves gyúlósavany adatik hozzá.

Bavier' rugékony (elasticus) nyerge.

Hogy a' lovak' háta föl ne töressék, többféle rugékony nyerget próbáltak már rugótollakkal, halcsonttal 's a' t.; de czélirányosnak egy sem találtaték, mivel a' rugékonyságot okozó szerek drágák, töredékenyek és igen bonyolódottak valának. Legújabban Bavier mondja, hogy ő olyan nyerget talált föl, mely a' várt segedelmet mind kieszközli, 's az eddi-

gi hibák hijával van. Azon' titokban tartott szer, mellyel a' rugékonyságot előhozza, igen egyszerű, 's a' tartós használás által nem rontatik el; egyszersmind annyira olcsó, hogy általányosan használtathatik. Bavier úr kivált katonai szolgálatra ajánlja nyergeit, melyeknek elfogadása sok költségkiméléssel lenne összekötve. (*Recueil industriel, Jan.* 1836. 78 *l.*)

Az Orosz-birodalom' ásványgazdagsága.

Az „Annales de Chemie et de Physique" (Septemb. 1831. igy hasonlitja össze Oroszhon' 4 évi ásvány-nyereségét 1830, 1831, 1832, és 1833ról:

	1830 kilogramma	1831 kilogramma	1832 kilogramma	1833 kilogramma
Arany	6,260	6,582	6,919	6,706
Platina	1,742	1,767	1,907	1,907
Ezüst (aranyos)	20,974	21,503	21,454	20,552
Réz	3,860,696	3,104,543	3,620,201	3,387,252
Ólom	693,478	792,935	688,351	716,500
Vas	182,721,274	180,043,730	162,480,224	159,113,372
Só	342,240,893	232,821,358	372,776,283	491,862,299
Kőszén	7,863,642	9,774,998	6,596,034	8,227,528
Naphta	4,253,000	4,253,000	4,253,000	4,253,000.

H i r d e t é s.

T. Nógrád vármegyében Pesttől egy napi járóföldre, egy Uraság mintegy 800 darab birkáknak, és 30 darab szarvasmarháknak ez idei kiteleltetését ajánlja. A' feltételekről értekezhetni Pesten Hajó-utczában 626. számú házban Szakáll József úrnál.

G a b o n a á r r v. czéd.

egy kila (pozsonyi mérő):

Városok' és napok' nevezése.	Buza ft. | kr.	Kétszeres ft. | kr.	Rozs ft. | kr.	Árpa ft. | kr.	Zab ft. | kr.	Kukoricza ft. | kr.	Köles ft. | kr.	Kása fr. | kr.	Lencse ft. | kr.	Kendermag ft. | kr.
Beszterczebánya Aug. 1sőjén	5 | 12	— | —	3 | 18	2 | 40	1 | 48	— | —	— | —	— | —	— | —	— | —
Miskolcz Augustus 6ikán	4 | 54	3 | 24	2 | 39	2 | 3	1 | 39	3 | 3	8 | 45	— | —	— | —	— | —
Ungvár „ 4ikén	4 | —	3 | 42	2 | 24	2 | 6	1 | 48	2 | 30	— | —	— | —	— | —	— | —
Arad „ 5ikén	4 | 30	3 | 33	3 | —	2 | 6	2 | 18	4 | —	— | —	— | —	— | —	— | —
Debreczen „ 2ikán	6 | 12	5 | —	3 | 18	2 | 45	2 | 45	5 | —	5 | 45	— | —	— | —	— | —
Mosony „ 4ikén	6 | —	3 | 12	2 | 45	2 | —	2 | 12	3 | 45	— | —	— | —	— | —	— | —
Uj-Becse „ 5ikén	5 | —	4 | —	— | —	2 | 15	2 | —	— | —	— | —	— | —	— | —	— | —
Pozsony „ 5ikén	5 | 30	— | —	2 | 48	2 | 6	2 | —	— | —	— | —	— | —	— | —	— | —
Soprony „ 5ikén	5 | —	3 | —	2 | 30	2 | 36	1 | 48	— | —	— | —	— | —	— | —	— | —
N. Szombat „ 5ikén	4 | 45	— | —	2 | 15	1 | 45	1 | 48	— | —	— | —	— | —	— | —	— | —
Komárom „ 6ikán	4 | 30	3 | 45	2 | 30	2 | 30	2 | 6	— | —	— | —	— | —	— | —	— | —
Esztergam „ 6ikán	4 | 15	3 | 12	2 | 30	2 | —	2 | —	4 | 30	— | —	— | —	— | —	— | —
Pest „ 12ikén	6 | 20	4 | —	2 | 54	2 | 36	2 | —	4 | 40	— | —	— | —	— | —	— | —

PÉNZKELET Augustus' 11ikén 1836: 5 pCtes = $104\frac{1}{16}$ — 4 pCtes = 100; — 3 pCtes = $75\frac{1}{4}$; 1834iki kölcsön: = $571\frac{1}{4}$; — $2\frac{1}{2}$ pCtes bécsi Bankkötelez.: = 66; Bankrészvény: = 1354 ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

14. Szám
PESTEN
Szerda
August. 17kén
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkesztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

Magyar épitésmód.

Fájlalva kell tapasztalnunk, hogy az emberi gyarlóság, koszorúit gyakortán méltatlanokra szórja, 's azon érdemesről, ki azzal bir, letépni sem szemtelen. Valóban ha valaki olyat talál fel, mely őtet ügyesség és ész által kijeleli, előre számolhat a' rágalom' és irigység' marczangolásaira. Példa lehet itt Fulton, ki midőn első gőzhajóját épitteté, esze' elvesztésével vádoltatott; holott most már, ki méri meg ama tömérdek hasznokat, melyeket a' gőzösök juttatnak az egész emberiségnek? —

A' föltalálások' becse 's érdeme azonban korántsem az ész' mélységéből ered annyira, mint ama haszontól, mely azt minél nagyobb 's kiterjedtebb érdeküvé teszi: a' honnan olykor közönséges elmék szinte úgy használhatnak, mint a' nagyok.

Ha feivesszük az eddigleni épitésmódot, hogy az nem egyéb fapusztitásnál, mely erdős helyeken könnyű és olcsó ugyan; ellenben költséges ott, hova a' fát messziről kell szállitani, csudálnunk kell az emberi észt, miként maradhatott hátra a' tudomány' azon nemében, melynek hasznát csak a' legvadabb emberek nem vették és nem veszik!

Tekintsük körül a' föld' száraz részeit, 's ezen lakozó emberiséget: látni fogjuk azonnal, mi tömérdek kincs az, mely az épületeken lévő fákért van kiadva — mi hasonló kincs azokon a' munka — 's mennyit lehetett volna ezeken nyerni! vagyis mi nagy itt a' veszteség!

De mi több! ezekbe van berakva, úgy szólván, a' földnek minden terméke és kézmive, 's úgy látszik, mintha azért, hogy ha a' villám beléjök sujt, vagy egy kártékony szikra várost éget, rakáson kapja a' martalékot. Igy midőn egyik vagy másik elem' emésztése ellen védelem kerestetik, egy harmadiknak a' tűznek hatalmába van adva minden: vagy legalább nincs 's nem is lehet tőle biztositva.

Gondolt ugyan már az emberi ész tűzkármentési bátorságositást, mely a' történhető kárt megtéritse; de kérdjük: meg van-e téritve ez által az országos kár? — Az ilyes társaság' munkálatja nem egyéb, mint valamely szerencsétlenségnek többekre való szétosztása. Ekként igaz marad, hogy a' tűz által okozott kár alól ugyan felszabadulhat má-

sok' adója, segéde által az égést-szenvedő: de ellenben elégvén New-York, nemcsak az épületek vannak oda; nemcsak az építésére tett és újraépitéséhez teendő munka, fa 's egyéb lőn semmivé, hanem végképen elveszett a' világról ama milliókra menő termék 's kézmű is, mely a' föld' egy tartománya' részének kényelmeit és szükségeit kielégitette volna. Most már tegyük fel, hogy a' new-yorki státusban lett volna oly tüzkár-bátorságitó társaság, mely ezen kárt kifizette volna, kérdés, hogy miután az, a' mi elégett, a' new-yorki státusé vala, ki tériti meg ennek kárát? — mert a' magáét magának senki meg nem fizetheti.

De mivel máskor kivánunk a' tűzkár-bátorságitásról szólani, visszatérünk kezdett czélunkra.

Akármint vesszük is a' dolgot, a' tűz általi pusztitás egyenes és örökös kára marad minden országnak; 's igy visszapótolhatlan. Annál nagyobb figyelmet érdemel tehát azon óvásmód, mely az emberiséget a' tűz' iszonyú rombolásaitól megótalmazza: 's annál hathatósabb jutalomra méltó az, ki ezt eszközölheti.

Mi borzadunk minden újitástól, a' nélkül, hogy a' hasznot 's lehetőséget előre megfontolnók; sőt mi könnyebb, mint a' föltalálót még bolond névvel is ruházni föl? — De ehez könnyen tévedhet az ember. Mert a' gazdag ilyeseken ritkán töri fejét, a' szegénynek pedig a' próbákhoz szükséges pénz' hijánya miatt, gyakran bele törik kése a' találmányba; 's az ily gyakori eset, 's a' próbáknak el nem sülése a' pénzetlen föltalálót nevetségül szokta kitenni, melyet a' világ' könnyen-gondolkodása kicsufolásba szokott burkolni.

Annyival nagyobb pedig az érdem, minél nagyobb küzdésekkel 's akadályokkal ví a' föltaláló; de egyszersmind ha magunkat nem akarjuk büntetni, annyival inkább szükség az effélékben segédül lenni, kivált ott, hol már a' találmány nyilvánságos hasznait képes kimutatni.

Miként lehessen fa nélkül épiteni, azt tettel is bebizonyitá Erdős János hazánkfija.

Ő ugyanis egymásba-álló 's egymást összefoglaló cserepekből oly tetőzés-módot talált fel, melyhez semmi fa sem kell, 's ezt magyar épitésmódnak nevezé.

Hogy ebbeli föltalálása nem csupa képzet, hanem lehetőség és valóság, a' sz. lőrinczi pusztán, Pestről Debreczenbe vivő országut mellett, találmánya' kivihetőségének bebizonyitásául emelt is épületet, 's annak tetőjét számos és igen érdemes tagok előtt a' kimutatott részen betörte 's ismét kifoltozta, mint ezt a' Jelenkor akkoron bővebben előadá.

Ily helyzetében miután mindenét e' találmányra költé, 's egész életét ebben emészté, ama természeti kötelessége maradt fel, hogy tudományának hasznát vegye. Ez okból tehát több helyekre bémutatá azon tervét, mely szerint találmányát közhasznúvá tenni szándékoznék; de mivel ehez jutalom-szedés' terve is volt ragasztva, ugyan mi természetesb, mint az, hogy az egész világ félrevonúlt tőle? sőt ez még nem elég, hanem ama viszony, mely a' közhasznú intézetek és hazafiságtalanság közt a' nem-adakozásban gyökerezik, 's mely a' gyalázat' kikerülésére, a' lehetőséget lehetlennek, a' szükségest szükségtelennek, a' hasznost haszontalannak szereti hinni, habár lélekismérete harczol is, — sokaknál megvető hírt terjeszte: úgyhogy végre amaz érdemes hazánkfija, ki már e' tárgyban is, mint másokban is, sokat tett — Mayerfy Ferencz táblabiró úr volt szives és hazafi, pártfogása alá venni addig, mig találmányának hasznát vehetné.

Az időt tehát ekként használhatván, most már annyira öregbité tudományát, hogy kész legyen fa nélkül 10, 12, sőt több öl széles tetőket épiteni, oly erősen, hogy ahoz képest gyöngeség és erőtlenség a' legerősebb fatető — oly olcsón, hogy a' fatetős épületeknél egy negyed résszel kevesebbe kerül.

Nem kétkedünk, lesznek sokan, kik ezen előadást szerfelettinek 's nagyítottnak fogják állitani; mi azonban a' bevégzett falakra bátran kitűzzük a' koszorúkat; mi meg vagyunk győződve, hogy Erdős János' életkora meghozta a' föld' minden országainak a' magyar épitésmódot, és hogy annak haszna rövid idő alatt megismertetvén, szétterjedt lesz, mint maga az épités' mestersége; meg vagyunk győződve, hogy ezen magyar épitésmód új épitési rendszert hozott magával, melyen magyar haladás' lobogója diszlend.

(Folytatva lesz.)

Gyapjúkereskedés Angliában.

1835dik eszdendőben az egyesült Angolkirályságokba bevitt összes gyapjú-mennyiség tett 42,208,949 fontot; tehát több mint 4 millió fonttal kevesebbet az 1834ik esztendeinél. — Azonban 1835ik esztendei Január' 5kén 6,494,266 font marada fekve a' raktárokban, tárjegyzékek' kimutatása szerint; holott ellenben 1836ik eszdendei Január' 5kén csak 2,846,014 fontnyi raktároztatott be. Németországból, a' honnan legtöbb gyapjú kerül ki; 1835ben közel 24 millió fontnyi szállittatott. Muszkaországból, a' hová a' mi átgyártott gyapjúnknak a' körülményekhez képesti kivitele csekély, beszállitánk 4 millió fontnyin felül. Új-Südvallisból és Vandiemenlandból összesen mintegy 200,000 fontnyival többet kapánk, mint Muszkaországból. Most közeliben hozzánk a' legnevezetesebb beszállittatások Spanyol, Török és Olasz-országokból 4 millió fontnyihoz közelitve intéztetnek. Portugallia szolgáltat részünkre 683,000 — Hollandia 301,000 és Belgium 231,000 font gyapjút. Az 1835ik esztendő' folyta alatt a' beszállitott külhoni gyapjú közül, mint átdolgozatlan ismét kivitetett 4 millió 101,700 fontnyi, és az összes beszállitott gyapjúmennyiségből gyártásra visszatartóztatott 41,718,514 fontnyi; és igy közelitve 1 millióval több, mint 1834ik esztendőben. Az összes britt gyapjú-kiszállitás 1835ben felment 4 millió 642,604 fontra, melyből 3 millió Belgiumba, és 1½ millió Francziaországba küldetett el. — 1835ik esztendőben az idegen országokra szétküldött gyapjúáruak' feladott értéke felmene 6,840,511 font sterlingre, mellyből több 2 millió értékünél az egyesült amerikai státusokhoz juta. Ezek mellett a' mi legjobb vásárlóink a' Keletindiaiak és Chinaiak; ezeknek esztendőnkint tölünk küldetik több 800,000 font sterling értékünél. A' mi éjszakamerikai gyarmatainkba elmegy 418,000 font sterling, és a' nyugotindiai szigetekbe 114,200 font sterling értékü.

Európában a' mi legjobb vevőnk Németország, mely 1835ik esztendőben tőlünk 631,000 font sterlingnyi értéküt vásárlott. A' tökéletesen kidolgozott gyapjú-áruakon kivül Németország 1835ben tőlünk bevásárlott még 1,191,000 fontnyi gyapjú-fonalat, gyapjú-áruakat pedig bevásárlott tőlünk Portugallia 368,000 font sterlingnyit; Hollandia 245,629 font sterl.; Olaszország 243,582 font sterl.; Belgium 123,727 font sterl.; Muszka-birodalom pedig csak 93,025 font sterlingnyit. A' délamerikai státusok jó vevőkké kezdettek lenni. Braziliában 1835. esztendőben 337,788, és Mexicóban a' többi státusokkal egyetemben megvettek 356 ezer 700 font sterling értéküt. Az 1835ki kiszállittatás tett épen 1 millió font sterlinget: tehát többet, mint 1834ben; hanem itt 1835ben

a' becsárrok nagyobbak voltak, és igy ez, tekintvén a' viszonyi körülményeket, vagy a' mennyiség' öregbedését, bátorságos sinórmértékül nem szolgálhat. Francziaország 1835ben tőlünk csak 68,000 font sterling értékűt vásárlott. 1835ik esztendőben a' délamerikai státusokból beszállitott nyers gyapjú tett 2,176,000 fontot; Francziországból érkezett 104,000 fontnyi. Az 1835dik esztendőben beszállittatott gyapjútól fizettetett 26,176,000 font, — a' díj fontjától 1 penczével 10,198,526 — fél penczével, és 6,398 font „vörös gyapjú" fontjától 6 penczével. A' britt birtokokból beszállitandó gyapjúvám nélküli, és ebbeli 1835ben beszállittatott 4,635,811 fontnyi.

A' hohenheimi földmivelési oskola.

Hohenheimban a' magasabb gazdasági tanitó intézet mellett, de attól különválva, van egy alsóbb földmivelést tanitó intézet is, mely igen nagy javitást nyert egy főtanitó' beállításával. Mi (talán hasonlóra-buzditás' okáért) ezen nálunk eddigelé alig ismert intézetről némelyeket közleni jónak véltük.

Mig a' felsőbb gazdasági tanitó intézetnek czélja, hogy a' jövendő telekbirtokosokat vagy telekbérlőket és jószágigazgatókat, tehát magasb rangú embereket hivatásukra eléggé kimivelje, addig a' földmivelési oskolában paraszt ifjak oktattatnak részint gazdasági fölügyelőségre, részint tulajdon gazdaságuk' jobb elintézésére. Ezen czél' elérése végett minden elemi ösmeretekre, különösen számolásra és gondolataik' föltevésére, valamint a' földmivelés' és baromtenyésztés' minden részeire is oktattatnak, 's igy gyakorlatilag tétetnek derék mezei gazdákká. Ezen intézet' nevendékeinek száma 25re határoztaték, 's a' tanulási idő rendesen 3 évre terjedvén, évenkint 8 tanitvány vétetik föl. Ezek közül néhányan rendesen a' kertészséget 's nevezetesen a' gyümölcsfatenyésztést különös gonddal tanulják. Az intézet' többi alapelvei e' következők:

1. Minden belépőnek a'17 évet meg kell érni.

2. Minden oda törekvő, bizonyitványokat adjon előbbi foglalatosságairól valamely uraságnál vagy gazdánál, nemkülönben eddigi magaviseletéről; a' helybeli felsőségtől vizsgálaton megy át az irásból és számolásból, valamint ha valljon ismeretes-é a' gazdaságbeli közönséges házi munkákkal?

3. Különös tekintetet kapnak oly gazdák' fijai, kik néhány évig a' királyi katonaságnál, különösen a' pattantyusságnál vagy lovasságnál szolgáltak, ezektől igen reménylhetvén, hogy rendhez szoktak, 's kivált a' szekerezésnél nagy ügyességgel birnak.

4. Elmulhatlanul szükséges, hogy minden fölvételendő birjon annyi testi erővel, menynyi szükséges a' szokott mezei munkák' folytonos végzésére; elméje pedig legyen oly tehetségü, hogy a' gazdaságrul szóló népszerű oktatást föl tudja fogni.

5. Gazdagabb szülők' gyermekei az egész 3 évi tanitásért 100 forintot előre fizetnek le. Szegényebbeknek, kik ezt felsőségi bizonyitványokkal mutatják meg, szabadságos vagy kiszolgált katonáknak, ezen fizetés elengedtetik.

6. E' mellett úgy vannak az intézkedések, hogy minden tanitvány a' tanulás mellett munkájával annyit szerezhet, mennyi élelmére, ruházatjára 's mulatságára szükséges, hogy tehát egyszerű életmód mellett továbbra nem szorul házulróli segedelemre.

7. Munkánál a' gazdasági fölügyelő vigyáz reájok, otthon és a' tanuló-órákban Schlipf főtanitó' gondja alatt vannak, ki őket szerény, szép magaviseletre, pontos engedelmességre, minden tettekbeli rendre és szorgalomra serkenti.

Az ezen intézetből kilépő tanitványok' további előmozditása az intézet' igazgatóságának

különös gondja alatt van, — 's a' kisebb nagyobb gazdák' kérdezősködése az itt nevelt emberek után, nemcsak jó tanubizonyságot ad ezen oskola' czélirányosságáról; hanem kedvező kinézést mutat mindazoknak, kik az itteni alkalmat kifejlődésökre folytonos szorgalommal forditják.

Elegy.

Wiener Z. Aug. 4. — „Báró Sina Bécs és Sopron közt Laxenburg, Báden és Német-Újhelyen keresztül vasutat szándékozván állitani, az előkészületeket tételi.“

E' szerint tehát úgy látszik, hogy az, kinek pénze van, 's azt kamatoltatni szereti, korántsem a' Duna' mentében tartja tanácsosnak először a' vasut-készitést, hol gőzösök szállonghatnak, és terhes hajók vontathatók; hanem oly részen, mely szállitó víz nélkül szűkölködik. 'S ez annál különösb, mert eddig minden vasutak' jövedelmi szaporasága, nem a' kereskedési tárgyak, hanem a' személyek' hordásától méretett; itt pedig erre, úgy látszik, kevés a' tekintet; sőt elmellőzvén más szempontokat — ellenkezőn. —

Ezen tetthez képest, mely bizonyos hasznokra van ahoz értő által ekként kiszámolva, valljon nem lehet-é úgy okoskodni, hogy ha a' vasutak' ideje és szüksége Hazánkban is megjő, nem tanácsosb volna-é, előbb Pest és Szolnok között épittetni, mint Buda 's Bécs között? Ez által ugyanis nyernénk egy utat, de nagyon szükségest, melyen fővárosunkba lehetne szállitani a' tiszántúli gazdag terméseket, mint gyapjút, gabonát, sót, dohányt, pamutot, hamuzsirt, marhákat 's egyebet. Mert vajmi tömérdek marha- és ember-napszám vesz el a' fuvarban! mely kivált ily dolgozók' szűkében lévő vidéken, mint e' honrészünk, rettenetes kár: — 's vajmi sok faggyú és hús vesz el a' hízott marhák' hajtogatásában, mindenikőnk tudja: ellenben a' buda-bécsi út által, csak megkönnyittetnék azon út, mely igy is elég kedvezéseket nyujt a' kereskedésnek és utazóknak. Ennek azonban bővebb fejtegetését a' vasutakróli értekezésünkre hagyván, e' csekély észrevételt, bővebb elmélkedés végett említeni, érdekesnek gondoltuk.

Lótenyésztőknek. — Ladige' gazdasági héti irásában ez áll: Éjszaki Németországban egy jeles birtokban már majd 8 év óta több mint 20 ló teleltetik át nyers és meg nem vágott burgonyával. Ezen módra a' történet vezetett. Néhány szecskával és polyvával táplálandó kancza átviteték a' szarvasmarhák' istálójába. Itt a' béresek láták, hogy a' lovak örömest áthajoltak a' burgonyaevő marhák' jászolába, 's ha lehetett, loptak onnan eledelt. Erre az egyik béres a' lovaknak is adott burgonyát, eleinte csak tréfából, utóbb, mikor a' lovak egyre jóizűn ették, az uraság' engedelméből, rendesen. A' lovak simák, izmosak, vidorak lettek, a' mi a' táplálék' jóságát jelenté. Ezt a' többi szolgák is észrevették, kik a' dolgozó lovakkal bántak, és azoknak, hol csak lehete, adtak burgonyát, kivált pedig krumpliszüretkor. Végre minden lovak esténkint egy adag burgonyát kaptak. Ezen tartás mellett rövid idő alatt annyira gyarapodtak a' lovak, hogy a' szemből kevesebbet lehete nekik adni. Ez is jól ütött ki, — 's ezután ismét egy lépéssel többet tettek, mindig többet vonván a' szemabrakból el, 's a' burgonya-adagokat nagyobbitva, mignem a' tenyésztő' teljes megelégedésére, majd csupa burgonyára szorittattak, jól tápláltak és vidorak maradtak, 's mindig jóizűn ettek. Igy ezen udvarban mintegy magától hozaték be a' burgonyával-teleltetés, mai napig is mint igen czélirányos, megtartaték, és nem is egy könnyen fog eltörültetni, mert hasznai igen nyilvánosak.

Méhészeknek. — (Kivonat egy temesvári irásból, Augustus' 1ről.) — „Legczélirányosabb bánásmód az elszegényült méhkasok' kiteleltetésére. Tegyük, van 10 köpűnk, 's köztök 2, 3, melyek mintegy 9, 10—15 vagy valamivel több font mézet birnak, ezen 2, 3 kasból ki kell a' méheket verni, vagy a' ki ehez nem ért, ölje meg őket kéngőzzel. Az igy megnéptelenített kasokat jól be kell kötni, hogy a' mézhez és viaszsejthez semmi féreg ne jusson, 's el kell addig tartani, mig a' többi kasokból egészen kiették mézöket a' méhek. Ezen idő eljövén, kitörjük a' viasztáblákat az élő népséggel együtt, 's azokat a' néptelen köpűkbe tesszük. (Itt igen kell vigyázni, hogy az anya, vagy is királyné meg ne sértessék, különben az egész iparkodás hasztalan.) A' népesítendő kasok fejökre tétetnek, 's igy rakjuk be a' kitört táblákat népeikkel együtt. Ez megtörténvén, egy pár szivat dohány- vagy más füstöt fúvunk be, 's igy a' népet tollseprővel könnyen beseperjük. A' kas szokott helyére tétetik, 's ha a' kiürített kasban még maradt volna nép, ez magától befutand, ha a' kas földhöz rázatik. Ha van néhány mézzel töltött darab rózsánk, azokat a' méhek' nagyobb gyönyörködtetésére, éjszakára föltehetjük nekik. De mindez este történjék, mikor csöndesség van, 's még tél előtt, mikor a' méhek tudnak még repülni. Ilyen átvitelt egyik kasból a' másikba tél' idején csak a' legnagyobb szükség mellett végezhetni. A' kiüzés viszonyilag történhetik Julius, Augustusban, vagy September' elején. Én magam Jul. 30án 50 kasból hajtám ez óvakodás végett a' népet ki; a' kihajtott méheket más kasokba hagytam repülni, hol örömest fölfogadtattak. Ezen a' méhészetre nézve sok vidéken annyira rosz esztendőben, csak ily módon tarthatni meg a' méhkasokat, a' ki pedig mesterséges étetéssel akarja méheit kitartani, méheket és mézet vesztend el hasztalanul. —

Meisterburg Miklós.

Dérelleni szer. — (Egy öreg mezei gazdától). — A' gyönge növényeket ezen módon tudom a' dértől (hóharmattól, zuztól) megvédeni: A' közönséges nádat felül hasitsd ketté, 's tüzd azt a' megvédendő növény mellé úgy a' földbe, hogy a' nádhegyek kilássanak a' növény fölött. Talán (ezt nem próbáltam meg) a' szőlőtőke' fiatal hajtását is meg lehetne védni vele. De mivel talán ekkor nem lehetne elegendő nádat kapni, régi szőlővesszőket kellene helyette venni, azokat meghegyezve földbe dugni, 's a' hajtások fölé hajtani. Náddal bizonyos a' mentség, kivált ha a' tőkék közti üres helyre is szúratnak hegyes nádak. *(G. Bl.)*

Gabona-megkaszálás, Aug. 8ról. — A' bécsi újság szerint, egy franczia gazda tavaly rozsot vetett, a' gyorsan kinőtt vetést azon esztendőben kétszer megkaszálta, az idén pedig oly szépen megnőtt azon gabonája, hogy aratás előtt már hét lábnyi magas volt, 's igen gazdag aratást ada. Ezen új és jeles gabonatermesztési módrul egy Edwards nevű úr tudósitást külde bé a' franczia academiához, ki szerint a' bő gabonatermesztést ily módon eszközölhetni: A' gabonát, rozsot, árpát vagy zabot a' meleg évszakban, Junius vagy Juliusban kell elvetni, a' fiatal vetést ősszel kétszer le kell kaszálni; igy igen jó takarmányt kapni, a' gabona pedik jövő évben érős és bőven termő lesz. Minden okos gazda örömest megpróbálandja ezen módot, mely ha egészen igaznak bebizonyodik, a' gabonatermesztés igen fog emelkedni, 's marhatartásunk is erősebb leend.

A' közép Mayn' tájékáról, Jul. 20. — A' folyvást száraz időben oly tökéletesen kifejlődött nálunk a' buza és rozs, hogy egészen gazdag aratást várunk minőségre 's mennyiségre nézve. A' rozsról annál bizonyo-

sabban mondhatni ezt, mivel már van aratott és csépelt is. A' repcze is jól ütött ki, 's a' fekete jó-olajos mag igen gazdag olajszüretet igér. A' széna is, mint az első kaszálatbeli lóher, gazdag; 's mivel a' szalma is magas, a' tartós szárazság alig okozand takarmánybeli szükséget.

Baden (a' badeni nagyherczegségben) Aug. 3. — Többszöri bő eső annyira fölvidámitá erdejink' és mezejinket, hogy ismét minden a' legbujább zöldségben áll, 's a' mezei gazda jó sarjú-kaszálást reményl.

Pomerániából. — Usedom' szigetén egy jószágon az idén egy igen különös repczenövény termett; 20 különböző galya van, 's 6,088 beczö (siliqua, Schöte) termett rajta, a' kifejletleneket ide nem számitva, — igy minden ágon 304—305 beczö van, melyekben többnyire a' magvak' száma 35—40 és több. De ha egy beczőre csak 20 magot veszünk is, általában 121,760 magot ád a' növény. A' föld, melyen a' repcze termett, csak úgy volt bevetve; de már magában erős, és trágyázás által még miveltebb állapotba helyhezteték.

Páris, Jul. 18. — Noha a' mosatlan gyapjak a' különbfelé tartott vásárokon gyorsan elkapattak 's elég drágán fizettettek, a' mosott és osztályzott gyapjúval még is igen lassú eladások történnek, mivel a' gyárosok nem akarnak viszonylag elég magas árrt fizetni. A' külföldi gyapjak' árra sem emelkedett az idén. A' gyárbirtokosok' eladása épen nem olynemű, hogy többet fizethetnének az anyagért.

Egy igen nagy tartalmú séta-bot — ajándékoztaték, newcastlei levelek szerint, az ottani Sopwith nevű mérnöknek. Van benne, noha a' díszes séta-pálczáknál nem igen vastagabb, két tintatartó, tollak, tollkés, elefántcsontból egy papirossimító, gyujtófácskák, spanyol viasz, ostya, pecsétnyomó, viaszgyertya, több ív levél és rajz-papiros, teljes készület a' rajzoláshoz, rajz-ónok, ecsetek, kautsuk, tus, hév- és iránymérő (compass). Az egész pedig úgy rendelteték el, hogy minden eszközt könnyen használhatni. (*Mechanics Magazin*, 170. sz.)

Magyarország.

(időjárás.)

Közép-szolnok vármegye. Sülelmeden, Aug. 1. — Nálunk is nagy a' szárazság; a' kukoricza majd mind kisült: aratásunk azonban, melyet bevégzettünk, elég jó. — Széna sokkal kevesebb, mint tavaly: akkor lehetett egy szekér szénát 3—4 forinton venni, most már is 20 forintra hágott egy jó szekér széna, melynek ugyan fő oka a' Tisza vidéki vármegyékbeli szük szénatermés. A' marha nagyon kezd ócsódni; de nem is igen veszik.

Eger, Aug. 13. — Az egri szőlőhegyeken a' tőkék' kifakadása utáni fagyok a' mely fürtöket meghagytak, vékony szürettel biztatták szőlészeinket; de ha a' szárazság még tovább is uralkodik, még ezekhez sincs remény.

Vasvár. Rohoncz, Aug. 10. — Az idei gabonatermés e' tájon, sőt az egész megyében oly bő, milyenre sem emberek, sem jegyzőkönyvek nem emlékeznek. A' buza átaljában holdonkint 18: a' rozs 16: az árpa hasonlóan 16 keresztre üt ki, keresztjét 20 kévével számítva, melyből a' próbacséplés után öt fertály kila (pozs. mérő) jő ki: 's igy egy szem nyolczat kilenczet ad. A' juh, szarvasmarha 's egyéb állatink mind a' mellett is egészségesek, hogy legelőink elasztak: a' folyók 's kutak vízhijányt szenvednek. Sarjú, hajdina, répa, káposzta, hacsak nem esik, semmi sem lesz, kivévén a' hegyes vidékeket Steyer' és Ausztria' szélein, hol hetenkint kellemes eső lévén, ezekből sem lesz szükség: a' gabonaárr felette leszállott.

Pest, Aug. 16. — A' szárazság még mindegyre tart. Különös azonban, 's később időkben csudálkozni fognak rajta, hogy valamint több részeiben a' Hazának, úgy itt is ez utóbbi napokban gyakran menydörög, villámlik eső nélkül. Ma dél előtt is, midőn ezt irjuk, el van a' láthatár borulva, 's halljuk, hogy köröskörül dörög; az épen most érkezett utasok azonban állitják, hogy fejök felett is menydörgött ugyan; de alig esett néhány esőszem. Ekként már száraz felhők is dörgenek és villámlanak! —

Hirdetések.

T. Nógrád vármegyében Pesttől egy napi járóföldre, egy Uraság mintegy 800 darab birkáknak, és 30 darab szarvasmarháknak ez idei kiteleltetését ajánlja. A' feltételekről értekezhetni Pesten Hajó-utczában 626. számú házban Szakáll József úrnál.

Nagy-Bányától 3 órányira a' Szamos' térin fejérszéki határon, mely több ezer holdból áll, 's jó itató és árnyékos helyei vannak, tavasztól őszig, kihizlalásig, vállaltanak fel két ezerig való szarvasmarhák, 's darabjától nem kell többet fizetni 24 ezüst krnál. — Ugyanezen uradalomnak elegendő tavalyi 's idei takarmánya van, 4000 birka' teleltetésére akár kész pénzért, akár részben. Bővebben lehet értekezni ezek iránt Közép-szolnokban Sülelmeden az administratori tisztségnél, — vagy bérmentes levél által, N. Bányán és N. Somkuton keresztül Sülelmeden.

Gabonaárr v. czéd.

egy kila (pozsonyi mérő):

Városok' és napok' nevezése.	Buza ft. | kr.	Kétszeres ft. | kr.	Rozs ft. | kr.	Árpa ft. | kr.	Zab ft. | kr.	Kukoricza ft. | kr.	Köles ft. | kr.	Kása fr. | kr.	Lencse ft. | kr.	Kendermag ft. | kr.
Debreczen Augustus' 9ikén	6 —	4 —	3 15	2 45	2 30	5 —	6 —	9 —	— —	— —
N. Becskerek „ 5ikén	4 30	3 30	— —	2 —	2 —	3 15	— —	— —	— —	— —
Komárom „ 13ikán	4 36	3 57	2 24	2 15	2 —	4 15	— —	— —	— —	— —
Pécs „ 6kán	4 —	3 —	2 30	3 —	2 —	4 —	— —	— —	— —	— —
Losoncz „ 11ikén	4 —	— —	2 30	1 45	1 30	— —	— —	— —	— —	— —
Mosony „ 11ikén	5 18	2 51	2 51	2 21	2 21	4 —	— —	— —	— —	— —
Fejérvár „ 13ikán	4 51	3 3	2 33	2 21	1 33	4 51	— —	— —	— —	— —
Kőszeg „ 10ikén	4 45	— —	3 20	2 40	1 57	— —	— —	— —	— —	— —
Eger „ 11ikén	4 45	3 30	3 —	2 —	1 30	— —	— —	12 —	— —	— —
H. M. Vásárhely 11ikén	5 —	4 —	— —	3 —	2 30	— —	— —	— —	— —	— —
Pest „ 16ikán	6 10	4 —	3 30	2 50	2 —	5 20	6 —	12 —	16 48	16 48

PÉNZKELET Augustus' 13ikán 1836: 5 pCtes = 104 $\frac{3}{5}$; — 4 pCtes = 100 $\frac{1}{3}$; — 3 pCtes 75 $\frac{9}{11}$; — 1834iki kölcsön: = 66; ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

15. Szám
PESTEN
Szombat.
August. 20kán
1836.

Hetenkint kétszer
felévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkesztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

Utmutatás a' répaczukorgyártásra kicsinyben,

mint azt a' franczia királyi, középponti gazdasági társaság ismerteté meg.

(Bulletin de la Société d' encouragement.)

Ezen munkához tartoznak a' következő igen egyszerű eszközök:

Reszelők. Fűrész-idomú késekkel megrakott dobokbul állanak, a' kések megakadnak a' betett répákban, 's forogva eltépik azokat a' feszesen odaszoruló oldalak között.

Sajtók. Fa sajtók használtatnak vas srófokkal; a' borsajtók is czélirányosak, ha a' sajtólap' nagysága két négyszeg-lábra kicsinyittetik. Egyszerre mintegy három lábnyi magasan rakatnak és nyomatnak le a' sajtózsákok a' sajtólapon, melyre sövény-födél van téve, hogy a' kinyomott nedv összegyülhessen, 's csöveken által lefolyhasson. A' sotuzsák-párok keresztben tétetnek egymásra, 's mindenik réteg valami sövény által választatik el a' többiektől.

Sajtózsákok. Elég, ha a' répabél egy négyszegletű, jó ritka vászondarabra tétetik 's körültakartatik. Ez egy közönséges asztalon történik, melynek három széle fölemelt karimáju, azon oldal felé pedig lejtős, hol a' karima hibázik. A' ruhába tett bél kiegyenesittetik henger vagy sodrófa által, az asztal előtt álló teknőbe befoly a' sodrófával kinyomott nedv.

Sövények fúzvesszőkből vagy léczekből. Ezek egyenesek, a' lelapított zsákoknál szélesebbek, fűzágakból fonatnak, vagy léczekből tétetnek össze, melyek hat vonalnyira állanak egymástól, 's vas dróttal köttetnek össze. Lehet minden végöket fehér pléhvel is körülfogni, 's ekkor még jobban megerősithetők.

Csöbrök. Ezek alkalmasabbak és erősebbek, ha fa abroncs helyett vasat kapnak.

Kazánok. Egy közönséges kazán vagy vasfazék is elegendő, melyet kemenczébe lehessen bebocsátani, a' hol igen hamar fölmelegszik. Legyen csapja (kakasa) is, melyen által kiürittetik.

Szűrő. Egy kis csöbör, melynek egy ujnyira a' rendes fenék fölött más átlyuggatott feneke van. A' második fenékre egy szűrőruha tétetik, 's 5- vagy 8-szorra megtöltetik 12—15 ujnyi magasra megnedvesített szemes csontszénnel, mely rétegenkint gyöngén benyomatik; végre az utolsót nedves szűrőruhával betakarjuk, mely átlyuggatott fenék'

segedelmével helyén tartatik. Az átszürés épen úgy történik, mint a' szappanos lúg-készitésnél.

Csészék, tányérok a' párologtatásra 's befőzésre. Ezek laposak és fogantyúsak legyenek, hogy könnyen ki lehessen őket üríteni. Arra szolgálnak, hogy tisztitás alatt bennök a' nedv egynegyednyi magasra legőzölögtessék.

Habszedő kanalak. Fehér pléhből vagy rézből készittetnek, 's két három akkorák, mint a' háznál szokásban lévők.

Akók. A' szokott fa akókat használhatni, de a' rézből valók jobbak, tartósabbak.

Merőkanál, melybe egy vagy két pint nedv (2—4 fontnyi) férjen.

Égető kőcsög az állati szén' föléleszlésére. Tágas és nem magas kőcsög öntött vasból, melyben keverés történik egy a' födél' lyukán keresztül menő görbe pálczával.

Fa minták (idomok, formák). Fa dongákból készittetnek, 's fa vagy vas abroncsokkal összeszorittatnak. Sőt még apró hordókat is használhatni e' végre, melyek egyik fenék' hijával vannak, másik fenekök pedig átlyuggatott. Állásokra tétetnek azon tányérok fölé, melyekben a' lecsepegő szirup összegyüjtetik. —

Ezek voltak a' szükséges eszközök, melyeket le kelle irnunk. Most átmegyünk a' czukorrépára, 's elmondandjuk a' czukorkészités' egész módját. —

A' czukorrépa' fajtái. Minden fajták között legjobbnak tartatik a' sziléziai fehér répa. Nedve legtisztább, 's igy legkönnyebb vele bánni.

A' levél' leszedése. Mikor a' répa utolszor kapáltatik vagy inkább töltetik meg, jó a' leveleket a' földhöz igen közel elmetszeni, mert utóbb elromlanak, most pedig takarmánynak igen jók.

Répaszüret. A' répa megérésekor, vagy egy pár nappal az előtt, ásóval szedetik ki. Az alsó gyökerek levágatnak, a' gyök' felső része kimetszetik késsel egész a' levélnyelekig, a' marháknak takarmányul szolgálandó, a' gyököt (répát) megtisztitjuk a' földtül, de sértéseiket előbb meg hagyjuk gyógyulni, mint a' vermekbe eltennők; a' mi hulladékot takarmány gyanánt föl nem etetünk, helyben elássuk, 's igen jó trágyát kapunk belőle.

Répaeltartás. A' fagy előtt feldolgozandó répát apró halmokban tarthatjuk csűrökben, pajtákban, sőt még szabad ég alatt is, ha 8 ujnyi vastagon földet terítünk reá. A' többit (télre maradót) 3—3 lábnyi széles és épen oly mély vermekbe rakjuk, oly hoszan, a' mint szükséges, de jó legalább minden 12 lábnyira egyegy közfalat hagyni. E' vermekbe a' répát gondosan kell lerakni, hogy meg ne törődjék; apró porfölddel 12—18 ujnyi vastagon kell őket betakarni 's úgy, hogy ferde födél-idomot mutassanak. 5—6 lábnyi távolságban száraz rózsét teszünk a' verembe, 's azt néhány ujnyira ki hagyjuk állni a' födélből. Egyik végen nyitva marad az árok, 's belőle ott naponkint kivétetik a' szükséges répamennyiség.

A' répák' megmosása, vagy tisztogatása. Ez igen egyszerű; a' répát egy félig vízzel telt teknőben vén seprővel kell abajgatni, vagy vízbe merített kosárban rázni.

A' nem igen szívos földben a' letisztitás már elegendő, mert a' föld és az oda ragadt kövek könnyen lehullanak. A' könnyű, nem köves földben gyakran oly tiszta a' répa, hogy tisztogatás nélkül reszelhető.

A' répareszelés. Ehez két személy szükséges; az egyik a' bódát (fogantyút) hajtja, a' másik a' répát lassankint a' dörzsölő henger alá vezeti kézzel vagy fával. Ha a' hengert ló vagy ökör által hajtatjuk, természetesen csak egy ember kivántatik hozzá.

A' répák' kisajtolása. Mikor a'|ból be van a' ruhába takarva, egy kevés nedvet kihúzunk, a' sodrófával megnyomva a' ruhát, a' meglapított ruhákat pedig a' sotulapra, a' mondott módon, fölrakjuk. Eleinte kevessé, utóbb egyre jobban megnyomatik a' sajtó, mig végre semmi lé nem jó; ekkor új nyomás végett leeresztetik a' sajtó. A' kapott nedv mindjárt megtisztittatik. A' megnyomott bél nemcsak jó eledel a' juhoknak, ökröknek, kiváltképen pedig a' fejősteheneknek; hanem könyuyen el is tartható, ha megszárittatik. E' végre zsákba vagy hordókba tétetik, 's mielőtt a' urarháknak adatnék, kevés vízzel megnedvesittetik *).

Tisztitás mésszel. A' nedv úgy fölhevittetvén, hogy az ujt benne el nem lehet tartani, azután pedig illő mennyiségü mésszel kevertetvén, 's reá forrás' kezdetéig tüzeltetvén, erős habot ad, 's néhány percznyi nyugvás után egészen tiszta lesz, 's nem mutatja az égető mészizt. E' végett jó kicsinyben kikeresni a' hozzá adandó mész' illő viszonyát; rendesen 1000 pint nedvre 6—7 font mész adatik September' végétől Novemberig. (ha a' pintben 2 font víz van).

Az égett mész' kiszabott mennyiségét lassankint forró vízzel megoltjuk, mig egyidomú kását kapunk csombókok nélkül, 's azután annyi vizet adunk hozzá (mintegy nyolczad sulyát a' mésznek), mennyi kell, hogy híg tej képződjék belőle. A' mondott módon fölhevített nedvet megkeverjük, azután mésztejet adunk hozzá, 's 3—4 másod-perczig erősen kavarjuk, 's ekkor a' vegyületet minden vegyités nélkül addig forraljuk, mig habzani kezd; de ekkor a' tüz nyomban betakartatik, 's a' fazék elvétetik a' kemenczétől, 6—8 perczig nyugton hagyatik, 's ekkor a' tiszta nedv lehúzatik.

Bánásmód a' megtisztított nedvvel. A' tiszta nedv kádba vagy medenczébe vonatik le, melyből lassankint a' merőkanállal a' szürő-edénybe öntözletik. — A' hab és ülepedet vászonra csepegtettetik, vagy vászonzsákba öntetik, lassankint fa sajtóval kinyomatik, 's trágyaképen használtatik, előbb mészporral kiszárittatván, 's azután a' földön kiterittetvén.

Első megszürés. A' nedvet, miután a' szemzett szénen által leszüreték, lassankint a' tányérba öntjük, 's minél gyorsabban kipárologtatjuk. Ekkor hozzá adhatjuk még azon finom szenet is, mely a' szemesnek fölélesztésénél elvált; ennek egy része a' habban gyülend össze, melyet a' második tisztitásnál hozzá adhatni.

Kipárologtatás. Folytatjuk a' forralást, a' habzó-kanállal keverünk, 's a' dolgot igen jó tüz által siettetjük, mig a' nedv' kétharmada kigőzölgött; ekkor a' szirupot kádba öntjük, melyből egy második szürőbe eresztjük. A' párolltató csésze addig másik tisztitásbeli nedvvel töltetik meg.

Második szürés. Ez az elsőhöz hasonló módon történik; de ez végződvén, azon szürőn által egy másik tisztitásbeli nedvet kell átbocsátani, 's azután annyi vizet felönteni, hogy a' szénből minden czukros anyag kiüzessék.

Befőzés. A' másodszor tisztított, bepárologtatott szirup, néhány óráig változás nélkül eltartható; de még is jobb mindjárt egészen bepárologtatni; ezen utolsó főzés nevezetik befőzésnek.

Nem nehéz ezt vezérleni, ha a' tisztitás és a' két megszürés jól mentek végbe, 's elég állati szenet vettünk hozzá. Minthogy ezen

*) Ezen bél cichorium-kávé gyanánt is használható, ha megpergeltetik 's őröltetik. Igen jó izt kap, ha ½ félig pergelt kávéval vegyittetik, 's úgy jó még csak tüzre 's kávé-őrlőbe.

szén nem drága, 's kiizzaszlás (mégégetés) által jó tulajdonait újra kapja, legjobb minden szűréshez 6 fontot adni belőle 100 font nedvhez. A' szirup' megtisztulása, melyet okoz, minden további munkát igen megkönnyebbít.

A' befőzés igen könnyen történik egy igen lapos, négyszegű vagy kerekes edényben: ebbe csak 2 ujnyi magasan adatik a' szirup, 's forraltatik és apró habzó-kanállal kevertetik (ha igen emelkedik, egy darabka vaj dobatik belé, 's azonnal le fog szállani); ha főzés közben a' gőzmennyiség kevesebbül, a' befőzési fokhoz közel a' szirup; a' concentrátio' szükséges foka is közel van, mikor a' kanálról igen szirupidomúan foly le a' nedv. Ha valljon a' kellő concentrátiói (sűrüdési) fokot megkapta-e már, ujunkkal igy próbáljuk meg: ujunk' hegyével leveszünk egy csepet a' kanálról, 's a' hüvelyk és mutató ujjal összenyomjuk, mikor a' két ujt egymástól elveszszük, megtöréskor meg kell a' czukorfonálnak görbülnie.

Ekkor a' csészét elvesszük a' tűztől, 's az egész szirupot átöntjük egy rézpléhvel abroncsolt kádba, vagy egy nagy kazánba, mely valami vékában áll, 's ronggyal vagy szalmával van körülrakva, hogy a' szirup igen hamar meg ne hüljön benne.

A' tányér ismét tűzre tétetik, 's egy adag nyomban kifőzetik benne a' mondott módon, az előbbi hűlő sziruphoz jutandó. És igy teszünk, mig 5 vagy 6 befőzéssel elég szirupot gyüjténk össze.

Ekkor, az egész tömeg gyöngén összekevertetvén, egy vagy több mintát, vagy a' jegesitő (krystallizáló) edényt tölthetni meg vele.

Krystallizálás (jegesités). A' jegesedés' könnyebbitése végett jó a' mintákat zárt 's langymeleg szobába tenni. Eleinte be kell fúteni; de ha egyre rakatnak be új minták, a' mérséklet magától is kellő fokon marad. E' czélra minden rendesen fűtött szoba alkalmatos.

Lecsepegtetés. Mikor az egész tömeg jól jegesedett, a' dugasz kivétetik a' mintanyilásból, hogy a' melasszok (üledékek) kifolyhassanak. A' szobamérséklet oly meleg legyen, mint a' meleg házaké, hogy a' lecsepegés el ne késsék.

Ha a' durva czukor eléggé lecsepegett a' mihez 8—12 nap kivántatik (néha a' hegy felé $\frac{1}{4}$ vagy $\frac{1}{5}$ rész kivétetik), a' tisztitó gyárokba küldhető, vagy száraz meleg helyen még deszkákra rakható, 2—3 ujnyi rétegekben.

Ha a' lecsepegés egy kissé nedves pinczében elég hoszan történt, a' czukorkalap' felső része egész a' fehérségig megtisztulhata, — a' beszivott nedvesség magával vivén el a' sókat és idegen testeket. Az ily egészen megtisztult réteget levághatni, 's a' háznál megtarthatni.

Az üledékek' befőzése. Minden melasszot ismét be kell a' csészében főzni és még nagyobb gonddal, mint a' szirupot, mivel könnyebben megég. Ha igen jó minőségü, a' befőzés után mintákba öntetik, hogy, alább megmondandó módon, a' jegesült czukrot szűretővel (Klürsel) megtisztitsuk; de ha czukra kevés, a' befőzésnél kapott anyagokat mind kő korsókba, öntött vas kazánokba, vagy jól abroncsolt hordókba öntjük össze. Több kevesebb idő után második lassú jegesedés történik; ekkor az üledék kiöntetik, a' krystallok kanállal kivétetnek, 's mintában vagy szűrőruhával betakart lyukacsos fenekü kádban lecsepegtetnek. Mikor jól lecsepegett, úgy bánhatni vele, mint az elsővel, noha nem olyan szép.

A' második üledéket is, harmadik jegesedés végett, még egyszer befőzhetni, ha egy évig nagy edényekben tartjuk. Az akkor eredő krystallokon úszó nedvet utolsó melassz-

nak tekinthetni, 's barom-étetésre használhatni, 8 rész vízzel higitva, 's 12 óráig vegyitve tartva az állatoknak adandó szalma vagy szénaszecskával. — A' kinek pálinka-égetéshez van kedve, pálinkát égethet ezen utolsó szirupból, vagy eczetet gyárthat.

A' durva czukor' tisztitása szűretővel. A' durva czukor' ezen tisztitási módja igen könnyű; de jól jegesedett czukor kivántatik hozzá, 's e' végett a' befőzött szirupot, mihelyt elegendő van, be kell a' mintába önteni, 's azután a' jegesedést csöndesen bevárni.

Azután az úgynevezett szűretőt vagy tisztitót készitjük, jól lecsepegtetett durva czukrot, vagy megnedvesített 's jól megsajtolt melasszot fölolvasztva $\frac{1}{3}$-nyi nehéz vízben, a' hőség' segedelmével; mikor a' nedv közel van a' forráshoz, 100 font durva czukorhoz mintegy 3 font finom porrá tört csontszenet adunk, jól megkeverve; azután pedig néhány másod percznyi keverés mellett, két pint vízben fölvert két tojás' fehérét, székét és héját teszszük hozzá, vagy a' helyett $\frac{1}{4}$ pint vért, ezt 2 pint vízzel vegyítetlen; ezután keverés nélkül fölforraljuk, 's forrva tartjuk néhány perczig a' nedvet.

Ekkor tisztán levonatik a' nedv, 's szűrőbe öntetik, melyben 8—10 font szemes csontszén van; először csak víz szűrődik át, melylyel a' szén nedvesítve volt, ez leöntetik, 's mikor a' többi rész édesen szivárog le, összegyüjtetik, de addig kell várni, mig egészen szirupidomú lesz, hogy mint szűrető vagyis tisztitó eltartassék; szűretőt tehát a' harmadik átszivárgó nedv ad.

A' közepső folyammal, mely czukros, de nem szirupidomú, a' szűrő' kimosását kezdjük meg, 's azt forró vízzel végezzük. Az igy kapott levet ismét szűretővé csinálandó czukor' fölolvasztására használjuk.

A' meghült szűrető a' jól krystallizált és lecsepegett czukor' megtisztitására szolgál. A' czukortömeg' fölületét megsimitjuk, a' széleken lévő krystallokat levakarva, egy darab posztóval betakarjuk, mely az előtt megnedvesitteték 's kihúzatéк.

Egyszerre csak fél pint tisztitó öntetik egy 55—65 fontos czukorkalapra, 's ezen adag naponkint 4szer ismételtetik két napon által, mindannyiszor megsimitva a' czukortömeg' fölszinét; jól lecsepegtetvén kész a' munka.

A' czukorsüveg' hegyét elmellőzvén, az elrakás úgy történik, mint a' durva czukornál. Az első, szénen át leszürt 's eléggé kipárolt szirupot épen úgy használhatni a' tisztitásra, mint az úgynevezett tisztitót.

Minden tökéletlenül lecsepegett rész egy mintába tétetik, hol egészen le hagyjuk csepegni; $1\frac{1}{2}$ vagy 2 pint szirupot még adhatni hozzá.

Azon első csepegő szirupot, melyet a' szűretővel tisztitáskor kapunk, más tisztitandó czukorra öntjük, 's igy a' szűretőt felét meggazdálkodjuk.

A' második tisztitás' első tisztátlan szirupját befőzzük durva czukorrá.

Az utolsó kiöblintési vizek a' szűrőrül, ha már szűretőt továbbá nem készitünk, magán vagy szürt répanedvvel kipárologtatnak.

Az állati szén' újra-élesztése. Hogy a' már használatban volt szén ismét hathatós legyen, többször mosassék ki vízzel. Ugyanis a' szűrőbül kivett szén félig vízzel telt edénybe tétetik, 's ott durva seprővel jól kavartatik. A' durva szénszemeket le hagyjuk ülni, 's a' zavaros vizet leöntjük; helyébe tiszta vizet töltünk, jól megkavarjuk, 's letöltvén a' vizet, a' szén kivétetik, hogy lecsepegjen. Jó, ha a' levegőn, vagy meleg sütő-kemenczében szárittatik meg; azután pedig a' pergelő edénybe tétetik, 's égettetik, mig minden részében elég-

gé barnaveres, 's nagyszagú gőzt már nem bocsát ki; még mikor forró. megszitáltatik finom szitán, hogy minden portol megszabadúljon; de a' por nem vész el, hanem, mint már mondók, a' nedv' első bepárologtatásánál betétetik.

Az igy elkészitett szenet jó még a' használat előtt egyszer kimosni. Az igy fölélesztett szénhez minden munkálat után csak egy huszadrész új szenet kell adni.

Azt kell még végtére megjegyezni, hogy minden munkát a' reszelésnél kezdve, az utolsó kipárologtatásig, sőt a' mintákba töltésig igen kell siettetni; mert ha a' kevessé sűritett nedv, vagy szirup állva marad, megromlik és kevés krystallt ád, sőt nem sok idő mulva csak melasszot adna jégczukor helyett.

E l e g y.

Az amerikai egyesült tartományok' vasútairól. — Hihető adatok szerint, a' megkezdett vagy kimért vasútak az egyesületekben 3000 angol mérföldre terjednek. Minden yard (angol rőf, a' magyarnál 60 párisi vonallal nagyobb) az ide megkivántató sinekből $62\frac{1}{2}$ fontot nyom. Minthogy pedig 1 mérföldben 1760 yard van, minden mérföld' kettős vasösvényére 238 tonna vas kell, ide nem számitva a' lánczokat, srófokat 's a' t.; mely szerint minden angol mérföldre bizvást számithatni 750 tonna vasat, a' mondott 3000 mérföldre pedig 750,000 tonna kivántatik meg. Angliában annyira is kerestetik a' sinvas Amerika' számára, hogy ugyanazon vas-szál, mely tavaly a' wallisi bányákban 6 font sterlinggel (60 e. forint) és 10 shillinggel (mintegy 5 e. fr.) fizetteték, most 9 fonton és 10 shillingen jegyeztetik föl. Uj-yorki levelek szerint némely amerikai házak kötést is tettek Angliában 400,000 tonna sinvas-szállitásra. Ha a' vas' tonnája 50 dollárra tétetik, az amerikai nép lekötelezte magát, hogy sinvasért Angliának 20,000,000 dollárt fizet, — és ha minden ajánlott és javaslott vasút angol vassal sineztetik ki, 50 millió dollár (100 millió pengő forint) sétáland által Angliába, és pedig egy oly anyagért, mely a' legjobb szénnel együtt olly bőséggel találtatik az éjszakamerikai hegyekben, hogy azzal az egész föld' szükségét ki lehetne elégiteni! (*Mechanics Magazin*, 670 *sz. az American Railroad Journal szerint.*)

Üző szer a' poloskák (büdös férgek) ellen. — Berand egy irásában a' franczia academiához azt közli, hogy chaumonti kastélyát az ott nagyon elszaporodott poloskáktól úgy szabaditá meg, hogy minden teremet és szobát újdon szénával töltetett meg. A' fris szénába eltemetett bútorok is teljesen megszabadultak ezen rút csapástól. (*Hermes. 7. sz.*)

A' tengeri-termesztésről. — Theresienfeldről Ausztriában, Aug. 13. — Petri Bernát gazdasági tanácsnok és birtokos úr levelezőnk igy ir: A' kukoricza minden europai országban, hol az éghajlat neki kedvező, egyre nagyobb gonddal miveltetik. Honunk e' részben az első országok közé tartozik, mert itt ezen igen hasznos növény mindenfelé el van terjedve. De a' legolcsóbb és czélirányosabb használás és ültetésmód itt is ösmeretlen. Mi erről szólunk röviden.

A' mi a' kukoriczaszemek' használását illeti, ez eléggé közönséges és ismert, de nem annyira az, hogy czukorral bővelkedő szára 2—3 ujnyi darabokra szeletve, 's száz fontjára 100 font viz 's egy font abban fölolvasztott só adatván, összetapodtatván, 's 6 óráig (egy etetéstől a' másikig) állni hagyatván, hogy a' megszáradt tápláló anyagok fölolvadjanak: a' szarvasmarháknak igen kedves és tápláló eledelt ád annyira, hogy azok ezt oly jóizún eszik, mint akármely szénát, 's általa minden szal-

mák között leginkább tápláltatnak. Sőt még theresienfeldi juh-gazdaságomnál, az egészen tiszta spanyol eredeti juhok is már több éven által nem kapnak egyéb téli takarmányt, mint ilyen sós vízben föláztatott kukoricza-szecskát, minden más keverék nélkül, 's mind ezek, mind lovaim és szarvasmarháim igen jól vannak ezen eléggé nem dicsérhető takarmánynyal.

Ezek után a' kukoricza-ültetés' elveihez lépek által. Minden gondolkozó, okos mezei gazda tudja azt, hogy gondos mivelés által oly karban tarthatja földeit, mintha trágyázná; hogy p. o. a' jó időbeli szántás mellett a' levegő' létrészei, milyenek a' savitó, a' szénsavany és több gáznemű anyagok, egyesülnek a' földdel, és a' trágyát nagy részint pótolják; ezekből pedig azt következtetendi, hogy a' levegőnek trágyázó erejét használnia kell szántás és kapálás által a' magbevetés előtt, 's a' kapát kivánó növényeknél növekedésök közben is. Ki nem tapasztalta az őszi szántás' jó befolyását a' tavaszi vetéseknél, 's a' növények' éledését a' megkapálás után? Ennek oka pedig, hogy a' levegőbeli anyagok, ide számlálva a' vizet is alkotó részeivel, egyesülnek a' földdel, 's a' tápláló anyagokat ennek fölszinén szaporitják *).

Ezen elvek szerint a' kukoriczaföld őszszel jó mélyen fölszántatik, reá jövő tavasszal megboronáltatik, azután pedig a' tőlem föltalált ültető ekével, mely burgonyaültetésre is jó, 22 ujnyira egymástól, 4—5 ujnyi mély barázdák szántatnak, melyekbe a' kukoriczaszemek 11—12 ujnyi távolságban rakatnak, 's ha a' föld kivánja, egy marok jó vén porhanyós trágya adatik hozzá. (A' többi kapálási, töltési 'stb. munka úgy marad, mint már szokásban van.) — Egy ily ültető ekével naponkint 12—14 hold földet kibarázdázhatni, tehát az más 12—14 ekével ér föl a' kukoricza- és burgonya-ültetésnél. Különösen használható pedig ott, hol nagyban üzetik a' kukoriczatermesztés, hol a' téli takarmány kukoriczaszárból kerül ki. Én p. o. hasonló czélból 300 ausztriai holdat ültetek be évenkint kukoriczával, 's a' munkát két ily ekével 2 hét alatt végzem, mig a' szokott ültetésmód szerint 300 két ökrű ekére volna szükségem; következésképen 276 napot gazdálkodom évenkint meg *).

Laurence' kettős maceratio-módja a' répaczukorgyártásnál. — Kémlőnk' 8. számában emlékezénk Schüzenbach' jeles módjáról, mely szerint ő a' czukorrépából 10 procent durva czukrot kap. Hasonló nevezetes mód emlittetik a' „Hasznos ismeretek' újságának" májusi kötetében, melyet Laurence úr czukorgyártó már 1832ben föltalált (Gracedien helységben, Dept. de la Charente Inferieure) 's mely most elég tökéletességre jutott, 's képes az egész czukorgyártásnak más irányt adni. 1000 font répareszelék (kása) 992 font nedvet ád 5° (foknyit) és 444-et 2,5°. Nem kell hozzá sajtó, zsák, sövény, és 200 frankba jött szerszámmal 24 óra alatt mindig 400 hectoliter **) nedvet kaphatni. A' nedv 24 óra után sem kezd forrni; a' munka egyszerű, gyárt illető, kevesebb kezet kivánó, mint a' régi mód; a' tisztitás és befőzés igen könnyen történik szabad tűz fölött. A' hátramaradó bél még jó takarmányt ad és soká eltartható. Laurence úr még más hasznot is igér

*) A' porhált föld jobban bebocsátja magába a' harmatot; de a' meleget is hamarább kiereszti vén, maga felett nagyobb levegői izzadást vagy harmatot is szerez mind este, mind reggel, mint a' keményebb föld. Szerk.

*) Ezen ültető eke' képét rövid időn közlendjük. Szerk.

**) Egy hectolitre-ben van mintegy 54 würtenbergi pint.

belőle, p. o. hogy a' szokott mennyiségü állati szén' hozzáadásával első öntésre szép czukrot kap. L. úr igéri, hogy jutalmasan kész alkudozni a' czukorgyártókkal bánásmódjáról, 's jelenti, hogy eszközei egyszerű rajzolás szerint javithatók. Két óra alatt kiki megtanulhatja az egész gyártásmódot.

Időjárás.

Mosony, Aug. 16. — A' Jul. 26iki esőnek nemcsak hogy haszna nem látszik; de még inkább mezeink és kukoriczáink azóta annyira elhervadtak és elsültek, hogy marháinkat csak a' víz táplálja, a' kukoriczára pedig a' remény elmult, melynek hijányát az árpának kell pótolni.

Gabonának árra: ó buza 3 fr. 30 kr-tól 5 fr. 15—30 kr-ig; szinte úgy keleget az új buza is a' nisideri és m. óvári piaczokon; rozs 2 fr. 45—54 kr.; kétszeres 2 fr. 45 kr., 3 fr.; ó és új árpa 2 fr. 12—21 kr.; kukoricza 4 fr. 15—30 kr.; zab 2 fr. 15—27 kr.

Ezen hónap' 12-én reggel 2 órakor a' sz. miklósi uraság gróf Zichy Károly volt kincstári elnök' szérűin tűz támadván, az egész idei gabona-termése a' pajtával együtt porrá égett, csak szerencse, hogy zabja még be nem volt hordva.

Csongrádban Sz. László**n**, Aug. 14. — költ, 's elkésett, de tisztán felfogó értesitésnél fogva, az őszi ott 4—5: a' tavaszi árpa és zab 2, 3, 4 magot adott: egy holdra pedig 4—5 kila (pozs. mérő) őszit, 's 3, 4 kila árpát lehet számitani, őszi repczéből másfél, tavasziból fél kila vagy egy véka lett.

Baranyában Jánosin — idei gabona-nehézség, egy kila: bánáti faj búza 90 font; alábbvaló 86 font; kétszeres 86 font; rozs 86 font; tavaszi árpa 72 font; zab 45 font; őszi repcze 75 font; tavaszi 74 font; az őszi repcze 11 fr. 30 kr. v. cz.; a' tavaszi 10 fr. v. cz.

Pest, Aug. 19. — Úgy látszik, mintha az idő meg akarna valahára egyszer már esősödni, kukoriczánkon ugyan többé nem segithet; de ellenben a' legelőkre és szántáshoz megköszönhetetlen volna. — Én is, mások is a' későbbi ugarokba széltiben vetjük a' rozsot, oly reménnyel, hogy ha esős lesz az idő, még ez ősszel megkaszáljuk, 's félig száritva szalma közé keverjük.

Gabonaárr. v. czéd.

egy kila (pozsonyi mérő):

Városok' és napok' nevezése.	Buza ft. | kr.	Kétszeres ft. | kr.	Rozs ft. | kr.	Árpa ft. | kr.	Zab ft. | kr.	Kukoricza ft. | kr.	Köles ft. | kr.	Kása fr. | kr	Lencse ft. | kr.	Kendermag ft. | kr.
Ungvár Augustus' 11ikén	4 12	3 54	2 36	2 24	2 —	3 —	— —	—	— —	— —
Arad „ 12ikén	4 30	3 30	3 —	2 30	2 33	4 —	— —	—	— —	— —
Ujbecse „ 12ikén	4 45	— —	— —	2 15	2 —	3 —	— —	—	— —	— —
Szeged „ 13kán	4 30	3 30	3 —	2 30	2 30	4 —	3 —	—	— —	— —
Miskolcz „ 13ikán	4 54	3 36	2 45	2 6	1 36	3 24	9 45	—	— —	— —
Pécs „ 15ikén	4 30	3 —	2 30	2 45	2 —	4 —	— —	—	— —	— —
Mosony „ 16ikán	5 20	2 54	2 48	2 20	2 20	4 20	— —	—	— —	— —
D. Földvár „ 10ikén	5 40	4 —	— —	3 —	2 —	— —	— —	—	— —	— —
Soprony „ 4ikén	7 —	— —	3 15	2 48	2 —	— —	— —	—	— —	— —
Pest „ 19ikén	6 —	3 —	2 52	2 48	2 10	5 —	4 —	—	— —	— —

PÉNZKELET Augustus' 17ikén 1836: 5 pCtes = 104 $\frac{7}{12}$; — 4 pCtes = 100 $\frac{1}{12}$; — 3 pCtes 75 $\frac{7}{12}$; — 1 pCtes 25; — 1834iki kölcsön: 500 = 570 $\frac{5}{8}$; — bécsi bank. 2 $\frac{1}{2}$ pCtes 65 $\frac{3}{4}$; — Udv. Kamar. 2 $\frac{1}{2}$ pCtes 65 $\frac{1}{2}$, 1 $\frac{3}{4}$, pCtes 46 $\frac{1}{2}$; ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

16. Szám
PESTEN
Szerda.
August. 24kén
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkesztőnél

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

A' bevétel' és kiadás' szoros mérlegezéséről.

Ha el nem távozunk azon nézőponttól, melyből kiindultunk, hogy tudniillik minden gazdaságnak végczélja az évenkinti tiszta jövedelmezés, akkor e' czél' elérésére kifejleszteni kell minden erőket, melyekkel csak birunk; használ venni, a' minek csak lehet; de más részről pontosan is kell feljegyezni minden költséget és minden nyereséget, mert egyedül igy fogjuk tudni, ha közeledünk-e kitűzött czélunkhoz, vagy távozunk tőle?

Elv gyanánt mondottuk el, hogy magas és tartós kamatozás felé kell irányozva lenni minden gazdaságnak. Ennek létesitésére, mint mondottuk, az erők' kifejlesztése és alkalmaztatása szükséges. A' főerők' egyike a' pénz, mozgásba ez hozza a' többi erőket. Hogy jövedelmezéshez hamar jussunk, sebes és hatalmas cselekvés kivántatik meg; de ennek folytonosnak kell lennie, ha azt kivánjuk, hogy a' tiszta jövedelmezés gyarapodjék, 's tartósan alapittassék meg. Már pedig közönségesen többféle eszközzel élhetünk valamely czél' elérésére. A' leghelyesbeket és leghatósbakat választani, 's azoknak legkisebb mennyiségével a' czélba vett következést előteremteni, ez egy okos és értelmes bánásmód' feladása. Már pedig minél kevésb eszközökre van szükségünk a' bizonyos és biztosított kamatozás' elérésére, annál olcsóbban jutottunk hozzá. Ennélfogva, mielőtt a' czélunk' elérésére szolgáló eszközöket alkalmaztatjuk, szorosan fel kell vetnünk, számuk nem szorittathatnék-e kisebbre, a' nélkül, hogy a' jövedelmezés csonkulást szenvedjen. Igy hogy milegesbben fejezzem ki magamat, ha valamely gazdaságban javitást akarok tenni, a' kamat' magasbitására czélozólag, mindenek előtt az ezen javitásokhoz megkivántató költségeket kell számba vennem, 's azokat a' kamatnak, melyet elérni kivánok, ellenébe helyheztetnem. Ha a' kamat nem teszen túl a' költségeken, akkor a' vállalat legtulajdonabb értelmében javitásnak nem neveztethetik, mert ennek végczélja, a' magasbított évenkinti kamat, nem érettetik el. Erre 's ilyesekre gondosan ügyeljen az okos kormányzó, 's pontos számolás által kutassa ki, tanácsos-e ilyes vagy olyas javitáshoz fogni? 's ha igen, azt olykép létesítse, hogy a' kiadások ne csak fedeztessenek, hanem még azonfelül szép summa maradjon fenn.

De összeütközések is jöhetnek elő, mert sokféleképp magasbíthatni a' gazdaság' tiszta

jövedelmezését. A' választás, melyet ilyenkor tenni kell, annak, ki értelmes és gyakorlott igazgatókint tekint végig az egészen, csak könnyű lehet. Ha belső és külső erőji elégségesek arra, hogy minden a' kamat' magasbitására ajánlkozó alkalmakat használhasson, akkor egyet sem fog elmúlasztani, 's igy czélját leggyorsabban eléri, és épen ezáltal nyeresége is nagyobb lészen. De hol amaz erők nem elégségesek mindegyikre, ott azon utat fogja választani, melyet legbiztosabbnak vél és legközelebbnek. De az által, hogy a' nyereséghez igy elején csak részenkint jut, még is oly állapotba helyheztetik, hogy fokonkint a' többi ágakhoz is hozzá fér, 's igy később ugyan; de végre még is eléri a' czélt.

Bővebben kell itt kiterjeszkednem. Nem kevés, egyébiránt igen okos gazda vasszilárdsággal ragaszkodik a' pénzhez, melyet egyszer szekrényébe zárhatott. „Jobb ma egy veréb, mint holnap egy túzok" — igy okoskodnak. Való, több esetek fordulhatnak elő, midőn helyes, ezen elv szerint cselekenni; de a' pénz igy vajmi gyakran nem fog annyi hasznot hajtani, mint mennyit hajtott volna, ha kiadja a' pénzt, hogy azt nagyobb mennyiségben ismét bevegye. Néha épen ezen úgynevezett gondos pénzőrzés valóságos pazarlásnak neveztethetik. Az, ki egy tőkét, melytől magas kamatot várhatna, 's biztosítottat, szekrényébe zár, fösvénységének daczára is pazarló; mert nagy summákat vet ki gondatlanul, melyeket évenkint tőkéjéhez, ha pénzét kiadja, csatolhatott volna. Úgy cselekszik azon gazda is, ki jószágának javitására semmit sem költ. Mert igy a' jószágban fekvő erők mintegy halva maradnak, 's a' nyereség, melyet, ha felébresztetnek, hajtottak volna, el van veszve.

Mind a' mellett azonban, hogy ilyes visszatartása a' pénznek, hol javitásokról van szó, pazarlásnak tekintethetik, vannak esetek, hol azt nem roszalhatni. Mert hiszen megtörténhetik, hogy következés nélkül marad minden kiadás, 's ekkor a' gazdának legalább van mije a' pénztárban. — Szóval, belátás kivántatik, hogy kitudjuk, tanácsos-e, nem-e, pénzt javitásokra kiadni, 's mifélékre?

De ha már eléretett az első czél, azaz, ha egész gazdaságunkat a' tökéletesség' némi állapotjába helyheztettük, akkor arra kell ügyelnie az okos pénzügyi kormányozásnak, hogy a' tiszta jövedelmet ne csak a' jövendőre nézve biztositsa, hanem szakadatlanul arra is kell törekednie, hogy azt, mennyire csak lehetséges, öregbítse. Rosz és rovást érdemlő státusgazdaság az, mely béelégszik azzal, ha költségvetése olyan, hogy a' legjobb esetben a' kiadást épen helyreüti a' bevétel, a' legroszabban pedig évenkint egy fogyaték áll elő, melyen kölcsönök által kell segíteni. 'S ki is tagadhatná, hogy a' mezei gazdaság' rendezete, ha követné az említett státusét, épen nem szerencsés választást tenne. Iszonyúak azon számok, melyek ez vagy amaz ország' adósságait ábrázolják. Való, egész népek állanak jót ezekért; de ezeknek erőji és fizetéstelehetségei szintúgy határt ismernek, 's ki tudja, hová jutunk igy elvégre? De vannak állományok, melyeket bizvást választhat példányul valamely gazdaság, melyek szerencsétlen időjárás által adósságokba sülyesztettek; de melyek belátó, bölcs és becsületes pénzügyi kormányzás által oly állapotba helyheztettek, hogy adósságaik' lefizetéséhez a' legszebb sükerrel fogtak. Egyes gazdaság is jöhet oly dilemmába, hogy adósságokat csinálni kényteleu.

(Folytatva lesz.)

Franczia gőzhajókázás a' közép tengeren.

Marseille, August. 2. — Kormányunknak sok szóvita által meghányt-vetett azon

terve, mely szerint egy rendes közösülés gőzsajka által Marseille, Nápoly, Athen, Konstantinápoly, Smyrna és Alexandria között állittatnék fel, a' kivitelben messzire haladott; és azt úgy tekinthetni, mint teljesen végrehajtottat. Közelebbi Septemberben reménylhetni, hogy egy flotilla fog Brestből az ebbeli szolgálatra kirándulni, és utazásainak rendeltetését elkezdeni. Tulajdonképen erre nézve csak hét gőzhajók lennének szükségesek; azonban a' vesztegléseknek (Quarantaine) tekintetéből, melyek azokat, nevezetesen az olasz partoknál Konstantinápolyból 's a' t. való visszatérésekkor feltartóztatják, azoknak száma kilenczre szaporittatott; sőt még egy tizedik mindig készen fog tartatni annálfogva: hogy a' nevezetesebb tengeri költségeknek, vagy más nem reménylett történeteknek esetében a' félbenszakadás kikerültessék. A' hajók 160 ló erejű erőműveket hordoznak; ezen erőművek közül, melyek ekképen szükségesek, hat Angliában készittetett, és öt közülök onnan most el is hozattatott. A' többiek, melyek Francziaországban fognak épittetni, néhány hónap mulva lesznek készen. A' sajkák mindennel fel vannak készitve, 's bútorozva, a' mi csak az útasnak átszállittatását kellemetessé teheti. A' szobák és teremek valóságos Boudoirok; minden sajkán vagyon egy pianoforte behelyheztetve; az útazók' számára a' hajós-szobában 60 csínos ágy találtatik; a' közép fedeléken 50 derekalj van; Marseille-ből Konstantinápolyba való átszállittatásnak árra a' hajó-szobai szállással együtt: 540 frankot; a' közép fedeléken pedig 325 frankot teszen, az élelmezésen kivül. Alexandriából Athenig való útazás: 170 és 100 frankkal fizettetik. Ezen nevezett két kül pontok közt fekvő helyekkel való útazásnak árra a' tengeri mérföldek' száma szerint szobában 1 frankjával, a' közép fedeléken pedig 60 centimével határoztatik meg. Az ebbeli útazási árr sokkal csekélyebb, mintsem jobbára az angol kormányi gőzsajkákon, vagy pedig más egyes emberek' efféle hajóin szokott lenni Nápoly és Marseille közt. A' mi királyi marinánk által felvett tariffa megegyez a' mi szorgalmi szekerünkével. 1835. eszt. Julius' 3kán költ törvénynél fogva az egész ebbeli készület tulajdona a' királyi igazgatóságnak. Minden gőzhajói erőmű számittatik: 270,000 frankra; minden hajói készület minden illető kötelekkel együtt: 310,000 frankra; ezenkivül járul még hozzá két katlan (Rechange-kessel) 140,000 frank összes értekűek, és igy az előterjesztett első felmegyen: 5,940,000 frankra. Az összes szolgálatok esztendőnkint számittathatnak: 1,954,735 frankra. Ezen utolsó summa ha a' látszatos 2,728,400 felszámitott jövedelemből levonattatik, még is marad: 773,665 franknyi haszon. Azonban nem kell megfeledkezni arról: hogy egy ilyen hajó csak 12—15 esztendőkig, a' gőzműerő pedig csak 40 esztendeig tart: mindazáltal még is minden fedezve van, mert a' tiszta haszon: 453,775 franknyi, vagy is az eredeti tőkének 8 pCentes kamatja. Bizonyosan kevés vállalatok nyujtanak a' kormánynak ilyen nevezetes és bizonyos nyereséget. De hogyha még igyekezet lesz Marseillet Lionnal és Párissal vasút által összeköttetésbe hozni, akkor ezen nevezetes munkálat meg fog koronáztatni. Akkor a' mi városunk kereskedésbeli kikötőhely leend a' közép tenger-melléki partokon egész északi Europára nézve, a' mi már most is az, és Francziaországnak második városa. Ha már ezen épittetés egyszer bevégeztetett, akkor innen 10 óra alatt Lyonba, és 30 óra alatt Párisba elérkezhetni, és Angliából, melynek gőzhajói most Falmouthból Gibraltáron keresztül Maltába legalább 13 napig útaznak,

akkor háromszor 24 óra alatt Marseillebe eljuthatni.

Magyarország.

Csongrád és vidéke, Aug. 14. — Fagy, szárazság, marhadög és szük termés ostorozák e' vidéket is: barmaink' egy része a' tiszai nádlókon tengődik, más része a' tarlókon kinlódik, 's takarmányoztatik, vagy más vidékre hajtatik, és olcsó árron vesztegettetik. — Gyepszénánk 's pótléktakarmányunk kevés vagy semmi, szalma a' tavalyihoz képest $\frac{2}{3}$: ellenben a' lóher 's luczerna négyszer is jött kasza alá. A' korai vetések jobbak voltak a' későieknél (másutt elfagytak). — Voltak foltonkint néhány helyeken egész termések — de nagy részben semmi. —

Ohajtandó volna, hogy a' marhatenyésztést veszedelmeztető dögnek orvoslását feltalálnák egyszer már baromorvosaink!*) — *K. J.*

Baranya-Jánosi, Aug. 15. — Nyomtatási próbák után többnyire megelégesznek a' termesztők: árpa, bükköny, lencse középszerű; zab, bab, tavaszi repcze keveset fizetett, a' kukoriczák nagyon alávalók, középszerű ritkaság; sarjú, legelő, vízhijány, közönséges panasz: a' marhadög nemhogy szűnne; sőt több helyen kiütött; sikeres orvoslásáról még nem győződheténk meg: azonban disznóknál torokgyíkban sikeresen használt óvószer környülállásosan adva, e' következendő:

Junius' 23-án hozzám jöve a' helység' előljárósága azon kéréssel, hogy oltassam el a' tüzet lakházamban egészen, mert a' torokgyík' dühe ellen szükségbeli tüzet akarnak rakni a' lakosok, az iszonyú kárt tovább már nem állhatván. Új lévén előttem ezen dolog, annál szívesben teljesitém akaratjokat, minthogy egy részről a' tudásvágy is hajlandóvá tett annak kimenetelét látni, mely e' következő vala: — Minekutána a' tüz az egész helységben eloltatott, összesereglettek a' helység' lakosi a' biró' háza előtt; ott előhozván egy puha deszkát, 's egy akkora nyilást vágván a' ház előtti tölgyfából készült kalodának felső részén, hogy abba a' hársfa-deszkának éle beillett; azt két ember nagy gyorsasággal fürészkint keresztbe huzgálta mindaddig, mig a' harmadik a' dörzsölés' helyéhez taplót tartván, legfeljebb 10 percz alatt meggyúladt. Ugyanezen tűzből ismét minden ház részesülvén, a' helységen kivül nagy tüzet raktak, melybe ezen betegségben eldöglött 2 disznót vetettek; 's azokat addig égették, mig egészen hamuvá váltak. Ezen hamuból minden gazdának annyi adatott, hogy abból sertéseinek valamely szemes gabonára hintve, vagy sóval vegyitve, háromszor adathatott. Ennek következése az volt, hogy ötöd napra a' dög egészen megszünt; 's azóta semmi jele sincs. Állitásuk szerint már többször próbáltatott jó sikerrel. — Hogy a' tűz' eloltása, annak dörzsölés általi élesztése 's kiosztogatása nem egyéb, mint a' közembernek igen tetszetős szemfényvesztési hókuszpókusz legyen, azt mindenki általláthatja, 's azért ezt elhagyván, a' hamuétetés csak magában használhat. — Érvágás, salitrom 's glaubersó-adatok, sőt a' heleborus odorusnak torokbőrbeni gyökhúzása, minthogy mindig elkésve használtaték, sikert nem mutatott.

Duna-Földvár, Aug. 20. — Az árpát igen veszik, hihető, hogy mivel kukoricza nincs, disznó-hizlalásra fordítják. Május óta eső itt nem volt; a' kutak nagy részben kiapadtak; marhadög folyvást uralkodik, kivált oly helyeken, hol a' kutak vízhijánnyal voltak.

*) Néhány recipék küldettek ugyan be hozzánk a' marhadög ellen; de mivel nincs emlitve a' levelekben, ha próba után hasznosoknak találtattak-e? ezek nem közleni valók. Szerk.

Sopron. Dénesfa, Aug. 15. — Villámlik 's menydörög is; de csak nem eshetik: a' szárazság és sorvasztó hőség egyre tart, a' nem szűnő szél mindent fonnyaszt. Reményünk elveszett a' sarjú, hajdina, kukoricza's répa-terméshez, az egy burgonya áll még úgy, hogy ha esnék, bő gyümölcsöt adna.

Jármos ökreink' és fejős teheneinket istállókban takarmányozzuk, kukoriczaszár, száraz gyom és gazzal: rideg marháink 's gulyáink pedig két héttől fogva naponkint tavalyi rozs-szalmán tengődnek. Szénánk, bükkönyünk, luczernánk 's lóherünk elég van ugyan; de ha az ősz legelőt nem ad, idő előtt kell fogyasztanunk. A' széna' árra felment: ezelőtt mázsája 15—16 garas volt, és most 2 frton felül is megveszik. Kik az ugarlással elkéstek, szántani nem birnak.

A' szarvasmarha' árra naponkint alább száll, mivel kupeczeink az alföldről igen sokat hajtogatnak: a' mely ökörnek párja 300 frton kelt, most 200 frton; a' fejős tehenek azonban kapósak és drágák, úgyhogy egy szegény embernek való fejős tehén 90—100 fr. v. cz.

Pápa és vidéke, Aug. 19. — A' szárazság még mindegyre uralkodik, és igy mind legelők, mind rétek elsültek. Sarjú igen igen csekély, és szót sem érdemel, mert ritka helyeken kevés mennyiségben kaszáltatható. A' kukoricza és burgonya is elperkelve: azért egy zsák 1 v. fr.'s 15 kron adattatik. A' marhadög is már több helységekben mutatkozik, 's mind a' mellett még is ezelőtt harmadnappal a' marhavásár Pápán megtartatott, melyben több alföldi marhák árultatván, a' legnagyobb mértékű betegség 3 darabban is tapasztaltatott, a' nélkül, hogy az elkülönözésről, vagy elzárásról (mely sokak előtt haszontalanságnak tartatik) intézkedés történt volna: igy fog terjedni a' rosz, és reszkethet méltán minden gazda! — A' f. hónap' 16kán megesett országos vásárban a' szarvasmarhának árra valamivel leszállott, okozhatta a' veszélytől való félelem is, de leginkább az alföldről hajtott barmok' tetemes száma. Egy pár jármos ökörnek árra volt (értvén a' jóravalót, de nem kövéret) 250 fr-tól 320 fr-tig, egy tehénnek 50 fr-tól 100 fr-tig, minőségéhez képest. — Egy pár sovány 2—3 esztendős sertésnek árra 50—60 fr. v. cz. — Az ó jó szalonnának mázsája 50 fr. — a' nyers szalonnáé 45 fr. — A' gabonának árra valami csekéllyel emelkedett, és különösen az árpáé, jóllehet az itt legbővebben termett: a' rozs' árra azonban igen alatt van, noha nagyon roszúl fizet; jövendölhetni azonban, hogy a' rozsnak és zabnak árra még feljebb fog menni.

Pest, Aug. 23. — Pest és Belgrád közt, ha a' Dunán valamely esős felhő a' tavasz óta nem általjött, csak közelitett is hozzá, a' Pest és Bács megyei száraz athmosphaera azonnal elnyelte és semmivé tevé. Most már helyllyel hellyel látszik, a' Duna 's Tisza között, hogy a' por el van verve, 's a' levegő tisztább. Ahoz azonban még sok kell, hogy igazán megázhassunk. —

A' pesti marhavásárra még eddig csak felényi barom érkezett, mint máskor: ugyanis az eddigi szám 4000 darab körül van: magyar ökörnek az árra, melynek húsa 470 font, faggyúja 65 font, 187 for. v. cz. — magyar tehéné, melynek húsa 280 font, faggyúja 35 font, 90 for. — moldvai ököré, melynek húsa 425 font, faggyúja 50 font, 170 for. — moldvai tehéné, melynek húsa 350 font, faggyúja 45 font, 117 for. v. cz.

Erdély.

Kolozsvár, August. 12. — Az itteni lőrincznapi országos vásárban következő árr vala: egy pár hízott ökör 1081 fontnyi kelt 212

fr. 30 kr. v. cz.; tehén 810 fontnyi 175 fr.— első rendű jármos ökör 250 fr. — 2ik rendű 225 fr. — 3dik rendű 187 fr. 30 kr.— hízott disznó 320 font 90 fr. —hízott ürüknek párja, 85 fontnyi 17 fr. — ökörbőré 40 fr., tehénbőré 25 fr. — szalonnának mázsája 40 fr.— zsíré 62 fr. 30 kr. —hájé 60 fr. — juhvajé 60 fr. — tehénvajé 70 fr. — faggyúé 35 fr. — szappané 50 fr. — gyertyáé 60 fr. — kenderé 22 fr. — széksóé és hamuzsiré 20 fr. — marhahús' fontja 9 kr.— juhhús 8 kr.— disznóhús 16 kr.

Oláhország.

Hiteles tudósitások után tudjuk, hogy Oláhországban a' marhák sok helyeken nagyon döglenek, és a' marhakereskedők sok kárt vallottak — ennélfogva ott a' marhabőr drágulni kezdett. A' gabona olcsó, mert egy kila buza, mely erdélyi mérték szerint 8 köböl, csak 40—60 piaszter: az árpa 18—20 piaszter. Bor, szilva, széna elég lesz: de törökbuza, ha eső nem lesz, kevés vagy semmi. *(Erd. Híradó.)*

E l e g y.

A' sok tűzveszélyek egymást érik; 's ez okból nem lesz felesleges szólani azon módról, mely a' fennálló nádas és szalmatetős házakat a' reájok szállongó tűzszikráktól 's üszköktől megóvja.

Svédországban már régen divatozik azon szokás, mely szerint az ottani lakosok szalmás és nádas házfedeleiket oly agyaggal szokták betapasztani, mely közé egy harmad résznyi nyers marhaganaj van keverve, 's mely a' napon megkeményedik, esőben pedig a' ganaj tartja össze.

Hogy azonban az idő' viszontagságait annál könnyebben kiállhassa a' tapasz, miután efféle agyagganaj-keverékkel be van a' tető simítva, egy vagy másfél ujnyi vastagon, ennek tetejébe ismét más vegyületet tapasztanak fél vagy egy ujnyi vastagságra. Ezen felső keverék pedig áll szinte agyagból, tehénszőrből és vérből: mely akár a' nap' erejével, akár az eső' behathatása ellen daczol: úgyhogy reparátiót több esztendőkig nem kiván.

Nagy nyereség azonban még az is, hogy igy mind a' nád, mind a' szalma megvédve lévén a' nap és eső ellen, két 's három anynyi ideig bizonyosan eltart, mint különben. Sőt még tapasztalás után azt állitják, hogy az efféle tetőkre nem vonódik a' villám.

Ezen tapasztásmódról már nálunk egy könyvecske is jött ki, mely szerint a' tetők' belső kitapasztása is javasoltatik; de mivel a' padlások belől ritkán gyúladnak ki, azonban a' horog vagy szarufák' és léczek' belső kitapasztása igen sok bajjal jár, nagyon természetes, hogy ezen mód' előadása elidegenülést szült az olvasókban. Ennélfogva tanácsosbnak látszik javaslani a' tetők' kivüli megtapasztatását, mely igen együgyű és olcsó: 's igy minden szegény által eszközöltethető. —

Az újságtól való iszonyodás nagyon elnehezíti annak divatba jöttét, mert a' szokatlan munka alatt kár' gyanúja szokott létezni: ha azonban tehetősebb gazdák tapasztatnák ki ekként istállóik' tetejét, semmi kétség sincs, hogy a' szegényebbek sem iszonyodnának azon haszontól, mely innen eredne. 'S igy valóban, kivált a' könnyen gyulható tetejű házak, a' tűz ellen nagyon meg lennének ótalmazva.

De mi több, ugyanezen tapasztásmódot a' fenyőzsindelyes tetőkre is igen alkalmaztathatónak mutatá meg kis formában Zoffcsák József pesti százados polgár oly módon, hogy a' zsindelyszegek' fejeit kissé kinn hagyja, 's nem vereti be egészen; ennélfogva a' zsindelyszegekbe kapaszkodik a' tapasz.

Hogy pedig a' háztetők annál csinosbak legyenek, a' felső tapasz közé lehet keverni veres, sárga vagy fehér földet, mely annak

hasonló szint adand: 's ekként egyátaljában nem lehet állitani, hogy az ilyen tapaszú tetők tetszőbbek nem volnának a' mostani mocskos szinűknél.

Végre egyenesen következik azon haszon is, hogy az efféle tetőkre korántsem szükség oly vastag fedél, mint a' mostani mód szerint, télen azonban még is melegebb ezeknél.

Semmi kétség sincs, hogy ha kezdők lesznek, követők nem fognak hijányzani. *B.*

Legújabb módja a' répaczukorgyártásnak. — A' mint értettük, Schüzenbach' új módja a' répaczukorkészitésnek lényegesen abban áll, hogy a' répákat, mint a' maceratiónál, karéjokra szeli, ezeket pedig aztán alkalmas kemenczékben száritja, hogy a' tojásfejéranyag fel ne olvasztathassék a' víz által, 's a' nádczukornak szörpczukorrai átváltoztatása a' nedv' tisztitása' alkalmával kikerültessék. Ha a' Schüzenbachi találmány' lényegessége valóban a' mondottakban áll-e vagy sem, bizonyossággal nem állithatjuk, valamint azt sem tudjuk, ha teljesedésbe fog-e menni mind az, a' mi igértetett; de arról meg vagyunk győződve, hogy a' tudás' köre ez osztályban is még korántsem tekintethetik egészen bezárkózottnak és tökéletesültnek! A' quedlinburgi gyárosoknak is igazságtalanul lobbantják szemökre, hogy a' répából 8—9 procentós kryttalizált czukrot — mi lehetetlen — akarnak gyárilag nyerni, mert ezt lehetetlennek még akkor sem mondhatni, ha ugyanannyi czukor sem találtatnék a' répákban, mivel egy lényeges állány' (substantia organica) másrai átváltozása még nem tartozik a' lehetetlenségek' körébe. 'S talán igazságtalanok vagyunk abban is, hogy titkolódásaikból következést vonunk bánásmódjok' selejtességére. De azon körülmény igen is ellenök vall, hogy tulajdon gyártásaikat csak úgy aprajában folytatták eddigelé; 's még inkább az, hogy egyszerü kérdésekre, melyek által titkuk, ha belsúllyal bir, épen nem veszélyeztetik; de igen kereskedésök, ha férges, válaszolni vonakodtak! — Azonban kevés hónapok mulva el leszen döntve e' vita, mert Németország' minden részeiben találkoztak vevők e' titokra, kik jövő télen azt megpróbálni fogják, 's igy majdan tudtunkra lészen, ha az, mit vásároltak, megérdemlette-é az árrt, vagy sem. *(Wochenblatt.)*

Stuttgart, August. 9kén. — A' mi august. 23ki posztóvásárunk' ideje közelget, és a' most beküldött jelentések szerint annak nevezetesebbnek kellene lenni, mintsem a' tavalyi első vásárnak. Eddig több mint 5700 vég posztó hirdettetett ki száznál több posztóárusok által: ú. m. moulton, flanell 's a' t. — De lehet is az oly kedvező helyzetű stuttgarti posztóvásárban, az oly közönségesen derék 's jónak megismert würtenbergi gyapjú-árúknál, valamint az oly hirteleni előmenetellel kijavitott készitményeknél, sok vevőkre számot tartani. A' városi hatóság' részéről a' vásárnak javára minden rendelések megtétettek; különösen az eberhardi úton a' nagy oskolai épület ismét vásárállásul átengedtetett, és ottan a' tavalyi évben elpusztult deszkasátorok, a' posztónemüekre nézve ismét helyreállittatnak. Azonban ha netalán azon nagy épület az árulókra nézve elegendő nem lenne; a' fasorban is (Allee), azoknak számára fasátorok fognak felállittatni, melyek az árulóknak a' város által szállás és őrbér-fizetés nélkül ingyen kiszolgáltatnak *). — *(Schw. M.)*

Hannovera, August. 1. — Gazdáink vígan vannak, mert az aratás jó, és a' gabo-

*) Látnivaló innen, hogy a' nagy városok' okos előljárói mindent elkövetnek vásáraik' öregbitése végett! — mert bizonyos, hogy az efféle kedvezések, más oldalon sokszoros jövedelmekkel pótolják ki az ilyes kényelemszerzést. Szerk.

náuak árra felrug, a' buzának himtje 1 rh. tallér, és Brémán keresztül Amerikába szállittatik, 's ez legbővebben termett. A' rozs ittott sovány; az árpaszemeket köd üté meg; és a' szénatermés a' fagy és szárazság miatt nagyon vékonyan fizetett: ellenben a' burgonyához leggazdagabb a' remény.

Berlin. — Nem valami szokatlan és rendkivüli dolog, hogy egyes lovak 6—8000 pengő tallért nyernek a' lóversenyi díjakból. Ez a' lótenyésztőket csikóik' sokkal nagyobb gonddali fölnevelésére birja, nemkülönben arra is, hogy csak legjelesebb állatok által tenyésztessenek. A' jobb gazdák 8000 tallért is adnak egy csődörért, 2000 tallért egy kancáért, 's bizonyosan nem vesztenek mellette. Végetlen gazdagság nem szükséges a' lóversenynéli részvételhez, ellenben a' tapasztalás gyakran tanitá, hogy ez csak álutakon csavaroglat.

München, Aug. 5én. A' Regensburgban létező „társaság a' bajor selyemtenyésztés' előmozditására 50,000 fából álló szederjültetvényt bir már jelenleg, 's a' bogarak' száma kevés idő mulva egy millióra fog felhágni, melyek aztán évenkint 250 font selymet, fontját 16 forinton számitva, fognak adni; ezenkivül vagy 50 font úgynevezett floretselymet, fontját 5 forinton, 's igy összesen 4250 forint leszen a' jövedelem. A' költségek 1,750 forintba kerülnek, marad 2,500 fr. Egy részvény tízet kamatol százától; az erkölcsi mivelési haszon pedig felér milliókkal.

Marseille, Jul. 25. — Néhány nap óta szabadabban lélekzünk; egy erős fergeteg valamennyire meghüté a' levegőt, 's véget vete a' majd két hónapig folyvást uralkodó rekkenő hőségnek. Reaumur' hévmérője az árnyékban rendesen 26—28 fokot mutatott, néha 30 és többet is. Toulonban a' hőség miatt különbféle testületbeli katonák gyors halált haltak.

Gyapjúárr. Pest, Aug. 24. — A' fejér mosású gyapjúnak árra 5—10 pCenttel felebb ugrott: 's efféle eddig 600 mázsa körül eladatott. A' rosz mosásúak 's minőségüek még nem kerestettek, de a' körülmények is azt mutatják, hogy a' júniusi árron nehezen kelendenek.

A' kiknek tetszeni fog, első számtól kezdve szolgálhatunk még Kémlővel.

Gabonaárr v. czéd.

egy kila (pozsonyi mérő):

Városok' és napok' nevezése.	Buza ft. | kr.	Kétszeres ft. | kr.	Rozs ft. | kr.	Árpa ft. | kr.	Zab ft. | kr.	Kukoricza ft. | kr.	Köles ft. | kr.	Kása fr. | kr.	Lencse ft. | kr.	Kendermag ft. | kr.
Soprony Augustus' 15ikén	6 —	— —	3 —	2 45	2 6	— —	— —	— —	— —	— —
Pápa „ 19ikén	4 30	— —	2 36	2 15	1 42	4 —	— —	— —	— —	— —
D. Földvár „ 20ikán	5 —	4 —	3 —	2 50	1 48	— —	— —	— —	— —	— —
Pest „ 23ikán	6 —	3 30	3 —	3 —	2 —	5 —	— —	— —	— —	— —
Kolozsvár „ 12ikén	4 10	3 30	3 —	2 15	1 52	2 50	5 —	— —	— —	— —

PÉNZKELET Augustus' 22ikén 1836: 5 pCtes = 104 $\frac{5}{12}$; — 4 pCtes = 100; 3 pCtes 75 $\frac{1}{12}$; — 2 $\frac{1}{2}$ pCtes bécsi Bankkötelez: = 65 $\frac{1}{4}$ ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

17. Szám
PESTEN
Szombat.
August. 27kén
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkextőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

A' Bevétel' és kiadás' mérlegezéséről.

(Folytatás).

Igen kevés gazdaság az, melynek adóssága nem volna. De ezt nagy szerencsétlenségnek úgy nem mondhatni, mint a' hogy' keserű feddést nem érdemel. Mert hiszen épen tanácsolni 's követni kell amaz elvet, hogy az előtte nyitva álló hitelnek vegye hasznát a' gazda; de csak azért, hogy jó és bölcs célokat érhessen el. Oly utakat kell magának egyengetnie a' kölcsönzött pénzel, melyeken ezt, a' nyereségéből nem csak visszafizetheti, hanem oly eszközökhez is jut, melyek nyereségét tartósan biztositják. Tegyük fel hogy a' gazda úgy tudott gazdálkodni, hogy jószágának tiszta jövedelmét öregbitette, 's a' jövendőre is biztositotta, akkor először is adósságait ügyekezzék visszafizetni. Ha ezt cselekszi, akkor nemcsak az évenkinti kamat' nyomasztó adójától menekszik meg, de meg is alapitja hitelét, 's ha balesetek érik, talál segédet.

Aztán egy kész pénzi kassza' alapitásáról is gondoskodik a' bölcs gazda, mely előre nem látható esetekben segít rajta, 's oly eszközöket nyújt neki, melyek által valódi javitásokat vehet munkába, 's termékeinek eladását azon ideig halaszthatja, mig magosabb árron kelnek. E' megjegyzést, főkép azon gazdáknak mondjuk, kik korábbi időkben nyomorúságban sínlődvén, csak nehezen szokhatnak jobb körülményeikhez, 's kiknek, mert kiadásaik mindig nagyobbak voltak bevételöknél, bizonyos gyakorlottságra van szükségök, mig ama' jótévő érzéshez: „többet bevenni, mintsem kiadni," dicsőséggel hozzá szokhatnak. Való, hogy könnyebb és kellemesebb ilyes átmenetel, mintsem az ellenkező, de ritkább is. —

Ha már kész pénzi fundust is alapítottunk, akkor ne zárjuk el gyüjtött kincseinket zsugoriként szekrényünkbe; hanem gyümölcsöztessük őket. Legczélirányosabb lesz, ha a' pénzalapot a' gazdaság' hatalmasabb folytatására, 's nagyszerű gazdasági vállalatokra fordítjuk. Ilyenek, és chimaerai tervek között nagy a' különség. Mert előre feltétetik, hogy a' gazda vállalatának hasznahajtóságát, 's a' süker' bizonyosságát kiösmerte, mert épen ezen kiösmerés és körébeni gyakorlás által tétetett azon helyzetbe, hogy pénzalapot alapíthatott. 'S ilyes ösmeretek, szóval, ily tökélletes munkásság mellett csaknem biztosítva van reá nézve minden, mihez csak fog.

Hogy mihez fogjon, azt itt közelebbről ki nem jelelhetni, mert helyzet- és külső viszonyoktól függ, minémü vállalatok' létesítéséhez nyuljunk. Valamint apró státusok, hol szabályoztatva vannak a' pénzügyek, 's telvék a' pénztárok, fontosságot nyernek a' politikában, melyel különben nagyságuk szerint nem fogtak volna birni; 's valamint efféle státusokban dolgok vittethetnek ki, melyekhez más nagyobbak nem foghatnának, épen igy kisebb gazdaságok is túltehetnek a' nagyobbakon, ha elégséges pénzeszközökkel vannak felruházva.

E' czikkelyből az következik: hogy a' bevétel' és kiadás' szoros mérlegezésénél minden szükkeblüséget el kell távoztatnunk; 's hogy a' legnagyobb kiadást sem kell kikerülnünk, ha bizonyosak lehetünk, hogy általa még nagyobb bevételt szerzünk magunknak, mert ha ellenkezőkép' cselekszünk, ilyes esetben pazarlássá válik maga a' fukarság. De hogy kikerültessék minden csalódás, 's hogy álképek után ne induljunk, szükséges kemény ellenőrség alá vonni kiadásokat és bevételt, 's szoros számolás által végére járni, hol 's miféle válalatoknál miképen mutatkozzék a' mérleg. Az, ki itt sötétben tapogatozik, vagy mindent össze-vissza hány, önmagának sem fog számolhatni, hogy melyik cselekedete szült jó következést, melyik roszat, 's igy mindegyiké az érdem, 's a' vétek is mindegyiké; pedig ez különben csak egyeseket fogott volna érni, mik kikerülhetők valának.

A' disznók' lép-üszgéről (milzbrand).

(Baumeister, hohenheimi baromorvostul).

Mivel a' lépüszög, mint a' többi disznónyavalyák veszedelmes, és csak gyors, czélirányos gyógyitás mellett szelídithető 's orvosolható: nem lesz kellemetlen, ha orvoslását közöljük, miután a' nyavalyát megismertettük olvasóinkkal.

A' lépüszög, mind a' két idomban, inkább a' fiatal disznókat támadja meg, mint a' véneket, és pedig leginkább az olyanokat, melyek a' fogjövés, és más kedvetlen viszony által gyöngített 's nyavalya felfogásra igen alkalmatos állapotba tétettek. Megelőztetik szomoruság, levertség által, a' disznó nem igen akar enni, de e' tüneményeket rendesen nem igen veszik észre, vagy más oktul származtatják; néha a' baj minden előjelenkezés nélkül áll be. A' disznó elkezd remegni, megveti az eledelt, melegsége nagy, mozgása renyhe, ganajlása 's vizelése elnyomatik.

A' szájüszögnél nevezetesen, e' tünemények után, a' fő nagyon elfogult; a' disznó beássa magát az alomba, ormányja forró, száraz és igen érzékeny, száját nem meri fölnyitni, 's félénk. A' szájban hőség van, a' szájpadláson, nyelven 's a' belfalakon eleinte fehér, később különböző színü, borsó nagyságu, tiszta nedvel telt hólyag látszik, mely — ha rajta nem segitünk — ólom szürke, üszgös, fenés lesz, a' nyavalya jelei nőnek, a' disznó csikorgatja fogait, 's rövid idő alatt eldöglik. — Az alfelüszögnél az altest erős gyuladásos ingerléstől van megtámadva, igen feszült, forró 's érzékeny; a' hátulsó részeken bénultság van egyszersmind jelen, mely eleinte tántorgás és czipelődés, végre pedig telyes föl nem állhatás által mutatkozik. A' disznó minden kemény eledelt megvet és csupán hígat, folyót eszik, ezt is keveset, majd mindig fekszik 's igen nagy félelmet mutat, ha fölkelésre kényszeríttetik. A' nyavalya' folytában fogy az állat ereje, mely fogát csikorgatja, remeg 's rövid időn elvész.

A' fölbonczolt disznó megvisgálásából kitetszik, hogy nagy gyuladás volt a' test' különböző belrészein elterjedve, melyből üszög is fejlett ki, az első idomnál főkép' a' főn 's nevezetesen a' szájban és torokban, a' második

idomnál inkább a" has üregbeleiben. A' tüdő, máj, és lép, gyakran tömve van sűrü fekete vérrel.

A' nyavalya oka az esztendőnek időjárásában 's viszonyaiban fekszik legipkább, nevezetesen az igen gyors mérséklet' váltózásában, ha p. o. az igen meleg nappalra igen hives éjszaka ál be, mert ekkor zavar támad a' bőr és bélcsatorna kölcsönös öszvehatásában; — ennélfogva ezen nyavalya a' légváltozásnak igen kitett országokban szokott igen garázdálkodni. De vannak még egyéb okai is, mint a' hibás tartás, kivált pedig az etetésbeli hibák, ha sok lazasztó (lankasztó) étel adatik a' disznónak, mely az erőt nem képes jól föntartani. Ezt mondhatni kölönösen az oly ételpótolékokrul, melyeknek tápláló erejéröl nincs még elég tapasztalásunk.

A' szájüszög gyógyitása főképen a' szájbeli hólyag fölnyitásában áll. E' végett a' disznó szájába egy rövid bot dugatik, hogy az nyitva áljon; a' hólyag éles késsel fölhasittatik, a' benne lévő nedv kinyomatik, a' seb pedig erős eczettel megtisztittatik. Utó-gyógyitásul adhatni még napjában nehányszor $\frac{1}{4}$ meszely eczetet, vízzel és mézzel keverve, melléje jó eledelt, tiszta olat, jó almot. Ha a' hólyag üszgösödni kezd, 's az állat igen elgyöngült, a' hólyag üríttesék ki 's adassék be az állatnak minden 2—4 órában ezen nedvbül egy ötöd (Quint) sósavany, $\frac{1}{2}$ lat kámforszesz 's 1 meszely lenmag-főzet vegyíttessenek egybe.

Az alfelüszög' gyógyitása bajosabb, mert csak akkor kerestetik segedelem, mikor már a' baj nagy fokra lépett. Mig a' disznók csak hátulsó részökön inganak, de föl tudnak állani, belül $\frac{1}{4}$ meszely eczet adatik $\frac{1}{2}$ meszely lenmagfőzetben, minden 2 órában; kereszttájékára terpentin-és borostyánolaj dörzsöltetik be, valamint klistér (allövet) adatik főzött korpalé 's olajbul; az alom bőséges legyen, az élelem leginkább téj. De ha a' disznó már alig tud fölkelni, hideg vízzel öntöztessék, valamig rázkódni kezd, 's beadassék neki szinte sósavany, kámforszeszszel és lenmagfőzettel, végbelébe fecskendeztessék székfü (pipitér) virág forrázata olajjal, melyben egy kevés kámfor dörszölieték el. Ha e' bánásmódra 24 óra alatt nem javul a' disznó, elveszettnek tartható.

Ha valamely vidéken e' nyavalya kiütött, jó az egésséges disznóknál óvószereket használni. Itt is, köz tapasztalás szerint, legjobb szolgálatot tesznek a' savanyús szerek, kölönösen az eczet, melyet az eledel közé keverhetni. Némely helyeken hasznosnak találtaték még a' kovácsok oltóvize, mely óvó és gyógyitó szerül is adaték, mind italul, mind az eledel közé keverten.

Az ezen nyavalyában megdöglött disznók' haszonvételét, a' hamar beálló rothadás már magától is tiltani látszik; vannak azonban, kik részint hús darabokat, részint az ilyen disznó' húsából készült kolbászokat árulják. Ezt szorosan meg kellene tiltani, mert az ily részekben hátramaradt 's a' megromlásnak igen kitéve volt vér, könnyen káros következéseket szülhet. *(Wochenblatt)*.

Sléziából, Aug. 9ikén. — A' mi tartományunkban az aratás, mely a' változó időjárás által egy kevesé elkéslődött, most már annyira haladott, hogy annak termése iránt alkalmasinti itéletet hozhatni. Rozs, csomókra nézve igen bőven termett; hanem garmadára nézve a' nagy megdölések végett a' tavalyihoz képest hátra vagyon, a' minéműsége is nem egészen azon esztendőbeli. A' búzát igen jó sikerültűnek tekinthetni, mind jóságára, mind pedig bőségére nézve hasonlatos viszszonyban. Árpára nézve különösen kedvező

vala az esztendő, kevés esztendők találkoztak, melyekben ezen gabona-nem, oly gazdagon jutalmazott volna, mint az idén. Szinte hasonlót mondhatni a' zabrul is. A' borsónak csak helyenkinti jóságát említhetni. A' mezei gazdának az öröme, ilyen bőségnél, a' mindég alább szálandó termesztményi árrok által hozatik zavarodásba. Ezek felett némely vidékeket azon szomorúság környékezett meg: hogy a' bőséges termesztményi áldásaik nehány percz alatt történt semmisitetését kéntelenek valának szemlélni, t. i. jégesés találta terméseiket. Régi idők olta a' jég hullás nem volt oly gyakori, mint az idén. Most közeliben e' f. hónap' 5kén egy orkán, Reichenbach, Nimptsch, és Strehlen vidékeken keresztül, jeges felhőkből álló tömeget hajtott, és több számos mezőségeket egész földszínig elpusztíta. Több juhok, és sok szárnyas álatok üttettek agyon, közbe vegyült tyúktojás nagyságu jég darabok által; az élő fák szélvész által gyökerestül a' földbül kicsavartattak, és az egész vidék majd puszta sivataggá változott. Az időjárásnak a' változása egész nyáron, általjában rendenkivüli, és szembetünő; nem ritkán 12-tul 24 óráig tartó nyomasztó forróság után hirtelen igen hathatós hideg következett be, úgy hogy késő őszi időben létezni vélné magát az ember. Mindazonáltal ez szembetünőleg az emberiség' egészségére nézve semmi ártalmas befolyással nem nyilatkozik; sőt a' halandóság alig üti meg a' rendes átalányosságot.

Elegy.

A' dögleszlő levegő elháritása. Boroszlóban (Breslau) a' kir. kormányszék hivatalos újságlevele' egyik darabjában e' következő próbatétel közöltetik a' dögleszlő levegő (aër mephiticus) elháritására kútakból, a' mint ez nem régiben egy 60 lábnyi mélységü kútnál sikeresnek tapasztaltatott. Minekutána itt egész másfél napot töltöttek haszontalanul a' fojtó levegő elháritásában; végre valami 180 Quart (mintegy $3\frac{1}{2}$ pos. akó) forró vizet töltöttek egyszerre a' kútba. Ennek az vala a' következése, hogy azonnal átnemlátszó sürü gőzök formálódtak 's felemelkedtek valami 15—20 minutáig, a' mi által a' kút egészen megszabadúlt a' fúlasztó levegőtől, úgy hogy ezen gőzök' kipárolása után, a' munkások azonnal lemehettek a' kútba, és munkájokhoz foghattak, minden alkalmatlanság nélkül. Sőt egy leeresztett égő gyertya is égve maradt.

Angol új ipar. — Angol országban Dewsburgban, a' jelen utolsó esztendőkben, egy új neme keletkezett a' kézmívességnek, t. i. „az ó, kopott, elnyüstöltt, avitt ruha darabokat újjá őrölhetni.“ Mire nézve az elpenészesedett dirib-darab, régi rongyok Skótziából, Irlandbul, és a' száraz földről összehordatnak, azok egy papiros malomhoz hasonlatos gyüri műszer által addig tépettetnek, szaggattatnak, rontsoltatnak szélyel, mig csak azokból az eredeti gyapothoz hasonló szálaskás állomány nem keletkezik. Ez, hozzája egy kevés új friss gyapjút vegyítve ismét felfonattatik, és különféle vastag 's durva, mindazonáltal igen hasznos árútárgyakká feldolgoztatik, p. o. a' matrózok igen divatos felöltőinek, és azok' gallérjainak béléspamutolására, különféle szövetekre, lótakarókra, 's a' t. És igy nem ritkán történik ennek következésében, hogy ugyan azon rongy, mely ma a' napnak, és a' szabad levegőnek kitétetve, mint váz a' cseresznyefán madarakat riaszt, vagy pedig, mely ma egy koldúsnak a' testén valami sör- vagy borkorcsmában dohányfüst, vagy egyéb más bűz által keresztül büdösitetik, holnap kellemes illatokkal, valamely piperés nyalkafi' (Stutzer) ruházatjának kidüledő nyakszegélyét duzzasztja, vagy pedig annak melljét idomosan domboritja.

Az artézia kútak a' mezei gazdaságra alkalmaztatva. — Ösmeretes dolog lévén már, hogy az ártézi kútak' fúrása által, ha nem mindenütt is, de legalább igen sok helyen, nagyon könnyű szerrel lehet vizet a' föld színére hozni, 's ösmeretes lévén szintúgy, hogy semmisem képes folyvást annyi takarmányt teremteni a' marha eltartására, mint a' vízzel megfuttatott kaszálók: báró Ehrenfels úr Ausztriában azt tanácsolja, hogy ártézi kútakat fúrván, azok, vizével futtassuk meg kaszálóinkat, annyival is inkább, mivel — úgymond — némely helyzetekben oly kevésbe kerül ezen kútak' készítése, hogy 100 forint költséggel 30 holdat (1600 nsz. öl) is meg lehet bőven futtatni vízzel. — Ezt a' módját a' kaszálók öntözésének pedig annyival is inkább ajánlja a' báró úr, minthogy a' folyók vizét e' végre használni számtalan sok helyen a' malmok miatt nem szabad. *)

Sydenhami Fenton János' szappan gyanánt használható vegyítéke. Ezen találmány a' szappangyártás szokott folyamának kiszélesítésében áll. Fenton úr a' gyártásnál minden tekintetben, a' szokott bánásmódot alkalmazza, mind addig, míg formájiba merittetik a' szappan; ekkor folyékony szappanféle vegyítéket ád hozzá, melly következő anyagokból áll: felolvasztatik elégséges mennyiség közönséges sóda, mint az a' kereskedésben fordúl elő, hasonló nyomatéku vízben, ezen olvadék erősen égetett mészre sajtoltatik, 's a' tömeg közönséges lúgbográcsban öntetik, még pedig úgy, hogy a' mész, és sóda' nyomatéka ugyan egy legyen. Az e' szerint készült lúg üstbe öntetvén megfőzetik, 's ugyan ekkor egy mennyiség timsó (félmennyisége a' sódának) hasonló nyomatéku vízben olvasztatik fel más üstben. Miután jól olvadott fel a' timsó 's a' kaustikus sóda forrni kezd, egy tartóban marad mindkettő, úgy hogy két rész lúg jusson egy rész timsóolvadékra. Ekkor meghűtetik a' vegyiték, miglen a' temperatúra ollyan (mit csak hamar kitudni) hogy könnyen csatlakozik a' szappanyhoz, 's ehhezi viszonya lészen, egy egy unczia minden fonthoz. A' szappant addig kell keverni, mig a' vegyülék vele egészen nem egyesül. Ezáltal tetemesen javúl a' szappan' mennyisége, mi az erős kaustikus lúgnak szokatlan mennyiségéből ered.

A' viszonyokat itt ugyan szorosan jeleltük ki, de ezek az alkrészek (ingredientiák) minőségéhez képest, módosittatni fognak. (*Repertory of Pat. Inv.*)

A' franczia kereskedési minister, a' selyemtenyésztés' emelése végett elhatározá, hogy a' kormány költségén Chinába ügyvivőt küldjön, ki onnan, mindenféle ottani selyembogarak' és eperfák' fajjaiból szaporitanivalókat hozzon. Nincs kétség, hogy ezen derék lépés Franczia-ország' jövedelmeire nagy befolyással leend.

Párizs Jul. 28. Az aratás elkezdődött, minden vidékekről azon hir jő, hogy a' buzában sok az üszög. Itt a' gabonaárr megmarad, sőt valami kevéssel fölebb rúg.

Gőzhajózás London és Bombay között. A' következő terv, mely gyors közlekedésre szolgál Anglia 's Kelet-india között, mint halljuk, nagyában mind az országlás, mind a' keletindiai társaság tetszését megnyerte. Két gőzhajó teendi a' szolgálatot Malta 's Alexandria között, kettő járand Maltából Londonba 's vissza; négy közlekedik Sueztől Bombayig, a' gőzhajós társaság gondoskodni fog, a' Sues

*) Jó ezt is olvasni — egyébiránt, a' mi rétjavitásunk' módja épen nem ezen mód, de sem az, mely szerént csupán folyó vizekkel lehetne öntözni — erről azonban külön fogunk szólni. Szerk.

és Alexandria közötti szárazon történendő átszállításról. Ezen közlekedés' fölállításának árra 200,000 sterlingre (mintegy 5 millió bankó forintra) menend; a' szolgálat' föntartására, hajók' jávitására 's egyebekre évenkint 123,000 font lesz szükséges. Mivel pedig első években a' bevétel nem fogná közel is fedezni a' kiadásokat, ajánltatik, hogy az uralkodás 40,000 a' keletindiai társaság pedig 16,000 fontot fizessen a' hivatalos levelekért évenkint. Igy mind Bombaybol, mind Londonbul induljon el minden hónap' elsőjén egy gőzös, — mi módon minden 52 nap alatt rendes közlekedés fog történni. A' hajóstársaság többnyire Keletindiában kereskedő férfiakbol áll, 's parlamenti végzés által megerősitendő.

Javítások az olajkészítésben. — Walker Woods Heinrik ebbeli legújabb felfedezése, egyáltaljában minden olajra alkalmaztatható, bár mi magból termesztessék az. A' szokott olajkészítésnél, tudjuk, összetöretik a' mag, 's az olaj kisajtoltatik belőle; a' jelen találmány' tárgya áll megritkított savany' (névszerint sósavany) alkalmaztatásában a' kisajtoltatás előtt, mi által az olaj inkább válik el magváról.

E' czélra vétessék 100 font mag, 's reszeltetése közben hintessék bé szabályosan 3 font 2 uncia sósavannyal, miután ez dupla nyomatéku vízzel megritkittatott. A' reszelés és béhintés által szorosan kapcsoltatik össze a' mag a' savannyal, 's ezen mag-savany- és vízvegyíték, igy áll most vagy tizenkét óráig, de rövidebb, hosszabb ideig is a' mag minősége szerint. Azután e' vegyiték' kinyomásához kell fogni, 's ez zsákokban ekkép' bocsáttatik sajtó alá: először egy zsák mag, aztán egy vasterület, 's most ismét egy zsák, és igy tovább. Sajtók köztt a' hydraulikusé az elsőség, 's a' sajtolás itt a' szokott mód szerint történik meg. Ezen javítás által azon túl, hogy könnyebben válik el az olaj a' magtól, adott mennyiségből több olaj is termesztethetik, mint a' szokott mód' alkalmaztatásával.

A' savany' és víz' meghatározottabb mennyiségei a' mag' minőségétől függenek, 's itt a' tapasztalás lészen a' vezér. (*Repertory of patental inventions* 1836.)

Leghasznosabb módja a' ludtartásnak. — Három ludra rendesen egy gunár adatik, mert ha több a' lud, a' tojások' nagy része terméketlen; minden lud csak 12 vagy 13 tojást költ ki; eledel és ital oldalvást tétetik melléje, hogy mindenikbül vehessen a' fészket el nem hagyva. A' fészkek szalmából úgy csináltatnak, hogy a' tojások ki ne essenek belőle mikor a' ludtól megfordittatnak, a' mi naponkint történik. A' gonárúk ilyenkor ne legyenek messze a' költőktül, mert igen gondosan szoknak vigyázni. Mikor a' tojások fakadó félben vagynak, azon oldalvég feltöretik, hol a' liba orra van, hogy mindjárt lélekzhessék 's erőt kapjon a' tojásbul kibúvásra.

Aprilis' vége felé elkezdik fosztani a' ludakat; gondosan kiszakasztatnak a' has és hát' tollai, de a' pelyhek nem bántatnak. Egyszersmind a' szárnyból négy vagy öt vastag iró toll kihúzatik. Három hónap mulva ismét szedhetni ki irótollakat, későbben pedig kétszer az évben. A' vén ludak és gunárok évenkint háromszor fosztatnak meg, t. i. hét hétre az első fosztás után 's ismét hétre a' második után.

A' libákat csak egyszer foszthatni meg, mikor három és fél hónaposak: de ha későiek, nem kell vastag tollaikat kiszedni. Ha későn volt a' költés, az öreget sem foszthatni meg Aprilisban, hanem egy hónapig kell várni.

Az árpa és zab igen jó eledelök; tőle jó tollakat kapnak és hamar nőnek; legyen mindig elég vizök és fűvök.

Némely ludas gazdák elhagyják a' fosztást, mivel az kegyetlenségnek látszik előttök, De a' ludak nem igen látszanak a' fosztásban szenvedni, sőt az mondatik, hogy a' különben elmulhatlan vedlés, sokkal betegebbekké teszi őket. A' ludtollak Lincolnshire angol tartományban igen fontos tárgyat tesznek; itt minden lúd, részint finom, részint iró tollal 3 tallérnyi hasznot hajt; Anglia más tartományaiban is sokakat foglalatoskodtat a' ludtartás.

Francziaországban egy gazda a' mult éven Sz. Iván nap' táján rozsot vetett, a' korán felkapaszkodott vetést még azon éven kétszer megkaszálta, 's a' vetés a' mellett ez éven oly jól meggyarapodott, hogy embernyi magasságnál nagyobbra nőtt 's a' leggazdagabb aratással jutalmazta a' gazda szorgalmát. Ezen esetet többen ahoz értők megvizsgálták 's azt a' gazdasági szabályt húzzák belőle, hogy búzát, rozsot, árpát vagy zabot juniusban vagy juliusban kell vetni, kétszer őszire megkaszálni, mi a' legjobb takarmányt adja, 's más éven bő gabona' termése lesz az embernek. — Megválik, hogy sűlnek-ki az ismételendő próbák.

Mint lehet a' spárgát télire eltartani. — A' spárga alsó része lemetszetik, 's cserépedényben vagy czinzett rézfazékban megforraltatik. Mikor for, belétetétik a' spárga, miután jól megmosatik; az edény elvétetik a' tűztől 's jól betakartatik öszvetett asztalkendővel, 's egy óráig csendesen hagyatik. Ez megtörténvén, száritás végett szitába tétetik a' spárga, 's oly helyre jó száradás végett, hova nap nem szolgál.

Ezen idő közben só főzetik folyóvízben, 's mikor azon olvaszték meghűlt, a' spárga cserép, vagy üveg poharakba tétetik, kővel lenyomatik 's az olvadékkal megnedvesittetik. A' levegő hozzájárulása végett a' poharak fölülete ürüzsírral takartatik be. Mikor a' spárgát télen használni akarjuk, vízbe tesszük, 's fris spárga gyanánt megehetni.

Magyarország.

Pécs, August. 22. — A' szárazság folyton tart — egy hónaptól fogva kétszer fél óráig esett; nappal igen meleg, éjjel hűves van: hasmenésben sok a' beteg, de kigyógyúlnak; a' vidéken azonban főkint a' Dráva' mentiben nagy a' halálozás. A' gabonaárr csökkent; a' birkák' állapotja tűrhető, de a' szarvasmarhában nagy a' dög.*) Káposzta, kukoricza és kolompérhoz semmi remény; a' gyapjú és bort nem igen keresik.

Csomaköz Szathmár. August. 14. — Mindig csak a' régi panaszt kell ismételnünk. Felhőt néha néha látunk, de esőt telyességgel nem; márháink már a' tarlórul is visszaszorúlnak, — mert már ennek is vége van; a' mi kevés reményünk volt is hellyel hellyel a' tengerihez, e' szárazságban az is oda. Sarjúhoz reményünk sincs.

Őszi életünk betakaritva nyomtatás alatt van: búzánk szalmában is kevés, de szemben még kevesebb. 5 keresztet próbául elnyomtatván $3\frac{1}{2}$ kila lett belőle, mely máskor a' 8 kilát (pozs. mérőt) meghaladta. A' rozsnak keresztje megadta a' köblöt (2 pozs. mérőt), ennélfogva nálunk nyertes, ki rozsot vetett.

A' zab még behordatlan; de ez, jó ha a' magvát megadja; sok helyt zöldjében lekaszálták takarmánynak. — A' dohány alólmaradt a' középszerűn.

---

*) Minthogy a' cholera és marhadög igen sok részeiben uralkodnak Europának, dombos és száraz helyeken úgy, mint vizes lapályokon, mi a' helyett, hogy a' szikesföldeknek tulajdonitanánk a' nyavalyák' okát, az emberi és orvosi tàpasztalásoknak azon kérdést teszük,, Van e gyógyszer a' dög ellen — és mi az!
Szerk.

Érmelléki szőlőhegyeinken, ha még tart e' szárazság, azon kevés termés is elszárad, a' melyet a' fagy és dér meghagyott. — A' marhaárr nagyot csökkent.

Debreczen Aug. 10—16. Az itteni vásárban 1000 font hizott ökörnek párja 300 ft. v. cz. 650 font meddő tehéné 150 ft. v. cz. első rendű jármos ökröé 300 fr., 2dik rendűé 250, és 3dik rendűé 200 fr. — 80 fontos hizott ürüé 22 fr. — marha hús 10 kr. szalonnáé 50 fr. Juhvaj 80 fr. Tehénvaj 96 fr.

Gyapjúárr.

Pest Aug. 26 A' mely fejér mosású jóféle gyapjúnak mázsája e' hét' elején száznál 5—10 ftal ugrott, most e' hét' végén már 15 ftal ment felebb. — A' középszerűé, mely e' hét' elején nem igen kerestetett, száznál 5 ftal drágábban vétetik mint eddig. Igy miután külföldi levelezőink azt irják: hogy ott kevés eladatlan gyapjú van, azt hiszük, hogy a' közönséges gyapjúnak is illő árra fog felszakadni mind a' mellett is, hogy mind eddig még nem is kérdezik.

Hirdetés.

Felette tömöttszőrű eredeti merínók vagyis selyemszőrű spanyol juhok találtatnak Petri Bernáth úrnál Theresienfeldben, Németújvár (Wiener Neustadt) mellett Ausztriában, e' következő árrokon: Egy kos 30, 50, 100, sőt 200 forint is, egy anyabirka pedig 15, 25, és 50 forint ezüst pénzben, a' különböző minőségökhez képest.

Ha tavasszal a' nyírás előtt esik a' vétel, a' gyapjút is kell külön megfizetni, még pedig a' birkáét 5 forintjával, a' kosét 8 forintjával ezüstben.

A' kiknek tetszeni fog, első számtól kezdve szolgálhatunk még Kémlővel.

Gabonaárr v. czéd.

egy kila (pozsonyi mérő):

Városok' és napok' nevezése.	Búza ft. | kr.	Kétszeres ft. | kr.	Rozs ft. | kr.	Árpa ft. | kr.	Zab ft. | kr.	Kukoricza ft. | kr.	Köles ft. | kr.	Kása fr. | kr	Lencse ft. | kr.	Kendermag ft. | kr.
Nagy-Károly August. 8kán	4 | —	3 | —	2 | 30	2 | 30	— | —	4 | 12	— | —	— | —	— | —	— | —
Pécs „ 22kén	4 | —	3 | —	2 | 30	2 | 45	1 | 45	3 | 30	— | —	— | —	— | —	— | —
R. Komárom „ 24kén	4 | 23	3 | 8	2 | 20	2 | 12	1 | 53	3 | 37	— | —	7 | 28	— | —	— | —
Ujvidék „ 22kén	4 | —	2 | 50	— | —	2 | 50	1 | 50	— | —	— | —	— | —	— | —	— | —
Debreczen „ 10kén	5 | 30	4 | —	3 | 15	3 | —	2 | 15	5 | 15	5 | 45	9 | —	— | —	— | —
Pest „ 26ikán	6 | —	2 | 50	2 | 40	2 | 48	2 | —	5 | 20	4 | —	— | —	— | —	— | —
Miskolcz „ 20ikán	5 | 6	4 | 30	3 | —	2 | 30	1 | 30	5 | —	10 | —	— | —	— | —	— | —

PÉNZKELET Augustus' 25ikén 1836: St. kötelezvén 5 pCtes = 104 $\frac{3}{32}$; — 4 pCtes = 99 $\frac{5}{16}$; 3 pCtes = 75 $\frac{1}{6}$; — 5 pCtes kamarai köt. 102 $\frac{1}{2}$. — 1821: — 100—139 $\frac{1}{2}$; magyar kamar. kötelezvén 2 $\frac{1}{2}$ pCtes = 65 $\frac{1}{2}$ ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

18. Szám
PESTEN
Szerda.
August. 31kén
1836.

Helenkint kétszer
félívi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkesztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

Gyapjúárr.

Még e' folyóirás' egyik száma sem jelent meg, hogy e' szónak „egyesülj!“ fő helyet ne adtunk volna, 's ezt mind annyiszor ne hoznók gazdatársaink' emlékezetébe. De valljmi nagy ok az! mely minket, ha csak gyáva 's tehetetlen nevekkel nem akarunk csúfíltatni, ennek örökös emlitgetésére kötelez. Valóban ha fejdelmeknek, 's egyes embereknek valának helyes jelszavaik, ezen egy szónál okosabbat egyik nemzet sem választhat magának.

Tudva van ugyan is, hogy a' megszaggatott erő' hatása, egyenes viszonyban áll, az őt alkotó részek' számával; 's minél több ez, az erő maga annál tehetetlenebb. Mig e' szörnyű víztömeg, mely Buda-Pest közt oly küzdő, oly teherbiró és hatalmas Dunában hullámzik, forrásainál csermelyekben csörgedezett, ki nem érti? mily csekély, erőtlen és gázolható vala! — Valóban mig egyes gazdatársaink, csak a' magok fejök után mennek, 's külön vonják magokat az egyesüléstől, addig a' hongazdaság' egyesülete, 's ennek haszna és hatása, oly megvetést érdemlő gyávaság, melyen csak az nem tapos kényére, ki nem akar, 's az nem fosztja meg mindenétől, ki nem ismeri.

Boldog Isten! minél tudatlanabb, magát minél kevesbé ismerő valamely nemzet, magát annál dicsőbbnek nevezi; — 's minél rongyosabb és szegényebb, annál czifrább; mert ha éretlen ember' kezeibe 2 garas jó, az egész világnak szereti fitogtatni. Innen van, hogy némely gyámoltalan nemzeteknél, mintegy szokásban van, egy aranyos öltözetért jószágokat adni, 's családok' szerencséjét arany paszamántokkal koptatni 's szaggatni el. — 'S mig valamely homály lepte nép igy rohan vesztére, 's szörnyű tespedéséből nem tud kivánszorgani, addig a' mindenre egyesülő 's kifejlett Angol, egyszerű posztó öltözetben hordozza a' világ' kincsét zsebében, 's tudományát fejében.

Igen! az egyesülések, jelei az értelmi kifejlésnek; 's ez ismét alapja ama' boldogságnak, mely mindenik nemzet' eleibe a' tudatlanság' határain kivül van tűzve, melyhez csak bölcseség 's okosság vezethet; hova minél később indulunk, annál tovább érünk. —

De, hogy némelyeknek világosban szóljunk, nem lesz felesleges e' mostani pesti vásárt hozni fel például.

A' mi gazdatársaink beszállíták részint tisztán mosott és jó, részint mosatlan vagy

roszúl mosott, és közönséges gyapjaikat Pestre; 's berakták oly helyekre, melyekre vezetők nélkül idegen nem talál.

Igy állottak egy két hónap óta, a' nélkül, hogy jó formán kérdést tettek volna iránt ok a' vevők; holott pedig a' mi ösmerős gyapjúkereskedőinknek egy része, vagy legalább azok' megbizottjaik Pesten valának. — De a' kereskedési okosság épen azt hozta magával, hogy magokat a' vevéstől visszatartsák mind addig, míg idegen vevőtársak nem érkeznek.

Eljövén a' vásár' ideje, hallgatásban volt minden. De miután nehány külföldi posztógyárosok jöttek és észrevétettek, mi volt természetesebb? mint a' módhoz fogni, mely által a' tódulóknak (concurrens) nehezittessék a' vétel.

A' ki érti, hogy a' Börzéken olykor 100 ezer forintok is veszélyeztetnek azért, hogy a' visszaváltásnál gazdagon fizessen ezen merény: az el fogja hinni azt is, hogy azon hatalmas kereskedők, kiknek a' mi gyapjaink' megvevésében forog legtöbb pénzök, szükség' esetében szinte merhetnek valami ilyest, ha nem oly nagyban is, próbálni. —

Ez okból a' gyárosok' elérkezte megmozdítá őket, 's vételhez fogtak. De mi volt természetesebb, mint az, hogy olyast vásároljanak ők is, milyet a' gyárosok. Jól tudják ugyanis, hogy a' posztógyáros nem ereszkedhetik egyéb vételbe, mint tisztán mosott jobbféle gyapjúéba. Mert a' mosatlan és kevert gyapjú' vételében, csak önmagát csalná. Meg kell ugyan is jegyzeni, mint már mondám, hogy a' mi gyapjúkereskedőinknek nem kell mustra, csak azt kell mondani: „melyik gazdánké valamely gyapjú" 's ekkor már mindent tudnak: mert ők azt már tapasztalák, 's feljegyzék magoknak; de ellenben épen más viszonyban állanak a' gyárosok, kik előtt a' mi gyapjaink ösmeretlen miség. —

Ily helyzetben tehát 5—10 pCentel ugrott fel az árra a' szép mosású gyapjúnak a' vásár 2—3 elsőbb napjain. Minthogy azonban több franczia 's egyébb posztógyárosok is érkezének az előbbi vevőkhöz, már a' hét' utóbbi napjaiban, nem csak ezen 5—10 pCenttel növekedett árr ugrott fel 15 pCentig; hanem a' középszerű gyapjút is kezdék venni a' gyárosok — 's igy következésképen a' mi ismerős régi kereskedőink is. Ennélfogva ennek árra is azonnal felugrott 5 pCentel. —

Mely szerént a' rosz mosású 's minőségű gyapjú' vétele hátra hagyatott; mert hiszen, ha a' posztógyárosok elutaztak, ki veszi meg más? mint ismerős kereskedőink — kik ahoz idegen vevők' nem létében könnyebben jutnak.

Korán sem akarom azonban állitani, hogy a' vékony minőségű gyapjúnak, csupán csak ez lett volna egyenes oka az eladástól hátra maradásban. Mert ez a' külföldi vásárokon is ily forma sorsra jutott; ha ugyan a' német gazdákról is fel lehet tenni, hogy gyapjút mosni nem tudnának; de a' finomabb gyapjún való kapásnak is ellenben, lehetnek és vannak más okai is. — Egy Canningi elmeszikra, mely a' hadak' furiájit oly könnyen szétbocsáthatóknak 's a' dühöngőket soká dúlhatóknak hirdeté, 's igy a' politikának szövevénye — az időjárások, mint az évek' termékenysége és döge — egy juhokkal dús tartománynak, mint a' Duna- 's Erdély-köz, nyomorúsága, melynek viszapótlására évek kellenek — mind meg annyi befolyással vannak a' gyapjúárra.

De bár mind igazak legyenek is ezek, ki fogja azt tagadhatni, hogy ama' viszony, mely tenyésztőink, és vevőink között van, nem öregbitheté, 's nem növeszté, ezen befolyás' körülményeit? —

A' honnan még is azt lehet mondani, hogy a' mi ismerős gyapjúkereskedőink' okossága, ha nem tódúltak volna elő az idegen gyárosok, addig fitymálta volna gyapjúinkat;

's addig törte volna árrukat, a' meddig csak lehetett volna. 'S ezen bajos helyzetből egyedül az idegen gyárosok' öszvetódulása emelt ki bennünket; 's pedig nem sokaké. — Mert hiszen különben vásár előtt, és vásár' elején is előttök volt a' vétel, 's még sem avatkoztak bele, 's ha azt tették, im' a' következés mutatja, hány pCentel vettek vásár előtt olcsóbban. —

Hogy tehát a' külföldi posztógyárosok' tódulását megnyerhessük, összesíteni kell az erőt, 's el kell követni mindent, mi csak e' czélra szükséges. Mert semmi kétségünk sincs, hogy az ezekkel való egyenes viszony nagy hatással leend gazdáinkra nézve, mind erkölcsileg, mind pénz' dolgában. Ugyanis addig, mig a' gazdasági bank felállhat egyes gazdáink' segedelmére, egy részben ki lesz az által pótolva e' szükség, ha ezen gyárosok előre is adnak a' gyapjúra uzsorátlan pénzt: de más részről legnagyobb rugóúl fog szolgálni a' juhnemesitésre, mert ezek bizonyosan a' féle gyapjúkon fognak kapni, 's azokat igyekeznek magok részére következő évre is lefoglalni, melyek a' gyártásban legalkalmasbak a' feldolgozásra, 's igy reményük is a' segedelemre vagy kölcsönre, leginkább csak az igyekező gazdáknak lehet.

Ez által azonban épen nem akarjuk azt állítani, hogy mindenüvé 's egy átaljában legtanácsosb a' nemes juhtenyésztés; mert az: hogy milyen fajta hasznosb egy vagy más részében hazánknak, egyedül az okos gazda' bölcs és tapasztalt megfontolásától függ; de ellenben ki fogja tagadhatni, hogy az egyesek' haszonlesése, valamint minden országokban, úgy főként nálunk tetemes károkat okozott az egésznek, a' Hazának! — valamint azt is, hogy a' nemes juhtenyésztés a' hongazdaság' jövedelmeit növeli, a' közönséges pedig rontja, holott azonban a' hongazdaság, édes mindnyájunké. —

Hogy már ezen nagy jót elérhessük, nem kell hozzá semmi áldozat, csupán ezen egy szónak értése Egyesülj!

Egyesülni kell ugyanis egy nagy gyapjú vásár' felállitására, melyben minden alkászok nélkül, a' külföldi posztógyárosok egy helyen 's osztályzott és jól mosott gyapjút találjanak.

Ehez ismét szükséges egy nagy épület, melybe az osztályzó szobákon, 's lakhelyeken kivül, 50—60 ezer mázsa gyapjú beférjen 's eképen összesítse gazdáink' eladási erejét, hogy ez, a' kereskedési rendszeres fogások ellen, szinte rendszeresen és tömegben védhesse magát.

Nem kell feledni, hogy az elszórt napsugárok egybegyüjtve gyujtanak; sem azt, hogy ily épület, mint vevők' focusa, gazdáink' életerejét vonván össze, bele a' jólét öröktüzét lövelendi. —

Szükséges továbbá egy kormányzó alatt gyapjúosztályzó személység.

Az épületnek hely kell, a' hova — pénz kell, a' melyből — egyesület kell, a' mely által felépitessék.

Mi illeti a' helyet. Én azon véleményben vagyok, hogy erre Pest városa ugyan legalkalmasabb volna: de nem oly elkerülhetetlenül, hogy épen csak ide állitassék. Mert arra szinte alkalmas a' Soroksári vagy K. Megyeri határokban lévő Dunapart is: — 's nem kétkedhetünk, hogy ez intézetet mindenik határ édes örömest fogadandja; — de arról sem, hogy Pest városa is teljes készséggel 's kedvezéssel leend ezen intézetnek a' Dunaparton leendő fölállitására — mert ily jövedelmet elveszteni — ezerszer több, mint csekély kedvezést áldozni.

Hogy pedig a' Dunapartot jeleljük e' végre, annak azonkivül is több okai vannak, hogy

ily helyen az épületet, gyapjúvásáron kivül más czélra is lehetne használni.

Minthogy pedig előre is lehet képzelni, mi termérdek kincs fekünnék egy ily épület' raktáraiban! legelső, hogy tűz ellen bátorságosíttassék, mind maga az épület, mind a' benne való; ezt azonban semmi olyas társaság sem vállalhatja fel, mely tetemes égések által meg is bukhatik: legczélirányosbbnak, sőt szükségesnek látszik, hogy ezen épületen remekeljen a' magyar épitésmód, úgy hogy ennek tetőjin 's ablakain semmi fa sem legyen, mely által mind az épitésmód szétterjedhet a' Hazában, mind a' tűzkármentési adótól megszabadittatik. De mi több, olcsóbba is kerül — és gazdáink tökéletes bátorságba helyeztetnek. —

Micsoda részvényekből? hogy? kik által lészen ez végrehajtandó? erről egy külön értekezést határozván adni, rövid említést kívánok tenni az intézet' manipulatiójáról.

Az egyesület, mely ezen intézet' felállitásáról fog gondoskodni, eszközlendi azt is, hogy ebbe kormányzó és gyapjúosztályzó személyek állittassanak.

Minden oda viendő gyapjú felmázsálva a' kormányzónak nyugtatvány mellett általadatik. Ez azt osztályoztatván, mindenik gazdáé, a' zsákra jegyezve nevét és font számát, az illető raktárba tétetik; úgy azonban hogy minden zsákból ugyanazon raktárban, 's az illető számmal jegyezve mustra is vetetik ki oly végre, hogy ha a' vevők bemennek, ne legyen szükség a' zsákokat bontogatni 's a' t.

Ekképen rakatván be 's osztályoztatván a gyapjúk, mindenik gazdának telyes joga van a' maga gyapját annak 's úgy adni, kinek és hogy akarja — a' nélkül hogy az intézet' kormánya, bizonyos megbizás nélkül, abba bele avatkozhatnék.

Ha pedig tovább kivánná valaki a' gyapjút tartani, csekélységért szolgálatjára fog ez épület állani 's a' t. —

Nyilvánvaló, hogy egy ily intézethez, melybe Europa' posztógyárosai öszve todúljanak, és innen gazdáinkra tetemes hasznok hárúljanak, semmi egyébb nem kell, mint a' gyapjúvásár' határnapjainak, melyeknek épen nem szükség a' pesti vásárok' idejére esniök, a' külföldi újságokban leendő hirdetése. Mert később fogunk arról értekezni, hogy ha gazdatársaink egyetértenek, Europában a' magyar gyapjúvásárral egy országé sem mérkőzhetend. De megvallom az effélékhez több öszvefogások kivántatván, holott azonban statistikáink vagy egy szót sem szólnak juhaink' és gyapjainkról, vagy ha igen — csak elavultakat emlegetnek — melyeknek ma már hasznát nem vehetjük, annak bővebb kidolgozása, hogy mi e' mostani eladásmód mellett évenként nem milliókat veszténk-e? — bajjal jár, 's időt kiván; de el nem múland. —

Nem lévén azonban most a' gyapjú' eladás' módjáról sem idő sem czél többet szólani, bezárom ez értekezést amaz észrevétellel: hogy sokan fognak ezen feladáson, mint valamely boldog boldogtalanságon mosolygani. Igaz, — könnyebb a' készet hányni vetni, mint helyébe jobbat állitani: de az sem tagadható, hogy a' más gondolatjával szabad kinek kinek tetszése szerint bánni. Én azonban béketűrést kérek addig, mig a' természethez legközelebbi úton be nem bizonyitandom, hogy ezen intézet' részvényeseinek tőkepénzei évenként javúlni fognak, 's a' százlóli bizonyos 12. kamatot megadják a' nélkül, hogy csak egy gazda is panaszra fakadna legkisebb huzattatásáért. De ennek kivihetőségét csak onnan is láthatni, hogy ha gazdatársaink a' részvényektől visszavonnák magokat, mit hinni sem lehet, ez intézet' kereskedői pénzen is fel fog állani. —

B.

Tűzkármentésről.

Mielőtt e' tárgyban véleményt adnánk, szükség az egészet mind két részről meghányni velni: 's ez okból ide iktatjuk a' Vasárnapi ujság' 124dik számában e' tárgyban legközelebb megjelent következő czikkelyt:

„*Biztosító és kármentő intézetek.*

Az újabb időkben mindenütt lábra kapott kármentő társaságokról sokaknak nagyon hijányos képzetei vannak, mi annál sajnosabb, hogy ez egyfelől a' balvélemények és tudatlanság' hatalmának jele, másfelől pedig ama' jótékony intézetek' befolyását gátolja.

Mi tehát a' tűzkármentő intézet' alapja? Tegyük-fel például, hogy Pénzesi egy ily forma vállalatra akarná szánni tőkéit. K*** városban van 2000 ház; 's Pénzesi felkeresi az ezenvárosról feljegyzett emlékezetes dolgokat 's úgy találja, hogy számos évek óta az itt történt égéseket felszámitva, egyiket a' másikba vetve, minden éven 5 ház lesz a' lángok prédájává. Ezt az ötöt a' 2000re felosztva, minden 400ra egy jut. Az elmultról a' jövendőre következést húzva, emberi módon azt gondolni, hogy ezentúl is jóformán csak úgy fog folyni a' dolog, és ezen alapból kiindulva Pénzesi a' következő számitást csinálja. A' 400 ház közül mindenik érjen húsz husz ezer forintot; 20 ezernek négy századrésze 50; ha tehát mindenik ház birtokos 50 forintot teszen le nála, 400tól 20 ezerre megyen ez a' summa, 's a' nagyon hihetőleg történhető szerencsétlenség' esetében egy háznak árra ki van pótolva. Ha pedig a' szerencsétlenség nem történik-meg, akkor P. kezében marad az egész összegyült summa. Igen; de más éven több is leéghet egynél, 's ha azt kivánjuk, hogy P. magát akár hánynak (a' fizetők közül) kárpótlására kötelezze, szükséges neki magát is nem reménylett esetekre nézve bátorságba helyezni. Illő továbbá fáradságáért és tőkéi veszélyeztetéséért neki bizonyos jutalmat is engedni, minél fogva a' felyebb feltett esetben a' ház birtokosok' biztositandó vagyonuk értékéről, nem minden négyszáztól, hanem minden 200tól vagy 100tól is, egy forintot fognak fizetni. Már most lássuk, hogy van a' P. kinézése a' nyereségre. Minél több a' fizetők' száma, annál csekélyebb a' reménysége P.-nek, hogy azok közül valamelyiknek kára ne történjék, 's nagyobb a' bizonyossága, hogy egyikének vagy másikának tetemes summát kell fizetnie. De egyszersmind annál nagyobb az a' bizonyosság is, hogy az elkárosodott és megmaradott vagyonok között a' felvetett irány megmarad. Számos fizetőkkel tehát P. nyeresége kisebb, de bizonyosabb. Bizonyosabbak azonban ezen esetben a' fizetők is arról, hogy P. nem bukik, és ők kárban nem maradnak emennek fizethetlensége által.

Az ellenkező esetben pedig tetemesbb lehet a' P. nyeresége, de hihetőbb a' bukása is. Mert tegyük-fel, hogy emlitett 400 ház közül csak 50 fizetett légyen előre. Már 400 ház közül a' hihetőség szerint csak egy égvén-el, az is hihetőbb, azaz egy a' nem fizető 150, mint nagyobb szám közé esik, mint a' kevessebb 50 közé 's P.-nek az egész summa kezében marad. De könnyen megeshetik, hogy a' biztosított 50, 's még itt is a' nagyobb értéküek közül károsodik egy, midőn P.-nek nem csak a' bévett pénzt mind oda kell fizetnie, de még a' magáéból is pótolnia, 's ezzel kész a' bukása az egésznek nagy kárára.

Mivel pedig egy embernek nem igen lehet annyi vagyona, hogy egy ily vállalatot egy egész tartományra, vagy országra kiterjeszthessen; vagy ha volna is, az ő egyes személye nem gerjeszthetne annyi bizodalmat, hogy mindenki telyes megnyugvással függesztené fel sorsát mintegy az ő hitelétől: egész társaságok szoktak összeállani azon czél elérésére. Ezeknek tagjai bizonyos summákat tesznek ösz-

sze a' vállalat' megkezdésére', oly kötelezéssel, hogy a' kihirdetett határnapon' túl, ha addig elé csak egy ember biztositatta volna is 10,000 ft. érő birtokát 100 ft. letételével, 's ezen jószága tűz által kárt vallana, a' társaság egybetett tőkéjéből legottan kifizetné a' 10,000 forintot; a' mint az már gyakran történt is, hogy ily társaságok kezdetben nem hogy nyereséget láttak volna, sőt eredeti tőkéjökből nagy summákat valának fizetni kéntelenek. Az előfizetők' szaporodása tehát nem csak a' társaság fennállását, hanem a' kármentések' lehetségét is mind bizonyosbbá teszi.

Ezen kárpótló intézetek, melyeknek létére az ember-szeretettől indittatott okos számítás ada alkalmat, lassan lassan minden más nemű természeti esetek által okozott kárvallások' megtérítésére kiterjedtek. Igy biztosittatnak p. o. gabona termések a' vízáradások, jégverés 's a' t. ellen; a' kereskedői áruk hajón, a' szélveszek ellen 's a' t. Igy végre még az ember' élete is a' legtermészetesebb esetre, a' halálra nézve. Ezen utolsó pontra fogunk egy kevéssé bővebb figyelmet forditni.

A' népesség' változásának, az emberek' szaporodásának, fogyásának, az emberi élet tartósságának gondos vizsgálásából, az igazsághoz nagyon közel járó szabályokat húztak ki arról, hogy bizonyos számu szülöttek közül bizonyos határ évekig hányan maradnak életben. Igy például 1000 szülött közül csak 767 ér egész esztendőt 's igy csak nem egy negyed elhal, mielőtt első évét bétöltené; 10 évvel azután már csak 551 él az 1000ből 's a' 20dik évet csak fele éri-el, 30ig eljut 438, 40ig 369, 50ig 297, 60ig 233, 70ig 117, 80ig 37, 90ig alig 4 's száz évet 10 ezerből is alig ér 2.

Ezen számitásból 's hasonlókbol kiindulva, eshetik-meg az, hogy azon társaságok, melyek életbiztositó társaságoknak neveztetnek, a' náluk letett tőkékért sokkal több kamatot fizethetnek, mint a' mennyit törvényesen tartoznának, ú. m. ötnél vagy hatnál száztól.

A*** nevü ember 10 ezer forint tőkével bir 50dik évében, 's szeretné az élet' bajaitól menten nyugalomban költeni annak kamatját. Ez törvényesen 5, legfelyebb 6 száz forintra mehetne, de ő többet szeretne költeni. Erre nézve a' tőkéjéhez kellene nyúlni, melynek apadása az azutáni kamat' apadásával együtt járna, a' mi emberünk végre még koldus botra juthatna. Ama' társaság segit rajta, át veszi a' tőkéjét oly feltétellel, hogy A*** halála után kezébe maradjon, 's évenként 794 forint kamatot igér neki, mert úgy okoskodik, hogy 30, ötven éves ember közül, csak 23 ér hatvant 's tehát bizik, hogy A*** is azon időn túl nem élve a' tőkéjéből, a' felesleges kamat is kitelik. B***re nézve, a' ki 60 éves, még kedvezőbb a' környület, mert az ily idejü embereknek alig fele ér hetvent 's neki már 975 ftot igér és ád a' társaság. De hát ha A*** és B*** még 20—30 évet élnek, nem szenvedne-é kárt a' fizető társaság? Minden bizonnyal igen, ha csak A*** és B***adták volna-bé tőkéiket, de ha ezt harminczan, százan vagy többen teszik: akkor az irány sokkal állandóbb a' megholtak és megmaradtak közt, és amazoknak tőkéiből pótoltatik ezeknek kamatja.

Lehet úgy is intézkedni, hogy a' tőke kamatja, csak bizonyos évek múlva kezdjen járni, mely esetben a' felgyülő kamatok' tőkéhez csapása, a' meghalálozás' reményével együtt, a' majd fizetendő kamatot még tetemesbbé teszik. — C***nek egy gyermeke születik, ennek jövendő sorsát biztosítni akarja, béfizet a' társaságnak 10 ezer forintot, oly formán, hogy ennek kamatját csak 25dik évében kezdje kapni a' gyermeke. Emez a' kijelelt időben kezdve, évenként 3000 forintot fog kapni, 's

igy gond nélkül, a' legnagyobb függetlenségben fogja éltét folytathatni.

Ha valaki 30 éves korában fizet-bé 10 ezeret, 's 10 évig nem húzza a' kamatját, 40-dik évében kezdve 1096 ft. esztendei fizetést kap holtáig.

A' kinek egyszerre nincs módja nagy summát letenni, évenként is fizethet kicsiny summákat, 's bizonyos idő mulva annál sokkal nagyobb évi fizetéseket húzand a' társaságtól. A' ki p. o. 20dik évétől fogva 50dikig minden éven 100 forintot fizet-bé, azontúl ő kap a' társaságtól 642 ft. évi fizetést, 'sat. 'sat.

Lehet egy bizonyos summát is biztositni a' társaságnál bizonyos évenkénti befizetés mellett, mire például szolgálhat a' következő eset. Bécsben egy 52 éves erős, egészséges ember adós volt egy becsületes polgárnak 1000 p. forintal. Emez ugyan bizott benne, hogy a' másik ha él, keresetéből lassan lassan lefizeti az adósságot, de tudta azt is, hogy ha megtalál halni, nem lesz honnan felvegye. A' fentebbi summát tehát biztositá a' trieszti társaságnál, 's az érette évenkénti fizetendő 50 ft. 48 krt. pengőben, jun. 24dikén 1834ben lefizeté, oly feltétel alatt, hogy ha adósa akár mikor megtalál halni, neki az 1000 p. forint legottan fizettessék ki.

És ime még azon éven Oktober 12dikén a' különben ép és magának még hoszszas életet igérő adós hirtelen meghalálozék, 's a' biztositó a' summát legottan megkapá.

Maga az adós is egyezésre ment vala másfelől a' társasággal, hogy ő 25 fr. 24 krt peng. fizetvén évenként, akár mikor történhető halála után egyetlenegy fiának fizettessék 500 p. forint, melyet ez is hasonlókép' meg kapa.

Még érdekesebb történet esett a' folyó éven. Egy 21 éves ifiú ember Bécsben, a' ki hivatala után kapott fizetésecskéjét annyával megosztá, nyugtalankodni kezdett, hogy ha ő elébb megtalálna halni, annya kenyér és segedelem nélkül egyedül maradna a' világon. Ezen nemes gyermeki érzéstől ösztönöztetve, a' trieszti biztositó társaság ügyvivőihez ment, és nov. 16dikán 1833ban oly alkura lépett, hogy ő évenként 34 ft. 48 kra menő summát teszen le a' társaságnál, oly feltétellel, hogy történhető halála után annya (ki az alku megkötésekor 54 éves vala) 300 p. for. esztendei fizetést kapjon egész életére. A' nem várható szomorú eset csakugyan valami harmadfél év mulva megtörtént, mert 1836ban Apr. 1sö napján a' halál a' jó ifiat szerető annya' karjai közül kiragadá, kinek mély fájdalmát, ha valami, csak az enyhitheti, hogy elvesztett kedvesének gondos hagyományából hátra lévő napjait a' szükségtől és gondtól menten töltheti-el.

Az emlitett biztositó társaság egész czimje: „Ásszikuráczioni dzseneráli ausztro-italiké; ügyvivője vagy ágense itt Kolozsvárott Ruzitska György úr, b. Magyar utszában."

Miután eképen láttuk ezen okoskodást, következő számunkban mi is elő fogjuk adni véleményünket e' tárgynak mind a' két oldaláról.

Magyarország.

Keszthely és vidéke. Aug. 24. — A' szárazság folyvást tart, 's alig remélhetni sarjút bármi helyzetű rétekről is. Gyümölcsöt, jelesen tüskés körtét, lisztes és hébérkörtét — mint vadon' gyümölcseit, különösen pedig szilvát; a' fagy' daczára is bőven hordanak ide félig éretten. Nem hihetni — de való eset, 's hiteles! — hogy itt a' mészárszékben egy darabig beteg marha hust és dögöt mértek; melynek rosz következéseit ki fogja tagadni. Ne hogy pedig több helyeken is a' lélekisméret' fogyatkozásában hasonló történjék, az illető tisztviselők 's elöljárok' ébresztésére, az effélét tudatni nem fog ártani.

B a j a. Aug. 25. — Folyó hó 15kén két ház lett hamuvá, tegnap pedig 4 égett el. Múlt héten Zomborban is 4 házat emésztett el a' tűz, a' mikor egy nagyobb korú leány is életét veszté. Aug. 16. Kanizsán a' rögtön ítélőszék bizonyos S—m nevű 21. éves Sz— — fit akasztatott fel mint gyujtogatót: — 's talán ez legjobb hatású assecuratio a' gonoszság ellen. Megyénkben a' cholera és marhadög egyre dulong, 's rémitőleg. — Az élőfák gyökerestől vesznek és száradnak. A' gabona meglehetősen fizet ugyan néhutt; de állapotunk szomorú még is, mert a' helyett, hogy bajai hajók Mosonnál raknák ki a' Bánát 's Bácskaság' termékeit, a' bajai dunaparton mosoni gabonát hozott hajók horgonyoznak! —

A' dohány középszerű, szilva felette kevés, a' honnan a' szilvaszesz árra felment 15 ftról 30ra. A' bárány gyapjúnyirás roszúl ütött ki. A' széna- és sarjú-hijányt csak a' tavalyról maradt takarmány pótolandja. Egy pár csirke 30 kr., egy pár kácsa 1 frt. és 12 kr., pujka 3 frt., kappan 2 frt., egy pár liba 2 frt., hizlalva 6 frt., egy font hal, a' gazdag-dunaparton 5—7 garas. —

Múlt hónapban egyik lakosunk' göbéje, harmadszori malaczozáskor 6 malaczot ellvén, egyiknek ezek közül kettős feje volt, nyelve egy, gégéje egy, gyomra kettő, mája kettő, belei kettősek, nemzőrész kettő, az ellést a' kanász segíté elő; de a' természet játéka élet nélkül vala.

P e s t i v á s á r, 29. August. — Mint rendesen minden összetódulásakor az eladóknak, úgy most is a' gabonaárr valamivel csökkent, noha kevéssel. Mind a' szarvasmarháknak, mind a' lovaknak jó árra volt. Jármos ökröknek párja 170 frtól 280—300 vált. forintig ment. Fejős tehéné borjastul 100—130. — borjú nélkül valamire valóé 70—100 frt. v. cz. Paraszt lovak 40—140 frtig keltek.

G a b o n a á r r v. czéd.

egy kila (pozsonyi mérő):

Városok' és napok' nevezése.	Búza ft. | kr.	Kétszeres ft. | kr.	Rozs ft. | kr.	Árpa ft. | kr.	Zab ft. | kr.	Kukoricza ft. | kr.	Köles ft. | kr.	Kása fr. | kr.	Lencse ft. | kr	Kendermag ft | kr.
Baja August. 24kén	4 —	2 30	2 —	2 15	1 30	4 —	— —	8 32	— —	— —
Pest „ 30ikán	5 20	2 50	2 20	2 20	1 50	5 —	— —	10 —	— —	— —
Szeged „ 13kán	4 10	3 —	2 45	2 25	2 25	4 —	3 —	— —	— —	— —
Ungvár „ 18ikán	4 6	3 48	2 36	2 12	2 54	2 12	— —	— —	— —	— —
R. Komárom „ 27kén	4 27	3 39	2 17	2 15	1 47	— —	— —	— —	— —	— —
Fejérvár „ 27ikén	4 48	3 12	2 33	2 24	2 33	5 —	— —	— —	— —	— —
Győr „ 13ikán	4 40	3 30	2 30	2 30	1 45	4 —	3 36	— —	— —	— —
Uj-Becse „ 26ikán	4 45	4 —	— —	2 30	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Debreczen „ 23kán	5 15	3 45	3 —	3 —	2 15	4 45	— —	— —	— —	— —
Nagy-Becse „ 19ikén	4 30	3 15	— —	2 —	2 —	3 30	3 15	— —	— —	— —
Mosony „ 25iken	5 —	2 51	2 49	2 12	2 12	4 15	— —	— —	— —	— —

PÉNZKELET Augustus' 29ikén 1836: St. kötelezvén — 4 pCtes = $99\frac{7}{8}$; 3 pCtes = $74\frac{15}{16}$; — 5 pCtes kamarai köt. $102\frac{1}{4}$. — 1820: — 100—$216\frac{1}{4}$; — magyar kamar. kötelezvén $2\frac{1}{2}$ pCtes = $65\frac{5}{8}$ ezüst pénzben.

Szerkezti B a l l a. — Nyomtatja B e i m e l.

19. Szám
PESTEN
Szombat
Sept. 3kán
1836.

Hetenkint kétszer
féléri árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkesztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

A' Skót gőzhajó.

Az Amerikaiak után a' Skótok mentek legtöbbre a' gőzhajó-épitésben, 's itt mind azt föltalálhatni, a' mit a' bátorság és kényelem megkiván. Londonban azt vélik a' lakosok, hol naponkint 50 gőzös szeldeli a' Themse vizeit, hogy e' részben legderékabbat látták; de Skótzia' folyói, tengerei 's csatornái még sokkal dicsőbb 's bámulatosabb látmányokat mutatnak, mert a' skót gőzösek nagyobb gyorsaságát és csinját binját minden szemtanú megismeri. De nem csak a' nagy caledoni csatornán, mely azonban 26 rekesze által oly drága és késedelmes, hogy a' hajósok' inkább a' legnagyobb kerülésre határozzák magokat, mint a' rajta hajózásra, és nem csak a' nagyobb tavakon, nagyobb 's gazdag kereskedő városokban, mint: Glasgow, Leith és Inverness, találtatnak egész gőzhajó-csapatok, hanem minden partokon és minden apró kikötőkben, melyekkel a' Shetland, Orkney és Hebrid szigetekre juthatni; csak egy pontra nem kaptunk gőzöst, noha jókora volt a' társaság és egy hajókapitánynak szép ajánlásokat tevénk, t. i. Island szigetére. — A' gőzhajók nem valók a' nagy tengerre, legalább úgy a' mint most épittetnek; mert mihelyt oldalokra vettetnek, az egyik kerék megszűn dolgozni, mivel a' vizen kivül van, a' másik elbénul, mert kettős vízerőt kell megtörnie, — 's igy az eshetik meg, hogy 5—6 órai zivatarban épen nem megy előre, hanem ide 's tova hányatik; a' mi kevéssel ez előtt a' miénkkel is megtörtént. A' hajó gerincze egészen különös alkatu, 's ennél fogva az egészen fölforditott gőzös oda is van, mig a' vitorlás hajó ismét helyre áll alkotásabeli nagyobb rugó erejénél fogva.

Az új skót gőzhajók igen hoszak; 's minden angol gőzöseknél erősben épültek. A' felsőbbik tető, mely az első szobabelieké, megfosztaték az üvegfödéltül 's most csinos oszlopkáktol és pamlagoktul körülvéve 's khinai födéllel takarva, egy szép tánczhelyhez hasonlít, 's gyakran tánczra is használtatik. Széles lépcső vezet az alsó, egészen nyilt második helyre, mely az elsőtül a' machinák 's a' nagy cső által választatik el. Ezen lépcső alatt van a' bejárás az első terembe, mely a' hajó fölrészének egész térét magában foglalja. Körösköröl jóizlésü ülések vannak 's ezek előtt mahagoni-asztalok. Megválasztott könyvtár, legújabb hirlapok, jeles rézmetszések, leginkább azon vidékekrül, hova a' hajó jár, iró szerek,

derék vánkusok a' ledülésre, 's különösen illendő vezetőcsők a' hirtelen tengeri betegségbe-esők' számára találtatnak a' nagy társalkodási teremben, hol a' padlazat szönyegekkel, a' falak tükrökkel takarvák. Az angol hajók azon alkalmatlansága' kikerülése végett, hogy t. i. a' társasági teremben ne kelljen ebédelni, a' skót hajókon fön, a' konyha mellett van a' gépely, 's az alant maradott hely ebédteremmé tétetik, mely hasonló fényű 's pompáju az előbbivel. Az ágyak a' nagyobb gőzeseken egy egy személy számára szolgálnak, kisebbeken kettőére; egymás fölött állanak, erősek, biztosak. Az asszonyságok egészen elválasztatnak, tulajdon társasági 's ebédlő szobákra. Egy tulajdon szoba öltözködésre szolgál, 's azon amerikai divat is behozaték, hogy a' gőzhajón ált öltözködnek, a' mit, a' többnyire igen válogatott társaság, meg is érdemel. —

A' második födözeten alsóbb rangu emberek vannak, u. m. cselédek, sőt árruk, lovak és a' tb. 's mind e' mellett is rendkivül tiszta az, és jól tartott. Egész nap tisztogattatik, zsuroltatik, az árúszerek jól őriztetnek. A' vendégekre végetlen gond fordittatik; 's minő édes időtöltések történhetnek itt, melyek az út és talán rosz idő kellemetlenségeit elfelejtetnék, ha vidám, jó kedvü, közlekedő emberekre akadnánk! De itt nem kell azt várni; az Angol önönzése (egoismusa) és félre húzódása legárnyékosabb oldalát mutatja itt, összekötve némi hatalmaskodó móddal a' skót és irlandi iránt. Unalmas arczvonással gyülnek reggelihez öszve, senki a' másikát nem köszönti, 's az idegennek is bajába kerül, őket megbeszéltetni. Ez nem épen lehetetlen, de unalmas naponkint újra dolgozni őket, mint az órát, mely mihelyt föl nem húzatik, megáll.

A' skót reggeli sült fris heringgel és lazaczhallal kezdődik, melyekre tojás és hideg úrühús jő. Ezekből annyit esznek az emberek, mintha Sahra pusztája számára töltenék meg gyomrokat, a' mit én eleinte illetlennek véltem, de utóbb, látván, hogy 9tül délutáni 5-ig van idő az emésztésre, kivált mivel a' tengeri levegő igen jó emésztési segéd, magam is az ottani szokáshoz csatlakoztam. Ezután minden a' födözetre megy, melyet a' legnagyobb zivatarban és esőben is alig hagynak el, a' nőket sem véve ki, kik igen erős nevelést kapnak a' két szigeten 's az időjárásal daczolni korán megtanulnak. Hajókon igen kellemesek az angol nők; könnyen megismerkednek az idegenekkel, kik bizonyosan előbb kifogynak megtanult angol szavaikból, mint azok a' kérdezésből. — Ebédnél ismét oly hévvel esznek, mintha 14 nap koplaltak volna. Leülés előtt a' kapitány vagy más vendég, egy rövid imádságot mond, mellyet a' nagyon buzgó skót soha ki nem hagy. A' kezdet, lazaczczal történik rendesen, mert e' partok azzal igen bővelkednek. Erre irósvaj jő 's a' harveysance, reá az úrü, 's más sült hús végetlen darabokban, melyek vegyítékül igen jók az egyáltalában jól készített halakhoz. Az est még a' legszebb naprész, mely beszélgetéssel telik el, gyakran hoszan majd éjfélig, a' gőzölgő theafazokak körül, vagy a' vherryből vagy whisky-ből készült puncs mellett.

A' skót gőzhajók' árra, mint minden vontató szeré Angliában a' concurrentia által határoztatik meg, 's mivel ez majd mindenfelé van, az árrak is elég alacsonyak. Igy a' Hebridekbe, mintegy 100 mértföldnyi útra, hol előbb 1 fontot (20 shillinget) kelle fizetni, én már 5 shillingért tettem az útat. Igy rontja egyik gőzös a' másik' jövedelmét; a' nélkül azonban, hogy annyira jött volna a' dolog, mint a' „stage-coach-oknál, hol a' kocsira az volt fölütve: kivül fizetsz a' mennyit akarsz, belül szinte („N. B. Outside what you

please, inside detto"), és én mit sem fizettem. *(Egy német utazó).*

Gesztenyekávé.

Különbféle anyagok ajánltattak már pótolékul a' kávé helyett, melyek, ha a' kávét ki nem szorithatják is, legalább kevesebbiték. Ilyen szerül használtaték a' buza, árpa, több hüvelyes vetemény, cichorium gyökér, sárga és czukorrépa, 'stb. Több évek olta ezen pompás név alatt „Amerikai kávévirág" fekete por árultaték Párisban, mellyből csak egy kis rész, kedves, fűszeres izt ád a' kávénak, 's melynek használata mellett a' kávé adagot igen lehet kevesebbiteni. E' por nem egyéb egészen szénné égetett árpaczukornál. Igen kevés árpaczukor hasonló szolgálatot tesz.

Mikor Napoleon a' tengeri kereskedést eltiltá, több recept próbáltaték meg (minthogy a' valódi kávé rendkivül drága volt); többféle magon tettek kisértést. Legjobbnak találtaték az egértövis (szúrós péra, Mäusedorn). Ezen szarvféle magnak a' kávééhoz igen hasonló szövete, 's ize és szaga is majd hasonló lesz, ha megpergeltetik 's főzetik. De e' mag sokkal ritkábbb mint sem hogy a' kávét ki tudná pótolni.

Legjobb pótolék a' gesztenye, mely e' végre héjától megfosztatik, kávé nagyságnyi darabokra metszetik, megszáríttatik, illő viszonyban a' kávéhoz kevertetik (ugy hogy 1 sőt 2 harmad rész gesztenyét is vehetni) 's együtt megpergeltetnek. Ezen keverék oly levet ad, melyet a' legfinomabb izlés alig tud a' tiszta kávélétöl megkülönböztetni. A' föltaláló, Bodin de la Pichonerie, már 30 év olta él ily kávéval. — Némelyek egyenlő részben teszik a' keverést.

Németországban a' tengerelzárás' ideje alatt makk-kávéval éltek; de a' mint mondatik, némely helyeken baj származék ebbül, nevezetesen szemgyuladás; a' makk ártatlanabb lesz, ha előbb megfőzetik; hasonlót mondhatni az árpárul és rozsrul, melyeket a' homoeopathicus orvosok igen ajánlanak betegeiknek kávé helyett, mivel ezen anyagok orvosi hatást nem tesznek, mint a' kávé *). *(Mag. der Erf.)*

A' gesztenyeczukor-készítés' módja.

(Journ. des Conn. usu. et prat. April. 1836. 156 *lap.)*

Most midőn a' czukorkészítés annyira elterjed, nem lesz czélirányatlan, egy új tárgyat előadni, melyből czukor készittetik. Ez a' gesztenye, mely épen ott terem, hol a' czukorrépa nem diszlik. A' gesztenyébül még egyszerübben gyárthatni czukrot, mint a' répából, mert sem reszelőre, sem sajtóra, sem öszvetett szűrő eszközökre nincs szükség, sem állati szénre 'stb. Egy fenéktelen hordó, egy lapos kazán, elég a' gesztenyeczukorkészítéshez.

Úgy látszik hogy a' toscánai gesztenyében mindeddig legtöbb czukoranyag találtaték. Guerrazzi vizsgálatai szerint 100 rész megszárított gesztenyében 60 rész liszt és 40 rész szirop volt, melyből 10 rész jegesitett moszkováda készítteték, későbbi próbák még jobb sükert mutatnak, t. i. 64 rész lisztre 44 szirupot, melyből 14 rész czukor nyereték.

A' gesztenyéből, durva porrá töretve 's megfőzve jó italt ád, a' búzaliszttel hasonlatossága lévén; lisztté őröltetvén 's tojásfehérrel kevertetvén, tészta kerül belőle, a' levesben igen jó. Ha egyötödrész gabonaliszttel vegyittetik, elég jó kenyeret kapni belőle.

A' gesztenye szárítás' módja.

Mindjárt a' beszedés után le kell a' gesztenyét hámozni 's ily módon szárítani meg.

*) Itt Pesten egy kávés nagy hirre 's jövedelemre kapott a' hires kávéfőzéssel; titka alkalmasint oda üt ki, hogy a' morzsolt kukoriczát tiszta vizbe sokáig áztatja — azután ezen lébe főzi a' kávét, mely igen habzó 's jó izű lesz, magát a' kukoriczát baromfi hizlalásra használván. Szerk.

Négyszegű kamara készíttetik kemencze idomban, egy ajtóval 's oldalcsőkkel, melyek a' kéménybe (kürtőbe) vezetnek. A' kamara padlazat sima téglával történik, a' tetőzés vastag, az ajtó 's csövek átjárhatlanul zártak legyenek, hogy minél kevesebb melegség gőzölgjön ki. Ekkor a' gesztenye a' kamara padlóján kiterittetik, mely alatt jól égjen a' tűz, hogy a' padlazat nagyon álthevüljön. A' gesztenyét gyakran kell forgatni, keverni, hogy egyiránt száradjon. Mikor jól száraz, (kemény 's könnyen törő), kiszedetik 's egy oly helyre tétetik, hol jövő évig áll.

A' czukorkivonás' módja.

Leginkább oly gesztenyét kell kiválasztani, mely érett és édes, 's a' száritás által nem igen színesedett meg. Nyáron 's olyankor, midőn jó ideig tartaték, arra kell vigyázni, nem romlott é meg, a' mi rosz nedves helyen megtörténhetik. Először is durván töretik meg a' gesztenye, mindenike két három darabra, mely munkálat által a' néha igen hozzá ragadó hártya' levétele is könnyíttetik. Ezután víz töltetik föl, mely azt egészen betakarja. Öt, hat óra után levonatik a' víz, melynek felső része higabb az alsónál. A' lyuk vagy kakas bezáratván, új víz töltetik föl, öt hat óra mulva lehuzandó, ismét új töltessék föl, 's ismét lebocsáttassék. A' levont vizet jó mindjárt kigőzöltetni, hogy forni ne kezdjen, a' mi igen könnyen történhetik, mivel a' víz a' gesztenyebeli czukrot és tojás fehért fölolvasztja. A' nedv egészen megtisztul ekkor, mert a' tojásfehér a' melegség által egyesíttetik, 's a' gőzölés által egyharmadnyira kevesbülvén, ismételt gőzölés által sűrű szirop idomuvá tétetik. Gőzöltetésre a' lapos kazánok jobbak, 's ezekbe sem kell egyszerre sokat tölteni, hogy soká ne tartassék a' tűzön.

A' szirop gyorsan 's eléggé krystallizált czukrot ád, ha nehány perczig habzó kanállal kevertetik, hogy levegő vegyüljön közébe. Az ily szirop tágas, lapos tálakba osztatik el, hol annál gyorsabban képződnek a' jegek, minél nagyobb a' fölszín 's kisebb a' mélység; az időrül időre ismételt megkeverés segíti a' jegesedést. Ha a' szirop igen tömött és feszes, kevés víz adatik hozzá, vászonba takartatik és megsajtoltatik.

Így kapni durva czukrot, mely ugyan valamennyire gesztenye ízű, de szárazabb és szintelenebb majd minden nádmoszkovadánál, — a' tisztitó gyárban pedig a' fehérség és tisztaság legnagyobb fokát kapja meg.

A' harmadik vízfelöntés után hátramaradt gesztenye igen megsajtoltatik 's nyáron 3 óra alatt napon, szélben vagy kályhában megszárad, mely alkalommal fölszínén megbarnul, de belől fehér marad; megőrölve, gabonalisztel jól keverve, jó kenyeret ád. — Ezen megszáritás gyorsan történjék, különben forás áll be.

A' mosadékvíz mily bánásmódot kiván?

Ezen víz' átlátszóságát bizonyos mennyiségü lisztalj változtatja meg, mely a' nedvben úszik; melegitéskor ezen lisztalj a' növényi tojásfehérrel egyesülve, enyvé változik, 's hogy e' nedv használható legyen, hűtés által többé át nem szűrhető, ragadós anyaggá kellett változtatnia. Hogy e' baj elkerültessék, 12 óra alatt le hagyjuk a' vizet üllepedni, a' tiszta részt szivatyuval leszijuk, melyet gondosan megvisgálunk, belőle egy kis részt megforralva. — Ha a' nedv valamennyire savanyú lön a' forrás miatt, kréta adatik hozzá, a' savanyat fölszivandó. Ez megtörténvén, a' mosadékvíz fölmelegíttetik; mikor forni kezd, megzavarodik 's a' tojásfehér barna pelyhekben gyűl öszve; ekkor a' nedv teljesen tiszta lesz, 's kigőzölögtetve, mig nem a' hígmérőn 10 fokot mutat, sűrű vásznon átszűretik, hogy a' kréta 's tojásfehér kiválasztassék.

Vasutak-helyetti kőutakról.

Mivel a' sok keresés által igen emelkedett a' vas' árra, a' vasút-társaságok kénytelenek tőkepénzeiket nagyobbítani. Arrul gondolkoznak tehát, mint lehetne a' vasat pótolni. Próbát kővel akarnak nagyban tenni, a' mi a' kőbányák' közéletén igen hasznos lenne. Ajánltaték, hogy minden sin (vasösvény) számára folytonos kőalapzat rakassék, 6—8 ujnyi vastag, és 2 lábnyi széles; erre vert vasból adassanak $\frac{3}{4}$ ujnyi vastag és $2\frac{1}{4}$ ujnyi széles sínek. Hogy a' sínek jó erősen a' kőhöz feszüljenek, 9 ujnyi fejes zárószegek használtassanak, melyek a' sínbe eresztetnek, a' kövek' alrészén pedig diót birnak.

Ezen terv szerint fele vasat meggazdálkodhatni, a' mi a' vas' emelkedő árránál nem csekélység. Szerinte a' hajlás is igen kisebbittetik, a' mi jókora haszon. — Jó lenne még a' kő 's vas közé faréteget ereszteni; a' mi az amerikai kőutaknál igen czélszerűnek mutatkozék, (mert itt e' terv már létesitteték is). A' közbe tett faréteg $1\frac{3}{4}$ vastag volt, mely a' sín' elkopását igen hátrálta, a' mi különben nagyon gyorsan történt.

(*Mechanics Magazin. Febr.* 20. 1836. 441. *lap.*)

Magyarország.

M a k ó n, August. 26. — Csanád téreit, csak most is azon mostoha természet ostorozza, melyet már három esztendők ólta érzékenyen tapasztalunk, mert, kivévén az Augustus 16án Makón esett záport, esőnk még mai napig sincs — ellenben száraz orkánaink, a' rémültségig fenyegetik nádas házainkat, — és emésztő tűz félelme egész vidékünk' népségét, a' szerte dulakozó gyujtogatások miatt; borzasztó látni, miként vagynak számtalan házak' ablakai, ajtaji — sőt náddal fedett életeskasok fedelei is sárga földel bétapasztva; — szomoritók, a' minden ház előtt kirakva lévő, 's mivel kútaink mind szárazak, a' Maros' folyójáról vízzel tele hordott kád-, és hordósorok — a' majd minden nádházról lefehérlő új lajtorják, melyeket a' megrémült nép, a' közelebbről közénk is béfért gyujtogatások, 's innen származható vég-veszélyünk eltávolitására készített. — Ide járul vidékünknek ama' szerencsétlen helyezete, hogy a' n a g y t ö b b s é g n e k a' szegénységnek t. i. élete fentartására gabonája — sertvése hizlalására, és teleltetésére, kukoriczája, répája, és burgonyája — marháinak az éhenveszéstől való megőrizhetésére szénája — de még szalmája is fogyatkozik, és igy az isteni gondviselésre hagyatva megy, a' nem tudjuk micsoda tél' elejébe. — Megmagyarázható innen, az is: hogy tájunk ily szükségszülő körülményeiben, miért nincs még is, a' gabonának, takarmánynak, de főleg a' kukoriczának vevője? — miért vannak különség nélkül minden piaczaink tömve élet árúló szegények' szekereivel? és miért viszi mind ez, rendszerint ismét vissza töltött zsákjait a' piaczokról, a' nélkül hogy vékánként is valamit belőle eladhatott, és azon — lerongyosodott fehér-ruháját — vagy kenyerébe, és eledelébe szükséges savát bészerezhette volna. — Megmagyarázható könnyen; hogy ezen egymással öszveütközőnek tetsző körülményt, tetézve a' fent említett szükséget, a' pénznek szembe ötlő eltünése okozza, ezért adná el a' legnyomorúltabb részes is két köböl léha árpájának egyikét, és ezért nem veheti viszont ezt meg, a' vele hasonló szükségben szenvedő másik; honnan ismét igen is látható, hogy a' kereskedés, a' mindennapi adás — vevés 's a' t. nálunk teljességgel megrekedt.

Nékünk tehát az idén búzánk, árpánk, és zabunk, egyes eseteket kivéve, általjában nem termett, mert csak alig a' magot adta meg. Szénánk semmi sincs; némely nyomo-

rúlt réti gazokat ide nem értve; borsónk, lencsénk, kölesünk, a' maggal együtt, a' földbe veszett. — Kukoricza az idén vidékünkön még főve is a' ritkaságok közzé tartatik, 's apró szára gyökerestől nyüvetik fel takarmánynak — nem ugyan télire, hanem, hogy azt most mindjárt marhákkal, gazdálkodva étethessék fel. — A' lencse és kender a' legnyomorúltabb, melyet, a' mai időkor látott. — Szőllő, zöldség, téli gyümölcs, vagy dinnye nincs; az eddig sínlődve éldegélt legszebb gyümölcsfáink rendre száradnak ki — mit a' legszorgalmasbb kertész, vagy gazda akkor siettetett legjobban, ha a' szomjan veszőfának tövét vízzel öntözte. *) — Asztalainkon, zöldség = kánánunk' közepette is száraz lencse, borsó, és száraz bab: a' midőn hitván sárgarépánknál, és egy két nyári almánknál egyebünk nincs — egy három fontos fő káposztát 30 váltó kron fizetik a' tehetősbbek; — igy tehát csüggedezve várjuk, hogy mit fogunk majd a' tél' derekán, és a' tavasz' beállásakor irhatni. —

M o s o n y, Aug. 30. — Noha az országnak több vidékeiben a' takarmánynak igen szük termése volt, de még onnan is jöttek vevők, a' M. Ovári uradalom birkái' vevésére. Azért a' vevőknek sokasága, és azoknak vásárlási vágyuk, annyira felverte az birkák' árrát, hogy ezen eladás az óvári uradalom' reményit sokkal felül haladta. — Kelt pedig darabja az öreg anya birkának 8 és 9 frt. pengőben, fiatalabbé 10—11 frt. a' toklyué 12 és 13 frt. a' bárányé 5 és 6 frt. az ürüé 4 és 5 frt. a' Kosé 30 frtul egész 100 frtig.

A' hervadó növényeket eddig annyira mennyire a' hives éjszakák és néhai ritkáni harmatok táplálták, de a' most tartó nyomasztó forróság, és meleg éjszakák végső pusztulásukat okozzák, ha csak rövid idő alatt eső nem lesz, e' végett sem krumpli, sem kukoricza, de még káposzta sem lesz ezen vidéken.

A' Nisideri és Óvári piaczok elboritatnak uj gabonával oly annyira, hogy alig birják a' kereskedők és molnárok megvenni, azért is csökkenni kezd az árra, és keleget az új búza 3 frt. 48 krtul 5 frt. 12 krig, rozs és kétszeres 2 frt. 36—54 krig, árpa 2 frt. 6—12 krig, új zab 1 frt. 48—51 krig, ó kukoricza 4 frt. 48 kr. és 5 frt. 12 kr. Az ó búzákra 3 frt. 24 krtul egész 5 frtig kevés vevő találkozik.

Ezen vidéken nagyon uralkodik a' hasmenés, és oly annyira elbádjasztja az embereket, hogy alig birnak lábukon állani.

K a s s a, August. 27. — Végre már, miután megeredtek az esők, reményünk kezd lenni minden növényeinkhez; szénánk, és gabonánk' termése jobb a' középszerűnél, egy kereszt búza 3—3½. — a' rozs 4. — az árpa 5 — a' zab 6 vékát is fizet; a' másféle vetések hibásak.

A r a d, August, 26. — Noha ezen királyi város' piacza zöldség dolgából gazdag szokott lenni, ez idei szárazság miat semmi sincs; ha csak e' közelebbi esők meg nem élesztik kerteink' fonyadt növényeit; jelenleg a' káposztának száza 20—25 forint; egy véka burgonya 1 frt. 30 kr., egy köböl (2 kila) száraz paszuly 8 frt. gabonából, minthogy mult évről maradt jócskán, szükség nincs; de mivel más vidékekre hordják árra még is felment, kukoriczánk igen kevés vagy semmi — széna idei nincs, de mult esztendőről meglehetősen maradt. Erdély' szomszédságában vannak, vidékek, hol több eső járt, melyekben szénát kukoriczát, és zöldséget is lehet látni. A' szőlő szeme igen apró — mostoha lesz a' szüret.

*) Legjobb a' nagy szárazságban a' fák' derekait vizes ruhákkal mosogatni. Szerk.

Jász-Berény, August. 28. — Marháink ugyan egészségesek; de juhaink különféle nyavalyákban döglenek. Esőnk ugyan volt, de ily nagy szárazság után! — A' hirtelen változó idő sok halálozást szül e' vidéken.

Szamos-Ujvár, August. 24. — Eső ha nem sok is, hullong — és reményünk van a' kukoriczához is. Gabonáink jól fizetnek: és a' Kunságból Kis-Újszállásiak a' mi cséplésünk helyett javában folytatják a' magyar nyomtatást, kik közül sokan szándékoznak itt nálunk Erdélyben telelni. Efféle ide jövőkkel most Debreczeni utamban találkoztam vagy 50 szekérrel.

A' mézszüret igen rosz: az árra pedig felugrott.

Elegy.

Borbőség Comercyban. A' bort nem tudjuk hova tenni, kelete pedig épen nincs Este 20 Centimes-ért annyit ihatik akárki, a' mennyit tud. Soha sem is volt egymásután oly gazdag borév, mint most. Az 1832ki őszi jó volt, az 1833ki csekélyebb ugyan, de bő; 1834ben sok volt a' bor és jeles tulajdonságu; 1835ben ismét sok, de olyan csak mint az 1833ki; az idén szinte sok és jó bort kapunk. Hova tegyük mind ezt? pinczéink telvék, valamint boriveink is. Ugy élünk mint Tantalus, de viz helyett borban, 's gyümölcshijány helyett, mint annál, pénz' szükében.

(Journal de la Meuse)

Duna-rajnai csatorna; Mannheim freiburgi vasut. — Freiburg, August. 16. — Azon sokat hiresztelt csatorna-épités, mely a' dunát a' kinziggel és rajnával egybekösse, elhangzott a' szélben. Ezen idea' eredete a' csatornák és vasutak iránti nagy fölhevülés korába esik, 's akkor a' dolog' kivitele könnyűnek mondaték. Ma már mind az hihetetlennek tartja ezt, a' ki csak a' fekete erdő magasságát elgondolja 's tudja, hogy a' vizhijány miatt, kivált középnyáron, még a' Dunán sem hajózhatni. De a' Mannheim-freiburgi vasutat valósággal elkészülendőnek mondják, igen egyszerü szép terv szerint, az ország' költségén. A' munka és napszám e' végre készitett papirosban fizettetik meg, melyek az ország jótállása mellett teljes becset kapnak, 's apródonkint beváltatnak.

A' brit társaság' (British Association) gyülése. — August. 22kén lesz Bristolban a' brit tudós társaság' gyűlése. Sok jeles, literatori munkák és tudományos miveltség által jeles férfiak veendenek az ülésekben részt minden politikai párt mellőzésével. Többek közt váratnak: Northampton marquis, Ellenborough, Ebrigton, Russel és Brougham lordok, Spring-Rice ur, Moore és Southey költők, Raumer ur 'stb. — A' Liverpoolban tartandó jövő gyűlés elnökévé hihető Sir Robert Peel fog választatni. A' szóba hozandó tudós tárgyak között lesz Mullin ur' kornyi parlamenttag fontos felfödözése, ki a' galvanismusban (mint állitja) új hajtó erőt talált fel hajók és kocsik' számára. *) A' társaság esti gyülései számára, hova aszszonyságok is bemehetnek, a' városi játékszin rendeltetik el.

(Brisztol Mercury)

Olmütz, August. 10. — A' mai marhavásáron általában 2603 ökör volt Galicziából, 's ezek közül 2,333 előbb, 270 pedig a' vásár alatt adaték el. Csehországban szaporodik a' marhahús' szüksége, a' mi még több hétig tartand. Bécsben a' hús mázsája 38 forintra emelkedett; de ezen árr hetenkint vál-

---

*) Érdemes hazánkfia Farkas Ferencz ur, most azon dolgozik, hogy a' gőz helyett, miként lehessen, a' csupa vizet szinte azon egy hasznos czélokra fordítni. Szerk.

tozó. Egy darabnak legnagyobb árra 200, legalsó pedig 150 bankó forint volt.

Posen, August. 19. — A' legújabbi időjárás, beküldött tudósitások szerint, igen jó befolyásu volt a' növénytermésre nézve kerületeinkben. Minden tavaszi vetés jól ütött ki, 's a' rétek is, melyek a' tavaszi hideg miatt hátra maradtak, jól fizetnek. Rozs legalább lesz annyi mint tavaly, hasonlót várunk a' búzából is. A' tavaszi, ide értve a' burgonyát is, fölülhaladja a' tavalyit. Ennek következésében a' gabonaárr csökkent. — A' fraustädti kerületben számtalan szöcske mutatkozott, 's a' gazdákat megijesztette volna, ha szinte végetlen sok gólya 's varju nem követte, 's meg nem emésztette volna azokat. Prücsök is sok volt 's a' rozsot megrongálta.

Stuttgart, August. 25kin. A' mi második posztó vásárunk mai napon kedvezőlegi első jelenségek alatt kezdődött. A' belföldi vásárlók mellett Bajor országi, Bádeni, Sveiczi, és Main-frankfurti szomszédainknak jelenléte által ismét örvendeztetünk. Ezen pillanatban a' most jelenlegi minémüségekre nézve még kimeritőleg nem itélhetni; mindazonáltal a' mi posztógyártóinknak élénk előhaladási törekedéseiknél, és esztendő olta sok helyeken tökélletesebbitett lényeges készületeknél fogva, az örvendeztető előmenetek iránt nem lehet kétségeskednünk. A' posztóknál ez kiterjeszkedik, nevezetesen a' flanelra, melynek az általunk tapasztalt finomsága olyan, mint a' milyet ez előtt csak Angliától nyerhettünk. Különösen igen jó izléssel nyomtatott különféle szinü gyapjú áruk kellemeztetve tünnek az ember' szemeibe. Ugy látszik, hogy a' juh gyapjúnak adása 's vevése által, egy új ügykedési czik akar keletkezni. Ezekből az utóbbi napokban mintegy 800. mázsányi szállittatott ide, és annak egy nagy része már, posztóval való cserében le is rakattatott. A' városi hatóság által intézett rendelések', 's czélirányoságok' készületénél fogva mind a' vevők, mind pedig az árulok között, a' legnagyobb meg elégedés uralkodik *(Schw. M.)*.

Egy kölöncz angol. Manheim, August. 16. — Néhány nap előtt különös tüneményt láttunk. Egy strassburgi hajós mintegy 60 láb hosszú hajóval érkezett meg, mely minden tekintetben igen jelesen volt épitve 's egy Angolé volt, ki azzal Dowerbol a' középtengerre utazott, Olaszországot meglátogatandó. Azután három hajós legényével hajóját Marseillebül a' Rhonán fölfelé 's a' Rhona csatornán által a' Rajnába vezetteté, hogy Rotterdambul ismét tengerre menjen; igy tehát azzal Franczia, Német és Holland-országokon által tér honába vissza. Mint hallatszik, e' különös út nagy fogadás' következésében tétetek.

Pétersburg, August. 13. Mult hó 26kán délutáni 5 órakor a' kalugai kormányzatban iszonyú zivatar dühödött, mely Meschtsonsk városban magában 100 házat részint le tetőzött, részint elhányt. A' vas tetőlapok forgácskint repkettek a' levegőben. Sz György kolostora romban 's düledékben fekszik.

Hirdetés.

Folyó 1836. évi September 12. napján T. Pest vármegyében helyzett Oszlári pusztán, nagyobb mennyiségű széna és szalma fog elkótyavetyéltetni.

PÉNZKELET September' 1sőjén 1836: St. kötelezvén — 5 pCtes = $104\frac{1}{2}$; 4 pCtes = 100; — 3 pCtes = $74\frac{9}{10}$; — 5 pCtes kamarai köt. $102\frac{1}{2}$; — 1820: — 100—$216\frac{3}{4}$; — magyar kamar. kötelezvén = $2\frac{1}{2}$ pCtes $65\frac{1}{8}$; — Bank-Act. = $1349\frac{5}{8}$ ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

Folyó Árrjegyzék

Váltó Czédulában.

Városok és Napok nevezése.	Font. Hús: Varha	Hús: Juh	Hús: Disznó	Hús: Füstölt Disznó	Mag: Lóher	Mag: Luczerna	Akó. Bor: Ó Veres	Bor: Ó Fejér	Bor: Új Veres	Bor: Új Fejér	Égettbor: Gabon.	Égettbor: Törkölyből	Szilva Pálin.	100 Darab. Nyúl Bőr	Szarv: Szarvas	Szarv: Ökör	Szarv: Tehén	Szarv: Bivaly	Szarv: Csúcs
	kr.	kr	kr.	kr.	kr.	kr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.
Kolozsvár Aug. 12-kén	9	8	14	—	45	40	35	22	15	10	17½	—	35	—	—	—	—	—	—
Debreczen „ 10-16-kán	10	—	11	16	—	—	—	14 40	—	7½	15	16	22	20	—	40	20	—	—
Pécs „ 22-kén	11	—	11	16	55	88	12½	10	5½	6	17½	20	25	—	—	—	—	—	—
Újvidék „ 22-kén	10	8	12½	18	—	—	12½	12½	10	10	20	20	25	—	—	—	—	—	—
R. Komárom „ 24-kén	12	10	18	32	—	—	—	12	—	8	20	24	30	—	—	—	—	—	—
Szamosújvár „ 24-kén	8	7	12	—	—	—	—	—	—	—	30	—	25	—	—	—	—	—	—
Kassa „ 27-kén	10	9	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jászberény „ 28-kán	11	—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Baja „ 24-kén	10	7	12	24	50	50	12½	16	9	10½	20	24	30	—	—	—	—	—	—
Makó „ 26 kán	10	7	12	16	—	—	25	17½	14	12	20	25	28	40	—	75	25	—	35
Pest Septem. 3-kán	13	12	18	24	28	28	30	12½	25	12½	18 7/10	22	32½	75	90	87½	32½	—	25
Arad Aug. 26-kán	10	7	12	16	50	60	20	17½	10½	10	22½	25	26	—	—	—	—	—	—

Városok és Napok nevezése	Egy Kila vagy																			
	Búza		Készeres		Rozs		Árpa		Zab		Kukoricza		Köles		Kása		Őszi Repcze	
	fr.	kr	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr
Kolozsvár Aug. 12 kén	4	10	3	32	2	55	2	15	1	52	2	45	5	—	7	30	—	—
Debreczen „ 10-16-kán	5	30	4	—	3	15	3	—	2	15	5	15	5	45	9	—	4	—
Pécs „ 22-kén	4	—	3	—	2	30	2	45	1	45	3	30	—	—	—	—	9	—
Újvidék „ 22 kén	4	—	2	20	—	—	2	20	1	50	3	30	—	—	—	—	—	—
R. Komárom „ 24-kén	4	23	3	8	2	8	2	12	1	53	3	37	—	—	7	18	—	—
Szamosújvár „ 24 kén	4	10	3	—	2	30	—	—	1	30	2	30	—	—	—	—	—	—
Kassa „ 27-kén	5	15	3	30	3	15	2	30	1	30	—	—	—	—	12	—	—	—
Jászberény „ 28-kán	5	—	4	15	3	—	2	42	2	30	4	—	—	—	12	—	—	—
Baja „ 24-kén	4	—	2	30	2	—	2	15	1	30	4	—	—	—	8	32	10	—
Makó „ 26-kén	4	30	3	45	3	12	2	30	2	30	4	12	2	30	5	45	12	30
Pest Septemb. 3-kán	5	26	3	20	2	40	2	46	2	—	5	26	5	—	10	—	11	15
Arad August. 26-kán	4	15	4	—	2	45	2	30	2	—	4	—	5	—	8	—	10	—

	M á																
	Szalonna	Háj	Zsír	Tehén Vaj	Juh Vaj	Sajt	Túró	Faggyú		Gyertya		Szappan		Dohány		Kender
								Olvasztott	Nyers	Faggyú	Viasz	Fejér	Fekete	Jobb	Közöns.	
	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.
Kolozsvár Aug. 12 kén	40	60	62½	70	60	19½	35	—	35	40	—	50	—	25	—	22
Debreczen „ 10-16-kán	50	60	56	96	80	—	25	—	38	52	—	50	—	—	—	50
Pécs „ 22 kén	40	50	37½	50	—	—	—	—	45	50	—	25	—	25	—	—
Újvidék „ 22 kén	40	—	50	—	—	—	—	—	40	60	—	40	—	25	—	—
R. Komárom „ 24-kén	50	—	65	104	—	40	—	—	38½	65	—	50	—	40	—	—
Számosújvár „ 24-kén	—	—	—	—	—	16	16	—	38	58	—	—	—	18	—	—
Kassa „ 27-kén	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jászberény „ 28 kán	50	60	51⅘	105	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Baja „ 24-kén	45	65	45	100	83	25	30	—	45	60	—	40	—	20	—	30
Makó „ 26-kán	45	45	—	—	—	24	—	—	38	60	325	32	37	20	14	40
Pest Septemb. 3-kán	55	60	60	95	—	—	—	53¾	42½	—	—	—	—	75	15	85
Arad August. 26-kán	45	50	36	100	80	40	40	—	50	50	—	32	—	—	25	40

pos. Mérő.

Tavaszi Repcze		Bükköny		Muhar		Len-Mag		Kender-Mag		Naprafor-gó-Mag		Aszaltt Szilva		Aszaltt Megy		Dió		Lencse		Borsó		Bab	
fr.	kr	fr.	kr.	fr.	kr	fr.	kr	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr	kr.	fr.	kr.	fr.	kr
—	—	3	45	—	—	—	—	3	17	—	—	11	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	10	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	30	12	30	—	—
—	—	3	45	—	—	—	—	4	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	8	—	8	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	12	—	12	—
—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	7	30	—	—	—	—	—	—
8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	30	7	30	—	—	4	45	4	45	4	—
9	10	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	4	—	—	—	—	—	15	—	—	—	10	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—

z s a.

Gubacz	Len	Viasz	Szín-Méz	Sárga Méz	Ló-Szór	Olaj: Repcze	Olaj: LenMag	Komló	Rongy	Toll: Fosztatl.	Toll: Fosztott	Toll: Pehely	Toll: Iró 1000	Sáfrány	Szeksó	Hamuzsir	Gyapju: Finom	Gyapju: Közép	Gyapju: Közöns.	Pamut	Vas	Sárga Réz	Veres Réz	Timsó	Ón
fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.
3½	60	200	60	—	100	80	120	—	—	—	—	—	—	—	20	20	187⅓	150	30	125	25	200	150	—	52
—	—	225	—	—	50	45	65	—	—	150	175	250	—	60	—	12½	250	125	48	—	30	—	—	11	—
—	—	—	40	—	—	65	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	250	200	150	—	30	185	162	—	47½
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	190	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	120	—	—	—	—	—	—
5	45	200	45	—	60	45	62½	—	—	—	—	—	—	—	3¾	40	175	125	80	—	30	200	—	—	50
—	—	225	48	42	45	65	85	—	14	135	195	270	—	—	1¾	30	275	200	110	125	20	200	100	12½	35
19⅔	—	225	60	52½	100	55	70	—	15	175	260	450	7½	—	25	35	312½	225	125	—	—	—	—	12	—
10	—	150	60	—	115	60	75	—	—	—	—	—	—	—	1	—	400	350	300	—	25	150	150	—	50

Városok és Napok nevezése		Párja.																		
		Hízott Ökör		Tehén		Jármos Ökör			Hízott Disznó		Sovány Disznó			Hízott Ürü		Bőr				
						1-sö Rendü	2-dik Rendü	3-dik Rendü			½ Esztendős	1 Esztendős	2 Esztendős			Ökör	Tehén	Borjú	Ló	Juh
		fl.	fr.	fl.	fr.	fr.	fr.	fr.	fl.	fr.	fr.	fr.	fr.	fl.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.
Kolozsvár	Aug. 12-kén	1081	212½	810	175	250	225	187½	320	90	15	45	65	85	17	40	25	6	8½	4⅙
Debreczen	„ 10-16-kán	1000	300	650	150	300	250	200	—	—	15	25	35	80	22	42	28	10	8	6
Pécs	„ 22-kén	600	335	400	200	300	200	150	200	100	10	15	20	—	—	42½	22½	2¼	—	2½
Újvidék	„ 22-kén	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	30	10	12½	10
R. Komárom	„ 24-kén	1000	325	660	200	260	200	180	400	125	—	—	40-52	70	20	44	26	4	—	5
Szamosújvár	„ 24-kén	1000	280	600	160	300	200	140	200	40	16	20	40	—	—	40	32	—	—	4
Kassa	„ 27-kén	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	35	—	—	—
Jászberény	„ 28-kán	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Baja	„ 24-kén	900	350	700	250	300	250	200	500	150	10	15	18	100	22½	16	12	2½	6	2½
Makó	„ 26-kán	900	280	600	120	250	200	150	500	110	25	30	35	100	20	42	22	4	7	5
Pest	Septemb. 3-kán	1100	280	—	—	300	240	170	400	130	18	—	50	70	20	60	32½	8½	11¼	8¾
Arad	August. 26-kán	1000	250	1000	200	200	175	150	420	100	20	22	35	80	16	36	30	4	10	5

Jegyzés. Mindennek legfelső árra van kitéve.

20. Szám
PESTEN
Szerda
Sept. 7kén
1836.

Hetenkint kétszer
felévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

Czukorgyártás Austriában

A' bécsi császári királyi gazdasági társaság kevés évek előtt, látván mint veszti értékét a' gabona, ezen érdekes kérdést adá vala fel: mit válasszon a' gazda, hogy hasznait 's a' föld' becsét magasítsa? E' nemzeti kérdésre adott válaszokban öt cultúra ajánltatott, mik között első helyet foglalnak el a' czukorgyártásrai surrogatumok. Azolta nem csak szaporodtak és tökéletesbültek a' répaczukorgyárok, hanem különös ipar által, a' burgonyákbóli czukorkészités is meghonosodott. Austria ez utolsóban, mint Francziaország a' répaczukorgyártásban, fényesen haladott előre. Ezen haladást köszönhetjük a' három év olta mindinkább gyarapodó kaltenbergi gyárnak, mely Ludwig chemikus által igazgattatik. Való, hogy másutt is Németországban, úgy Franczia-, Lengyel- és Magyarországban is készittetnek szörpök (sirupok) burgonyákból, de mindenütt kénkő és vitriolsavany, vagy diastasis' segéde által. Ily nemű termesztékek pedig, főleg a' vitriolsavany' segédével gyárottak — ha az egészségi tekintetet elmellőzzük is — kellemetlen 's keserű utóízzel biró édszert adnak, 's így a' tiszta édesitést gátolják, 's mint az indiai nádczukor helyettesei' hideg és meleg italoknál hasznaltatásuk czéliránytalan 's nem egészséges. A' diastasis mint czukrot oldó-szer igen csekély erővel bir, úgy, hogy egy font, a' ludwigi gyárathoz mérsékelve, felényi édanyaggal is csak alig bir. Mind ezen szerek megfosztják a' burgonyaczukrot, a' ludwiginak kivételével, önállóságától; a' nádczukorszörp' hamisitó szerévé alacsonyitják le; alkalmaztatását korlátozzák; 's gyors concurrentia által csak hamar értéketlenitik; — 's igy épen nem felelnek meg czélnak és szükségnek, nem gyérítik a' külföldi nádczukor' béhozatalát, 's a' kereskedésben és társasági alkalmaztatásban csak úgy állanak, mint czikoria áll a' kávéhoz.

Három év olta figyelemmel vagyok a' kaltenbergi folyékony burgonyaczukor' készítésére. Az elején csak kicsinke intézet ön ereje által növekedett lassankint, még pedig küzdések és a' természet' mostoha viszonyai között, önálló nagyszerű intézetté. A' gyár három év olta nagy 's kis mennyiségben, (7—8 pengő krajczáron fontját, 's így a' honi répaczukornál négyszer olcsóbb árron) árulja termesztékét, Bécsben, nyilvánságos rakhelyében.

A' közönség már is hozzászokott ezen egészséges, tiszta, és olcsó édszerhez, mely egészségi újságok és értelmes orvosok által diaetetikai tekintetben is ajánltatik. A' gyárnok, mint ki ipara után él, czukorképző szerét, mint hajdanta Chaptal egy hasonlót, titokban tartva gondosan őrzi. De tanácsom és felszólításom' következésében, Ő Excellentiája Báró Eötvös Ignácz', a' Tárnok, jószágain Magyarországban, gróf Reichenbach' bisenzi és gróf Dietrichstein' H. F. boskoviczi uradalmaikban Morvaországban, úgy Báró Borovszky Tivadar' jószágain Gallitziában, állottak fel Ludwig úr' igazgatása alatt, telyes sükerrel ilyes intézetek. De ezek öszvesen véve sem elégségesek a' honi vagy csak helybeli szükséges, annál kevésbé a' külföld által kivánt mennyiségek' előállítására.

A' titoknak köznyilvánosítása, bár mi méltán jutalom adatassék is érte a' feltalálónak, egy részben megzavarni fogná a' magas privátipar' irányzatát. Mit mindenki gyárhat, abból csak hamar szer felett sok fog gyáratni, 's ez lealacsonyítja a' nyereségi árrt, concurrentia által elöli az ipart, 's a' külföldet a' haszonban ingyen, sőt a' hazára károsan befolyólag, részesíti.

Közbenjárásom mellett és által, oly módosítás gondoltatott ki ennélfogva, mely szerint mérséklett jutalomért, a' czukortermesztés Ludwig' elve szerint, a' czukorképző titokkal együtt, meghatározott számu nagyobb birtokosokkal az ausztriai tartományokban tulajdonos joggal közöltethetik, még pedig visszonyos biztosítás mellett. A' biztosítás abban áll, hogy a' kikötött díj, egy harmadik helyt letéve, csak akkor adatik által, midőn a' gyártás' tanulására rendelt személy a' folyékony burgonyaczukrot, mint ez a' gyárban termesztetik, további segéd nélkül gyárni képes, 's miután ebbeli képességének próbáit adta.

A' mezei gazdaság, ha e' czukorgyártás, mely nagyobb haszon mellett kevésb nehézségnek van alávetve, mint a' répaczukorgyártás, mind inkább terjedend, nem bír egy ehhez hasonló eszközzel, új erő 's új vér' adását, 's új értelmesség' felébresztését a' mi illeti. Ez a' mindegyre növekedő termesztés és baromtenyésztés mellett is, jóltevő hasonsúlyt hoz a' lenyomott magvetésbe. 'S ez elégséges ok arra, hogy ezen iparág a' hírlapok által is terjesztessék. (*Báró Ehrenfels I. M.*)

Rendkivüli Gyapjúvásár.

B r e s l a u, (Boreszló) Auguszt. 18. — Itten az utolsó hétben egy tökéletes gyapjúvásár történt, ámbátor annak a' napja a' Kalendárban nem létez. Nagyobb részint az adásvevés bárány-gyapjúból állott. Sok ebbeli mennyiség még tavaszkor alkuttatott ki, mivel szokás effélét a' gyapjúval együtt 's egy árron eladni; és többnyire csak Augustusban utánna szállitani. A' melyek nem ezen esetbeliek, azok rögtön kelendők valának; sőt jobb árron mint sem az előlegesi alkubeliek. Ugyan ezen alkalommal még a' közelebbi tavasz olta itt heverésben lévő gyapjúk is eladattak. A' vevők ezek által csak időt nyernek ara, hogy előitéletet szövevényesen eszközöljenek a' fekve állott gyapjúra nézve; és mivel vásáron kivül a' vevők' tódulása nem igen nagy: — mindazáltal várhatni, hogy ezen fekve állott gyapjúnak az illendő árra őszi vásári alkalommal megleend, minthogy a' gyapjúnak a' szüke még eddig mindig nagy, és hogy a' kitűzött vásáron az érintett mennyiség igen csekély lehet. A' mi a' két nyirésű gyapjút illeti, az részint mind inkább kevesedik, részint annak jövedelmezése igen csekély; sőt ha a' legelő hibás, a' gyapjú kurtán, 's röviden marad hosszaságában. Az igen ismeretes: hogy a' belföldi kézművesek most kevés készülettel

birnak, és hogy azok az őszi vásárra várakoznak: annálfogva, hogy magokat egész télre szükségesekkel elláthassák, hahogy még vidéki vevők is megjelennek, a' mit bizonyosan várhatni, akkor a' hihetőséget is bizonyságnak vehetni. A' gyapjúnak becsessége' következésében, nagy utánkérdezősködés támadott a' tenyésztésbeli birkákra nézve, és ez iránt a' jelen esztendőben eddig még soha sem tapasztalt eset mutatkozik olyképen: hogy minden júh, a' mi csak valahol tenyésztésre alkalmatos, jó pénzen megvásároltatik. A' milyen élénkeny a' gyapjúvali kereskedés, olyan holt a' gabona-nemeké. Sokan ugyan kecsegtetnek vékony reménységgel, hogy később a' búzának Angliába való állszállítatása beérkezendhet; mindazonáltal az ez iránti hihetőség igen gyenge lábon alapúl. Több hónap olta egy némely élénkség a' bányai termékre nézve lépett elő: nevezetesen a' czin és vas kerestetik, melyeknek az árra felrúgott; csak az sajnálatos, hogy az Oder' vizének apadása sok akadályokat okoz, minthogy rajta hajón ide 's tova semmit sem lehet szállitani, és a' tengely-szállitásibér, noha jelenben oly alant van is, még is igen drága. — *(A. Z.)*

Olajforrás Amerikában.

Mikor mintegy tíz év előtt Burkesvillenél Kentuckyban, artézi kutat furtak, hogy sósvizet kapjanak, 's erős sziklarétegen keresztül 200 lábnyi mélységre jutottak, egy forrás tiszta olajt leltek, mely azolta szakadatlanul 12 labnyira vet ki egy súgarat a' föld színe fölé. Eleinte egy perczben 75 gallon is kifolyt. Minthogy a' forrás egy kis folyó közeletén volt, mely a' Cumberlandba ömlik, azon olaj a' vizen terjedt el 's jó darabnyira azon úszott. Némely lakosok tudni akarva, valyon ég é azon olaj (földi gyánta), égő fáklyát tartottak rá. Villámgyorsan meggyúlt a' tömeg 's egyetlen tünemény volt egy egész folyót lángokban látni, melyek a' fák sudaráig fölverődtek. Ezen olaj igen gyúlékony, 's oly tiszta 's fényes világot ád, mint a' gázfény. Többi tulajdonságai akkor még ismeretlenek voltak, de midőn egy rész hordóba tételték belőle, kevés idő múlva majd az egész kipárolgott. Ezen olaj t. i. oly szállékony, hogy fahordókban épenséggel el nem tarthatni, 's egyszersmind annyi gáz van benne, hogy az edényeket gyakran eltöri, ha légfojtósan (hermetice) bezáratik. Színe zöld, de hamar megbarnul a' levegőn. Szaga erős, tulajdon, leirhatlan. Egy idő mulva megszünt az olaj folyni, 's helyét sósvíz foglalta el. Az utolsó hat esztendőben csak kétszer folyt magától illyen olaj' utolszor taval, és pedig hat hétig. Az olaj kifecskendését tompa zörej késéri, távol menydörgéshez hasonlítva. Mindjárt a' forrás' föltalálása után orvosi erő tulajdonittaték az olajnak, melyet rheuma, szárazkórság, sebek és majd minden betegség ellen ajánltak, de hamar meggyőződtek, hogy csak a' kólika, szédülés 's a' lovak majd minden nyavalyája ellen jó. Amerikai olaj név adaték neki 's Kentucky 's Ohióban nagy tekintetű.

Díjak,

melyeket a' „*Societé d' encoura gement pour l' industrie nationale*“ December' 30diki 1835 közülésében 1836, 1837, 1838, 1840 's 1844 évekre kiirt.

Mi itt ez úttal kihagyjuk az mechanicus, és chemicus müvekre kiírt díjakat 's nyomban a' czélunkhoz tartozókhoz fogunk.

III. Gazdasági mívek.

1) 1836ki díjak.

36) ezüst emlékpénzek nagy jégvermek fölállitásáért oly helyeken, hol eddig olyakat nem tudtak tartani.

37) 4000 frank *) az olcsó gyertya-gyártásért.

38) 300 frank oly edények föltalálására, melyekben az étkek (tápláló szerek) évekig változatlanul eltarthatók.

2) 1838ki díjak.

39) Két díj, 2000 és 1000 frankos, 's emlékpénzek az épületek nedvességének óvó 's hárító szereinek föltalálására.

IV. Mezei gazdaság.

1) Díjak 1836ra.

40) Két díj, 3000 és 1500 frankos, hanyatló (abschüssig) telkek' beültetésére.

41) 1500 frank a' papiros szederj' (epertfa) ültetésére.

2) Díjak 1837re.

42) Három díj, egy egy frank becsű emlékpénzből álló, az orosz, skót és korsikai fenyő nevelésre.

43) Két díj 2000 és 1000 frankos, oly növények' honi termesztéséért, melyek a' mezei gazdaságnál, míveknél vagy kézi mesterségnél hasznosak.

3) Díjak 1840re.

44) Arany, platina 's ezüst emlékpénzek a' selyemfonás' tökélyesitésére 's terjesztésére Francziaország azon dapartementeiben; hol az már régebben létez.

4) Díjak 1841re.

45) Arany, platina 's ezüst emlékpénzek a' selyembogár-tenyésztés' bevételére Franczia-hon' azon megyéibe, hol az 1830 előtt nem léteze.

46) Három díj, 2000, 1500 és 1000 frankos, selyemfonás' alapitására oly megyékben hol az 1930 előtt nem vala.

(Az értekezések, bizonyítványok, minták 's a'tb. a' szabott évi Julius' 1seje előtt küldendők a' társaság' titoknokához Parisban, rue du Bac Nro 42. Hotel de Boulogne. A' díjak összvesen 173,300 frankot tesznek).

*) Egy frank 1 krajczár hiján egy váltó forint.

Marhadög (százrétű paczal szaradás Läser-Dürre) *elleni orvoslás.*

Kétségen kivül lévén e' nyavalyának ragadóssága *) mindenek előtt legelső a' közlekedést szorosan elzárni, mert tapasztalt dolog, hogy ugyan azon egy határbeli marha csupán az eltiltással kikerülte a' betegséget.

2or. A' hol a' betegség kiüt, a' beteg marháknak külön ispotályt rendelni: mert egy helyen könnyebb a' betegek' gondviselése 's ápolása, és a' felügyelés biztosabb.

3or Ha a' marhadög már környékünkben uralkodik, ne várjuk marháink közé a' betegséget, hanem a' nyavalya' kezdete előtt megelőző orvosi szereket használjunk: mert ha megbetegesznek is marháink, könnyebben ki állják a' betegséget, 's tapasztalás után mondhatom, hogy tized része sem vesz el. Az előző orvosságot használókból. — Ily előzőszernek (praservativumnak) ajánlhatom a' chlór meszet **) minden harmad napban egyszer egy ökörre négy latot, három ittze vízben, a' mit gulyával vájúból lehet itatni. A' chlór mésznek előzőszeri sikeres hasznát eléggé megmutatta Ringvald József Derekegyházi baromorvos, a' ki a' chlór mésznek annak idejében történt használásával az 300 darabból álló gulyát a' dögtől annyira megmentette dicséretes szorgalmatossága által, a' Tisztségnek foganatos rendelése mellett, hogy 300 darabból csak 13. hullott-el, — 160 ökörből pedig egy darab.

*) A' ragadósságról kételkedő próbálja meg a' beteg marha' orrán kifolyó nedvességet más egészséges marhába beoltani, azonnal meggyőződik a' ragadósság' valóságáról.

**) Némelyek kárhoztatják a' chlór mésszel való orvoslást, de azok alkalmasint nagyobb adatban használták, vagy már elkéstek vele.

Szerencsés foganattal próbáltam tulajdon marháimon ezen házi orvosságot: t. i. 2—3 gerézd foghagymát megtörve, egy marok lágy sót $\frac{1}{4}$ itcze boreczetet, $\frac{2}{4}$ itcze vízzel 's egy kalán lenmag, vagy másféle olajt össze vegyítve, mint praeservativumot napjában kétszer — a' betegeknél pedig napjában négyszer — szinte egy napig — mely sós, fokhagymás, olajos eczetnek azt a' hasznát tapasztaltam, hogy ámbátor a' szomszéd környékben számos marha döglött el, a' múlt őszszel így orvoslott 14 darabból egy sem döglött el. — A' melyet az idén is egy darabnál jó foganattal próbáltam. —

4er. Ha a' betegség már elhatalmazott, az orvosságnak csak úgy lehet ereje, ha azt kezdetben az első nap használjuk, különben minden orvoslás mellett is jó, ha tízből egy marad meg.

A' beteg marhának kezdetben 24 óráig az érvágás hasznos lehet, azután pedig inkább káros. 'S első nap kétszer kell négy lat chlór meszet 3 itcze vízben adni — egy egy portióba — más napon pedig füstölgő sósavanyt*) (rauchende Salzsäure) két latot egy itcze vízben beadni, minden 4 órában egyszer 's ha a' nyavalya jobbra nem fordul, második nap is lehet folytatni a' sósavany-beadást.

Némelyek jó sikerrel használták most télen egy itcze vörös borban keverve egy kanál borsot, vagy a' helyett egy kanál paprikát; — de ezt csak kétszer 24 óra alatt kétszer — estvénként.

Nem elegendő pedig csupán csak az orvosságot beadni, hanem még azután különös ápolás is kivántatik, mely ha elmulasztatik, a' gondatlanság miatt a' lábbadozó marha könnyen eldögölhetik.

Mivel a' beteg marha nagyon elgyengül, az orvoslás után, ha étel' kivánási jeleit adja*) 2—3 napig legtáplálóbb gyenge eledellel u. m. darával, murvával kell tartani, azután pedig jó takarmánnyal, mig csak erőhöz nem jön, — nem árt az alatt vakarni, és langy meleg vízzel mosogatni is — legelőre mindjárt kiverni azért nem tanácsos; mert a' nyelvének felső hártyája a' nagy forróság miatt annyira meggyengül, hogy ha füvet, kivált szárazt harap, fájdalmat és jól nem lakhatik, mely miatt el is döglik.

Több helyeken a' sózás, 's jó itató víz által egész gulyák kikerülték a' betegséget, 's ha belé estek is, kevesebb hullott el közülök. — Sokan jó sikerrel használták a' szalonna, és sertéshús-levet is. — Mindazáltal ezen orvosi szereknek óvási használása legjobb következésű volt.

Mentőszer a' földibolhák ellen repczevetéseknél.

A' repczevetéseket oly gyakran pusztító földibolhák ellen ajánlott számtalan szerek között, úgy látszik, legbiztosabb 's legegyszerűbb a' repczének duplavetése. Tudjuk, hogy a' földibolhának legkedvesebb eledele a' repczenövény akkor, midőn ez még gyenge és puha, 's így kifakadása első napjaiban. Ezen tapasztaláson alapúl ama' mentő szer, mely abban áll, hogy kevés nappal az első (fő) vetés után, egy másik, de csak gyenge vetésnek is, széltileg, adassék hely. Ez már most új alkalmat nyújt a' földibolha' nyalánkságának kielégítésére, 's midőn így odahagyja az

*) A' chlór mész és füstölgő sósavany Pestről a' nagyobb materialis kereskedőktől jobb minőségben 's olcsóbb árron beszerezhetők, mint sem a' patikákban.

*) Ha a' beteg marhának nyála nem habos, hanem összefonyódva hoszan lenyúlik, és az órra nem száraz, hanem már nedvesedik, az ilyennek gyógyulásához reménység lehet.

Kövecs J.

első (fő) vetést, ez időközben erősbödik, 's kinő a' földibolha' foga alól. — *Woch. Bl.*

Magyarország.

Győr'-vidéke, Sept. 3kán. — A' búza, általján fogva jól fizet mind magra mind szalmára nézve. A' rozs, nagyobb részben elfagyott, 's így az idei rozs-termés magra igen rosz, de szalmára elég gazdag. — Az árpa, közönségesen bőven termett, de az igen szépen mutatkozott zab aratás, a' közbe jött rendkivüli szárazság, és héség miatt, mind szemre, mind szalmára, csak igen a' középszerűre száradott. — Kukoricza úgy szólván semmi, és a' krumplinak, még a' szára is elszáradt. — Sarjú, a' lapályos, és vizenyős helyeken középszerű; más helyeken pedig épen semmi, részint a' szárazság miatt, részint pedig azért; hogy a' legelők már rég' kiaszván, a' marhák, a' rétekre szorulni kénteleníttettek. Sok helyen a' legelők' hiányát, még a' sarjú kaszálás előtt felszabadított rétek se pótolhatják, 's ezért a' marhák, már Augustus' végével, szénára, és szalmára fogattak. — Mind ezen nyomorúsághoz járul még a' marhadög is, mely nem csak magában Győr városában, de vidékén is, dühöng, és pedig el annyira; hogy a' megbetegedett marha, minden eddig közlött, 's tudva lévő szorgos orvosi segítség mellett is, meg nem menthető. — A' vész, a' paczalban rejtezik, mely a' felbonczolás után keményen öszve álva, 's több helyeken megrohadva, találtatott. —

Itt ott, a' vizenyős, és lapályos helyeken, még más nemű marhadög is mutatkozik, melynek előjelei ezek; — hasa puffad, erősen nyög, eleinte a' feje, később pedig az egész teste reszket, mintha hideg lelné, és utóbb, midőn már a' nyavalya igen eléri, végbele kidudorodik, mikor pedig megdöglik, mind a' két szeme kiduzzad. — Ezen nyavalyában, igen sok foganatos tapasztalás után, csalhatatlan orvoslás-módnak ajánlom a' következendőt. — A' mint a' felyebb leirtt előjelek mutatkoznak, tüsténti a' beteg marhának egyik, vagy másik szemén, az órr czimpája felől, belőlről, bizonyos árpa-szemforma kiduzzadt keménység támad; a' mint ezen kinyövés észre vétetik, tüsténti az — jó hegyes árral, vagy tűvel keresztül böketvén, 's ennél fogva kissé felfelé huzatván, jó éles késsel, vagy peniczillussal metszessék ki 's a' helye sóval, vagy ha az operatio mezőn történnék, a' só hiányában vizellettel dörzsöltessék be, vagy mosassék ki. A' mint az operatio megtörténik, a' marha szemlátomást gyógyul, 's megmaradása, a' legbizonyosabb; ha pedig ezen operátio elmulasztatik, a' legczélarányosabb orvosi intézkedés mellett is, a' marha' elveszése tapasztalás után bizonyos. — Az ezen nyavalya, a' felbontás után úgy látszik, hogy vérbeli nyavalya; már — mikép' foghat, azon kinyövés' kimetszése oly elhatározólag a' beteg marha' meggyógyulásába, az orvosok' köréhez tartozván, én alaposan megmagyarázni nem tudom; de hogy ezen közlésem, a' mondott nyavalyában csalhatatlan, 's egyetlen egy gyógyulási orvosszer, érte mindenkor kezeskedek, 's fog kezeskedni a' tapasztalás.

Elegy.

Petersburg. Hivatalos tudósitások szerint Oroszország' kereskedéséről 1835. a' pamut, len és selyemgyártművek' bevitele szaporodott 1830 olta, nevezetesen a' selyemé ebbül 1833ban mintegy 7, és 1835ben mintegy 9 millió rubelnyi árru hozaték be. Ez idő alatt a' lengyármüvek' bevitele 764,712 rubelről 1,001,541re, a' pamutból lévőké pedig 5,165,386ról 5,344,545 rubelre emelkedett. Ellenben a' gyapjú-gyármüvek' bevitele 7,154,322 ről 6,166,478 rubelre csökkent. A' lengyel-

országgali kereskedésben azon nevezetes történt, hogy a' lengyel posztóbehozás 1833—1835ig majd 1 millió rubellel szállt alább, míg a' gyapjú-bevitel 2637 pudról 14,372re hágott, 's ellenben az orosz gyapjú' bevitele Lengyelországba, 77,894ről 306,686 rubelre csökkent. Általában Lengyelhonban minden a' földmivelés' javítását mutatja. — Finlandban 1834 felé ½ millió rubellel emelkedett a' gabonakivitel. Az Asiába-kereskedés is gyarapult lassanként. 1833ban orosz gyapjúkészitmények Kiachtában 272,000 rubelért 's 1835ben 730,000 rubelért adattak el, orosz posztó akkor 447,000, most 716,000 rubelért. — Az Oroszhonban megérkezett hajók' száma 1835ben 4194, 's ezek közül 2239 portékával, 230 gabonával és szeszszel, a' többi alteherrel (Ballast); elvitorlázott ismét 4103, ezek közül 3812 áruval, 291 alteherrel. A' vámbevétel minden oda tartozó adóval együtt tön 1835ben 80,768,221 rubelt, melyből 8 pCento a' vámigazgatás költségeire levonandó. — Császári ukas szerint mind azon tartományokban, hol gabona-tartaléktárok nincsenek, olyanokat épiteni kell 's arrul gondoskodni, hogy azok mindig jól telve legyenek.

Galicia. August. 10. Ezen nyárban nem volt még egy hónap is, hogy a' karpathok' magasán hó ne esett volna. Ez elolvad ugyan hamar viszszaálló forróságban, de mégis jó soká szokott tartani. Mind a' mellett pedig, hogy többszöri erős zápor földagasztja csermelyeinket és apróbb folyóinkat, mégis víz' szűkében vagyunk, 's a' nagyobb vizek oly szikárok, mint a' mult két évben. — A' már bevégzett aratás igen gazdagon ütött ki, 's mennyiségére nézve másfél évig födőzheti szükségeinket. Mivel pedig kivitelünk sehová sincs, egészen hallgat a' gabonakereskedés, 's evvel együtt igen megbénult a' többi közlekedés is. A' cholera is közelget hozzánk Magyarország' éjszaki megyeiből, mely hevesebbnek mondatik, mint 1831ben volt.

Bukarest. A' külföld előtt még talán tudva sem lészen, hogy Oláhországban van egy gazdasági egyesület, melynek elnöke herczeg Ghika, az uralkodó fejdelem' testvére. Ezen egyesületnek czélja, a' mezei gazdaság' minden ágait előmozdítani. Így p. o. jelenleg a' merinojuhtartásra fordítja figyelmét, azért is, mert a' szomszéd Erdély' példája bennünket követésre ösztönöz, 's azért is, mert a' gyapjú oly termeszték, melyet elküldhetni a' távolba, 's melyet országunk' kedvező környülményei között, bőven 's mint remélhetni, jó miségben állíthat elő. Főakadály a' személyek' hijánya, kik a' gazdaság' ezen iparágát mívelnék, 's mi irígy szemmel nézünk Erdélynek ebbeli vállalataira, mint hozzá e' czélra tapasztalt német juhászok hívattattak meg. Ha ilyes oktatóink volnának, tetemesen haladnánk elő a' merinotartásban, nagyon is valószínű, hogy rövid idő múlva felléphetnénk gyapjúnkkal a' világ' vásárain. Mert egészséges, hegyes és terjedelmes legelőink, melyek a' szabadékosok (privilegiáltak) csak nem ingyeni használatára állanak, épen számos és nemesített juhok' tápláltatására alkalmasok. 'S hogy elérhessük e' czélt, csak országunk' mostani állapotának mind inkábbi erősödése kivántatik meg.

Felelet a' Kémlő Szerkeztőségének az 1836*diki* 17*dik számban a'* 135*dik lapon támasztott azon kérdésére: „Minthogy „a' Cholera és marhadög igen sok ré„szében uralkodnak Europának, dom„bos és száraz helyeken úgy, mint vi„zes lapályokon: mi a' helyett, hogy „a' székes földnek tulajdonítnánk „a' nyavalyák' okát, az emberi és or„vosi tapasztalásoknak azon kérdést „tesszük": „van é gyógyszer a' dög el„len, és mi az?"*

Ezen közegésséget és gazdaságot érdeklő fölszóllításra várt felelettel talán senki közelebbről nem adós, mint az alól írt, kinek mind a' choleráról való nézetei az 1831diki szomorú évi tapasztalás óta, 's szinte úgy megfogásai

gyógyitásmódján is egészen új 's eredetiek voltak, melyeket mind az akkori szerencsés siker, mind a' cholerának a' későbben közvéleménnyé vált meghatározatja és neve (görcsmirigy, az epemirígy — veszély helyett) eléggé megigazolt, mind a' mostani mutatkozásában, némely természetes elhajlásai mellett is bebizonyít; mind a' marhadögről tulajdon eszméje után adott 1835diki Társalkodó 93dik számában egy rövid közleményt; mind végre, mint a' legközelebbi Társalkodó 68dik számában olvasható, a' szíkes tajékot az emberek egy betegségének (a' sülynek) támasztó és fentartó okául tulajdonítá.

Ezen kötelesség' érzetében — bár a' Szerkeztő Úr egyenesen csak a' dög *) ellen kiván gyógyszert ismerni és ajánltatni; mindazáltal, mivel a' cholerát a' döggel fen idézett fölszólításában némű analogiába helyheti, szükség arról is szólnom. 'S e' szerint 3 tárgy foglalja el feleletemet. 1) A' choleráról, 2) a' dögről, 3) valami a' szíkes földekről, mint betegséget szülő okról.

Hogy pedig ezekről a' rövidség mellett minél érthetőbben szólhassak: szükség némely közönséges orvosi igazságokat előrebocsátanom, ilyeténképen:

a) Közönséges, egészen specificus szer a' világon nincs, és az okos gyógytudomány szerint nem is lehet. De ha volna is: mindenféle nagyobb betegség (kivált az embereknél) annyira módosodik, hogy a' specificus szert is többképen kell módosítni. E' szerint:

b) Okos, biztos orvoslást soha a' betegség' okainak (legalább a' legközelebbieknek) ismerete nélkül nem tehetni. És e' nélkül minden orvoslás csak vakszerencse; 's ezen esetben a' legnagyobb pecsétű diplomaticus orvos csak annyi, mint egy avatatlan kuruzsoló. — Tán annak is, egyik ez az oka, hogy a' cholera és dög közül annyi sikeretlen forgolódások, fáradozások történtek. Ugyan azért

c) A' ki a' cholera és dög ellen hasznos gyógszert okosan akar ajánlni 's ki az okosan ajánlott szernek okosan akarja hasznát venni: annak okvetlen kell a' mondot betegségek' okairól elébb szóllani, 's azokat (legalább a' legközelebbieket) érteni.

Ezeket így értve szóllok közelebb:

1) A' choleráról.

(Folytatva lesz.)

Balogh József,
Kis-Kún Ker. rendes Physicus.

*) dög széles értelemben nyavalya, mely mindenféle állatok' hirtelen hultát okozza.
Szerk.

Gabonaárr v. czéd.

egy kila (pozsonyi mérő):

Városok' és napok' nevezése.			Búza ft. | kr.	Kétszeres ft. | kr.	Rozs ft. | kr.	Árpa ft. | kr.	Zab ft. | kr.	Kukoricza ft. | kr.	Köles ft. | kr.	Kása fr. | kr.	Lencse ft. | kr	Kendermag ft. | kr
Veszprém	August.	23kán	3 12	3 6	2 12	2 5	1 41	3 15	3 6	7 30	— —	— —
Unghvár	„	25kén	4 18	3 54	2 36	2 18	1 54	2 54	— —	— —	— —	— —
Nagy-Becskerek	„	26kán	7 —	— —	— —	2 —	2 —	3 30	3 —	— —	— —	— —
Pécs	„	27kén	4 —	2 45	2 30	2 45	1 45	4 —	— —	— —	— —	— —
Baja	„	27kén	5 —	3 —	2 40	2 40	1 40	4 20	— —	— —	— —	— —
Győr	„	27kén	4 15	3 —	2 30	2 30	1 42	5 —	4 15	— —	— —	— —
Miskolcz	„	27kén	4 54	3 3	2 54	2 24	1 21	4 54	— —	10 15	— —	— —
Mosony	Septemb.	1sőjén	4 54	2 48	2 48	2 12	2 6	4 42	— —	— —	— —	— —
Uj-Becse	„	2kán	4 45	4 —	— —	2 —	2 —	— —	— —	— —	— —	— —
Szeged	„	3kán	4 30	3 45	3 —	2 30	2 30	4 —	5 —	— —	— —	— —
Komárom	„	3kán	4 14	3 37	2 23	2 14	1 44	— —	— —	— —	— —	— —
Fejérvár	„	3kán	4 42	3 12	2 33	2 27	1 30	5 —	— —	— —	— —	— —
Pest	„	6kán	5 30	3 10	2 40	2 45	2 —	4 40	4 —	12 —	— —	— —

PÉNZKELET September' 5kén 1836: St. kötelezvén — 5 pCtes = 103⅞; 4 pCtes = 100; — 3 pCtes = 74$\frac{15}{16}$ ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

21. Szám
PESTEN
Szombat
Sept. 10kén
1836.

Hetenkint kétszer
felévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkesztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

Gyapjúárr.

Egyik Leipzigi levelezőnk, kinek előbbi levelét bizonyos oknál fogva nem közölhettük, következő értesítést külde, mely annyival figyelemre méltóbb, minthogy kereskedői szempontból lévén iratva, a' gyapjúszükség nagyítva bizonyosan nincs: 's ennél fogva a' gyapjú-kelet valamint árr is növekedni fog, kivált ha még azt is felveszük, hogy minden posztógyárok' élénk mozgásán, 's a' gyapjúraktárak' kiüresülésén kivül, Spanyolország folytón pusztúl valamint juhtenyésztése is, és más tartományaiban is Europának, több nehézségek adhatják magokat elő, mint a' szárazság' előre nem látható következményei.

Mind ezek valóban oly fontos körülmények, más elő sem hozottakon kivül is, melyek elég és álandó biztosítást adnak a' gyapjúárr nem csökkenhetése eránt, akármely kereskedői okoskodás és fogás ellen is.

A' levél így szól:

„Leipzig, Aug. 31-én. — Junius' 26-án költ levelemben figyelmetesé tettem önt a' bizodalom' hiányára, mely a' gyapjúügyben, káros befolyással, mutatkozott, ez most eltünt ismét, 's a' gyapjúkereskedés joggal számíttathatik az ép ügyágak közé.

A' pénz' szűkét ugyan jelenleg is érezük, de crisistől nem kelletik tartanunk, mert a' londoni börsét a' száraznak pénzbajai még csak meg sem érinthették, 's mert Londonban szilárd alapon nyugvó vállalatok elégséges tőkéket találnak.

De midőn új életet látunk keletkezni angliában és németországban, 's midőn a' porosz rainaitartományok' posztógyárai szép számú vevőknek örvendezhetnek, francziaországban és belgiumban e' gyárügy, úgy látszik, szúnyadoz jelenleg.

Szászországban az első kezekben, azaz: a' termesztőkéiben, nem találtatik immár semmi heverő gyapjú; belföldi és szomszéd közbenkalmárok (tőzsérek) csak kisebb halmazokkal (provisiókkal) bírnak. A' gyapjúkereskedők erősen sietnek vásári és nyári vételeik' feldolgoztatásával, úgy hogy kevés idő múlva a' szász gyapjúnak végmaradéka is eltűnik.

A' berlinben, boroszlóban 's a' t. vásárok után találtatott halmazok szintugy tetemesen összeolvadtak, mert angolok, németek, belgák 's a' t. főleg a' három utolsó hétben tetemes menyiségeket szereztek meg, 's a' még vásárban álló jóféle gyapjúk most magasb árral bírnak, mintsem bírtak volt a' nyirás' alkalmával.

A' már már beálló leipzigi vásárra váratik ugyan több ezer mázsa austriai gyapjú; de fájlalnunk kelletik, hogy lényegetlen (? unreelle) tömegek hozatnak mind annyiszor szászországba az austriai kisebb közbenkereskedők (tőzsérek) által, 's hogy az austriai gyapjúknak e' megrótt lényegetlensége, őket rosz hírbe hozza.

Máskép és sokkal hasznosabban alakúlna össze, austriára nézve, a' leipzigali gyapjúkereskedés, ha a' nagy és tehetős prágai, pesti és bécsi házak egyenes consignatiókhoz fognának, felhagyván a' tőzsérek' használásával, mi csak nehézségekkel önti el ez ügyet, 's a' közbenkereskedéssel járó költségeknél fogva, minők utazási díjak, banklerovások 's a't. olcsón csak akkor vehetne a' vevő, ha a' közbenkereskedő magának nem szerezne mellette semmit.

Csudálkozni kelletik, hogy az austriai nagyobb házak oly helyet, minő leipzig, oly kevessé használnak, holott leipzigból franczia országba, belgiumba, hollandiába 's angliába is gyapjúikat könnyen szállíthatják, 's leipzigban több hamburgi, majnai, frankfurti 'stb. vevő találkozik, mint másutt.

Midőn tehát jelenleg, mint már felyebb mondatottt, a' szász gyapjúk csak nem egészen elkeltek, 's a' boroszlói és berlini halmazok nagyon összeolvadtak: valóban idején volna, hogy az ausztriai nagyobb házak leipzigot illőleg használnák, mire oly tisztességes házak, minők Frege et Comp. Gräfe et Butter, Hammer et Schmidt annál szívesebben ajánlkoznának, ha jövendőben realisabb parthiák, 's az eddigelé consignáltaknál szebb gyapjúk szállíttatnának ide.

A' braunschweigi lőrinczvásárban szépen kelt a' posztó, 's reményjük, hogy a' leipzigi mihályvásár jeles vásár lesz."

Gyapjúról.

Az Allgemeine Zeitung' utolsó toldalékában következendő érdekes czikkely fordúl elő, melyet mi anyival inkább sietünk közleni, mivel a' gyapjúról adott véleményünket igazolja. Valamint azonban általányosan igaza van az értekezőnek, kinek neve ugyan nincs kiirva, de kit ama' derék Elsnernek bátorkodunk egyenesen előadásai után állítani; úgy más részről sok pontjainál máskint beszél, mint gazdatársaink értik ön dolgaikat. Ellenben az is való, hogy az ő felfogásaihoz nem tartoznak koránt is ama' nehézségek és körülmények, melyekkel nekünk még, Isten tudja! meddig kell küzdenünk — 's melyek minket előmenetelinkben gátlanak. Ő határozva szól, mint kellenék vagy nem — de aról nem, mint vegyunk 's lehetünk. — A' czikkely ez:

Magyarországi gyapjútermesztés.

Magyaroság, oly nagy fontosságú a' gyapjútermesztésre nézve Európában, hogy voltaképen érdemes legyen ezen tárgyat figyelembe venni; anyival inkább: hogy iránta még némely hibás vélemények és nézetek mozgásba is tétetnek. Magyarországnak a' helyzete, földének termékenysége, a' birtokok' nagysága, és nagyobb részint az alkalmatos, és egészséges legelők, mind oly viszonyok, melyek a' gyapjútermesztésre nézve kedvezők. Mindazáltal ezen viszonyokban csak egy az eszközöltető; a' második a' termesztőből, és annak értelmességéből áll. Az igaz, hogy Magyarországban a' juhtenyésztésre tömétlen kiterjedésü földet szánhatni; azonban az ország még eddig lakosainak fele számát alig táplálhatja, holott azok élelmeiket könyen feltalálhatnák. Magyarországban a' nyári szárazságok oly nagyok, hogy a' legkiterjedtebb legelőkön is, még a' kevés számból álló juhnyáj is csak nyomorogva tengődik.

Azon tekintet, melyel ilyen esetben a' legelők kezeskednek, igen szomorú. Ha hogy ebbeli helyen anyi számból alló juhnyájat, mely a' józan juhtenyésztetési alapok szerint olyan kiterjedésü földön tartathatnék, az ember felállítana, és reá, a' mi nem ritka eset, nagy szárazság következnék, akkor az ebbeli marha szerencsétlenül vagy éhség miatt veszne el, vagy pedig temérdek költségeknél fogva a' legtávolabb vidékre való átalhajtás által lehetne azt megmenteni. De ki lesz, a' ki gondatlanul az ilyen aggodalmoknak kiteszi magát? Egy kérdést támasztunk: valyon nincsen é a' józan mezei gazdának valami oly eszköze, mely által az eféle roszat kikerülje? — Nem tagadhatni, vagyon igen is olyan eszköz, mely Magyarországban is imitt amott már használtatik. Az olyan takarmányi füveknek a' termesztése, melyek a' szárazságot kiállják, mint p.o. az Esparsette, luczerna, 's t.e'f. igen hathatós segedelmi szer, az ilyen esetben, és ha e' mellet minden esetre elegendőképen száraz takarmányi készületekkel ellátja magát az ember, akor épen szót sem tehetni aról: hogy azon roszat nyugodalmas szemekkel ne nézhetné. Ezen tekintetben az értelmesség még mindég többre terjedez, tehát szükségképen a' gyapjútermesztésnek ezel kell menni és még az' tán ennek igen messzire vannak határai kitűzve. — De mi az állapotja a' termesztett gyapjúnak a' minéműségére nézve? Ha következést onnan húzunk, hogy több évek olta a' magyar juhtenyésztésnek nemesitésére mik követettek el, és az ebbeli tenyésztő állatokért mennyi temérdek summa pénzek adattak ki! eképen nagyobb részben magyarországnak a' termesztett gyapjújára nézve egykevesé vagy épen semmivel sem kellenék hátrább lennie németországnál. Mindazáltal az már megismértetett: hogy ez meg nem áll, minthogy annak az alapja az értelmességben helyheztetik.

Magyarországban sok költség fordíttaték ara, hogy nemes juhok tenyésztessenek, de részint nem kaptak mindig oly nemeseket, mint gondolák, részint nem tudák egyre úgy tovább tenyészteni, hogy a' süker jeles maradt volna. Csak a' legújabb időben űzeték ezen ország' némely részeiben a' nemesített juhtenyésztés hasonló iparral és ismerettel, mint Németországban, — 's a' süker e' mellett hasonlóan szerencsés volt. Az így fölállitott példák szembetűnők 's utánozásra ingerlők, és mivel a' magyar nagy földbirtokosoknak sem akaratjok sem tehetségök nem hibázik a' megkezdett dolog' folytatására, épen nem szükséges valami nagy jósló tehetség annak megjövendöléséhez, hogy majdan a' magyar gyapjú sokkal nagyobb szerepet játszandik a' világkereskedésében, mint eddig történt. — Hogy az előbbi magyar juhtenyésztők érdemeit ne kisebbítsük, nehány fontos történeti adatot ide igtatandunk abból. Mint ismeretes, a' holicsi császári nyáj az, melyből az austriai, 's nevezetesen a' magyar privát juhtenyésztők régi idők olta nemes juhokat vesznek. — A' magyar magnások semmi költséget nem kiméltek, mivel hamar akartak nagy sükerhez jutni. A' nemes juhnyájok alapitásakor minden próbáló csak inas volt és tanítvány. A' németek sem értettek többet hozzá, mint a' magyarok, csak hogy az elsőknek annyiban allott jobban dolguk, hogy a' népben több előkészülést találtak, egyszóval, hogy könnyebb és hamarább tudtak jó mestereket képzeni. A' gyors, kedvező süker, természetesen kedvet gerjeszt a' dologhoz. Némethonban sok okos és mívelt gazdák ennélfogva láttak annyira a' juhnemesítéshez. Így egyik dolog a' másikat emelte. Magyarországban máskép van a' dolog. Itt a' legtüzesebb iparnak is el kelle hülnie, mikor az ügyetlenség 's a' rosz akarat is a' fáradságosan épültet lerontá. Ebben és

csak ebben lelni annak okát, hogy a' hajdani magyar tenyésztők nem boldogultak annyira, mint az újak. Német juhászok és nyájfölügyelők álthivása által most azon ország különböző részeiben gyors és sükeres előmenetel történt. — E' kicsapongás után a' magyar gyapjú miniméségéhez térek. E' részben sok nyáj már oly magas fokon áll, hogy a' legnemesebb németekkel versenyg; 's ha a' magyar gyapjú még gyanús hírben van a' vásáron, az részint onnan jő, hogy a' nagy tömeg hátra van, részint hogy a' legnemesebb nyiratok nem tulajdon, hanem német név alatt jőnek kereskedésbe. Hisz nem igen rég még a' sléziaival sem történt különben: a' legnemesb gyapjú szász név alatt árultaték, a' termesztő ország nem kis kárára.

A' mi azon akadályokat illeti, melyek ezen jutalmas szorgalomág' javitásának és szaporitásának gátotvetnek Magyarországon, ide számlálandó a' juhászszemélyek' ostobasága 's gondatlansága, mely miatt évenkint százezer juh is elvesz. Bámulni és sajnálkozni kell, mint rongáltatik ezektől a' nemes drága állat. Esőben, zivatarban, jó és rosz legelőkön járnak ezek, 's ráadásul durva velök bánást 's majd szükséget majd fölösleges bőséget kapnak. Takarmány-mivelésre sok vidéken nem gondolnak, 's ha a' természet magától nem ad elegendő eledelt, koplalnak 's rakásra döglenek. A' tenyésztésben nem ismernek elvet, 's így azt nem is használják. Kosaik úgy hágnak, mint a' történet magával hozza. Ily módon nem igen hoszú idő kivántatik a'hoz, hogy valamely nyáj elaljasodjék. A' magyar gyapjúvásárlók itéljék meg, regéket beszélünk é? — Ezekhez még sok vidéken egy új baj szövetkezik: a' gyapjú' mosása. A' zavaros és kevés víz, sem föl nem olvaszthatja, sem ki nem viheti a' zsíros föld fekete porát; reája még a' nyirás is oly renyhén és roszúl történik, hogy a' gyapjú megrontatik, 's igazi becsének negyed árrára szálíttatik. Azonban világodik már; 's a' körülmények megnyitják a' telekbirtokosok' szemeit valódi érdekeik felül. Szorgalom, értelem és álhatatosság végre a' legnagyobb akadályokat is meggyőzik. Főgyógyszer azonban az okos német juhászok' és nyájfölügyelők' kibérlése. — Ha idővel Magyarországban a' nemesitett nyájak azon jóságra 's mennyiségre emeltetnek, melyeket az ottani körülmények megengednek, az ország végetlen nyereséget kapand belőle, mert végetlen pénz folyand belé a' nemes gyapjúért. Az alsó magyarhoni sikságok nem igen alkalmasak ugyan a' gyapjú-nemesítésre, mivel az igen buja legelő 's az igen gazdag táplalás a' gyapjú' jóságát csökkenti; de ezt csak azon síkokrul mondhatni, melyek azonban csak negyedrészét teszik az országnak.

Másodszor ezen gyapju, ha huzamosan nemesittetik, mindig igen jó közép becsü marad, 's elég vevőt talál. — Ha még a' termesztés olcsó vagy drága voltárul akarunk egy két szót szólani, azt bizonyithatjuk, hogy az értelmesség ott is azon fokra fog emelkedni, mint Német országon; de ott a' költség legalább egy negyedel kevesebbre menend! — Midőn fölebb azt állitók, hogy jobb földmivelés mellett még sokkal több juhot tarthatni, épen nem akartuk mondani, hogy a' mostani szám csekély. Sőt inkább az évenkint kapott gyapju mennyisége megmutatja, minő számosan kell itt a' juhnyájoknak találtatniok. Csak azt kell megfontolni, mily temérdek gyapju hozatik évenkint a' négy pesti vásárra. Épen nem becsüljük sokra, ha 150,000 mázsára tesszük. És mily mennyiséget használnak föl magok a' termesztők. Mert a' termesztő parasztnők 's lányok sok helyen fölfonják gyapjokat, és ruházati anyagoká szövetik. — A' durva és ugy

nevezett raczka gyapjú ily módon használtatik el, 's ez igen nagy részét teszi a' gyapjútermesztésnek. Azt vélem, nem teszek rosz számolást azt mondva, hogy Magyarország, mostani földmivelési viszonyai mellett, legalább háromnegyedét előteremtheti, a' most Némethonban kapható gyapjúnak; 's ha ezt eléggé pontosnak mondható kiszámolással 600,000 mázsára tesszük, így Magyarország 450,000 adhat. — Tegyük föl, hogy ez úgy van, azért a' német gyapjútermesztés nem kapand halálos csapást, mert, mint leginkább egy negyed-századi tapasztalás tanítja, a' termesztésel egyenlő haladást tesz az elhasználás. — Közelebben hasonló töredékeket adunk Erdélyről, később Galicziáról és Lengyelországról. *E.*

Magyarország.

1) A' cholerá'ról.

(Folytatás)

Támasztó első, vagy legtávolbi oka az igazi cholerának — az értekező előt legalább — tudva nincs; 's a' szikes vidékekről sokkal másformább megfogása van, mintsem az ily acutus betegségnek, milyen a' cholera, az ily lassú és folyvást tartó okot, milyen a' szikföld kártékonysága, alapúl helyhetni eszébe juthatna. 1831ben valami tellurismus változását gyanitott, 's most se sokkal többet tud annál gyanítni, ha csak a' villámszerek hijányát nem kell az idén okul gondolnia, mi miatt most nem tud oly jóltévő égi háborúnk, 's azzal együtt esőnk is lenni.

Most — körültünk legalább, az 1831diki formától egy kisé különbözően mutatkozik, annyiban, hogy:

a) Nem szorítja magát 5—6 hétre, sőt több hónapokon keresztül tart.

b) Nem nagy számú embert lep meg egyszerre.

c) Többnyire nem oly irtózatós jelekkel.

d) Most hamar átalmegy ideglázba.

Egyéberánt a' főbb kórjelek most is azok, mik 1831ben, t. i. görcsök. És valóban a' betegségnek természete, és igy a' másodrendű kórjeleknek közelbi oka csak görcsök, még pedig nem csak akkor, midőn a' kéz — lábban, gyomorban érezhető, de midőn semmi ily görcsös húzódást nem érezni is, t. i. a' has dútz rendszerében (systema gangliosum) és vérerekben, főkép a' hajszáledényrendszerben (systema vasorum capillarium) — mert ezeknek is vanak bizonyos idegszálai, izmai, és igy vérhajtó — vagy szívó erejök. 'S így a' belgörcsök által a' vér elfogódván, forgásában meggátoltatván, jönek elő a' hajszáledényrendszerben azon vértorlások, melyeket az ábrázat, ujak, egész bőrszín és kivált körmök alatt oly szederjesen vagy kék fótosan látni, 's azon ránczok a' bőrön, melyeket főkép az ujakon kivehetni.

A' vérfogás megakadása által megtorlódván az apró edényekben a' vér, majd egészen is elakad, 's a' tespedő vér csak hamar, mint az edényben a' kieresztett vér, megsűrűdik, megalszik és megrothad.

Orvoslása hát a' cholerának mind az, a' mi a' vérforgást, mely főkép a' bőrszínin akad el, elősegíti: ilyen a' dörzsölés, melegborogatás, meleg fürdő, meleg herbathee, negative pedig az érvágás. Mert ha a' vértömegből egy részt kieresztünk, a' megszűkölt öbű erekben a' vér jobban elférvén, kisebb erővel és könyebben foroghat, 's így a' vér' megtorlása, kivált ha még azon mellesleg más úton is segitünk, elháríttatik.

Ez a' segitség pedig főkép a' repczetészta az egész gyomorra és hasra, nyakcsigára, kar — 's lábokra — ha könyen nem tágul a' baj, sorba, mind adig rakva, mig a' bőr egészen föl nem melegszik. Enyhülvén, de egészen el nem múlván a' veszedelem,

holyaghúzó tapaszt is tehetni a' gyomorra, hogy ez a' visszaeséstöl megőrizzen.

'S enyivel úgy gondolom a' szerkeztő Ur kérdésére vagy czélzásaira a' cholerára nézve meg lévén felelve, csak némi eszmélteté-sül ara figyelmeztetem az olvasót, mennyire megbizonyitotta légyen a' szomorú következés azon vádok alaptalanságát, melyekkel az 1831diki Sas, az orvosi közönség ellen kikelt" mert imé most sem elzárás, sem ijedség sem elhitetés, sem az orvosok készületlensége, 's a' Párizpápaiénál (ki már Dictionariumában a' cholera nevét magyarra birta fordítani) alább álló tudománya, a' betegség terjedésibe nem folyik be; 's ez mégis a' neki természetes úton és kicsapongásiban folyvást dúl és dühöng.

(Folytatva lesz.)

N a g y - K ő r ö s, August. 31. — Ezen rendkivül száraz és terméketlen esztendőnek silány termését földmivelő gazdáink már jobbadán eltakaritották, a' tiszta és kétszeres búza adott 1 magot, a' rozs a' homokos földeken 2—3 magot a' feketébb földeken csak 1 magot, az árpa 2—3 magot, a' zab több helyeken a' magvát sem adta meg. — Köles semmi sem termett — a' kukoriczának a' szárát a' hol lehetett felgyomlálták, egyébütt pedig az éhező barmokkal leétették; káposztához, burgonyához, répához semmi remény. — A' folyvást tartó rekenő meleg napok, 's utánnok a' hives éjtszakák miatt a' görcs mirígy (cholera) városunkat, 's vidékét újra megszökvén szinte 5 hetek olta naponként jobban jobban dühösködik — 's fájdalom többnyire a' javában lévő munkás emberek lettek és lesznek martaléki!, 's helybéli orvosainknak az a' tapasztalások, hogy ezen veszedelmes nyavalya nem anyira a' betegekkel bánókat, mint azokat szokta meglepni, a' kik a' megholtakat mosogatják, mint ezt több szomorú példák bizonyitják; mely miatt már városunkba több házak maradtak egészen üresen — ennélfogva azt javalják Orvosaink, hogy az ily szerencsétleneket tanácsosabb volna a' temetés' idejéig elzárva tartani.

Továbbá gazdasági tárgyra tartozónak véljük a' Kémlő-Intézetet az iránt értesíteni, hogy az evang. reform. dunamelyéki egyházi megye' részéről itt Nagy-Kőrösön e' folyó hó 7ik és 8ik napjain tartatott közönséges gyülésben elhatároztatott: hogy a' még edig ezen egyházi megyében nem létezett gazdasági tanitó-szék ugyan csak Nagy-Kőrösön állittassék fel — 's ezen tanitói-széket betölteni szándékozó férjfiúnak a' megkivántató tudományának és tapasztalásának, miután Keszthelyt 's Óvárt tudományul vevé, külországokon leendő öregbitése' tekintetéből a' főtiszt. Superintendentia' pénztárából úti költség' fejében egy ezer ezüst forintok ajánltattak. — Nagy-Kőrös városa pedig ezen közhasznú Intézetnek elősegitésére egy tanitó-széket alapitott négy száz ezüst forint évi fizetéssel, szabad szállással, 's öt öl tüzifával; — e' mellett a' czélba vett gazdasági tudománynak gyakorlatbani tanitására az emlitett Intézet' részére 25 hold földet ajánlott, a' szükséghez képest szaporitandó.

* * *

Miután a' gazdaságok' életerője a' kormányzók' bölcseségétől függ, nincs természetesebb mint oly eszközhöz nyúlni, mely által ilyesekhez juthassunk. Legfőbb eszköz pedig a' gazdasági iskola; milyennel már mind a' halhatatlan Festetich' Keszthelye, mind az óvári uradalom dicsekhetnek ugyan: de ellenben csudálkozhatunk ama tehetetlenségen, mely szerént a' gazdasági tudomány' tanitására, azon gazdaságéra, melyen kivül e' föld' kerekségén számunkra semmi sem jövedelmez, különös közönséges iskolánk mind edig nem vala.

Nem tagadhatjuk ugyan hogy az oeconomia ruralis Universitásunkban és Akademiáinkban tradáltatott 's praelegáltatik — 's pedig olyanok által többnyire, kiknek a' gazdaság' gyakorlati részéről még csak megfogásuk sincs; holott pedig e' nélkül a' gazdaság oly valami, mint vak remény, mely sokat igér és veszélyt ád, mert az ügyetlen elméleti próbák, a' tudatlan részbe nagy érkölcsi romlást és undorodást gerjesztnek; — de nem tagadhatjuk azt is, hogy az ily közönséges tanítás módnál tökéletlenebb 's czélirányatalanabb alig lehet.

Nem lehet tehát nem örvendenünk, midőn látjuk, hogy a' dunamelléki ref. superintendentia t. tagjai erről gondoskodni bölcsek valának. — Nagy-Kőrös városa pedig e' szent czélra eszközt 's áldozatot nyujtani lelkes és hazafi. —

Valóban, ha felveszük e' város' fekvését, mely hazánk' miveletlenebb 's azonban legtermékenyebb részei felé esik, 's a' már nevezett 2 gazdasági iskoláktól távolra: ha felveszük a' föld különböző minőségeit, mint homokot, agyagot, 's fekete kevert földet, tavat 's t. e. a' miyen végyületnek kell lenni a' tanulók előtt 's végre azt, hogy az itteni derék oskolában mindenképen képezheti mágát a' szorgalom: örömmel nézünk előre is a' jövendőbe, mely hazánk' alsó részeire tetemes hasznokat árasztand.

Örömmel mutatjuk tehát fel ez egyszerű, és szerény, de e' tárgyban annál hathatósbb tudósítást például, mint bizonyos előjelét a' boldogító jövendőnek. Szerk.

Intésül a' pálinkaseprő etetőknek.

Mindenben nem rég történt hogy S... sütőnek 's pálinkaégetőnek 10 darab marhája döglött hamarjában meg az istálóban, a' nélkül hogy betegség járult volna elő vagy étetés' nyomaira lehetett volna jutni. De mivel a' marhák ekkorban pálinkaseprővel hizlaltattak, a' pálinka pedig hihetőleg, már csirázni kezdett burgonyából égetteték, mintegy jósolhatni a' veszedelem' okát, melyhez hasonló néhány év előtt Braunschweigba is vétetek észre. A' csucsorféle növények általyában hajlandok a' mérgességre, de a' burgonyacsucsorrul fris állapotjában ezt nem mondhatni. Csirázás alkalmakor azonban megváltozik a' dolog 's egy mérges „solanin" nevü anyag fejlődik ki mely embereknél is okozott már halált, de a' pálinkaégetéskor föl nem szál a' szesszel, hanem annál bővebben marad a' söprőben hátra 's halálos hatásu lehet.

Mielőtt mi választ kaptunk volna Constantzból, Sorge füleki gazdasági tiszt úr, Kees serfőzőtől vett levél után, a' budai német újságban az egyszeri vetésnek többszöri megaratathatása módját eként közli:

A' vetés nélküli aratás' felfedezett titka.

El kell a' földet a' vetéshez készíteni jó szántások által minden gaztól tisztára, miután ha sovány megganajoztatott, 's így vetni bele akar őszit akar tavaszit szokott idejében. Eljövén a' tavasz, mielőtt a' zőld vetés kálászát kezdené hányni le kell kaszálni, 's takarmánynak fordítani: mely ugyanazon egy esztendőben négyszer történhetik meg. — Ezután a' rá következő második esztendőben sokkal korábbi 's jobb aratást ad, mint a' most szokásban lévő mód szerint. Sőt a' 3—4 évben is hasonlóan fog termeni; de mi több — azt állítja tett tapasztalása után Kees serfőző, hogy a' gyökér' kelme vagy csiraerője örökló volna. Továbbá, meg kell ugymond „minden két esztendőben késő ősszel trágyázni ezen vetéseket, ugymint a' réteket, és kora tavasszal megtisztítani minden szemettől és gaztól."

Ez valóban igen különösnek látszhatik gazdáink előtt, 's mint tapasztaltnak állítottat kétségbe hozni csak tapasztalás után lehetend. De ha megáll nem csak az, hogy a' zölden többször levágott vetés újra hajt sőt terem is — hanem még az is, hogy az egyszer magot termett vetés, többször is magvazik, akkor a' szántásvetésben egy igen boldogító rendszer támadand, melyet nem gazda, kanem serfőző talált volna fel.

Pest és vidéke. A' szárazságra már válahára esett, villámlott, 's menydörgést is hallottunk; a' termékek árra azonban magos, egy kila bab, borsó, lencse, kendermag egy árron 14 frt. árpakása 8 frf. köleskása 10—12 frt., pohánkakása 9 frt., pohánka 7 frt, burgonya 3 vékás zsákkal 4 frt. 30 kr. Vált. Czéd.

Árrverési hirdetmény.

Boldogult főtiszt. Kritsfalusy Ferencz nagy-váradi Kanonok és Prépost hátrahagyott vagyonjai elrendelésére kinevezett biztosság részéről köz hirré tétetik: hogy a' folyó 1836dik esztendő october hónap' harmadik napján 's azt követő napokon tek. ns. Bihar vármegyében kebelezett elsőben is Furta helységében, árrverés utján, készpénz letétele mellett, a' következő ingó javak fognak eladatni.

1ször hat béres szekér, annyi ekével 's minden hozzá tartozó szerekel, és hat hat béres ökrökkel ellátva. — 2-or idejére és nemire egyvelges 300 daraból álló gulyabéli marha. — 3or nyolcz darab anya-kancza, annyi csikóval, és egy hágó ménnel. — 4er egyvelges idejü 1800 darab közép finomságu birka-nyáj. — 5ör különböző idejü 84 daraból álló sertés-nyáj. — 6or különféle magtári, házi, és konyhabeli bútorok.

Ezekután folytatólag. 7er ugyancsak tek. ns. Bihar vármegyében a' Szalázdi fördőhöz igen közel fekvő szép kilátású Sz. Imrei szőlőhegyen, mely a' Diószegi híres bort termő hegyekel szinte határos, egy jó izléssel épült mind gazdaságra, mind mulatásra alkalmatos 's bútorozott 5 szobával, 10 öles erős készületü köpinczével, szüretelő eszközökel, 's ezek mellett jó istálóval, kocsi-szinnel, és kúttal ellátott 60 kapa-alju becses bort termő szőllő, az alján lévő gyümölcsös és szilvással együtt. — 8or ugyan itten nagyobb részint 1834diki, mintegy 600 öreg cseber Sz. Imrei, — kisebb mennyiségben pedig tokai, aszalai, szadai, ujlaki, és neszmélyi borok. — Végre 9er N. Váradon némelly papi ékességek, u. m. aranyláncz-kereszt- és gyűrűk; — nemkülönben egy új pozsonyi készületü még nem használt batárd.

Hirdetés.

Tek. Csongrád vármegyének kilencz darab nemes vérű jelesebb, hágó fiatal Ménlovai e' folyó Esztendei October 17én Holdmező vásárhelyen, országos vásár álkalmával, a' nemes Megye magszin-biztosi épületjénél, mely a' vásár szélben fekszik, 's hol a' lovakat előbb is megtekinthetni, árrverés utján elfognak adatni. — Költ Szentesen September 4én 1836 —

Dobossy Lajos
Fő Pénztárnoka a' fent tisztelt megyének.

PÉNZKELET September' 6kán 1836: St. kötelezvén — 5 pCtes = 103⅞; 4 pCtes = 100; — 3 pCtes = 74⅞; — 5 pCtes kamarai köt. 102½; — 4 pCtes = 99¾; — magyar kamar. 2 pCtes = 54¾ ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

22. Szám
PESTEN
Szerda
Sept. 14kén
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

Magyarország.

2. *A' marhadögről.*

(Folytatás).

Akár történetből, akár tudományos meggyőződésből esett: de az alólírtnak nagyon tetszik a' fölszólító szerkeztő úrnak azon cselekedete, mely szerint a' marhadögöt a' cholerával egy sorba teszi, ezen okokból:

1. Mint külső országokban, s' nálunk is az 1831-diki Cholerában tapasztaltaték, a' házi szárnyas és szarvas állatok döge megelőzte a' cholerát: most pedig vele szinte együtt jár.

2. Támadása módja (legelső oka) szint oly homályos és kétséges, mint amazé. Ragadósságának és nemragadósságának egyformán vannak hivői és pártolói.

3. Egyik úgy, mint a' másik az ez előtti években nehány hét alatt átment valami helyen: most mindenik rend nélkül, úgy szólván szórványosan harapózik és dúl.

4. Egyikben sem lehet egyenes gyuladást észrevenni: de igen mindenikben rettenetes belvértorlódást, ennélfogva végtagok meghűlését.

5. A' szabad akaratú izmokban a' cholerában görcsöket tapasztalunk: a' marháknál, hol az idegek nincsenek oly magas fokuak mint az emberekben, a' dögben ugyan ezt nem vészszük észre: de hihető, hogy a' bélcsőre, mely az emberekénél sokkal összetettebb (czifrább), a' helyett annál több vértódulás történik. Innen van a' dögök belében való nagy úgy tetsző gyúladás, és száj fekélyei, melyeket a' baromorvosok nem igen jegyzenek meg, holott ezek majd mondhatnám a' negyedik gyomor fenének (most uralkodó dögnek) legbiztosabb megismertető külső jelei, — mindazáltal melyek néha oly elrejtettek, hogy az egész száj és ínyen alig lehet — eleinte kivált, egy köles szemnyit, a' száj egy vagy más ránczában föltalálni.

6. Mind a' két betegségben nagy szomj.

7. Mindenikben nagy ürülés, 's a' dögben többször véres, mivel a' vértorlás a' bélhuzamban van.

8. Mind a' két betegségben epe szaporodás, mely a' cholerában, kivált később valóságos epehányással, az állatoknál pedig a' dögben, mivel azok a' 4dik gyomorból nem hányhatnak, csak epehólyag nagyobbodásával mutatkozik.

9. Mind a' két bajban nehány óra, többnyire nehány nap, 's ritkán több hetekig tartás.

10. Mind két bajnak némely esetekben igen könnyű általesése.

11. Némely vidékeken átalában való gyengébb megrohanás mind a' két bajban.

12. Orvoslása módjai közti némű hasonlat, különösen külső dörgölés, bőrnek minden módon lejendő izgatása.

Legelső okára a' dögnek is menni nem lehetvén, 's itt is a' válaszoló is a' szíkes föld ártalmát szintúgy, mint a' kérdő szerkeztő úr a' dög okának legkisebbé is nem állítván; de még a' meleget, hideget, szárazságot, éhséget, hőséget, szomjazást, hideg itatást 's a' t. is elégteleneknek tartván: a' közelbieket, vagy inkább a' betegség characterét és természetét tevő okokat keresni és fölfedezni, a' sikeres gyógyíthatás tekintetéből múlhatlanúl szükségesnek tartja. Ez tehát a' vérnek belrészekre sietö passivus tódulása, melynek távolbi oka a' marháknál szinte úgy lehet a' gangliosum systemának a' levegő ismeretlen betegítő állapotja miatti görcsösülése vagy akarmi más egyenes megtámadtatása, mint a' cholerában az embereknél; mely vértódulás tehát nem egyenes gyúladásos, hanem inkább rothadásos characterű.

Ezek szerint a' dög gyógyítására is lehet már némi következményt húzni, hogy t. i. az néműkép hasonlít a' cholera gyógyításához. Mindazáltal azon különség miatt, mely van az állatok és ember idegei és belei között, a' betegség némely symptomáinak is különbözni kellvén, és egy kissé más más charaktert is öltvén föl: a' dög gyógyitását e'ben határozzuk.

1. Érvágás 1—2 iczéig is, néha kétszerre, — nem ugyan mintha egyenes gyúladás volna, mint még az 1835diki jelentésemben azon véleményhez közelitettem, hanem a' passivus vértolúlás miatt a' belekre, fökép a' 4dik gyomor belső hártyájára. Még pedig nem ugyan preservativául, hanem a' bajnak legislegelső jelenésénél, minél hamarébb. Mert az oktalanállat csak gyomrának élvén, 's idegeinek kevesebbi kifejlődése miatt, a' fájdalom eránt kevesebbé lévén érzékeny, igen nagy bajt is nemevése által még nem árul el. És igy, mikor az evés nála egészen megszűnik, már akkor a' negyedik gyomor belső hártyája, söt a' több szomszéd részek is egészen meg vannak rothasitó characterű gyúladással lepve, 's a' valóságos megfenésedéshez is a' belső (táplálás munkájára nézve legnevezetesebb) hártya igen közel van, - mely állapatban hosszú, 's bizonytalan a' gyógyulás.

2. Mivel a' vértódulás a' 3dik gyomornak száz meg száz lemezei közt szabad mozgást nem enged: azokban a' ganéj hamar megakad, 's a' nedvek siettetett fölszivódása miatt különösen a' beteges nagyobb melegben megkeményedik, megsül, mely utóbb kölcsönösen neveli a' vértódulást, 's akadályozza a' szabad vérforgást. Ez ellen tehát kell hashajtó 2—4 lat csudasóból, valami nyálkás szerrel, hogy erősen ne illesse a' beteg gyomor hártyáit.

3. A' rothadásnak ellentálló szer, mely tekintetből, olcsósága mellett, jobb nincs a' fényes koromnál, savaknál, milyen az eczet és egyéb savak (acidumok). Legyen a' korom 2 lat egybeadásra. Ide tartozik a' kámfor, Valeriana, és Asa foetida, fenyőmag.

4. Gőzöltető szer, milyen a' büdöskóvirág, vagy ½ lat.

5. Külső dörzsölés a' legerősebb szerrel, milyen az Ammonia pura liquida, vagy háromszor napjában, fökép a' hát gerincz mellékébe, fülek tövébe, nyakcsigába mindenkor vagy fél latot bedörgölve erősen, 4—5 minutumig, valami szellős helyen, hogy a' dörgölők orra a' szagot kiállhassa.

6. Sinórhúzás, vagy csak húnyorgyökér tevés a' gyomortájékára, ott, hol a' mell-

csont elvégződik. Ezt akármelyik gazda megteheti, ha a' test hossza szerint egy gomblyuk nagyságú lyukat vág, ránczba fogván a' bőrt és egy kissé a' nyílás körül a' bőrt ujjával vagy kis erős fával fölfejti, 's megtömi vagy két csipetnyi kőrisbogárporral, és a' bőr alá, a' nyilással keresztbe tészen egy iznyi húnyor gyökeret. (Rad. Hellebori nigri). Mi által a' seb mi hamarább genyedésbe jön, 's több napokig szivárogván, a' gyomrokról és belekről (a' dögfészkéről) elvonja a' dögleletes vérveszélyt.

7. Éteke a' betegség után és alatt gyenge legyen és kevés. 'S egy kis salétrom beadást az egész egésség helyreállásával is, még vagy egy hétig, kivált a' hasas teheneknél folytatni kell, különben azok későbben is elvetélnek.

8. Száját és inyét is jó fokhagymás eczettel mosni. De a' főorvoslást ez egyedül végbe nem hajthatja. Jobb azon részt, mely már a' száj fekélyekkel be van mocskolva, velök le nem nyeletni. Különben a' tiszta fokhagymás eczet, beadva is, a' roskadásra hajlásnál helyes orvosság.

Orvoslási tanácsom öszvege hát ide megy ki:

1. Vágj a' nyakeren minél előbb (nem úgy, mint a' mi embereink, kik megvárják még egészen megszűnik a' marha enni) eret.

2. Végy: Glaubersót 3 latot.
Fényes kémény kormot 2 latot.
Büdöskő virágot ½ latot.
Fejérmályva gyökérport 4 latot,
(vagy e' helyett fél marok lisztet) keverd öszve egy messzel eczetes vizbe, 's add be. — Igy másnap is.

3. Végy: tiszta folyó hugyagot (Ammonia pura liquida) 3 latot.

Vagy hatszorra dörgöld fel a' gerincz mellékére, nyakára, fültőre.

4. Ha nagy a' baj, mindjárt kell metszeni folyó sebet a' hastájon, mint a' fölebbi előadásban a' 6dik szám tartja.

Mivel pedig ezen módon ollyan gyógyszerekre is lesz szükség, melyeket a' patikából csak rendes orvos rendelményére szabad kiadni: tehát jó eleve a' baromtartó gazdák midőn az orvos kezökre van, rendeltessék meg magoknak a' mondott szereket, 's zár alatt szükség idejére tartsák készen.

Minthogy gazdáink többnyire a' theoriának, akármi tiszta is az, nem szoktak hínni — mit nekik a' temérdek egymást kergető uj meg uj vásári systemák mellett rossz néven nem is vehetni; sőt ohajtható volna, hogy a' magyar mindenben ne a' szép szónak, hanem a' szép cselekedeteknek hódolna csak, tehát szükségesnek látom megjegyezni, hogy ezen orvoslásmód különkülön majd mind volt már több helyeken ajánlva, 's mint egyetlen egy bizonyos szer földicsérve, 's példákkal bizonyítva. De a' példával bizonyítás itt szörnyü baj és tökéletlen, mivel az előadást tudatlan, hivtelen emberek relatióján (milyek a' pásztorok és cselédek) kell épiteni. 'S nem lévén kifogás nélküli ez alap, a' belőle támadt példák sem igen hitelesek.

Részemről, bár erősen hiszem, hogy az orvosi dolgokban, 's átalában is a' természetben „unum exemplum nullum exemplum" számtalan tökéletlenebb tapasztalatimnál össze vágó nehány hív és tökéletes ön tapasztalatimat e' következő előadásban hozom fel:

A' múlt télen városunkban dúlván a' dög, én udvaromban lévő 6 darab marháimat semmi óvó szerrel nem ápoltam. Csupa történetből esett, hogy egy új tölgyfa váluból ittak, melyben mindig hagyattam egy kis vizet, 's ez másik itatásig megtelt a' fa erősítő és antisepticus szivadékával. A' cselédeknek idegen marhákhoz közelítni szabad nem volt. De hogy nem közelítettek is é? — azt nem tu-

dom. 'S egész tavaszig marháimnak semmi bajok nem volt. Ekkor akarva nem bocsátottam azokat gulyára, gondolván, hogy a' legelői összekeveredés után a' már szűnő dög új erőre kap, és most az enyimek is ki lesznek téve az elragadhatásnak (melyet én nem egészen mernék tagadni). 'S nem csalatkoztam. Az első beteget csupa ammoniacalis dörgölésekkel, érvágás, és beadás nélkül kigyógyitottam, de a' gyógyulás nehezen ment, és később az állatnak egész bőre, kés-fok vastagságnyi hasábokban foszlott le hátáról. Majd egy másik tehén estve bádjattan haza jövén, mivel hon nem valék, ez ellen semmit nem csináltak, 's reggelre megdöglött, holott — mint a' megvizsgált dög mutatta, semmi egyéb baja nem látszott, mint a' negyedik gyomor belső hártyájának, 's egy kissé a' vékony beleknek új pirosas gyúladása. Nehány nap múlva megbetegszik harmadik. Ezen estve hamarjában magam csak tollkésemmel eret vágtam. De semmi orvosi szert be nem adtam. Más nap az üsző már evett, 's harmadnap mezőre ment. De egy hét mulva ez ismét vissza esik, és most sokkal rosszabbúl van. Újra eret vágatok, 's a' mondott szert adatám csak egyszer napjában. Negyednapra újra mezőre mehetett, és nem felettébb csappant meg. Két hét múlva ismét egy üsző, fija a' megdöglöttnek, igen rosszúl lessz, mely a' jászlón épen szomszédja volt anyjának. Ezen is eret vágattam, 's a' dicsért szereket adattam be, 's dörgöltettem a' hátát. Negyednapra evett, ötödnapra, akaratom ellenére elszaladt a' csordára. Ez nagyon megcsappant, de hamar magához jött. Hanem valami belső lappangó forrósága mindig maradt, mivel a' csordáról haza jövén, a' válón, mindig ivott, mit a' többi nem tett. Hat hét múlva elvetélt. Csak hamar még másikra is került a' sor, mely szinte a' mondott érvágás és belső szerre hamar magához jött. Hamar érvén mindeniket, folyó sebet egynek sem csináltam. Megjegyzem azt is, hogy az elsőnek megbetegedése óta egyszer másszor az ammoniacalis dörgölést tétettem az egészségeseken, — siker nélkül, — a' chlor mész mosás alkalmasint valamivel többet tett volna.

Ezek imé kevés példák, de kifogás nélküliek, mert gondos szemem előtt történtek, 's theoriámat egészen igazolók. Részemről legalább (nem épen a' most elszámlált példák által biztositva, de sok más részletes tapasztalások után) a' betegség gyógyúlhatása felől annyira megvoltam mindig, és naponkint jobban megvagyok győződve, hogy midőn nálunk legjobban dühösködött a' marhadög, több ízben tettem azon nyilatkozást, hogy „most is mernék kezes marhát (szelíd, jászlós) venni, ha napjában kétszer tulajdon szemeimmel vizsgálgathatnám őket, — 's azt újra irásban is ismételni nem irtózom, — csak egyéb körülményeim is hozzá kedvezők volnának! Ki nem hiszi, tegyen engemet elég takarmány birtokába: 's állitásomat annak tettleg bizonyitni be, kötelességemnek fogom ismerni.

3. *A' szíkes tájakról, mint betegséget szülő okokról.*

Az eddig mondattakból látni való, hogy valamint az emberek cholerájának, úgy a' marhadögnek is a' válaszoló a' szíkes tájékokat, mind a' mellett is, hogy azoknak veszedelmét másoknál szélesebben kiterjeszti, nem tartja szülő és támasztó okául; 's józan ésszel egy oly lassan, 's alattomban dolgozó okot, milyen a' szíkes tájék ártalma, oly acutus bajokat, milyen a' cholera és marhadög, előhozhatni gondolni nem is lehet, — annyival inkább nem pedig, mivel némely ugyan azon szer az oktalan állatokra sokszor máskép hat, mint az emberekre. Például a' fátzán a' maszlag magot (maszlagos Redőszirom. D. Datura

Stramonium) széltire eszi ártalom nélkül. A' vadsáfrány (Carthamus tinctorius) magtól a' tyúk eldöglik. A' négylábúk az opiumnak nagy adagát elszívelik. A' sót nyalni, harapni nekik jól esik, mit ember ártalom nélkül nem tehet, 's a' t.

Balogh József,
Kis-Kún Ker. rendes Physicus.

Veszprimből, Sept. 10. 1836. — Veszprimben Augustus' 31kén gondatlanságból elégett 3 ház. — September' 7ikén ismét vigyázatlanságból elégett 3 ház, — szerencsére, — sem egyik, sem másik tűz alkalmával szél nem fújt. — Ugyan

September 7kén menydörgéssel (Május 4ikétől fogva nem hallatott) zápor esső, — 's ugyan ekkor egy házba bele ütött a' menykő, de egynehány sindely leszórásán kivül egyéb kárt nem tett.

September' 9kén jó esső volt, a' krumpliknak, és malmoknak nem kevés segítségekre szolgál, sőt az emitt amott magát mutogató epemirígyet — úgy szintén a' barmok' dögl ését is alkalmasint kevesitteni fogja a' levegőnek, a' menydörgés és esső által történt javulása. *)

Cúba' szigete.

Midőn a' spanyolok még Délamerikának, Mexicónak és Floridának urai voltak, csak fogadó gyanánt tekintették cubát, hol megszállhatnak, hol árújikat lerakhatják. Mexikó egész partozatának hosszában egyetlen egy jó kikötőhely sem találtatik. Luisiana sem szerencsésebb e' tekintetben; Mississippinek' árjai csak kevés pontokon birnak el nagy hadi hajókat, Floridában csak a' pensacolai kikötőhely mondathatik kényelmesnek és terjedelmesnek; cuba ellenben tömérdek sok és mindennemü kikötőhelyekkel bír. Ezenkívül ura az öbölnek a' sziget, 's a' floridai és yukatani csatornáknak. A' Spanyolok ennélfogva a' tropikus tengerekben lévő hajóiknak összítő pontúl jelelték ki Cubát. Egyébiránt még nehány tized előtt is csak semmibe vették e' szigetet. Mi értéke is lehetett nekie egy nép' szemeiben, mely egész continenst birt volt, 's még ezenfelül Nyúgot-Indiában Portoricót, Trinidadot és S. Domingónak két harmadát? A' spanyolyok pénzt költöttek Cubában, 's hogy itt valamit nyerjenek, az még csak távulról sem jutott eszökbe. A' spanyolok' cúbai szállitványának characteréről az általok Havannában gyakorlott építésmód után kelletik itélnünk. Az erősségek óriási terv szerint készültek; de a' város maga, szük útszájival és alacson házaival, Mexikóhoz és Limához mérve úgy áll, mint palotához mérve a' kunyhó. Az egyházak, nagyságra és gazdagságra nézve, nem hasonlíthatók a' mexicói templomokhoz. — A' spanyolok cubát csak az nap' kezdték becsülni, melynek reggelén egy egész continens' vesztének érzésével ébredtek föl. Halált a' spanyoloknak! hangzott végig californiától a' cap hornig, Bolivárt győzőjének vallotta a' Terra firma; Iturbide végkép szakasztá el mexikót az anyaországtól. A' spanyolok összébb húzták a' vitorlákat, — 's cuba virágzó gyülhelyévé a' nagy amerikai kereskedésnek lőn. Addiglan két millio piasztort költött rá évenkint spanyolország; jelenleg 1½ millio piaszter tiszta jövedelmet hoz évenkint Madridnak Havanna. Ezenkivül 23,000 katona tartatik el itt 's egy hajósereg, végromja a' spanyol tengerierőnek. Még is semmi egyenes adó nem

*) Ha felvesszük hogy 1831 esztendőben elég eső vala — szinte mint ez idén is elég villám és dörgés volt Europa' több részeiben, 's a' görcsmirígy még is dúlt és dúl; szinte mint azt is hogy a' marhadög hidegben melegben egyre dühödött és dühödik, úgy látszik hogy villanyszer' fogyatkozása, 's a' levegő szárazsága vagy nedvessége, a' dög' lényeges okáúl nem vétethetik. Szerk.

terheli a' szigetet; két harmadát a' közkiadásoknak kamatozván a' vámok. Spanyol termékek spanyol zászló alatt csak 6 pCtót fizetnek vámul, idegen alatt 19et százától. Egy oxhoft cataloniai bortól jár 5 franc 82 centime, egy oxhoft bordeauxitól 45 franc 40 centime, — cubának jelen kormányozója don Miguel Tacon, igen jeles férjfiú. Eldődei alatt rablás és gyilkolás mindennapi dolgok voltak a' szigeten. Fényes nappal is csak katonai véd alatt vehette által pénzeit a' kereskedő. Tacon' felléptével jobbra fordúlt minden. Vért kevesset ontatott, de két ezer csavargóval útakat épittetett, csatornákat készittetett,*) 's már a' vasútakat is szóba hozta. Mi szükséges legyen mind ez, csak onnan is kitetszik, hogy hoszas ideig a' czukornak az ültetvénytől a' havanai kikötőkig való átszállitása több költségekbe kerűlt volt, mint Havannából Europába.

Gőzhajók az Euphráton.

Korunk' legszebb jelenetei közé tartozik a' gőzhajózás az Euphráton. Ásia' szabad népei között, miknek nagyobb része még csak látásból sem ismeri az európaiakat, feltünik egyike a' jelenkor' csodájinak, egy vashajó, mely vitorlák és evezők nélkül fel 's aláhalad a' szent folyam' árjain.

Euphrátnak vas gőzhajója Syriában alakittatott össze; csinos, 105 lábnyi hosszaságu, 's bir könyvtárral is. Folyó évi Martius' 17dikén indult el a' birigiki partoktól. A' jámbor törökök kaczagtak a' merényen De mi nagy vala bámulatuk, midőn a' hajó a' felséges folyamon elindult, Az angol zászló mellett hely adatott a' szultán' félholdjának is 's 24 ágyú durrogott a' nagyúr tiszteletére; a' nyomorúlt musulmánok egyetlen egy ágyúja is megszólamlott, puskaropogás' kiséretében. A' partok, az erkélyek, a' minaretek telvék voltak nézőkkel. A' muzlim (polgári kormányozó) is ott ült erkélyén, 's helybenhagyólag integetett fejével, és midőn megfordulván a' hajó, neki öt ágyudurrogással tisztelkedett, magán kivül volt örömében. Martius' 19ike olta a' hajó rendesen teszi meg útját.

A' gabonának magától tenyészésére ezt jegyzi meg a' sváb Merkurban a' würtembergi gazdasági egyesület egyik tagja: „Hogy az egy évi növény életpályáját csak teljes magérése után végzi be 's ennél fogva (ha a' téli hideget kiállhatja) életét két három évre is kinyujthatja, igen tapasztalt dolog; való tehát hogy a' tavasszal sőt múlt ősszel vetett gabonát esztendő folytában többször lekaszálhatni 's takarmánykint használhatni, 's mind a' mellett, ha a' kaszálás mindig előbb történt, mint sem a' virágbimbók a' kalászban képződni kezdettek, második esztendőben a' szokottnál bővebb és korábbi aratást csinálhatni. De ezen aratás be is végzi a' gabonának mesterségesen meghoszabbított életét, a' virágzás és gyümölcsözés által annak ereje ki van merítve 's ha a' jövő harmadik negyedik évben valami gabona újra nőlne is, bizonnyal sokkal kevesebb lesz az előbbinél 's mondhatni, hogy az csak az aratás előtt és alatt kihullott magvakból támadt. A' földmiveléši rendszer jövendölt megváltozása tehát be nem fog állani, 's mind azoknak, kik e' részben próbát akarnak tenni, igen ajánlható, hogy csak kis téren üzzék próbájokat, ne hogy utóbb károkat kelljen tapasztalniok.

Galicziából egyik levelezőnk igy ír:

„Tarnopol, Sept. 3. — Múlt Aug. 29dén rendkivül forró nap volt, délután rek-

*) Miképen lehetne Hazánk' csavargóit és gonosztévőit közhaszonra munkáltatni? — az, ki ezen kérdést legczélirányosabban tudná megfejteni, a' helyzetek' és körülményekhez alkalmazva — bizonyára igen nagy érdekű dolgot vívna elő. Szerk.

kenő meleg, éjszaka szakadatlan villámlás. Reggel 30kán hamvas szürke 's fakó felhők mutatkoztak, fergeteg jósolók. Délután 4 és 5 óra közt dühödő szélvész támadt, mely a' fákat gyökerestül akará kitépni, azután tojás nagyságú egyes jégdarabok estek le, mig végre a' felhő oly jégesőt zudított alá, milyenre a' legidősb emberek nem emlékeznek, 's mely, noha csak 5 perczig tartott, mégis a' városbeli ablakokat rámástul együtt öszvezúzdalta 's éjszak keletről jövén, mely irányban az itteni födelekhez legjobban férhete, sok ház' tetejét leszaggatá. A' légsulymérő + 16 mutatott, a' hévmérő 26°, 6, 0; mely este 28 fokra emelkedett. Tarnopol városában a' kár 5—6000 pengő forintra becsültetik. A' tavaszi sőt a' kepékbe öszverakott őszi is egészen oda van ott, hol a' jégeső dúlt. Szárnyaló hírek szerint ez nehány mértföldnyire terjedt ki, sőt Podwobczyskoban az orosz határon minden házat 's az orosz határvám-hivatalt is elrontá, 's több száz családot tön szerencsétlenné. Itt Tarnopolban öszvegyüjtettek egyes darabok a' jegekből (melyek esését iszonyú zápor követé) 's a' nagyobbak lúdtojásnagyságuak 7—11—16 lengyel-latot is nyomtak."

C z e r n o v i c z, Aug. 26. — Bukovinában rosz volt az aratás; a' tengerinél kevés a' reménység, azonban tavalrúl annyi maradék van, hogy árra nem igen fog emelkedni. A' burgonya roszúl biztat. —

J a r o s l a u, Aug. 24. — Vidékünkön végződött az aratás, de egy harmadával szűkebb a' tavalinál; pohánka 's árpa legkevesebb van. A' búza ellenben igen jó, az 1827-kihez hasonló, sőt azt fölülmuló. Burgonya kevés. A' gabonaárr mind e' mellett sem emelkedett. Egy korecz búza 4½—5 for., rozs 2 for. 15 kr., árpa 2 for. 15 kr., zab 1 for. 30 kr., borsó 5—6 for. (váltóban).

O l m ü t z, Aug. 24. — A' mai vásárra csak 363 ökör hajtaték; ellenben vásár előtt 2,029 darab adaték el. Mind Galicziából. Egy, 5¾ mázsás darab legfelső árra 205 for. volt, a' legkisebbé, 3¼ mázsásé, 141 for. vált. cz.

A' gabona 30 pCentóval emelkedék az utolsó két hónapban a' német tengeri kikötőkben. Éjszakamerikában az aratás egészen roszúl ütött ki; kereskedői levelek azt állitják, hogy az idén csak 8ad része termett a' rendes termésnek, a' mi végetlen gabonadrágaságot fog okozni.

L e m b e r g, August. 29én. Bécsi hirek szerint a' rendkivüli akadályok' daczára is, még septemberben hozzá fognak a' bochniai vasúthoz. A' galicziai ökrök' ára felebb szökkent, mert az olmützi vásárok a' megkivántatott szám alatt maradnak. Csehország betenkint 1500, és Bécs 1000 darab ökröt vár olmüczből, 's itt az utolsó vásár összesen csak 1800 darabból állott. Az időjárás, nehány nap olta, váltva, hol nedves, hol melegen száraz, 's jó befolyással van a' burgonyákra.

L o n d o n, August. 23án. — Az alsóház' elejébe terjesztett hivatalos jelentés szerint, taval nagy Brittaniában 6,640,533 gallon (à 10¼ meszely) bor költetett el, 's adó' fejébe járt e' mennyiségtől: 1,752,601 font sterling. (Voltak Capborok; francziák (292,635) Madeiraiak; Portborok (2,866,015 gallon); spanyolok (2,314,884 gallon); rajnavidékiek (51,243 gallon); 's canáriaiak és siciliaiak,

B é c s, Aug. 31. — Csehország több részeiből szomorú hirek érkeznek az ott uralkodó szárazságrúl; a' királyság éjszakkeleti részében némely kerületek Junius olta teljes hijával vannak az esőnek, 's igy az annyira jótékony burgonyaszüret igen szűken fog kiütni.

P e s t é s v i d é k e, Sept. 13. — Úgy látszik, mintha meg akarna esősödni az idő. Több vidékekről is hasonló hirek jőnek; de a' Tiszántúlról igen gyéren.

Árrverési hirdetmény.

Boldogult főtiszt. Kritsfalusy Ferencz nagy-váradi Kanonok és Prépost hátrahagyott vagyonjai elrendelésére kinevezett biztosság részéről köz hirré tétetik: hogy a' folyó 1836dik esztendő october hónap' harmadik napján 's azt követő napokon tek. ns. Bihar vármegyében kebelezett elsőben is Furta helységében, árrverés utján, készpénz letétele mellett, a' következő ingó javak fognak eladatni.

1ször hat béres szekér, annyi ekével 's minden hozzá tartozó szerekkel, és hat hat béres ökrökkel ellátva. — 2-or idejére és nemire egyvelges 300 darabból álló gulyabéli marha. — 3or nyolcz darab anya-kancza, annyi csikóval, és egy hágó ménnel. — 4er egyvelges idejü 1800 darab közép finomságu birka-nyáj. — 5ör különböző idejű 84 darabból álló sertés-nyáj. — 6or különféle magtári, házi és konyhabeli bútorok.

Ezekután folytatólag. 7er ugyancsak tek. ns. Bihar vármegyében a' Szalázdi fördőhöz igen közel fekvő szép kilátású Sz. Imrei szőlőhegyen, mely a' Diószegi híres bort termő hegyekkel szinte határos, egy jó izléssel épült mind gazdaságra, mind mulatásra alkalmatos 's bútorozott 5 szobával, 10 öles erős készületü kőpinczével, szüretelő eszközökkel, 's ezek mellett jó istálóval, kocsi-szinnel, és kúttal ellátott 60 kapa-alju becses bort termő szőllő, az alján lévő gyümölcsös és szilvással együtt. — 8or ugyan itten nagyobb részint 1834diki, mintegy 600 öreg cseber Sz. Imrei, — kisebb mennyiségben pedig tokaji, aszalai, szadai, újlaki, és neszmélyi borok. — Végre 9er N Váradon némelly papi ékességek, u. m. aranyláncz-kereszt- és gyűrűk; — nemkülönben egy új pozsonyi készületü még nem használt batárd.

Hirdetés.

Tek. Csongrád vármegyének kilencz darab nemes vérű jelesebb, hágó fiatal Ménlovai e' folyó Esztendei October 17én Holdmező vásárhelyen, országos vásár alkalmával, a' nemes Megye magszin-biztosi épületjénél, mely a' vásár szélben fekszik, 's hol a' lovakat előbb is megtekinthetni, árrverés utján el fognak adatni. — Költ Szentesen September 4én 1836. —

Dobossy Lajos
Fő Pénztárnoka a' fent tisztelt megyének.

Gabonaárr váltó garasban.

egy kila (pozsonyi mérő):

Napok' és városok' nevezése	Búza	Kétszeres	Rozs	Árpa	Zab	Kukoricza	Köles	Kása	Lencse	Borsó	Bab
August. 31kén N Kőrös	119	84	70	68	46	89	135	210	260	240	251
Septemb. 10kén Szeged	85	75	60	50	50	80	110	120	—	—	—
„ 13kán Pest	170—110	90—85	80—72	80—72	58—54	140-136	150	340—330	320—460	360-350	400-360
„ 6kán Debreczen	115—90	80—70	60—56	60—55	40	93—85	120-115	200	—	—	—
„ 8kán Gyula	90	75	—	50	40	75	100	160	—	—	—

PÉNZKELET September' 10kén 1836: St. kötelezvény — 5 pCtes = 103$\frac{5}{7}$; 4 pCtes = 100; — 3 pCtes = 74$\frac{4}{5}$; — 4$\frac{1}{2}$ pCtes kamarai köt. 99$\frac{7}{8}$; — 4 pCtes = 57$\frac{5}{7}$; — magyar kamar. 2 pCtes = 54$\frac{1}{2}$ ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

23. Szám
PESTEN
Szombat
Sept. 17kén
1836.

Helenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál,
és a' Szerkextőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

Magyarország.

Biharban N. Létán, August. 22. — Miután már mindenünk kiaszott, az elemek is könyörűlni látszanak sorsunkon, mert azon kivül, hogy jobbára már bétakaritott őszi veteséink magvát is alig adták meg, elvetett tengerink' 's burgonyáinkhoz sincs semmi remény. Széna semmi, a' sarjúhoz pedig késett az eső, mely 21én estve gondolatilag szépen hullni kezde, 's még ma is folytatva esik. Ezen rég óhajtott eső biztos reménnyel kecsegtet, hogy a' már Kis-Marján 's Pelbárdhid szomszéd helységekben dúló marhadög, nálunk talán béharapódzni nem fog. Méheink a' vidéken Juniusi jó állapotjokból hátrább tértek, 's azoknak kiteleltetése nem kis aggodalmat szült méhészeinkben, de azért Kémlőnk' 110dik lapján közlött kiteleltetési modját Meisterburg Miklós úrnak még sem fogjuk követhetni azért, mert:

1ször. A' méheket lakjokbol a' szabadba verni, vagy a' mi egy ugyan a' kiveréssel, azokat kén gőzzel le fojtani alacsonyságnak tartjuk, vagy legalább az a' képen cselekvőt a' korszaktól elmaradtnak lenni tudjuk. — Állíttatik ugyan, hogy a' kiűzött méheket más kasokba kell repűlni hagyni, hol örömest fölfogadtatnak. — Mi is hagynók azt, csak hogy nálunk a' tapasztalás ellenkezőt mutat. — Ki üzetvén a' méh lakjából, kedv nélkül, búsongva repked a' légben, mig elfáradva egyik egy, másik más köpűben keresi menedék helyét, a' hol lankadt lévén, még védni sem tudja magát az őrt állóktól, 's meggyilkoltatván kihurczoltatik.

2szor. Az mondatik, hogy a' meg néptelenitett köpűk addig tartassanak, mig a' többi kasokból egészen kiették mézöket a' méhek. — Ez már magában egy olyan tanács, mi után menvén, minden méheiből kipusztulna a' méhész; mert ha az étetés annyira halasztatnék, mig eledelöket egészen fölemésztik, annyira elgyengűl 's erőtlenedik a' méh, hogy az már félholtan az idegen kasba a' nagy roncsolás után csak eledele' fölkeresésére is tehetetlené válván, kihal. De csudálatos ezen állíttás főkép ott, a' hol az mondatik, hogy a' javaslott étetésmód még tél előtt tétessék, — 's felyebb meg az „hogy mielőtt mézöket meg nem emésztették, ne étettessenek."

3szor. Ha 10. köpűbül a' 3. legjobb lefojtatik, a' többi 7. köpű is elvész; mert az ekképpen megölt 3. köpüből teszem 15 fontjával kerűlne 45. — a' meg hagyott köpükben is

találtatnék még egyre másra 5 fontjával 25. 's igy kitelelésökre csak 80 font méz volna biztositva. Tapasztalt dolog, hogy minden köpü, mely télen által csak nyári állásában is hagyatik meg, 's csak a' nap' súgári által háborgattatik is, 18—20 font mézet emészt meg, sokkal többet emészt meg pedig azon köpü' népessége, mely gyakori étetés végett, mindúntalan háborgattatik, a' miböl igen kitetszik, hogy a' közrebocsájtott méhészeti javaslata Meisterburg Miklós úrnak nem csak nem czélszerü, hanem a' legkárosabb is. — Én meggyőződve e' következőt javaslom:

Minden köpü, melynek mézsúlya 7 fontnál kevesebbet nem nyom, bátorságosan valamely oly csöndes hideg száraz, de nyugotrészi helyre olyaténképen alkalmaztassék, hogy azt nem hogy egyéb, de a' nap' súgári se haborgassák, betakarván, ha csak száraz szalmával is, bizonyosan kitelel. A' gyengébbek', 's a' ház' szükségére való mézről, nálunk Julius' közepéig szoktak gondoskodni, t. i. egyes legjobb köpük más kasba való átdobolása által, vagy ha köpüink kettősek, Csaplovicskint vesszük el mint méz', ugy viaszszának is egyik felét további használásra, de méhek' undok öldöklésébe vagy pusztitásába nem avatkozunk, 's hálá a' korszaknak, hogy e' vétekből valahára kiszabadíta.

Diósy Ferenez.

A' szász érczhegyekből, August. 20.— Az érczhegyekbeli gazdák nem igen örvendetes jövendőt látnak. Az idei majdnem teljes eső és villámlás hijánya oly rosz hatásu volt a' szénatakaritásra, hogy a' tavali, szinte szük kaszálásnak az idén csak kétharmada termett. A' burgonya sem akar a' nagy szárazság miatt diszleni, 's tavaszra nagy takarmány-szükétől félhetni. A' lentermesztés sem diszlik már, mely 15—20 évvel előbb szép segédforrás volt az itteni parasztoknak. A' repczetermesztés, mely amannak helyébe, kivált a' nagyobb birtokokban jó sükerrel lépett, hanyatlásban van, mivel egy apró fekete bogárfajta évről évre végetlenül szaporodik 's iszonyú pusztitást visz végbe. — Azon vélemény tünt itt fejünkbe, hogy az olajosmagú vetemények' termesztése nálunk csak időszakonkint diszlik, 's hogy jó számu évek kivántatnak meg, mig azon létanyagok viszsza szerződnek a' földbe, melyeket a' len és repcze megkivánnak. — A' szorgalom teljes virágzásban állván a' gyáros vidékeken, ezen élet sok új gyárépület által mutatkozik. Sőt e' nagy épitési szükség és kedv majd nem káros hatású a' más neműekre és foglalatosságuakra nézve, mivel minden kéz a' gyárok által foglalatoskodtatik. Már nincs elég kéz a' földmiveléshez, és sok erős fiút alkalmatlanná tesz a' mezei munkákra a' most jól jutalmazó harisnyakötőszék. Ha, a' mitől Isten mentsen, az ipar meg talál dugulni, lesz ugyan elég kéz, de nem alkalmatos azon munkára, melyhez erő 's épség kivántatik. A' népélet' okos visgálói előtt mindig szükségesbnek látszik azon kivánat, hogy most kedvező időkben minden gyáros kénytelenittessék azt, mit elmúlatni 's hiában kiadni szokott, a' gazdálkodási pénztárba (Sparkasse) betenni, hogy igy beállható roszabb időben legyen honnan mit elővennie.

(Leipz. Ztg.)

Mainz, August. 28. — Nálunk az aratás igen jól ütött ki, 's a' szőlőtő oly jól áll, hogy a' borkereskedők az 1834diki bornak az ideiben derék versenytársától félhetnek. A' repcze aratás is jó lévén 's ezen növény' új vetése is szépen állván, mérséklett az olajárr, 's jövő Septemberre némely csapást látandunk ezen czikkely' merészlett szerencsejátékánál.

Lyon, August. 26. — A' selyemárr mindegyre magas és gátolja a' gyártási munkát, mely csak ez okból akadt föl. A' spanyol kereskedés, mely eddig semmi volt, az újabb körülmények által nyerni látszik.

A' duna-rajnai csatornáról.

(Spruner' leirása szerint. Bamberg. Dresch. 1836.)

A' meggyőzendő terrain-nehézségek között különösen ezek jegyzendők meg: Neumarkt' vidékén 18,000're kell a' földet átvágni, és pedig a' legmagasb ponton 82,000're vitetik vízirányosan (súlyegyenesen) a' csatorna, a' mi ugyan igen nagy hasznot ád az által, hogy e' csatornadarab vízgyüjtő gyanánt szolgál, de csak igen nehéz munka által vihető ki; hova tartozók a' Kettenbach-völgy-fölötti töltés, a' Grubenbach fölötti hidcsatorna, a' 900'nyi tunnel Niederölsbachnál egy ellenálló hegyen keresztül, a' 30'nyi mély bemetszés Dörlbachnál, az 5 ívű (mindenik ív 50' tágan) vízvezetés a' 108' mély árkon Burghthannál, a' 4 íves vízvezetés a' Melchvölgyön ált, a' Schwarzbachon és Gauchsbachon való átvezetés; a' 70' széles ív a' Pegniczen 's végre a' Visenten leendő bolt.

A' vontató út mindenik oldalon 8' széles lesz 's 3' magasan feküszik a' víz' tükre fölött; a' part tömöttsége (Böschung) 2' lesz; ha a' kiásott föld nem használtatik egészen a' csatorna' emeléséhez, a' vontató utak mellé töltés jövend. A' csatornahajók 80—84' hoszúk (az épületfa-hozók 100—104'ig), a' víz színén $14\frac{1}{2}$', fenéken 14' szélesek; teljes rakodásnál 4' mélyen mennek a' vízbe.

Mennyi víz megy föl egy csatornában, az következő körülményektől függ: 1) ide tartozók: a' kigőzölgés, beivás, vízi növények' táplálata; 2) vízvesztés a' tökélyesen soha nem zárható kapukon ált. 3) a' hajók' átbocsátása. — A' beivás nevezetesen akkor igen nagy az új csatornánál, ha a' föld homokos; de az iszapodás által kevesebbül. A' franczia csatornákon tett tapasztalás azt tanítja, hogy ezen csatorna földén 240 nap alatt a' vízvesztés fölüti kétszer a' csatorna' térségét. A' kérdésbeli csatornánál ez egy perczben, 2, 65 c'-t tesz. — A' zárkapukoni veszteség perczenkint $= \frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ c'; következőleg itt, a' fölső csatornadarab' két végének kapuinál = 1 c'. A' hajók átbocsátása-szülte vízveszteség a' hajók számától függ. Ha naponkint 40 hajót veszünk föl, mely 1500 mázsányi teherrel évenkinti $14\frac{1}{2}$ millió mázsa átvitelt tenne, 's ha egy rekeszték közt 88' hoszúra, 10' szélesre 's 8' esésre számolunk, naponkint 901,120 vagy egy perczben 10, 43 c' víz kivántatik. Ezután pedig a' szigoruan ki nem számitható növénytáplálat 's kigőzölgés által 14, 08 c' veszne el minden perczben. — Ellenben 1828ban, tartós szárazság után a' kormányozható források és csermelyek' vize 23, 545 c' volt, ide nem számítva a' 15 c' vivő Schwarzachot, melyet könnyen be lehetne a' felső csatornadarabba vezetni. Különben több 100 milliónyi köbláb víz gyüjthető meg a' felső csatornatartalékban, 's innét minden millió elég 45 hajónak áteresztésére 67,000 mázsával, — azon fölül pedig víztartalékokat lehetne a' csatornaföle mellé készíteni. Hogy ha nagy lesz az átviteli élénkség, több nap egymás után, a' víz igen meg ne apadjon, a' felső csatornatartalékban úgy építtetnek a' partok és kapuk, hogy a' vizet 7 ölnyire lehessen emelni

Noha a' 8 ölet meghaladó záradékokat igen drágáknak tartják, ezen csatornánál itt ott mégis egyesek egész 11 ölre emeltettek, mivel a' költség' fölöslege meggazdálkodható az ördijnál és időnél. A' záporvíz rongálása ellen fenékürítők és fönhárítók (Überfälle) használtatnak, az elsők nevezetesen a' víz' teljes leereztésére is a' tisztogatáskor. A' csatornán átvivő hidak aprób útak' számára 12'

szélesek lesznek fából, kőalappal (Widerlagern); országútak számára egészen kőből; alattok a' csatorna 18′re öszvevonatik mely szélességhez még mindenik oldalon 8′ vontató út jő, mely a' lovak átmeneteléhez elég magasságot kiván. A' vízkiömlés' meggátlása végett valamely töltés beszakadásánál, bátorságkapuk állíttatnak föl, a' futó vizet bezárók, oly helyeken, hol a' csatorna hajószélességnyire öszvehúzaték. Vízvezetésnél 20′ széles a' csatorna, 6′ a' vontató út.

A' csatorna' hoszában kikötős városok lesznek: Kehlheim, Neumarkt, Nürnberg; állapodási helyek, (hol a' partok függős falat kapnak) Dietfurth, Beilngries, Barching, Rötterbach, Wendelstein, Fürth, Erlangen, Baiersdorf és Forchheim.

A' munka' bevégzésével az évenkinti kiadások lesznek:

4 pCentója az építési tőkének, 's 1 pCent annak lassankinti lefizetésére, ennél fogva 5 pCento - - tesz	427,000 for.
1 pCent. az épen tartásra (jól épített csatornáknál tett tapasztalás szerint	85,400 „
Fölügyelő személyzet . .	3,500 „
51 csatorna őr	15,300 „
A' csatornavám beszedési költsége	25,000 „
öszvesen	556,200 for.

Richard' módja: mint lehet vasból, aczélkint kisímitható tárgyakat önteni.

Jean Jacques Richard, párisi érczöntő következő módot ajánl, melyel különbféle bijouteri-árukat, bútorfüggeléket, késmíveket, puskás-eszközöket, gombokat, és olaj 's kéneső számára csapokat (Hähne), burnótszelenczéket 's más különböző tárgyakat úgy önthetni vasból, hogy azokat aczélkint kisímithatni az öntés után. Az öntött vasat cserépben folyóvá kell tenni, fél óráig úgy tartani, hogy azután lapokba öntessék ki, melyek megméretnek 's ismét megolvasztatnak. Ezen második olvasztásnál oly nagy legyen a' melegség hogy a' tömeget mintaba lehessen önteni. A' minta közönséges homokból van, melyhez földgyántás (bituminosus) mész adatik, hogy a' minta függőleges részei meg ne üvegesüljenek a' vas hőségétől, melyeket a' korom meg nem szált, mely végett gyertya állíttatik a' mintába. A' gyármüvek' fölszínének finomsága az öntő mühelyekben használni szokott anyagszerek' többé kevesebbé jó használásától függ. Ennyit és nem többet mond e' tárgyról a' „*Recueil industriel.* Jan. 1836."

Parker' kávégépelye.

Ezen gépely melyre Parker Sámuel, Argyle-Streetből Miedlesexben, Jun. 11. 1833 patenst vön, nem valami ismeretlen dolog Franczia és Németországban, sőt nálunk is; azért rövid leiratát adjuk a' „London Journal of arts„ szerint. — Az egész gépely egy kánna vagy virág cserép-idomot bir, 's 3 fiókra osztatik. Az alsó fiók borszeszes lámpát vesz föl, mely a' közepsőt megmelegiti. A' közepsőben azon fölforralandó viz van melybe a' kávé vagy thea jő. Ebből a' fölső fiók fölső harmadáig egy cső megy, melybe gőzáthatlanul egy másik cső ragasztatik be, alsó végével a' középfiók fenekének közeletére érő, mig fölső végén a' kávé vagy thea' fölvételére rendelt harmadik fiókot tartja 's azzal öszköttetésben van. E' fiók átlyukasztgatott 's gyapjúanyaggal bélelt födőt bir. E' készület ily módon használtatik. Először is kávédhoz vagy theádhoz mérve elegendő vizet tész a' középfiókba, majd a' kávét ereszted a' fölsőbe, 's végre alul meggyújtod a' borszeszt.

A' láng hamar forrásba hozza a' vizet, így gőz támad, mely fölülről a' vízre nyomást tévén, ezt átmenetelre kényszeríti a' csőn, 's bejutásra a' kávésfiókba, melyet jól kiszíván a' lyukas födőn keresztül a' fölső fiókba megy, melyből azután a' kész thea vagy kávé leönthető vagy lebocsátható. E' csekélységen nyugszik a' patensbiró' egész titka, melynek meg nyeréséért az angol kincstárba 300 font sterlinget fizete bé, az az mintegy 3000 forintot ezüstben.

A' gyors- és gőzkocsik' szolgálatának egybehasonlitása.

Hogy 180 útas 24 óra alatt 240 angol mérföldnyire vitessék (1 óra alatt 10 mérföld hagyatván hátra), 12 angol gyorskocsi kell, 15 személyt hordozható, 's 1200 ló. Egyedül egy gőzgépely ugyan azon szolgálatot teszi, és pedig kétszer ugyanazon idő alatt, 's e'képen 2400 lovat pótol ki. Hogy a' 6 személyre készített sebes kocsikon (Mallepost) mind azon útasok tovább szálitassanak, 30 kocsi 's 3000 ló szükséges. De egy gőzkocsi azon útat annyi idő alatt kétszer futja bé, 's így 6000 ló' helyét pótolja ki.

Linberger véleménye a' czukorrépa-maceratióról.

"Annyi kérdés tétetik nálam most midőn a' répaczukorgyártás' ideje beálland, részint tanitványaimtól, részint idegenektől a' sok hirlapokban annyira dicsért maceratio-módról a' czukorrépánál, hogy kötelesnek tartom magamat, 13 évi tepasztalásaimból a' következőket tudatni: 1827ben tulajdon kis gyáromban egy egész télen által próbálgatám a' maceralást, mivel vélemény szerint a' mellett reszelőket, sajtókat 's más drága szerszámokat jó lett volna megkimélni; de törekedésem hasztalan volt. 1833-ban a' bátorkeszi gyárt igazgatám. Itt Lacsny Miklós birtokos ur megrendölésére ki hazafiuságból az úgy' előmeneteléért semmi költséget nem kimélt 10,000 mázsa répát maceráltunk minden jó franczia útmutatás, tulajdon ideák 's a' birtokos úr tett bő tapasztalásai szerint, három hónapig, de kedvező süker nélkül. Mult évben egy ismerősöm, ki okos chemicus és gyógyszeres 2,000 mázsa répa föláldozásával tön próbákat Dombasle-Beaujen 's mások' receptei szerint mind meleg mind hideg módon, de minden iparkodása mellett is egészen megvetendő, rosz, piszkos, nyálkás czukrot kapott. Hasonlóképen történt 3 czukorgyárnál a' dolog Galicziában (melynek pontos leirását mi itt kihagyjuk). Én tehát mindenkit intek a' maceratio' elhagyására, mivel a' répa' kilugoltatása által forró úton mint a' hejbol mind a' koronából sok fölolvadt rész találtatik a' nedvben, melyek oly feszesen tapadnak öszve, hogy sem tisztitó szerek, sem leszűrés által ki nem választhatók, a' besűr itésnél pedig egyik akadály a' másikat éri, jegesedés (krystallisatio) nem történik 's a' maradékot sem használhatni takarmány gyanánt. Ha hideg vizzel történik a' maceratio, igen sok viz kivántatik hozzá, mely szinte gyántás, nyálkás részeket is fölolvaszt, többé el nem választhatókat. A' viz és a' répakása' lepárologtatása sok időbe kerül, a' munka megnyújtatik 's a' süker mégis csak piszkos, ragadós czukor lesz. Legújabb időben ugyan ezen bajt légtől űres készületek által akarjuk kikerülni, 's a' kigőzölést 60—65 R.-foki hévség alatt igen gyorsan tenni; de e' készületek igen drágák, egyik 12—15,000 forintba is jő, mely árron és akárkinek kész vagyok egy egész jó nagy czukorgyárt előállitani. Linberger G. J. Pest. Leopoldváros, Hódutcza, 311 sz.

I p a r.

A' Journal de Havre így ír: August. 15ről. — Anglia, a' gépelyek' ezen anyahona,

's az egyesült tartományokon kivül, a' legiparkodóbb 's művésziebb nemzet, most már érezi azon hatást, melyet az ipar és szorgalom' barátai a' machinák' elrontóinak 's az előmenetel' tudatlan ellenzőinek jósoltak. Ma már nincs elegendő kéz azon vidékeken, hol a' gépelyek legnagyobb számmal vannak ('s hol előbb attól féltek, hogy utóbb mindent és mindent gépelyek fognak csinálni 's a' kézi munkásoknak tenni 's enni való nem marad). Manchesterben és az egész Lancashireben, noha a' népesség nagy 's a' béke olta háromszoros, nem kapni elég munkást. A' gőzhajók ('s ezt jól meg kell jegyezni, mert Magyarországban is ily szavak hangzanak), melyeknek némely vak elméjüek' számolata szerint az egyéb hajókat meg kell vala rontaniok, alig kapnak már elég hajós legényt és fűtőket, noha két annyi díj igértetik nekik, mennyit hajdan, (a' boldog egyűgyüség' idejében) a' parti hajókon fizettek. Ezen esetek nyilvános tanúságot adnak azon néposztálynak, mely attól fél, hogy a' mindenütt szaporodó gyárok és gépelyek miatt nem kap elegendő munkát, mit reménylhet a' szorgalom és ipar előmenetelétől, 's mennyire félhet a' vén slendriantól. Csak az előrehaladó ipar szerezhet munkát 's boldogulást. Éhhalál és nyomorúsag csak a' korszellem' haladásának szegzett ellenállástól származik. *(Gem. Bl.)*

P e t e r s b u r g, August. 24. Tegnap előtt ereszteték a' főadmiralitástol vizre a' „Bogatyr" (vitéz) nevü 's Grünwalt alezredestől épitett gőzhajó, mely az oroszországbeliek között legnagyobb. Szemmérték szerint itélve, oly nagy és széles, mint egy fregatta, 's oly hoszú mint valamely vonalhajó; gépelye 290 ló erejü lesz (Az eddig legnagyobb orosz gözhajónak „Herculesnek" csak 150 lóereje van), 's az alexandroffi gyárban készítetik.

Würtenberg' Cannstadt kerületében az idei Majusban 2,570 szimri (10 szimri tesz $3\frac{1}{8}$ austriai mérőt) cserebogár szedeték 's öleték meg forró vagy meszes viz által. A' községek 12 jó krajczár dijt tettek ki egy egy szimriért. Több megszámlálás szerint 9—10,000 bogár volt egy szimriben. — Magdeburgban kicsinyben próba tétetik, nem lehetne e a' cserebogarakból olajat vagy kátrányt égetni; a' süker igen rosz volt, mert a' bogarak megszenesednek egy csep olajat nem adva.

D e l a m o l é r e' s z é l m a l m a i r ó l.

A' bátoritó társaság (Société d'encouragement) 1824ben 4000 frank díjt itéle Delamolérenek egy, tőle föltalált 8 szárnyu szélmalomra, mely minden szélhez irányozza magát 's minden gazdasági épületre alkalmazható. Ezen szélmalom, mely a' nevezett társaság 1825ki bulletin-jában leiraték, épen nincs a' szelektől elrontva, mint hire futamodott, hanem mindegyre fönáll Soulaireben Chartresnél, 's 10 év olta semmi más kárt nem szenvede, mint az elkopást, mely az ily szolgálattal egybe van kötve. De Mauy gróf, jóbbitásakat tön 1830ban ezen malmon, melyek a' szárnyakra jövő szél' szabályozását illetik, 's melyeknek oly jó a' sükere, hogy e' példány szerint már több malom is készítteték. Egy ilyent Guillard Senainville bir Auciseban; hol az a' szelek ellen fáktól védett nagy zöldségkertben áll egy kis gazdasági épületen. Négy szivatyut hoz ez mozgásba, melyek az öntözésre szükséges vizet négy medenczébe öntik, melyeknek tére 47 négyszögmetert tesz. Ha e' végre nem szükséges, akkor egy 74 százmeteres átmérőjü malomkövet hajt, az ide tartozó zsákokkal együtt; egy függős és egy kerek fürészt deszkaszelésre, és egy köszörükövet. Mérséklett széllel 24 órában $4\frac{1}{2}$ sester gabonát őröl; egy ló' erejével bir, egy falusi egyszerü ácstól készítteték, 's bár gyöngének látszék, már nehány év olta a' legerősb

szeleknek ellenállt. *(Bulletin de la Société d' encouragement. Octob. 1835.)*

Valami a' bátorság-lakatokról.

Hogy az ajtókat egy könnyen föl ne lehessen törni, e' tanácsot adja a' „Journal de connaissances usuelles," egy szerencsésen kitudódott betörés által biratva rá. A' lakhelyek' záraira (lakataira), oly rugó tollat vagy készülményt kell csináltatni, mely úgy legyen állítható, hogy ha az ajtó ismeretlentől nyittatik föl, egy drótot húz meg, mely a' kapus, házmester' vagy más valakinek szobájában lévő harangtól jő. Ilyen tollat be lehetne tenni az ajtó' ereszébe (Anschlage) a' zár fölé vagy alá 's úgy hozni mozgásba, hogy a' lakás' birtokosa, kimenetelekor, egy kis anyasrófot hagyna hátra, melyet, megjövén, ismét lehúzhat 's így az ajtószárny' érintéséből kivehet. Az ajtó fölé vagy alá is lehetne a' tollat tenni, és pedig úgy hogy csak a' birtokos által ismert módon tetetnék munkásságba. Kalmárboltokban elegendők volnának egyszerű, kapocsos póznák, csöngetyűhöz vezető drótokkal, melyek legkisebb mozdítás által lármát okoznának. A' mondott újság azonban csak ezen fontos tárgyra akar figyelmeztetni, 's a' mívszerű végrehajtást a' dologhoz értőkre bízza.

Kivándorlás Amerikába.

Több Georgiában letelepedett német erősen kél ki az Amerikábai kivándorlás ellen, 's a' jámborok igy szólanak a' többi között a' brémai újságban: „kevés nappal ezelőtt fordult meg kezeinkben egy újságlap, mely szerint a' georgiai középponti vasút' vállalói e' terjedelmes munka' kivitelére német műveseket akarnak átszállitani. Ezek három esztendeig szabott bér mellett az említett vasúton dolgozni kötelesek, 's a' társaság nagy önmegelégedéssel mutat arra, hogy az átszállítás ingyen történik, 's hogy elsőséget adott a' német szorgalomnak és német becsületnek. A' Savannah és az Oconee-folyam között fekvő tájék, nem csak hogy egészen lapályos, hanem a' rajta átvonúló több rendbeli folyók nagyobb pocsolyákat is képeznek, melyeknek amphibiumféle lakosai, p. o. mérges kigyók 10—18 lábnyi hosszaságu alligátorok s a. t. fogalmat adhatnak e' tájakról. Ha itt ott még oasisok találtatnak, ezeket a' bennszülöttek birják, 's rizsnek termesztésére fordítják vagy disznótenyésztésre. Ha jól birja magát a' tulajdonos, magasabban fekvő vidékekben húzza ki az esztendő' nagyobb részét, 's négerekre és egy felügyelőre bizza gazdaságát. Néha fehéreket is látni, de a' kékfehér szin, mely egész testöket sőt ajkaikat is jeleli, bizonyságot tesz egészségök' mintvoltáról. Először is vérhasba esnek; ha ezt szerencsésen kiállották, beállnak helyébe az epés lázak, gyakran choleraféle kórok is, a' ki ezeken szerencsésen keresztülvergődött, bévárhatja a' hideg lázt, melynek rohamai végkép tönkre teszik. Szivszaggató, az érzékeny emberre nézve, látni, mint lézengenek ilyes még csak alig lélekző kisértetek, segéd és remény nélkül jobbára. Ilyes következései vannak a' közszállitványoknak is, ha csak vallásos testületekből nem állanak. A' legjobb szándék mellett is elsőlejtesülnek, az útnak eredés' pillanatában elpárolgott a' törvényes felsőbbség' tekintete; kevélység, bizalmatlanság, haszonvadászat fogja el a' részvényeseket s. a. t. és igy részletekre oszlik az egész. A' Georgiában, akár amerikaiak akár németek által alapitott gyarmatok, kevés kivétellel meg' elpusztúltak. 1823-ban 23 atya közlt Floridában meghalt 13. A' Pittsburg melletti híres separatistai gyarmat is, az öreg Rapp' — mint ki talpköve az egésznek — halálával szétporlani fog.

Elegy.

A' Bristol, Dublin, Cork és Waterford közti szolgálatot tevő hat gőzhajó, tíz év alatt, 6240 útat tett meg, 's baj még csak egyszer sem érte volt őket.

Illinoisban oly törvény fogadtatott el, mely a' kártya-, koczka- 's egyéb ilyes játékokra szolgáló tárgyaknak béhozatalát, kemény fenyíték alatt, tiltja.

Anglia hatalmasan halad előre a' jólét' ösvényén. Míg a' statusjövedelem évenkint gyarapodik, mind a' mellett is hogy többféle adó eltörültetett, a' szegénységi taksák a' közelebb múlt két évben 18 millió forinttal lejjebb szállíttattak. Ez szép bizonysága a' növekedő jólétnek. Ne feledjük, hogy több kereskedési monopoliumok' eltöröltetése e' haladásra lényeges befolyással volt.

Frankfurt a' Majnnál, Sept. 2kán.— Új vendégeket hoz minden nap, 's még számosakat fog hozni a' vásár. A' kilátás igen kedvező, mert alapos hírek szerint már eddigelé is több itt az idegen, mint a' mennyi a' húsvéti sokadalom' alkalmával fordult meg városunkban öszvesen. A' szász gyárosok nagyon megelégesznek ügyeikkel, nem úgy az angol árúsok. — Bellevillei (Amerika) hírek szerint az ismeretekkel és pézzel felkészült németkivándorlottak már most nem igen fognak a' mezei gazdasághoz, hanem többféle 's jó sükert igérő gyárak' felállításához fognak. — Szomszédságunkban nagy a' víznek szüke mindenütt, 's tartós esőre most sincs kilátásunk.

Zweibrücken. Dinglernek Erőműgyára évenkint tökéletesbül. Stanhope sajtói közül vannak már Dániában, Svéd, magyar *) sőt törökországban is példányok; de egy év olta a' nyomtató intézetek az amerikai, úgy nevezett hagarsajtót rendelik meg inkább, 's Dingler ennek erejét még magasbította.

*) Van kettő Beimel' Könyvnyomtató Intézetében, mely Budán készült.

Paris, August. 30. — Egy lyoni gyógyszertáros oly szert talála föl, melynek segedelmével a' katonaságnak a' régi fekete kenyér helyett, a' régi árron, tehát fontját 5 centimért (egy váltó garasért) fehér kenyeret ad. Ő azt igérte, hogy titkát kijelenti a' kormánynak, 's ez okból Parisba hivatott, hol orvosok' kiküldöttsége vizsgálá meg a' dolgot törvényes emberek' jelenlétében, 's a' próba oly szerencsésen ütött ki, hogy hír szerint igen nagy jutalom várja a' föltalálót.

Gabonaárr váltó garasban.

egy kila (pozsonyi mérő):

Napok' és városok' nevezése	Búza	Kétszeres	Rozs	Árpa	Zab	Kukoricza	Köles	Kása	Lencse	Borsó	Bab
Septemb. 2kán N.Becsker	90—70	65	—	45	40	80	—	—	—	—	—
„ 3kán Baja	93—80	53—47	43	47	32	77	—	—	—	—	—
„ 3kán Pécs	80	55	50	55	30	80	—	—	—	—	—
„ 5kén Unghvár	80	78	48	40	34	56	120	—	—	—	—
„ 7kén Mosony	110—75	60—54	57—52	45—42	44—40	100	—	—	—	—	—
„ 9kén Losoncz	100	—	55	55	30	—	—	—	—	—	—
„ 9kén Uj-Becse	100—90	85—75	60	50—40	45	80	—	—	—	—	—
„ 9kén Arad	86	66	62	50	41	80	—	—	—	—	—
„ 10kén SzFehérvár	90—84	62—60	50—46	50—48	32—30	92—90	—	—	—	—	—
„ 10kén Szeged	90	80	60	5	50	80	110	—	—	—	—
„ 10kén Komárom	85	77	51	48	36	105	—	—	—	—	—
„ 10kén Miskolcz	92—90	70—66	54—50	48—45	30—25	85—80	—	100—198	—	—	—
„ 16kán Pest	110—93	80—70	58—53	60—53	40—36	100—86	—	—	—	—	—

J. Előbbi 22. számunkban Pestre nézve pesti mérőt vagy másfél kilát kell érteni a' gabonaárrnál.

PÉNZKELET September' 14kén 1836: St. kötelezvény — 5 pCtes = $103\frac{4}{5}$; 4 pCtes = $100\frac{1}{16}$; — 3 pCtes = $74\frac{4}{5}$; — $4\frac{1}{2}$ pCtes kamarai köt. $99\frac{7}{8}$; — 4 pCtes = $57\frac{3}{4}$; — magyar kamar. 2 pCtes = $54\frac{1}{2}$; — Bankrészvény 1348 ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

24. Szám
PESTEN
Szerda
Sept. 21k'
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkesztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

Tűzkármentésről.

(Folytatás).

Nem lehet tagadni, hogy a' tűzkártérítő társaságok' czélja igen emberi, sőt szent: de miután a' czélhoz vezető útak és módok emberi gyarlóságot 's hijányt viselhetnek, nem fog vétkül tulajdonítatni, ha ez iránti [véleményinket, 18 számunkbani előadásra, megteszük.

A' ki közügyben fáradoz, azt minden nyereségtől vagy inkább jutalomtól megfosztani nem lehet: de ellenben szükség állani a' fáradozásbóli haszon' és jutalom' illő irányának is, mert egyedül ez, minden közügy' folyamatjának legbiztosb kezese és éltetője. Mely szerint a' közönség méltó joggal követel magának minden köz vállalatoknál bebizonyított, 's általa helybenhagyott számadást.

Távol legyen, hogy a' tűzkártérítő intézetek ellen csak gondolatunkban volna is vádoskodni, mert ehhez segéd eszközök kellenének, melyekkel mi nem birhatunk: de mivel a' közönség' szeme előtt a' mód hibásnak látszhatik, szükség erre felvilágositást kivánni.

Ennélfogva tegyük fel, hogy Pesten, Budán, és Ó-Budán van öszvesen 8000 ház, a' mennyi bizonyosan is van: 's ezek közül minden negyedik tűzkár ellen bátorságosítatott: 's egy egy ház fizet évenkint 25 for. ezüstben, és így öszvesen 2000 ház 50 ezer ezüst for. Ez teszen 10 esztendő alatt fél millió ezüstöt. Most már

Vegyük fel, mit fizettek ebből vissza a' nevezett városoknak a' társaságok 10 esztendő alatt? —

Erre a' felelet igen könnyű, mert hiszen szabály az minden tűzkártéritéskor, (útalok mindenkire, kinek kára kifizettetett) hogy az ágens felszólítja a' kifizetett kárvallottat, ha valljon nem volna e' szándéka megköszönni a' társaságnak készségét, mely őtet (kötelességből) kárán kivül helyhezni szíveskedett? Melyre ha magát késznek ajánlá, azonnal, olykor több újságlapokban is hirdettetik a' köszönet — és pedig! — a' társaság' költségére.

Ezek így lévén, csak azt kell megnézni ujságlapjainkban, hogy 10 évek alatt mennyit tesz a' tűzkártéritès' fejében a' nevezett 3 városban kifizetett summa? Mert ezek azokban egy krajczárig meg vannak köszönve.

Megvallom, ilyes mire időm nincs: de ha kicsinyítve szólandok, bizonyítsák meg név szerint az itteni ágens urak, valljon e' 3 városban 10 évek alatt meghalad e' 10—20 ezer forintot a' tűzkártéritési költség? — valamint

azt is, hogy kinek fizették meg kárát, kivel meg nem köszöntették volna újságainkban?

Valóban, lesznek olyanok, kik engem' megrónak hogy a' téritésbeli summát sokra is tevém. Legyen azonban akármint, itt magunkat ellenkezés' esetében felvilágosíttatni kivánjuk: 's kérdés marad minden esetre, hova lesz a' felesleges jövedelem?

Jól tudjuk, hogy okoskodásunk nagyon is hibásnak állíttatik, mert a' társaságok nem a' 3 városért kezeskedtek, hanem az egész birodalomban történhetett égésekért, 's így ez átalányosan vétetve felosztandó az egészre: mely szerint ha itt nyertek, más helyekeni károkra kellett a' nyereséget fizetni.

Tagadhatatlan — 's így igazuk van a' társaságoknak. De meg kell ismerni azt is, hogy a' társaságok' jövedelme, a' bátorságositási számok és terhek' irányában öregből; 's így ismét azon kérdés marad „hanyad része van megköszönve az újságokban ama' temérdek kincsnek? mely ezen úton a' társaságok' pénztárában évenként befoly."

De legyen! mi egyenesen nem állítjuk most, sem azt hogy nyernek a' társaságok, sem azt meg nem ismerjük, hogy vesztettek volna — hanem azt a' kérdést teszük, „ki kezeli, 's hova megy a' sok millio?" mert valamely országnak ugyan mindegy akar egyik, akar másik lakosa' zsebében legyen a' pénz, de azonnal adóvá és másévá válik az, ha idegenek teszik el.

Hogy hogy? — megismerni, hogy viszszafizetik, 's még is másévá tenni a' pénzt!

Igen is, meg fogjuk ismerni, ha annak módja szerint bebizonyíttatik, hogy a' Hazánkból kiadott pénz viszaadatott, ugyancsak hazánknak. De különben egyenesen azt kell állitanunk, hogy ily esetben legtanácsosabb, ha minden ország maga téríti magának a' kárt, és maga nyer, ha haszon van belőle.

Különös valóban, ha a' társaságok megismerik azt, hogy magyarországban ugyan a' 10 évi jövedelmet vissza nem fizették; de ellenben az olaszországi 's egyéb égésekre valósággal kiadták 's a' t.

Ha ez áll, bátran fel lehet tenni, hogy a' másik évtized is hasonlóan fog kiütni, 's így mi folyton szenvedőleg maradunk: ellenben ha honnunkban állnának ily társaságok, másokért 's másoknak fizetni nem kényteleníttetnénk.

Ha felvesszük az ausztriai olasz tüzkártérítő társaság' manipulatióját, ezen módon minden város készithet magának segédpénztárt. Itt minden befizető, részvényes egyszersmind; ugy hogy ha több égne el, mint be van fizetve: a' részvényesnek bár mindene leég is, koppan a' szeme, mert ő mind magáért, mind másokért jótállt: ellenben ha a' társaság nyer, akkor őtet is illeti a' haszon. — Ezt azonban ugy kell érteni, hogy én 1830tól fogva részvényes vagyok; de nem hogy osztani való nyereség lett volna, sőt éven kint többet többet kell majd fizetni. 'S valljon nem az én sorsomon kinlódnak e sok száz ezer hazafitársaim?

Ily részvényes társaságokat formálni, melyekben a' nyereség csak igérve, a' teher folyvást nyomasztólag van — melyhez csak pénz kell, de a' másé, melyet viszszafizetni csak okkal móddal szükséges, valóban magunkból is kitelhetik. Kivált ha még azon körülményt is hozzá veszük, hogy szükség' esetében, mint most, még fel sem vállalják lerovás nélkül e' társaságok a' takarmány-bátorságositást. —

De térjünk most azon hibás módra, mely a' legnagyobb balitéletekre szolgáltat okot 's mely egyenesen a' társaságok' helytelen megfontálásából származik.

Az efféle társaságok, a' helyett', hogy évenkénti fizetést rendelnének ágenseiknek, az

általok bevett jövedelmekből adnak pCentókat.

Fel kell tennünk minden ágensről, hogy a' legbecsületesebb érzésü embertársunk; de más részről nem tagadhatni, hogy mindegyik csak ember: és igy azt is, hogy találkozhatik közöttök elvetemedett gonosz, szinte úgy mint akarmely osztályában az emberiségnek. Legegyenesebb hatása lévén pedig az ember' romlására a' pénznek, ön java elömozditása végett, valljon nem támaszthat e köztök egyik vagy másik maga ellen meltó gyanút?

Tagadni ezt valóban nagy baj' állitani pedig próba nélkül nem lehet; de fájdalom! hogy e' körülmény miatt, a' legbecsületesb és legjobb lelkü ágenseket is gyanú alá veszi a' balitélet. 'S mi azt hiszük, hogy ezen máskint segiteni épen nem lehet, mint ha a' társaságok évenkinti fizetést fognak rendelni az ágenseknek- 'S ez esetben, ha az emberekről fel lehet tenni minden roszat, magok meg fognak menekedni, a' gyakoribb égések' kártéritése alól.

Melyeket, midón csupán felvilágositásúl, 's távol legyen! hogy vádul, tartottunk szükségesnek emliteni, ezennel felszólitjuk a' tüzkármentő társaságokat 's ágenseit, hogy ezen észrevételekre nyilatkozásaikat szivesen fogjuk közleni. *B.*

Vasút Brüssel és Mecheln között.

Nizard úr, egyike Francziaország' legtudományosabb fejeinek, a' brüssel-mechelni vasútról igy ir a' Revue de Paris' legújabb füzetében:

„Brüsselhez Mecheln vagy öt mérföld (lieu). Ennek megtételére még csak fél óra sem kivántatik meg a' vasúton. Brüsselnek keleti határán, a' csatorna' szélén, ideigleni deszkafal megett, mit bizonyosan nem sokára csinos, 's az ipar' jelen állapotához mérsékelt épület fog felváltani, láthatni az erőmüt, melyből ama' könnyü 's még is hatalmas füst szétáradoz. Omnibusféle kocsik érkeznek meg óráról órára, 's a' deszkafal megett leszállitják az útasokat. Ezek csak hamar bészállanak az erőmü által vonatott kocsikba. Harangszó jelt ád az elindulásra. Most megmozdúl az erőmü, 's egy neki eredő lóként mozgásba hozza a' kocsisort. Ezek összecsatlakozáskor oly lökést adnak, hogy az útasokat, eleve, ülve maradásra kelletik inteni. Az erőmü csak lassan mozog elején; de már most sebesen és mindig sebesebben, mintha az öt kisérő kocsisor' zöreje elől tova röpülni akarna. Sebesen, mint azt csak kivánhatni, sebesen, mint egy gondolat, halad előre. A' brüssel-mechelni út gyönyörü vidéken vonúl keresztül. Láthatni terjedelmes réteket, szétszórt facsoportozatokkal; zöld és fris térséget, vereses és tarka gulyákkal, 's ezek a' hatalmas erőmü' közeledésére rémülve futnak tova. Nehány kevésbé félénk, vagy a' zajhoz szoktatott tehén felemelt fővel 's bőgve üdvezli az útast, masok békén tovább legelnek. Időről időre azok, kikre az út' tisztán tartatása bizatott, 's kik bizonyos távolságban egymástól, fel vannak állitva, tisztelkednek söprőikkel. Midőn mellettök elhalad az útas, sejditheti a' menet' sebességét. A' legszilárdabb szem is képtelen valakit kiismerni közülök; bár mint ismerje is e' személyeket különben a' néző. Mintha csak ki akarna lépni a' fejből a' szem, 's mintha a' pont, melyet meg akarunk tekinteni, öt ki akarná vonni üregéből. Élénk fájdalmat érezni ilyenkor, minőt erős üvegek okoznak a' jó szemnek. Ha béhunyjuk szemeinket, 's egy percz mulva meg'kinyitjuk őket, már egészen megváltozott a' tájék; szántóföldek léptek a' rétség' ekevas a' gulyák' helyébe. Öt minútum alatt, az, mi láthatár volt csak imént, egy új látkör' középpontjává lett. Egy hasonló hosz-

szuságu közönséges út nem kivánna több napszámost, mint mennyi söprögetőt kiván a' vasút. 'S mily különbség a' munkában! Ki is vádolhatná az újabb ipart azért, hogy a' művesnek a' tisztántartás', szorgalom' és figyelem' nem fárasztó 's nem izzasztó munkájáért oly napi bért ad, minőt a' régi ipar a' munkásnak a' kövek' szétdarabolásaért, a' sárlyukak' kitöltetéseért, a' talyigának örök vonatásáért? Kevesebb fáradság 's nem kevesebb bér, kevesebb izzadság 's jobb kenyér, ezek első következményei a' munkának a' vasútakon ember és erőmű közti felosztatásának. — A' brüssel-mechelni vasút hol magasb az őt körülfogó térségnél, hol hasonló magasságu, hol meg alacsonabb. Széles vízárok, nehány helytt korlátokkal körülvéve, vonúl el mind két oldalán, az indulás' pontjától a' megérkezéséig. Az ösvény, ha kivesszük az elindulást Brüsselnél, hol könnyű hajlást képez, mely a' nagy 's félkörben felségesen kifejlő kocsisort szemlélteti egy pillanatig az útassal, — egyenes vonalban visz Mechelnig. Útjának mintegy közepén, egy Vilvorde nevű szép falunál, megáll az erőmű, 's útasokat felvesz, vagy leszállít. A' megállapodás előtt vagy száz lépéssel lassabbodni kezd a' menet. Egy véghetlen sebességgel megforduló kerék' zúgására hallatszik zöreje egy megállapodni készülő keréknek. Az erőmű füstölög és nyöszörög, mintha lélekzenék. Midőn a' paquetok átvétettek, 's útasok fel és kiszállottak, egy az erőmű által megfordított kulcs meg' mozgásba hozza az egész kocsisort. A' gőznyomta rekeszbunkó ellenállhatlanúl támaszkodik a' kerékre. Ez megzörren és megfordúl, a' kocsik megmozdulnak, 's az első lökés után rázódás nélkül folytatják útukat, mint maga az erőmű. Azalatt, mig a' bennünket elfoglaló 's eddigelé nem ismert érzelmeket megmagyarázni igyekszünk magunknak, feltűnik előttünk a' szép mechelni torony, mintegy gőzalakban elején, 's minden szegletesség nélkül, de pillanatról pillanatra tisztábbúl e' tömeg, egy percz mulva már idomait 's köveinek szinét is megkülönböztethetni. — Megérkezéskor a' nyomban Brüsselbe menendő erőmű kimozdúl helyéből, 's egy a fő út mellett elmenő úton a' menet' végéhez, mely most hegyévé váland, csatlakozik, mozdúlatlanúl bévárván, hogy a' nagy kocsisorhoz fogattassék, mely visszamenetre most ismét megtelik útasokkal, 's holott elsők lesznek az eddig volt utolsók. Így jő és megy a' két erőmű félóránkint Brüsselből Mechelnbe, 's Mechelnből Brüsselbe, minden baj és fáradság nélkül. E' vasút a' belga kormánynak köszöni lételét, 's mig Páris' három negyedében még arról is kétkednek, égésszer-é valljon a' kőszén, azalatt 's ide visszatérésem olta, Belgium Antwerpenig terjesztette ki e' vasútat. Már most az ország' első tengeri városába mehet kiki egy óra alatt a' fővárosból, 's ott elvégezvén dolgait és reggelizvén, meg' honn' ebédelhet az övéinek körében. Brüssel' és Antwerpen' lakosai kevésb idő alatt látogathatják meg egymást, mint a' mennyi kivántatik, hogy mi a' helybenlévőket bérkocsin látogathassuk meg.

(Folytatva lesz.)

Négy esztendős olcsó tűz elleni tapasz.

A' rémitő tűz által okozott gyakori károknak szomorú hallására követésre méltó például kötelességemnek tartom közleni azon tűz ellen biztosító tapaszt, melyet Sz. Lászlón 1833. esztendőben egy 8 öles hoszú ház fedélen oly jó sikerrel próbáltam, hogy a' különben újítást kívánó háztető ezen tapasz által mintegy megfejeltetvén, újal vetekedik. —.

Az egész mesterség nem egyéb, mint agyag, melyhez $\frac{1}{10}$ marha 's ló ganéj, $\frac{1}{10}$ porrá tört vas salak 's tégla por, 's 2 véka oltat-

lan mész vétetik, mely habarcz minekutánna a' nádfedélre tapasztatott — 2 újnyi vastagságnyira — annak megszáradása után már vékonyabban borítékul, fele agyag, 's fele marha 's ló ganéjból, és szőrből készült tapasszal besimíttatik, egy újnyi vastagságnyira. 'S mind ezen munka 16 gyalog napszámba került. — Mely munkának hasznosságát a' tűz elleni biztosításon kivül, annak egyszerű 's olcsó készítése, de a' házfedélnek két annyi idejü tartóssága is eléggé ajánlják, — 's annak a' helységek előljárói által leendő szokásba hozását az emberiség' javára kéri, Sz. László, September' 14kén 1836.

Kövecs József,
gazdatiszt.

A' boltos függő hidakról

's azoknak használásáról keskeny folyóknál 's Buda-Pest között is Chiolich (Löwensbergi) Károltól.

(Kivonat.)

A' Buda-Pest közötti álló hidnak szükséges volta támasztá föl először a' függő boltos hid' képzeletét. Az ezen hidnál szükséges megkivántatóságok között legnehezebb és legfontosabb e' kettő volt: hogy a' reá adandó költség a' kisajátitási 's föntartási pénzzel együtt ne sokkal tegyen többet egy millió pengő forintnál; hogy a' hidnak ne legyenek gyámoszlopai, hogy igy kiáradástul ne kelljen tartani. E' boltos függőhid' kivétele e' föltételektöl függ: 1) hogy a' folyó ágya megengedje a' karók' leverését az állás' épitéséhez, 2) hogy a' legnagyobb mélység a' viz' fölszinétöl fenekéig, legnagyobb viznél, ne tegyen többet mint felet és 4 lábat. — Átnézési leirás. Ezen tervben lévő hidnak szekérösvénye hosszában 220, szélében 9 ölnyi; középen a' bolt magassága 15—20 ölet tehet. Lesz rajta két szekér és két gyalogút, 1 szekérút' szélessége 2 öl 3', az utolsóé (egyiké-egyiké) 1 öl. Egyik parti lábzattól (gyámtól) a' másikig 3 bolt-öv leend, u. m. a' szekérösvény közepe fölött egy, 's mindenik gyalogút fölött is egy. A' közepső boltöv 16, a' két külső mindenike 12 's igy az egész 40 vas boltból (ivből) áll. Minden íven 137, tehát mind a' három boltövön 5,480 bolt-íz lesz; tehát szintannyi emelő pózna, melyekre a' függeszték jő, erre pedig a' szekérösvény, mely hasonlít a' lánczhidaknál szokottakhoz. A' boltív' közép szélessége 10, magassága 16 láb. Közepén 4 vascső van, egyike 2' 6'' hosszú, 4'' a' külső, $3\frac{3}{4}$'' a' belső átmérőhöz. A' cső' mindenik végén egy tábla van, 2 lábnyi magas, 9 ujnyi széles és $\frac{1}{2}$ újnyi vastag. A' boltíz fölső szélén 5 apró cső van, egy 2 láb hosszú, $2\frac{1}{2}$ a' külső, 2 ujnyi a' belső átmérőhöz. Ezen csövek két végén táblák vannak, melyek egyike 15 ujnyi magas, 5 ujnyi széles, és $\frac{1}{4}$ ujnyi vastag. Alszélén keresztpóznát kap a' boltív. Az oldalpóznákkal és 3 apró öntött vas toldalékkal együtt, az említett csökön kivül 13 vas része van a' boltíznek. A' csövek öntött, a' többi részek szálvasból vannak, 's igy a' szekérösvényre használt tölgykarókon kivül az egész híd vasból van. — Ezen híd valódi becse a' vasboltok egyszerű öszveállitásában áll, és a' sok vízirányos, függelékes és szegletirányú (diagonalis) kötelékek gyors fölállitásában a' híd hosszában, szélében és magasságában, a' függesztékben valamint a' kocsiösvény alatt is (hol a' szegletirányos öszvekötésen kivül még nyolcz hídcső megy egyik partgyámtól a' másikig), — minthogy igy az egy erős mozdíthatlan egészet képez, — és minden vízirányos és függőleges ingástól, hanyatlástól és elnyomódástól óva van. A' bolt, a' függesztékek és a' szekérösvény' minden íze, ha megkárosodik, elvehető 's újra pótolható, a' nélkül hogy a' közlekedés gátoltatnék általa. A' 40 vasbolt, három boltövbe egyesülten a' két parti gyámon nyugszik, melyek előfalzat

által minden elemi károsítástúl bátorságba helyheztetnek. Azonkivül a' három boltöv a' partgyámokkal 160 horgonnyal is öszvehorgonyoztatik. Minthogy a' híd közepe 6—9 lábbal magasabb lesz a' partoknál, tehát 2 öl, vagy 2 öl 's 3 lábbal a' legmagasabb víznél is magasb lesz, 's így minden időben elmehetnek alatta a' hajók. A' magasabb árboczú hajókon 's a' kéményes gőzöseken ezen nagyon magas részeket le kell fektetni átmenetelkor. — A' híd' teheremelése. Azon teher, melyet a' boltízek 5780 emelő póznája viend, áll 1) a' kocsi öszvény sulyából = 30,200 mázsa, 2) a' függeszték és közkötélékek sulyából = 22,100 mázsa 3) a' hídnak legnagyobb megterheléséből (minden négyszögü lábra egy nagy ember sulyát, más fél mázsát számitván) = 109,900 mázsa 's igy az egész = 162,200 mázsa. E' szerint egy emelő póznára 30 mázsa jut, mely teher sokkal nagyobbá nem tehető, mivel a' mondottnál nagyobb megterhelése nem igen lehetséges a' hídnak.

A' trágyáról.

J á n o s i b ó l. Sok panasz hallatik a' mezeigazdáktol, hogy nincsen trágya, sovány a' föld és rét; keveset lehet termeszteni, 's igy marhát sem lehet számosan tartani trágya szerzésre, 's azért csak sinlődő gazdasággal kelletik vesződni. Ha ezen panaszt csak egyoldalulag minden körültekintés nélkül vesszük, igazuk van; mert tagadni nem lehet hogy a' sovány föld és rét csekély terméstad; 's hogy annak következésében kevés marhát is lehet tartani trágya szerzésre; de az is bizonyos, hogy ritka olyan gazdaság, melyet jobb karba helyheztetni nem lehetne. Sokszor csak kevés kamatpénzzel, vagy egy ébren körültekintéssel is. Vannak elég gazdaságok, melyekben nagy kincsek hevernek századak óta, de részszerint észrevétlenek maradtak, vagy azt nem is ösmerték, részszerént hijányzott azon idő, melyben felvételök lehetséges vala, 's azért kivánom azon gazdákat figyelmetessé tenni, kiknek gazdaságaikban a' kincs feltalálható 's a' mostani igen alkalmatos időben könnyen megszerezhető.

Tudjuk hogy honunkban mennyire vagyunk még hátra a' vízi regulatióval, 's hogy sok ezer hold könyen kiszárítható turjányok ellenségként foglalják el számos határoknak legszebb részeit, sőt körülte még annyi földet áradásaik által veszélyeztetnek, 's csak azt kelletik sajnosan csudálni, hogy öszvevetett vállakkal nem munkálltatik sok helyen, ezen ellenségnek kiküszöbelésén. — De ezt tovább fejtegetni czélom nem lévén, csak azon észrevételt közlöm, hogy ez idén a' legnagyobb turjányok is kiszáradtak, mely által nyitva azon kincstár, melyből gazdaságát kiki sok évekre igen könnyen meggazdagíthatja. Tudjuk, hogy minden trágyák között legjobb az állati, de azt is, hogy e' földön legtöbb 's legtartósabb a' növényi, 's hogy minden a' mi rothadásba által megy, 's az által szétbontatik, trágyaanyaggá válik. Ha ezen állitás igaz, a' mit tudom senki sem fog tagadhatni, igaz az is, hogy a' tófenék, mely századok olta a' vízi plánták által képeztetett föld, mint trágyaszer a' mezei gazdaságban igen is használható. Itt még azon észrevétel fordúl elő, hogy azon trágyaanyag, mely közönségesen berekföldnek*) neveztetik, a' rothadási foknak különbségéhez képest, 3 részre oszlik. Az első és legjobb, vagy leghamarább használható berekföld az, mely a' bereknek többszöri kiapadása által a' felesleges víztől megszabadítva lévén, erejedzését (fermentatio) megtehetvén, annyira elrothadt, hogy azon növény részek, melyekből képeztetett,

*) Az iró H. úr úgy látszik hogy a' berekföldet, növényföld vagy televény helyet veszi, és igy a' berket, turjánynak. Szerk.

már egészen szétbontattak, 's azért az már televénynek, (humus) neveztethetik. A' második az, melly a' rothadásnak kisebb fokát elérvén, részei kevesbé szétbontattak mint az elsőé, 's mórföldnek neveztetik. A' harmadik, mely turfának neveztetik az, mely szün eleni víz alatt heverte miatt, erejedzésbe nem juthatván, anyagrészei bontatlan állapotban találtatnak. Mind ezen berekföld, sok savannyal telve vagyon, melyre nézve az savanyhumusnak is neveztetik, 's csak kevés számu víziplánták nevekedésére alkalmatos; a' szelíd plántának pedig, a' sok savany miatt ártalmas, 's azért abban roszúl is díszlik, mint számtalanszor láthatni. Ha tehát a' gazdá azt czélirányosan használni kivánja, e' következő bánásmód szükséges lészen. A' berekföld kihordatik a' berek'szélére több rakásokba oly távolságra, hogy azon berekföld legalább is esztendő által, de nem téli időben, négyszer áthányattassék, hogy a' légnek bővebb közösülése által, a' savanytól megszabadúlhasson, és a' turfás berekföld egyszersmind új erejedzésre kénytessék, mely által a' turfás részek szétbontatnak, és a' televénynek tulajdonait megnyeri. Így elkészítve a' szántóföldekre szállíttathatik legjobb sikerrel, 's előre is meggyőződve lehet mindenki, hogy valóságos kincsre akadott. Hogy a' növényi-trágya az állatinál sokkal tartósabb azt eléggé igazolják azon erdei irtások, és kiszáradt berekföldek, melyek sok évekig nyilványitják erejőket még akkor is, midőn az állati trágyával javított földek már többször el soványodtak. Ha pedig valakinek módja van, a' berekföldet mindjárt kihordáskor mészszel, vagy erős márgával vegyíthetni, bizonyos lehet, hogy czélját, mind a' savanynak elűzésében, mind a' turfának szétbontásában, rövid idő alatt elérendi. Ezen kivül pedig a' mész, valamint a' márga, inger-hatásukat a' növényekre, több esztendeig kitünő módon, élékenyebb tengés által nyilványitják. A' mész 's homokos márgakeverés, csak a' homokföldre ártalmas, az agyagos márga ellenben homokos földre szükséges is. De a' berekföld rétre nem való.

Losoncz és vidéke, Sept. 14. — Végbe ment a' losonczi vásár, melynek érdekesebb részét tette a' gyapjú. Legfőképp Nográd és Gömör vármegyék látják el a' losonczi vásárt gyapjúval, kevés az, a' mit Heves és Borsod szállít ide. A' mostani vásáron szembetünőleg kevesebb volt az őszi gyapjú, mint máskor, — minéműsége sem volt hasonló vidékünk esmeretes tisztaságú gyapjához, mert patakok száradván ki, az Ipolynak is csak gödrös részeiben találtatott gyült víz, ezért gyapjúnk általában tisztátalan volt, de még is szebb mint az alföldi ákármikor; rövidségére is panaszkodtak vevőink, 's elégméltán, mert a' forró, 's poros nyár nem kedvezett a' növésnek. Vevőink voltak az atyafias Morvák és Csehek, 's a' mindenhez kapó zsidók. A' morvák vették a' gyapjút minéműségéhez, 's úgy mennyiséhez, képest is 60 fr.-tól fogva 75 frtig pengőben; 's ezek megvásárolván a' kitűzött sommát, a' hátra maradt gyapjúnak azonnal lejjebb vitték árrát a' zsidók, kik mind e' mellett is keveset vehettek, mert több árosok vissza vitték, mint sem vélek csalszővő vásárt tettek volna.

Marha kevés volt és rossz, a' szerint az árra is.

Frankfurt, Sept. 6án — Vásárunk tegnap olta telyesen megérdemli a' sokadalom nevét, 's az árú-szekerek megérkeznek mindenünnen. Vagy négy száz idegen érkezik meg naponkint. A' börzelapok a' morva, szász würtembergi, magyar, cseh és bajor gyapjufajták' halmazát 15—18,000 mázsára teszik; de a' magas árr miatt még kevés ada-

tott el eddigelé. Jó kelete van azonban az erdélyi és oláh gyapjúnak. A' posztóra nézve igen élénk volt a' mult hét. — Közönségünk nagyon kiváncsi, látni egy ide megérkezett czethalvázat. Hossza e' czethalnak 95, magassága 18; fejének hossza 22, farkának szélessége 21 láb 's a't. nyomatéka 250,000 font. Feje, azt mondják a' gúnyolódók, olvasó kabinetté alakittatott által, melyben kényelmesen elfér 30 személy, hasában muzsikai kar van, 24 hangász' számára. Paret F. L. a' hires természetvizsgáló müvészileg szétboncztolta e' halat, 's az aacheni társaság, mely őt mutatás' fejébe ide hozta, 10,000 frankért jutott birtokába.

Moszkva, August. 15én. Végre, több mint száz esztendőnek eltelése után, szent harangunk, a' világ' minden harangjainak legnagyobbika 's legszebbike, a' föld' kebeléből kivonatott. Számos nép sereglett volt össze ez ünnepélyes szertartásra, melynek működésére Montferrand architectus ügyelt fel. E' harang, tudjuk, 1733ban Anna Joannowna császárné' parancsolatára Motorin Mihály orosz müves által öntetett; magassága 21 lábnyi 's átmérője 23; nyomatéka 480,000 font. Alakjának, 's a' rajta levő basreliefek' szépsége, a' drágalátos, aranyból, ezüstből és rézből álló ércz, jelessé teszik nem csak vallásos szempontból tekintetve, hanem müvészileg véve is. — Hogy harmincz lábnyi mélységéből kivonhassa a' harangot, Montferrand úr az azt körülfogó földet elszedetvén, kimerittette a' vizet, 's a' most már száraz alapon 48 láb magasságu állást emeltetett. A' harang' felhúzatására szolgáló forgattyúk ezen erősittettek meg. Reggeli $5\frac{1}{2}$ órakor imádság mondatott a' munka' sikerültetésére; 6 órakor 600 katona állott a' forgattyúknál, 's Montferrand úr' egy jeladására mozgásba tétettek az erőmüvek; csak nem e' szempillantatban láttuk a' harangot, száz évtől porosan, halkal kiemelkedni sirjából. 42 minúta alat megtörtént az egész, a' faállások' legkisebb ropogása nélkül; a' pillanat' csönde összehangzásban volt a' sokaság' néma' bámulatával. Midőn fenn volt a' harang, Montferrand úr' parancsára hihetetlen sebességgel készittettek faállások az üreg' belsejében. Nyolcz óráig folytatott e' munka, 's akkor az' állásra lebocsáttatott a' harang, másnap már lábagán függött. Itt uralkodik most városunk' középpontján jeléül annak, hogy Miklós' uralkodása alatt egy nagy nép kiviheti azt, miről a' mult kornak még csak képzelete sem volt.

Gabonaárr váltó garasban.

egy kila (pozsonyi mérő):

Napok' és városok' nevezése	Búza	Kétszeres	Rozs	Árpa	Zab	Kukoricza	Köles	Kása	Lencse	Borsó	Bab
Septemb. 8kán Gyula	90	75	—	50	40	75	100	160	—	—	—
„ 9kén N.Becsker.	90—80	65—60	—	45	40	80	—	—	—	—	—
„ 10kén Baja	93	52	43	48	32	80	—	—	—	—	—
„ 10kán Pécs	80—70	60—55	50—45	55	30	80	—	—	—	—	—
„ 10kén Szeged	90	80	60	54	50	80	110	120	—	—	—
„ 12kén Kolosvár	83	70	85	46	38	55	100	150	—	—	—
„ 15kén Losoncz	92	62	50	47	25	—	—	250	169	154	—
„ 16kán Uj-Becse	100—95	85—78	—	45—40	45—40	—	—	—	—	—	—
„ 16kán Mosony	105—90	58—56	56—54	46—44	43—42	100—90	—	—	—	—	—
„ 17kén Arad	90—80	80—7	60	50	50	80	120	—	—	—	—
„ 20kán Pest	107—90	80—60	53—48	50—46	40—37	100	100—90	220	220	220	230

PÉNZKELET September' 17kén 1836: St. kötelezvény — 4 pCtes = $100\frac{1}{32}$; — 3 pCtes = $74\frac{11}{16}$; — $2\frac{1}{2}$ pCtes bécsi Bankkötelezvény = $65\frac{7}{8}$ ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

25. Szám
PESTEN
Szombat
Sept. 24kén
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkesztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

Gőz- és vízi malmokról.

Leipzig, Sept. 9. — A' nyerekedés igen jól megy a' Dresda melletti kőszénbányával: de az itten felállitandó gőzmalomba aligha bele nem törne a' részvényesek' kése. Mert ezen gondolatot csupán csak e' mostani száraz évek támaszták, a' midőn messzünnen kellett a' lisztet Leipzigba hordatni; holott pedig nedves esztendőkben oly jutalmas az itteni vízimalmokban az őrlés, hogy ezekkel a' gőzmalom nem fog mérkezhetni.

* * *

Pesten is javallatban lévén egy gőzmalom' felállittatása, talán nem volna helytelen a' Leipzigiak' körülményének megfontolása. Itt folyik a' roppant Duna, mely torkolatainál magát a' tengert is megmozdítja, nehány malomkövecskéket forgatva: és még is ha a' tél hamar beáll, már a' két város liszt dolgából csaknem kétségbe van esve. Jól emlékezem hogy 18$\frac{2}{3}\frac{9}{0}$ki télen Tatából — de mindenünnen hordták a' lisztet. — 'S valljon nem az emberi gondatlanságban van é az efféle szükségek' oka inkább, mint a' külső körülmények' hijányiban?

Alig van tized napja hogy a' Duna' partján a' nyúlak' szigetéig felsétáltam. Szemembe tűntek a' budai malmoknak a' Dunát csak nem egészen átfogó sorai; 's eszembe jutottak azonnal az ó-budai és pesti vízimalmok is, melyek mint charybdisek veszélyeztetik 's gátolják a' pénzt 's jövedelmet hozó hajózásinkat. De eszembe jött egyszersmind Posontól Zimonig gáncsoskodó 's veszélyes malmok' özöne is, 's azon gondolattal egyszersmind, miért nem lehet nekünk a' régi óságokon javításokat tenni? 's miféle mód lehetne az? mely a' vízi malmok' javitásában gyakorlatilag kivihető volna. —

Valóban különös, hogy 6—7 malom a' Dunának budai ágát egészen átfogja, csak azért — mert a' véghetetlen hosszú kerekeknek hasonló hely kell. — Bizonyosan ugyan nem állítom, de a' malomházzal együtt aligha el nem foglal egy vízimalom 9 ölet a' Duna' szélességéből. Ha ebből csupán a' hajtó kerekre 6 öl számittatik, mennyi üres helyet lehetne nyerni akar a' hajokázók' számára, akar új malmok' helyéül, ha a' nemgálya kerék kevés helyen foroghatna. —

Elménczeskedni nincs szándékunk; de azt kell hinni, hogy a' czéhbeli molnárok ilyes javításról csak azért sem gondolkoznak Hazánkban, mivel ők azt szeretnék, ha egy malommal az egész Dunát keresztül foghatnák.

Mert hiszen ugyan mi hasznosabb, mint az egyedárosság? kivált némely olyan helyeken, hol a' közönség' élelemmeli ellátása szoros kötelessége ugyan a' mészáros, molnár, pék 's több czéhnek, de csak akkor midőn mindenik nyer; szükség' esetében pedig némely birák' engedékenységével is kielégitheti a' publicumot. —

'S így valóban kétkedhetünk, hogy valamelyik folyóvízi molnártól malomjavitást várhassunk: holott még a' közönség' eként vonczolása' megszünésén kivül, mily' nagy haszon hárámlanék aból is, ha annyi ezer vízimalomkerekekre, oly temérdek vörös és fejér fenyő erdeink fel nem pazaroltatnának!

Felszólítunk ennekokáért minden molnárokat, hogy gyakorlatilag használható javaslataikat küldjék be hozzánk az iránt „mikép lehessen az eddig divatozó roppant kerekek helyett, oly kerekeket használni, melyek a' folyókban keves helyet foglalván, a' mostaniaknál sokkal czélirányosabbak lennének?"

Egy ily hazafinak, ki találmányát e' tárgyban köz használatúvá teendi, én részemről 10 aranyat teszek jutalmúl, oly reménnyel, hogy lesznek még mások is, kik hasznos fáradozását bővebb jutalmakra méltatandják: sőt hogy annál inkább czélhoz juthassunk, véleményemet is ide foglalom.

Ha a' kerék, tengelye' végével a' vizben függőleg' küllőivel pedig vizegyent állhat, nem lehetne e a' küllőkre több deszka ablakokat vagy vitorlákat úgy készitени, hogy midőn igy a' kerék egészen a' vizben forogna, annak egyik oldalán, a' leszkaablakokat rá csapná a' vizfolyás, és a' másik oldalán visszfordultában az ablakokat kinyitván a' viz, az üregeken folyna keresztül a' nélkül, hogy a' kerekforgását akadályoztatná. Hány tábla legyen minden küllön? az a' mester' ügyességétől függend; 's hányat kell azokból levenni, vagy feltenni? az a' viz folyás által határoztatik. Elméletileg úgy látszik, hogy egy ilyen kerék akar vízegyent, akar függőleg élével a' vizbe forogjon, mindenképen használható.

Egyébiránt ezen véleménnyel sem egyik sem másik mester' ügyességét megkötni nem akarom, 's kit kit szabad akaratjára hagyok, azon hozzátétellel, hogy a' ki a' hajókázásnak ez által könnyebbséget, 's a' deszkákra 's egyéb szükséges épületekre használható fenyőkben kimélést fog szerzeni, annak érdeme meltó, hogy fentmaradjon. *B.*

Vasút Brüssel és Mecheln között.

(Folytatás.)

Francziaországnak is van vasúta, Lyon és St. Etienne között. De ezen vasúton néha kedvetlen esetek adják elő magokat. Minden hírlap ismétli ezeket; táplálatául a' képzelődő erőnek. Ki egy balesetet két újságban olvas, azt hiszi, hogy az eset is kettő. Hiszelékenységünk egy részről, 's más részről hitetlenségünk egyiránt ártalmasak az ipar' ezen új ágának. Egy nép sem vágyódik, eszmékben, úgy az új után, mint a' franczia, 's a' dologban egy sem ragaszkodik annyira a' slendriánhoz. Az, ki erősen hiszi, hogy egy remekalkotmányt, 's remek országlási rendszert hord fejében, mely, ha elfogadtatik, egyetemi boldogságot vonand maga után, még aról is kétkedik, valljon a' kőszén' tüze valóságos tűz-é, 's a' gőz valljon nem hasonlít-é töltött ágyúhoz, melyet minden pillantatban elsüthetne az eset. Ha a' francziával eleven 's finom kritikai tapintása azonnal kiismerteti a' roszat, más részről meg elfedi néha előtte a' jót. Ő nem viseltetik bizodalommal a' vasút iránt, bátorságból ül fel kocsijába, nem meggyőződésből. Ő ez által megakarja mutatni, hogy még a' levegőbe repítéstől sem fél, nem azt, hogy eléggé értelmes, bizodalommal viseltetni e' szállitásmód-

hoz. A' gubók fejcsóválva nézik e' vaslényt, mely füstöt hány, 's mely nékik kormányt nem tűrőnek látszó erő által izgattatik. Belgiumban nagyobb nyúgodalommal nézik a' dolgokat, 's hisznek bennök. Jámbor paraszt asszonyok a' mechelni vidékből ugyan egy padon ültek velem, kik csak most először próbálták e' menetet, 's bámulás és félelem nélkül ültek mellettem. Csak a' gyermekek nevettek örömükben. Természetes, hogy őket nehány ugyan csak velünk útazó francziákkal hasonlítottam össze, kik balesetet várva, tagadták a' mozgást, melynek szárnyain tova viteltek. Az ország' belsejéből megérkezett szántóvetők ott állottak a' vasút szélén, hogy az erőmű't 's a' kocsisort mellettök elszáguldani láthassák, 's ők úgy vélekedtek, hogy az, mi ötven lépést tesz botlás nélkül, úgy valószinüleg tovább is fog haladni. — Egész hadi sereget viteltetni e' kocsikon az ország' közepéből a' határokig. A' vasút az emberek' tovaszállítására nézve az, mi a' telegraph a' hírekére nézve. De a' vasútak idővel lehetetlenekké fogják tenni a' háborúkat. — Ki is láthatná előre, mi következése leend a' nemzetek' e' szünetleni egymásba ömlésének, midőn egy egy úton 1500 személy egyszerre száz irányban átszárnyal Europán, szokásokat és nemzetiségeket vegyítve, szoros viszonyt teremtve Europa' minden nagy városai között? Azt csak ugyan nem tagadhatni, hogy gyakoriabb utazások világpolgárrá képzik az embert, hogy megkedveltetik véle a' miveltséget önmagáért, hogy elsőséget adatnak a' csinosodásban előre haladott népeknek, 's legalább enyhiti azon másokat lenéző vak hazafiságot, melyet a' templom' tornyának látköréig kiszélesített fészekélet csak táplálhat. 'S e' mindegyre megújúló zarándoktömegek, közel érintésbe jövén a' külföld' népeivel, ugyan nem fognak-é előszeretettel viseltetni azon egyetemi civilisatio iránt, mely az emberi nemnek köztulajdona, 's mely halálos ellenségének nézi a' háborút? Ha a' tizenötödik század' Europájának nem hijányzott volna érettség a' társasági eszmék' létesitésére, akkor a' keresztyén vallás és deák nyelv' köz voltánál, a' megszokott zarándoklás ilyes egyetemi egyesületpontokat fogott alkotni. Ilyesmit várhatna a' tizenkilenczedik század' Europája a' vasútaktól. Olvasóim talán elmosolyodnak eszméimen; de jobb' szeretem, ha utopiámat nevetik, mintha szánakoznának rajtam, hogy kevély egykedvüséggel nézem a' tizenkilenczedik század' iparának fényes, és előre fel nem vethető következéseket maga után vonó diadalmát. Az ugyan szánakozásra méltó volna, ki az europai szárazföld' egyik pontján, 1200 személy' társaságában öt mérföldön 25 minutum alatt átröpülvén, mind eben csak tökéletesbitett helybeli gyorskocsikat szemlélne, 's ki a' villamsebességü erőmiv' látására, oly jövendőről nem álmodoznék, mely talán nem fog az általam képzelthez hasonlítani, de középszerü csak ugyan semmi esetre sem fog lenni.

Kétszeri burgonyaaratás' példája.

Bonnet úr, Boulogne-sur-merben, julius' közepe felé, nyolcz koraburgonyanövény' szárait olykép kiszakítá, hogy a' gyümők (csomók) a' földben, a' gyökerek ellenben a' szárakon maradtak. Elvágván ezeket a' gyökerektől, a' mintegy nyolcz újnyi magasságuakat meg' hat újnyi mélységü lyukakba ültete, 's megöntözé. A' növények rövid idő alatt újra kivirúltak; 's Bonnet úr úgy bánt velök, mint burgonyákkal bánni szokás. October' közepe felé új elültetése' következményeit vizsgálván, úgy találá, hogy 10—15 nagy burgonyát adott mindenik növény, pedig szebbeket, mintsem voltak az első aratásbeliek.

(Mémorial encyclopédique 1836.*)*

A' fésűk' készitésére szolgáló szarv' lágyitásáról.

L' Excellent úr szerint, azon szarut, melyből fésűket akarunk készíteni, tizenkét óráig egy három unczia salétromsavanyból, tizenöt unczia fehér borból, két unczia eczetből és két unczia folyamvizből álló vegyitékben kelletik tartani. Ezután száríttassék meg a' szaru, és szárítás után meg' áztassék meleg vízben, mely felében választó vízből álljon. Most már szint is adhatni néki, 's ekkor újolag lágyíttassék eczetben vagy tíz óráig. Ilyes fésűk elastikusok oly anyira, hogy, ha rájok hágunk, sem törnek el. Még fiatal borjak' szarvából, 's lovak' 's a' t. talpából is készíthetni, ilyes bánásmód mellett, jó, elastikus fésűket.

Új vas-gőzhajó

A' kohvasból készített gőzöny, melyet a' georgiai gőzhajótársaság Angliában építtetett, nem régiben, darabjaira bontva, Savannáhban megérkezett, hol eddigelé már összeszerkeztetve lészen. Hosszasága 120, szélessége 26, és mélysége 7½ láb. 2 láb 3 új mélységnyire megy a' vízben, 's erőműve 46 lóerővel bír.

Gőzhajózás Anglia és Kelet India között.

London, Sept. 8án. Az Anglia és India közötti gözhajózás, melynek ügyében annyi iratott, 's annyi próbák tétettek, végre, úgy látszik, még is diszleni fog. Közelebben egyesület állott össze, mely a' financzministerrel 's a' keletindiai társasággal a' vállalat iránt egyességre lépett; 's a' tery szerint Flamouth és Malta között, három, Malta és Alexandria között, kettő, Suez, és Bombay között egy gőzhajó fog tartatni. Az útasok' és árúk' Alexandriából Suezbai szállitása a' társaság' költségein fog történni. Mindenik hónap' elsején kiindúl egy gőzhajó Falmouthból, 's egy másik Bombayból. A' vállalat' költségei 200,000 font sterlingre, 's az évenkinti költségek 123,000 fontra számittattak ki. Az angol kormány e' szerint nem küldene ezentúl postagőzönyöket Maltába, 's az illető társaságnak 40,000 font sterlinget fizetne évenkint hivatalosközléseinek átszállitásáért. Maga a' keletindiai társaság 25,000 fontot fizetne évenkint levelezései' fejébe, 's a' maradék magányos levelek és útasok által pótoltathatnék. Bombayból így a' legroszabb időjárásban is, 52 nap alatt, Angliába érkeznék a' levél.

Angol próbák a' len és kender' pótolására.

Angliában igen nagy próba tétetik mostanában, mint pótolhatni az évenkint behozni szokott (mintegy 3 millió font sterling becsű) idegen lent és kendert ki más növények' mivelésével, melyek fonható rostokat birnak. Ilyenek az újseelandi len (phormium tenax), musa textilis, urtica tenacissima, szita vagy selyemfű (soie vegétale). Két társaság alakult, melyek megvevék Harris kapitánynak ezen anyagból készülendő szövetekre kapott patensét. Egyik köteleket és vitorlákat gyártat, a' másik ruhához és bútorokhoz tartozó anyagokat. Az találtaték, hogy az újseelandi lenből készült kötelek a' szokottaknál erősebbek, a' nedvektől nem szenvednek, 's ⅓-nyire könnyebbek. A' belőle készült szövetek selyemfényüek, de a' selyemnél sokkal erősebbek, 's innét sokkal vékonyabban szőhetők, így pedig a' szövet mereyenségét elveszti, mely a' selyemtől őt kellemetlenül különbözteti meg. A' selyemfűből igen tartós szőnyegek szövetnek, de nem oly puhák mint gyapjúból, mégis igen kerestetnek, 's gyártása Barnsleyben egyre továbbra terjed. A' társaságok egy ügy-

vivőt küldtek új Seelandba, hogy a' szükséges anyagot helyben vásárolja 's küldje meg; de mivel az évenkinti termesztmény az újseelandiak vadsága miatt 20—30,000 mázsánál többre nem megy, ezen len mivelését Angliába 's különösen Irlandba bé akarják vinni, 's ügyvivőjöknek megparancsolák, hogy minden lennel rakodó hajóra nehány élő növényt is tegyenek. Ezekkel próbá tételték azon sükerrel, hogy ezen növény mintegy háromszor annyi lent ad, mint a' közönséges 's mellette majd semmi költségbe nem kerül, mivel nem hal el, hanem gyökereirül szaporodik, 's ki soha nem nyüvetik, mivel csak levelei használtatnak. Egy növény egyik irlandi kertben 1833 ban 700 levelet terme, 6—7 lábnyi hoszút. Mocsárokban terem 's vizáradásos réteken, de úgy látszik, hogy igen nagy hideget nem tud kiállani. Az admirálság kötést tön Swarsborough házzal; melynél fogva ez rőfét a' vitorlának újseelandi lenbül 8½ fillérért adjá oly minőségben, mely szokott lenbül 18—20 fillérbe jöne. Finomabb szövetekben a' gyártók 30—40 procenttel reménylik a' szokott ár megkönyebbíthetni. *(Allgemeine Zeitung. 1836 Mart. 10.)*

Új próba oly kerekekkel, melyek a' vasösvényt magok elé rakják.

Marchal Brüsselben ismételé legújabban azon többször tett próbát, mint lehetne oly kerekeket szokásba hozni, melyek a' vásutat magokkal vinnék 's elébök raknák. A' kisértés egy talicskával tételtik, melyet 750 fonttal megnehezítve könnyen tolt egy ember tovább. A' készület könnyű 's egyszerű, 's a' mint látszik a' föld egyenetlenségei miatt nem szenved a' használatban. Azt mondják, egyiránt alkalmazható a' két és négykerekű szekerekre.

(Times.)

Észrevételek a' bárányvérhasról.

Ezen nyavalyát több több tapasztalt gazdák, vizsgálat alá vették, sok orvoslásmódokat előadtak, de próba után többnyire mind sikeretlenül. Jólfelvéve ezen nyavalyát a' bárányokban, leginkább azon időtől tapasztaljuk nagyobb mértékben, miolta hazánkban a' birkatenyésztés fensőbb lépcsőkre kezd menni, 's birkáinkat kedveljük nemesiteni, 's így azokat jobban, 's kényesebben tartjuk.

Ezek előtt, míg birkáinkat annyira nem kezdettük szeretni; durva szőrű juhainknak, egy nádkerítés, vagy rohadt szalmábul tett zagatulás, elegendő volt, hogy az alatt egésségesen kitelelhettek. Az elletés' ideje többnyire Martius' végével történt, akkor, a' midőn a' levegő, 's időjárás szelédebb kezde lenni, az anyabirka gyöphöz nyúlhatott, 's gyöpön élhetett; ekor a' bárányainkon vérhas nem igen mutatkozhatott; hanem miolta jobban iparkodunk azokat nemesíteni, külországi kosokat hordunk, a' vérhas szaporodott; innét származott azon balvélemény többeknél, hogy a' nemesítésre béhozott külországi kosoktul származott ezen nyavalya, mintha ez már a' nemesített kosokban gyökeresedve volna.

Felfogása az egésznek más okokon alapúl. — A' birkanyáját nemesíteni kezdő, máskép kezdette birkáinak rendszerét, más lett a' vélek való bánás, épültek a' fényes istálók, a' kos-eresztés korában történt, ennek következésiben az elletés' ideje télközepére esett, a' bárány ilyenkor vérhast kapott; az öreg számadó juhász el nem állott mondani: hogy a' külországi kos hozta ezen nyavalyát, példákat is adott, hogy több majorok is ezen sorsra jutottak, 's a't. nem gondolván meg, hogy ez előtt Martius' végén, Aprilis' elején volt az elletés' ideje, most pedig Pál-fordúlása lévén, szép bárányokat lát maga előtt, 's így ha eze-

ket a' téli hidegtűl mentette volna, a' vérhastúl is menten maradtak volna.

Valamint minden nyavalya, úgy a' bárány vérhas eltávoztatására is inkább szükséges az óvás, mint az orvoslás. Több tapasztalás után bizonyos, hogy a' vérhas a' meghütéstül származik; 's így ha a' vérhastúl menteni óhajtjuk bárányainkat, a' meghüttéstül menten tartsuk.

A' meghütés, nem csak onnan származhatik, hogy bárányainknak istálójuk elletésre alkalmatlan, vannak más okok is, melyek meghütést szülhetnek.

Vegyük elő azon okokat, melyek elletésnél közönségesen meghütést szerezhetnek:

Minden iparkodó birkatenyésztő azon van, hogy már tavaszkor szép, öreg bárányokat mutathasson elő; az elletést úgy intézi, hogy kora télen elljenek birkái; az elletése tehát legnagyobb hidegre esik; természetessen jó istálóban. Etetés, itatás idejében, hány mód nincs a' birka' meghütésire, mely után a' bárány is szenved.

A' birka sokszor jó meleg istálóból, napfényes ugyan, de hideg időben itatásra eresztetik, a' hideg vízből jó tartás után jól iszik, belső képen meghül, a' tej szinte meghül nála, a' gyenge bárány a' hideg tejet beszívja, 's a' nyavalya kész.

A' fias birkának krumplit, répát, csicsókát, 's efélét adunk, jó tartjuk, a' birka szereti, eszi; de többnyire kárunkkal, mivel ez ilyes répa féle mind hütő szer, ha vígyázva nem adjuk, a' bárány szenved utána.

Nagy havak vannak, a' fias birka nek áll a' hófuvatnak, fagyos hideg hóval, mit porczogatni szeret; meghütötte magát, 's ezzel a' gyenge bárányt.

Sokszor megtörténik, hogy az elletés, nem az istálóban, hanem szabad ég alatt történhetik; egy középszerű hideg elégendő, 's a' bárány vérhasban van; vagy az istálók' szűke miatt a' fias birkák öszveszoríttatnak, ilyenkor az istáló természetesen sokkal melegebb, (kivált vigyáztalan birkásoknál) mintsem a' birka' természete kivánná; de sokszor, ha minden szellőző helyeket kinyittat is a' felügyelő,) a' birka sok lévén, észrevehetetlenül fél-izzadtan bocsájtatik ki; sőt ha még itatásra, vagy krumpli, répa, vagy ilyes más gyomor hütő, élelmi szerek etetésére bocsájtatik; mi lehet ennél veszedelmesebb, mind a' birka, mind a' bárányra nézve. —

Több ily okok vannak, melyek birka természetével öszve nem férök, 's a' vigyáztalan gazdának sokszor főfájást okoznak; azért a' ki szerencsésen akar bárányokat nevelni, 's a' vérhastul menteni, szükséges, hogy elegendő tér-es istálója legyen, hogy az anyákat bárányaikkal együtt, az erős hidegek ellen oltalmazhassa. Az itatásra, 's etetésre ügyeljen. Tiszta kútviz adattassék, mely ásványos részektül, ment legyen, mivel ez az anya tejre nagyon béható. Az itatást ugy alkalmaztassa, hogy ha a' szükség kivánná, csatornák által, nagy hidegekben az istálóban tétethesse. Csak szép alkalmatos idővel eresztessenek ki az anyák; mivel a' kivűljárkálás egészségökre szükséges. Az itatásnál előre viz a' vállukba ki ne meríttessék, mivel nagyobb hidegekben a' kútviz nagyon kihül, a' mi a' fias birkáknak ártalmas. Különösen kell vigyázni, krumpli, répa, csicsóka, 's több féle répa-nemek etetésinél, mivel minden répa-neme könnyen magához veszi a' hídeget, 's nehezen ereszti ki; azért ara ügyelni, hogy előbb az anya Birkának az ilyes féle adatik, egy-nappal előbb, melegebb helyre hordassék, hogy mérséklett melegséget nyerhessen, sőtt a' vizet is, a' miben ilyes mosattatik, szükséges melegebb helyen tartani.

Ajánltatik legfőkép a' fias birkák' egyszerű tartása; azaz: hogy külömbfélét azokkal

addig, mig a' bárányok nem erősödnek, ne etettessünk; — mivel természetes, hogy a' birka a' neki adott eledel után, szerezheti be bárányja táplálására kivánt tejet. Az is bizonyos, hogy minden különös tápláló szer után, az anya tej változik, ezen változást a' gyenge bárány gyomra nehezen szenvedi. Nagyon kövér eledelt sem javasolhatni a' fias birkának, mivel ezután, nagyon kövér tej származik, mely a' bárány gyomrában könnyen savanyuságot támaszt, ez ismét a' beszívott tejet turóvá változtatja.

Figyelem 's szorgalom kivántatik, hogy a' birkák' nyavalyáit távoztassuk, ha a' rosz kiütött, 's a' belső orvoslásokra kéntelenek vagyunk szorúlni, 's beteg marháink körül figyelmeteseknek lenni, késő ott minden szorgalom figyelemmel együtt. *Fenyvesi.*

P e s t, Sept. 23. — Végre valahára, mint Hazánknak legtöbb részeiben is a' csendes esőzések beállván, a' szántásvetésre szinte mind az őszi gyep' kiújulására is napjaink szépen hatnak. Mára viradóra azonban dér volt. A' szüretet mind Pesten mind Budán sokan elkezdették, 's azt hiszik hogy a' borminőség igen jó, 's részint azért, mivel nagyon vigályosan termett a' szőlő, a' kőbányai törkölyös mustnak akóját 8—10 a' budaiét pedig 7—9 váltó forinton adogatják eddig

A' Sz. Gellért' hegye ez idén jól viselte magát tegnap lévén rajta, a' Kelemföld felöl, azt tapasztalám, hogy az aljába csak emlékezetnek okaért látszik egy két fürt szőlő benge képen, 's minél felyebb halad az ember, annál több fürtöket, sőt a' legmagasb részein, több helyen közép termést találhatni: a' szőlő-lé mézes 's igy ragadós is, de még egy résznek érni kell. — Valóban nagy baj, midőn egy szőlésznek annyi sok fajait lát az ember, melyek kivált nedves esztendőkben különböző időkbeni éréseik által, sok kárt okoznak. — Ohajtandó volna, hogy Schams úr, kinek fáradhatatlan szorgalmától, 's tapasztalásaitól sok jót várhatunk, minél előbb közre bocsátaná a' magyarországi szőlőfajokról, 's ezeknek természetéről 's elnevezéséről való munkáját; hogy eként érthetnénk egymást. Mert vallj mi nagy baj az! hogy hazánkfiajai mind a' szőlő- mind a' fű-fajokat különféleképp' nevezvén, mostani helyzetünkben egymást alig, vagy meg sem érthetik: holott pedig melyikönk nem tudja, hogy magunkat a' természethez kell alkalmaznunk; 's így ha olyas fajtákat szaporitanánk, melyek a' birtokbeli földeinken leginkább diszlenek, ellenben a' már ott lévő nem oly termőket elpusztítanánk, nagyobb jutalom várna szőlészink' izzadásaira.

B u d a, Sept. 21. — Nálunk a' szürethez tegnap, f. h. 20kán, fogtak. Sokat nem fog adni, de bort jót reménylünk.

F r a n k f u r t a' M a j n n á l, September' 12kén. — Ha összehasonlítjuk a' jelen vásár' élénkségét azzal, melyet tapasztaltunk, mielőtt a' porosz vámrendszerhez csatlakoztunk, csak ugyan nem tagadhatni, hogy szerfelett nagy a' különbség. De a' vásár azért még is telidesteli mindenféle árúkkal, 's ily nagy concurrentiánál nem csuda, ha egyesek' tapasztalásai reményeik megett maradtak. — Az, mit hírlapjaink az ide érkezett czethalvázról mondanak, a' legvalóbb valóság. Ezen állat 1827diki Novemberben; orkán alkalmával, holtan vettetett ki az ostendei partokra. E' tengerszörny megtekintése hajlandókká tesz bennünket Lacepeddel úgy vélekedni, hogy a' czethal, maradványa a' colossalis ősvilágnak, 's hogy már a' mammuthtal úszott az őskor' árjaiban.

Odessza, August. 26. — Kevés nappal ezelőtt egy Goelette indult ki a' révpartból, melyet egy helybeli gazdag privátier' számára épített egy görög, a' hajó szép, 's itt helybeni építtetése azt reménlteti velünk, hogy a' hajóépités kevés idő mulva sok kezet foglalatoskodtatván, iparunk' több ágainak tetemes segédére leszen. — A' sáskák innen 's a' vidékből eltakarodtak, miután nem kevés kárt okoztak.

Pesten 100 fej káposzta 12, 14, 15 forint váltóba.

Árrverési hirdetmény.

Boldogult főtiszt. Kritsfalusy Ferencz nagy-váradi Kanonok és Prépost hátrahagyott vagyonjai elrendelésére kinevezett biztosság részéről köz hirré tétetik: hogy a' folyó 1836dik esztendő october hónap' harmadik napján 's azt követő napokon tek. ns. Bihar vármegyében kebelezett elsőben is Furta helységében, árrverés utján, készpénz letétele mellett, a' következő ingó javak fognak eladatni.

1ször hat béres szekér, annyi ekével 's minden hozzá tartozó szerekel, 's hat hat béres ökrökkel ellátva. — 2-or idejére és nemire egyvelges 300 daraból álló gulyabéli marha. — 3-or nyolcz darab anya-kancza, annyi csikóval, és egy hágó ménnel. — 4-er egyvelges idejü 1800 darab közép finomságu birka-nyáj. — 5-ör különböző idejü 84 daraból álló sertés-nyáj. — 5-or különféle magtári, házi, és konyhabeli bútorok.

Ezekután folytatólag, 7-er ugyancsak tek. ns. Bihar vármegyében a' Szalázdi fördőhöz igen közel fekvő szép kilátású Sz. Imrei szőlőhegyen, mely a' Diószegi hires bort termő hegyekel szinte határos, egy jó izléssel épült mind gazdaságra, mind mulatásra alkalmatos 's butorozott 5 szobával, 10 öles erős készületü kőpinczével, szüretelő eszközökel, 's ezek mellett jó istálóval, kocsi-szinnel, és kúttal ellátott 60 kapa-alju becses bort termő szőllő, az alján lévő gyümölcsös és szilvással együtt. — 8szor ugyan itten nagyobb részint 1834diki, mintegy 600 öreg cseber Sz. Imrei, — kisebb mennyiségben pedig tokai, aszalai, szadai, ujlaki, és neszmélyi borok. — Végre 9szer N. Váradon némely papi ékességek, u. m. aranyláncz-kereszt- és gyürük; — nemkülönben egy új pozsonyi készületü még nem használt batárd.

Hirdetés.

Tek. Csongrád vármegyének kilencz darab nemes vérü jelesebb, hágó fiatal Ménlovai e' folyó Esztendei October 17én Holdmező vásárhelyen, országos vásár alkalmával, a' nemes Megye magszin-biztosi épületjénél, mely a' vásár szélben fekszik, 's hol a' lovakat előbb is megtekinthetni, árrverés utján el fognak adatni. — Költ Szentesen September 4én 1836. —

Dobossy Lajos
Fő Pénztárnoka a' fent tisztelt megyének.

A' kiknek tetszik, Kémlővel első számtól fogva szolgálhatunk.

PÉNZKELET September' 22kén 1836: St. kötelezvény — 5 pCtes = $102\frac{15}{16}$; — 4 pCtes = $99\frac{7}{8}$; — 3 pCtes = $73\frac{3}{32}$; — Bankrészvény = 1330 ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

26. Szám
PESTEN
Szerda
Sept. 28kán
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

A l g i r, August. 29. — Városunk napról napra inkább ügyekszik megérdemelni a' kosmopolitai (világpolgári) nevet. A' bévándorlás és megtelepedés, mindenek felett déli Franciaországból, hét hónap olta tetemesen gyarapodott, mert a' provençali népségeknek épen nem árt az afrikai clima. Ezeken kivül nem kevés maltai, 's majorkai is telepedett le nálunk, 's a' spanyol partoknak és az Algarváknak is akadtak képviselői. Különösen munkások 's vállalataikban az égöv' daczára is állandók a' német szántóvetőcsaládok, ha csak annyi pénzt hoznak magokkal, hogy a' rosz időszakok, 's főképen az éjszakbeliekre nézve veszedelmes lázak ellen annyira mennyire védhessék magokat. Apróbb gyermekek közül nem kevesen halnak el, a' 11—15 év közöttieket 's általjában a' szilárdabb természettel birókat kevesbbé veszedelmeztetik a' reggeli ködök, 's nedvessége a' télnek. A' földmívelés már jóval túlhaladta a' belidai határokat, 's ez úton német gyarmatosa akadott minden völgynek; a' tenger felé marseilli nyerészkedők indigót 's egyéb déli termékeket próbáltak ültetni. A' városból már kihordattak a' mecsetromok, 's a' Babarun' kapujától a' Babaluedüg vezető utcza tetemesen kitágíttatott. Az új utakra sok gond fordíttatik. A' kaszárnyázásnak most külön rendszere van. A' vár, az úgy nevezett Cassauba tisztán tartatik, 's a' kormány' épületei a' város' felsőbb részében, melyeket ezelőtt féreg- és piszokfészkeknek lehetett mondani, egészen kitisztíttattak. A' kórházakon is lényeges javítások történtek, 's a' seregben $\frac{1}{5}$dal kevesbedett meg a' halálozás. Még most is az újonnan megérkezett ezredekben találkozik legtöbb beteg, mit a' katonáknak a' gyümölcs és víz körülti hirtelenkedésének kelletik tulajdonítani. A' víz, ha csak nem vegyítjük valamivel, itt rendesen egészségtelen; egy findzsa kávé ellenben, czukorral, egészséges és olcsó (árra egy sou). Gyümölcsök (szőlő, gránátalma, fügék 's a' t. névszerint a' berberi fügék) a' reggeli órákban éhgyomorra igen ártalmasak. Délben, mérsékletes mennyiségben a' gyümölcs, ha kivesszük a' vadfügéket, hűvesítő, és kellemetes. Liqueurök itt inkább ingerlők, mint másutt; kávé és rizs igen egészségesek. A' szarvasmarha még mindig apró, sem kövér, sem ízletes; próbák tétettek az europai marhával, de hasznos következmények nélkül. A' beduinkenyér, minő Abd-El-Kader' katonáinak adatik, ízetlen fehér kovász; só és táplálati anyag nélkül. Igen

ajánlható a' bésózott, hús, melyet a' beduinok kókorsókban, 's pinczéikben tartanak. — Egynehány gyarmatos taval kevés bort is szűrt; de ennek nagyja Provenceból, Spanyolországból és Cyprusból hozatik. A' burgonyatermesztés igen gyarapodott, úgy az articsóka' 's a' szerelemalma' (pomme d' amour) termesztetése is. A' sakálok, mívelődésünk elől a' kisebb Atlasz felé vonúlnak. Tigriseket és oroszlánokat a' távol sikságban sem igen találni. Tengeri nyulakkal teli a' vidék, pedig tiszteink kedvelik a' vadászatot. — A' városban a' kereskedőkörön kívűl már egyéb társaságok is találkoznak; a' vendégfogadók franczia bútorokkal és konyhával láttattak el; vannak intézetek leányok' és férjfi gyermekek' nevelésére; katona', és maurusiskolák: jobbról balról franczia boltczímereket látni, kavéházakat, vendéglőket, bábákat, professorokat, mérnököket. Egy volt berlini banquier, ki több évig szolgálván a' seregben, a' fourirságig felvergődött, és szerencsétlenségét egykedvűséggel tűrte, viszont kereskedéshez fogott. Kívánjuk, hogy oly süker koronázza törekvését, mint a' minőt tapasztalt a' Bacri és Busnach kereskedőház.

Új eke.

Hazánkfiai közűl is talán nem kevesen csudálkoztak, a' cseh fürdőkbeni tartózkodásukkor, miképen ott a' hegyesföldnek mezei gazdája az ő úgynevezett rúgó kampójával elvégzi az ekemunkálatokat, 's kevés vonóerővel is sokat tesz. Kampója, melynek segédével ugarol, kever, vetés alá szánt, boronál 's burgonyákat, répát és káposztát feltöltöget a' borona mellett, egyetlen egy szántószere. Ha ilyes gazdának itt ott egy darab sikföldje is van, melyet a' közönséges ekével mivelhetne, még is kampóját vagy gamóját szereti inkább használni, mintsem az ekét. A' szántóeleltár (ackerbauinventárium) nála ennélfogva igen egyszerű és olcsó.

De bár mi hasznavehető és dicséretre méltó legyen is ezen rúgókampó, nem kis alkalmatlanságot szűl az, hogy a' szántóvető által ha csak igen pontosan nincsen hozzászerkezve a' vas, majd nem vitetnie kell, mert különben kelletinél mélyebben nyomúl a' földbe, minthogy nem bir talppal. De ellenben bir következő elsőségekkel az eke felett: először használtathatik a' legmeredekebb, 's legkövecsesebb helyeken, hol az eke már nem használtatható. Másodszor, csak egy lovat vagy ökröt kiván, 's könnyű földben akár csak egy tehenet maga elejébe. Harmadszor, olcsóbb az ekénél. Negyedszer, nem kíván annyi praktikus ismeretet, mennyit az eke. Ötödször, rendkivülileg felporhanyóza a' földet, 's ezáltal tetemesen könnyit és kevesbiti a' munkát. Hatodszor, szabadságában áll a' szántó vetőnek, ágyakat rendezni el vele, vagy pedig ágyak nélkül feldolgozni az egészet. Hetedszer kövek sem akadályozzák annyira, mennyire az ekét. Nyolczadszor, igen könnyű, vele béhalmozgatni a' burgonyákat.

De már régolta kivántak a' gazdák oly ekét, mely rúgókampójokként felporhanyózza a' földet, de melynek menete határozottabb működése oly kényelmes legyen, mint a' közönséges szántóvasé. Kivánságuk bételyesedett, mert feltaláltatott ily eke. A' parasztok igen czél szerűnek találják. Dicsérik, hogy rendkivülileg felporhanyoza a' földet, 's hogy kemény ugarnál jobb szolgálatot teszen a' közönségesnél. De minthogy a' jobb oldal felé hajlik a' vas, csak ágyakat szánthatni fel vele.

A' közönséges ekéhez mérve, ha több vagy kevesebb vonó erőt kiván é, azt e' sorok irója itt meg nem határozhatja, mert dynamometere (erőmérője) nincsen. De úgy tet-

szett próbaközben, mintha a' lovak kevésbé fáradtak volna ki.

Fig. 1. Baloldaláról tekintetve.

a) A' gerendely.

b) A' csoroszlya.

cc) Két vaskötelék, a' csoroszlyalik előtt és után.

d) Vaspózna, mely a' gerendelyen és jobbik szarvon megerősíttetik, 's az eke' szétbomlását akadályozza.

e) Ekeszarvak, mik által igazgattatik.

ff) Két támasz, mik elválasztják egymástól a' szarvakat.

gg) Két ék, a' gerendely' magasbitására vagy leszállítására, hogy ez szerint mélyebbre hasson a' vas, vagy csak felülegesen.

h) Eketalp, vagy ekefej.

i) Markolatfa vagy köldök.

k) Ekevas.

l) Szeg az ekevasban, melynek hegye a' köldökben hogy ne inoghasson a' vas.

m) Sróf, mely átmegy a' köldökön 's mely a' szoborhoz csatolja a' vasat.

n) Az anyasróf.

o) Pontozott vonal, a' vas' boltozásának kitudására.

x) A' köldökhöz és jobbik szarvhoz szegzett deszkácska, mely arra szolgál, hogy az ekevas' tisztítására rendelt vasszer keresztül ne essék. Ilyes deszkácska a' bal oldalon is alkalmazható.

Ez ekének nincsen kormánydeszkája, vagy korhánya, 's a' vasnak görbe állása okozza a' felszántott föld' átfordulását.

Fig. 2 az ekefej hátulról.

a) Lyuk a' köldökhöz.

b és *c*) Lyukak az ekeszarvakhoz.

d) Az ekefej' görbülése, melyhez éle' hátuljával fekszik a' vas.

Fig. 3, a' vas elülről.

a) Kivágás, hová a' gerendely fektetik.

b) Megjelelése a' boltozásnak, mint ez fig. 1 *o*) alatt is látható.

c) A' vasnak hegye, melynek, ha egyenesen ál az eke, csak nem két újnyira be a' földbe kelletik irányozva lennie.

Ellenoldaláról szükségtelen adnunk az eke' képét, 's csak azt jegyezzük meg, hogy ezen eke vizirányosan vágja el a' barázdát, 's hogy csoroszlya nélkül is dolgozhatni vele, ha a' szántóföld nem épen miveletlen. Egyébiránt a' szokott eketalapot használhatni.

B e r l i n, September' 11én. A' mult hónap' második felében itt egy Pommerániában hizlaltatott ökör került a' vágóhidra, melynek husa 1,636, zsirja 336½ feje és lábai 112, belei 105, bőre 104, 's igy ez egész, elválasztatván a' vér, 2,293½ fontot nyomott. Az ökör hét esztendős volt, 5 láb 10 újnyi magasságu, 13 láb 7 újnyi hosszaságu, és 150 pengő forinton vásároltatott meg a' mészárosok által. Levágatása előtt, megaranyozott, 's virágokkal koszorúzott szarvakkal, mint érdemes képviselőjét a' pommerániai barom tenyésztésnek, nagy ünnepélyesen körülvitték a' városban. (100 font berlini husnyomaték tesz 91⅔ bécsi fontot. A' berlini láb csak kevéssel kisebb a' bécsinél).

H a l l e, August. 15én A' holsteiniak és mecklenburgiak egy idő olta, lombot, luczernát, egyéb füveket sóznak bé zöldükben, hogy általok 's a' burgonyák által marháiknak a' télen keresztül is kedves eledelt szerezzenek. A' találmányos emberi ész soha meg nem állapodik, 's javitani akar mindig, még pedig a' legolcsóbban. Már most az okos mezei gazda a' marháknak szánt burgonyákat többé nem fogja tartani pinczéjében, hol a' hőség miatt csak újesztendeig tartathatnak el, hanem földhalmokban, szénán, vagy még jobb' ha

őszi lombon, mire szárazon helyhezteínek, 's újolag béfedeztetvén lombokkal, a' halmot körülfogó árokbeli homokkal bétakartatnak; ez szerint elfoly az üregbe a' szerfeletti téli nedvesség, 's a' burgonyák széphűsen fekűsznek, hőség és fagy ellen egyiránt védve.

Reni (Bessarabiában) August. 17én. E' folyó hónap' 15én 's 16án sáskasereg által látogattattunk meg, mely a' Dunán keresztül jött hozzánk, 's a' még bé nem gyűjtött életen, kölesen, kukoriczán 's a' t. tetemes károkat ejtett. A' sereg Bessarabia' belseje felé tartott, 's tartunk tőle, hogy sajnosan fogják emlegetni gazdáink. A' fenn megnevezett termékek' árra ez szerint felebb fog szállani; még most olcsó árron kelnek. A' többi élet már béhozatott a' szántóföldekről, 's már cséplett idei buzát is láthatni.

Az ipar előmenetele Angliában.

A' múlt esztendő jeles helyet érdemel az angol ipar' évkönyveiben. A' kereskedés, a' gyárok, a' földművelés, és nagy közönségi munkák, egyformán bizonyítást tesznek a' vagyon' szaporodásáról, és egy nagy ipari szellem' kifejlődéséről. Sehol, még Éjszakamerikában sincs oly számos bizonysága a' boldogúlás' előmenetének mint Nagybritanniában. Ugyanis most takarítják ott bé azon rendszer' gyümölcseit, melynek szintoly bölcsek 's szabadok valának az alaptételei, a' milyen bátor, vala annak végrehajtása is. Ez a' rendszer az melyet Huskisson hozott bé az ángol rendezetbe, 's melyet követtek az utána következett ministerek is. A' monopoliumok t. i. kiküszöböltettek, és a' kereskedés sok terhes korlátozások alól felszabadíttatott.

A' pamut (gyapot-), gyapjú-, len-, kender- és selyemszövetek' gyárai, valamint a' vas- és aczélportékák' gyárai is legnagyobb munkásságban vannak. Tavaly, azaz 1835ben valami 42,000 bállal vagyis 13,500,000 fonttal több pamut vitetett be mint 1834ben. Lancashire és Cheshireben új gyárok alapíttatnak, melyek nem kevesebbe mint 3,753,000 font sterlingbe (tehát legalább is 37,530,000 itteni pengő forintba) kerűlnek, és a' melyekben a' műszerek 7507 ló'erejével lesznek egyenlők, 's melyek nem kevesebbet, 45,000 embernél fognak foglalatoskodtatni. Nevezetes a' nagy bevándorlás Anglia' több részeiből, valamint Skócziából és Irlandból a' gyáros vidékekre, és a' nagy ásítozás munka után. Anglia' nyugoti részei környékein Yorkshireben és Gloucestershireben, a' hol sok gyapjúszövetet készítnek, mindig nevekedik a' munkás emberek' osztálya. A' gyárok' rendkivűli szaporodása mellett is, még sem volt fogyatkozás soha a' gyártáshoz szűkséges szerekben, és árruk sem olyan nagy, mint a' hogy az az esztendő' elején vala. A' vászongyártás nem kevesebbet díszlik, mint a' gyapjú- és pamutszöveteké. A' mult 1826dik esztendőben még 300,000 font sterling (legalább 3,000,000 pengő forint) fizettetett jutalomúl ezen szövetek' kivitelére, de Huskinson úr ezen égbekiáltó visszaélésnek véget vetett, azon elvből indúlván ki, hogy, ha nem lehet valamit gyártani, úgy hogy az otthon is haszonnal eladathassék, úgy le kell mondani inkább a' gyártásról, mivel külömben ezen jutalmak oly adó volnának, mely csak azért vettetnék az egész népre, hogy némely gyárosok arra segíttetnének, hogy gyáruk' termesztményeit a' külföldnek eladhassák. Ugyanis változtatta az egész rendszert, mely a' posztógyárokra nézve divatban vala, és kisebbítette az adót a' lenre és a' kenderre. Ezen változtatás' következései feljűlmúltak minden várakozást. A' vászongyártás 1825 olta iszonyú sebességgel szaporodott. Dundee városa, mely jelenleg fő vására ezen portékának, rendkivűli mó

don szaporodott népességében. Az előtt p. o. 1811ben csak 26,616 lélekből állt a' népessége, 1831ben pedig 35,000ből; és 1811ben csak 4 szövőgyára volt, 1834ben pedig 36, és ekkor a' vászna' kivitele (ide értvén a' vitorlavásznat is) 1,600,000 font sterlingre ment. Még 50 esztendeje sincs, hogy kikötője jusai 400 font sterlingért voltak árendába adva; 1816ban már 5000 fontot hoztak be, 1835ben 10,406 fontra mentek, az idén pedig 14,000 font sterling jövedelmet reménylenek belőle. — A' selyemgyárok szintúgy virágzók; a' mi e' folyó esztendő' elején nyers selyemből volt még, az már mind feldolgoztatott. — A' vas- és aczélportékák' gyárai hasonló módon legnagyobb munkásságban vannak, és igen nagyon divatoznak. — Egy ága sincs a' kereskedésnek és iparnak, mely divatozó állapotban nem volna. A' ki dolgozni akar, mindig talál munkát, a' fizetés illő, és az élelem és ruhazát' tárgyai, talán miolta a' hannoveri ház a' királyi trónusra lépett, sohasem voltak olcsóbbak mint most.

Az evező kerekek' lapátainak jobbitásárul.

Brande „Journal of Science"-ében 1820rul egy vizhatásu visgálat, idegen újságból véve — adatik elő, mely ha tettleg igaz, nagy gyakorlati hasznot igér. A' visgálat azon erő' kiismerése végett tételék, mellyel a' vizsugár két hasonló nagyságu tányérra hat, mikor az egyik egészen sima, a' másik pedig fölálló szélü. A' tányérok' nagysága nem neveztetik; a' víz' esése 6—10 lábnyit tön A' vízsugár' ereje a' lapos tányérnál 5, 's az emelt szélünél 11 fontnyi volt. — Egy másik esetben az erő 7 és 15, egy harmadikban 9 és 20 fontot ütött meg; azaz, a' sima lapát felényi ellenállást ha tesz, mint az emelt szélü. Ha ezek igazak, igen könnyü az evező lapátok erejét nevelni, azokat körüskörül beszegezvén apró faléczekkel, sőt a' lapátok fölszínét apró üres koczkákra osztván olyas léczkékkel, melyeknek vastagsága 1 ujnyi volna. Az evező kerekek' ereje igy nevekedvén, azok viszonyilag kisebbek is lehetnének, a' mi nem kevés hasznu volna (*Mechanics Magazin*, 656 *sz*).

P r á g a, September' 16án. — Újságunk „Fontos hiradás juhtenyésztők' számára" czim alatt, Barthels Fridrik juh- és gyapjuosztályozó úrtól, közlött minapában egy czikkelyt, melyben a' többi között igy szól; „midőn egy új találmánnyal, a' gyapjumosás körül, a' nyirás előtt, fellépek, olyassal pedig, mely a' gyapjujövedelmezést módfelett gyarapitja, 's a' magasb juhtenyésztés' ezen annyiszor elhibázott czélját könnyebben éreti el, 's mely ezenkivül nagyobb, kisebb gazda által egyiránt alkalmazható, minthogy sem drága előkészületektől, sem egyéb feltételektől nem függ, 's a' juhok' egészségére nézve épen nem ártalmas, szerencsésnek tartom magamat, hogy ezen felfedezésem az austriai birodalom' annyi merinonyájaira alkalmazva, mint a' minő, Károly Főherczeg' Seelowiczi jószágán levő, 20,000 juhhal, Herczeg Metternich' Plas és Königswarth jószágain találkozó 6000 juhhal, grófZichy — Ferrarisé 12,000rel, 's gróf Károlyi Lajosé, 40,000rel — a' legfényesebb következményekkel jutalmaztatott meg; ezen okból határozám el, több eziránti kérelemre válaszolólag, ide vágó munkámat sajtó alá bocsátani. — A' múnka magában foglalja, 1ör praktikus hatásomnak következményeit, 's a' gyapjunemesitésnek e' tapasztalásokon nyugvó rendszerét, az e' czélrai legbiztosabb ösvény' kitűzésével. 2or a' nyirás előtti gyapjumosás' új modorának pontos leirását, a' helybeli viszonyok által okoztatott különféle akadályok' rajzával, 's részle-

tileg előterjesztet tanúsággal ez akadályok' kikerülésére. — Megjelenik e' munka 1827ben; áll 15 ivből, több rajzzal 's a' t. árra 6 pengő fr. A' vevők, 1887 Martius' eltelése előtt küldjék be t. czimzetü neveiket a' szerzőhöz, Prágába, Roszmark, C. 802 sz. alatt.

* * *

Gyapjuinknak az osztályzatlanságon kivül, másik fö hibája lévén a' rosz mosás, mely sok vidékeinken, inkább a' viz' szükének tulajdonitható, mint gazdáink' tudatlanságának vagy renyheségének, a' gyapjumosás' többféle módjait öszvészedtük; 's ezeket egymás után közleni telyes szándékunk mind a' mellett is, hogy a' tapasztalás naponkint erősbödvén, fedezget fel hasznosbakat is 's igy lehet, hogy a' fentirt mód, minden eddigleninél követendőbb leend; melynek velejét, annak idejében közre bocsátani sietendünk, azokkal együt mik a' megjelenendő munkát mint használhatók, érdekessé teendik. Szerk.

Egyket szó a' téli repcze' termesztéséről homokos földön.

Ha a' földmivelésnél a' mezei termékek közt hely adatik a' repczének is, akkor a' legeslegnagyobb tiszta jövedelmet várhatni, de csak bizonyos feltételek alatt.

Az ilyen gazdaságnak trágyában nem szabad szükölködnie, 's igy a' marhatartás és takarmányvetés nem lehet csekély.

A' sor-rend, (drillmethode) legjelesebb vetésneme a' repczetermesztésnek; a' nyár' végével és tavaszkor reá fordított mivelés által minden fagy ellen biztosíttatik a' repcze, mitől különben legtöbb kár szokott benne esni.

A' repczetermesztés' ellenségei ugyan azt állítják, hogy szalma' szükébe hozza a' gazdaságot; 's ezen ellenvetás nem épen alaptalan, de csak az első évre nézve, midőn a' háromnyomású gazdaságból által térünk a' repczetermesztéssel összeköttetett váltó gazdaságra. Azon földek, miken repczét termesztettünk az idén, búzával vagy rozzsal vettetnek be a' jövő aratás' fejébe, 's a' téli földeket alakítják. Ha ide számítjuk az alomnak igen alkalmas repczeszalmát, nem panaszkodhatni szalmahijányról. A' téli aratások rendszerint csak olyasok, mint a' minők, ha földeinken az előtt repczét nem termesztettünk.

Homokban *) igen diszlik a' repcze, de elkerülhetetlenül szükséges, hogy itt a' sorvetés (drillsaat) alkalmaztassék. Ha a' repcze, mielőtt beállana a' tél, illőleg fel nem halmozgattatik, kifagy a' növény, mert ingó lévén a' homok, a' növények az egymást felváltó fagy és felengedés által — ha torzsáik 1—2 újnyi magasságra földdel bé nem fedeztettek — kiöletnek.

Ily gondoskodás mellett, homokföldön, mely fris trágyáztatással a' rozsnak 8—10szeres magját adta, 4—6 malter (8—12 berlini scheffel) repczét arattam egy holdföldön. Az erre elvetett rozs pedig 10% szemmel sem maradott az előbbeni vetés megett.

Tiszta homokföldre nézve (mely 1—10% agyaggal sem bír, legczélszerüebbnek látszik nekem e' következő terméksor:

1) Ugar trágyázva (holdja 300 mázsával).
2) Repcze.
3) Rozs.
4) Burgonya, tatárka (pohánka).

Oka a' repcze' gyakori nemdiszlésének a' homokföldben, talán az, hogy nem kevés vidékekben sokkal később vettetik el, mintsem hogy megerősödhessék a' tél' beállásáig. Én évenkint 20—40 holdföldet vetek be repczével, Julius' 20kán hozzáfogok, 's Augustus' 10dike felé kész vagyok vele. Azzal, mit

*) Itt Hoffmann úr olyan homokot ért, mely 8—10 magot szokott adni. Szerk

Augustus' 15dike után vetettem, még egyetlen egyszer sem boldogúltam!

Búza- és nehéz rozsföldön gazdaságomban következő terméksort hoztam be:

a) búzaföldön.

1) Ugar trágyázva; 2) repcze; 3) búza és német (branbanti vagy spanyol) lóhere; 4) ismét lóhere, több szakban; 5) lóhere, egy szakban; 6) repcze; 7) rozs; 8) burgonyák, vagy zab; 's itt ismét elölkezdem az ugarral.

Vagy:

1) Répa, vízirépa vagy burgonyák trágyázva; 2) árpa és német lóhere; 3) ismét lóhere több szakban; 4) ismét lóhere, egy szakban; 5) repcze; 6) búza; 7) babó, zöldiben takarmánynak; 8) rozs, 's ezután ismét ugar.

b) Nehéz rozsföldön.

1) Ugar, trágyázva; 2) repcze; 3) rozs; 4) árpa és luczerna; 5—10) luczerna; 11) luczerna, egy szak; 12) repcze; 13) rozs; 14) zab, 's ezután ismét elölkezdeni az ugarral.

Repczéből ha sorrend szerint vettetett 's tél után kapáltatott, egy holdföldön 12½ maltert is aratam. A' luczerna után szépen díszlik, de a' vetés előtt háromszor kelletik felszántani földeinket, még pedig mélyen 's felporhálva.

Homokagyag- 's kövecsföld, de mely ne legyen nedves, legalkalmasabb a' repczevetésre! Írtam a' Majnnál, *Hofmann*

mezei gazda, 's több oekonomiai társaságok' tagja.

Magyarország.

Baja, Sept. 21. E' mostani bajai vásár középszerű volt: szarvasmarha elég, 's árra meglehetős vala; jó tehén 70—80 fr. jobb ökör 150 fr. v. cz. adaték: lovat nagy számmal hajtottak, csak hogy menekhessenek tőle a' szűk tél előtt: 's igy árra is leszállt; magló disznó elég számmal hajtatott; bornak meglehetős kelete lévén, az alábbvaló vörös bornak akója 8 9 10 forinton kelt; gabonát felette keveset hoztak, őszit azonban többet mint tavaszit. — Ritka látmányúl szolgáltak Gindl úrnak Tengeliczről a' Dunán átszállított 50 eredeti nemes kosai; melyeknek szabott árruk 25 frtól — 125 frtig ment ezüstben.

Mind a' mellett hogy a' takarmány szűk, a' juhok' árra még is magos; alábbvaló szőrű és sovány ürük' párja 16 váltó forint; egy öl széna rendesen 90—100 ezüst forint (hány öl széles és magos?) tavaszi szalma 8—10 for., őszi 6—7 for. ezüstben.

Az idő megesősödött: a' méhek roszak, 's már is kell etetni, pedig hol még a' tél? len, kender feletie kevés, szőlő semmi.

Baranyában Jánosi, Sept. 19. — Tíz napok olta az esők megeredvén, szántanunk vetnünk lehet; sőt vizforrásaink is már már jobb fakadást hozván, malmainkon gabonát, ha szinte csak parasztra is lehet őrleni; 's így embereink a' malomszék tapodástól ideiglen felmentetnek.

A' Juniusban vetett kölesen, hajdinán, kukoriczán, káposztán 's répán még jól segítenének ezen mostani esők, ha hosszú ősz kedvezne. — Agyagföldeinken az ugarokba vetett burgonya, mely a' vetés miatt kiszedetett, minőségre 's menyiségre középszerű; de oly gyönge, hogy héja csekély érintés által is foszlik, 's azért annak tartása különös szorgalmat kívánand: ellenben homokföldeinkben a' kolompér épen nem díszlett. A' ki pinczébe rakja burgonyáját, legbiztosabban védheti a' rodhadás ellen, ha az első négy hétben többször megforgatja, 's ha hibát lel, azt száraz homokkal jól behinti. De a' tavaszi csirázás ellen is használ a' forgatás, legjobb azonban pallásra tölteni vékonyan terítve. *)

A' marhadög nem annyira terjed, mint a' hova befészkelte magát, makacsúl állhatatos. Több helyeken mindenféle baromfiak, kutyák és macskákra került a' sor, 's betegségükben a' görcs játsza a' legnagyobb szerepet; itt ott a' lovak is húlanak, de csak egyenként.

Az emberek közt mind inkább terjed az életveszedelem, 's úgy látszik, mintha némely

*) ha a' fagytól nem lehet félteni. Szerk.

helyeken sort akarna tartani; mert egy szomszédból a' másikba megy által, a' mit jelesül a' Dráva' mentében vehetni észre.

A' gabonanyomtatás és cséplés elvégeztetett, mert tódúlva jöttek mindenünnen nyomtatók és cséplők, az idő pedig hozzá kedvezett.

Természeti ritkaság.

Baranyában Tapolcza helységben lakozó gazdatisztnek egy kicsinységétől fogva felnevelt őze van, mely 1835 évben az udvarából csak eltűnt, 's hovalétét senki sem tudta, mert az udvart különben el nem hagyta máskor. Negyed napi 's 3 éji eltávozása után azonban ismét megjelent az udvarban, 's többé azolta el nem ment. Történt, hogy az őz vastagodott mind inkább, 's Májusban az idén 2 gidát ellett, melyek közül a' bak életben van, a' nőstény pedig ellés után, melyet nem vettek észre, dögölve találtatott.

Hogy elszökése' idejét a' szomszéd erdőben valamely bakkal töltötte, az igen természetes; de hogy a' bakot az erdőbe hagyván, a' vadonból, a' szabadságból fogságra, bárha jó élelműre is visszatért, különös.

Pápa és vidéke Sept. 22. — A' szárazság még mind egyre tart, volt ugyan kevés csöpörgő eső, és néhány nap ólta majd minden nap szemetel, ('s nem szemzik) még is az eke port és hantot kever. Mind a' mellett a' vetés elkezdetett, már majd kéthét ólta, de keltt vetést e' tájon nem lehet látni. A' kukoriczát több helyeken szedik vagy is inkább csak elaszott szárát vágják le, azért a' tavalinak árra felugrott. A' marhadög mind inkább harapódzik, mert rendezeti intézetekről kevés szó van. A' cholera mely több helyeken nagyon dühösködött, már szűnni kezd, ezen megyében legjobban pusztitott, Város lödön, Kislödön, Csothon, és Teszéren. A' gabona árra megcsökkent, noha nem legjobban fizetett; ezt mindazáltal annak lehet tulajdonitani hogy a' szegény ember' adójának, 's téli ruhájának meg szerzése tekintetéből most leginkább árúlhatja: ellenben a' bor árra napról napra növekedik, mert ahol a' szőlők el nem fagytak is, kevés termett, és annak is egy része a' nagy szárazság miatt elperkedt; bort azonban jót reménylhetni, mert a' szőlő márig megérve vagyon.

Mind a' megigért gyephasigató' — mind e' számbani új eke' képletét jövő számunkkal közlendjük.

Gabonaárr váltó garasban.

egy kila (pozsonyi mérő):

Napok' és városok nevezése	Búza	Kétszeres	Rozs	Árpa	Zab	Kukoricza	Köles	Kása	Lencse	Borsó	Bab
Septemb. 6kán Kolozsvár	81	60	50	45	31	50	100	150	—	—	—
„ 15kén Ungvár	80—76	78—74	50—48	42—38	36—34	60—56	—	—	—	—	—
„ 16kán Arad	90	76	70	50	42	70	—	—	—	—	—
„ 16kán N.Becsker.	80	60	—	45	40	80	75	—	—	—	—
„ 17kén Komárom	81—84	77—62	50—47	46—45	36—34	102—89	80	—	—	—	—
„ 17kén Pécs	80—70	60—45	50—45	55	32	75	—	—	—	—	—
„ 17kén Miskolcz	90—85	70—66	54—50	50—45	31—30	80—75	—	200—195	—	—	—
„ 17kén Baja	90	53	47	50	32	73	—	196	—	—	—
„ 20kán Debreczen	110—80	75—70	60—55	60—55	40	90—80	—	—	—	—	—
„ 22kén Mosony	105—75	56—52	54—50	48—42	44—38	96—90	—	—	—	—	—
„ 22kén Pápa	75	—	52	45	35	100	—	—	—	—	—
„ 23kán Uj-Becse	100—90	85—75	—	45—40	45—40	60	—	—	—	—	—
„ 24kén Szeged	90	80	70	50	50	90	120	—	—	—	—
„ 24kén Fehérvár	86—80	60—55	52—50	50—48	32—30	—	—	—	—	—	—
„ 27kén Pest	106—90	80—70	56—50	58—53	40—36	98—86	—	200	260—280	260 280	200—205

PÉNZKELET September' 26kán 1836: St. kötelezvény — 5 pCtes = $100\frac{5}{8}$; — 4 pCtes = $98\frac{5}{12}$; — 3 pCtes = $71\frac{1}{8}\frac{5}{2}$; — Bécsi Bankköt. $2\frac{1}{2}$ pCtes = $65\frac{17}{12}$; — Bankrészvény = 1305 ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

27. Szám
PESTEN
Szombat
Octob. 1sőn
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkesztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj!

Az időjárások' megfoghatlanságáról.

Hogy időnként csudálatos évek tűnnek föl, mindenki látja. De legfőkint tudják, és sokszor elég szomorún tapasztalják a' gazdák, kiknek boldogságukat, főkép a' szétterjedt gazdálkodás mellett — melyet a' magyarok leginkább visznek, egyedül az időjárás határozza. Ők tudják, hogy némelyik esztendő a' szélmalmos gazdákra mosolyg, mivel mozoghat szélkelepjök. Máskor a' patakmalmosok ihatnak bort, mert elég vizök van. A' mezei gazdáknak ottan ottan oly jó időkben érkezik eső, mintha ők kormányoznák annak járását, — néha az eső' árjába fúlnak, — többször kivánva sem látnak egy csepet. Néha a' mezei suhancz Januárban is pőrére vetkezhetik, midőn máskor augusztusi vagy septemberi nyomtatását is kődmönben kell tennie.

Az orvosok is némely években egészen különböző betegségeket látnak. Néha az emberek harmada, sőt fele is hideglelős. Máskor 3—4 év alatt is alig fordul elő egy félbehagyó láz. Némely évben sokféle a' betegség, másban egy az uralkodó. Némelykor 10—20—30. évig folyvást gyúladásos bajok mutatkoznak: majd azok mintegy kifáradnak, és mikorra egy vagy másik ábrándozó vagy fölületes gondolkozásu orvosnak egy félszeg rendszere közönségessé kezdett lenni, kezdődnek más fajú betegségek, tán ideges, vagy senyves 's a' t. characterüek; 's nemcsak a' fiúk csudálkoznak atyáik' helytelen hiedelmén, de sokszor maga ez agg orvos fiatalkori tévedésén is. 'S ezen kimagyarázhatlan állapotját a' levegőnek (még ha a' levegő ismeretes részeitől különböző ismeretlen elvek állapotjától függ is), hivják az orvosok constitutio aëris peculiarisnak (a' lég' különös létszerülésének).

De ezen különös időjárás, nem csak eső, szárazság, szél, hideg, meleg, egészség, betegség' előhozásában mutatkozik, hanem néha némely állatfajok' szerfölötti szaporaságában, sőt bizonyos helyeken, a' közönségtől ismeretlen állatfaj támadásában, ismeretlen plánták' kelésében, sarjadásában. Az 1834—5—6diki években több helyeken, különösen (mint hallám) a' Balaton körül, több kaszállókon sok szokott fűnemek kivesztek, 's helyettök más ott ismeretlen támadt vagy a' ritkább, szerfölött elszaporodott. Némely években az egerek, patkányok 's a' t. szerfölött tenyésznek:

még pedig ezen tenyészésnek nem lehet felszegség nélkül csak csupán az eső és hólé — hijányt tulajdonítni, mely szerint annak hijában nem fúlnak meg; ellenkező esetben pedig lyukaikban megfulnának. Mert ezen esetben az egereknek, gözüknek 's minden mezei férgeknek mindenkor egyforma szaporaságuknak kellene lennie, holott épen máskint van. Mert az egyiknek szerfölötti szaporodásakor egy másik faj majd egészen kihal; vagy, egyik tájékon egy faj szerfelett elhatalmazik, más tájon pedig ezen faj alig alig létez; hanem ellenben helyette egy másik szaporodik el. Példáúl: az idén tömérdek az ürge minden felé, egereket pedig, körültünk legalább ritkán látni. Hiszem, hogy az ürgék' szaporaságára a' havatlan telek, esötlen ősz és tavasz sokat tettek. De miért nem szaporitották hát el a' mezei egereket, gözüket, patkányokat, 's a't. — Mert ezekre az idén szinte több panasz nincs, mint máskor. A' házi egerek 's patkányok mindig szárazban és a' légi rendetlen viszontagságok ellen mindig egyformán oltalomban vannak. Miért van hát néha, a' legjobb macska' daczára is, igen sok, máskor pedig oly kevés, hogy macskáink egerektöl éhel veszhetnének el. — Ez is valóban a' constitutio atmosphaerae peculiaris-tol van.

Hogy az idei levegőnek különös állapotja van, a' gazdaság körül, igen igen sok oldalrol fájdalmasan tapasztalják a' gazdák. De tapasztalják némely betegségek' állapotjából az orvosok is. De tán semmi az 1836diki évet oly különössé nem bélyegzi, mint az idei csikóknak metsző tejfogai' fejlődése.

Ugyan is, a' csikók' állkapczájában, mind első, mind hátulsóban, mindjárt az elsőbb hetekben és hónapokban hat hat 4 vonal szélességű úgynevezett metsző tej fogok szoktak megjelenni. 'S az idén ezen közönséges és eddig csalhatatlannak tartott szabályoktol oly közönséges eltérés van, hogy a' csikófogak helyett rendes, 6 vonal szélességü sőt azt haladó lófogak jelentek meg. Minthogy pedig a' keskeny állkapczában a' széles lófogak meg nem férnének: a' természet úgy segitett, hogy a' 6 metszőfog helyett csak négyet hozott elő. És ez nem csak nálunk a' mi szikes tájunkon, de tőlünk távolabb, mint hallom Kecskeméten 's a' t. de Dunántúl is átalában igaz, még pedig nem csak a' ló, hanem a' lóval egy fajú szamár csikóknál is. — Összehasonlitva egy harmadfü vagy negyetfü csikót, kitünik a' kétféle fogak' különsége.

Már ha meggondoljuk az idei szük legelőt, 's több gazdasági mostohaságot: a' gongodolkodó elme hamar ezt fogja az eltérés' okául fölállítni. De, ha mélyebben vizsgáljuk a' dolgot, itt meg nem nyughatunk. Mert a' fogak' legelső alakulása még az anyjuk' hasában kezdődött a' csikóknál, sőt már a' 4—5ik hónapos vemhességben, és a' mostaninak fundamentoma, csirája akkor lett megvetve. De erre azt vethetik ellen, hogy az anya élt roszúl. Legyen igaz! De nem minden ló élt roszúl. Különösen az igás lovak, sőt a' legkövérebb hintós lovak, melyek füvet nyersen alig kóstolnak, az istálóban nem igen tudják mi szükség van oda kint a' legelőn: és még is ily lófogú csikókat ellettek és nevelnek ez idén. Aztán, egyik, másik szegény ember' lova boldog időben is, megesik, hogy csak sóvárog, és teng: 's még sem ellett ez előtt lófogú csikót. De még a' szükségből, sovárgásból nem is szerfölötti kifejtődés, hanem inkább elkésés, vagy elsatnyulás szokott következni.

Ha hát ennek némü magyarázatába akarunk bocsátkozni: hogy hamis okot ne állítsunk föl, (mely roszabb és veszedelmesebb a' semmi oknál) kénytelenek vagyunk inkább

megvallani, hogy tiszta okát nem tudjuk, be kell azzal érnünk, hogy az 183$\frac{1}{2}$diki constitutio aëris peculiaris adta csikóinknak ezen különös bélyeget.

Még egy szót — mi ugyan különösen nem ide tartozik, arról:

Mi fog ezen fogakkal történni? — Physiologiából így okoskodni: Mig a' csikók' állkapczája egészen ki nem fejtődik, addig több fog bele férni nem fog, és így csak négy négy kapófogat hordandanak. Eljövén pedig az idő 2$\frac{1}{2}$ éves korukban váltani fogaikat, elkezdve a' közép metsző fogakon, új lófogakkal cserélik a' mostaniakat föl, 's majd az 5dik 's 6dik vagy is szélső kapófogaik csak akkor jelenkeznek, midőn kiszokták egészen váltani, t. i. 5 éves korukban.

A' bigótságnak azon szójárására pedig, minél fogva, a' körülünki népmonda azt tartja, hogy valaha a' török' kihajtatásakor lett volna a' magyar csikóknak, szinte, mint az idén, lófoguk, és hogy a' török ily átok alá rekesztett volna bennünket, vagy inkább lovainkat 's a't.; és hogy a' prognosticálásra különben is hajlandó kába néptudatlanság, melyet a' legnagyobb, 's legdrágább, és így mai szellemű kalendáriumaink is időjövendölések által folyvást ápolnak, takargatnak, kábítnak (dicséret ezen tekintetben a' debreczeninek, mely egyedül nem él vissza nyereségkivánásból az emberek' oktalan gyöngeségével, — csakhogy ő meg statistikai adatjait egyszer már szedetné újra, és a' szinte 15 évvel ez előtt megdicsőült boldogúltakat ne idézné újra meg újra elő mostani tisztviselőink sorába!) ebből Isten tudja minő politikai fölfordúltságokat jósol — szinte mint az üstökös csillagokból szokott — semmit sem szólok. Kun-Szent-Miklós, September' 23. 1836.

Balogh József.

Az éjszakamerikai ősz.

October' 's így az ősz' első napjaiban, midőn zordon tölgy erdőink között ünnepiesen piroslanak vadkörte fáink, és sárgúlnak nyárasaink, talán érdekes lesz olvasnunk, mint írja le, vagy inkább mi színekkel festi Buttler Fanni az ősz' befolyását az éjszakamerikai erdőségekre.

Az európai őszi lomb' komoly egyszínűsége — így ír a' szeretetre méltó íróné, még csak távulról sem képzeltetheti velünk a' lombok' azon csodaszép színezetét, mely az éjszakamerikai ősznek sajátja. Európában fokonkint történik a' csere, Amerikában az, egyetlen egy éjtszakának munkája. Mi vonzó, 's mi elérzékenyítő egyszersmind, ha láttuk, csak tegnap este láttuk, mint szállott alá a' legszebb zöld színben pompázó erdősudarak megett a' nap, 's ma reggel már egészen különböző látományra ébredtünk fel.

Most úgy látszik, mintha szivárványok' myriádjai a' fasudarakat és lombkoronákat körül- és általfonnák, mintha egy egész nyárnak öszves alkonyai, aranyt, bíbort és skárlátot a' csendes vadon' fölébe özönöltek volna, mintha ama' véghetetlen erdőtenger' mindenik levele a' tulipánnal, vagy a' rubin', szmaragd' és opál' fényeivel kivánna versenygeni.

A' veres czukorjuhar ott áll dermedt lombozatával; a' magányos nyír' kisértetileg halvány levelei meg megmozdulnak; a' széles sykomor 's a' legyíntő katalpa arannyal himzett sáfrány lombjaikat szárnyakkint úsztatják a' verőfényben, — a' királyi cserfa, lombvesztett sudarával, a' legpompásabb színek' draperiáját ölti felséges tője körül; — a' deli nyárfa minaretként magaslik fel ezüst lombozatával; — az arany kelyheitől megfosztatott tulipánfa' levelei porczellán csigaként ragyognak: de a' fenyő ott áll épségben, 's kevé-

lyen néz maga körül, mint a' hogy' az elbízott fehér a' végveszélyének eleibe sietö amerikai öslakosra alátekint.

Gőzerőművek Belgiumban.

Nevezetes, hogy a' kis Belgium az újabb ipar' annyi ágaiban maga megett hagyja a' terjedelmes, a' híres neves Francziaországot. Csak magában a' lüttichi kerületben jelenleg 216 gőzerőmű van munkásságban. Közülök három, csak három, készült a' külföldön. Öszvesen 1000 gözerőmű van Belgiumban, 's bírnak 20,000 lóerővel. Francziaországban 946 találtatik, öszvesen 14,051 lóerővel; de külön egy sem bír 100 lóerőnél többel, holott Belgiumban vannak 300zal bírók is.

Kávé- és czukorkelet Európában.

A' múlt, 1835diki évben 210 millio 's 600 ezer font kávé hozatott be Európába. Névszerint: Hamburgba: 41 millio font, Brémába: 9 millio, 's 300,000 font, Amsterdamba: 36 millio font, Rotterdamba 25 millio 600,000 font, Antwerpenbe: 22 millio font, Havreba: 15 millio 400,000 font, Bordeauxba: 4 millio 100,000 font, Marseillebe: 9 millio, 600,000 font, Genuába: 2 millio font, Livornóba: 1 millio 700,000 font, Triestbe: 19 millio 900,000 font, Nagy-Britanniába: 28 millio font. Ugyan azon esztendőben, 913 millio 500,000 font czukor hozatott be. Névszerint, Hamburgba: 79 millio 500,000 font, Bremába: 13 millio font, Amsterdamba 70 millio 100,000 font, Rotterdamba 34 millio 200,000 font, Antwerpenbe: 41 millio 800,000 font, Havreba: 73 millio font, Bordeauxba: 18 millio 300,000 font, Marseillebe: 55 millio 300,000 font, Genuába: 21 millio 500,000 font, Livornóba: 9 millio 700,000 font, Triestbe: 56 millio 800,000 font, Nagy-Britanniába: 440 millio 440,000 font. — (Azon kincs kiszámolásával, mely ezért kifizettetett, talán nem akarák szomoritani Európát).

Répaczukor-gyártás.

Az alatt, mig, évek olta, a' czukorgyárosok' törekedései oda irányoztattak, hogy gyáreszközeik' tökéletesbitése által, minden szirtet kikerülhessenek, több izben is tettük volt magunknak a' kérdést, valljon mi oknál fogva juthatott ismét feledékenységbe a' répák' száritásának azon módja, mely Marggraf' felfedezése után nyomban gyakoroltatott, 's melynek czukrát az akkori hirlapok oly jelesnek mondják. Badenben ugyan egy új módja a' répaczukorgyártásnak — Schützenbach úré — csak minapában patentáltatott, 's itt is a' répák' száritása valószinüleg a' fő feltétel, 's igy talán újolag próbára tétetik és jobban kivitetik ama' régiebb bánásmód, miután a' czukorvesztés' több okai már most könnyebben kikerülhetők. Való, nem tagadhatni, hogy nem kevés gyáros annyi 's olyas szárítási termeket nem fog elrendelhetni, hol körülbelől két hónap' elfolyása alatt, ha a' czukoranyag önelválását megakadályozni akarja, 10—100,000 mázsa répa is megszáradjon. Ennélfogva, úgy látszik, még több próbatétel kivántatik meg, mielőtt egy minden helyviszonyokra egyiránt alkalmas rendszerét a' tökéletes czukorkészitésnek felállíthatni. 'S igy ezen czikkely is nem egyéb, mint csekély próbatétel, kitalálni és kijelelni az okokat, miknél fogva az eddigi bánásmódnál nem kevés czukoranyagot veszítünk el. Miután a' gyáreszközök' mennyisége, 's a' megkivántató tetemes kézmüködés okozták volt, hogy sokan hozzá sem nyúltak ez ügyhez, csak vigyázva ajánlhatunk egy az eddigi modortól eltérő bánásmódot, melynek valósíthatását még előbb ki kelletik mutatnunk, és bebizonyítanunk, mert attól tarthatni, hogy nehányan a' vállalkozók

közül, ellenvetéseink' következésében, mint az történni szokott, a' gyártással épen felhagyhatnának. De minthogy számtalan felvetések az eddigi bánásmód' tetemes hasznait elégségesen kimutatták, azon javítások, melyeket ajánlani fogok, 's melyeknek helyes volta csak utóbb világolhatik ki, ingerül és ébresztésül szolgáljanak gyártásbeli vállalatokra, mert épen belőlök láthatni, hogy a' haszon csak növekedni fog.

Ha a' fris répákkal való sok bajoskodást, míg a' szűrő üstbe kerülnek elvégre, magunknak elképzeljük, szívesen hitelt fogunk adni azon gondolatnak, hogy ilyes nagyrétü testtel, 14—17%re leszállítva, vajmi könnyebben bánhatni: ennélfogva immár több gyáros, gőz' vagy forró víz' segédével, vonja ki a' répából a' nedvet, mi által közvetve a' répák' szárítása felé közeledtek, mert ekkor az úgy nevezett maceráltatás már épen szükségtelen. A' szárítás éghajlatunk alatt, két hónapig minden mesterséges melegség nélkül, a' legbiztosabban gyakoroltathatik, 's alkalmas ventilatio mellett 50 's több pCento vízet is nyerhetni a' répákból.

Ha azonban — miután a' répák' bégyüjtése után nyomban, szárítottakkal úgy sem dolgozhatni, 's így a' zöldekhez kelletik fogni — ha van alkalom, a' tüzcsatornák' elszállongó melegségét, 's a' kemenczékben felszálló gőzöket, helyes működés által melegítésre újolag fordítani, ha a' ventillatio helyesen alkalmaztatott, szerfelett sok égésszer nem is kivántatik.

Ilyes szárítási rendszernek legszembeszökőbb haszna először is, a' lég' savanyanyagának megakadályozott beszívatása, 's az ezáltal kikerültetett önelválása a' répák' alkrészeinek; oly haszon, mely az öt hónapig tartó gyártásidő alatt 1—4% nyeret czukorban; ide nem számítván azt, hogy egyszersmind kikerültettek mind azon balesetek, miknek levegő- és időjárási változások miatt, elrekesztett teremben is alávettettek. A' második igen fontos haszon csak működés közben érezteti k, szűrés és elgőzölgés rendkívülileg kurtíttatván.

A' répa, az szerint, mint czukorkészítés fejében vetteti szokott, legalább a' répának fehér faja, 10, gyakran 11—12% czukoranyaggal is bir, pedig az eddigi bánásmód mellett, rendesen csak 6, néha ugyan 7—8% czukoranyagot is nyertek; így jobbára elvész nehány procent, a' nélkül hogy tudnók, a' kézműködés' melyik ágának kellessék tulajdonítani e' veszteséget. De minthogy ezen eset rendesen minden gyárnál, nagyobb, kisebb mértékben előfordúl, egyetemi okot is kelletik keresnünk, mely részint a' czukornak önelválásától, részint a' zöld répávali bánásmódtól származtathatik. Először is koronáját 's gyökerét vágják le a' növénynek, 's így sebek ejtetnek rajta, mik, a' béhegedésig, bé az anyaghoz bocsátják a' levegőt; a' répa' lényegének egész felbomlása pedig, reszelésközben, az eddig bézárkozott anyagokat nyilványos közösülésbe hozza a' levegővel, 's alkalmasint ekkor történnek ama' fontos változások a' czukornedvben, miket sem mész, sem kénsav által nem gátolhatni. Ha a' czukrot úgy kelletik tekintenünk, mint a' répában egészen kiképzett anyagot, mely a' gyökér' megérése után további nemesbedésre már nem képes, de igen tokjárai ártalmas béfolyások által romlásnak elejébe indúlhat: azt is feltehetni, hogy minden sérülés 's a' beszívott bár mi kevés levegő is veszélyeztetheti ugyan az anyagot, de hogy a' növénynek általjános felbontása, egész a' nedv' megszűréséig, valószínüleg főoka annak, hogy már aratáskor sem állíttathatik elő az alkohol kivonat által tanúsíttatott czukor. Úgy látszik ennélfogva, hogy a' pezsanyag —

melytől 'annyira tartanak a' gyárosok, a' szemeink által észre sem vehető felizgatás' következésében, épen a' növény' kirántatásának perczébe, oly állapotba helyheztetett, mely ezen pezs- vagy kelésanyagot fokonkint képessé teszi, kelésszerként hatni a' czukorra, 's azt alkrészeire felolvasztani. Az előbb nyugvó pezsanyag' ezen változásával veszi eredetét a' zymom' oxydatiója. A' zymom az édes növénynedvek közé elegyített, csak üveg' segédével feltalálható parányi, gömbölyeg 's felolvaszthatlan test, melynek oxydatiója a' levegő' hatásával egyiránt növekedvén, a' tetemesen hígadó czukrot alkoholra és szénsavra bontja mik munkaközben elgőzölögnek. Ezen testet-a' zymomot — mely sem kénsav, sem égvények (alkáliak), sem forrómelegség által hatásától egészen meg nem fosztathatik, a' czukor' lételére nézve valamikép ártalmatlanná tenni, vagy végkép eltávoztatni, volna tehát a' feladás, melynek oldatásától a' gyáros még a' mostaniaknál is nagyobb következményeket várhatna. Ha elérhetni-é valljon a' répák' szárítása által e' czélt, a' legközelebbi gyáridőszak' próbatételei ki fogják mutatni.

Mi illeti az agyagföld' használtatását a' nedv' tisztítására, ezt Derosne egészen czélszerűnek találta, 's fényesen-tiszta nedvet nyert általa, mely nem habzott, 's melyhez meszet sem kell vala elegyíteni.

Már ha valószinűnek látszanék a' vélemény, hogy a' répában a' czukor mellett létező zymom a' levegő által inkább vagy kevésbé oxydáltatik 's így pezsgést, kelést okoz, több út is nyitva áll a' gyáros előtt, megmenekedni ezen, a' czukorra nézve oly veszedelmes ellenségtől, 's ha fris répákkal kelletik működnie, talán ez volna a' legeslegrövidebb. A' helyett, hogy kivántáskor koronájától és gyökereitől fosztanók meg a' növényt, ezt most csak kézzel törölgetjük; 's midőn már minden előkészület meg van téve, akkor vágjuk le a' répák' koronáit, de czukorteli gyökereiket ne! A' növények most darabokra szelve vagy csak felhasogatva csöbörbe vettetnek, 's ebbe, mihelyest megtelt, gőz eregettetik egy gőzüstből. Hogy ezen működésen a' lehető legnagyobb sebességgel általeshessünk, 's hogy legalább 30 minútumnál tovább ne tartson, alkalmas üst használtassék alkalmasan. A' csöbör biztosságcsővel van ellátva, mert légüress tétetik, 's ez okból a' hozzá tartózó keverőszál is légömíttetett, 's ezen több duplamérő (duometer) és két keverő találtatik, hogy a' répákat mind addig össze visszakavarhassuk, miglen elvégre csak a' puszta sejtszövet (zellgevégbe) pihecskék gyanánt úszik a' nedvben. Ekkor a' nedv, egy a' csöbör fenekén található öregcsapon keresztül, miután ennek belnyilása muszlinnal béhúzatott, tömlő' segédével, jól elzárt csöbörbe bocsáttatik; e' csöbörben is kelletik keverőszálnak lenni, hogy a' nedv, 's illetőleg az agyagföld nyomban felkavartassanak. 15—20 minutumig tartó kavarás után, kis, szintúgy muszlinnyilásu csövön által kevés nedv leszűretik, hogy ezen a' fehérnyeanyag' végelválását 's a' szint mi illeti, próbát tehessünk, 's ilyenkor talán gyűrönye volna a' legjobb viszható. Ha úgy találjuk, hogy e' két rendbeli feltétel még nem elégíttetett ki, meg' felnyitjuk a' gőzüstből a' csöbörbe vezető gőzcsövet, 's kavarásközben újolag felforrasztjuk a' folyadékot.

Ha végre fényesre tisztúlt a' nedv, akkor elzárt szűrőszekrénybe, homokkal, vagy inkább éles, szegletes testecskékkel, minők bányavirág és kovacs, (quark und spath) vegyes csontszénre, hármas vásznon keresztül, leszűretik. És csak most már alkalmas arra a' nedv, hogy a' tisztító üst felébe iktattassék, hol kevés, szénnel vegyítve, ugyan egy időben ezekkel legőzöleghet.

Philadelphiai vendégfogadók.

Pavie Tivador „Souvenivs atlantigues“ czímü munkájában a' többi között igy ir: ha valahol, a' philadelphiai vendégfogadókban ugyan jól lakhatik az ember. Nyólcz órakor reggeliznek, halat, húst, édességeket, kávét; 's vegyesen mind ezt, az amerikai szokás szerint. Délben az előebéd (luncheon). Két, három óra tajban a' lényeges ebéd, ez hatalmas hús-, tészta-, tej- és gyümölcsételekből áll. Hét órakor a' thea, füstölt marhahús', száraz hal', vajszeletek' és édességek' kiséretében. Kilencz órakor az ebéd' maradványaiból álló vacsora, 's ez oly hosszadalmas, hogy éjfélben még ott úlnek a' teritett asztal előtt azok, kik kilencz órakor körülötte letelepedtek volt, 's nézik, mint lobog a' láng a' puncs', 's a' meleg bor' ibrikei alatt.

Csehország.

A' bécsi újság, September' 23kán, terjedelmesen értekezik egy, Gróf Dietrichstein által, Csehország Tursch nevü helységében alapított és szépen díszlő „praktikus gazdaságiiskoláról, a' falusi ifjuság' számára.“ Czélja ez intézetnek, az ifjuságot 9—18 esztendős koráig theoria és praxis által a' gazdaság' több ágaiban a' lehetségig kiképezni, és szabályozott munkássághoz, gazdálkodáshoz és erkölcsiséghez szoktatni. A' praxis' számára 100 nsz. öles, szántásvetés alá való földet 's nagy gyümölcskertet ajándékozott a' helybeli hatóság az intézetnek, 's ezenkivül fizeti az illető munkabért is. A' kézmüködés, 's a' gazdasághoz megkivántató eszközök' készítése a' tanítványokat illeti; 's nem lehet nem csodálkozni a' ház- és mezei eszközök' azon szép és czélszerü sámjain (modelláin), melyeket az idősebb tanítványok rövid idő alatt készítettek; valamint örvendetes látni azon versenytüzet, mely mindnyájokat lelkesíti.

Üvegfonás.

Olivi úr, Velenczében, annyira tökéletesbített közelebben egy régi találmányt, hogy méltán szép következéseket várhatni az iparra nézve. Ez, az üvegfonás' müvészete. Olivi úr' bánásmódjának azon elsősége van az eddigi felett, hogy az átlátszóság' és átnemlátszóság' minden árnyalatait egyiránt felveszi az üveg, 's annyira meglágyul, hogy fonalát akár szőhetni és csomóba köthetni. A' nyomásnak is ellent áll. Ha világnál nézzük a' szövetet, nem lehet nem bámúlni a' színek' pompás' fényjátékát.

N e w y o r k, August. 10én. — Rathbun Benjamin' kereskedő háza e' f. hónap' 4én, 2,800,000 dollár adósságot vallván be, fizetéseit félbeszakasztotta. Csak hamar kisült, hogy 1,800,000 dollárról 's nevére szóló hamis valtólevél adatott ki Newyorkban. Erre Rathbun testvérestül elfogattatott. E' ház, bukása' napjáig, egy Börse' épitésével foglalatoskodott, úgy hogy általa most az ott alkalmaztatott 1500 müves kenyerétől elesik.

Gőzhajók a' Középtengeren.

Jelenleg 42 gőzhajója van a' Középtengernek. Közülök 21 franczia, (11 Algir és déli Franczíaország között) 7 angol, 5 nápolyi, 2 sardiniai, 2 austriai, 1 spanyol, egy egyiptomi 's egy török. A' franczia kormány tiz új gőzönyről gondoskodik épen most, 's igy számuk összvesen 52re fog növekedni. Figyelemre méltó, hogy épen ennyi gőzhajó van az Erién és Ontarión Canáda 's az éjszakamerikai szabad státusok között. Ezeknek népessége, Canadával egyetemben, 20,000000t sem tészen, Europáé legalább is 200 milliót; 's igy Ásiát és Afrikát ide sem számitván, az emlitett tavakoni kereskedés legalább tizszer nagyobb egy oly tengeren valónál, mely három földrészt kötne együvé.

Somlyón Sept. 2. — Erdélynek csaknem minden részeiben a' cholera dulong jelesül Kolozsváron: egyebbiránt az orvosi óvó és gyógy-szerek mindenütt előre meg lévén rendelve, élete mindenkinek előre biztosítást nyert. — Itt a' termékek árra naponként növekedik és mivel tengerink elaszvák — a' kikeletre mindennek nagyobb árra fog lenni. A' juhoknak 's szarvas marhának majd mi árruk sincs.

Jászberény, Sept. 28. — Őszi vetéseink e' szarazság végett a' föld alatt sinlenek. A' kukoricza szár satnya és csekély, de csőve semmi. Marháink, ha igy megy a' szárazság telelőre szorulnak, A' tiszta buza 4—4 fr. 30 kr., kétszeres 3 fr. 30—40 kr., a' rozs 2 fr. 45 kr., — 3 fr., árpa 2 fr. 42 kr., 3 fr., zab 2 fr. 15 kr., köleskása, lencse, borsó, bab 12 fr. — 12 fr., 30 kr. egy kila.

Mái számunkkal közöljük, az előbbi 26dik számban leirt új ekét; szinte mint a' 4dik számunkban megigért gyephasigatót is.

Az egész szerszám áll 4 egyforma fa kereken mint az *a* mutatja, melyek körül vannak vasalva — a' 2 első kerekek folyvást forognak, a' 2 hátulsók azonban csak akkor, midőn a' hasgatót egy helyről más helyre kell húzatni, ne hogy a' csoroszlyák az úton is akadályoskodjanak: ellenkező esetben a' 2 hátulsó kerék oly mélyen eresztetik, mint a' csoroszlyáknak a' földbe menése kivánja, mely 2—3 ujnyira mindig elég.

Innen látnivaló, hogy a' két első kerekek lehetnek feszesen is állítva a' gerendelyben: de a' hátulsóknak mozgathatóknak szükség lenniök.

Mindenik vascsoroszlya' magossága 12″ — a' nyakáé, mely felül sróffal záratik, 18‴ — ugyan ennek vastagsága $2\frac{1}{2}$‴ — a' csoroszlya vas a' nyakon alól 2‴ széles, alább közep tájon 1 és a' hegyén $\frac{1}{2}$ ujnyi.

A' gyephasgató' szarvai rajzolva nincsenek; de hogy szükségesek, csak onnan is gondolható, mivel a' fordulásoknál fel kell a' hasgatót emelni, és csak a' 2 első kerekeken fordúlni vele.

A' gyephasogatásmód, hasonló lévén a' vasboronáláshoz, szügségtelennek tartjuk róla szólani: 's e' helyett inkább azt mondjuk, hogy a' csoroszlyák' számát szaporítani vagy kevesbíteni, valamint az egész gyephasogató' alkotását nagyobbra vagy kisebbre venni, gazdáink' szabad tetszésétől függ. *B.*

Jegyzés. Az 5 figurán a' kerék magossága a' csoroszlya' hegyénél, legfelebb 4 vagy 5 újnyival legyen csak hosszabb, vagy lejebbéről a' földfelé.

Pest Vármegye. Kiszemezvén az eső magát, kevés hasznát vehettük, mert reá jött a' forró nyárhoz hasonló ősz, 's földeink ismét kiszáradvák. —

A' kiknek tetszik, Kémlővel első számtól fogva szolgálhatunk.

Pesti Gabonaárr váltó garasban.
egy kila (pozsonyi mérő):

	Búza	Kétszeres	Rozs	Árpa	Zab	Kukoricza	Köles	Kása	Lencse	Borsó	Bab
October' 1sőjén Pesten	106—87	80—67	57—50	59—53	40—36	93—80	—	200	278—257	278—257	200—198

PÉNZKELET September' 29kén 1836: St. kötelezvény — 5 pCtes = $102\frac{2}{4}\frac{1}{2}$; — 4 pCtes = $99\frac{2}{4}\frac{5}{2}$; — 3 pCtes = $72\frac{4}{1}$; — Bécsi Bankköt. $2\frac{1}{2}$ pCtes = $65\frac{1}{2}$; — Bankrészvény = $1316\frac{7}{8}$ ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

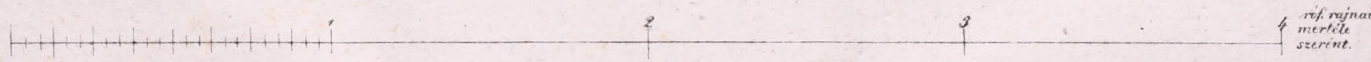

rés rajnai mértéke szerént.

A' bal oldal

Képlet 1.

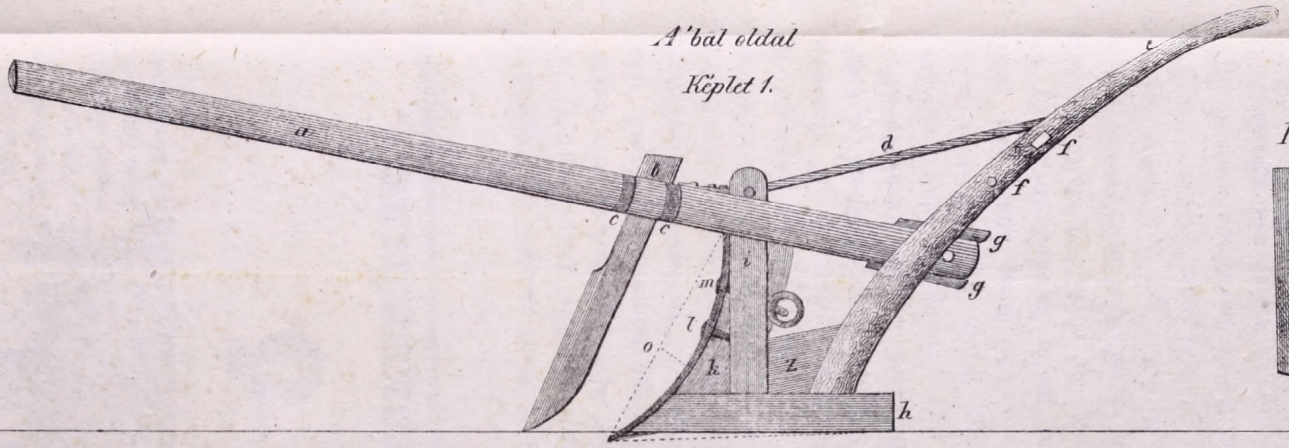

Képlet 2

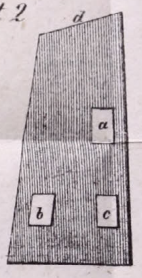

Képlet 3

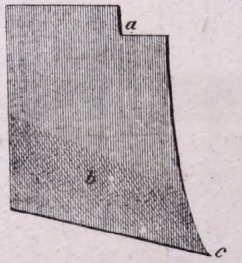

gyephasgató

Képlet 4.

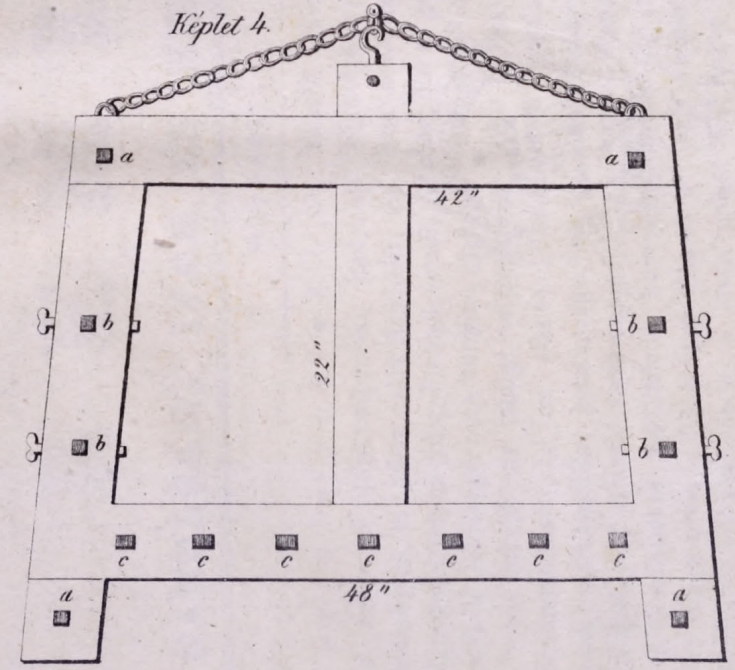

Képlet 5

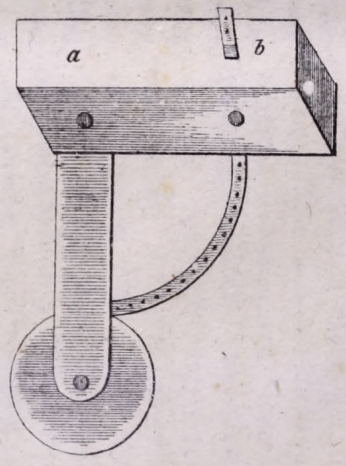

Képlet 6

Az egészhez való Mérték.

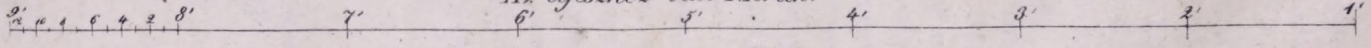

A Csoroszlyához való Mérték.

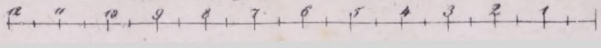

BIBLIOTHECA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
BUDAPEST

28. Szám
PESTEN
Szerda
Octob. 5kén
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj

Console-puskák.

Azon neme a' fegyvereknek, melynek nevével czimeztük el jelen czikkelyünket, olvasóink' figyelmét telyes joggal megérdemli. A' console-puskák' jelessége nem annyira új találmányon, mint inkább az eddigi találmányok' elmés alkalmaztatásán, 's az alkotó részek' viszonyainak mathematikai pontosságu elrendelésén alapúl. A' részek' öszmunkálata igy új, és várakozásunkat felülhaladó következményt von maga után. Jelességei állanak a' töltés' rendkivüli sebességében, a' lövés' pontosságában, 's azon körülményben, hogy az egész lövés hat a' golyóra, úgy, hogy egy console-puskaféle lövéshez csak félannyi lőpor kivántatik, mennyi egy közönségeshez, 's még is oly hatalmas menettel bir a' golyó, hogy 380 lépésnyi távolságban is átlikasztja a' czéldeszkát; túltesz végre a' közönséges puskán, a' szerszám' tartósságában. Az illető próbatételek' alkalmával tapasztaltatott, hogy egy consóli szerszám, tizezerszeres elcsattanás után, csak annyiban változott meg, a' mennyiben a' sárkány' ellenvasa kevéssé megtompúlt, de ennek, egykét percz alatt, reszelő' segédével, újra visszaadhatni előbbeni szilárdságát. Figyelmet érdemel szintúgy a' cső' tisztán maradása. Mert miután a' gyújtólikak olyszerüek, hogy a' töltés' legparányiabb része sem tágulhat ki e' nyilásokon, oly hatással bir a' golyó, hogy semmiféle mocsok nem marad a' csőben. A' próbatétel' alkalmával 600 lövésközben még csak egyszer sem kell vala tisztítani a' csövet, 's czélba találtak az utolsó lövések is; csak egyszer csettent el (vetett csötörtököt) a' serpenyő. A' visszalökődés oly csekély, még a' karabélynál is, hogy egy vadász, különféle consoli karabélyokból, 250 lövést tőn egy óranegyed alatt, annélkül hogy arczán vagy vállán legkisebbé is megsérült volna, 's e' 150 lövés köztt 120 talált a' czéldeszkába; pedig képzelhetni, mily sebességgel kellett, ily rövid idő alatt, elsütnie fegyvereit. Az időváltozás' befolyásainak sincsenek annyira kitéve. Igy p. o. harmincz kohaszerszámmal ellátott puska' töltetésére 900 lőtok, (kész töltés) 's harmincz consoli fegyver' számára is ugyan annyi osztogattatott ki, a' próbatétel előtt pedig egykét óra' folyása alatt a' szakadó esőnek kitéttettek; a' consoliak mind elsültek, a' közönségeseknél 340 maradott el, 20 lőtokot kell vala még a' serpenyőre önteni, 's igy 360 lövéssel maradtak a' közönségesek a' consoliak megett. Szélvész és

hózivatarközben is tétettek próbák, hasonlag jó sükerrel. Oly förtelmes volt az idő, hogy a' régi szabásu puska minden második lövésre elcsettent, a' consoli még egyszer sem. — Megtöltetett tizenkét kohszerszámos, 's ugyan annyi consolpuska, 's ugyan ezek több napig kitétettek a' levegő' és időváltozás' befolyásainak; a' consoliak közül csak egy nem sült el, 's a' közönségesekből tizenegy. — Az austriai sereg ilyes új puskákkal fog elláttatni, 's 50,000 consolpuska, 's több millio consolféle lőportok már készen fekszik Bécsben. A' seregnek physikai ereje igy megkettőztetik 's az egyes katona, bizhatván fegyverébe, magasbitott bátorsággal fog az ellenség' elejébe lépni. 'S valóban reménylhetni, hogy a' sereg' ilyes bennső ereje ki fogja pótolni a' nagyobb számot és a' számszerinti erőt, 's igy a' státus' kincse is jótevő befolyását fogja tapasztalni.

A' földközi tenger' kereskedése.

Balbi Andrian, Europa' első statistikusainak egyike, a' milanoi újságban így ír:

Egy franczia szónok minapában ekképhallatá magat: „határt nem ismerő ipar' szelleme kapta meg egész Europát. A' földközi tengeren ujolag díszlik a' hajózás. A' míveltség ismét meglátogatja bölcsőjét. Német- és Olasz-, sőt Spanyolország is, kereskedés által akarnak közeledni egymáshoz. Az óvilág soh' sem kapcsoltatott annyiféleképen az újhoz mint jelenleg." —

A' Levante' iparának, és kereskedésének ez élénksége, a' félszázad olta beállott politikai változásoknak, és társasági újításoknak következménye. Új státusok támadtak; merénykedő 's bátorságuk és jeles tulajdonaik által magokat kitűntető férfiak állottak volt a' kormánynál, új ágakat teremtve a' kivitelnek, 's így új utakat nyitva kereskedésnek és iparnak. A' középtengerben és felső Ásiában történt változásoknak végigtekintetése helyesebben fogja velünk megitéltetni az épen most alakuló kereskedési új egészt, melynek törekedése oda van irányozva, hogy a' kereskedés újra viszszavezettessék azon tengerbe, honnan az, Amerikának 's a' Jó-Reménység' fokának feltalálása, 's Genua' és Velencze' tönkre jutása olta, távolabb állott.

Maga Egyiptom, a' pharaók' őshona, több hasznos intézetet mutat, miket úgy tekinthetni, mint hajnalát amaz europai míveltségnek, melyet Mehemed Ali hazájára deríteni törekszik.

Az Eritreum' és Egyiptom', Syria' és a' régi Creta' minden révpartainak birtokában, Mehemed Ali eddiglen minden vállolatot pártolt, mely a' levantei kereskedésnek a' Nilus' völgyébeni központosítását czélba vette. Ennek elérésére nagy munkákhoz fogott. Alexandria már is a' középtenger' keleti részének első fokhelye, 's ha a' már elrendelt vasút által Suez Cairóval összekapcsoltatik, akkor ama' századok olta elhagyatott révpart helyet foglaland a' világkereskedés' első rakvárosai között. Alexandretta és Aleppo is várhatnak ily fényes jövendőt, ha süker koronázza az angolok' törekvését, a' Syriai pusztán keresztül, az Oron és Euphrat közötti gőzhajózás által, állandó és rendes útat nyithatni.

A' középkorban 's még a' tizennyolczadik században is oly hatalmas Török birodalomban bátorkodott Mahmud szultán Europa' bélátásához folyamodni. A' lázadás' és politikai zavarok' daczára is folytatja nagy munkáját. Scio, és több kisásiai város, a' pusztító görög felkelés alatt, kereskedési tekintetben szenvedett ugyan, de azért Konstantinápolyban, Smyrnában, Trapezuntban, Bassorahban, Erzerumban és Bagdádban díszlik a' kereskedés, 's

mondhatni, hogy még virágzóbb állapotra jutott.

A' szabaddá lett Görögország, Servia, Oláh- és Moldvaország, kereskedői viszonyaik' gyarapultával, a' nyúgoti Europa' szokásait és erkölcseit is elfogadják. A' kicsiny, és földének terméketlensége miatt előbb figyelemre sem méltatott Syra, az oda menekedett sciói és opsárai lakosok' munkássága által, Görögország' 's az Archipelagus' első kereskedési városává lett; Bukarest, Jassy, Galacz és Braila már is szép rangban állanak a' Duna' révvárosai között.

Afrika' éjszaki partjainak pirátái, kik három század olta irtózattal töltötték el a' középtengeri hajóst, most eltűntek; a' görög szigetek', a' jóniai tenger' és a' Pontus' corzárai fékben tartatnak. Tripolis, Tunis, Bona, Algír és Oran, a' középtengernél; Tanger, Larasce, Rabat, Salé és Mogodon, az atlanti partokon, kereskedés', nem, mint ezelőtt, tengeri rablás' fészkei.

Oroszország számos és terjedelmes tartományait egészen átváltoztatta. Negyven esztendő alatt, egy nyomorúlt, Hodja-Bey nevü török vár, a' virágzó Odessává alakult által, a' fekete tenger' első kereskedési városává. Tagaroff, Astrachan és Tiflis, rövid idő mulva, nagy nevek lesznek a' kereskedés' abroszán.

(Folytatva lesz).

A' párisi börze.

Ha a' kapu felett nem állana e' minden kétséget kizáró felirás „Bourse et tribunal de commerce", dämonok által ide hozatott görög csarnoknak tartanók ez épületet. Külsejét amphiprostylos peripterosnak mondogatják a' tudósok; bír két homlokzattal, 's magas oszlopsortól vétetik körül, mint ikertestvére, a' magdolnatemplom. — Ily magasságban csak arra szolgálnak az oszlopok, hogy világosságtól fosztják meg az ablakokat; széles vagy harmincz lábnyi porticus sokkal czélszerűebb fogott volna lenni.

A' szabad grádics' gátora előtt már délben egy órakor ott állanak a' legcsinosabb cabrioletek, az oszlopfolyosókban a' látogatók' csoportozatai. A' bemenet, hol botokat és pálczákat le kell rakni, utat nyit magába a' börzébe, 's a' galleria' lépcsői felé, honnan a' kereskedői itélőszékbe is eljuthatni. A' körös-körül épített galleria igen szép, jó ízlésü óraművel van ellátva, 's a' boltozat' szürkén szürkére festett haut reliefféle képeit szemlélteti. A' kereskedői itélő terem szép és terjedelmes. A' felek itt gyakran magok védik magokat, az előadás rövid, világos; a' birák' itéleteinek okadásai helyesek. Az ügyvédek, kis, fekete, a' gallér alá kötött lebbentyűikkel, mintegy két korszak' határain állanak, 's jobbára még ifjú férfiak; a' birák ószabásu öltönyöket viselnek. Magas padozaton, a' birák és a' közönség közt, országol a' policzia. A' közönség jár, kél, 's az előterem' falait itélőszék' híradásai szőnyegzik be.

$2\frac{1}{2}$ óra felé kezdődik a' parquet. Képzeljünk magunknak egy bekorlátolt folyosót, a' hátulytól a' teremközép felé, ezelőtt egy hasonlag bekorlátolt gömbölyeget, 's ebben egy kisebbet, magasítottat, lépcsővel körülfogottat. Itt állanak a' tőbörze' hajhászai, váltóleveleket, 's egyebet is, vegyesen véve, eladva. A' parquetet zsibongva körülálló közönség felé fordúlva áll egy kikiáltó, és stentorhangon hírdeti néki a' végzéseket. A' korlátokhoz legközelebb' állanak a' banquierok' küldöttei, iró táblácskaikkal. — $2\frac{1}{2}$ órakor kezdődik a' hivatalos tőbörze; de az adásvevésnek, még nincsen vége, 's ezt balról néha még sokáig és élénken folytatják. Az arczok, melyeket itt láthatni, saját kinyomással bírnak. Nyereségvágy, roszúl elpalástolt félelem, szemfülesség

néha vakmerő, mindent koczkáztató hidegség képzik a' vonásokat. Újságokat gyakran hallani, pedig a' pénzfolyamat mit sem tud felőlök; 's máskor a' pénzfolyamat mond valamit, 's épen ekkor elkéstek az újságok. Mikor a' tőkék' való birtokosai nyughatatlanságot árulnak el, 's papirosaikat eladni akarják, akkor valóságos ostromot szenved a' börze, mely sokkal lengébb, 's adásban vevésben is sokkal ingatagabb, a' londoni és amsterdámi börzéknél.

Asszonyok ezelőtt nagy számmal jelentek meg, most reájok nézve tilos a' bemenetel. Ők a' gátor' elejébe állanak 's megbízásaikat onnan osztogatják; őket itt látni, nem a' legszebb látomány.

A' státus papirosokkali koczkajáték gyászosan nagyszerű mérték szerint üzetik, de ha az arczokról következést vonhatni, csekély a' szerencsések' száma. Csak a' hajhászok' képein látni a' megelégedés' vonásait.

A' jövő télről.

Ki a' csillagos égre többször tekinte szent borzadással, 's figyelemmel követte a' nap és hold' járásait, az állatok', növények', ásványok' és légkörünk' körülményeit, bizonyosan vette is észre, hogy vannak a' természetben, megelőző jelenségei az időváltozásoknak.

Hasonló tapasztalásokra jutván már a' hajdannak gazdái is, azokat feljegyzették: mely jegyzetekből későbben száz esztendőre szóló kalendáriomok és cisiók készülvén, a' legtisztább hozávetések és sejditések, babonás formákba burkoltattak. 'S igy többé nem a' naphoz 's holdhozi földforgáspontok' időszakai lettek jelentőkké, hanem „ha fénylik szent Pál, ha fénylik Vincze, Mátyás ha nem talál, csinál, Gergely megrázza szakálát" 's a' t. jöttek divatba. Mi szerént a' változást jelentő 's hozó időszakok, körülöttök eső szentek' névnapjaihoz kirekesztőleg csatoltattak. De mi több, a' miveltebb nemzetek szinte ily előitéletekkel küzdenek; Urban, Medard, Valburga, és még sok — a' németeknél épen oly jövendölők. 'S az ezekből vont következtetések annyira befészkelték magokat, hogy a' menydörgések, esők, szelek 's havazások kalendáriomokba való férczelése, keletlen 's kénytelen is kötelessége lőn, az azokat készitőknek, ha ugyan el akarják adni, — mert a' világ maga kivánja, hogy csalják meg.

Hány száz ezeren feküsznek le jókor csak azért, hogy a' jövő lottrihuzásra számokat álmodjanak —Melyhez álmoskönyv lévén szükséges, az elkopottak helyett, melyek legroszabb, legfoszlóbb papirosokra szoktak nyomtatatni, ujak vásároltatnak: 's pedig hány ezer van köztök olyan, kinek csak ambot sem mondott teljes életében az álmoskönyv! — 's még is ha elfoszlik, újat vesz, 's még azt is az utolsó 24 krján.

Ezen azonban csudálkozni alig lehet, mert az természetünkben alapúlt, hogy az ember, sorsát javitsa; mit ha valósúlni meg nem nyerhet is, édes a' remény, kedves a' csalódás, ha bár káros is. Igy némely gazda, kalendáriombeli esővel akarja földeit áztatni; igy több mint nem, álmos könyvből keresi a' lottri számot, hogy általa senyvedt állapotjából menekhessék.

Igaz marad azonban, hogy minél több a' lopásra való alkalmatósság, annál több a' tolvaj; 's minél jobb tápláléki vannak a' lélek' nek, annál inkább gyarapúl az erkölcs' tisztasága, mely minden kártékonytól elforduL E' szerént az okkal az okozatok is kevesbülvén ohajtandó volna, hogy az előitéletek az érintett nyomtatványokban táplálékot ne találnának. — De itt czélunktól eltávozván, visszatérünk az előbbiekre.

Az előjelenségekről való tapasztalásaitól a' régieknek, a' ki mindent megtagadna, szinte

úgy hibázhatna, mint ki azokat átalányosan csalhatatlanoknak hinné.

A' hold', melynek világa mind növényinkre, mind az állatokra, és légkörünkre nyilvánságos behatással bír, bizonyos, hogy ha a' nap és éjegyenek körül újul meg, 's így a' föld és nap közé 's ezenkivül földtávolában vagy közelében ugyanaz időben esik, csalhatatlanúl nagy zavart okoz levegőnkben. Én többekre hivatkozom, kik jövendőlésem' kinevetvén fogadásra kényszerítének 1834 évi Januar. 28. — Ezen évben t. i. a' tavaszi nap és éjegyenhez közel esett holdújulás földtávolában, 's az őszi újhold földközelében esvén, azt állítám, hogy Martius 10kén és October 3kán iszonyú rút légi zavarok leendenek, de okát senkinek sem mondám. Eltelvén Martius' 9ke éjfélkor borzasztó szélvész és orkán támadt, mely csak utána következő éjfélkor szünt meg, és így 24 Óráig dühöngve fákat szaggatott gyökerestől, takarmányokat mérföldekre szórt, a' homokos vetésekről a' szántás' mélyéig, sőtt azon alól is elfútta a' földet: sőt még a' fekete földeken is megsatnyitotta a' vetéseket. — Hogy jövendőlésem teljesült, vak szerencsének tulajdonittatott, 's a' 10 butellia pezsgő' megadását az octoberi igazolásra halasztották.

Eljővén October' 3ka zivataros szélvészre virradtunk, mely a' velem fogadókat, présházastól együtt majd elvitte a' csömöri szüreten: úgy hogy ahhoz hasonló szélvész azon év' 2dik felén nem vala. — Mely tapasztalások után hasonló esetekben, hasonló következményeket várni épen nem balgatagság.

Lehetnek 's vannak a' természetben több ilyes, sőt közelebbi körülmények is, melyeknek jelentőségei idő változások' hírmondói; de mivel földünk légkörének nyomattatása vagy kitágulhatása, földünknek a' naphoz és holdhoz — majd ismét a' több bolygócsillagokhoz való viszonyos állásától nagyon függ; ezen kitágulás vagy öszvenyomatás pedig a' tengerekre 's a' föld' belső tüzeinek kifejtésére vagy benyomására nagy befolyással bir; holott azonban ezeknek munkálataik előlünk elzárvák, mi természetesebb? mint az; hogy az emberi tapasztalások' szabályai, magukkal egyenlő számú kivételeket szenvedjenek: 's így a' lehetőséget is, melyre való számolás gyakran jóltenne gazdáinkkal, megvetővé formálják.

Tagadhatatlan, hogy a' természet bizonyos időszakokban, bizonyos útat követ az időjárásra nézve, 's ily esetben a' sok tapasztalások valósúlni szoktak. Ki nem vevé észre, hogy a' záporokkal 's villámmal vegyes nyárakon, a' kacsák' 's ludak' fürdésük 's tollászkodásuk, a' füst' földre szállása, a' nap' és hold' udvaraik 's több száz effélék esőt jelentenek: — de egyszermind igaz az is, hogy a' ki e' jelen 's közelebbi száraz években ilyesekből akart következést vonni, valósággal megcsalta magát. Ellenben jövének elő más jelenségek, melyek a' száraz esztendők' tulajdonai.

Más években a' nedvességből gőz, a' gőzből naphomály és udvar — és — eső lett: most tapasztalók hogy a' szárazságból füstköd, naphomály és tikkasztó aszály származott. Más időszakban alkalmasint igaz vala, hogy az évek' négy szakai időt változtattak; úgy hogy nedves tavaszra száraz nyár, száraz nyárra nedves ősz következett; avagy ha az év első felében szárazság uralkodott, a' másik felében kipótoltatott esőből. 'S ennélfogva az ellenkező esetek inkább kivétel gyanánt szolgálhattak, bár ha majd oly számosak valának is, mint a' szabály alá tartozók.

Mind ezekből tehát bizonyos következésekre számolni, szinte oly hiba; mint a' lehetőséget a' tapasztalásoktól egészen megtagadni.

Láttuk, hogy 1834 száraz évben, midőn a' reá következő télről kétségbe voltunk marháink felől esve, a' természet oly jóltevőleg

segített, hogy hó és fagy nélküles telet hozván, úgy szólva sok szorúlt gazdák' nyájai, a' téli gyepen teleltek. — De alkalmasint így voltunk az 1835- évre következett téllel is. Úgy hogy mintegy szabállyá látszott válni, hogy kiaszott vidéken, havas és kemény tél nem szokott lenni.— 'S ahhoz, hogy ilyes legyen, a' nedvességnek megelőzése is szükséges vala.

1834ben még Augustusban is voltak tavaink, melyekből a' szél vitte a' gőzt, 's ha víz kellett, megkotrott kútaink adtak; azolta azonban eső és harmat nélkül kiégtek vidékeink, kiapadtak tavaink, folyóink 's a't.

Nem állitom; mert hiszen magam mondám, hogy minden tapaszlaláson épült időszabály számtalan körülményektől függ; de az előbbieket meggondolva, a' következő télről hozzávetve oly véleményben vagyok, hogy azon vidékeken, melyeken ez évben, úgy szólva, eső nem volt, melyeken az aszály, fagy és hőség mindent elpusztított, semmi, vagy igen gyenge havatlan tél leend: ellenben azon részeken, melyeken esők is jártak, gabona is termett, alkalmasint havazó tél fog mutatkozni. *B.*

Hazánk több részeiből érkezett tudósitások szerint, mindenfelé mutatkoznak néhol esők, néhol pedig csak esőző borúlások. Olvajtanók valamely tájról hallani, hogy igazán 's elegendőképen megázott; mert ha Pestet 's vidékét felveszük, noha tegnap is szemzett, 's ma is el van borúlva, minket a' felhők csak csalogatnak. 'S ahhoz, hogy annak módja szerint megnedvesüljön földünk, mely most csak harmatos por, hetes záporok kellenének.

L e i p z i g, Sept. 22. — Jó ideje már, hogy az ittenni Mihályi vásárra ennyi nép nem gyülekezett össze mint most; a' honnan mind a' gyárművekre, melyek mind a' birodalomból, mind Burkusországból egymást érve szállíttatnak, mind a' nyers és készítetlen eladnivalókra jó kelet vár. Ez előtt is jöttek ugyan a' kelet' távoli népei az Orosz birodalom' nyersebb részeiből 's Moldvából: de most azonkivül hogy Oláhországból 's Bessarábiából sok őrmények 's görögök vergődtek fel, még Trapezuntból, 's a' muszka délső határakról Tifflisből is, vannak itt törökök, kik ez előtt itt még soha sem voltak. Senki nem gondolná, hogy ily csavajda öltözetű utasoknál oly sok arany találkozzék, de melyeket csak nehézségök' értéke szerint vesznek el tőlök. Kiváncsiak vagyunk tudni, mit fognak ezek venni, 's aligha nem posztót 's gyapjúszövetet. Számos északamerikaiak 's londoniak is láthatók; 's azt hisszük, hogy ha Trapezuntból már vannak itt; bizonyosan fognak érkezni Konstantzinápolyból, Servia és Bosniából is, miután, mind ezen helyekből Bécsig kényelmesen repülhetnek a' magyar gőzhajókon. Éjszakamerikából üvegművek, finom angol kenderszövetek váratnak. Mi illeti a' gyapjút, úgy vehetni ki előre is, hogy ámbár jó csomó finom gyapjú halmazok legyenek is itt, azokból keveset fognak itt hagyni az Angolok. Melyről a' vétel után többet. —

L o n d o n b ó l, Sept. 13. azt írják, hogy mivel Éjszakamerikában igen kevés széna termett, szénát oda Skótziából hordanak, a' mi csak nehány száz mérföldnyi távolság. És ha mi felvesszük, hogy Dunántúlról csak Debreczenig volnánk kéntelenek szállítani, hihetjük, hogy vasút' nem létében, a' szállító marhák odáig aligha hagynának belőle lerakni valót. —

J o h a n n a nevű porosz hajó nem rég' érkezett meg Áfrika' nyugotipartjairól Coriscóból, 's hozott 26,000 szantálfát, 400 ében-

fát, 75 elefántfogat, olajat és viaszt. Mintegy nyolczadfél hónappal ezelőtt még Hamburgban volt; 's onnan indúlt el holmi rongyszedőnek való rézarany gyűrűkkel, üveggyémántokkal, festett selyem és kender szalagokkal, czinezüst fülönfüggőkkel 's több ilyes érdemes portékákkal, melyek mind porosz gyárokból kerültek: de melyekkel az ottani vad népek' termékeit 's mindenüket okkal móddal ki lehet cserélni, 's el is hozni. Visszajövetkor Princen szigetnél, Guineai tengerőbölben kötött ki, 's onnan 80 nap alatt Rotterdámba vergődött. A' hajón volt 14 európai ember közűl valódi beteg egy sem volt. 'S ez az első porosz hajó, mely az egyenlítő alatt lakó míveletlen népekkel kereskedésbe indúlt. — Valóban alig lehet képzelni is, azon gazdagodás' könyűségét, melyet a' tengerpartiak, 's így London is, a' vizek' nagy elemének köszönhetnek.

Gőz-eke.

A' holt erők' alkalmaztatása a' földnek mívelésére így szól egy angol hírlap, bizonyosan ki nem vihetőnek tartatott eddiglen, mert különben a' gőzerő már rég fogadtatott volna el a' ló' és ökör' helyettesének, gazdasági munkálatoknál. — Nehány könnyebb foglalatosság a' gazdaságban, úgy mint: cséplés, szecskaaprítás 's a' t. melyek helybenálló erő által véghez vitethetnek, magokra vonták a' mechanikusok' figyelmét, 's okúl szolgáltak hasznavehető erőmívek' feltalálására, mik tűz, gőz, vagy szél által eleveníttetvén, czéljaiknak tökéletesen megfeleltek. — A' gazdaság' gondolata, mihez épen semmi állati erő nem kivántatik, eddig, egyes személyeket, 's egykét mezei gazdaságot ha kiveszünk, dőreségnek és bohó képzeménynek tartatott egyáltaljában. 'S íme' Heathcoat úrnak, parliamenti tagnak, a' csipkék' készítésére szolgáló erőmívek' elmés feltalálójának sükerült, feloldania e' problemát, a' tudományok' és hazájának lényeges hasznára. Ezen találmány, több évig folytatott, 's nagy költségekkel járó próbatételek után, Parkes Josias erőmíves' segédével — mint kire bízatott a' gondolat' kivitele, most tökéletesnek nézethetik. Az első erőmű posványos földnek mívelésére készíttetett, 's tettlegesen, még pedig több hónapig szántásra, Roth-Moornál használtatott. Számos köztiszteletben álló férjfiak, 's közttök jeles gazdák és erőmívesek, szemügyre vették ezen új és érdekes találmányt, 's helybenhagyásukat tőle meg nem tagadhatták; két különböző eke működésbe tétetett, a' nézők' köz bámulatára; 's közűlök az egyik dupla hatáserővel bír, két vassal tudniillik, úgy, hogy a' tábla' végén megfordúl, és késedelem nélkül új barázdát szánt. Ez ekének mechanismusa; a' működő vas' 's a' vágó kések' hatása, melyek minden útban álló gyökeret szétbonczolnak, a' barázda' szélessége és mélysége, a' csudálatra méltó, 's kötelek' és lánczok' helyébe lépett új vonószer' alkalmaztatása, mind ez, összekapcsolva azon könnyűséggel, melyel igazgathatni az erőmívet, 's melyel az elevenítő erő az ekére hat, kellemesen lepték meg a' nézőket. Az eke $2\frac{1}{2}$ mérföldnyi sebességel dolgozott egy órában, 's 18 újnyi szélességű és 9 újnyi mélységű barázdákat vágott, tökéletesen felforgatván az egész felületet. A' 220 yardnyi hosszaságu barázda' vágására még csak 3 minútum sem kivántatott, úgy, hogy ezen egyetlen egy erőmű, két ekével, 12 óra alatt, 10 acre posványföldet szánthat fel. A' gőzerőmű egyszersmind locomotiv is; mivel azonban az ekék, irányuk feléi egyenes szögletben (in angulo recto) mozdíttatnak, nem vonván őket maga után az erőmű, csak egy barázda' szélességével kelletik odább mozdúlnia az erőműnek, mialatt az ekék egy mérföldnegyednyi tért haladtak meg; más szókkal: azalatt, mig

az ekék $5\frac{1}{2}$ mérföldet magok megett hagynak, 's egy acret felszántanak, az erőmű csak öt yarddal mozdúl tovább. Ez, foka a' találmánynak, ez a' feltétel, mely fő becsét teszi, 's mely a' gőzerőnek a' szántásrai alkalmazásánál lényegesnek tekintethetik. Mert szembeszökő, hogy, ha az erőmű' sebességének egy irányban kellene állania az ekék' sebességével, hogy ezeket maga után vonja, az erőnek nagyobb része haszontalanúl pazaroltatnék el. — Az erőmű ötven lóerőt fejleszthet ki. A' gőzüst gyeptőzeggel (turfával) fűtethetik, úgy, hogy posványföldek önnön termékeik' segédével míveltethetnek. — Ha nagyobb alkalmaztatási terjedelmet ád erőmívének Heathcoat úr, úgy, hogy kemény agyagföldön is használtathassék, mit könnyen elérhetni, valóban fényes következményei lesznek e' találmánynak.

Naptámadat és alkonyat Norvegia' belsejében.

Amaz, éghajlatunkban ismeretlen tűneményt, midőn csak két órai időközben le is nyugszik a' nap, fel is kel, ekképen irja le Inglis:

Midőn egy gyönyörű júniusi este Byglébe érkeztem, 's még tiz órakor legszebb pompájában súgárzott a' völgyet körülfogó magasságok felett a' nap, ismét utnak indultam 's felsétáltam a' legközelebbi alpesek' egyikére, melynek magassága vagy tizenöt száz lábnyi lehetett, hogy csúcsáról a' csendes vadont, egy norvegi éjfél' kétes világában szemlélhessem. Egy ünnepélyes, egy felejthetetlen jelenet! Az éjfél' néma csende uralkodott körülöttem, egy éjeli madár' szárnycsattanását, egy állathangot sem lehetett hallani. Az ég nem volt béfellegezve, de halvány aetheri ködfátyollal volt bévonva, 's ezen mintegy elsápadva tekintettek által a' nagy csillagok.

A' sötét fenyűerdők, az éjféli éghez felnyúló hegyek' közelségében még sötétebbeknek látszottak, 's komoly borzalommal töltöttek el. De már is derülni kezdett a' fátyol, 's hegycsúcsokon és erdősudarokon reszketett a' korány' rózsafénye; most ragyogó világosság gyúlt fel az erdők' keleti szegélyénél, aranynyal himeztetett minden szirt. Midőn leszállottam a' hegyről, felszólalt a' fajdkakas, 's a' kecske felmászott a' szirtekre, megízlelni a' harmatos füvet.

J. Egy acre 281 bécsi n. sz. öl — 's 1210 yard van benne.

Gabonaárr váltó garasban.

egy kila (pozsonyi mérő):

Napok' és városok' nevezése	Búza	Kétszeres	Rozs	Árpa	Zab	Kukoricza	Köles	Kása	Lencse	Borsó	Bab
Septemb. 8kán M. Gyulán	90	75	—	50	40	75	100	160	—	—	—
„ 16kán Losoncz	95	62	49	47	25	—	—	250	167	153	—
„ 22kén Ungvár	84—80	76—74	50—46	44—42	34—30	64—60	—	—	—	—	—
„ 22énSzámosújvár	68	40	34	—	20	34	—	—	—	—	—
„ 23kán N.Becsker.	90	55	—	45	40	70	—	—	—	—	—
„ 24kén Miskolcz	90—85	70—68	53—50	48—45	32—30	80—75	—	210—205	—	—	—
„ 24kén Baja	93	60	50	50	33	83	—	80	—	—	—
„ 25kén Pécs	80	60	50	55	32	75	—	—	—	—	—
„ 26kán Komárom	87	68	47	44	36	85	—	192	—	—	—
„ 27kén Debreczen	110—90	80—70	60—55	55—45	42—40	90—85	110	200	239	—	—
„ 28kán Jászberény	90—80	73—70	60—55	6 —54	45	—	—	250—240	—	250-240	—
„ 29kén Mosony	100—96	65—54	54—50	50—46	42—40	90—84	—	—	250—240	—	—
„ 30kán Arad	80	70	58	50	40	72	—	—	—	—	—
„ 30kán Uj-Becse	100—95	85—80	—	50—45	45—40	—	—	—	—	—	—
„ 30kán Makó	90	70	60	60	45	80	—	—	—	—	—
October' 4kén Pest	106—87	80—67	57—50	59—53	40—36	93—80	115	200	265—260	265-260	—

PÉNZKELET October' 1jén 1836: Status kötelezvény — 5 pCtes = $102\frac{9}{16}$; — 4 pCtes = $99\frac{9}{16}$; — 3 pCtes = $72\frac{15}{32}$; — Bécsi Bankköt. $2\frac{1}{2}$ pCtes = $65\frac{1}{2}$; — Bankrészvény = 1319 ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

29. Szám
PESTEN
Szombat
Octob. 8kán
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 fr. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkesztőnél

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj

Magyarország.

Magyar borismértető Egyesület. 1836diki Sept. 10kén tartott választmányi ülésből, melyen több részes úr jelen volt, Schams Ferencz úr a' boroknak palaczkokra lehúzatala' tárgyában készítendő 's az Egyesület' tagjaival közlendő rövid útmutatás' kidolgozására kéretett meg. A' palaczkok' mind nagyságára mind felettébb ohajtható formai egyenlőségére nézve előkészületűl javasoltatik az Egyesület' tagjainak, hogy beküldendő asztali boraikat egy itczés, vagy meszelyes; csemege-boraikat pedig ¾ itczés, vagy ennek fele nagyságú palaczkokban küldjék, veres boraiknak setétes zöld, fejér boraiknak valamivel világosabb de még is szines palaczkokat használván. Fischer és dr. Schönbauer, nem különben Appiano József u. u. valódi franczia dugaszok 's jó nemű palaczkokkal szolgálhatásukat jelentik az Egyesület' tagjainak; és pedig az elsők, levelök szerint, a' franczia dugaszokból ezerét 10 franktól 60 frankig rendelhetik meg, melyek egyébiránt a' megrendelés' napjától számítva 4 hónap alatt érkezhetnek meg, árrukat pedig megrendelésükkor azonnal le kell tenni. A' minden pesti vásárkor történni szokott pincze vizsgálatra jelenleg Podmaniczky Lajos b. másod-elnök úr kéretett meg. Továbbá ujolag közhirré tétetik: hogy az Egyesület bezárva épen nincs, azért itt az Egyesületbe lépni szándékozók, akár személyesen akár levelek által jelentsék magukat Podmaniczky Lajos b. másod-elnök (Pesten b. Podmaniczky nemzetségi ház, kecskeméti utcza) vagy Appiano József úrnak, az egyesületben szavazás által fognak elválasztatni. Az egyesület' áruló pinczéje Pesten (József piacz, Almásy-ház) reggeltől estig nyitva tartatik, hogy a' nap minden részeiben kapni lehessen az Egyesület' boraiból. Azon rakhelyben készen lévő állások megméretvén 's köz határozat szerint a' 77 aláíró által birt 83 részvényre felosztatván, azokba egy egy részvény után 500 nagy, vagy 700 kis palaczk fér. Minden tagnak neve, az őt illető osztályra lesz függesztve. Az egyesület' borait mindenkor egy bizonyos pesti vendéglőnél is kaphatni, kivel árulás' könnyítése végett szerződés köttetik, 's kinek neve az árlapokon is köz hirré lesz adva; meghamisíthatás vagy más borral megtölthetés ellen pedig, a' palaczkok' számára hosszu 's a' termesztő czimere vagy névbetűjével bélyegzett dugasz ajánltatik, mely felül is alul is épen azon jegygyel ellátva legyen. Azon

bélyeget, mely a' dugasz alsó részére süttetik 's természet szerint kiálló betük vagy czimer-részekből áll, minden ügyes rézmetsző el tudja készíteni. Azon bortermesztő u. u. kik beküldött boraikból nagyobb mennyiséggel birnak, beküldéskor irják meg az árusnak körülményesen szándékjokat az iránt; hány akót 's akóját mily áron kívánnák eladni? hogy ehez képest erről az árus külön jegyzőkönyvet vivén, az ilyesek felől tudakozóknak elegendő fölvilágosítást adhasson vagy őket egyenesen a' termesztőhez utasíthassa. — Schams Ferencz úrnak, főleg a' bortermesztés körül tett ügyekezeteit a' választmány, részvény díj-fizetés nélkül tiszteleti taggá neveztetéssel méltánylá; venyige-iskolájának fölsegélésére pedig az Egyesület' pénztárából 50 pgő forintnyi segedelmet fizettetni határozott. — Ugyanazon venyige-iskolának megtekintésére küldöttséget is nevezett-ki, mely e' tárgyról bővebb ismeretet szerezvén, a' jövő martziusi közgyülésnek arról jelentést tegyen.

(Jelenkor).

Soproni gőzmalom.

Soproni hazánkfiai, elmellőzvén mind politikai, mind gazdasági 's művészeti újságainkat, gőzmalmukat, a' bécsi német újságokból kivánják, Magyarhazánkkal ismértetni, — Kénytelenek vagyunk tehát a' bécsi német újságból tudósításukat eképen magyarra fordítani.

S o p r o n, Sept. 21kén. — Tegnap itt az első, az egész austriai birodalomban legelső gőzmalom indúlt meg, a' legkielégítőbb következménnyel. A' malom Rupprecht úrnak, birtokosabb lakosaink' egyikének — mint ki szabadékot eszközlött ki magának e' czélra — igazgatása alatt, actiák' útján állott fel. Bir nyolcz lóerővel 's két kerékkel, van még egy pótlékkerék is, szükség' esetére. Csak próbatétel fejébe építtetett, 's hasznát ha látják, majd nagyszerű munkához akarnak fogni. A' víznek, az egymás után következett száraz évek olta, itt oly szükiben vannak, hogy Soprony és Vasvármegyékből már hónapok olta, a' szomszéd Austriába és Styriába, egész' a' Mürz völgyéig viszik őrlésre gabonájokat a' lakosok. Gőzmalmok' építtetése ennélfogva itt és másutt is valóságos jótétemény, főkép ha való, mit nyilványos hírlapokban olvastunk volt, hogy a' manheimi gőzmalom 14 óra alatt — (hány kővel? — az nincs kitéve,) — 120 malter*) gabonát őrlött meg.

Lembergi gyapjúvásár.

A' műipar 's különösen a' nemesb faju juhtenyésztés' előmozditása tekintetéből végzést bocsátott ki a' közönséges udv. kamara egyetértőleg a' cs. kir. egyesült udv. kanczellariával az iránt, hogy Galiczia' fővárosában Lembergben, jövő 1837ki esztendőtől kezdve, évenkint egy fő gyapjuvásár tartassék, mindenkor jul. 1jétől, ugyanezen hó 8káig: ha pedig jul. 1sője vasárnapra vagy egyéb ünnepre esnék, akkor julius 2kától bezárólag jul. 9keig, mely időszakba, a' fizetésre határzott két utólsó nap is foglalva értetik. A' nevezett főváros' tiszthatósága gondoskodni fog alkalmas vásártérről 's czélszerű helyekről, hol a' felek' kivánságára mind a' vásár ideje alatt, mind pedig előtte 's utána is, hosszabb vagy rövidebb időre, mérsékelt bérfizetésért a' gyapjut lerakathassák, 's annak idején gyorsan és szigorú pontossággal megmázsáltathassák.

E' jeles intézkedés iránt meg nem állhatjuk, hogy észrevételeinket ne nyilatkoztassuk az eránt, minél fogva a' gyapjúosztályzásról

*) Egy malter $6\frac{1}{2}$ véka, de 'a' pesti molnárok' maltere 22 kila (pozs. m.).

itt szó sem tétetik; 's így oly formán jő ki, mintha a' gyapjút osztályozni Gallicziában szükségtelen volna, ellenben gyors és szigorú pontosságú mázsálás végett szükség az intézetnek állani: holott azonban ha jól felveszük e' körülményeket, 's ha kivánt czél' érése van szándékban, gyapjúvásári czélirányosságot, ily intézet nélkül, gondolni sem lehet. — Ennélfogva ohajtandó, hogy mind Lembergben, mind Pesten efféle osztályzó intézetek minél előbb divatozzanak.

Gazdaság és Ipar az Egyesült Státusokban.

Nem csak szerencsés helyheztetésöknek köszönhetik az éjszakamerikai egyesült statusok mindegyre növekedő gazdagságukat; de köszönhetik azt, még pedig főkép, lakosaik' állhatatossagának is, rendszeretetének, 's azon csudálatra méltó ügyösztönnek, mely teremtette, fenntartotta és öregbítette Éjszakamerika' közboldogságát. Az élet' minden viszonyaiban csak a' tettleges oldalt nézi az amerikai; a' mathesist azért tanúlja, hogy építővé lehessen; a' külföldi nyelveket, hogy viszonyait a' távollal kiszélesíthesse; a' chemiai tudományokat, hogy productumait javíthassa: a' haszonra tekint mindig és mindenben. Az iskolába járó gyermek már sejdíti, mi hasznát fogja vehetni neveltetésének. Az amerikai szereti a' fényűzést; de nem önmagáért, csak azért, hogy hitelét fenntarthassa, öregbíthesse; a' fényűzés képviselője azon tőkepénznek, melyel bír valaki, vagy melyel, látszatni akarja, hogy bír. Az amerikai nem akar tudósnak, művésznek 's a' t. tartatni; de ügyférfi (homme d'affaires) akar lenni, termesztő, vagy kereskedő.

A' középkorban az olasz deréknek csak a' művészt tartotta; a' festő, a' szobrász 's a' t. voltak a' **valienti uomi**. A' tizenkilenczedik században az amerikai, inkább mint bár mi más nemzet, egyéb derékséget nem ismer, mint a' kereskedés' tudományát, az aranynyerés' képességét. „Mennyit ér ezen ember?" minemü summákról rendelkezhetik? „Tőkepénze ha nyomatékos-e?" — ime a' fő kérdések. 'S ennél fogva, a' dollár, bank, stok, 's bill szók mindegyre előfordúlnak az amerikainak beszédében. Ezen hajlandóság' következésében, melyet nevelése öregbített, 's a' föld' termékenysége, szerencsés fekvése, és az óvilág' szükségei ezélhoz vittek, — már most is az éjszakamerikai egyike a' leghatalmasabb kereskedői nemzeteknek.

Napról napra növekedik az ipar. Henyélőket nem igen találni; itt úgy szeretik a' munkát, mint Nápolyban a' **farnientét** (semmit sem tevést). Egy éjszakamerikai kereskedői város' élenkségét, mi europaiakúl csak alig képzelhetjük magunknak. Itt felséges házak épülnek, ott terjedelmes raktárak; itt egészen új utczák, új piaczok egyszerre; a' révben száz és száz hajó lobogtatja vitorláit; a' partokon gőzönyöket építenek. A' belső folyamokon és tavakon szintoly elevenség uralkodik, útasok és árúk jőnek mennek mindenfelé. Vasútak, csatornák, kézműgyárak, ez az egyesült státusok' egyetemi élete. Az ipar kezet nyújt a' földmivelésnek, mint testvér testvérnek; a' vadonok eltűnnek, a' föld termékenyűl, és sűrű lombok helyett dús kalászokat ingat a' szél.

Azon intézmények közűl, melyek az egyesült státusoknak ezen iparbeli kifejlődését előmozdítják, mindenek felett említenünk kell a' nevelés' rendszerét, mely itt általányosan elfogadtatott. Csak nem mindenik intézetben a' kézi munka együtt jár az elmebeli foglalatosságokkal; szerencsés rendszer, melyet követne bár az óvilág. Így a' nevendékek elszéleszhetik magokat a' tanulás után,

erősbödik az egészség, nemesbül a' kézi munka; így kiki becsülettel segíthet magán a' szerencsétlenség' esetében, 's így öregbíttetik a' függetlenség' érzelme.

Tetemes, befolyással bírnak az ipar' kifejlődésére, másodszor, az újságok. Huszonnégy folyóirás szenteltetett csak magának a' földmivelésnek. Nagy befolyást gyakorolnak a' mindenütt fennálló, 's a' legmerészebb terveket szintúgy mint egyéb vállalatokat elősegítő bankok is. Ezeknek következésében Éjszakamerikában oly nagyra nőtt a' gazdaság, népesség és hatalom, hogy a' legmerészebb publicista' reményei is a' valóság megett maradtak.

Az első közönséges gyapjúraktár Bécsben.

(Báró Ehrenfelstől).

Igaz vigasztalására szolgál a' privát embernek, ha több esztendei nógatása, írása, 's okoskodása után, valami a' mit kiván, valahára valósul, és a' szava életté válik. Több mezei gazdákkal 's jútenyésztőkkel együtt, az ausztriai jútenyésztés' előmenetelére okvetetlen szükségűnek tartottam, hogy Pesten kivül Bécsben, Brünnben, és Prágában is gyapjúvásár állittassék fel, 's e' mellett írtam és viaskodtam húsz esztendő ólta. De az ellenkező haszonnézetek, és az ausztriai gyapjúkereskedés' különös tendenciája mindig semmivé tették minden tanácslatimat, 's kivánságimat. — Így szinte 1834ben különös felszólítást közöltem a' gazdasági hírlapokban egy gyapjútár' felállitásáról, és személyesen is vitattam ezen gondolatot, a' hol és a' hogy csak lehetett. Az elmúlt idők' szomorú tapasztalása után, a' midőn felette súlyos feltételek alatt estek a' gyapjúvételek, és bátorságot sem nyújtottak eleget a' biztos kereskedők, az első példázatja ezen gondolatnak csak rövid, világos, és igazságos feltételek alatt, oly kereskedési házra alapíttathatnék, mely vagyonáról, és kereskedési hiteléről ismeretes; ugyanis gondolom, hogy el is értem czélomat, a' mint tapasztalásból is meg tudom azt már mutatni.

A' cs. kir. nagykereskedés Schöller Sándor Bécsben (ága az isméretes nagyhirű Schöller posztógyárosoknak Brünnben, kik a' brünni morvaszileziai jútenyésztő egyesület' minden kérdéseire legegyenesebb szívvel felvilágosítást adának mindig gyári tekintetből) magára vállalván ezen dolgot, különösen e' végre házat vett Bécsben a' Leopoldvárosban, czélirányosan készített, alkalmatosi téres, világos, száraz, 's igen csinosan elrendelt épületekkel, melyet közönséges gyapjúraktárnak kinyitott a' következő egyszerű feltételek alatt:

1) Felvesz ezen gyapjúraktárába mindennemű tulajdonságú gyapjút 3 kr. ezüstért mázsájától egy egy hónapra raktárdijúl.

2) A' gyapjúk' tulajdonosai magok határozzák meg az eladó gyapjújok' árrát, és csak ezen feltétel alatt adhatja el ezen kereskedő ház további kérdés nélkül a' gyapjút.

3) A' raktár magára vállalja ugyan a' gyapjú' eladását, nem akarja azomban legkisebbé korlátozni vagy akadályoztatni a' tulajdonost, ha talán maga akarná eladni a' gyapjúját. Ha a' raktár adja el a' gyapjút, 2 p. ct. provisiót veszen, ha pedig a' tulajdonos adja el maga a' raktárban, vagy ha kiveszi azt a' raktárból, úgy csak 1 p. ct. a' kereskedési provisio.

4) A' berakott gyapjú' becsének két harmadát előre kiadja rá kész pénzben, ha kivántatik, a' szóban forgó kereskedő ház, a' törvényes kereskedési kamatért.

5) Az eladandó vagy eladott gyapjúk árra' bátorságáért kezeskedik a' többször emlitett nagykereskedő ház.

6) A' tiszta gyapjúmosás, és a' mindennemű mocsok' pontos elhárítása ajánltatik, a' tulajdonosnak, maga jobb vóltáért.

Én ezen a' nyilványosság által életre hozott intézetet felette jóltévőnek nézem. — Én magam is előlegesen megpróbálni 's ön tapasztalásból tanúlni kivánván, mennyire felelne meg ezen nagykereskedő ház a' várakozásnak és a' benne helyheztetett bizodalomnak, általadám néki az 1835-ben nyíretett gyapjúmat. A' kereskedőház adott nékem előre készpénzt 5. p. ct. kamatért, a' mennyit bírt a' gyapjú. Eladván kevés hét mulva a' gyapjút, nemcsak a' tőlem meghatározott árron, hanem még drágábban is, még az eladás' napján számot vetett velem, általadta az árrát egészen a' mint kapta, és csupán csak a' 2 p. ct. provisiót, és a' raktárdíjt tartotta meg magának, különös nagy megelégedésemre.

Valljon mit kivánhatna még a' közel vagy távul lakó tenyésztő az ilyen vagyonra és kereskedési hitelre alapított intézettől? Mely igen óltalmazza ez az embert minden húzavonó csalárdságok ellen!

Én legalább minden jó barátimnak igaz lélekkel ajánlhatom ezen életre jött intézetet, mint egyik legnagyobb előmozdító eszközét az ausztriai júhtenyésztésnek.

* * *

Midőn ily derék segélő intézetre támaszkodhatnak az ausztriai gazdák, mely $\frac{2}{3}$ azonnal kifizeti a' beadott gyapjú' árrának, valóban örvendhetnek. Ellenben mi ennél többre szándékozunk menni. Arra t. i. hogy szükségben lévő gazdáink, ne akkor kapják meg $\frac{2}{3}$ árrát gyapjúiknak, midőn érette az egész árrt is bevehetik; mert természetes nagyon, hogy szükségben lévő, nyereséget is áldoz, csak czéljára juthasson: hanem akkor, midőn a' gyapjú még meg sem nőtt: vagy is hogy a' gyapjúosztályzó' intézet' bankjából, mindenik gazda, ki nem zálogot, hanem zálogjegyet (hypothekát) tud mutatni, az alapítandó szabályok szerént, esztendővel előbb is kaphasson tőkepénzt. Mert a' gazdának csak az szolgál valódi előmentére 's hasznára, a' mit ő, minden maga erőltetése nélkül, 's hosszasabb időre használhat; ellenben a' bizonytalan határidőre kapott tőkepénzek' kölcsöne, minden gazdaság' károsításával van egybekapcsolva.

A' császári királyi bányászok Egyiptomban, és Syriában.

A' salzburgi újság egy idő olta igen érdekes természettudományi, metallurgiai és statistikai tudósításokat közöl Russeger József úrtól, az Ibrahim basához küldetett cs. k. bányászok' főtisztétől. A' legújabb itt következik:

A' görleszi táborban, Gölek-Boghás mellett Kis-Ásiában, Julius' 1sején 1836.

A' veszteglésnapok' eltelése után, hátralévő időmet Libanon' csodaszép vidékén töltöttem, 's aztán az intézkedésemtől függő Pelenx Djihaad nevű hadi corvetten Suedienek — ugyan csak Syriában — tartottam. Innen, hogy Ibrahim basa ő fennsegének tisztelkedjem, első tolmácsom' és két szolga' kíséretében, Antiochiába indúltam, 's itt, Ibrahim' távolléte miatt, több napig kelle várnom. Nem csak Antiochiának vidéke, de a' Suediéből az Orontes' völgyezetén keresztül ide vezető egész út, kimondhatatlanúl szép. A' Nagy-Sándor által classicussá lett folyam magas, meredek hegyeken átkigyódzik, mindenünnen békorlátolt ágyat törve magának. A' nagy szirteknek festőileg szép csoportozatai élénken emlékeztettek alpesi hazámra, 's elérzékenyedve tekintettem csúcsaikra. Gazdag növényélet díszlik a' hegyek' lejtősségein, a' völgyekben virágzik a' myrthus, 's borostyán zöldell és olajfa; sűrű oleander csalitok ölelik körül virágaik' gyengéd pirosával, a' keletiek által méltán oly

nagyra becsült forrásokat; granátalmafák lángveresség̈ü virágokkal, füge- és czitrom- 's venyigékkel körülfogott szederjfák, tölgymagasságu cactusbokrok szokatlanúl leptek meg engem, az éjszakit. Az út, mely e' szép völgyeken átviszen, 's melyet, mint itt általjában szokás, lóháton kell bejárni, európai fogalmakhoz mérve, rémséges; de megszűnik az lenni, ha meggondoljuk, hogy a' nyergünk alatti ló, nem europai, hanem ásiai paripa, arabs fajta. — Antiochiában a' város előtt üttettem fel sátoromat, 's itt szemem végig futhatott a' dicső vidéken. Az Orontes' völgye itt széles, éjszakról a' Taurus' magas ágazati, délről a' Libanonnal összekapcsolt, Gebbel Oxoánál 6600 parisi l. magasságu Mészhegyek által békorlátolva. E' hegyeken, épen a' város felett fekszik most romjaiban a' keresztesek által épített vár, festői szépséget kölcsönözve a' vidéknek. Antiochia kis város, pedig — mint azt falai mutatják — nagy lehetett hajdanában; egyébiránt egészen keleti város. — Antiochiából, mert, mint mondám, Ibrahimra kelle várakoznom, Aleppóba útaztam időközben. Az antiochiai tavak' hosszán elvonúló Orontestéren 's utóbb a' vadon Kalakán által megyen az út. Harmad napra Aleppóba érkeztünk, miután a' sivatag vidékben a' forró verőfénytől nem keveset szenvedtünk. Útunk' második felében csak ritkán akadtunk cisternára, 's ha igen, békákkal kellett osztozkoznunk, 's alkalmunk volt többféle férgekkel megismerkedni. A' forróság 39° t mutatott a' verőfényben, 's mi még is jó sebesen haladtunk előre, vígan és egészségben. Általjában csak könnyen hozzá szokik az ember az éghajlathoz, ha nem gyengélkedő, 's ha szere felett nincsen elpuhítva; 's mondhatom, hogy sokkal gonoszabbnak képzeltem magamnak az égő napot Afrika' és Syria' pusztáin. Csak a' Khomsin ne fúvjon, mert különben az útazónak állapota valóban irtóztató; forró homok- és porfellegek burkolják be őt, sárgaveresen csillámlik szeme előtt a' lég, a' lélekzet elfojtódik, izzadság tör ki az egész testen, 's ha arczára borúl is, néha még sem kerülheti ki a' halált. Afrika' pusztáiban, Május' elejétől fogva 50 napig, dühöng e' vész. Ilyenkor + 45° t mutat Reaumur' hévmérője.

Aleppo térséges, csak kevés dombok által félbeszakitott, 's tizennégy órányira egész az Euphrátig kiterjedő pusztában fekszik. Miután a' gőzhajózás az emlitett folyamon annyiban már fennáll, hogy a' gőzönyök, ha nem a' legrendesebben is, folyvást megteszik utukat, — most Aleppoból 20—24 nap alatt Bombayba, Keletindiában, érhetni. — Aleppo dicső egy város, valóban keleti; semmi zagyválék, semmi idegen kontárkodás, eredeti itt minden, mint lennie illik a' khalifák' székének. Szebb Kairónál, 's igen nagy, 200,000 lakos is elférhetne kerületében. A' jelesebb személyek' házai vár' módjára, nagy kemény kövekből rakattak össze. A' bazar több utczát foglal magában, 's boltozott egészen. Az utczák nem épen a' legszűkebbek, 's világosak; kövezetök jó. A' város' körülöte geognosiai tekintetben igen érdekes, 's én itt több becses adatokat gyüjtöttem. Nyomai az 1822diki irtózatos földrengésnek még most is látszanak; számos épület 's a' régi vár ott fekszik omladékaiban. Indiának Europávali új összeköttetése által Aleppo tetemesen nyer, 's Középásia' kereskedésének gyülhelyévé fog lenni. Aleppoból, Dannán és Djessek el Haadikon keresztül meg' visszatértem Antiochiába, 's ez úttal Ibrahim basát is itt találtam. Azonnal béjelentettem magamat ő fennségénél, 's válasza az volt: hogy jőjek el mingyárt, várnak már régolta. Ibrahim épen nem palotaféle házban lakik a' város előtt. Midőn villájába belépnék, a' legnagyobb egyszerüsé-

get tapasztaltam mindenütt, egykét tiszt állott az előteremben; 's két őr ő fennsége szobája előtt. Djedda', Syria és Adana' hőse, elől egy ablakszugban ült dívánján, 's nyájasan meghitt, fognék helyet mellette, midőn feléje közeledtem, 's europai módra tiszteletemet megtettem. A' tolmács oldalamnál állott. Kérdezősködések a' viszontlagos hogy mint érzésről, 's Europa' legújabb történeteiről 's a' t. bocsátattak előre. A' kávét hozták, de pipákat nem, mikkel Mehemet Ali még most is vendégeit megkinálni szokta. Erre utazásom' czéljáról kezdett szólani ő fennsége, 's a' szükségesekről értesített. Beszédéből sok energia, és bélátás világolt ki. Hosszas beszélgetés után nyájasan bocsátott el, megigérvén, hogy kezemre leszen mindenben és mindenkép. Bizonyossá tett, hogy 15 nap múlva szintúgy a' Taurusba fog utazni, 's velem ismét összetalálkozni. Miután három hétig tartózkodtam Antiochiában és Aleppóban, meg' visszatértem Suediebe, társaimhoz, 's Tharsusba, Kisásiában, vitorláztam. Tharsusból nyomban a' taurusi hegyekbe indultam lóháton, 's most tiz sátorból álló főtáborommal Görleszben vagyok, Bulgar Dägh' hólepte Csúcsának szomszédságában. Itt vagyok a' föld' legszebb bérczországában, széptermetü hegyektől körülvéve, miknek 10—11,000 párisi l. csúcsaik örök hóval fedezvék, 's völgyeik gazdag szőlőkkel beültetvék, melyeknek lejtősségein a' kevély czedrus' szomszédságában magaslik fel a' fenyű; dicső climában, Ásia' örök tisztaságu ege alatt. Öt órányira innen, Bulgar-Däghnél rendezem el ólomércz bányászatomat, itt pedig az olvasztó hutát, feldolgoztatásukra. Az érczek sok ezüstöt foglalnak magokban, 's igy szép és jövedelmes intézetet reménylek itt alapithatni. A' Taurusban sok az érczfekv, 's ennélfogva több útazásokat kell még tennem a' hegyek között, mielőtt Syrián keresztül ismét Egyiptomba visszatérhessek.

Franczia selyemtenyésztés.

A' franczia kormány jelenleg a' selyemtenyésztést mindenkép terjeszteni és előmozdítani ügyekszik. A' magasabb selyemárr 's a' gabonának olcsó kelete egyiránt könnyítik a' szederjfaültetvények' szaporíttatását, úgy annyira hogy kevés év múlva Francziaország, selyemgyárainak számára, anyagot többé nem fog szerezni a' külföldtől, már csak azért is, mivel az újabb termesztési bánásmód által hasonló mennyiség levéltől sokkal nagyobb mennyiség selymet nyerhetni. Úgy látszik, hogy ezen új bánásmód' eszméjét a' chinai bánásmóddali ismerkedésnek kell köszönnünk. A' chinaiak tudniillik egy esztendőben nyolcz selyembogár nemzedéket is nevelnek fel, holott Francziaországban a' legtökéletesebb elrendelés' útján is csak négy volt az elérhető maximum. A' chinaiak módot találtak a' bogarakat eltartani az év' azon szakaiban, mikben a' szederjfának nincsenek levelei. Ősszel bégyűjtik a' leveleket, szárítják és finom porrá törik. Ezt czukorborsólisztel keverik össze, 's véle tartják az apró bogarakat. A' kormány francziára fogja fordittatni a' chinai útmutatást, 's nagy számban kiosztogattatni. E' lépésnek tetemes következményei lesznek, mert tudományos férfiak és gazdag capitalisták egyiránt pártolják ezen iparbeli ágat, olyasok kiket a' költség ugyan viszsza nem fog ijeszteni. A' kormány Bourdon Henrik urat a' déli részekbe küldötte, az új fűtési és légtisztítási módok' közzétételére, 's mindenütt az új elvek szerint rendeltetnek el az intézetek. Majd minden megyék jutalmakat tettek fel a' szederfaültetésre, 's azt lehet hinni, hogy 4 év alatt Francziaországban két annyi lesz mint most. 'Hason irányban emel-

kedik a' selyem' finomsága, és a' fejér selyembogár, melyet XVI. Lajos hozatott Chinából, 's csupán a' Cevennékben szaporíttatott, el fog terjedni minden selyemtenyésztő megyékben is.

S a d a g ó r a (Bukovinában) Sept. 19án. Az e' folyó hónap' 8án kezdődött, 15én véget értt marhavásár, a' beállott zsidó innepek által némileg félbeszakíttatott, 's ezért többen a' határnál, Novosielcében, vásárlottak ökröket, mások pedig ez' ünnepek utánra halasztották vételeiket. Öszvesen vagy 14,265 darab vágó marha volt itt' vásárkor, 's köztök 1954 tehén és 12,311 ökör. Egy szép pár ökör 14—16, a' középszerüek' párja 12—13, tehenek 14—16 aranyon keltek; az utóbbiak nem igen kerestettek, de igen a' hizlalt ökrök, 's egy pár igen kövérért 200 p. forintot is fizettek. A' vevők nagy számmal voltak, 's közülök nehányan tetemes vásárlásokat tettek, gróf Skarbek p. o. 800 darab ökröt vett hizlalás fejébe. Az October' 13kán tartandó vásárra sok ökröt várnak Moldvából és Bessarábiából. Igen szép lovakat, mintegy nyolczvant, hozott magával Blum liferans, párját 250, 200 és 100 aranyon, de vevőkre nem akadván, most Bécsnek viszi őket. A' gabona' árra, itt Sadagorában, e' következendő: egy korecz törökbuza 2 fr. 15 kr., rozs 2 fr. 20 kr., árpa 1 fr. 8 kr., zab 2 fr. hajdina 2 fr. 24 kr., Bessarábiából azt irják ide, hogy az odessai speculánsok búza után nézelődnek.

V e l e n c z e, Sept. 28án. E' városban 's a' szomszéd szárazföld' több pontjain tegnapelőtt délutáni 8 órakor gyenge, keletről nyúgot feléi földingást lehete érezni, mely kevés perczig tartott, de meg nem újult azolta.

Gastle Hedingham' egyik szántóföldén (Angliában) rendkivülileg esett ki az idén a' zabaratás. A' zabszárak közti káka vastagságúak 's 6½ lábnyi magasságúak voltak nehányan. A különben csekély szántóföld 400 kévét adott.

Chevalier úr' tapasztalásai szerint a' salétrommal biró akár föld akár trágya, ártalmas a' czukorrépa' termesztésének; minthogy savuk általszivárog a' növénybe, 's ennek létszerítésére, és a' készítendő czukor' minőségére károsan foly bé.

P é c s, Sept. 25. — Kukoricza, hol trágyás földbe korán vettetett, 's megmunkáltatott, egy holdon két szekér is termett: ellenben mások egy két mérőnél nem kaptak többet; hol az ültetés fagy után lett, 's a' munkálás elkésett. A' Burgonyának csak magvát nyertük, az is oly apró mint a' dió vagy mogyoró. — 100 fej káposzta itt 20 fr v. cz. — most azonban az esőzésre szépen kezd virulni, 's ily meleggel még nőhet. Szüret semmi: az öszi vetés folytattatik.

Pesti gabonaárr, October' 7kén — egy kila váltó garasban.

Búza 115—100—90 | kétszer. 85—80—75 | rozs 57—55—50 | árpa 50—48 | zab 40—37 kukoricza 100—90.

PÉNZKELET October' 6kán 1836: Status kötelezvény — 5 pCtes = 102½; — 4 pCtes = 100; — 3 pCtes = 73⅛; — Bécsi Bankköt. 2½ pCtes = 65⅝; — Bankrészvény = 1331⅓ ezüst pénzben.

Szerkezti B a l l a. — Nyomtatja B e i m e l.

30. Szám
PESTEN
Szerda
Octob. 12kén
1836.

Hetenkint kétszer
felévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkezőnél

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

Bank.

Banknak neveztetik olyas intézet, melynek czélja, nagyobb pénzsummákat biztos gondviselés alá venni, nagyobb ügyeknél a' pénz' átszállitását könnyíteni, 's néha előre adott és forgásba hozott summák által a' közkereskedést elősegíteni.

A' bank, vagy girobank, vagy czédulabank. Girobanknak mondatik az, mely pénzét csak részvényesei között, egyiktől a' másikra általszállitja; a' czédulabank ellenben akárkinek is osztogatja kötelezvényeit, az az: banknotáit; 's köteles azokat, mihelyest kivántatik, ismét beváltani.

A' bankok' felállitásának köszönhetni, hogy a' pénzforgás, és általjában minden kereskedési ügy nagyobb biztosságot nyert. A' bankokban őriztethetik a' kész pénz, melyet privátházaknál nagyobb mennyiségben tartani, nem tanácsos. Kész pénzt sem kell most helyről helyre czipelni az illető kifizetések fejébe, — a' bankok időt és költséget kimélőleg fizetnek ki mindent. A' londoni kereskedő, példának okáért, ha egy bankirra támaszkodhatik, viszonylag csak kevés készpénzt tart házánál, mert a' nevezetesb fizetések' alkalmával bankirjához útasitja a' követelőt, 's épen igy az őt birtokilag illető váltóleveleket is, hogy azokat a' fizetés' napján behajtsa. Azon pillanattól fogva, midőn a' bankirnak általadattak a' papirosok, jót kell állania érettök, 's a' bármi utóbbi hibából eredhető kárt is ő vallja. — Bankirra azért is van szüksége minden kereskedő háznak, hogy hitelére nézve tanúul felhivhassa, 's hogy mások' hitele iránt általa, mint ki természetesen a' többi bankirokkal közösülésben van, felvilágosittassék.

Az angol bank, nem különben több londoni privátbank vagy bankirház is, provisiót nem fizettetnek magoknak a' mások' számára általvett, vagy mások' nevében tett fizetésekért; de ellenben kamat sem jár a' tulajdonosnak a' nálok lerakott summáktól. A' bankírok ennélfogva felvetik előre, hogy mennyi készpénz szükséges ügyeik' és ügybarátaik' kielégítésére, 's a' maradékot statuspapirosok' vásárlására 's több effélére, minek kamatára számot tarthatnak, fordítják. 'S igy azon esetre, ha magok nem adnak ki banknotákat, nyereségök és hasznuk abban áll, hogy a' nálok

lerakott pénzek' egyik részét bíztos helyett kamatoltatják.

Az angol bank, 's ennek igazgatói meg nem engedik, hogy valaki nagyobb summáról rendelkezhessék nálok, mint a' mennyi 's a' minő a' nálok általa lerakott summának nagysága. Privátbankok és bankirházak nem szoktak ily szigorúak lenni, 's a' jóhitelü kereskedőnek megengedik, hogy néha saját banksummájánál nagyobbat is hozzájok útasíthasson; ilyesekről az mondatik, hogy bankhitelök van, 's ők az előre adott pénztől évenkint ötöt fizetnek százától.

A' bankok tetemes segédére vannak a' kereskedői közönségnek, mert általok bevételét és kiadásait a' távolban is nagy könnyüséggel elrendelheti. A' fővárosi bankirnak a' kisebb városokban, 's a' vidéki bankháznak a' fővárosban lévén levelezője, a' fizetések könnyen és nyomban történnek meg, 's így a' kész pénz nem veszélyeztetik az úton, és a' csekély provisio, mely a' vidéki bankirnak rendesen járni szokott, a' postadíjjal, teszik az egész költséget.

Nem csak az angol kereskedésben előforduló váltólevelek' nagyobb része, hanem a' külföldről Angliába jöttek is, Londonba útasíttatnak, a' pénzforgás' e' nagy gyülpontjába. Hogy a' kész pénzi átszállítás a' lehetőségig egyszerüítessék, a' londoni bankírok egy e' czélra tartott commis-t naponkint az úgy nevezett leszámoló (depuráló-) házba — clearing hous — szoktak küldeni, ki urának más bankírházaktól fizetést követelő papirosait magával hozza, 's miután ezeket az urától fizetést követelőkért becserélte, végszámot vet, 's a' maradékot banknotákban vagy felveszi, vagy lefizeti. Az ügynek ezen elintézése által képesek a' londoni bankírházak egy nap' több milliókat is általszállítani, pedig illetőleg csak 200,000—300,000 font sterling pénz, vagy banknoták olvastattak le; és csak a' bankoknak köszönhetni, hogy az említett milliók azalatt, a' helyett hogy ide czipeltetnének, földben, gyárakban vagy kereskedésben folyvást kamatolnak.

(Folytatva lesz)

Gazdasági Tanítóintézetekről.

A' korábbi időkben nem tartották volt szükségesnek, sőt még csak lehetségesnek sem, hogy a' gazdaság tudomány gyanánt taníttathassék, 's úgy vélekedtek: kézmű az oekonomia, 's így tanúljuk meg látás, mechanikai hozzáfogás és gyakorlás által. Csak a' gyakorlati oldalt fogták fel; az elméletivel keveset gondoltak. Idő' folytában szabályokkal lépett fel a' tapasztalás. Ilyes szabályoknak felállítása és szerkeztése által magának a' tudománynak alapja vettetett meg. Már a' gazdaságnál számos körülmények fordúlnak elő, mik e' szabályokra hatnak, 's így ismernünk kell eleve e' külső behatásokat, ha működésünknek sükert ohajtunk. Ki a' természetnek e' béhatásaival közelebbről ismerkedett meg, csak az fogja őket czéljára használhatni, vagy elhárittatásuk által elmellőzni a' kárt is. De ide tudomány kivántatik, melyet vagy olvasás vagy tapasztalás által szerzett legyen magának. Az utolsóra, mint már mondatott, hosszas idő kivántatik, hogy bizonyossághoz és zsinormértékhez juthassunk; de a' tanítás, akár élő szóval, akár a' literatura' segédével, tetemesen megrövidíti az' időt. Ez való marad, a' gazdaságnak bármi ágát tekintsük is. Száz és száz példa hozathatnék fel a' praktikus életből. De elég itt egy. A' tapasztalás felállította azon tudományt, hogy bizonyos mód a' szántóföldeli bánásban, 's meghatározott rend a' vetések' egymással felváltásában szükséges, ha azt kívánjuk, hogy termékeink minemüség és mennyiség által egyiránt fizessenek. Tegyük

fel, egy gazda megvetett volna minden oktatást, vagy oly országban él, hogy abban nem részesülhetett: a' tapasztalás' húzamos iskoláján kellenék még általesnie, mielőtt megtudhassa, ez' vagy ama' bánásmódnak mi következményei legyenek termékeire nézve. Új és új hibás lépéseket fogna tenni, 's egy emberéletet felülhaladó idő kivántatnék még, hogy mindent megpróbálhasson, 's magának e' próbákból elvégre oly szabályokat készíthessen, melyek a' legszerencsésebb 's legjutalmazóbb következményről biztosítják. Képzeljük most magunknak általjában és egyetemileg ez' állapotban a' gazdákat, képzeljük, hogy tapasztalásait egy sem közli a' másikkal, sőt vegyük fel, hány énző (egoista) találkozik, a' gazdák' kitűnő erkölcsü osztályában is, ki haszonhajtó tapasztalásait még duggatja is; akkor a' gazdaság mindig a' kezdet' és gyermekség' ugyanazon lépcsőjén maradna, 's a' népek' jólléte veszedelmeztetnék, mert a' fenntartásukra elkerülhetetlenül szükséges mennyiség nem termesztethetnék. 'S ime, ez megczáfolja azon véleményt, mely soknak véleménye még ma is, hogy a' gazdaság' jó és czélirányos gyakorlására, tudomány és literatúra nem kivántatik. Az, ki mindig és mindenütt gyakorlatról szól, megfeledkezik, hogy ennek alapja szükségképen a' theoria, mert minden gazdának, hogy praktikussá lehessen, másoktól kelletik tanulnia; 's mert minden tudomány, ha praxison és tapasztaláson alapúl is, a' theoriához tartozik.

A' mondottakból világlik ki, 's rajtok alapúl a' külön gazdasági tanitóintézetek' hasznos és szükséges volta. De bébizonyitotta ezt már a' tapasztalás is. Mert olyas gazdák keletkeztek ki ez' intézetekből, kik az egyetemi gazdaságot tetemesen segitették elő; mert számos gazdasági tisztek képeztettek általok, kik az oekonomia' tettleges gyakorlására jóltevő befolyással voltak; 's elvégre a' gazdasági literatúra olyannyira növekedett általok, hogy csak rosz akarat vagy silány itélet mondhatja őket szükségteleneknek. De miután hasznukat és szükségüket kimutattuk, szólandunk belső elrendelésökről, hogy czéljoknak egészen megfelelhessenek.

(Folytatva lesz).

Gazdaság és Ipar az Egyesült Statusokban. II-dik czikkely.

Északamerikában rétségek teszik a' földek' nagyobb részét. A' fehér és piros lóherét (perjét, taraczkot), 's a' mezei komócsirt (phlaeum pratense) és a' tippant (agrostis stricta) találjuk itt közönségesen. A' rétségek, egyszeri bevetés után, harmincz, negyven esztendeig is jó erőben maradnak.

Egy acre rétség kivántatik egy ökörnek, 's két acre egy tehénnek tartására. *) Egy pár ökör 70—80 dollárba, egy pár ló 120 dollárba **) kerül. A' tanya közönségesen 100—120 acreból áll, 's ezekből 30—40 acre erdőség. Két ökör, két ló és két béres, ezekből áll az egész személyzet. A' béresnek körülbelől 12 dollár jár egy hónapra, tartással. Aratáskor napszámosak fogadtatnak, napjáért egy egy 10—12 shillinggel: egy jó kaszáló három acron is általesik napjában, de ilyesek még is ritkán találtatnak.

Egy acre mivelt földnek árra 40—60 dollár. Pensylvaniában rendesen csak lágyabb fajait termesztik a' gabonának; kemény gabonát itt nem igen vetnek. ***) Rozs, árpa, kukoricza a' rendes termesztékek. A' tatárkát gazdagok és szegények egyiránt kedvelik, de az amerikainak konyhájában ezt nem használják

*) Egy acre 281 négyszeg bécsi öl.
**) Dollár, elrontott tallér szó.
***) Kemény gabonának mondja a' franczia a' búzát, lágynak a' többi fajokat. Szerk.

százfélére, mint az oroszéban. A' burgonyának igen jeles fajai némileg hátráltatták a' gabonafajok' mívelését. Az amerikai ily rendben szokott vetni: először kukoriczát és lóherét vagy más takarmányfélét; tavasszal reá árpát; 's búzát összel; általjában búzát csak oly földbe vet itt a' jó gazda, melyet javithat, trágyázhat; tavasszal aztán lóherét 's egyéb fűnövényeket.

Ezutáni tavasszal nyers gipsz hintetik a' földekre, minek igen jeles következményei vannak; aztán három évig nyugszik a' föld, 's legelőül szolgál. A' második rendsor' elő-fordultával, szántásközben oltott mész elegyíttetik a' föld közé; a' folytonos aratások által megsoványodott földek igy megifjulnak ismét.

A' lovaknak, ökröknek és juhoknak jobb fajtái Angliából hozattak az egyesült státusokba, 's elvegyülvén a' honbeliekkel, új, hasznos fajták származtak volt. — A' merinojuhok tetemesen öregbitették az éjszakamerikai földbirtokosok' gazdagságát. 1803ban Mease dr. 4 merinót hozatott Spanyolországból, egész New-Yorkban és Connecticutban akkor csak 2 találtatott. — Az éghajlat 's a' hegyes vidék épen nékik valóknak találtattak. Számuk kevés év alatt hihetetlenül növekedett, 's már most oly gyapjút adnak, főkép a' nyúgoti tartományheliek, melynek, — szépséget mi illeti — nincsen párja Európában. Csak maga a' washingtoni kerület két millio font gyapjút hord ki évenkint. Mindenféle elegyitések próbáltattak, mert a' tiszta merinók elfajulnak, fajitva pedig a' szász félékkel, dicső gyapjút adnak. Legjobb fajtának mindazonáltal tartatik az, mely a' blackwell nevü angol fajnak a' szélesfarku túnisivali fajtitásából származik.

Az egyesült státusoknak jelenleg vagy 20 millio juha van 's ezek évenkint legalább is 50 millio font gyapjút adnak. Fontját 40 centtel számitván *) 20 millio dollárt ér e' tömeg, 's feldolgozva, 40 milliót. **)

Lowel, 26 mérföldnyire Bostontól, typusa az éjszakamerikai kézműködésnek. Hány város kevélykedik iparával Európában, 's vajmi megette áll a' kis Lowelnek. Tiz éve sivatag volt itt minden és puszta, most középpontja a' kereskedésnek és iparnak. Ez a' Lowel csodája az amerikai polgárosulásnak, a' maga hutáival, vizrohamaival és szorgalmas népességével. Kézműködési tőkepénze 7,000,000 dollárra tétetik. Ebben a' mezővárosban nagyszerü posztó — szőnyeg — és pamutgyárok vannak; vannak gyárteremek is erőmivek' készitésére. A' kézmivesek jobbára fiatal leánykák, számuk vagy 5000; a' legények' száma körülbelől 1500. Hihetetlen, mennyi gyapjúanyag készül itt évenkint, 's mintegy 12,000,000 font pamut dolgoztatik fel; egyéb itt készitett anyagok' nevezetes mennyiségét nem is emlitvén.

Igy növekedik, igy dicsőül minden e' boldog földön. Mert az Egyesület' mindenik pontján gazdálkodás uralkodik, rend és munkásság!

Zala Vármegye' Kapornaki Járása, 's Nagy Kanisa' vidéke. Valamint a' tavali, úgy az idei fonnyasztó szárazság' daczára is, hálá az egeknek! terméseinkre nézve, a' Kémlőben panaszokkal sovárgó más sok Vidékieknél szerencsésebbek vagyunk; takarulásunknak végzetét jobbadára látjuk, közelgető szüretünknek pedig jó formán elképzelhetjük bor' mennyiségét. Búzáink tiszták, konkoly és üszög nélküliek; keresztje 21 kévé-

*) 100 cent tesz egy dollárt, 's egy dollár 2 fr. 8 kr., p. p.

**) meg kell jegyezni, hogy feldolgozva épen két annyit. Szerk.

vel az itteni szokás szerént, a' föld minemüségéhez képest több, 's néhol valamivel kevesebbet ád, mint szinte tavaszbuzánk is. Az őszi rozs, minthogy a' májusi fagy, kivált a' korán vetettekben itt ott különbözőképen rombolt, kevesebbet, többet adott; a' közlő több, és távolabbi jószágokon tett hivatalos próbái közt lelt olyan fogyottakat, melyekből 15—20 kereszt is alig ½ p. mérőt, ellenben olyakat, melyek' keresztje ½—¾ 1. p. mérőt, 's nehány iczével többet is adott; tavaszi rozs általjában megadta mérejét. Árpa, őszi, tavaszi 1¾, Zab 1¾—1¾ p. mérőt. Őszi repczénk, több veszélyei mellett, p. mérő vetés után 13 p. m. lett. A' korai kender jó, szinte a' köles is, hajdinánk úgy szólva semmi, kukoriczánk, kolompérunk a' tavalyi termésnek a' fele, néhol a' tavalyihoz hasonló. Káposztánk nem ugyan egyébkori nagyságu, de meglehetős mennyiségben termett. Dinnyénk több, kevesebb volt. Szénát, valamint szalmás gabonát is sok nagyobb birtokuaknál számosabban, de a' kisebb kiterjedésű gazdák' csűreiben is látni nem ujság a' tavalyi termésből; az idén pedig szalmára néhol több, néhol a' tavalyihoz alkalmasint közelít a' keresztek' száma; igy az anya széna is; sarjunk azonban csak felényi takarodott mint tavaly; mind a' mellett a' N. Kanisai piaczon naponként láthatni egy meglehetősen rakott két ökrös szekér szénát 6. 7. váltó forinton árulva. Szalmánk elég lesz, szemre pedig, ha csak fél mérőre vesszük is, egyre másra, a' fagyhoz képest keresztjét a' gabonának, még sem reménylhetünk a' mostaninál igen nagyobb árt. Szőlő hegyeinken hasonlóul darabiag járván a' fagy, néhol egészen, máshol felire, sőt csak egy részben rontotta meg, 's láthatni egész hegyhátot, fordulatot, hol épen csekély kárt okozott, mint a' szőlő úgy gyümölcsre nézve is; de általjában csakugyan nagy a' pusztitás egészben, 's még is tavalyi bort 4 f. 1834-kit 8 fton v. cz. mindenütt kaphatni. Hasonlóképen áll a' gabona' ára is a' N. Kanisai piaczon, mely Somogy és Zala vármegyék' nagy vidékeinek áruló helye: tiszta buzának kilája 3—3½—4 f. rozs 2 f.—2 fr. 15 kr.—árpa 2 f. 15 kr. zab 1 f. 24. kr. kukoricza szemes 3 f. 30 kr.—káposztának száza 6—7 f.—szilva pálinkának akója 25½ f. gubacs' mázsája ó, 13 f. 45 kr. új, 12 f. 30 kr.—nyers repcze olaj 45 f. mázsája—tisztitott (rafinirt) 70 fr.—

Marháink, birkáink, sertéseink, jóllehet legelőinket a' lankasztó forróság leperzselte, forrásaink, kútaink kiapadoztak, ép, 's egészségesek; — cholerát az emberekre, százrétű paczal dögvészt marháinkra nézve még mindeddig csak félelmes neveikről isméri e' vidék, bátor már többször dühösködve közelgetett hozzánk Balaton mellől, de Somogyból is. —

Gyapjú nyirésünk középszerűnél jobb volt, az egy nyirésű jobb fajú birkák ínyekszerinti ùsztatás, 's mosattatás után a' vevők' sáfárjainak, általjában 1¾ fontot bárányok ¾ fontot adtak csak, pedig birkáink legjobb téli tartásuk mellett; — gyapjú' ára 120—130 f. pengőben.

Méheink hiányosan rajoztak, több harmadánál meddőn maradott, a' sok virágzott fák, füvek' elfagyása mellett, még is meglehetősen mézeltek, mázsája a' sonkolyos méznek 30 fr. v. cz.

A' vetéssel jó előre haladtak gazdáink, 's mint látszik, az elnem vethetés' aggodalmát az idő elszélesztette; múlt hónap' közepén volt jó eső, ennek 3án ismét, és egyre borong, fölhőzik, pedig már most csak az egész nyáron szomjkorságban sovárgott patakmalmaink ohajtják, melyeknek víz szűke miatt, két napi járásnyiról is kéntelenittettünk murai és drávai malmokhoz fuvarozni.

Felszólítás.

Többféle a' természeti tudomány' (physica) elvei' útasitasa szerinti okoskodásait hallottam többeknek, kik vélem együtt probálgatták csak hasonlitólag is okát adni a' mult májusi fagy' oly nagy különbségű hatásának. Ugyan azon egy gazdaságban, egyforma táblában, két háromféle nagyobb kisebb fagyást tapasztaltunk, néhol csak egy dűlő úton túli mező bántatlan, az inneni egészen tőnkre téve lett; más hol egy ugyan azon fekvésű oldalon, dombon egyenesen fagyott el minden, ismét odébb hasonló fekvésű olyanokon maradott; — néhol az egészen alantabb laptérséget forrázta — máshol épen ilyet nem rontott. A' szilvás, gyümölcsös kertek, makk 's vad gyümölcsöt termett erdőkben azon egy kelet éjszakra fekvőkön, máshol nyúgotra hajlókon pörkölt mindent, ismét odébb ilyeneken több, kevesebbet meghagyott; nálunk egy nyugot éjszaki dombon lévő 300 akót termett szilváskert' fái alig birták a' szilvát; más ugyan azon menetelben hasonló fekvésen mind lehúlt, valamint ellenben kelet éjszakra fekvő szilvásainkban, egyik megtartván többet 200 akónál, másik ugyan azon lapályon három fertály óra meszeségre, egy szemig lehullott, 's a' mi csekély maradott is a' fákon, utóbb elférgesülve időnek előtte semmivé tétetett. Ez tapasztaltatott az erdőkre nézve is általjában, mint szinte a' nemesitett gyümölcsös kertjeinkben: — egy helyett a' szabad levegőnek kitétetve makk, szelid, és vad gyümölcs, más hol a' dombok, 's sürűségtől oltalmazottakban maradott meg jobban; 's e' szerént néhol, mint tavaly, 's több is, néhol pedig se' gyümölcs se' makk épenséggel sem lett — általjában gubacs kevés, mivel a' tölgyesek, bikkesek elfagytak; cser-csoport makk, gesztenye pedig itt ott, szinte mint tavaly termett ez idén is. Az erdőkről mondottak állanak a' szőlök' magasabb, és alantabb helyheztetésökre nézve is: sőt ugyan azon egy fordúlaton, egy 's hasonló fekvésű hegy hátakon, de mi több, azon egy szőlőben külömbözőképen dúlt a' zalámboló fagyvész. Mi lehet ennek oka? 's hogy lehetne phyisicai elvek szerint ezen különös tüneményt bizonyos valódisághoz leginkább közelitőleg kifejteni? a'sok oldalúságú vélemények után szivesen vennék gazdáink, ha valaki ez iránt kielégitő világositást nyújtana Kémlőnkben.

Új valami e' vidékben: — Nagy Kanisai Lövenstein Móricz izraëlita kereskedő, ki évenként 5000 mázsa gyapjúnak vevője, és szállítója, a' Kémlő' 3ik számában országosan emeltetni kivánt gyapjú osztályzó ház' gépelyét, egy nagy raktára' felső emeletében már felállította az idén, melyhez Bécsből 15 ahoz értő asszonyi személyeket hozatván, tiz hónapig foglalatoskodtatja, 's egyszer'smind 100 e' városbeli leánykákat fogadván fel, a' heverésből pénzkeresésre, utóbb őket ezen czélra fordítani hasznos szándéka.

N. Kanizsa magyar-utczájában épen gabonahordás közben véletlenül tűz támadván 35 házat tett hamuvá, azolta is már két ízben volt gyúladás, de elnyomatott rögtön. Zala Egerszegen szinte nem régiben támadott tűz, 's leégett öt ház. Ezeket nézve, valóban szükségesnek állitjuk a' Kémlő' 18dik 's 24dik számaiban kivánt tűz kármentői intézetek' nyilatkozását az ott érdekeltekre nézve; mert valóban szükség volna a' Közönséget felvilágositani, mind a' balitéletek' eltávoztatása, mind a' befizetők' értesitése végett: különben ilyes hijány nélkül csak az ellenök forrongó gyanút éltetendik. *Szilágyi József.*

Horvátország.

Szlanyán, October' 1. 1836. — Minekutána minden termesztmény csak nem bétaka-

rittatott, mint valót irhatom, hogy itt a' Dráva' vidékin Horvatországnak, szalmában az őszi gabonából általjában bőv termése volt, szemet ugyan nem ád oly bőven, mint a' tavalyi termés, de még is a' középszerűnél többet. Annak okáért a' gabona ára még semmit sem emelkedett, hanem valamint aratás előtt, úgy most is a' búzának kilája (tulajdonságához képest) 4 forinttól fogva 5 forintig, a' rozsé pedig 2 ft. váltóban. A' tavaszi; árpa- és zab termés sokkal roszabb, mint az őszi gabonáé, még sem kerestetik; úgy hogy minden szűk termés mellett sem lehet drágábban eladni, mint az árpát 1 ft. 45 kr. zabot 1 f. 30 kron v. cz. Oka az, hogy a' szomszéd Stájerország, hová ekkoráig termesztményünk vitetni szokott, ez idén mindenfélében bőv terméssel vagyon megáldva. —

A' kukoricza noha számára nézve jónak mutatkozott, ezen vidéken, mely néki hazája, a' szokott mennyiségnek csak felét alig termette, mire nézve ugy felugrott az ára, hogy a' tavalyi szép kukoriczának p. mérőjét 4 f. 15 kr. örömest megveszik, annyival is inkább, minthogy makk, mely a' kukoriczát pótolná, ezen a' vidéken semmi sem termett.

Az időjárás általjában száraz volt, de még is annyi harmat forma esőnk volt közben, hogy anya szénánk elegendő, sarjú a' közönséges termésnek fele termett, és így szalmánk is elegendő lévén, senki sincs aggodalomban, hogy mivel teleltesse barmait.

Marháink még eddig egészségesek, nem is hallani egyéb marhadögről, mint Zágráb vármegyében a' Szutla folyó' mellékin lévő helységekből, a' hol a' nyelv alatt kelni szokott fene oly hirtelen öldösi őket, hogy a' melyik megbetegszik, ha azonnal segedelmet nem nyer, 4 óra alatt elvesz.

A' Méhek oly keveset és későn rajoztak, hogy a' legjobb méhész gazdák is alig adhatnak el mézet; szokott számu anya méhet pedig senki sem hagyhat, mert az öreg méhekhez sem lehet bizni, hogy kiteleljenek, azért a' méznek mázsáját 40—45 f. v. cz. vásárolják.

Szőlőhegyeinknek egy része elfagyott, ugyan azért az ilyenek kevéstermést igérnek, de a' mely hegyek a' Drávától messzebb fekűsznek, azokon semmi sem fagyott el, és azért rajtok igen bőv szűretet reménylenek, 's minthogy e' részből is a' szomszéd Stájerország olyan szerencsés, hogy nálok a' Májusi fagy semmi kárt sem okozott, olyan bőv termést várnak, hogy a' mi boraink ellen felállított zárok nem fognak enyhittetni; azért noha jó bort reménylünk, mert szőlőfürtjeink (mellyeket 10ik Octoberben általjában szedni kezdenek) jól megérettek, nevezetes felszökken'sét az árának nem reményljük.

A' vetéseket már két hét előtt elkezdettük, 's minthogy a' tartós jó időben folyvást dolgozhatunk, nagyobb részben elvégeztük, a' korábbi vetések, minthogy két szép esőnk volt ez idő alatt szépen kizöldültek. —

M a k ó, September 30kán. — Az ősz kezdete, Csanádban mássa a' tavasz- és az egész nyárnak; jót a' gazdaság, és ipar' ágainak legkisebbikéről sem mondhatni, szomorított pedig, az előbbinek ellentétel gyanánt minden oldalról. — Szüret a' mi szőlős kertjeinkben az idén nem volt — e' végre ritka ember vitt hordókat szőlőjébe, minthogy arra szükség nem volt. — A' legtöbb egy, két kosárba haza hozta egész termését — a' tized az uradalomnak szőlő fürtökben adatott, mustban pedig csak említést is alig érdemlő csekélység.

Az őszi vetéshez már egész erővel hozzá fogott a' földmivelő — 's a' szegénység zsákjait végképen kiürítve vetette porba, és száraz rögök közé jövendő szomorú reménységének magvait — az őszi búzát. — Repcze mind

a' mellett, hogy a' közelebbi nehány esztendők mostohaságai minden fáradsági jutalmát megfosztották a' mezeigazdának, még is az idén is sokfelé, és nagy mennyiségben vettetett. — Vagynak helyek, hol az, kevés folytonkinti harmat-esők miatt szépen ki is kelt — de nem lévén a' földnek belső nedvessége, midőn az tulajdonosát már kedves reménységgel biztatá, a' folyvást tartó hőség miatt egyszerre elfonnyadt, és kiszáradt — így azok biztatják magokat még némi kis reménnyel, a' kiké az égető szárazság miatt ki nem kelhetett. — Azonban a' már két éjjel időközben mutatkozott fagyok szomorúan gyaníttatják, hogy az idei őszi repczék is, eme' vevőben soha sem fogyatkozó gazdasági növény — a' tavalyi sorsára jut, főképen, ha a' tél oly száraz fagyakkal fog beállani, mint a' hogy' az idő megindúlt.

E l e g y.

A' manchesteri természettudományi társaság' museumában van egy 62 esztendeig élt lónak koponyája. A' szegény pára hajókat húzott telyes életében Manchester' csatornáinak hosszában.

Baric úr Hágából érdekes tudósitást küldött be a' tudományok' párisi akademiájának egy villámütött hársfa' rendkivüli növekedéséről. A' villám a' fa' koronájáról ütött le egykét ágat, 's lecsapván a' tő' éjszaki oldalának hosszában, a' nélkül hogy héját megsértette volna, gyökereinél két koczkalábnyi földtömeget felforgatott. A' fának akkori átmérője — Júliusban — 12 újnyi, 's az utána való esztendő' aprilisában már 24 újnyi volt, pedig a' körülte álló fák legkevésbé sem változtak meg. Nedvei annyira növekedtek volt, hogy, a' héjat átszakasztván, kicsurgott belőle a' viz.

Lakanal úr törekedésében, a' szőlő — és olajfamivelést az egyesült státusokban honositani, nem boldogúlt. Kentukyban a' többféle földfajokba ültetett venyigék' fürtjei elszáradtak, mielőtt megértek volna; 's nedvők azonnal eczetté változott által. Az olajfa' gyümölcsei egyszer sem értek meg.

Azon kősziklák, melyek a' görög Archipelagus' Santorinü tengeröbliben lassankint a' viztükör' felébe emelkedtek, oly sebten növekednek, hogy további hasonló előhaladás' esetében, kevés év múlva, szigetnek fognak neveztethetni. A' vizalatti vulkánt már kiégettnek vélik, de a' sziklák azt gyanittatják, hogy a' közelebb lefolyt években is nem volt kitörések' hijával a' vulkán.

Archangelben ezelőtt száz esztendővel épitették az első hadi hajót. Oroszország' rendkivüli növekedésének tanúságául hozzuk fel itt, hogy azolta Archangelben épittetett: 54 línia hajó 74 álgyúval, 84 liniahajó 60 álgyúval, 14 líniahajó 54 álgyúval; 70 fregatta; 4 slopp; 22 szállítási hajó; 5 brigg; 3 schoner; 98 schalupp, 's így összesen 350 tengeri hajó.

H i r d e t é s.

T. Zala vármegyében N. Kanizsától fél óra távolságban fekvő Palíni gazdaságban 1,600. birka kiteleltetése ajánltatik. Értekezhetni levél által is az uraság, vagy ottani tisztségével.

PÉNZKELET October' 10kén 1836: Status kötelezvény — 5 pCtes = $103\frac{1}{8}$; — 4 pCtes = $100\frac{1}{8}$; — 3 pCtes = $74\frac{1}{8}$; — Bécsi Bankköt. $2\frac{1}{2}$ pCtes = $65\frac{7}{10}$; — Bankrészvény = 1346 ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

31. Szám
PESTEN
Szombat
Octob. 15kén
1836.

Hetenkint kétszer
felevi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden csász. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkesztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

Birkák' mosása agyag' segítségével.

(Brosche és Treitl szerint).

A' mosandó gyapjú' tisztasága függ:

1) A' víz' minőségétől, mellyel mosatik.

2) A' mosás' módjától.

3) A' gyapjú' természetétől, mely néha a' vízen kivűl még más hozzá teendő szereket is kiván, hogy tiszta legyen, a' milyen itt az agyag, melyről alább szó leszen.

Vannak olyan juhfajok, melyeknek gyapjúja nagyon sok felolvasztható zsírt vagyis olajt foglal magában; mely a' gyapjúfürtök' végeiben csoportosan szokott összegyűlni, 's melytől a' gyapjú' külső színe feketévé lesz, és a' por' szünteleni hozzájárúlásával mintegy fekete kéreggel van bevonva.

Ilyen csoportos gyapjú, zsíros részeinek nehéz felolvaszthatósága miatt, nem veszi be magába a' vizet, bár mely jó és felolvasztó természetű legyen is az.

Ugyan ilyen állapotban vóltak már több esztendők olta azon nevezetes, és kivált jelenleg igen híres eredeti spanyol júhnyájak a' cs. kir. Mannersdorfi uradalomban, Ausztriában, melyeknek kétségen kivűl egész alapját köszöni Ausztria juhnyájai' első nemesítésének.

Minden kitelhető módot követtek el ott, és sokszor nagyon költséges módokat is, a' gyapjú' mosásában, 's tisztításában, hogy az a' vevők előtt ezen részről is tetszős legyen, de mind sikeretlenül.

A' mostani főigazgatója ezen uradalmaknak mindazonáltal nem nyúgodott mind addig, míg ezen hiba' elhárítására valamely sikeres orvosság fel nem találtatott. Ennélfogva annyira meg is javúlt itt a' juhmosás a' gyapjú' tisztúlása' tekintetéből, hogy majd csak nem tökéletesen kielégíti már az ebbéli kivánságot.

Ezen mosásban agyag vétetik segítő eszközül mosó szernek, a' vízen kivűl. Hogy pedig az agyag erre alkalmatos legyen, nagyon tisztának, az az, minden vasrozsdától és homoktól szabadnak kell lennie, sőt még meszet is csak keveset (legfeljebb 8 századrészt) foglalhat magában. — Egy ilyen agyag, természeti vonzó ereje által, a' gyapjúhoz ragadott minden piszkot magához szív, ha elegendő mennyiségben vízben felolvasztatik, és a' gyapjúval közösűlésbe hozatik.

E' végre vetetik két mázsa a' fejebb le-

írt agyagból, megszáríttatik egy kevéssé a' napon, és belé kevertetik apródonkint hat akó vízbe, mely előbb mintegy 12—20 grádusnyiig Reaumur szerint meglangyúlni hagyatott, úgy hogy ezen vízzel együtt sűrű lúgot formáljon. E' lúgba aztán bémártatnak a' juhok, és mind addig hagyatnak benne, míg az agyag a' gyapjú' mocskát jól által nem járta, és azzal egyesülésbe nem állott. Ugyan e' végre szétkell választani gyengéden imitt amott a' gyapjút, és forgatni kell gyakrabban a' juhot, hogy az agyagos víz mindenhova annál czélarányosabban béhathasson. A' gyapjú' minden nyomását és dörzsölését mindazáltal szorgalmatosan el kell kerűlni, hogy természeti jó tulajdonságában megmaradjon.

Minekutána észrevehetni már a' mocsok' feloszlatását és az agyaggali összevegyülését, a' mi némely állatnál már 20—30 minutában, de másoknál csak egy órában történik, ki kell venni a' juhokat az agyaglúgból, és meg kell azokat mosni, egy kis pihenés után, kézzel, tiszta folyó vízben. De itt is el kell kerűlni minden nyomást vagy dörzsölést, mivel különben az történik, mit a' latin példabeszéd mond: Incidit in scyllam, qui vult vitare charybdim. Elkerűljük ugyan a' tisztátalan mosást, de mosás által rontjuk meg a' gyapjút.

A' mocsok ezen mosásmód által egészen elháríttatik a' gyapjúból, és a' gyapjú mind a' mellett megtartja a' selymességét, fényességét, és formáját; de jövedelmes-e ezen mosásmód? az még eddig kérdés alatt van, mivel nagyobb költséget, sok idővesztést, és nevezetes fogyást okoz a' gyapjúban nyomatékjára nézve.

Mivel azonban hihető, hogy egyfelől további gondolkozás által kisebbíteni lehet majd ezen mosás' módjának eddigi szükséges költségét, másfelől pedig azt lehet várni, hogy többen keresik majd ezután, és nagyobb árron is megveszik mint eddig a' gyapjút, minthogy a' kereskedő bizonyosan csak a' tiszta gyapjút veszi, és a' mocsokért semmitsem ád; hihető az is, hogy ez a' módja a' gyapjúmosásnak, kereskedési, 's következőleg jövedelmi tekintetből is, szintúgy fogja magát ajánlani jövendőben. *) —

Bank.

(Folytatás).

Azonkivűl, hogy a' bankok által a' pénz' általszállítása viszonylag csekély tőkepénz' segédével történhetik meg, egyszersmind tetemesen egyszerűittetik maga az átszállítás azáltal, hogy papiros, pénz gyanánt fogadtatik el. Távol esnénk kiszegzett czélunktól, ha itt azon részletekbe akarnánk bocsátkozni, melyek a' papirospénz' behozását magok után vonták; csak azt mondhatjuk itt, hogy a' társasági állapot' kifejlése szolgált volt okúl. — Midőn az országlások a' szerződések' és követelések' fenntartására elégséges hatalmat és bélátást szerzettek magoknak, azok, kik kötelezvényekkel bírtak volt másoktól, követeléseiket meg' másokra átruházhatták, kiknek ők tartoztak; 's ha e' kötelezvények' alúlirottai biztos fizetők voltak, ilyes átruházás készfizetés gyanánt el is fogadtatott. E' kötelezvények' hosszabb vagy rövidebb keringése alkalmul szolgált annak be-

*) Hogy az agyagos vizzel való mosás, a' mocskot kiviszi, tagadhatlan: — de az is bizonyos, hogy ha a' fentajánlott mód szerint kevertetik az agyag, az oly nagy mennyiség lesz, mely kérdésben hagyja, ha valljon nem visz é ki több olyan állató részt a' gyapjúból, mely a' gyapjú' feldolgozásakor szükségképen megkivántató? — Ennélfogva mivel tudva van, hogy gazdatársaink közűl e' módot többen próbálták, kedvesen vennők ha e' tárgybani tapasztalásaikat, melyek az előadottnál czélirányosbbak, 's elfogadhatóbbak, közzé tétel végett, velünk közleni méltóztatnának. Szerk.

látására, hogy mindnyájokra nézve hasznos fogna lenni, ha ilyes oklevelek készpénz gyanánt keletbe jönének, 's ekkép eredtek a' banknoták.

Egy az ügyben részt vevő, példának okáért, kinek vagyonosságába és becsületébe bízhatni, 's ki, tesszük, 50,000 frt. akarna kölcsönözni, már most jót áll minden váltó leveléért, 's kifizeti, mihelyest kivántatik. Ezáltal 's mennél tovább ilyes papiros, azon bízodalomnál fogva, melyet alúlirotta érdemelt magának, kész pénz gyanánt forgásban marad, annál tovább kamatol is birtokosának 's hasznát is veszi, mintha csak kész pénz volna.

A' bankír, ha banknotákat ád ki, mintegy pénzt teremt hitele által, 's míg papirosai közkezekben forognak, szép hasznát veszi a' papirosok' természetesen kamatoló összes summájának. Banknoták úgy maradnak forgásban, ha kiki elfogadja őket azon bízodalomnál fogva, melyben a' kiadó bank részesül; ha ezt elvesztené, több banknotákat már nem adhatna ki, mert nincs ki őket elfogadná, 's a' kiadottak is fizetés fejébe meg' hozzá visszakerülnének.

Igen nehéz, a' hamis vagy hamisított banknoták' kiadását akadályozni. Több próbák tétettek e' czélra, de ezek csak azon következményre vezéttek, hogy talán lehetetlen olyas papirosjegyet készíteni, melyet utánozhi ne lehessen. *)

Ha a' bank csak annyi bankjegyeket adna ki, mennyi az arany és ezüst készpénzének értéke, természetesen hasznát épen nem látná. De ha jó hitellel bir, akkor a' kiadott papirosoknak harmad, negyed vagy ötöd része kész pénzben, elégséges ügyének vitelére, 's nyeresége a' többinek kamatoltatásából ered.—

A' legrégiebb országos bank a' velenczei. Anderson 1157ben alapítottnak mondja. Fennállott 1797ig, midőn a' politikai fordúlatok, annyi egyéb' kiséretében néki is véget vetettek.

Az amsterdami bank eredett 1609ben, 's még most is fenn áll. Tőkepénze jelenleg 10 millio forint, 1000 forintnyi részvényekben. A' hollandi király egy millio forintig részvényese. Van egy elnöke 's öt igazgatója. Beváltásnál (discontirozásnál) kettőt von le százától.

Beckmann nevü kereskedő alapította 1619-ben a' hamburgi bankot.

A' minden bankok' legjelesbike, az, melynek ügyei a' világ' két hemisphaeriumára egyiránt terjednek ki, az angol bank. Első tervét Paterson Vilmos készítette, 's 1695ben alapíttatott. Tőkepénzi zsengéje 1,200,000 font sterling volt, 's állott 12,000 részvényből; jelen tőkéje 14,550,000 f. st. — Az angol bank parliamenti végezet' következésében állott fel, 's egy kormányzóra és 24 igazgatóra bizatott.

Fennállása olta, másodfél századon keresztül, több crisisen ment által, melyek lételét és hitelét ismételve fenyegették. Midőn a' praetendens 1745ben Londonnak tartott, végkép felbomlik, ha a' közügy' szeretete nemes elszánásra nem birja a' londoni kereskedőket. Utóbb, 1794ben, midőn Nagy Britannia' költségein folyt egy részről a' háború, 's ez által a' bank' cassái, örök béváltás által, pénzöktől jóformán elestek, bankjegyei már csak veszteség mellett fogadtattak el kereskedési ügyekben, 's részvényeinek börze-értéke is tetemesen lejebb szállott; 's midőn 1797ben Irland is lángban állott, béváltás fejébe banknotákat banknotákra hoztak. A' tisztviselők nem győzték a' munkát, 's a' tartaléktőke már fogytán volt.

(Folytatva lesz).

*) Angliában az egy font sterling értékü bankjegyek azon valóban humánus czélból töröltettek el, hogy a' hamisításnak, 's az evvel járó halálos büntetésnek némi határ szabassék.

A' sopronyi gőzmalomról.

Előttünk ismeretlen kéztől, e' tárgyban, Budáról az itt következő levelet vettük:

„Tisztelt szerkeztő úr!

Osztakozván tisztelt szerkeztő úrnak azon panaszában, hogy a' sopronyi gőzmalomvállalatról a' társaság' felállása után nyolcz hónappal, és pedig külföldi újságból kéntelen tudósitását venni, addig is, míg tisztelt szerkeztő úr' felszólitására hivatalos tudósitás érkezend, egy a' hely' szinén volt' vallomása után e' következendőkkel szolgálhatok:

A' gőzmalomra öt esztendőrei szabaditék egy Sopronyban lakozó németalföldi születésü (mint mondják) szeszégető által eszközöltetett ki, és szerződés mellett Rupprecht úrnak, a' sopronyi czukorraffineria' birtokosának adatott által, ki részvények' útján alapitotta a' malmot egy fördőházzal egyetemben. Áll pedig a' malom a' város' falaitól nem messze, azon út mellett, mely a' vasút' felállitása után, minthogy Sopronyból a' brenbergi kőszénbányába vezet, nevezetes szerepet fog játszani. Az erőműhöz és fördőhöz szükséges viz három közönséges kútból nyeretik, 's ezek talán a' vállalat' terjedése után artezi kutakkal fognak felváltatni. A' gépely, értesitőm szerint, nem 9, hanem 16 lóerővel bir, 's nem 2, hanem 4 kereket hajt. A' fördő, mely egy ezen czélra újlag elrendelt emeletes házból alakult, kocsiút által választatik el a' malomtól, 's már ennek felállitása előtt használtatott a' viznek külön melegitésével; most pedig a' viz az erőműről lehulló gőz által melegíttetik. Ezen gőz a' föld 's illetőleg az út alatt vezettetik át. A' fördő csinosan és czélszerüen rendeltetett el, az első emeletben réz 's föld szint fakádakkal, egy angol modorban ültetett kertecskével. A' részvényeknek 25 procentuma is alig kivántatott meg e' kettős vállalat' létesitésére.“

Közöltettek velünk a' társaság szabályai is, melyeknek eredetije német, 's mi őket talán egy külön czikkely' szövetében, fő pontjaikban közleni fogjuk.

Gőzhajózás az Oczeánon.

Europa' minden folyamai, melyeken gőzhajókat használhatni, már most birnak is velök csak nem kivétel nélkül. Gőzhajói vannak a' Dunának, Rajnának, Loirenak, Rhonenak, Garonnak, Saonenak, Guadalquivirnak 's az alsóbb Maasnak. Gőzhajók vannak a' genfi, neufchateli és bieli tavakon is. A' dunai gőzhajók' száma: 7 Árpád, a' 80 lóerejü most készül az óbudai hajógyárban. A' franczia folyamokon lévők' száma 82re megy; kicsinyek jobbára. Az egyesült státusok' folyamain, öblein és tavain van: 386. Franczia országban a' tengeri erő bir még 18 gőzönyt, melyek rendes szolgálatot tesznek; hatot, melyek készülőfélben vannak, 's három hurczdereglyét. Az angol királyi tengeri erő bír 25tel, 's ugyan annyival az angol posták is. Ha majdan a' franczia posták' gőzönyei is rendben lesznek, 52 gőzhajója leszen a' földközi tengernek; ide nem számitván azokat, melyek a' hatalmasságok' ott ideig óráig megállapodott hadierőikhez tartoznak. A' gőzhajók tetemesen fogják megmásítani a' népeknek egymással viszonyait. Midőn az új világ teremtette a' közösülésnek e' nemét, Fulton' személyében először is megszolgálta azon jótéteményeket, miket vett volt az óvilágtól. De már most az a' kérdés: mint fogja majd a' gőzöny a' continenseket is szorosabban egymáshoz kapcsolni? a' gőzhajók ha bocsátkozhatnak-e és mikor, a' nagy oczeánra? Annyi erővel már birnak, hogy az atlanti tenger' legdühösebb vészeinek is daczolhatnak. A' földközi tengeren ritka 's nem tartós a' szélvész, de különben e' mindenünnen békorlátolt kis tengeren szint-

oly dühösök az èlemek, mint a' határtalan oczeánon. Egyébiránt a' gőzhajók ellentállottak 's ellentállanak naponkint az Oczeán' dühének ott is, hol az legveszedelmesebb szokott lenni. Calais és az angol part között már jó ideje hogy szolgálnak, pedig téli időben veszedelmes itt az átmenetel; szolgálatot tesznek a' szintoly veszedelmes Falmouth és Corunna vagy Lissabon közötti vonalon, szolgálatot London és Edinburg, Anglia és Irland között. Az oczeánon levő gőzhajók' száma jelenleg növekedik mindegyre. Ide való a' Falmouth és Lissabon 's a' Falmouth és Cadiz közötti vonal, 's ez utolsó Gibraltáron által Maltáig, Corfúig és Alexandriáig is terjed ki; ide valók a' londoni, havrei és rotterdami vonalok, Hamburgba. A' bálti tengeren vannak vonalok Pétérvárából Stockholmba, Rigába és Lübeckbe; továbbá a' Havreból Londonba, Southamptonba és Brightonba; a' Bordeauxból Liverpoolba; a' Boulogne — Calais — és Ostendéből Doverba és Londonba vezető vonalok; vannak gőzhajók Hull és Dünkirchen, Dünkirchen és Rotterdam, Antwerpen és London, Dieppe és Brighton között; vannak Weymouthban és Southamptonban Jerseynek és Guernseynek, 's innen St. Malónak. E' vonalokon kivül, melyek a' legrendesebbek, 's csak nem kivétel nélkül angol vállalatok, vannak mások is, melyek most készülnek vagy melyekhez most szabják a' tervet, 's ezek a' lissaboni és havrei partozat' jelesebb városai között fognak szolgálni. Amerikában New-York-és Norfolkból Charlestonba mennek a' gőzhajók, 's Bostonból Portlandba. Mind ezen vonalok ritkán eresztik el szem elől a' partozatot, 's minden negyed vagy ötöd nap' kikötnek és új kőszénnel látják el magokat. Nagyok és szépek, 's még is csak a' partok' hosszában szolgálnak. Vannak olyanok is, melyek ha javúlni fognak az útak a' szárazon, mit sok helytt reménylhetni, szolgálatukkal kéntelenek lesznek felhagyni. Lissabonból Bordeauxba csak azért megy tengeren az útas, és az árru, mert a' félsziget' útai fertelmesek, 's mert seregszámra megy rajtok a' zsivány. Ha itt vasútak találtatnának, vagy csak közönséges macadamisált útak, angol szorgalomszekerekkel 's jó rendőrséggel, ugyan kinek is jutna eszébe, Spanyolországból vagy Portugálból tengeren menni Franeziaországba?

A' nagy gőzhajózásnak magán az atlanti tengeren — nem partjain — eddigelé még alapját sem vetették meg. 1825ben Falmouthból elindult egy gőzhajó a' jó reménység' fokán által Keletindiába. Az Entreprise, így neveztetett a' gőzöny, Augustus' 16kán elindult Angliából, 's October' 13kán a' jó reménység' fokánál megérkezett. Nyolcz napi itt mulatás után, új kőszénhalmazzal ellátva, meg' folytatta útját, 's 47 nap alatt a' Ganges' torkolatjához ért. — Az Enterprise ez szerint 105 nap alatt 4000 lieut haladott meg. Vitorlás hajónak öt hónap kell ez út' megtételére. E' próbatétel nem ismételtetett. A' szerfelett sok kőszén, melyel megterhelni kellett a' hajót, visszaijesztette a' vállalkozókat, 's ők úgy vélekedtek, hogy a' Londonból vagy Falmouthból Calcuttába menő gőzöny, ha csak több ízben 's több helyen nem köt ki, a' számárai szükséges kőszénnél egyebet nem igen vihetne magával. Egy gőzöny a' földközi tengeren napjában 18 tonna kőszenet emészt meg, 's így tíz napra 180 tonnával kellene őt felkészíteni. Már pedig hajóváza 400, és erőmíve 160 tonnát nyom; 's miután a' vízösszeség, melyet helyéből kiszorít a' gőzöny, 's mely egy irányban áll a' rakteher' képességével, a' hajó' saját terhével egyetemben 789 tonnára megyen fel; innen az következik, hogy az útasok bútorostól, 's mindenestől csak 49 tonna nyomatékig mehetnének fel; életet, 's egyéb szük-

séges eszközöket ide nem is számítván. 5—6 napra szolgáló kőszénmennyiségnél többet így hát semmi esetre sem vehetnek fel, 's ez épen a' bökkenő, a' hosszasabb, 's folytonos gőzhajózásra nézve. Angol kereskedők jelenleg segíteni akarván e' bajon, új gőzönyöket építtetnek Liverpoolban, melyek az atlanti tenger' magasán szolgáljanak, 's annak jeléül, hogy merényök' sükeréről még csak nem is kétkednek, tizenkettőt gyáratnak egyszerre. E' gőzönyök hosszaságra, szélességre és mélységre nézve az eddigieket jóval felül haladni fogják. Vizet mintegy 2000 tonnát fognak kiszorítani, mi a' hajováz' nyomatékának levonása után teszen 1300 tonnát. Két erőművel 's 400 lóerővel fognak bírni. Ezen új, a' New-York és Liverpool közötti vónalra szánatott gőzönyökön, az erőmívek' nagyságánál fogva, mintegy 93 tonna kőszén kivántatik majd napjára. Teszem, hogy 22 napra készítik fel a' hajót, mi 15 napi útra elkerülhetetlenül szükséges, akkor csak maga az égészanyag 946 tonnát foglal el a' gőzöny' birhatásából. Az erőművek és üstök vagy 400 tonnát nyomhatnak, 's így a' felebb említett 1300 tonnát maga a' mozgó erőmív 's az ehhez megkivántatott anyag foglalják el; ha csak atlanti tenger közepére épen annyi kőszénnel nem akarnak bocsátkozni, mely épen csak a' szükségkép megkivántatott 15 napra elégséges. Majd meghalljuk, mi következményei lesznek e' merész próbatételnek. Tudományilag alkalmasint sikerülni fog, az az: egy Europa és Amerika közötti rendes gőzönyvonalnak problemája fel fog oldatni; de iparilag ha sükerül-é, az, mint láttuk, igen kétséges. E' gőzönyök még csak annyi teherrel sem rakathatnak meg, mennyivel a' vitorláspaquethajók, a' felkészítés költségei pedig jóval nagyobbak lesznek. Egy egy 1,500,000 frankba fog kerülni. A' folyó kiadások is tetemeseknek mondathatnak. A' vitorlás paquethajóhoz csak 20 ember kivántatik meg., a' gőzönyhöz majd legalább is 100. Maga a' kőszén annyiba fog kerülni, mennyibe 100 embernek' eltartatása. A' víz- és életmennyiség is nem keveset ró le a' tartalom' hasznavehetőségéből. Végre a' fennálló paquethajók' segédével amúgy is 18—22 nap alatt, 's így elég sebesen érhetni Amerikába. A' gőzönyök' éltetésére szükséges égésanyag ennélfogva, úgy látszik, a' gyakorlatban, hol a' kiadásokkal mérlegezik a' hasznot, akadályozni fogja a' gőzhajózás' alkalmazását nagyban. A' tudomány, mely egyébütt oly végtelen sokat igér, e' tekintetben nem igen bíztat bennünket. Jeles, a' dologhoz értő férfiak úgy vélekednek, hogy a' gőzerőmű már elérte a' tökélyesülés' azon pontját, melyet jelen alakjában elérni képes. De ellenben a' mechanikai erőt, mely a' kőszén' elégése közben kiszabaduló melegből kifejleszthető, egész összeségében alkalmazni még korán sem tudjuk.

(Folytatva lesz.)

Magyarország.

Veszprémi mezőföldről, Octob. 12. — Egy idő olta nem tevék jelentést; mert nem volt tárgyam, most sincs egyéb ama' tán örökös panasznál: hogy esőnk nincs. Szőlőinken egy csep bor sem termett. Kukoriczánk a' hol legjobb volt is, 5—8 zsákkal adott csutásan holdja, 's a' csuták oly rigyások, hogy 5 zsák is alig ád egy köböl (két pozs. mérő) szemet. — A' ki elrakott 10 zsák burgonyát: egy mércze ($\frac{1}{2}$ pozs. mérő) dió, és mogyoró nagyságu termést kapott. — Őszi és tavaszi vetéseink miképen fizettek légyen? kitünik abból, hogy egy velünk szomszéd Tolna vmegyei uradalomban, melynek termés mutatóit láttam, adott

egy pozs. mérő	búza	.	4	mérő	18	iczét.
„ „ „	rozs	.	6	„	36	„
„ „ „	árpa	.	4	„	—	„
„ „ „	zab	.	3	„	—	„

Itt nálunk adott a'

búza' kilája . .	5	mérő	69	iczét.
az őszi rozs kilája .	9	„	48	„
„ tav. rozsé	2	„	32	„
„ árpáé . . .	7	„	26	„
zabé	4	„	24	„

Fehérvármegye kebelében egy gazdaságon adott

a' búza' kilája .	4	„	60	„
a' tav. árpáé „ .	4	„	42	„
„ zabé „ .	2	„	50	„

's ehez képest ezen három helybéli termésről a' más időbeliekhez képest úgy itélhetünk, hogy termésünk alacsony középszerűségre ütött ki.

A' Balaton melléki hegyeken valamely csekély bortermés még is lett; mert egy kapás után $\frac{1}{2}$től 2 akóig csakugyan szürhettünk, 's mustunk nagyon jó. Balaton Füred körül 3 ezüst frton kel az újbor.

Mézünk nem lett kevesebb, mint tavaly. 18 pengő forinton kél mázsája.

Vetéseink a' száraz földben roszúl kelnek ki. Őszi repczénket a' balha emészti. Szarvas marháinkat a' dög tizedeli; de birkáink jó karban vagynak. Legnagyobb bajunk a' víz' szüke miatti nem örölhetés, sok helyen magok az emberek hajtják a' vízi malmok' külső kerekeit, az epegörcs is sok helyen dühöng körültünk.

Pest és vidéke, October' 14. — Mioly régen nem láttunk jó esőt, hogy hinni sem tudjuk azon híreket, melyek Hazánk' némely vidékeit esőbe áraszták. Boldogtalan vetéseink boldog esőözönre várnak.

Páris, Octob. 2án. — Dr. Bowring, parliamenti tag, 's az angol kormány által ide küldetett kereskedési biztos, tegnap kétszer is szólott volt gróf Duchatellel, küldetése' ügyében. Nevezetesen szó volt arról, mint kellessék Francziaországot és Angliát kereskedői tekintetben közelebb hozni egymáshoz, 's e' pont iránt kormányunk az angol követséggel fog majd folytatólag tanácskozni, mert dr. Bowring kevés idő múlva Marseillebe 's onnan Nápolyba fog utazni. De a' minister és biztos közlt szó volt azon nagyszerü vasútról is, mely majdan Londont, Párist és Brüsselt össze fogja kötni. Dr. Bowring titoknoka azon társaságnak, mely e' terv' létesitésével foglalatoskodik, 's az angol kormány igen élénk részt vesz benne. Gróf Duchatel oda nyilatkozott ki, hogy a' kamarák' legközelebbi ülésekor, nekik törvényczikkely fog ajánltatni, mely az idegen részvényeseket háború' 's ezáltal okozható kár' esetére biztosítsa; megigérte nem különben azt hogy angol mérnökök is fognak a' munkánál alkalmaztatni, kiknek e' tárgy körülti tapasztalásaik a' sükert biztosítsák. Az angol, franczia és belga küldöttségi tagok rövid idő mulva ülést fognak tartani e' tárgyban, 's a' külföldi részvények' kiadatásának időpontját meghatározni. Részvényeseknek csak szilárd characterü személyek, vagy ilyesek által ajánltattak fogadtatnak el, hogy eleje vétessék minden pénzlőzsérkedésnek.

Boroszló, Octob. 1én. — Ma kezdődik az őszi gyapjúvásár. Ez közönségesen csak árnyéka szokott lenni a' tavaszi vásárnak. A' gyapju' öszves mennyisége rendesen vagy 8000 mázsára megy fel, de ez úttal, úgy látszik, még csak annyira sem; részint azért, mert tavaszról kevés gyapjú maradott fenn, 's Gallicziából az ott kiütött marhadög miatt gyapjut béhozni tilos, 's részint azért is, mert kevésb nyiratott nálunk az idén, minthogy a' szárazság 's az evvel járó silány leggelő a' gyapjunövésre csak ugyan nem birhatott jó befolyással. Való, hogy több birkások

különben egynyiretü nyájaikat ez' ősszel is megnyiratták, kétségkivül használni akarván a' jelen jó conjuncturát, melynek állandóságához 's talán helytelenül, nem bíznak; de meglehet azért is, mert alacsony lévén a' gabonának árra, nem csekély pénzbajban vannak 's igy nyájaikban pillantatnyi segédet keresnek. — Jelenleg 4000 mázsa gyapjunál több nem találtatik a' vásáron, 's az is, mit még hozhatnának, minden esetre kevés leszen. Többen kivánságaik szerint adhatták el gyapjaikat, mert különben csak bévárták volna magát a' vásárt. A' vidéki kisebb vásárokon kevés az árrú, 's jobbára oly árron kel el, mint tavasszal.

J e n a, Sept. 24én. — Az üléseiket jelenleg itt tartó némettermészetvizsgálók' gyülése esztendőre Prágában fog tartatni.

B i a l a, Sept. — Az aratásnak végére jártunk szerencsésen, de csak árpa és zab feleltek meg a' gazdák' várakozásának. A gabonának árra felebb szökkent. Egy korecz búza 3 fr. rozs 1 fr 48 kr., zab 48 kr. p. p. Burgonya kevés termett, egy korecz már most is 48 kr. pengőben. A' széna' mázsájának árra 30—40 kr. A' kenderrel megelégedhetni. A' méznek árra 20—21 fr. faggyúnak 21 fr. 30 kr. — 22 frig. Gyapjukereskedésünk növekedik, 's miután gyapjuválasztó intézetet is alapitottunk, minden jót reménylünk iparunk' ez' ágára nézve.

E l e g y.

Engelhardt úr, dorpáti professor, volt az első, ki azon geognostikai viszonyoknál fogva, melyeket az Úralban tapasztalt volt, úgy vélekedett, hogy ott gyémántok is találtathatnának. Az orosz kormány' ebbeli nyomozgatásai mindazonáltal következmény nélkül maradtak. Szerencsésebb süker koronázta gróf Polie törekvéseit épen akkor tájban, midőn Humboldt Sándor utazott Oroszországban. Eddigelé 35 gyémánt találtatott, de a' kutatás' költségei 80,000 rubelre mentek fel.

Sibiriában egy hét pud. (280 font) nyomatéku amethist találtatott, a' legnagyobb azok közül, melyeket fajából ismerünk éjszakban. A' pétervári csak négy pudot nyom.

Bécsben is divatba jőnek a' tüzveszélyek. A' Jägerzeilben alig vették elejét a' dühös elemnek, midőn már is a' bástyán, a' Grabenen, 's a' St. Ulrichi külső városban jelenkezett; 's csak a' tüzoltó intézetek' pontosságának köszönhetni, hogy nem tetemes károkkal. A' Sievering melletti ismeretes kastély, az úgy nevezett Himmelen is a' lángok' prédájává lett.

A' kiknek tetszik, Kémlővel első számtól fogva szolgálhatunk.

PÉNZKELET October' 13kán 1836: Status kötelezvény — 5 pCtes = 103$\frac{1}{16}$; — 4pCtes = 100$\frac{1}{8}$; — 3 pCtes = 73$\frac{2}{3}\frac{1}{2}$; — Bécsi Bankköt. 2$\frac{1}{2}$ pCtes = 65$\frac{5}{8}$; — 2 pCtes = 53$\frac{3}{4}$; — Bankrészvény = 1351$\frac{1}{10}$ ezüst pénzben.

Szerkezti B a l l a. — Nyomtatja B e i m e l.

Folyó Árrjegyzék

Váltó Czédulában.

Napok és Városok nevezése.	Font. Hús: Marha kr.	Juh kr.	Disznó kr.	Füstölt Disznó kr.	Mag: Lóher kr.	Luczerna kr.	Akó. Bor: ÓVeres fr.	Ó Fejér fr.	ÚjVeres fr.	ÚjFejér fr.	Égettbor: Gabon. fr.	Törkölyből fr.	SzilvaPálin. fr.	100 Darab. Nyúl Bőr fr.	Szarv: Szarvas fr.	Ökör fr.	Tehén fr.	Bivaly fr.	Csúcs fr.
Sept. 4-kén Eger	11	9	15	20	—	—	10	10	5	5	—	25	30	—	—	—	—	—	—
„ 6-kán Kolozsvár	9	8	13	—	45	40	35	22	15	10	20	—	25	—	—	—	—	—	—
„ 8-kán M. Gyulán	10	8	12	18	—	—	$10\frac{1}{2}$	$8\frac{1}{2}$	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 10-kén Szeged	11	7	16	30	30	30	24	16	10	10	20	25	28	—	—	—	—	—	—
„ 16-kán Losontz	11	8	18	—	—	—	—	—	—	—	20	24	26	—	—	60	20	—	6
„ 21-kén Baja	10	7	12	24	50	50	15	18	10	12	25	30	32	—	—	—	—	—	—
„ 22-kén Szamosújvár	8	7	12	—	—	—	—	—	—	—	$8\frac{2}{3}$	—	10	—	—	—	—	—	—
„ 25-kén Pécs	12	8	12	24	50	60	10	$10\frac{1}{2}$	$7\frac{1}{2}$	8	18	20	30	—	—	—	—	—	—
„ 26-kán R.Komárom	12	10	18	—	—	—	—	12	—	8	20	24	32	—	—	—	—	—	—
„ 30-kán Arad	10	7	12	24	—	—	25	20	15	10	32	26	26	—	—	—	—	—	—
„ 30-kán Makó	8	7	12	16	—	—	30	$17\frac{1}{2}$	—	8	20	25	30	40	—	72	22	—	32
„ 30-kán Veszprém	12	$8\frac{1}{2}$	16	—	—	—	$12\frac{1}{2}$	12	—	7	20	20	25	—	—	—	—	—	—
Octob. 14-kén Pest	13	11	20-16	30	39	45	20-16	18-14	12-10	12-$9\frac{1}{2}$	$27\frac{1}{2}$	$27\frac{1}{2}$	35	45	90	110	55	90	30

Jegyzés. Pesten csupán kőbányai fejér, és budai vörös bor értetik, és pedig az ó 183[illegible].

Egy Kila vagy

Napok és Városok nevezése	Búza		Kétszeres		Rozs		Árpa		Zab		Kukoricza		Köles		Kása		Őszi Repcze	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.
Sept. 4 kén Eger	4	45	3	30	3	—	2	—	1	20	—	—	—	—	12	—	—	—
„ 6-kán Kolozsvár	4	3	3	—	2	30	2	15	1	30	2	30	5	—	7	30	—	—
„ 8-kán M. Gynla	4	30	2	45	—	—	2	30	2	—	3	45	5	—	8	—	4	—
„ 10-kén Szeged	4	15	3	45	3	—	2	30	2	30	4	—	5	30	6	—	11	—
„ 16-kán Losontz	4	44	3	6	2	29	2	21	1	14	7	41	—	—	12	30	—	—
„ 21-kén Baja	4	10	2	30	2	30	2	30	1	30	3	46	—	—	8	50	10	—
„ 22-kén Szamosújvár	3	20	2	—	1	40	—	—	1	—	1	40	—	—	—	—	—	—
„ 24-kén Kassa	4	18	3	30	2	45	2	15	1	15	—	—	—	—	12	10	—	—
„ 25-kén Pécs	4	—	3	—	2	30	2	45	1	37	3	45	—	—	—	—	10	—
„ 26-kán R Komárom	4	21	3	23	2	20	2	12	1	50	4	15	—	—	9	36	—	—
„ 28-kán Jászberény	4	30	3	40	2	45	2	42	2	15	—	—	—	—	12	30	—	—
„ 30 kán Arad	4	—	3	30	2	52	2	30	2	—	3	37	—	—	—	—	—	—
„ 30-kán Makó	4	30	3	30	3	—	3	—	2	15	4	—	3	—	7	—	10	—
„ 30 kán Veszprém	4	12	2	57	2	28	2	23	1	45	4	22	4	12	7	—	—	—
Octob. 14 kén Pest	5	45	4	15	2	51	2	30	2	—	4	55	5	—	10	30	9	—

Má

	Szalonna		Háj		Zsír		Tehén Vaj		Juh Vaj		Sajt		Túró		Faggyú		Gyertya		Szappan		Dohány			
															Olvasztott		Nyers		Faggyú		Viasz		Fejér		Fekete		Jobb		Közöns.		Kender	
	fr.		fr.		fr.		fr.		fr.		fr.		fr.		fr.		fr.		fr.		fr.		fr.		fr.		fr.		fr.		fr.	
Sept. 4-kén Eger	45	50	60		100		—		—		30		—		33 1/6		55		—		33 1/3		—		—		—		—	
„ 6-kán Kolozsvár	40	60	62 1/2		70		65		17 1/2		35		—		35		60		—		50		—		25		—		20	
„ 8 kán M. Gyula	50	60	56		70		60		30		30		—		37		60		—		36		—		—		15		45	
„ 10 kén Szeged	50	60	75		120		90		30		30		50		—		60		—		40		—		18		—		85	
„ 16 kán Losontz	53	65	—		70		50		—		20		—		35		55		280		40		—		75		50		45	
„ 21 kén Baja	45	65	50		100		83		25		30		45		—		60		—		40		—		30		—		36	
„ 22-kén Számosújvár	40	—	—		—		—		—		—		—		—		38		53		—		—		—		—		—	
„ 25-kén Pécs	40	50	60		75		—		—		—		—		—		38		60		—		50		—		20		—	
„ 26-kán R. Komárom	55	—	60		106		—		40		—		—		—		65		65		—		50		—		40		—	
„ 28-kán Jászberény	55	65	60		90		—		23		—		—		—		—		—		—		—		—		—		—	
„ 30-kán Arad	50	40	40		100		60		45		40		—		30		46		—		36		—		40		—		—	
„ 30 kán Makó	45	45	—		—		—		30		—		—		34		50		330		32		37		18		12 1/2		42	
„ 30-kán Veszprém	35	70	70		50		35		—		—		—		40		50		—		43 2/3		—		32		—		80	
Octob. 14-kén Pest	50	55	65-		75-68		50-		28-		18-		—		—		43 2/3		—		53 1/3		—		30		18 1/2		90-	
	55		68				60		26		20																		50	

pos. Mérő.

Tavaszi Repcze		Bükköny		Muhar		Len-Mag		Kender-Mag		Naprafor-gó-Mag		Aszaltt Szilva		Aszaltt Megy		Dió		Lencse		Borsó		Bab	
fr.	kr	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	3	45	—	—	7	30	3	20	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	11	—	11	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	27	—	—	—	—
—	—	—	—	2	30	—	—	6	—	—	—	8	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	7	6	7	30	—	—
—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	24	—	—	—	—	11	49	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	30	12	30	12	30
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	30	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—
8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	36	10	—	—	—	10	—	10	—	10	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	—	12	30	28	—	12	—	—	—	5	—	22	—	12	—	—	—	12	30	12	30	11	—

Z s a.

Gubacs	Len	Viasz	Szín-Méz	Sárga Méz	Ló-Szőr	Olaj: Repcze	Olaj: LenMag	Komló	Rongy	Toll: Fosztatl.	Toll: Fosziott	Toll: Pehely	Toll: Iró 1000	Sáfrány	Székső	Hamuzsir	Gyapju: Finom	Gyapju: Közép	Gyapju: Közöns.	Pamut	Vas	Sárga Réz	Veres Réz	Timsó	Ón
fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	60	225	60	—	100	70	120	—	—	—	—	—	—	—	—	20	225	185	30	125	25	200	150	—	150
9	46	—	—	—	—	42	53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	160	—	—	—	—	—	—
12	—	250	45	—	25	70	125	—	—	—	—	—	—	200	6/10	—	150	120	90	121	30	180	—	—	45
17	—	210	50	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	187	150	—	—	21	—	—	—	—
5	80	200	45	—	60	45	65	—	—	—	—	—	—	—	3 5/6	40	275	125	80	—	30	200	—	—	50
—	—	150	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	50	—	—	65	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	250	200	100	—	30	175	160	—	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	130	—	—	—	—	—	—	—
—	—	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	250	230	—	—	—	—	—	—
—	—	230	55	45	45	60	—	—	14	130	190	260	—	—	1 4/6	30	285	210	120	125	24	200	100	14	35
5	100	175	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	225	175	162 1/2	—	—	—	—	—	—
15	100	220	78	42 1/2	100	52 1/2	70	1/2	15 1/2	180	130	335 400	6-12	90	23	25	350-330-300	250-230	200	125	23	163 2/3	98	15	45

Napok és Városok nevezése	Pár ja.																		
	Hízott Ökör		Tehén		Jármos Ökör			Hízott Disznó		Sovány Disznó			Hízott Ürü		Bőr				
					1-só Rendű	2-dik Rendű	3-dik Rendű			½ Esztendős	1 Esztendős	2 Esztendős			Ökör	Tehén	Borjú	Ló	Juh
	db.	fr.	db.	fr.	fr.	fr.	fr.	db.	fr.	fr.	fr.	fr.	db.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr.	fr
Sept. 4-kén Eger	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	15	2	$3\frac{3}{5}$	$2\frac{1}{2}$
„ 6-kán Kolosvárott	1081	210	810	$162\frac{1}{2}$	250	225	188	320	95	20	45	65	85	$17\frac{1}{2}$	$37\frac{1}{2}$	25	6	$8\frac{1}{2}$	$4\frac{1}{6}$
„ 8-kán M. Gyulán	—	280	—	140	180	140	120	—	110	10	20	30	70	15	28	24	6	8	3
„ 10-kén Szeged	—	240	—	150	220	190	180	—	70	16	25	40	—	18	34	24	4	6	3
„ 16-kán Losontz	1000	300	650	170	350	220	180	400	130	—	—	35	—	—	30	22	2	10	3
„ 21-kén Baja	—	—	—	—	280	250	180	500	140	10	$22\frac{1}{2}$	36	100	23	16	12	$2\frac{1}{2}$	6	$2\frac{1}{4}$
„ 22-kén Szamosújvár	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36	28	—	—	4
„ 25-kén Pécs	—	—	—	—	250	200	165	200	60	6	8	12	60	10	20	10	$2\frac{1}{2}$	3	$2\frac{1}{2}$
„ 26-kán R. Komárom	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 28-kán Jászberény	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	—	—	—	4
„ 30-kán Arad	—	200	—	180	220	200	180	300	100	16	22	24	80	16	30	24	6	16	$5\frac{1}{2}$
„ 30-kán Makó	900	280	600	100	220	190	160	500	100	20	25	30	100	20	40	20	4	6	$4\frac{1}{2}$
„ 30-kán Veszprém	—	500	—	450	300	250	225	—	200	$23\frac{1}{2}$	40	50	—	—	45	20	5	10	5
Octob. 14-kén Pest	1000	240	600	170	200	190	150	—	220-200	25	46	50-60	92	$18\frac{2}{6}$	44	28	$4\frac{1}{2}$	8	5

32. Szám
PESTEN
Szerda
Octob. 19kén
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p.p.
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

A' gazdasági tanítóintézetekről.

(Folytatás.)

Számos gazdasági intézetek más nemzeteknél az állmányok' (státusok) költségein állottak fel: 's mint magános vállalatok nem a' legszebb sikerrel koronáztattak.

Ha azonban magunkat vesszük, egészen máskint van a' dolog. Nálunk ilyesmi státuskőltségből eddig még nem került, noha az efféle intézetek honunknak oly szükségesek volnának, mint ehesnek a' falat kenyér, 's katonának bot helyett fegyver a' kezében.

Nem akarunk túlságosak lenni; nem akarjuk mi törvényeink' hijányát gazdatársainknak vétkül tulajdonítani, melyeket a' ki jól felfogott, elkeseredve sohajt az akadályok felett, melyeket nem politika, hanem belső viszonyaink szülnek; de annyit még is állíthatunk, hogy ha vannak sok legjobb mivelésű gazdaságaink, — vagynak ismét olyak is, melyek birnak minden birtoki kedvezést, 's még is — alig adnak fél jövedelmet, mithogy őket a' régiség' megavasodott módja bitangolja.

Valóban ha előbb azt hitték, hogy a' gyakorlati ismereteken kivül egyébre nincs szüksége a' gazdának, már meggyőződött a' világ arrol, hogy annak, ki a' szó teljes értelmében akar gazdának neveztetni, sokféle tudománnyal kell birnia; sőt talán nem lépünk túl a' valóságon ha azt mondjuk, hogy a' gazdaság e' világon a' legnemesebb és legszélesebb terjedelmű tudomány. Mert a' tökéletes gazdának az észoki (rationalis) az az ész' és természet' törvényei szerint gyakorlott gazdaság' alapelvein kivűl, ismérnie kell tárgyának kereskedési oldalát is; meg kell barátkoznia némileg a' chemiával, annyira legalább hogy praxisának több tüneményeit megmagyarázhassa magának; ismernie kell továbbá az állat-nemesitési, orvoslási, ásványi, növényi, számadási, földmérési tudományt, a' földmivelési törvényhozást, mert valóban csak Cincinnatus hozhat idvességes szabályokat, milyekről sem Justinianus sem Verbőczy nem álmodhattak.—

Ismerni kell továbbá a' nemzetek' ipari haladását, az ezekkeli viszonyokat, ezeknek jelen állapotát 's több effélét, mert csak ezek' tudása emelheti őt oly magosra, honnan mind a' termesztésre, mind az eladásra bölcs intézkedéseket tehetend, 's a' valódi haszonhoz legközelebb juthat.

Igaz, hogy ezer meg ezer gazdatársaink ez ismeretek nélkül is szerencsésen mivelik földeiket; 's hogy sok gyakorlott gazdáknak még csak fogalmuk sincs e' tudományok' szükséges voltáról; sőt sértésnek 's elbizottságnak nézik, ha valaki ilyes tudományokat csak ajánlani is bátorkodik nékiek: a' min csodálkozni szinte úgy nem lehet, mint azon, hogy az elmélet' (theoria) eltévesztett oldalai gyakortán ferde következéseket szülnek. De ellenben az idő, 's vele a' népek' magasabb miveltsége szünet nélkül előhalad, 's mind egyre többet követel a' gazdáktól is. 'S valljon az imént érintett practikus gazdáink, kik természeti okosságuk 's tapasztalásuk által derék jövedelmeket 's bő kamatolást tudnak földeikkel adatni — valljon, ha ezek a' kivántató tudományokat birhatták volna, nem tudták volna e azokat is szinte úgy meghasználni, mint a' puszta tapasztalást? Bizonyára azt kell hinni, hogy ki a' bajvivási tudomány nélkül is sok ellenfelet meggyőz, annak megtanulása után mindennel szembe mer szállni. — 'S valljmi öröm volna ama' gazdag jövedelmeket látni, melyeket az ily szép elmebeli tehetségű gazdáink a' tudományok által tudnának, 's tudtak volna hazánknak teremteni. —

Ezeknek előre bocsátása után általtérünk azon módokra, melyek által a' szükséges tudományok a' földmivelői osztály közt minél czélirányosabban szétterjesztethessenek. —

Sokan, mint a' híres Elsner is, csak felületesen érinték e' fontos tárgyat; úgy hogy ennek érdemébe nem is avatkoztak, de ha és a' mennyire, azt épen ellenkezőleg tették körülményinkkel 's belső visszonyinkkal. Mi azonban egészen más szempontból, 's épen más felfogással mondjuk az egészről véleményünket.

E' tárgy egész nemzetünket érdekelvén, szükség, hogy az intézetek az egész' hasznára gyümölcsözzenek; 's így az ott kezdessék, hol az nem csupán a' nemzet' egyik osztálya, hanem az egész Haza' gyermekeibe csepegtessék: ebben válljon vérré, 's majd egykon ellentállhatlan erővel munkáljon benne, már emberben.

Igen is a' javítás', az ipar' és haladás' elfogadása és eszközlése, mindig az ifjuságnak marad előmozdításúl 's dicsőségűl, 's a' kérges elvű emberkornak bizonyos szégyenűl. Ennélfogva czéliránytalannak 's későnek tartjuk Elsner' tanácsát, mely a' gazdasági intézetekbeni tanulást, már praxissal biró 's tehetős ifjaknak ajánlja.

Mi a' jelent a' nemzet' meglett korú fijaiban, a' jövendőt pedig gyermekeiben képzeljük; 's tőlünk függ, hogy bennök a' régi hiúság, balitélet vagy homály' magvait gyökeresztessük e? vagy a' szorgalom, életrevalóság' és istenesség' hatalmát élesszük. — Valóban csak egy emberéletévszak kell ahhoz, hogy egy nemzet megifjúlhasson, 's a' bal és előitéletek' otrombaságát mint hátráltató nyűgöt széttéphesse: — tőlünk függ, hogy hazánknak magával nembiró tehetetlen vénségét elhagyjuk, 's az ipar' és szorgalom' útain, az ifjuság 's lelkesség' erőin, a' nemzet' egész tömege által ujjá teremtsük gazdaságunkat, 's kettőztessük jövedelminket. Különben tehetetlenségünk nyomorúsággal párosulva fogna bennünket gúnyolni.

Nem a' rész, nem csupán az ifjuság' tanítása tehát, a' nagy hijány' orvoslásmódja, hanem az egészé, mely a' tanulni kezdő minden gyermekek' tanítása. Maga bizonyítja a' tapasztalás, hogy a' vesszőt mindenfelé lehet hajtani, 's hogy a' megnőtt fa már nem szenved csavarást. Kimondhatatlan ama' következés' haszna, mely a' jónak, a' hasznosnak gyönge gyermekekbe való oltásából 's hatásából származik; 's hatalmas az, mint az erő, melyet a' fonák elvek felett, tiszta, hasznos

és boldogitó tudományokon megifjúlt idő emelt ki.

Miután tehát a' tanúlni-kezdő gyermekek' tanítása a' legszükségesebb, a' gazdaságnak minden apróbb-sőt legapróbb oskoláinkban leendő taníttatása is elkerúlhetetlenúl megkivántató.

Midőn azonban ezt kimondottuk, már egyszersmind megismertük annak is szükségét, hogy a' gazdaság' tanítására minden tanitók alkalmasok legyenek; így azt is, hogy magok a' tanítók rendes oskolában képeztessenek. Mi szerént már magától ered, hogy a' tanitóintézetek alsóbb és felsőbb oskolákra osztassanak. Az alsóbbakban ugyanis az egész nemzet' gyermekei fogják a' szükséges ismereteket megszerezni; a' felsőbbekben pedig tanitók képeztetni, és azon ifjak, kik jövendőben vagy magoknak vagy másoknak mint tisztek fognak gazdálkodni, a' magasabb gazdaságban magokat mivelni; miután e' kettős czél, csekély változtatásokkal, ugyan azon oskolákban és ugyanazon tanítók által egyszersmind elérethetik.

Innen tehát egyenesen következik, hogy ha czélirányos lépéseket kivánunk tenni, előbb kell a' felsőbb vagy is tanítóképező 's magasb gazdaságot tanitó oskoláknak lenni, honnan ama' tanitókat nyerhesse hazánk, kiknek szorgalma 's tudománya jövendőben nagyobb hasznokat, 's keveset mondtunk —több jövedelmet igér, mint minden arany és ezüst bányáink mutathatnak; mely állításunk' bebizonyitására nem akarjuk felhozni az Angolok' gazdasági intézeteit, 's ezekből nyert véghetetlen hasznokat.

Most már, ha ezek állanak, szomorúan kell végig tekintenünk jelen állapotunkon mert bár mind ezeket mindnyájan tudtuk is, bár találkoztak olyan lelkesek, kik az alsóbb oskolákból a' diák rudimentát kiküszöbölvén, helyébe a' számvetés és gazdaság' főbb vonásainak tanitását rendelék, nagy kérdés marad, valljon ha többre szándékoztak vala, hol találának alkalmas tanitót? —

(Folytatva lesz).

B a n k.

(Folytatás 's vége).

1797ben Februarius' 26kán rendelést adott ki Pitt, hogy a' bank ideig óráig kész pénzben ne fizessen. A' parliament helybenhagyta e' lépést, úgy a' bankirok' és kereskedők' nagyobb száma is. Az utolsóknak hozzá járulása eloszlatta volt azon félelmeket, miket a' fizetéseknek említett megszorítása méltán okozhatott; 's húszonöt éven keresztül megállott Pittnek rendelménye. — 1819ben, Peel Róbert' indítványára, az 1797 előtti módra készpénz fizetések rendeltettek ismét.

Az angol bank oly viszonyban áll a' kormányhoz, minőben a' londoni privátbankok azokhoz, kiknek hitelébe bíznak. Az angol bank, Smith Ádám szerint, kiegészítő részévé lőn a status' erőművének, 's hatalmas segédeszközzé a' kormány' kezében. Ő elfogadja és fizeti a' kormány' nevében az úgy nevezett évisége-ket, 's az országlás előre veszi fel nála évenkint azon köztaksák' summáját, melyek néha csak két esztendő' lefolyása alatt szoktak begyűlni.

Az angol bank' részvényeseinek dividendje 8—10 százától. Banknotáinak összes értéke 1832ben 18 millio font sterlingre ment fel. Ugyan ekkor bilanxa így állott:

birtok	44,179,630	font sterl.
adósság	41,511,870	„ „
's ennélfogva birt tisztán	2,637,760	„ „

A' copenhági bank felállott 1736ban.

A' bécsi bank elejét vette 1703ban. 1714ben új szerkezményt nyert. 1784ben bankjegyeinek összesége 32 millio forintra ment fel.

E' jegyeknek értéke, tudjuk, tetemesen szállíttatott le utóbb. 1817ben alapíttatott az austriai nemzeti bank. Alaptőkéje 100,000 részvényben 10 millio kész és 100 millo 10 frt. papirospénzből állott. Legközelebbi 's fő czéljának a' régi papirospénz' béváltatását és fokonkinti eltöröltetését jelelte ki.

A' porosz bank 1765ben alapíttatott. 1806 ban felhagyott fizetéseivel, de 1815ben újjá szerkeztetett.

1769ben állott fel Petersburgban egy assignát-bank. 1818ban alapíttatott ugyan csak ott egy kereskedési bank; tőkéje 30 millio rubel. Vannak fiókbankjai is, Moskvában, Odesszában, Archangelben, Rigában 's a' t. Nem kölcsönöz az országlásnak, 's van egy kormányzója és 8 igazgatója, kiknek felét a' kormány, felét a' petersburgi kereskedőség választja.

A' philadelphiai bankot 1790ben alapitotta a' Congressus. Alaptőkéje 10 millio dollárból állott. Első évei nem voltak a' legfényesebbek, de 1816 ban újolag elrendeztetvén, most biztos lépésekkel halad előre.

Philadelphiában találtatik még a' quakerek' bankja is. Az éjszakamerikai bankok' összes summája: 450.

A' San Carlosi bank Madridban IVdik Fülep által alapíttatott, 1621ben. Működései jelenleg elég nyomorúak, mit a' félsziget' politikai állapotából megmagyarázhatni.

A' jelen franczia bank 1800ban fogott hozzá működéseihez, 's koránt sem ismer oly crisiseket, minőkön általesett volt az angol. Azon szerencsétlen következmények, miket Law' próbatételei magok után vontak, azon rendetlenség, melybe kinekkinek birtokát ejtették az assignáták, vigyázatra 's óvakodásra szoktatták e' tekintetben a' francziákat. Különben is a' franczia bank oly időben állott fel, midőn egy hatalmas kéz rendet és bolnyúgodalmat szerzett a' társasági test' mindenik részének.

A' franczia bank' erős alapon nyugvását fényesen tüntették ki a' júliusi napok. Közepette e' nagy változásnak, híven felelt meg tisztének. Részvényeinek dividendje 1815 olta soh' sem szállott 35 franc alá, félévre. Egy részvény 1000 francra határoztatott. 500 francnál kisebb banknotákat nem ád ki a' franczia bank, 's első igazgatójának legalább is 100 részvénnyel kelletik birnia.

Gőzhajózás az Oczeánon.

(Folytatása 's vége).

A' gőzerőművek' nagyobb vagy kisebb használatossága, azoknak nagyságától 's minemüségétől függ. A' leghasznavehetőbb gőzerőművek a' világon azok, melyek a' cornwallisi vermekből a' földalatti vizeket kiemelik. Újabb felvetés szerint néha csak egy kilogramm kőszenet kivánnak egy órára, egy lóerőnek. Elsőségök nagyságukban áll, és abban, hogy a' gőz bennök letartóztatás által munkálódik; az az, miután egy negyedig vagy ötödig gőzzel töltetett meg a' cylinder, akkor köztte és a' szénüst között félbeszakittatik a' közösülés, hogy az imént bébocsátott gőz magától még inkább kiterjedjen. Különben a' szokott erőművek az iparbeli intézetekben legalább is három kilogrammát emésztenek meg. Az angol és franczia gőzhajókon, hol a' gőzerőművek rendesen az érintett letartóztató szerkezmény' híjával vannak, 's különben is tetemes erővesztéssel járó külbéhatásoknak ki vannak téve, egy órára egy lóerőnek $5\frac{1}{2}$ kilogramm kivántatik. Úgy vélekednek, hogy a' New-York és Liverpool közti vonalra szánt gőzhajók csak $4\frac{1}{2}$ kilogrammot fognak kivánni. Miután a' legjobb cornwallisi gőzerőművek a' szén' elégésével megszabadult melegnek csak felét költik el, innen az kö-

vetkezik, hogy a' szokott gőzhajók épen csak $\frac{1}{11}$ részét. Továbbá: a' gőzerőmű a' keréklapátok' segédével mozgatja a' hajót, minthogy azok tolják a' vizet. De a' mozgásnak a' kerék lapátokrai altálszállitása közben véghetetlen, sok erő vesz el, főkép ha zajlik a' tenger, 's ha sebesebben megy a' hajó. Oly gőzhajón, mely három négy postamérföld' sebességével halad egy órában, a' hasznot hajtó hatás csak ötvened részét fogja tenni az elméletileg kiszámolt hatásnak, néha talán épen csak századikát. Értelmes férfiak' véleményénél fogva e' szerfeletti erőpazarlás a' használt eszközöknek 's a' gőzerőmű' jelen belszerkezetének szükséges következménye. Ennélfogva úgy tetszik, hogy sokan nem ok nélkül mondtak le reményökről, rendes és kényelmes gőzhajózást útasok' számára alapítva látni az atlanti tengeren. Azonban ne mondjunk le róla végkép. Legyen bár a' gőzerőmű, mint azt jelenleg ismerjük, már csak parányi tökélyesbülésre képes: még is más bánásmód' lehetőségét, a' melegnek mechanikai hasznavétele körül, nem tagadhatni, sőt azt meg is mutathatni. Az első gőzmechanismust tűzerőműnek nevezték. Tűzerőmű oly készítmény, melynek segédével alkalmaztatván a' meleg oly testek' elasticitásának kifejlesztésére, melyeket elastikus folyékoknak mond a' természettudó, egyszersmind e' művészileg felizgatott elasticitásnak haszna is vétetik. A' levegő elastikus folyék, az az: törekszik mindegyre mindenüvé kiterjedni. Minél inkább melegittetik, annál terjedelmesebb. Szintúgy a' viz is, ha már gőzzé változott által. Viz és levegő a priori egyiránt alkalmazhatóknak látszanak, hogy mint ilyesek a' tűzerőműben szolgáljanak; mintketteje véghetetlen mennyiségben létez a' természetben, 's csak nem mindenütt. A' levegőnek több tekintetben még a' viz előtt is van elsősége, mert mindenütt létez, a' legszárazabb homoktéren szintúgy, mint a' vizzel nagyon is bőven megáldott országokban; a' hegyek' csúcsain szintúgy mint a' legmélyebb völgyben; létez minden magasságban, melyre csak felérhet az ember: holott a' viz néha épen hibázik, 's gyakran jómélyen kelletik ásnunk, hogy szerezhessük magunknak. A' tűzerőműveknéli alkalmaztatására igen nagy üstök kivántatnának; ha a' levegőt alkalmaznók, tartalékul maga a' légkör fogna szolgálni, 's az üsthez legfelebb is egynehány cső kivántatnék a' levegő' általbocsátására. A' levegővel épen kevés veszély járna, 's nyomatékára nézve, tudjuk, mi viszonyban áll a' vizhez. De bár mí elsőségei legyenek is a' levegőnek, annyi bizonyos, hogy tűzerőműveinknél még nem tétettek próbák vele. A' korábbi századok' tudósainak tapasztalásai a' levegő' elastikus erejének alkalmazása körül, csak nem tökéletes feledékenységre jutottak. Időnkben végre ismét e' tárgyra fordúlt a' figyelem. Burdin úr szól egy erőműről, melyben az először is négy atmosphaerára összenyomott levegő egy tűzhelyeni átmenetközben 800 grádusig melegittetnék, és innen azt következteti: hogy ott, hol 22 rész szenet emészt meg egy jó gőzerőmű, csak 10 rész kivántatnék a' légerőműhöz. Más esetekben oly viszonyban állana a' nyereség, mint 30 áll 10hez. Már pedig az egyetlen egy akadály, a' levegő' alkalmazásakor, oly mechanismus' készitésében állana, mely a' nélkül hogy elromlanék, 400, 600 és 800 grádusnyi állandó meleget is kitartson. Ha idővel tapasztalás valósitaná az elmélet' ezen okosdásait, a' világtengeri gőzhajózás' problemája megelégedésünkre oldatnék fel.

Magyarország.

Szathmár, Csomaköz. Oct. 8kán.— September elején kevés esőnk vala, mely ko-

pár legelőinket zöldíteni kezdette. A' jókori vetések már szépen zöldelnek, a' Szent Mihály körüliek kelegetnek ugyan, de esőre várnak. — Az idő folyvást meleg, 's csak nem nyári napokkal, harmatos éjszakákkal jár. Borunk ennélfogva kevés, de igen jó lesz. Az Érmelléki szőlők már September' közepén csak nem érett állapotban voltak, de azért a' szüretet csak Gál' napján kezdendjük még is. Boraink az 1834idivel fognak vetekedni, ha csak valami tartós esőzés kinézéseinket meg nem csalja. — Csak az a' fájdalmas, hogy a' hol tavaly 100 hordót szűrtünk, ott az idén 7—8al beérjük. Nem is láttam rég annyi alázatos bodnárt mint most. — Tengerink csak ugyan nagy részben éretlen marad, nem bírja már az elkésett meleg is érlelni. — A' marhának minden szénaszükség mellett is megkéregetik az árrát. — Dohány is kevés leszen környékünkben, 's a' zsidók már mázsájára 10 váltó frtot előre igérgetnek. — Kolompérunk is silányúl fizet, 's a' homokban sincsen othon. — Makk semmi. — A' méhek nagy részént elpusztultak, a' mi maradt is, a' telet ki nem fogja élni.

Csongrád vármegye, Oct. 17kén. — Porhamuvá égett fekete földeinken marháink takarmányra szorúltak, vagy más szerencsésebb vidékekre hajtattak el. Vetéseink vagy ki sem tudnak kelni, vagy ha kikeltek jó formán többnyire veszendőkép sinlenek. Itt ott a' lapályok közepén zöldfoltokat, csak a' Tisza' jobb partján lévő homokos részeken láthatni.

Pest és vidéke, Oct. 18. — Homokos lapálytéreinken siroccók czikáznak; korai vetéseink fonnyadnak, a' későbbieket hasonló sors várván: 's talán vagynak olyanok is, melyek a' jövő tavasszal fognak kikelni. Ily nyomorúság feledteti gazdáinkkal a' szorgalmat. Én már a' negyedik tóból hányatom ki a' zsombékot, 's háromnak a' fenekét fel is szántattam: a' zsombékokból marha aklokat készíttetvén, a' növényrohadékot vagy televényt pedig a' partokra hordatván, az így felszántott tófenekekbe különféle gabonanemet szándékom próbára vettetni, de leginkább zabot.

Mivel pedig az igen régi mappára jegyzett zsíros' kútjára, egyik tó' közepén, hol a' nád és gyékény' gyökerek közt lappanganak még most is a' gulyakút' kámfáji, reá találtak a' munkások, azt kell hinni, hogy hajdanánt is egy folytában több ilyen száraz esztendők uralkodván, a' szükség kényszeríté zsirost, hogy kútat a' tó' közepére ásasson, és pedig oly erőset, mely félszázadot a' földben felül mult, 's ágasai 's oldalfái még sem rohadtak el.

Innen azon gondolatra fakadtam, hogy a' jövő év' szárazságához előre készüljek, és a' kerti locsolást mind réteim' mind szántóföldeim' egy részére behozzam.

E' végre a' tók' közepén másfél öl széles, és egy öl mély árkokat vonatok, melyekből a' vizet szivattyúkon a' partokra húzatom: ezeken pedig nagy messzére barázdákon szétereszteem, hogy a' locsoló eszközökbe több helyeken lehessen vizet merni: 's így időt nyerni.

Mely locsolásmódot a' természet maga mutatván fel, minthogy a' természeten álapúl, és igen olcsó, azt hisszük, nem fog czéliránytalan lenni, ha jövő számunkban bővebben elő adandjuk.

Elegy.

Cockerill János, és vállalatai.

Cockerill úr, (angol) Lüttichben, bir Seraingban, Lüttich' szomszédságában, kőszénbányákat, vashutákat és egy erőműgyárt; 2400 mives és 15 gőzerőmű, melyek között egy 400 lóerővel biró is találtatik, viszik e' nevezetes intézetet. Magában Lüttichben bir Coc-

kerill úr egy mechanikus takácsintézetet, 's ezekenkivül egy nagy erőműgyárt, melyben a' vállalataihoz szükséges erőművek készíttetnek; Lüttichben, Verviersben és Aachenben vannak kártoltháló és merinoszövő intézetei; Andennesben, Namúr mellett, van egy kattunsajtója 's egy papirosgyára; Kottbusban (poroszország) egy húzóhálószövése; Stolbergben czinkbányája; Przedborzban (lengyelország) posztógyára; Barcellonában pamutszövése; Suninamban czukormalmai és gőzerőművei; 's mind ezeken kivül jelenleg egy részvénytársaság' megbizásából egy gőzmalmot alapít Algirban 's több lenszövő intézetet és gőzmalmot ugyan csak Belgiumban. (Bárcsak magyarországon állitana egy posztógyárt).

Konstantinápoly, Augustusban. A' financzminister és pénzigazgató, Mirizibasa, új bányászati tervet készíttetett, 's már is angol mérnökök a' semakoffi, karaburnui és rodostói kőszénbányák' kikutatásával foglalatoskodnak. A' köszénbányáktól többet várhat törökország, mint Thessalia' minden aranyminái tól.

Holland Oast-Roosebeke' vidékén, Mandel nevű patak mellett, nyolcz lábnyi mélységből egy nagy tölgyet ástak ki minapon, melynek fája fényes és elkövült volt. Törzsöke 11. 13. lábnyi vastag és szélessége lapján 3. személy is elállhatott egymás mellett.

A' kenyérliszt' elkészitéséről.

Helvetzia' különbféle részeiben kivált Geneva körül, különösen e' végre készitett szárító kemenczékben gyenge tűzi meleg által szárítják előbb a' gabonát, mielőtt azt malomba vinnék. Ez által minden koczkaláb (cubik) gabonából mintegy 28 lattal több kenyeret lehet kapni. Itt emlitünk körülményesen egy próbát, melyet ott e' végre 242 koczkaláb rozszsal tettek. Minekutána a' most megjegyzett mennyiségű rozs, az érdeklett módon megszáríttatott, mennyiségéből elvesztett 5 koczkalábot: megőrlése után pedig más szárittatlan rozshoz képest 68 font 's 18 lattal adott kevesebb lisztet. Miután azonban a' belőlekerült liszt vizzel felereszstve, megdagasztva 's kenyérnek kiszakasztva volt, a' feljebbi 242 koczkaláb szárított rozsből 210 font kenyérrel kaptak többet, mint a' meg nem szárítottból. *) —

London, Sept. 30án. Skócziából rosz hirek érkeznek az aratás iránt. Sok helyett hat hétig folyvást szakadott az eső, 's mindennek, még a' burgonyának is ártott.

Riga, Sept. E' folyó hónap' 22kén esett volt nálunk az első hó. Utána való éjtszaka egy újnyi mélységre fagyott meg a' föld. Különben még lombosok a' fák.

Boroszló, October' 4én. Néhány nap olta hóval fedezvék az óriáshegyek' csúcsai.

Páris, Sept. 30án. Besançon' vidékén (a' Schweitz felé) már hó esett. Páris' szomszédságában hozzáfogtak a' szüreteléshez, 's a' szőlők többet adtak, mintsem reményltünk volt. Igy Depts' vidékén is. (*G. Bl.*)

Új találmány.

Az egyesült státusokban feltaláltatott egy erőmű, melyet Corn Planternek (gabonavetőnek) nevezett feltalálója, Blair Henrik úr. Egy washingtoni hirlap egyszerű és elmés szerkezetűnek mondja ez' erőművet, mely egy ló'

*) Mi legyen ezen szaporodásnak oka? által nem látjuk — ha csak az nem, hogy a' szárított gabonaliszt több 's finomabb részekre osztatva, több vizet vesz fel magába. — Tudva van ugyanis előttünk, $\frac{5}{4}$ font lisztből, vízvegyítéssel $\frac{7}{4}$ font kenyér kerül. Hogy pedig azok, kik talán számitás alá veendik e' jelen czikkelyt, könyebben boldogulhassanak megemlittetik, hogy egy koczkaláb csak nem egyenlő, a' mi 36 iczés vékánkal, mely egy kilának vagy pos. mérőnek fele. Szerk.

segédével tétetik mozgásba. Midőn a' barázdát vágja, egyszersmind veti is, alkalmasan 's a' megkivántató mennyiséggel a' gabonát, még pedig oly sebességgel, minőre egy eke' elejébe fogott ló képes. A' feltaláló nyolcz ember' munkáját véli pótolhatónak ez erőmű által. Jelenleg nehány változásokat készül rajta tenni, hogy a' pamut' miveléséhez is alkalmaztathassék.

Moldva, September' 28án. A' bukaresti gazdasági egyesület bennünk is felélesztette a' vágyat, állana fel bár nálunk, Jasszyban, a' fejedelem' elnöksége alatt ilyes intézet. Ez több év ólta különben is legforróbb ohajtása azon földieinknek, kik gazdasági czélból beutazták a' külföldet. Mindenek felett a' merinókat szeretnék nálunk honosítani. Moldvai nyelven most készül egy munka a' nemesbített juhtartásról.

Rajnai Bajorország, Septemberben. Jó szüret' reményével már nem igen bíztatjuk magunkat, 's a' helyett, hogy mint kevés héttel ezelőtt, új 1834diki borról álmodnánk, most csak azt kivánjuk, lenne bár legalább oly jó, mint a' tavali. Augusztus nem volt eléggé meleg, Septembernek első fele pedig épen novemberfélének mutatkozott. A' fürtök szőlőhegyeinkben sőt kerteinkben is még jobbára éretlenek, 's több faj talán meg sem fog érni. A' dohányról is csak ezt mondhatni.

Hirdetés.

Kolozsváron belől egy napi járásnyi kerületben három helységekben, vagyon mint egy 2100 mázsa igen jó széna és 2700 mázsa jó szalma eladó. — Ugyan azon helységben 2400 pozsonyi mérő kukoricza, és 4000 pozs. mérő kétszeres eladó.

A' tulajdonos Úr az életnemeknek Kolozsvárig való bészállítását ajánlja. — A' takarmány neműkön telelendő marhák' akláról is gondoskodni kész. — Mind ezekről bővebb utasítást kaphatni Csomaközön Mélt. Gróf Teleky Laszlóné Ő Nga' uradalmi Inspectoránál. —

Gabonaárr váltó garasban.

egy kila (pozsonyi mérő):

Napok' és városok' nevezése	Búza	Kétszeres	Rozs	Árpa	Zab	Kukoricza	Köles	Kása	Lencse	Borsó	Bab
October' 1sőn Baja	87—63	60—50	50	50	33	73	—	—	—	—	—
„ 1sőn N.Becsker.	90—70	65—55	—	45	40	70	70	—	—	—	—
„ 4kén Debreezen	110—90	80—65	60—50	53	40	90—80	110	—	—	—	—
„ 6kán Mosony	108—90	56—52	54—49	50—44	43—36	90—78	—	—	—	—	—
„ 6kán Ungvár	80—76	76—74	46—44	44—42	34—32	58—56	—	—	—	—	—
„ 7kén Arad	90	72	70	50	45	80	—	—	—	—	—
„ 7kén Uj-Becse	90—80	75—65	—	50—45	45	60—55	—	—	—	—	—
„ 8kán Miskolcz	90—86	70—65	54—50	48—45	32—30	70	—	200—195	—	—	—
„ 8kán Komárom	92	78	50	45	35	83	90	—	—	—	—
„ 10kén Szeged	90	—	80	50	50	80	110	200	—	—	—
„ 19kén Pest	103—83	70—60	51—45	53—46	38—34	86—80	—	200	250—240	250	230—220

PÉNZKELET October' 17kén 1836: Status kötelezvény — 5 pCtes = 103$\frac{1}{32}$; — 4 pCtes = 100; — 3 pCtes = 73$\frac{11}{32}$; — Magyar kamar. 2$\frac{1}{2}$ pCtes = 65$\frac{5}{8}$; — Bankrészvény = 1345 ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

33. Szám
PESTEN
Szombat
Octob. 22kén
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

A' gazdasági tanítóintézetekről.

(Folytatás.)

Mennyire éretett légyen czél a' gazdaságnak eddigleni közönséges taníttatása, és a' dicsőült Festetics által emelt magányos intézet által? vítatni nem fogjuk, mert hiszen tudva van közönségesen, mi azon süker, mely ezekből született. — 'S e' helyett tartozóbbnak vélem annak említését, hogy Festetich György volt első, kinek bölcs belátása és felfogása gazdaságunk' nagy fontosságát megitélni, 's nemes lelke tulajdon költségén való taníttatását elhatározni 's egyszerre meg is tenni, halhatatlan vala.

De fájdalom! e' nagy emberünk' terve, ki különben kész lett volna honáért, a' miket tőle vett, mind feláldozni, csak hatalmas kezdet és eszköz az ifjúság' számára, és a' gazdaság' magasabb mivelésére, 's korántsem hatott ama' szempontra, melyben véleményünk szerint a' haza' gyermekei' taníttatásának kell főleg kitűzve lennie. Mely szerint felmaradt azon szükség, hogy gazdasági tanitóintézetekről gondoskodjunk, melyek ne nehány száz vagy ezer ifjúkat vezessenek csupán a' magosb gazdaság' miveléséhez: hanem az egész nemzet' gyermekeibe öntsenek szükséges fogalmat, tudományt, értelmi kifejlést, és szorgalomhoz 's munkához való szoktatást. — Valóban ez azon fordúlás, melyet minél későbbre hagyandunk, jövedelmink' csonkulása által magunkat annál inkább büntetjük; 's annál messzébb esünk ama' mivelt egyremunkálástól, mely a' hongazdaság' erőjét szűli, 's lelkét teszi. —

Látván e' szörnyű hijányt a' Dunamelléki Ref. t. cz. Superintendentia, mint már jelentők, elhatározá, hogy Nagy-Kőrös szabad városában, a' philosophiai karon kivűl, mely ott már 1808tól fogva virágzik, egy oly gazdasági új tanítóintézet is állíttassék, melyben mind azok, kik akár nagyobb, akár kisebb oskolákban fognak jövendőben tanítóskodni, előbb magokat a' nevelési és gazdasági tudományokban tartozzanak ugyanitt kiképezni, és mivelni.

Nem akarjuk itt felhozni, hogy eddig falusi tanítóságra többnyire az oly gyengébb rész szánta magát, mely tudománya után keveset reménylhetett más úton, 's midőn tanítóságra kötelezé magát, olyannak adására volt kényszeríttetve, mellyel maga nem bírt. A' kár azonban nem övé volt, hanem a' nép' nagy

számáé; ő kitölté az órát, 's a' gyermekek elveszték azt. —

Állitsuk most magunknak elő a' jövendőt, 's tekintsünk végig azon oskoláinkon, melyeket a' Nagy-Kőrösi nevelési 's gazdasági intézetben míveltetett tanitók fognak vezetni. — A' jövendő szükséghez újabb 's hasznos földészeti törvényeket hoz majdan a' törvényhozó test' bölcsesége: és szűnni fognak hátráltató akadályaink, melyekkel még most birkoznunk kell. Mindenik oskolához látunk egy darab földecskét szabva, hol a' gyermekek és lánykák a' gazdasággal fognak ismérkedni, munkához, pénzkereséshez szokni, később eperfákat oda haza is ültetni, és selymet 's méhet tenyésztetni — mindent hasznukra fordítani — egy szóval életrevalókká formáltatni. Az idő elhozza e' szorgalmas sarjadék' emberkorát, 's gyermekeire már általszivárog a' szülők' tudománya; 's így az értelmesbben nevelt gyermek taníthatóbb' és haladhatóbbá válik, 's szorgalma már nem ön magára csak, hanem más sokakra nézve is terjedtebb hasznú lesz; 's észre sem vehetőleg vetkezendik ki e' mostani férges és avúlt állapotából az elhagyatott nép.

Varázs erővel fog e' megköszönhetetlen példa kifényleni; 's vagy más hasonló tanitóképző új oskoláknak kell alapittatniok, vagy — ha czélirántalanúl nem akarjuk az eddíglenitanitásmóddal a' gyermekeket nyomorgatni 's új oskolákat állitani, a' Nagy Kőrösi oskolának maradand azon érdem és becsület, mi szerint az, tanitóképző fő alapintézetül fog mindenek' számára szolgálni.

Miután pedig, ezen intézethez derék fundust, 's a' szükséghez képest szaporitandót mutatott ki Nagy Kőrös, semmi kétség sem lehet, hogy ezen intézetben, melynek a' gyakorlati tanításhoz gazdag fundusa leend, egyszersmind azon ifjaink is képezhetik magokat kik a' gazdaság' magosabb és terjedtebb mivelését szabák magoknak czélúl.

Melyeknek érintése után szólandunk az apróbb és felsőbb gazdasági oskolák' külső 's belső elrendezéséről, 's azon módokról, melyek kivált az apróbb g. oskolák' alapitását 's fentartatását fogják illetni. Noha nincs kétség, hogy erről tisztán, hasznosan és czélirányosan csak akkor lehetne legjobb értekezést készíteni, ha a' haza' több vidékeinek körülményei 's viszonyai előttünk tudva volnának. Mely okból kedvesen vennők, ha tiszt. hazánkfijai észrevételeiket hozzánk beküldenék az iránt: Miféle mód által lehetne, egy vagy más helyen, az apróbb gazdasági oskolákat jó lábra állítani? — *B.*

Magyarország.

Barsban, Szódon Octob. 16. — Minthogy az új törvényszerinti határbeli tagos Arányositásokkal, az egyes birtokok, nem csak szántóföldekben és rétekben, hanem — a' mint előre látni lehet — a' legelőben is, kirekesztő jussal, több helyeken elkülönöztetni fognak; és igy az eddig gyakorlott gazdálkodás' módját, a' legcsekélyebb részekre oszlott nemesi és jóbbágyi birtokokban is, ahoz alkalmaztatólag, szükségkép' megváltoztatni kellene.

Csekély véleményem szerént, a' vagyonosságot tekintve, nem volna érdekesebb, mint olyatén gazdasági rendszernek kidolgozása, és közretétele, mely szerint, a' legkisebb elkülönzött birtokokat is, minden ágaira a' gazdaságnak, a' legczélszerűbben elintézni, és a' gazdaságot, törvény okozta sikerrel folytatni lehetne.

Legfőbb figyelmet gerjeszt a' marhatartás és tenyésztés kivált képen kisebb birtokokra nézve;

Kivánatos volna tehát, hogy azok szólanának főleg e' dologhoz, a' kiknél az elkülö-

nözött birtokok — mint tudtommal T. Fehér Vármegyében — már az új törvény előtt is divatoztak. —

Ha figyelemre érdemesnek itélendi a' szerkesztőség ebbeli köz érdekünek vélt észrevételemet; méltóztassék azt a' Kémlőben feladat kép' közre tenni, és a' beérkező Véleményeket a' közönséggel tudatni.

Reménylem találkoznak oly jó akaratú tapasztalt gazdák, a' kik tapasztalásaikban gyökerezett hasznos véleménnyeiket, a' közönséggel szivesen közlendik. *)

*) E' jeles felszólítást annyival kevesbé lehet hallgatással elmellőzni, mivel már több ily feladások is küldettek be hozzánk: 's megvalljuk hogy a' szabad kis birtoknak minél jövedelmezőbbé való tétele ma holnap egy leszen a' legfőbb feladások közül; valamint azt is: hogy ennek halaszthatását lehetőnek láttuk, mind azért, mert bár a' Duna's Erdély-közi kiégett lapály nem várja az életadó esőt inkább, mint mi azon hírt, hogy hazánk' egy vagy más vidékén a' telekszabályzás már munkába vétetett, mind eddig sehonnan sem hallottuk csak neszét is: mind azért, mivel ily különböző népesség-helyzet 's tehetség-irányok és viszonyok milyek honunkban léteznek, a' jövedelmezés' módjait is több-oldalukká teszik. Melynélfogva hogy az észrevételek annál többféle helyzetekre lehessenek tanácslatosak, szükségesnek látjuk igen is, e' fontos tárgynak felosztását, 's így felosztva és egészben is leendő közlését.

Kérdésbe tesszük ennélfogva, a' szabályzott telkeknek legjövedelmeztetőbb kerti rendszeres módját azon vidékeken,

1-ször hol a' termesztményeket jobb magok' valóságában eladni.

2-szor hol a' termesztményeket tanácsosb marha tartásra fordítani.

3-szor hol ritkább a' népesség 's drágább a' munkáltatás.

4-szer hol a' termékek' meggyártása, mint olajütés, égetés 's egyébb módok által, hasznosabb 's t. ef. 's mind ezeknek és többeknek részleges, 's épen ezért a' földész' és föld' viszonyaikon alapúlt megfontolását.

Jól tudjuk, hogy sok jeles iróink 's gazdáink e' tökéletlen feladásunkon mosolygani fognak: de mi meg vagyunk győzetve, hogy valamely helybeli tapasztalások a' legjobb oktatók, 's miután a' czukorrépa, repcze, burgonya, főzelék, gabona, és lóher termesztésről már könyvek szólanak, minekünk inkább azt kell tanúlni, mi rendszerrel boldogúltak egy vagy más vidéken és minőségű földön értelmes gazdáink? És ha ezek a' hasznosoknak tapasztaltakat velünk közlendik, valóban csak akkor lehet, az átalányosan felvett 's előadandó gazdaság után, legtanácsosabban és legnagyobb sükerrel bocsátkozni, a' részletes vagy vidéki mivelések' előterjesztéséhez 's így az egész' czélirányos előadásához. Teljes reménnyel lévén, hogy a' felszólító hazafi is, a' Bars vármegyei gazdasági legjövedelmezőbb módról, véleményét beküldeni szíves leend.

Szerk.

Árpád új gőzhajó az ó budai hajógyárból folyó October 18kán ő cs. k. Fő Herczegségének a' Nádornak és fenséges családjának jelenlétében bocsáttatott álgyú durrogás között vizre.

A' berlini inteligenzblattban Busch nevű bor kereskedő következendőket jelent, hogy t. i. nála commissióban az itt nevezendő borok legyenek eladók, úgymint: Magyar asztali bor egy pecsételt üveggel 17½ ezüst garas; felső magyarországi 25 e. gr. — felső magyarországi finom bor 1. tallér: ugyanilyen máslás 1½ tallér. — finom tokaji máslás 1⅝ tallér — finom tokaji essentzia 2½ tallér — ugyan efféle ó 3 tallér: ugyan ilyen ürmös 17½ gr. felső magyarországi ürmös 1 tallér ó 1⅔ tallér. *) —

*) Ebből kitetszik, hogy a' magyarbornak még a' legboldogabb boridőben is jó árra van, mind a' mellett, hogy mi kelendőségéről csak nem kétségbe estünk. Nem lehet azonban nem említenünk egyszersmind, hogy a' pezsgő készitésnek ama különös haszna támadt nálunk; mi szerint ezek mindenütt és mindenfelé sok főfájást és rosz gyomrot csinálván, legalább egy nagy résznek el fog veszni a' kedve, még az igazi Champagnitől is — 's így nehány forintunk még is bentmarad, mely különben kiment volna.

Szerk.

Svéd és Dán országokból, Helvetziából 's Europa' több részeiből írják az újságok hogy múlt September vége felé nagy hó esett. — Skótziában 's egyebütt pedig több hetekig folyvást szakadt az eső. — Mi pedig azt, hogy a' Magyar térföldön szárazság és csak szárazság rombol.

Répaczukorgyártás.

Szerencsém van jelenteni azoknak, kik a' közelebb múlt tavasszal czukorrépamagot vásároltak tőlem, úgy azoknak is, kik az utolsó tanítási folyamat' befejezése olta, Aprilis' elsejétől fogva, levél útján, a' répaczukorgyártás iránt tőlem értesítést kívántak, hogy November' elsejétől kezdve egész télen által helybeli gyakorlati tanítóintézetemben a' házi répaczukorgyártásban kitkit a' legegyszerüebben oktatni fogok, úgy pedig, hogy minden jól elrendelt háztartásban, költséges eszközök' megszerzése nélkül is, a' megkivántatott czukormennyiség készíttethessék; oktatni úgy, hogy előismeretek nélkül 2, 3 nap alatt megtanúltassék az egész folyamat. Azoknak pedig, kik czukorgyárokat nagyban alapítani akarnak, kész vagyok felvilágosítással szolgálni a' terv, költségek, reménlhető haszon 's a' t. iránt, csak egy pár répát kérek magamnak bérmentesen beküldetni, hogy megitélhessem belőlök, ha alkalmas-é az illető föld a' czukor anyagnak, a' répákban, több több idegen részekkel való elvegyülés nélküli előtermesztésére, mert főkép erre kelletik figyelemmel lennünk, mielőtt nagyobb intézetekhez fognánk.

Pesten, Octob. 20kán 1836.

Linberger I. G.
Leopoldváros, holdutcza, az új épülettel szemközt, 811 szám alatt.

Méhiskola.

Báro Ehrenfels, kit a' gyapjú körúlti fáradozásaiból már ismernek a' Kémlő' ólvasói, Meidlingben, Bécs mellett, méhiskolát alapított, 's abban 1837 Aprilis' elsejétől September' végéig elméleti és gyakorlati leczkéket fog tartatni.

Czélja ez intézetnek: tudományilag megalapítani a' méhtenyésztést, és szegényebb ifjaknak útat nyitni, melyen, alapul vévén a' méhtenyésztést, 's az ehhez megkivántatott kisebb mezei gazdaságot, önállóbb 's boldogabb sorsot érhessenek, mint szigorú hivatalok 's az általok csak kicsinben gyakorolható földmivelés által.

A' méhtenyésztés ugyan, e' tiszta, csínos gazdasági iparág, mindenkinek való, kit foglalatosságai falun is jobbára házánál, 's honn tartanak. Uradalmak terjedelmes erdeikben és kerteikben több fő- és melléktenyésztéseket alapíthatnak, 's viasz és méz által magoknak új jövedelemforrást nyithatnak meg: de még is egy státus sem alkalmasabb a' méhtenyésztésre, mint a' falusi tanítóké és mestereké. A' szükséges előmíveltséggel — mennyire az ide megkivántatik — még is birnak jobbára; e' tisztességes mellékfoglalatosság megfér hivatalukkal; 's mint népnevelők, amúgy is szűken mért jövedelmöknél fogva, megérdemlik azon segédet, melyet a' helyettök dolgozó méh' képében, mások' megterhelése nélkül, nyújthat nékik a' természet. Ezen kellemetes, reménnyel és valósággal tápláló, mellékfoglalatosság házilag és erkölcsileg jobbá teszi az embert, 's a' méhtenyésztés ily kezekben, kétszeresen is előképül szolgál az ifjuságnak. Ezeknél fogva gondoskodott ez újonnan felállított intézet

„a' szükséges eszközökről, melyek a' méhtenyésztést a' falusi mestereknél állandóan megalapítsák." A' már kiadott iskolai könyven kivül (die Bienenzucht nach Theorie und Erfahrung, von I. M. Freyherrn von Ehrenfels) népszerü rövid oktatást is fog közre bocsátani, 's évenkint 5 falusi iskolát ingyen méhekkel ellátni; azon viszonti kötelezés mellett, hogy az így ajándékul nyert méhkasok,

a' békövetkezett szaporodás után, egy e' czélra kijelelt szomszéd falunak jussanak. —

A' méhtenyésztés naggyában mindig nevezetes tudományos ága lészen a' gazdaságnak. 'S igy tanitásra és mesterekre van szüksége, ha biztositott szerzéssággá kiván alakúlni. — Mária Theresia volt Europában a' legelső, ki a' méhtenyésztést védelme, törvényei alá fogadta, 's iskolákat és mestereket rendelt néki. Utóbb tönkre jutottak ez intézetek. Most mind azok, kik az úgy nevezett pornép közt a' mindegyre növekedő népesség és ipar által nem ritkán eldugulva látják a' tisztességes útoni kenyérszerzés forrásait, segédkezet fognak nyújtani, ama' szunnyadozó iparágba új életet önteni. A' méhtenyésztés a' gazdaság' poesisának nézethetik, 's a' mezei gazdának — mire forró, pezsgő korunknak ugyan csak szüksége van — vidám foglalatosságul szolgál, táplálat ulés nyereségül-

Gyümölcsfaiskola magból.

Közli Betzholá Pál', würtembergi herczeg' udvari kertésze.

Mi gyakran keresgélünk jó gyümölcsmagokat, hogy faiskolát alapítsunk, kisebb, nagyobb terv szerint. Még tavaly is, ősszel, nem kevesen alma és körtemagokért hozzám folyamodtak, pedig tudtam, hogy épen a' kérők szerfelett soknak birtokában vannak, — mert nevezetes mennyiség gyümölcsmustot készítettek, minek törkölyében a' legszebb magokat találhatni. Való, hogy e'' törkölymagok közt olyasok is találtatnak, melyek sajtolásközben megsérültek, 's ennélfogva csirázásra is alkalmatlanok. De ha csak egy ötödrésze marad is épen a' magoknak, ez még mindig annyi, hogy sűrűen elhintetvén számos fácskákat várhassunk belőlök.

A' törköly, kikerűlvén a' sutufa alól, deszkára kiteríttetik és szétmorzsoltatik, 's igy nehány nap' gyakori forgatás mellett kitéve marad a' verőfénynek, míg némileg megszáradott. Három, négy nap mulva már elkültethetni őket, de, ha úgy kivántatnék, hosszabb ideig is eltarthatók.

Az ültetés' módja ez: Osztassék 4 lábnyi szélességű foltokra a' szántóföld, melyet magágynak néztünk ki, úgy, hogy három sor képezzen egy foltot; vagy pedig ha naggyában történik a' magvetés, foltokra ne is szelessék a' föld, hanem csak sorokra, két lábnyi távolságra egymástól, osztassék az egész darab. E' sorokba két újnyi mélységű kis barázdákat vágjon a' kapa, 's ezekbe, vagy egy újnyi vastagságra, hintessék a' törköly. Természetes, hogy tekintettel kelletik lennünk arra, ha több vagy kevesebb maggal bir-é a' törköly, 's ez szerint nagyobb vagy kisebb mennyiségben ültettetik el. Én ugyan a' sűrüebb elültetésnek adom az elsőséget, mert igy mingyárt az első évben alkalom szolgáltatik, e' gyomirtáskor kevéssé megritkítani a' fácskákat, 's ekkor mindig a' leggyengébbeket kelletik kirántanunk, hogy csupa erőtelyes fácskákból álljon az ágy. Mert megmutatta a' tapasztalás, hogy a' magágy' gyenge növénye, gyenge fája lészen az iskolának is.

Miután igy elvetettük a' törkölyt, egy jó újnyi magasságra földdel takartatik be, 's ezentúl csak oly bánásmódot kiván az ágy, mintha tiszta gyümölcsmagokból állana. Ha valakinek alkalmatossága nem volna, mingyárt elültetni a' törkölyt, azt tavaszig eltarthatja; csak hogy sűrű halmazban ne feküggyék télen által egymáson, hogy az egerektől tisztán tartassék, száraz, fagymentt helyen, 's hogy többször forgattassék.

Azon pomologusok, kik úgy vélekednek, hogy mindenik gyümölcsnemből külön kell gyűjteni és elültetni a' magokat, hogy aztán ugyan ezen fajok nemesíttethessenek rajtok, ajánlatunkat nem igen alkalmazhatónak fogják

találni. De bátorkodom őket arra figyelmeztetni, hogy én Hohenheimben is, hol csak ugyan jó, sőt Würtembergben legjobb gyümölcsfákat találhatni, ez ajánlott módnak legszebb sükerét láttam.

Északi fény

(aurora borealis)

Pest Octóber 20. — Tegnap előtt esti 10 óra előtt nagy tűzi lárma lévén az utszán magam is kimentem egészen az Evang. szentegyházig, melytől észak felé, merre az égalj veresellett, tág kilátás van; de mivel a' tűz messzére lenni állittatott, 's ez okból a' tűzoltó fecskendőket is a' váczi vonaltól meddig azok serényen vitettek, visszahozták, visszajöttem. Tegnap reggel köz beszéd volt, hogy az égés Káposztás Megyeren vala. — Most este azonban hiteles személy, ki tegnap előtt szinte megjelent a' tóduló néppel a' nevezett helyen, ily előadást tőn nálam.

„Tegnap Dunakeszin keresztül utazván Váczra, kérdettem, hogy mi égett e' faluban vagy a' vidékén Kedden estve? melyre azt felelék" hogy a' tűz nem Dunakeszin hanem Váczon volt. — „Beérvén Váczra, ott ismét azon választ nyerém, hogy a' harangok ugyan félre verettek, sőt dobon tűzi lárma is veretett, de később a' veresség elmulván, 's láng sehol sem láttatván észrevetetett, hogy e' tünemény *északi fény* volt. — Mely után ma reggel oly büdös és sürű köd ereszkedett, melytől Vácz' vidékén látni alig lehetett, 's lélekzeni csak órrdugvà"

Ennélfogva tehát bizonyos, hogy ama nagy veresellése az égaljnak, mely Pestnek porral 's gőzzel tömött levegőjén által úgy látszott észak felé, mint midőn nagy roppant tűz vörösiti be a' láthatárt — valóságos aurora borealis volt.

Magossága lehetett mintegy 60 gráduenyi, és szélessége elfogta az égkörnek mintegy negyed vagy ötöd részét: tartossága egy óránnyi 9—10 közt.

Ma hideg északnyugoti szél kezd fujdogálni, mely havat hozó formájú, de — üres felhöket futkostat egünkön.

Pest, Oct. 21. — Ma reggeli 3. órakor az hatvani kapuhoz közel, az országúton, egy egyemeletes ház égett el, mely nem volt assecurálva. A' tűz gondatlanságból származott, melyet a' nyugotészaki szél, mely most is még erősen fú, könnyen nagy erőre kapatott. Az oltási igyekezet serény volt, de nem mindenik fecskendőt lehetne magasztalni. — 'S mivel a' tűzhöz nem lehetett közel férni, úgy szólva az egész ház a' lángok kénnyére hagyatva lett hamuvá. Ugyanis

Nem csak régibb mező-városainkban vannak öszveviszaszórva a' házak, 's állanak tűzfészkek, hanem nagyobb városaink is telvék a' régiség' rendetlen és kártékony nyomaival. Meg van azon szerencsétlenség Pest városában is, és pedig nem csak a' belső hanem több külső újabb részeiben is, hogy sok háztelkek hosszú-keskenyek, Nagyon természetes, hogy ilyesek melyek 2. felől is beépitetnek, tűz' esetében a' legveszedelmesbbek, mert udvaraikból nem lehet rajtok segiteni; sőt ha elől gyuladnak ki, a' lakozóknak mind életük mind vagyonuk veszedelmeztetik.

Ohajtandó volna, hogy az ily udvartalan házaknak a' szomszédok' telkeiveli összefoglaltatásuk iránt hathatós rendelések tétetnének.

Elegy.

Gőz, 's annak helyettesei az erőművekben.

Lardner — ki ne ismerné olvasóink között az europai hirességü angol természetvizsgálót — közelebb megjelent munkájában „a' gőzerőmű" 5dik kiadás, (nb. egy év alatt) szól ek-

képen: a' természetludomány az electricitás' és magnetismus' tüneményeiben egy valóban kimeríthetetlen, a' gőzt 's ennek kiterjedési erejét és következőleg az ehhez megkívántatott égésanyagot talán egészen kipótló erő' forrásaira mutat. A' viznek váltó feloszlása 's meg' összealakulása — mert a' voltai oszlop által, mint tudjuk, elemeire, viz-anyra és savanyra oszlatik fel 's az elektrikus szikra által ismét összealakúl a' viz, — sokkal rokonabb a' viznek a' gőzerőműbeni gőzzé általváltozásával és viszonti megsűrűsedésével, mintsem hogy ennek lehető helyettesének ne nézethessék. A' tudományok' párisi akademiáját egy Eisenmenger nevű úr már is értesitette egy általa feltalált készitményről, melyben az épen emlitett vizfeloszlatás mint mozgató szer, a' vizelgőzölgést tökéletesen kipótolja. Ha e' találmány nagyban is gyakorolhatónak mutatkozik, előre fel sem vethető fontos következményei lesznek. Továbbá, Kerynek parliamenti képviselője, Mullius úr épen jelenleg egy kocsi' szerkezetével foglalatoskodik, melynél az elektrikai folyamat mozgatásul szintúgy a' gőz' helyébe lép. Szintoly hatalmasnak mutatkozik az elektrikai folyamnak a' vasrai puszta béhatása által ez utóbbiban előteremthető és rögtön el is nyomható magnetikus vonó és hordóerő. — Általjában a' physikának jelen állapota, a' munkásság, buzgalom és valóban éles bélátás, mellyel mindenütt 's annyi oldalról folynak a' vizsgalódások, azt reménlletik velünk: hogy oly mechanikai találmányokat fogunk rövid idő mulva üdvezelhetni az ipar' mezején, melyek majdan felülhaladnak mindent, mit az emberi ész kigondolt eddiglen.

Szőlők Egyiptomban.

A' ragúsai herczeg, maréchal Marmont, a' tudományok' parisi akademiájának, melynek ő is tagja, a' többi között ezt irja: „Az „article del' annuaire“ 21° és 22° közé helyhezi maximumát a' hévmérséknek a' venyigére 's gyümölcsözhetésére nézve, 's allításának igazolására azt mondja, hogy Cairóban, hol 22° a' közép hévmérsék, nagyban nem míveltetik a' szőlő. — E' mondás való a' multra nézve, de egészen más okból. Csak minapában igen terjedelmes szőlőket ültettek, mik a' legjobb következményeket igérik. Fayoumban — egyike Egyiptom' legmelegebb tartományainak — voltak, 's vannak ma is terjedelmesebb szőlők, cophták által míveltetnek, 's kellemes bort adnak. Ittam belőle 's már a' tavalit is — mi ez' éghajlatban nevezetes — jónak találtam. Még Felső Egyiptom' felsőbb részében is, tizenkét mérföldnyi távolságban Thebától, pedig dél felé, van szőlő. Jusuf Kaseff, agg katonája az egyiptomi seregnek, mint magam, ki a' sereg' Európábai visszatértével fogságban lévén, ott maradott, azt beszélte nékem a' napokban: hogy maga is mívelte e' szőlőt, 's viszonylag annyi mennyiség bort, pedig jót nyert belőle, mennyit Európában. Okát, hogy a' szőlőt nem mívelik nagyában, ennélfogva talán abban kelletik keresni, mit a' kórán mond a' borivásról, nem pedig a' hévmérsékben.

Az éjszakamerikai elsőbb városok' népessége 1836ban.

New-Yorknak van . .	269,873	lakosa.
Philadelphiának . . .	200,000	„
Baltimorenak . . .	92,000	„
Bostonnak	76,000	„
New-Orleánsnak . .	60,000	„
Charlestonnak . . .	34,500	„

New-Yorknak, 1830ban, még csak 203,000 lakosa volt.

Vasút Alexandria és Suez között.

Waghorn úr az alexandriasuezi vasút vállalkozója folyó évi juliusban barátjainak a'

többi között így ír: „A' basa, mint azt már tudni fogjátok, Galloway-beyben, ki e' f. hónap' 3kán meghalálozott, igen értelmes és érdemes tisztet veszített el. A' közsajnálkozás követte őt sírjába. Élete' virágjában húnyt el, midőn épen egy munkával készült a' világ' elejébe lépni, mely alapítójának nevét halhatlanítani fogja. Értem a' suezi vasútat. Szerencsénkre itt van a' beynek testvére, Galloway Richard úr, ki elhunyt barátom' munkáját kétségkivül folytatandja, 's már is annak betegsége alatt, két kisebb vasútvonal' Marabutnáli felállításával foglalatoskodott, a' basa' parancsolatára. Kész már egyike, 's a' kőbányákból rajta fogják átszállitani a' köveket a' tengerpartig. A' törökök, mondhatni, örömbámulattal nézték a' tüneményt, melyről még csak fogalmuk sincsen. A' basa világos jeleit adta megelégedésének, 's el van határozva, azonnal hozzáfogatni a' nagyobb munkához. — Az alapitandó új Nil-gát' tervéről hallgatnak jelenleg, csak fa és vas három millio tallérba kerültek volna. A' gondolattal, ledönteni egy pyrámist, hogy köve legyen e' vállalatra, rég felhagyott a' basa, ha ugyan megfordult volt agyában. — Mehemed Ali új és új segédforrásokra talál mindenütt, 's jövedelmei növekednek. Az europai újságok sokat lármáztak minapában az általa gyakorlott selyemmonopolium felől, de a' kérdést rosz világitásban láttatták. A' külföldi kereskedőnek három pcent vám mellett, szabadságában áll, selymét kivinnie az országból. 25 pcentet csak a' bennszülöttek fizetnek, 's külhatalomnak ugyan nincs joga, rápparancsolni a' basára, hogy igy 's ne amúgy taksálja jobbágyait. —

A' Constantzinápolyi tengerszorosan épült új hajóhid már bevégeztetett, és millio piaszteren felül került.

A' hamburgi újságok azt irják, hogy a' gyapjú nem igen kerestetvén, reá rosz jövendő látszik: egy frankfurti levelező szinte hosszason adja elő a' gyapjúkereskedők veszélyes állapotát: azonban mind a' Leipzigi mind a' breslaui vásárokban jó árron felszedték a' gyapjút: az árrugás 6—8 pCent vala.

Gabonaárr váltó garasban.

egy kila (pozsonyi mérő):

Napok' és városok' nevezése	Búza	Kétszeres	Rozs	Árpa	Zab	Kukoricza	Köles	Kása	Lencse	Borsó	Bab
October' 7kén N.Becsker.	85—80	65—60	—	50	40	70—60	70	—	—	—	—
„ 8kán Baja	87—80	53—50	47	50	28	73	—	—	—	—	—
„ 8kán Pécs	80—70	60—50	50—45	60	53	65	—	—	—	—	—
„ 10kén Debreczen	110—100	80—70	60	53—50	40	85—80	110	—	—	—	—
„ 13kán Mosony	106—96	56—50	52—48	50—44	43—36	87—75	—	—	—	—	—
„ 14kén Uj-Becse	100—90	65—60	—	50	45—40	70—55	—	—	—	—	—
„ 15kén Fejérvár	82—79	64—56	52—48	49—47	31—27	84—80	—	—	—	—	—
„ 15kén Szeged	90—85	80—75	65	50	50—48	80	112-100	—	—	—	—
„ 15kén Komárom	82—78	68—60	46—40	46	32—31	82—75	77	—	—	—	—
„ 22kén Pest	103—83	70—60	51—45	53—46	38—34	86—80	—	200	250—240	250	230—220

PÉNZKELET October' 20kán 1836: Status kötelezvény — 5 pCtes = $108\frac{3}{8}$; — 4 pCtes = 100; — 3 pCtes = $78\frac{7}{10}$; — Magyar kamar. $1\frac{3}{4}$ pCtes = 47; — Bankrészvény = $1344\frac{1}{2}$ ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

34. Szám
PESTEN
Szerda
Octob. 26kán
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

Magyarország.

Baranyában Jánosin, October' 16.— Nem emlékezünk oly szomorú őszről, mint a' milyen ez idei, mert gyümölcsünk 's borszüretünk nincs, présházaink csukvák, egy örömlövést vagy kiáltást nem hallhatni szőlőhegyeinkben, még az üreshordókat sem merik megkoczintani, mert hoszú gyászos hangot adnak, 's így Bachus örömünnepeit fájdalmasan kelletik elmelőznünk. Ezt érezvén a' borkereskedők 's csaplárosok, élénken keresik a' borokat, 's azért árra emelkedik. A' tavali termés, mely 4 hetek előtt 5, 6 forinton kelt, most 7től 9ig, ó bor 12 forintról, 15, 16ig ugrott (a' java).

A' gabona' árra nem hogy emelkednék, inkább száll, jóllehet pálinka főzésre sok fogyasztatik.

A' vetések mindenütt virulnak, sok helyeken gazdagok is, szép meleg napjaink de sok földszáritó szelek járnak, 's azért vetéseinkre ismét eső kellene.

Rétjeink telvék egerekkel, 's félhetni, hogy azok vetéseinkre vándorolván, azokba kiváltképen száraz téllel, sok kárt teendnek. —

A' még ki nem szedett burgonyák folyvást gyarapodnak, szinte úgy a' hajdina is, melynek korábban kelt része meg is érett, midőn azon földön a' későben kelt éretlen, sőt virágzik is.

A' kukoriczaszedés sok helyeken a' szőlőével megegyez; a' hol taval ezerek termettek, ott ez idén alig százak. Legelőink az egynehány szép esőkre egészen felújultak, úgy hogy abban most semmi fogyatkozás nincs. Derünk 23dik Septemberben volt, mely csak a' völgyekben ártott a' gyöngébb növényeknek.

A' Kémlőnek 21ik szám alatti 167ik lapján előadott vetésnélküli aratás felfedezett titkáról való észrevétel.

Nem épen újság több magyar gazdák előtt is az, hogy a' téli gabona vetés az aratást meg előző évben, szinte mint a' reá következőben, úgy a' tavaszi is, minekelőtte kalászát képezte, takarmánynak lekaszáltathatik a' nélkül, hogy a' növény azért az aratást tőlünk megta-

gadná: de valóban nagy újság fogna lenni az, ha a' mi gabonánk egészen megérlelve, több aratást adna ugyan azon plántáról; mert ez nálunk szinte oly természet elleni, valamint a' minapi tapasztalás által elégségesen bé bizonyult lehetetlen dolog. (Ha csak Kees serfőzőnek valami öröklőgyökű gabonája nincs, melyet mi még nem esmérünk). Azért igen jól jegyzé meg a' sváb Merkurban a' Würtembergi' gazdasági egyesület' egyik tagja, Kémlőnk 22ik száma szerint, hogy az aratás bévégzi a' gabonának mesterségesen meghosszabbított életét. Hogy a' gabona növénynek életét mesterségesen hoszabbítani lehet, arról több próbáim voltak 's ezek közül nevezetes e' következő: múlt 1835dik évben egy kiszárított bereknek *) azon részében, hol a' kiirtott zsombékok' helyén semmi fű sem mutatkozott; sz. Györgynap tájban, minden szántás nélkül (a' turfás földet szántani nem lehetett) kölest vettettem szénának, 's azt csak tüske boronával huzattam bé. Midőn a' köles már fejét kezdé hányni, lekaszáltattam a' sűrűbb részt szénának, a' többét pedig, mely gyérebben állt, 's szalmája igen erős vala, megérni hagytam. A' szénának valót lekaszáltattam Juliusban, az érettjét arattattam Augustusban. Az első ismét kisarjazván oly termékeny lett, mintha az nem is kaszáltatott volna, midőn a' megérett kölesnek gyökei, a' másodiknak aratásáig meg is rothadtak. A' sarjus kölesnek szára ugyan nem nőtt oly nagyra, mint a' mely magnak hagyatott, de termékenységre azzal vetélkedett, 's csak az vala sajnos e dolognál, hogy ezen kölesnek aratása Octoberben esvén, bétakarítása a' korán érkezett hó által akadályoztatott. Hogy ezen gyakorláshoz különös jó föld, 's kedvező időjárás szükséges, magától értetődik. A' mindennapi tapasztalás közzé tartozik még az is, hogy ha a' bükkönyös zab erős földbe vettetik, 's először korán levágatik, egy gyengébb másodvágást is ád, sőt ha esős idők járnak, harmadszor is felnő, fejet is hajt, de szeme mindenkor lazás marad; a' megérett zab pedig többé nem hajt gyökeiből. Hogy a' téli gabonának több évi kaszálása után szemre bővebb aratás essék, mint ha ez nem gyakoroltatik, kétséget merek támasztani csekély tapasztalásom szerint, ha egy két próba, tapasztalásnak mondathatik, mind addig mig másokkal együtt új próbákat teendek, melyeknek sikerét közlendem.

*) Turjánynak.

Vidékünkben divatozó két szerí burgonya aratás.

Ha a' kora kék burgonya (ez nálunk a' korai közül legisméretesebb, 's legjobb) tavasszal korán vettetik, rendszerint sz. Iván napig megérik, ekkor a' növény mellől két részről elhúzatik egy kevessé a' föld 's kézzel a' nagyobb burgonyák mind kikapartatnak, mely után a' föld ismét melléje húzatik, lábbal egy kevessé megtiportatik, 's csak nagy szárazság' esetében, egyszer jól megöntöztetik: Octoberben ugyan azon növényről, azon helyen a' másod' aratás bizonyos, 's ez csak annyival érdemesebb annál, mely Kémlőnk 25dik számában Bonet úr által a' 8 tőre nézve előadatott, hogy ezen módnál kevesebb a' munka, biztosabb a' czél' elérése, 's ha Bonet úr a' növényt más helyre ülteti 's az alatta termett első burgonyát a' földben hagyja, melyről említést nem tészen, a' földterületnek csak fele szükséges. Ezen módra a' szükség vezette az embereket, 's nálunk gyakorolják leginkább azon szegények, kiknek kevés földjök vagyon, 's korán a' burgonyára szorúlnak.

Breslau (Boroszló) Oct. 4én. Ma és tegnap nagy elevenséget mutat gyapjuvásá-

runk. Nevezetesen a' belföldi gyárosok láttak volt hozzá a' vételhez. Gyárműveik' eddigi árraiknál fogva gyapjuért csak annyit adhattak, mennyit tavasszal. De voltak, kik őket az árr' felebbrugásával ijesztették. Jóféle finom középgyapju élénken kerestetett, 's mi itt volt belőle, az jó formán el is kelt maiglan. A' kétnyirásurol szólunk. Gyárosaink, kiknek kézmű szerkezményeik még jobbára a' régi mód szerint készültek, azt még mindig az egy nyirásunak, legyen ez bár szint oly jó, elejébe teszik. Ide járul még az is, hogy az úgynevezett nyári gyapju rendesen igen fehérre mosatva hozatik a' vásárra, 's hogy a' gyármosásnál sokkal kevesebb vész el belőle, mint az egynyirásuból sőt magából a' téli gyapjuból is. Ha mind ezt fontolóra vesszük, a' 90—95 tallérnyi árr, melyen elkelt, a' jelen conjuncturához képest kelletinél magasbnak nem mondathatik, főkép miután több első rendbeli megnemesitett nyájak is nyirattak ez' összel, biztos nyombani bevétel a' nem annyira biztos tavaszkorinak elejébe tételvén. Mindaddig, míg a' gyapjuposztókézműködés státusainkban alaposan nem módosittatik, a' közép és közönséges juhok évenkinti kétszeres nyiratása is meg fog tartatni. A' közép 's név szerint a' poseni gyapjúvali kereskedés csak nem kirekesztőleg a' zsidók' kezeiben van, kik azt vásárközben nem ritkán kétszer, 's háromszor is megveszik 's meg eladják. Ha valljon üdvességes-é a' boroszlói gyapjuvásárra nézve, hogy vétel 's eladás, a' zsidók' közbenjárása nélkül csak alig történhetik meg, közelebbi vizsgálódást 's talán orvoslást is érdemelne. *(Allg. Z.)*.

B r e z l a u, October' 8kán. — Ma már csak nem mind elkelt a' gyapjú. Egész vásáron által egyformán maradt az árra, 's a' mi ritka eset, minden alkunál, melyeknél kezdetben a' gyapjú tulajdonosok magasabb árrt kivántak, végre, ha szinte nem az első árrhagyás szerint, még is fellebb adták el, mint első nap ígértek érte. Szorossabb vizsgálattal a' sült ki, hogy egészben több gyapjú jöve forgásba, mint kezdetben hitték. Mert a' második osztályú kereskedők igen sok lengyel és magyar halmazokat szállítának: 's legtöbnyire zsidók, kik a' tenyésztőktől vették azt, és itt' ismét nagyobb kereskedőknek vagy a' posztógyárosoknak adták el. A' tőkepénzek sebes forgása által nagyban sokat nyernek ők a' mellett, ha szinte egyes vételeknél kevés lenne is hasznuk. Ha szükséges volna megmutatni; mi nagy elsősége van a' siléziai gyapjúnak ('s így a' juhtenyésztésnek is) Lengyel és Magyarország előtt, csak abból is lehetne következtetni, hogy a' siléziai közép osztályért 90 tallért adtak, míg a' hasonló osztályú lengyel és magyar gyapjút csak kénytelenségből fizették 70 tallérjával.*)

A' legfinomabb gyapjúnál pedig még nagyobb ezen különbség. Külországi kereskedők kevesen voltak, néhány hollanduson kivül. Ha az ember a' minőségét, irányos értékét veszi szempontul a' gyapjúnak, az árra majd nem egészen egyenlő a' tavaszival. A' Staatszeitung után és a' vám ellenőrség szerint, volt szállítva a' mostani brezlaui őszi vásáron.

---

*) Megtetszik csak ezen leveléből is a' sléziaiaknak, mennyire értik a' magok gyapjaik' magasztalását, és a' magyar gyapjúnak a' maguké közé való keverését. Mert hogy slézia 2037 m. termesztett volna, 's Austria, mely névalatt a' magyar gyapjú nyomja leginkább a' mérleget, csak 143 m. szállitott volna, azt' csak úgy hihetjük, ha annak tudása és állitása nékünk megengedtetik, hogy a' sléziai nagy tömegbe tetemes magyar és lengyel gyapjú van áltkeresztelve, az eféle hiresztelések Sléziának ugyan hirt, és pénzt, de nékünk erkölcsileg is kárt szereznek.

Szerk

	Mázsa.	font.
Sléziából	2937	13
A' pozeni nagyherczegségből	1524	39
Lengyelországból . . .	132	46
Gallicziából	32	28
Ausztriából	143	—
összvesen .	4774	26
Ezen kivül mellesleges feladás	12,900	—
's így átalányosan . . .	17,700	—
A' mult évi őszi gyapjú vásáron, csak	16,800	—

volt eladó. Az idegen gyapjú kereskedők' száma 24re ment, 's ezek közt kevés angol: ellenben Sléziából 244 posztógyáros vala, kik leginkább a' közép osztályú gyapjút vették. *(Allg. Z.)*.

Gyapjú kilátások.

A' frankfurti és brezlaui őszi vásárokról folytatólag megérkezett tudósitások igen kedvezők a' gyapjukereskedésre nézve, 's igy azon gyárosok kik magokat tavasszal ideje korán gyapjúval ellátták, méltán örvendhetnek. — Ezen őszi vásárok ugyan a' tavasziakhoz mérve nem birnak nagy fontossággal: a' gyapju mindazonáltal, kisebb mennyisége mellett is, tavaszi árrán kelt el; 's általjában véve 10—12 pcenttel drágábban adatott el, mintsem az 1835diki őszi vásárkor. Tudjuk azt is, hogy a' gyárak épen csak a' legszükségesebb mennyiséggel látták el magokat.

Ezen környülmény, 's a' takarmány' szűke a' gyapju' árrának' valószinü felebbszökésére mutat, 's ennélfogva a' legközelebbi nyirás' fejébe már nem kevés gyapju adatott el, és példányjuhok talán még egyszer sem kerestettek oly élénkséggel, mint az idén. A' nemesitett juhtartás' ismerői az eredeti spanyol juhokra újolag is útasittatnak a' juhtartas' és gyapju' jelen állapotánál fogva, 's igy p. o. Petri, gazdasági tanácsos úr, Theresienfeldben Bécsújhely mellett, eredeti spanyol törzsökjúhintézetéből, szerződés mellett, több kisebb törzsöknyájakat közelebben is alapitott. Eredeti spanyol anyajuhainak árra 30 és 50 forint, a' mint tudnillik első vagy második osztálybeliek, 's a' kosok szintúgy meghatározott árron adatnak el, 50—100, és 200 pengő forinton darabja.

Elegy.

Ausztria.

Theresienfeld, October' 21kén. — A' szárazság vidékünkön egyetemi és példátlan, és több, különben nem szük vizü kutak a' városokban szintúgy mint a' vidéken egészen kiszáradtak. Nyári vetemények, minők: kása, hajdina, borsó 's a' t. melyek Júniusban vettettek, csak ősz felé kezdtek csirázni, épen midőn beállanának a' ködök. Burgonya, kukoricza, káposzta, répa a' szárazabb földeken egészen odavesztek, mit közvetlenül annak tulajdoníthatni, hogy a' nyári napfordulási esők, mik életelemét teszik az őszi veteményeknek, ez idén egészen kimaradtak volt. A' malmok hasonló vízhíjányról még csak nem is emlékeznek, 's a' gabonának árra mind a' mellett igen alacsony, és a' nyomorú aratás olta vásárról vásárra folyvást süllyedez; mit nem kis mérték-ben a' statuspapirosokkali és részvényekkeli tőzsérkedésnek is tulajdoníthatni, miáltal több tőkék iparbeli speculatióktól elvonattak.

A' szüret általjában véve igen szegénynek mutatkozott, mert a' tavaszi fagyok itt is mint egyébütt tetemesen ártottak; a' bor' minősége jobb a' középszerűnél; 's árra felebb megy.

Varsóban, a' krakói külvárosban, egy rendkivüli nagyságu megszelíditett vadkant mutogatnak jelenleg. Ezen ritka állat, melyet

Podzemskében, a' gróf Zamoyskiak' jószágában fogtak el, 's vizen szállitottak Varsóba, ily jeles példányban csak ugyan ritkán látható. Elsoványodott volta mellett is 881½ fontot nyom, 2¼ rőfnyi magosságu, több mint 4 rőfnyi hoszszaságu; 's vagy három esztendős. Idomtalansága miatt egy óranegyed is kell neki, hogy felemelkedhessék, 's ugyan annyi, hogy lenyúgodhassék: minélfogva napjában csak négyszer tétetik meg vele e' testi gyakorlatot. Különben oly szelid, hogy a' felvigyázó' kezéből maga veszi át táplálatát.

Goederedeeben (Hollandiában) egy idő olta többször bocsátkozik le a' tenger' fenekére egy angol, 's oly helyeken, hol a' korábbi időkben hajók merültek el. Talpától hónaljáig gummi elasticumba van burkolva, 's vassüveg van fején, egy úgynevezett kigyócsővel, minek segédével levegőt bocsáttat magához egy szivattyúból, melyet láthatni azon talpon, honnan, vascsökkel felfegyverkezve, kötéllábtón a' mélységbe száll.

N e w-Y o r k, Sept. 14én. A' városunktól az Erie' taváig vezető vasút 9,650,000 font sterlingbe fog kerülni, a' déli kerületek felé menő pedig 7 millióba. Mind ketteje rövid idő mulva készen fog állani. Fel sem vethetni, mi tömege a' gazdagságnak és jólétnek jut újolag várasunknak, szoros összeköttetésbe lépvén oly vidékkel, mely a' legtermékenyebbek közé tartozik a' világon, 's melynek népessége, ha jelen szaporodása vétetik mértékviszonyúl, majdan 100 millióra fog felhágni. Ha ebbeli reményeinket túlságosoknak nézik Europában, figyelmeztetjük őket egy factumra, mely ügyeink' határtalan növekedését világosan tanúsítja. 1820 Philadelphiában 394 tonna kőszén kelt el. 1830ban a' helybeli vásárban 192,934 tonna adatott el, 's 1835ben 680,750. Óriási lépésekkel halad itt előre minden!

I d ő j á r á s, 1836.

(Astronomiai források után).

Az 1836diki időjárásban valóságos lázi vonaglások mutatkoznak, és a' hévmérsék' ellentétei sebességgel váltják fel egymást, — így a' continens' hegyesebb vidékein ma 30° meleg, holnapután egylábnyi hó, — hogy e' szeszélyességet szabály alá aligha vonhatni. Annyi azonban bizonyosnak látszik, hogy valami épen rendkivüli meteori változásnak kelletik történni, oly állítás, melynél az általunk már többször kiemelt, 's tíz év olta figyelmünket magára vonó factumra támaszkodunk: hogy a' legnagyobb hévség a' nyári solstitium alatt, vagy a' nyári solstitiummal áll bé, holott minden égészkontár is tudja, hogy annak az iskola' regulái szerint, ok' és okozat' analogiájánál fogva, csak nehány héttel utóbb kellene beállania.

A' planetai hévmérsékviszony, legalább rendszerünk' azon testeié, melyek közelebb esnek a' naphoz (Mársig inclusive) ugyan f ő l e g a' nap' zenithtávolságától függ, de egyszersmind a' földnek egy saját, belső munkássága által is modificáltatik, 's épen ezen, a' napbéfolyástól inkább vagy kevesbé független spontaneitása a' melegségkifejlésnek teszi a' planetai életerők' egyikét. Az astronomiai mérsékletviszonynak, a' napállás' egyszerű következményének (a' napfoltok' befolyására itt nem tekintünk) — ezen utóbbi sokkal complicáltabb physikai viszony' egyenes ellentéte. Azok, kik a' poláris vidékeken történt hatalmas mérsékletzavarokat tudják, véleményünkön lesznek. Valamint a' magnetikus tüneményekben a' föld' felszinén történt változásokat, a' föld' belseje' magnetikus polusainak' mozgásától származtatjuk; épen úgy a' földtest' kü-

lönféle zónáinak időszaki mérsékletcseréi a' sajátképi hévgócz' megváltozott fekvésére útasítanak.

E' metereologikai szemlélődések után következzék itt egy igen érdekes gyakorlati felfedezés, mely a' venyigének, 's az úgy nevezett borvirág (helleborus niger) rokonszenvű viszonyán, a' szőlőtőre és béállandó időjárásra nézve, alapúl: A' növény' bimbóinak korábbi vagy későbbi megjelenéséből, e' bimbók' mivoltából, elvirágzásából 's további történeteiből, egy egyszerű individuum déli németországban, névszerint Badenben, — neve Kern — a' kezdő év' időjárásának minden phásisait, a' szőlőtőhezi viszonyukat illetőleg számos év olta, 's oly meglepő pontossággal mondja előre, hogy mi úgy nevezett rendszeres természettudók is kéntelenek vagyunk figyelemre méltatni e' tárgyat, Bizonyos metereologiai ösztön ugyan tílt, ez időjárási jövendölésnek tökéletes hibázhatlanságát megismernem; mert vannak oly bonyolodott időjárási szövevények melyekre nézve a' megismert hitelű állatjósok is derekasan tévednek el: de ily sötét mezőn gyengesugár is örvendeztet, 's ennél fogva az emlitett virágot nevezetesen a' gazdák' figyelmébe ajánljuk.

A' folyó év egyik veszedelmes időjárási tüneménye tavasszal a' gyakori és elkésett éj fagyok voltanak, mik szőlőkben 's gyümölcsben nagy kárt okoztak volt. Ez a' metereologusok' figyelmét újolag e' tárgyra forditotta. Kivánnánk magunknak azon ide tartozó környülményről, hogy májusnak, ama' három jósló Pankratius, Servátius és Orbán napjain csak nem csodálatos pontossággal hideg áll be újolag, tökéletes számot adni, 's részünkről, legalább törekedni fogunk e' talányt némileg megfejteni. Tudják olvasóink, hogy az őszi aequinoctium' napján (Sept. 23án) a' föld' éjszaki félgolyóját elhagyván a' nap, annak félévi polaris tele elkezdődik. A' napnak ily hosszas és általányos nélkülezése alatt, a' hidegségi munkálatnak ez' éjszaki poláris zónában szükségkép igen növekednie kell, 's hó és jég halmozódni fognak. Midőn majdan a' nap a' tavaszi aequinoctium' béállásával (mart. 21én) ismét által fog lépni az egyenlitőn, hogy az éjszaki hemisphaeriumhoz visszatérjen, sugarai, mikor elöször ismét amaz időközben támadott jég- és hótömegen megtöródnek, bizonyos, ha úgy mondhatni, felzavaró befolyással lesznek reája, a' „nyugvó" hideget, mely állott szaggal és bűzzel is történik, felfogják izgatni, 's első következményül fagyos szeleket előidézni. 'S miután a' nap szorosan meghatározott időpontban tart az éjszaki polus felé, e' következményeknek is, ok' 's okozat' szöveténél fogva, szint oly pontossággal, Pancratiuskor, Servatiuskor és Orbánkor kelletik beállaniok. A' májusi fagyok' kérdése így megszűnik talány lenni; de van-é védszer ezen tünemény' káros befolyásai ellen? kérdi a' gazda. Olvasóinknak talán nem mondunk újat mit, ha a' már Plinius által a' fagy ellen ajánlott füstöt mi is ajánljuk; de ők talán nem tudják, hogy Peruban általányosan élnek e' védszerrel. A' coscoi szirtek' lakosai látván magokat évenkint azon veszélynek kitéve lenni, hogy az éjjeli fagyok által vetéseiktől elessenek: tiszta, csillagos tavaszi éjtszakákon, melyek faggyal látszanak fenyegetődzni, szalma- vagy trágyahalmazokat gyújtanak fel. A' fagyhozó derű' helyébe így borút léptetvén; 's én magam is jószágomon e' védszer' legörvendetesebb sükerét tapasztaltam.

(Folytatva lesz).

Új találmány

A' „Jacquard" név szép hirre kapott az iparvilágban. Jacquard találta fel a' lyoni selyemszövés' számára a' takácsszéket, mely ne-

véről hivatik még ma is, 's melyet óriáslépésnek mondhatni a' szövés' történeteiben. — Történt, hogy kevés héttel ezelőtt megjelent Parisban egyike azon lyoni műveseknek, kiket dévoransoknak nevez a' nép, — egy munkás, magába vonult, egyszerű férfi. Számos év olta szövőszékénél ülvén, 's naponkint nagynehezen 2—3 francot szerezvén magának fejét mindaddig törte a' szövőszék' lehető javitásán, míg végre sükerült néki, olcsóbban szőni, sebesebben és egyszerűebben. Az új szövőszék kész, 's egy lyoni ügyférfi' tanácsára Párisba viszi. Találmánya felpakoltatik, fel a' dévorant is, az ügyférfi melléje ül, 's a' szorgalomszekér a' fővárosban szállitja le őket. Itt felállitják a' szövőszéket, 's a' főgyárosokat szemlélet 's próbatétel fejébe lakásukra kérik. A' lyoni müves hozzáfog és szó. — Bámulva nézik a' gyárosok az új találmányt, 's nyomban 150,000 francot igérnek, ha felhágy találmányával; „nem" volt az ügyférfi' válasza, a' müves utána mondja, hogy nem. Többet igérnek, 's 500,000 francot elvégre, ha találmányát rájok szállítja. Most „igen" mondották a' lyoniak. A' summa kifizettetik, a' müves osztozkozik tanácsosával, 's egyszerűen, mint jött, visszatér Lyonba, hogy ott különgyárt alapitson.

Dalmátia.

Zára, October' 5kén. — Ma reggel, egykét minutával öt óra előtt, gyenge hullámféle földingást érzettünk, de mely csak kevés pillanatig tartott, 's nem ismételtetett.

Éjszakamerikai ipar.

Río-Janeiroi levelek azt irják, hogy onnan Júliusban több hétig kávét épen nem lehetett Europába küldeni, mert az éjszakamerikaiak oly magas árron vettek meg mindent, hogy veszteség lett volna kávét Europába általszállitani; annyival is inkább mivel a' hajókért annyit fizettek, mennyit az Europábai átszállításért fizetni szokás.

Gőzmalom.

Az austriai birodalomban nem csak Sopronynak van gőzmalma: van Przemyslnek is, Galitziában, 's pedig már taval olta. Magasnyomásu erőműve 10 lóerővel bir, 's kereke négy van úgy, hogy kettő addig is szolgálhasson, míg a' másik két kő vágattatik. Minden — 's jóféle lisztet és darát őrlenek e' malomban; eddig panasz volt, hogy a' vidék' vizimalmai a' város' szükségeihez mérve nem elégségesek: most e' hijány tökéletesen kipótoltatott. Egy kő egy órában $3\frac{1}{5}$ bécsi mérő száraz gabonát, 's $1\frac{2}{3}$ bécsi mérő nedvest őrölhet meg.

Éjszakamerikai tanitóintézetek.

Az éjszakamerikai egyesült státusokban 7,707,085 acre föld az iskolák fenntartatására fordittatik. — Minden városi községnél ez intézet' számára 640. acre már eleve ki van rendelve. (egy éjszakamerikai acre 1125 bécsi nsz. öl) — Mely bölcs intézkedést ismételve kell majdan felmutatni, legalább bájvilágúl hazánkfijainak. —

Berlin, Oct. 14én. Az időjárásra figyelőknek érdekes leszen tudniok, hogy Pomerániában a' September, mely különben az év' legkellemesebb időszakai közé tartozik, 's melyben ritkábbak és gyengébbek szoktak lenni az elektrikus tünemények az idén ellenkezőleg mutatkozott, 's eső, verőfény, hó, köd és orkánokkal járó égi háborúk egyre váltották fel egymást. Nevezetes mindenek felett a' hó, mert Pomerániában 1736 's igy épen száz év olta nem esett Septemberben hó; nevezetes nem különben a' temperatúra is, melynek diametralis melege 9, 6° volt, 's igy

igen közel járt a' híres 1742diki Septemberhez =9, 2°. 17dikén éjszaki fény vétetett észre. Az October' 3dikán reggeli két órakor beállott orkán, háztetőkön, fákon, a' réteken álló szénán, de főkép szélmalmokon sok kárt tőn. Két szélmalmot Stettinnél dözsölés által fel is nyújtott, mert nem volt idő, őket az orkán' dühéből kiemelni és megállítani. A' gyakori jégesők, névszerint a' dohánynak tetemesen ártottak, 's a' tartós záporok a' rétekre léptették ágyaikból a' vizeket, és szénát nem keveset elrontottak.

P r á g a, October' 19kén. — Itt szörnyű nagy szárazság van: de ez tekintetbe sem vétetve, a' gabona igen olcsó. Egy alsó austriai mérő búza 5 frt., rozs 3 frt. 30 kr. — árpa 2 frt. 50 kr. — zab 2 frt. vcz. — 's még mind ezen olcsóság mellett sem kérdenek utánna. A' repczét 12 frt. 30 krval v.cz. adtam el. — A' vetések itt mindenfelé jók, csak hogy gyéren állanak minden megbokrodzás nélkül 's itt ott hallani a' marhadögről valamit, azért a' szarvasmarhának árra is igen fölszökkent.

P e s t Oct. 25. Mig más vidékek esőkben gyönyörködnek, nálunk a' boldogtalan szárazság egyre dúl: — lapályos téreinken már téli tartása szükségessé lett marháinknak.

B a r s Garamtája oct 9. Az aszály után enyhes esők járván, a' szántáshoz vetéshez hozzá fogtak, mit már elvégezve, oly zöld vetéseink vannak, melyeknek párját máskor Simon Judakor is ritkán láttuk. A' tisztabuza köble (két kila) 7 fr. kétszeresé 6 fr. rozsé 3 fr. 30 kr., árpáé 4 fr. zabé 2 fr. 30—15 kr., kukoriczáé 6 fr 30 kr., 7 fr.

Az alföldről csoportosan hajtott marhák árra leszált: egy pár ökör 140—100 frt., egy tehén 30—40 frt., egy pár tinó 50 - 60 frt., 2 esztendős borjú 18—20 frt. — mely olcsóság itt ritkaság (Hazai 's Külf. Tud.)

G a b o n a á r r váltó garasban.

egy kila (pozsonyi mérő):

Napok' és városok' nevezése	Búza	Kétszeres	Rozs	Árpa	Zab	Kukoricza	Köles	Kása	Lencse	Borsó	Bab
October'13kán Ungvár	80—76	74—72	44—40	46—42	30—28	60—58	—	—	—	—	—
„ 14kén Arad	90	70	62	55	44	70	—	—	—	—	—
„ 14kén N.Becsker.	90	60	—	50	40	80	70	—	—	—	—
„ 15kén Pécs	80—70	60—52	50—45	60—45	32	73	—	—	—	—	—
„ 15kén Baja	83	56	46	50	28	60	—	—	—	—	—
„ 15kén Miskólcz	85—80	70—65	55—50	48—45	30—25	65—60	—	200—195	—	—	—
„ 18kán Debreczen	100—85	75—60	63—60	58	43—41	90—95	110	120	—	—	—
„ 20kán Mosony	105—95	56—50	52—48	46—43	40—35	65—56	—	—	—	—	—
„ 21kén Uj-Becse	104—95	80—70	—	50	40	80—70	—	—	—	—	—
„ 22kén Komárom	83	66	48	44	31	64	75	—	—	—	—
„ 25kén Pest	104—80	74—66	56—52	56 -50	38—36	95—90	—	200	240—230	240	220—210

PÉNZKELET October' 24kén 1836: Status kötelezvény — 5 pCtes = $103\frac{1}{2}\frac{5}{2}$; — 4 pCtes = $99\frac{5}{4}$; — 3 pCtes = $78\frac{5}{8}$; — Bécsi Bankkötl. 2 pCtes = $54\frac{3}{4}$; — Magyar kamar. 2 pCtes = $54\frac{1}{4}$ ezüst pénzben.

Szerkezti B a l l a. — Nyomtatja B e i m e l.

35. Szám
PESTEN
Szombat
Octob. 29kén
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerk eztőnél

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

Agyaggali gyapjumosás.

A' Kémlő' lapjainak 31ik Száma, hol az elein mindjárt emlittetik: Birkák mosása agyag segitségével " (Brosche és Treitl szerint) nagy figyelmet gerjesztett ezen Urodalmi tisztségben: — minekutána itt egy fiatal gazda tiszt, kinek kezében, minthogy középszerű németnek is alig lehet őtet tartani, sem Treitl, sem Brosche' munkáji bizonyosan soha sem forogtak, a' mult nyáron a' bárányok mosásánál csupa történetileg bukkant az agyagos mosásra. — Homokos vidékünkön a' rendkivüli szárazságban mélyen felválván a' homok, a' szünetnélkűli nagy szelek miatt folyvást por, 's homok fellegek közt legelvén bárány falkáink, némely darabok, főleg a' zsirosabb szőrűek, a' csüggedetlen igyekezet daczára is megtisztulni nem akartak, — a' Tiszafolyón czélirányosan készitett lápon, minden darab bárány két szemközt űlő jól begyakorlott ember által mosatva, a' fenntebb emlitett tisztnek közvetlen intézkedése alatt folytattatott a' mosás; — miután némely darabknál épen semmitsem sikerült a' szép meleg napokon 16—17 reaumuri fokra fellangyult Tisza vizében a' folyvásti öblögetés, agyag probáltatott. — A' mosók mellett t. i. a' mélyen leapadt Tiszának partjában, a' fekete földréteg alatt sárgállott az agyag a' viztől lebegtetve; ez adott ingert az agyag mosásra. — Elsőben egy egy göngyöleg agyag tétetett minden egy pár mosó ember mellé; mellyel bedörzsöltetett a' bárány egészen, azután a' vizben kiöblittetett, 's miután jó sikere tapasztaltatott volna, ebből egy más jobb gondolat kerekedett, t. i. a' lápra egy kád helyheztetvén abban sűrű agyag keverék készittetett; ezen edényben 6—8 bárány tartatott bemártva, a' Tiszában már megáztatva volt csapatocska bárányokból, mind addig, mig egyenkint a' sor reájok kerülve, a' mosók' kezébe jöttek kiöblítés végett; 3—4 minutumnál többet azon bemártás' ideje nem tehetett, a' kiöblitett bárányok az előbbi máskép mosattakhoz képest gyönyöru fehérek lettek, és a' véletlenül alkalmazott könnyű probát a' legszebb siker koszorúzta. — Az agyagunk itt Csongrádnál 8 pCtum mésznél többet, kevesebbet tart é magában? azt chemice meg nem probáltattam még; homoktól azonban, hogy egészen tiszta lenne, nem reménylem; — az is bizonyos, hogy öreg birkáknál nagyobb ellentállásra ta-

lál a' mosás, de minden esetre még is állítni bátor vagyok, hogy ha a' birkák (a' mit előre fel kell tenni) ha csak tiszta folyó, vagy tó vízben is, be lesznek előre csapatonkint áztatva, és a' gyapjúk jól által ázva, állani fognak egy kis ideig a' mosás előtt, nem lészen szükség egy óráig azokat a' 22 foknyi langy vízben tartani. Azonban ne legyen ez ellenmondás a' Mannersdorfi mosásmód, és resultatum ellen; — öreg juh itten még nem próbáltatott, — koráni bárányokról van a' szó, melyek természetes Tiszavízből egyedül agyaggal készített keverékben 3—4 minutumig mártva azonnal a' folyóban kiöblíttettek, 's gyönyörű fehérek lettek; — mit mivel akár ki is könnyű szerrel véghez vihet, a' nélkül, hogy a' mosatási költséget azzal sulyositaná: azok kedvéért, kik vagy magok érdekeik' vagy hivatalból ezzel foglalatoskodván, minden figyelmeztetést örömmel vesznek, ezen egyszerű honföldi tapasztalatunkat közöltetni bizodalmasan kérem. — Csongrád, Octob. 18dikán 1836.

Kertész László,
Tiszttartó.

Tisztelt Szerkeztő Úr!

Hozzám küldött becses leveléből azt veszem észre, hogy ez után nem akarja folytatni bátorságosítását, mivel kételkedésben vagyon az Igazgatóságnak számadásiban, mely kételkedés csak annak szüleménye, hogy nem nézte az szabályokat oly figyelmetességgel által, mint ezek megérdemlik, mivel csak a' közjót akarják előmozdítani. Igaz az, hogy ha az esztendei kárpótlást illető summa az rendesen szabott első három hónapokban le nem fizetődik, az bátorságosított csak magát okozhatja ha szerencsétlen esetben kára meg nem térittetik, és mellette az elmúlasztott dij lefizetése még is rajta követtetik, mivel ez mindég az elmúlt esztendőt érdekli. Nem lehet itt előre béfizetni, mert az veszélyeket a' jövendőre felszámítani lehetetlen, és minekutánna az kölcsönös kármentő-társaság' alapja csak az, hogy az károsíttatottnak az tűz által megemésztetteket megtérítsék, tehát tudni való hogy itten bizonyos fizetés nem lehet, mert különbfélék a' károk, melyeket az esztendei számadás, úgy mint az ide rekesztett mutatja, világosan előterjeszti, és kimutatja mind az kiadottat, mind a' bevételt, és az kételkedőnek legszebb útja marad akármely nevezetesen kinyomozott kárvallottól személyesen vagy irásban megkérdeni, hogy elegendő tétetett é neki? és azonnal meggyőződhetik benne, hogy kára a' számadás szerint megtérittetett. Az egész esztendei fizetés, és bevétel tehát csak annyi, és nem több, mint a' mennyi az károk megtérítésére szükséges az benne dolgozó tisztség' jutalmával együtt. Nem ritkán esik pedig hogy az károk hazánkban az fizetendőt fölülhaladják, és így nem hogy pénzünk külföldre kimenne, hanem azoknak kell nékünk fizetni; így tehát kár az olyan társaság ellen kikelni, a' mint Szerkeztő úr az Kémlő' 24dik száma alatt cselekedte, minekutána az mondottat bébizonyítani lehetségen kivül vagyon, és másokat az maguk' javaiktól letartóztatni, es elidegenítteni igyekszik. Minekutánna tehát igazságtalanúl lennénk az említett újságban megtámadva, készek lévén az ide csatolt számadást bémutatni, felszólítjuk tisztelt Szerkeztő urat, hogy meggyőződése után ugyan azon újságban azon helytelen kitételeket az publicum előtt visszavenni, a' történhető kedvetlenségek' elkerülése tekintetéből méltóztatna. *)

Amtmann Ferencz m.k.
Ügyvivő.

*) E' jelen becses kinyilatkoztatásra adandó észrevételeinket, e' tárgynak őszinte és tiszta felfogásával közlendjük. Szerk.

M o s o n. Oct. 23. — Mind több évi tapasztalásból, mind a' kereskedői jegyzőkönyvekből kiviláglik azon gabonának mennyisége, mely évenkint Mosonon által kereskedői forgásban van. 'S e' szerint következő volt a' mennyiség: u. m.

	kila búza	kila zab
1834ben	1,200,000	500,000
1835ben	900,000	600,000
1836ban	280,000	300,000

a' mennyire ez utolsó évben tudományunk van az idei buzának felszállitásáról. De még e' csekély szám is felesleg leszen, ha jobb eladások nem következnek, melyeket e' felföldi nagy termés, és mindennek bősége reményleni sem hágy, azért is naponkint minden nemű gabona' árra annyira apad, hogy a' kereskedők még tetemes károsodással sem válhatnak meg gabonájuktól. 'S ekképen mit várhatnak a' kereskedők a' még itt heverő 150,000 kila (pos. m.) ó búzájokkal, és közel 200,000 kila zabjokkal? Következzék még egy ilyen jó termés, mint a' gazdag őszi vetések ezt előre reméltetik, akkor a' gazdák nehezen veszik szorgalmuk' jutalmát.

A' magyar óvári, nisideri, posoni és soproni piaczok hetenkint úgy megtöltetnek gabonával, hogy annak fele sem kel el: hanem kénytelenittetnek az árrúsok azt lerakni. Keleget pedig az új búza az emlitett piaczokon 70 garastól 90ig, rozs 45 g. árpa 42. — zab 32—33 g. kukoricza 65—80. garason.

A' hervasztó meleg ezen hó' 21kén oly hirtelen hidegre változott, hogy igen kellemes a' melegszoba. *)

*) Miután a' hongazdaság' jövedelmeiből lehet megitélni azt, hogy az egyes gazdák pénzelése miből gyarapodhatik leginkább? szükség volna tudnunk, hogy a' hazából más kereskedési utakon szinte mennyi gabona vitetik ki. E' végre azokat kiknek egyik vagy másik szállitási pontról bizonyos tudományuk volna, ezennel megkérjük hasonló hazafiúságra, mint a' mely ezen levélben nyilatkozik. 'S előre is azt kell hinnünk, hogy ha gabonánk marhatenyésztetésre fordittatik, termesztésünk jövedelmezőbb leend. Szerk

Szénaszűkéni lóetetésmód.

Ezen rendkívüli takarmány-szűkiben talán nem lesz egészen fölösleg azon étetés' módját közlenem, mellyel a' most egymásután lefolyt 3 száraz esztendő alatt lovaimat szoktam tartani: ugyan is 12 hámos lovam lévén, melyeket részint kocsi előtt csupán futni, részint a' gazdaság körül előlfordúló mindennémű munkákra használok, Május, és Junius hónapokban luczernával és lóherrel, Julius eleitől fogva pedig egész sz. György napig következendőképen etetem: —

Minden etetésre $\frac{3}{4}$ pozs. mérő árpa dara 4 p. mérő szecskával (p. mérejét 12 fontjával számlálva) öszvekevertetik oly formán, hogy egy ahhoz elégséges és alkalmatos edénybe öntetik elsőben mintegy hüvelknyi magasságra szecska, és vízzel mértékletesen, hogy nedve legyen, meglocsoltatik, hegyébe iránylag dara hintetvén jól öszveelegyíttetik, ekkép folytatván, míg a' 4 p. mérő szecska a' $\frac{3}{4}$ p. mérő darával jól öszve nem keveredik.

Ezen keverékből etetéskor adatik a' lovaknak több ízben, és oly formán hogy $\frac{2}{3}$ részét itatás előtt, az $\frac{1}{3}$ részét pedig itatás után kapják.

Minden etetés alatt a' jövő etetésre szükséges felebbírt módon elkészíttetik, hogy az egész keverék jól általnedvesedjék, és öszve érjen.

A' szecskát mentül apróbbra, és legfölebb zabszem hosszúságra kell, zab, árpa, búza, vagy rozs, de mindenkor cséplett szalmából vágni.

Egy ügyes legény közönséges kézi szecskametsző ládán mindennap megvághat 50. 60. de 80 p. mérőt is.

Miután lovaimat az esztendőnek legnagyobb részében ekkép' minden széna nélkül tartottam, úgy tapasztaltam hogy azok a' folyoni használás, sőt gyakori megeröltetés mellett, sem serénységben, sem erő és tartósságban legkevesebbet nem vesztettek, sőt mindig oly egésségben voltak, hogy még a' lovaknak ősszel és tavasszal igen közönséges kehébe sem szenvedtek.

Árpa nem lévén darának, kukoriczát lehet venni, vagy akármi más gabonát; csak hogy zabból és hajdinából, ezekben kevesebb lévén a' tápláló erő, a' fentebbi kitett mennyiség oda változtassék, hogy a' $\frac{3}{4}$ darára számlalt 9 itcze helyett egy egy lóra 12 itcze adassék.

Én búzámat és rozsomat többször szoktam megrostáltatni, az első rosta alját ismét a' porból kitisztogattatni, és megdarálva a' lovakkal megetetni.

A' hosszabb téli éjszakákba jó egésséges akármiféle szalmát lehet pótolékúl adni.

Mennyire hasznos ezen étetés' módja, a' hely, és helyheztetésnek környülményeihez képest kiki maga legjobban megitélheti. *K.*

A' hegyalljai szüret a' bornak mennyiségét nézve szomorú; mert több szőlős-gazdáink nehány putton gerezdel érik be. A' mi kevés bor leszen, annak jósága felől nem is kétkedhetni. Az idei bort, (hordónkint) előre a' szedés előtt tíz ezüst forinton szedték, a' leszedett aszú puttona 8 ezüst frton kel. A' múlt két esztendőben termett, többnyire még pinczékben heverő borok árra naponkint drágúl: egy hordó 3 puttonos aszúbor 42 frt., közönséges pedig 12 frt. ezüst. *(Haz. és Külf. T.)*

Soprony, Oct. 17kén. — A' bécsi német lapokban a' Jelenkor 80dik számában a' sopronyi gőzmalomról iktatott czikkely pótlásaul következőket érdekes tudni. 1785 év táján a' sopronyi határban feltalált kőszén lett a' soprony czukorgyár felállításnak inditóoka, mint elsőnek hazánkban. Építtetője Nagy József, sopronyi evang. lyceumbeli volt oktató, nem láthatá foganatját merész vállalatának 's több egymás után következett tulajdonosai sem egész 1805, midőn Ruprecht János mostani tulajdonosa kezére jutván, abban jelenleg évenkint 15 ezer mázsa czukor készül 's küldetik részint Ausztriába részint hazánkba szélyel. 1836 elején állott öszve ugyan Ruprecht János índitványára 's felügyelése alatt egy gőzmalmot 's gőzfürdőt épittetni szándékozó részvényes társaság. A' gőzfürdőhez szükséges épület múlt télen megvásároltatván, tavasszal el is készült, juniusban megnyittatott 's az egész nyáron lehetett benne 30 kádban fürdeni. Az emeletben lévő fürdőszobák ki vannak festve 's csinosan butorozva; ezekben réz kádak, a' földszíntiekben fa kádak állanak. Az egész intézet becsületére válik felügyelőjének 's a' sopronyi közönség hálás szívvel fogadta közjóra czélzó ügyekezetét. A' gőzmalom-építéshez ez év elején fogtak, de az építés a' szerek szükléte miatt lassan haladt előre; mindazáltal Sept. 17dikén megindúlt egy kerékre, harmad nap mulva kettőre, 27dikén pedig háromra, 's azólta szakadatlanul forog. E' gőzmalom nyolcz ló erejű, négy kőre készült (nem kettőre mint a' bécsi újság 's utána a' Jelenkor említé) a' 4dik még nincs beállítva; reményljük azonban, hogy folyó October' 20dikáig az is megindúl. Eddig csupán rozsot 's árpát őrlött, a' búza-őrléshez 's dara-csináláshoz szükséges készületek most vannak munkában. A' rozs-liszt lángja szép, a' kenyérliszt jó 's a' közönség meg van vele elégülve. A' gőzműhajtásra 24 óra alatt 30 mázsa kőszén kivántatik, melynek erejével 24 óra alatt a' három kő 45—50 pozsonyi mérő jószágot őről

szitásra. Ezeknél fogva Ruprecht Jánosnak hálával tartozik Soprony közönsége 's talán a' haza is, mert ő az, ki honunkban az első czukorgyárt foganattal létesítette 's csak az ő fáradhatlan szorgalmának 's benne helyzett bizodalomnak tulajdoníthatni, hogy az ausztriai monarchiában (triestit és velenczeit kivevén) Sopronyban állott fel az első gőzmalom; melynek gőzével fog jövő tavasszal a' fürdőházhoz szükséges víz is melegíttetni 's így azzal kapcsolatba jutni. *)

Egyébiránt is Soprony városa mintegy hat év óta igen csinosul évenkint szaporodó két emeletü uj épületeivel; diszesíti ezelőtt hat évvel platán fákkal beültetett és szépen megfogamodott szép sétatére; ékesiti a' vár körül a' belső városban, ugy az ötvös és magyar utczában készült járda (gyalogok számára négyszegü lapos kővel kirakott mellékut v. trottoir), efölött minden részről cse réppel tüzveszély ellen bátorságositott házfödelei. Környéke pedig oly kíes, milyennel kedves hazánk kevés városa dicsekhetik. Napkeletről ugyan is a' Fertő tava, melynek partjait több ezer holdra terjedő, jó ború szőlőhegyek övedzik; dél 's nyugotról pedig lapos rétjei 's jó buzát termő földjei terülnek. Délnyugat közti hegyeit sürü erdőség födi, melynek szélein közelebb a' városhoz zöldelnek a' gesztenyések, gyümölcsösek és szőlők. Nyugat felé nyilik Sopronynak ujtelki kapuja (Neustifts Thor). Ezen tódul ki vasárnapokon 's ünnepeken a' városi nép, magát részint a' város sörháza melletti tágas kertben (Neuhof), részint a' közel Bántalván (Wohndorf) mulatni. E' falun vezet keresztül az ut a' sopronyi erdőkben levő kőszénbányához; hol most naponként 120 ember dolgozik, melyből évenkint mintegy 200 ezer mázsa hordatik el, nagyobb része Német-Újhelybe, onnan pedig csatornán Bécsbe. Sopronyban minden kovács kőszénnel dolgozik, minden téglát 's meszet azzal égetnek; sopronyi lakos a' köszén mázsáját a' bányában 12 kral fizeti váltóban, idegenek ugyanott 15 kral pengőben. A' haszonbérlő minden eladott mázsaköszéntől 1 krt fizet valtóban a' városnak. Az ujtelki kapuhoz várják a' sopronyiak Bécsből Német-Újhelyen által ide vezetendő vasutat. Ezen kapu előtt áll a' gőzmalom 's általellenében a' gőzfürdő 's a' t.

(Jelenkor.)

*) 34. számunk szerint láttuk, hogy az említetteken kivül Soprontól megtagadá Galliczióban a' Przemysli gőzmalom is, hol az taval olta áll azt, hogy kebelében állott volna fel az ausztriai birodalombani első gőzmalom. Szerk;

A' hallei gazdasági újságban September' 15kén egy tapasztalt gazda következő mentőszert ajánl a' marhák fiatal lóhere 's egyéb zsiros fünemektőli felpuffadása ellen.

Vétessék elegendő mennyiség dohányhulladék a' gyárakból, vagy ha azt nem kaphatni a' legközönségesebb 's legolcsóbb dohány, öntessék reá tiszta gabonapálinka, 's e' vegyíték állva maradjon egy jól bedúgott üveg vagy kőpalaczkban, mig már barna sörszínt mutat a' pálinka. Ha felpuffadni talál egy darab marha, egy szerecsen dió nagyságu szappan darab vetessék, dugassék a' beteg marha' torkába, 's egy kávéfindzsa dohánykivonat öntessék utána, 's a' felpuffadás nem csak hogy elmúlik nyomban, de többé még csak bé sem áll.

London, September' 9dikén. — Augustus' utolsó hetében, Hullban, 1,575,593 font gyapjú vámoztatott meg, 's e' mennyiségből 1,573,754 fontot küldött volt Hamburg. — A' Themse Tunnel tetemesen halad előre, 's a' vállalat' sükeréről már most nem kétkedhetni. A' kormány eddiglen 40,000 font ster-

linget kölcsönözött e' czélra, 's még 10,000 fog kölcsönözni.

Leipzig, Octob. 7én. Mihálynapi sokadalmunk korán kezdődött az idén. Számtalansok árru gyült volt együvé Europa' minden tartományaiból. Angol, franczia, amerikai, görög és lengyel vásárlókat láttunk. A' sokadalom jeles volt nagyban úgy, mint kicsinyben. A' száz gyárok 66,000 mázsa gyármût szolgáltattak ide. Az oldenburgi herczegné, jegyese a' görög királynak, mintegy 20,000 tallért adott ki menyekzője' fejében. Posztó — bőr — és selyemárrúk egyiránt jól keltek. A' fehérpamutharisnyák' kézmivesei fényes sokadalomról szólhattak, angolok és amerikaiak annyit vettek, mennyit csak találtak, 's új halmazokat rendeltek magoknak a' húsvéti vásárra. Ló sok volt, de csak kevés adatott el; a' tisztek eladni szeretnék lovaikat, nem hogy újakat venni. Az angol árrusok sokat küldöttek moldva és oláh országokba. A' lengyel vásárlók ellen köz volt a' panasz, kész pénz' hijjával voltak. Krakóba tetemes mennyiségek szállittattak. Az eladókegyébiránt öszvesen és egyenként megelégedve váltak el tölünk.

Schützenbach' új bánásmódja, kristályozott czukrot előállítani a' czukorrépából.

Schützenbach úr, 1836 September' 7kén költ íratában így szól:

„Bánásmódom helyes physikai és chemiai alapelveken nyugszik. Tiszta észletes, már a' tapasztalás által próbára tétetett, 's ennélfogva bíztos is. A' többi, eddigelé gyárilag használtatott bánásmódoktól lényegesen különbözik, és saját volta 's újsága főleg e' következőkből áll:

A' czukorrépák nagy tömegekben új, eddig még nem alkalmazott mód által száraz lisztté átváltoztatnak. Sem a' bennök foglalt kristályodzható czukor, sem a' többi alkotó részek nem szenvednek e' változás által. A' czukor kis mennyiség folyadék' segédével kivonatik a' lisztből; e' kivonás tökéletes, 's a' czukornak még csak nyoma sem marad a' lisztben, mellyel a' marhákat is etethetni. Maga a' kivonat mingyárt elején oly tiszta és központosított, hogy két, három folyadékrészre egy egész hasonló nyomatéku czukor- rész jő; a' czukor ennélfogva átlátszó 's nem sűrű szörp' (syrup) alakában közvetlenül kerül ki a' lisztből, 's ezáltal a' további bánásmód és kristályoztatás lényegesen egyszerüittetik és könnyebbíttetik. Alkalmas előkészületek, és czélirányos bánásmód által a' lehető legnagyobb része a' répákban lévő kristályodzható czukornak, tiszta, kristályozott czukor' képében nyeretik, 's az úgy nevezett melasse, melynek termesztése a' gyári bánásmód mellett, egészen ki nem kerültethető, romlatlan répák' feldolgozásánál parányiságra leszállíttatik. 'S ennél fogva sokkal több kristályozott czukor nyeretik, mint azeddigi bánásmódok' alkalmazásánál.

Egy czukorgyár' alapítása és elrendelése az én bánásmódom szerint, jóval kevesebbe kerül, mert hasonló mennyiség répánál 's hasonló költség mellett jóval nagyobb mennyiség kristályozott czukrot nyerhetni.

Az ide vágó előkészületek pálinkaégetésre is alkalmasak. Egy mázsa nyers burgonyát 4—5 krajczárnyi költséggel finom, száraz lisztre általváltoztathatni, 's így csak nem minden költség nélkül épen az időben, midőn a' pálinkagyártásra tetemes haszon mellett legesleg-alkalmazhatóbb. 'S így, liszt' alakában, hosszasabb időig épségben tartathatnak.

Ezen burgonyalisztet béáztathatni azonkép, mint a' gabonát, az ázalék sokkal sűrűbb lehet, mint különben szokás, 's így, mint az

minden hozzáértő általláthatja, kevesebb és könnyebb munka 's kisebb költség mellett több pálinkát nyerhetni, mint hasonló környülmények közlt különben.

Szárítókészítményem továbbá tetemes haszonnal növényanyagok' szárítására is alkalmazható.

Nedves és romlással fenyegetődző gabona könnyen szárittathatik meg vele, úgy hogy hosszabb időig is épségben eltarthatik.

E' készítmény nagy mennyiség gyümölcs, és főzelék' gyors szárítására is alkalmatos, még pedig úgy, hogy természeti ízök és illatuk egészen megmarad, mi a' közönséges szárító kemenczéknél odavész, vagy megváltozik. Szőlőkből is bizonyos mennyiség vizet kivonhatni, 's így a' bornak borszeszerője növekedik, 's a' többi jó tulajdonok semmi csonkulást sem szenvednek.

(Folytatva lesz).

Időjárás, 1836.

(Folytatás 's vége).

Voltak még más feltünő anomaliái az időjárásnak. Emlékezni fognak olvasóink a' májusi fris napokra, melyeknek középmelegsége máskor + 11°, az idén + 8° volt. De az ily hideg májusok nem hallatlanok. Astronomiai jegyzeteink mutatják, hogy az 1740, 1762, 1767, 1780, 1783, 1795, 1802, 1803, 1804, 1805, 1820, 1821, 1830 és 1831diki években tetemes mennyiségü hó esett májusban. De hol itt havazott, hol meg' másutt, 's a' mely nap hópilléket szórt ide, meleg sugarakat lőtt amoda: úgy, hogy a' planetai melegségnek, — mint a' súgárzó és bésugároztatott testek' saját munkásságainak egyidőbeli következményének theoriája új támaszpontot nyer.

Helyén leszen itt szólanunk a' legmagasabb 's legmélyebb természeti mérsékletfokokról, melyek eddig vizsgálat alá kerültek, 's melyekről nem kevés ellenkezőt lehetett csak minapában is olvasni a' hírlapokban. Back kapitány 1834 Januárius' 17dikén Éjszakamerikában, közel a' poláris körhöz, a' szabad levegőben, alkoholthermometrumát 45° n látta a' fagypont alatt. (Nb. Reaumur szerint.) Hogy olvasóinknak képzeletök lehessen e' hidegről, azt jegyezzük meg itt: hogy 32° R. alatt a' kéneső már megfagy. — Beauchamp ellenben + 36° R. hévséget ért Bassorában, és Senegálban 1731 Aprilis' 12dikén + 36½° R. gradust mutatott a' hévmérő.

E' két szélsőség között 81° a' különbség, 's íme' az ember úgy van alkotva, hogy e' két ellentétet is kiállhatja. Parry azt mondja: „Journal of a second voyage for the discovery of the northwest passage, performed in the years 1821—23" czímü classicus munkájában, hogy egy jól bébundázott ember — 36° R. fagyot több óráig is kiállhat a' szabadban, ha szél nem fú, 's ha az illető személy mindegyre mozgásban van. Szél' keltével tűrhetlenné válik a' fagyérzet, 's tartani kell a' megfagyástól. Melville szigetében, az amerikai jeges tengerben, öt hónapig fagyva marad a' kéneső, mi legalább is — 32° reaumürre mutat. Emberek nem lakják e' szigetet, de igen állatok, 's Parry nyulakat, és foglyokat is látott. Ingulik szigetét, hol szintúgy három hónapig fagyva marad a' kéneső, eskimók lakják, 's földalatti lakásaikat úgy szokták fűteni, hogy ott akár a' Beauchamp jegyzette bassorai hévséget is megízlelhetni.

Angol omnibusballon.

Green úr utolsó léghajózásáról, melynek tíz, tizenkét személlyel a' londoni Vauxhallgardenből eredett volt, igy szól a' Timesben „Nem emlékezem, hogy valaha oly szakadatlanul tartó esőben felemelkedtem volna; mint

a' minóben tegnap. A' légkör' felleges volta azonban azokat, kik ilyes rándulásokat még soh' sem próbáltak, sokkal inkább örvendeztetheté, és nagyobb bámulatba is hozhatá, mint a' napsugáros derült ég, mert ámbár ilyenkor a' föld feléi kilátás nagyon el van boritva, más részről a' lebegő gőzek' tömegein való átjárás, ezeknek változó hullámzása a' különféle légfolyamat szerint, 's a' ballonnak tökéletes elszigetelése minden egyéb tárgyaktól, valóban rendkivüli jelenetet képez. Az első fellegcsoportot vagy 890 lábnyi magasságban értük, melyen átrepülvén, mintegy ezer lábnyira a' föld felett, a' másodikat értük. Midőn a' két csoport közti átrándulnánk, időről időre a' hasadékokon által lenézhettünk a' földre. Itt még mindig szakadott az eső, 's ambár a' ballon a' gondolát csaknem tökéletesen eltakarta, még is a' tafotán mindenünnen lecsöpögött a' viz, 's az alsó végről szépen bécsurgott hozzánk. Más irányt adván a' csurgónak legalább a' dámákat — a' légi útasoknak vagy fele szépekből állott — védhettük az eső elől, de ők oly annyira elmerültek az őket körülfogó csodálatra méltó tüneményekbe, hogy ez' alkalmatlanságot még csak észre sem vették. Most két további fellegcsoporton repültünk át, 3500 lábnyi magasságban a' tenger' szine felett. E' negyedik csoportozatból ömlött fökép az eső, mert midőn felszinéhez értünk, egészen megállott volt. Még egy felhőcsoportot láttunk előttünk távol magasságban, mely elzárván előlünk a' napsugárokat, e' környülménynek tulajdonitom, hogy az alsóbb gőzök esővé sürüsödtek át, mert visszaverődvén amott a' napsugárok, nagy befolyással nem lehettek a' légkör' alsóbb részeire, melynek nedvessége, a' helyett hogy terjedezve szét menne, a' részletes melegséghijány és valószinüleg villanyos állapotának némi változása miatt, gőztömegekké sürüsedett, melynek részecskéi viszonyos vonzóerejöknél fogva esőcsöpekké alakultak át. Kétség kivül több előttünk ismeretlen ok is van még befolyással ez okozatra; de számos vizsgálódások után helyesnek vélem felebbi észrevételemet. Kisérőim még a' legmagasabb felhőcsoporton is szerettek volna áthatni, de a' nedves erőműnek nagy kigőzölgése, mely szükségkép a' nap' sugárai alatt beállott volna gyors és igen magas emelkedéssel fenyegetődzött, pedig már közel volt az éj. 1 óráig és 20 minútumig tartott hajózás után Denhamnél szállottunk le, mintegy 22 angol mérföldnyire Vauxhalltól.

Pest. Oct. 29. — Végre, valahára, egyszer már! — láthatárunk, úgy tetszik, mintha országosan akarna elborúlni, tegnap elkezdé a' szemzést, az éjjel és ma lanyha permetezés közt hó szállong.

Pesti Piacziárr, Octob. 28kán

egy kila (pozs. mérő) vált. garasb.

Búza 102—90—80, kétszeres 70—64—60, rozs 55—52—48, árpa 54—50—46, zab 38—36—33, kukoricza 80—78—72, Borsó és lencse 220, bab 220, köles kása 200. Egy mázsa szalonna 50 56—60 frt. Egy font disznó zsír 40 kr. Egy font tehénvaj 54 kr. Egy font irósvaj 1 fr. 54 kr. Egy pár tojás 5 kr. Egy pár csibe nyársra való 36—48 kr. Egy pár kácsa 1 frt. — 1 frt. 15 kr. Egy pár lúd 2 frt. 30 kr. — 2 frt. Egy pár pujka 3 frt. — 2 frt. 30 kr. Egy kila krumpli 2 frt. 30 kr. Egy font bőrös malaczhús 20 kr., bőretlen 16 kr. 100 fej káposzta 12—16—18 frt.

PÉNZKELET October' 27kén 1836: Status kötelezvény — 5 pCtes = 103$\frac{5}{16}$; — 4 pCtes = 99$\frac{1}{2}$; — 3 pCtes = 73$\frac{1}{2}$; — Magyar kamar. 3 pCtes = 67$\frac{1}{2}$ ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

36. Szám
PESTEN
Szerda
Novem. 2kán
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkezőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

Válasz a' 35. számunkbani levelére Amtmann Ferencz úrnak.

Tisztelt ügyvivő úr!

Ha valaki azon előítéleteket, melyek felőlem a' közönség' szájjában kerengenek, tudtomra adja, valóban köszönetet érdemel tőlem. És ha azokat eloszlatni 's ügyemet igazolni akarom, mivel orvoslása az efféléknek egyenesen a' közönség' felőlem való gondolkozása' megváltoztatásán alapúl, természetes, hogy védelmem a' közönség' előtt nyilván történjék.

Midőn tehát mind azokat, melyeket a' Kémlő' 24. számában öszveszedtem 's előadtam, közönségesen hallottam hánytorgattatni, mi volt tanácsosabb, mind a' tűzkártérítő társaságokra, mind a' publicumra nézve? m'nt ezen tárgyat közönség előtt és nyilván venni fel. — A' mit meg is tévén, miután reá senki sem válaszolt, oly szempontból írtam felmondó levelemet tisztelt ügyvivő úrhoz, hogy azt válasz nélkül nem hagyandja, 's így czélhoz jutandunk.

Valamint a' 24. számbeli előadás úgy levelem sem tudott annyit, a' mennyit egy mivelt részvényestől várhatni; de hogy a' publicum tudhassa a' mit tudnia kell, nekem épen nem kellett tudnia semmit. Igaz, hogy előbb kellett volna megkülönböztetni a' mivelt és míveletlen közönséget. Ekkor azt lehetne mondani, hogy a' miveletlen részt elegendő képen csak alig vagy épen nem lehet tisztára hozni: 's így elég, ha a' mivelt rész van fel világosítva. De a' tapasztalás bizonyítja, hogy a' fonák előítéletek a' tudatlansággal vannak öszvekapcsolva, 's ha az egésznek ez az erősb része; bizonyos, hogy a' kinek közönséggel van dolga mint egésszel, annak mindent erre kell illesztenie és soha sem magára a' részre.

Ezeknek előre bocsátása után, hogy e' tárgy tisztában tűnhessék fel, előbb szükség megemlíteni, hogy a' tűzkártérítő társaságok kétfélék: 's mind kettőnek czélja a' legszebb emberiségen alapúl.

Egyikféle ezek közűl bizonyos nagy summát tett öszve, mely summából a' bátorságosítottakat fizeti, 's így valamint a' bevételekről, úgy a' kiadásokról csak magának számol, mert azok teszik a' társaságot, kiké az öszvetett tőkepénz. Ilyen a' Triesti. —

Másik egy sokkal nemesebb elven alapúlt, mely a' maga részvényeseire csak annyit vet

ki, a' mennyit költségei valósággal tettek: és ha valami fentmaradna azt jövő esztendőre bevételbe számítja. — Ez a' Bécsi.

Ha ezek állanak, e' két féle között végh etetlen a' különbség. Az előbbi féle ugyanis nyerhet, az utóbbi sohasem; mert akármely nagy számmal felezze is a' bevétel a' kiadást, az a' társaság' javára hajol. Az utóbbiban épen ellenkezőleg van a' dolog, itt a' bátorságosítók egyszersmind bátorságosítottak is, vagy is a' részvényesek teszik a' társaságot. Amott tehát a' tűzkártérítő társaság csak tőkepénzesekből 's nem bátorságositottakból áll: midőn emitt a' társaságot egyedűl magok a' bátorságosítottak képezik. A' honnan magától foly, hogy amott az igazgatóság a' társaság; emitt pedig az igazgatóság csak megbízott számadója a' részvényes társaságnak.

Nincs semmi kétségünk, hogy ezen meghatalmazott számadó igazgatóság, a' számadásokat tiszta lélekkel vitte és viszi: valamint arról is, hogy az általa készített statutumok legtisztább emberi elvekből vagynak kidolgozva; de egyszersmind nem tulajdoníttathatik vétkül, ha más részről a' közönség' egy része hibául veszi bizonyos szükségesnek elmulasztását.

Maga a' felséges Kormány oly bölcs és igazságos, hogy valahányszor a' papíros pénz' egy részét megsemisítteti, azt a' birodalom' minden nemzeteinek tudtára adatja; 's nincs oly nyelvü újság, melyben azt ne lehetne olvasni. A' tűzkártérítő társaság' igazgatósága azonban megnyugszik abban, ha ő számadásait kinyomtatva ügyvivőjinek megküldi, oly vélemennyel, hogy azoknál kiki megláthatja.

Ezzel a' mivelt rész tökéletesen beelégszik; de a' miveletlenben előítéleteket, méltatlan gyanút 's fonák fogalmakat támaszt: holott ellenben mind ezek nagy részben elenyésznek, ha legalább a' bevétel és kiadás summáit a' külön nyelvű részvényesek' számára azoknak újságlapjaikban közre bocsátanák. Eképen el volna enyésztve ama' balitélet, mintha az igazgatóság a' társaságnak nem szokott volna pontosan számolni.

A' velem közlött számadásból kitetszik, hogy a' Bécsi tűzkártérítő társaság a' mit 1835. kifizetett, annál többet egy krajczárral sem vetett a' részvényesekre. Valamint az is, hogy az ottani 521,550 fr. 27 kr. ezüst pénzből' mint számadási tőkepénzből, Magyarországra mintegy 60 ezer ezüst forint körül fizettetett tűzkártérités' fejében: és hogy minden károsodottak' neveik egyenként be vagynak igtatatva. A' bevétel azonban átalányosan van feljegyezve; 's annak visgálásában nem lehet avatkoznom máskint, mint előmbe adatott: és így sem az nem lehet megitélve, a' mit t. ügyvivő úr bebizonyítottnak állít, hogy külföldről nekünk fizetnek, sem az hogy mi fizetnénk külföldre. —

Mi illeti azon állitását, mintha én másokat a' maguk' javaiktól elidegeníteni 's letartóztatni igyekeznék, valóban nem értem: mert egy oly társaságot, mely a' maga javáról 's hasznáról valodilag meg van győződve, puszta szavakkal elidegeníteni lehetetlen, letartóztatni pedig hatalom kellene. — Egyébbiránt mennyiben felel meg t. ügyvivő úr' válasza, a' Kémlő 24. számára, azt tisztelt olvasóinkra hagyván, tanácsosbbnak és hasznosbbnak vélem a' közönség' illető részét némely előítéletekről 's hibákról felvilágosítani.

(Folytatva lesz).

A' Dunai Malmoknak javitásáról, és új formábani készitéséről.

A' mostani újformára gondolt egy Dunai malomnak épitése az én csekély elmémtől e' képen történhetnék meg:

1ör A' házhajó és vőlgyhajónak magosságát hét lábra lehetne épiteni, és az őrbókonya nem a' közepén mint a' mostaniaké vagyon

hanem az elein elkezdvén az órhajtást a' külső oldalainál, mind a' két hajónak; és igy ez által közben szorittatik a' viz, és mind a' két hajókat annyira meg kell kövekkel terhelni, hogy a' vizből annyi maradjonki, mind a' két oldalaiból a' hajóknak, mint a' mostani malom hajók teher nélkül kilátszanak, és ehez nem kell több egy óles kerségnél: *) hosszasága, és a' magossága 16 láb legyen, p. o. a' hajónak szélessége 2. öl, kérség' hossza egy öl, a' völgyhajónak szélessége 7 láb, úgy hogy mind a' házhajó mind a' völgyhajó, a' felyebb emlitett mód szerint épittessenek, igy ezeknek szélességeik közben szoritják a' kerségre a' vizet. A' második malmot is —

2or ilyformán kell épiteni; hanem ezen malom hajóknak oldalit ha magosabbra nem vesszük a' mostani malmok oldalainál, úgy nem lesz szükség ezeket kővel megterhelni, de a' terhelés helyett oly vizfogókat kell a 'házhajó, és völgyhajó' belső eleihez épiteni, a' milyen mélyen jár a' kérség a' vizben, e' mód szerint ha egész sort állitunk a' malmokkal, igy az első malomtól fogva az egész utolsó malomra vitethetjük a' vizet, az az minden malomnak kérségire, és a' völgyhajóra szabadviz jön.

3or A' mostani formában épült malmokat is 3. öles hosszú kérséggel oly haszon vételre lehet venni, mint a' mostaniakat, melyeknek 27 láb kérségük vagyon, a' kérségnek abroncsa 15 láb magosságú legyen, és annak deszkái pántforma vasakon fordúljanak, és ezen mód szerint még is legjobbnak javaslom.

4er A' mostani malmokban is be lehetne állitani kétforgó köveket oly formában, hogy nem foglalok el a' malomban nagyobb helyet két lábnál, az az: két lábra állna előbbre a' szitás szekrény, mint a' mostani álásuk vagyon, a' másik kőhöz tartozandó szitás szekrénye pedig, a' hátulsó szelelő helyén lenne, az az a' gerendő felett, és a' kövek egymás mellett foroghatnak, egyik jobbra, a' másik balra, egy öreg korong és két kis kerék által. *)

5ör Egy malmot, a' legnagyobb hajót is a' szárazon fellehet emelni, minden vashébér, és vágolások nélkül t. i. egy malmot egy pár sotúnak a' srófjával és a' kossával, és a' legnagyobb hajót 4 sotú srófal; és az e'hez tartozandó fabeli segéd eszközök kevésből kiállhatnak. —

Ecsődy György m.k.
D. Pentelén molnármester.

*) Kerség = körség.

Balseában a' Themse mellet répaczukorgyár állittatik, és London' vidékein, már előre is nagy darab szántóföldek készittetnek répa' termesztésre. A' répa hulladékból pedig durva papirost szándék készitteni, mint ez Francziaországban divatoz.

Valóban különös, hogy a' föld' legdrágább részein is legbővebb jövedelmezést a' czukorrépa' termesztése igér. Hazánk' egy része most a' szükséggel, másik a' bőséggel küzd, amannak pénze nincs hogy vegyen, emennek pénze nincs mert nem tudja eladni a' mije van, 's még is a' czukorért egyre adjuk ki a' sok pénzt, holott Europát Magyarország eltarthatná czukorral! — De hol a' gyár? melyben — hol az egyesitett erő? mely által ez folyamatba tétetnék.

Mind ezt valóban az arany Hitel mondhatja meg.

Mind e' mellett azonban, oly vidékein a' hazának, hol a' czukorrépa jól terem, 's hol

*) E' jelen értekezést örömmel közöljük, bárha ez mint practicus molnár' munkája nincs kivántatóbb módon előadva 's ennek tettleg leendő kivihetését ohajtanók: a' mit midőn elvárunk, több nevezetes molnárinkat is hasonló hazafiúságra újolag felszólitjuk.

Szerk.

a' népesség illendő bérért és annak ideiben mindig, szolgáltathat munkásokat, ezt elmulasztani, és czukorgyárokat nem állitani, önkényes magunk' rontása; bárha a' néptelen helyeken ilyes valamit akarni, szinte nagy hiba is.

A' tűzi fecskendőket lovak által tenni mozgásba.

A' Mechanics Magazin' egyik levelezője csudálkozik azon, hogy a' fecskendők' nyomásain- olykor 20—30 embert is fárasztanak; holott olykor az ilyes helyeken 's ezek' közeliben a' lovak hevernek, melyek ezen munkát könnyen megtehetnék. Melyre nézve egy tervet terjeszt elő, mi szerint, a' szivattyuk' 's lebbentyűk' nyomására lovakat lehet alkalmazni, és ha ezen találmány, a' mint előre is gondolható, sok czerimoniával járandónak itéltetnék, majd mások, vagy ő maga, jövendőben oly terveket is adhatnak, melyek a' fentebbi hibán győzendenek.

Pápa és vidéke, Oct. 24. October' első napjaiban volt eső, a' vetések' kikelését, eszközlötte, úgy hogy már most szép zöld vetéseket láthatni. — A' Somlyó és Balaton melléki szüretek elvégződtek; bor általjában jó lesz, az idei must Badacsonyban kél 8 frtól 12ig Somlón még adásvevés nem történt, mert itt igen kevés termett, a' Vásárhelyi részen tartogatják 7—8 fr. pengőben akóját: a' Jenői és Szőllősi részen pedig 4—5 ezüst frt. — A' marha dög még több helyeken uralkodik. — A' cholera azonban végképen megszünt. — A' folyvást tartott szép idő három nap olta kellemetlen hideg, szeles őszi időre változott. — A' gabona' árra Pápán October' 21kén egy kila búza 4 fr., rozs 2 fr. 24 kr., árpa 2 fr. 15 kr., zab 1 fr. 42 kr., kukoricza 3 fr. 12 kr. v. cz.

A' napbeli foltokról.

A' múlt 1835dik év második felében mutatkozó napbeli foltok vagy mocskok újabban is ezen tárgyra forditák a' természet vizsgálók figyelmét és a' nagyobb közönségét is. Ezen jelenésnek némi világositása annyival inkább nem lesz helytelen, hogy azon mocskok ezen éven is minden nap kisebb vagy nagyobb számmal és különböző alakokban láttatnak.

Ez előtt 228 évvel még semmit sem tudtak a' napbeli foltokról, mivel azok egyszer is puszta szemmel nem láthatók, 's csak a' messzeláto cső feltalálása után fedezék fel azokat csak nem egy időben Harriott, Fabriciusz János, Scheiner és Galilei.

Ámbár azon időtől fogva voltak hosszabb vagy rövidebb oly időszakok melyekben legkisebb foltokat sem lehete látni a' napon, de ismét más egyenetlen időbeli távolságokra jelentek meg, hol egyenkint, hol többen, hol kisebb nagyobb csoportokban olyan foltok.

Megjelenésöknek nincs semmi rendes ideje. 1611 tájban midőn felfedeztettek, csak nem soha sem lehete látni a' napot foltok nélkül és gyakran egyszerre nagy mennyiségben. Scheiner egyszer 50t számlált meg. Későbbre megritkultak. 1650től 1670ig nincs tudósitás, hogy egynél vagy kettőnél többre akadhattak volna 's ezek is csak rövid ideig láttattak.

Flamsteed angol égvizsgáló minden szorgalma mellett sem látott 1676 decemberétől 1684 apriliséig egyet is. Cássini sem tudott egyet is felfedezni 1686—1688ig, 1695—1700 egyet sem láttak. 1700tól 1710ig szüntelen emlegetik a' franczia tudóstársaság évkönyvei. 1710ben ismét csak egy mutatkozott, 1711 's 1712ben egyet sem vettek észre. 1713ban csak egy látszott májusban, 1716—1720ig ellenben sok.

Cassini 1740ben így íra: „A' napbeli foltok mostanság oly gyakoriak, hogy nagyon

ritkán láthatni a' napot egynehány nélkül; gyakran jókora számmal veszi észre az ember."

Lalande más franczia csillagász 1795ben írá: „A' mi engem illet, nem emlékezem, hogy 1749 óta a' napot csak egyszer is a' tányérán lévő mocskok nélkül láttam volna és gyakran nagy számmal. September' közepe felé 1763ban láttam a' legnagyobbat 's legfeketébbet, melynek átmérőjében 4 akkorának kellett lenni, mint az egész földnek. Láttam még felette nagyokat Januar' 28. 1759ben, April. 11. 1766 és April. 17. 1767. Ezen foltok néha oly nagyok, hogy messze láló cső nélkül csupán füst által meghomályosított üveg segédével is láthatók valának. Így látta Ákoszta József Peruban mi előtt Európában felfedezték volna.

Dárkir Toulouse városa Aprilis 15dikén 1764ben látott egyet puszta szemmel 's masoknak is mutatta. Annak, a' melyiket Mayer Tóbias göttingi égész 1758ban Mart. 15ikén látott, igazi átmérője 9000 német mértföld vala, tehát nagyobb öt akkoránál, mint a' földé. Egymáshoz közel álló foltok csoportjának, mellyet az idősb Herrschel 1779ben puszta szemmel vett észre, 27 ezer mérföld volt az átmérője. De néha ezen emlitetteknél nagyobbakat is láttak, ha a' régi hagyományoknak hitelt adhatunk. Álbufaradzse áráb história iró beszéli, hogy K. sz. után 535 évvel a' nap világa 14 napokon át meg vala homályosodva, és 626ban a' nap tányérának fele hosszas ideig fekete volt.

A' napbeli foltok egyébiránt felette sokféle alakokban láttatnak; elsőben is, mivel a' nap gömbölyű, tehát a' szélén lévők hosszúkásoknak és annál keskenyebbeknek látszanak, mennél közelebb vannak a' széléhez; mivel ekkor oldalaslag látjuk őket; ellenben a' nap közepe felé mind kerekebbek és szélesebbek, mivel ott szembe tekintjük őket; de ezen kivül valóban is változtatják alakokat. Néha több aprók láthatások ideje alatt egy naggyá össze folynak; néha viszont egyetlen egy nagy oszlik több aprókra, vagy egészen el is tűnik. Nem igen voltak tartósabb mocskok, mint az, a' mely 1676 vége felé és 1677 elején láttatott; ez 70 napnál tovább tartott 's ismerhetőleg előkerült a' napnak minden fordulásánál.

Színökre nézve vagy hamuszínüek vagy feketék a' napbeli foltok, vagy mind a' két szin is vegyítve van bennök mint az itatóspapirosra eset tenta cseppek vagy pecsétek, u. m. közepök fekete 's a' köröskörül hamuszín párkánnyal befogvák.

Akármely számosan legyenek, még sincs soha a' nap egész tányéra bépettyegetve velök, mert a' nap két sarka táján senki sem látott soha egyet is, hanem közép táján mintegy öv módjára kerítik a' nap golyóbisát. Láland több évi tapasztalásai után azt hitte, hogy a' nap felszinén megvannak határozva azon helyek, a' hol foltak támadhatnak. Ha több napokig folyvást vizsgáljuk a' napbeli foltokat, úgy találjuk, hogy a' nap felénk fordított tányérán mindennap keletről nyugotra tovább haladnak, még pedig oly móddal, hogy a' mellyek útokban el nem oszolnak, $13\frac{1}{2}$ nap mulva a' nap nyugoti szélénél eltünnek 's ugyan annyi idő múlva a' nap ellenkező szélénél u. m. a' keletinél újra megjelennek, még pedig épen azon a' helyen, a' hol az előtt 27 nappal elsőben megjelenni látók. Erről egyebet nem vélhetni, hanem hogy mi után nyúgot felől eltűntek, a' napnak tőlünk elfordított oldalán ellenkező irányzatban u. m. nyúgotról keletre haladnak, 's úgy azután útjok azon felét is elvégezve, jelennek meg kelet felől. A' foltoknak ezen keringéséből továbbá a' napnak fordulását lehet következtetni, mi e' szerint reánk nézve 27 nap alatt történnék meg, még pedig úgy hogy a' felénk for-

dított oldalán minden pont keletről nyúgotra, az ellenkezőén pedig nyugotról keletre halad.

(Folytatva lesz).

Száraz betegség gyógyitás.

A' varsói újságok a' következő fontos hirdetményt foglalják magukba, mellyet Cservinszki *) nevü ezredorvos aláirása hitelesit. „Spilszbörri **) doktor úr által talált 's az ángol tudományos-orvosi hivatali folyó irásokban nagyon magasztalt, már régebben hirdetett gyógyitószer tüdővész vagy száraz-nyavalya ellen általam egy idevaló betegen a' legkedvezőbb sükerrel megprobáltatott. A' betegnek már a' legkeményebb mértékben volt lassu hidege ***); életere 120—160-t vert egy minutában, csak bal oldalán fekhetett, életereje csaknem kivala fogyva, testében egészen elhitványkozva, mellbeli nyilallásoktól és szüntelen tartó köhögéstől gyötretteték, a' kivetett flegma csunya és rosz szagu vala 's a' hasmenés is mind inkább gyengitette. Ily állapotjában fogék az emlitett módhoz; az az a' betegnek mellét, oldalát és hátát naponként kétszer fél-fél óráig szalonnával dörgöltettem, belsőképen Szidenhám fejér főzeléket****) ajánlottam 's e' mellett erősitő diétát. Néhány nap mulva már sokat csendesültek a' nyavalya jelenségei és 16 nap mulva nem csak a' mell fájdalom 's a' hideglelés szembetünőleg megcsendesedtek, hanem erőre is kapott a' beteg, 's a' kinzó köhögéstől egészen megszabadult.“ *(V. U.)*

*) Czervinski.
**) Spilsburg.
***) Febris lenta.
****) Decoctum album Syndenhami. Miből áll ez későbbre újra fogjuk közölni.

Schützenbach' új bánásmódja, kristályozott czukrot répából előtermeszteni.

(Folytatás 's vége).

A' bádeni és würtenbergi kormány folyamodásaim' következésében bánásmódómnak hozzáértők általi előleges megvizsgáltatása után találmánypatenseket vagy is találmányom' haszonvételét nékem több évre kirekesztőleg tulajdonitó szabaditékot, voltak kegyesek nevemre kiadni. Hasonló folyamodásokat csak nem mindenik europai kormánynak nyújtottam bé. 'S ők; ambár részben csak szabályozott feltételek alatt, szintúgy pátenseik' kiadásáról biztositottak, egynek kivételével, mely a' patenst tőlem megtagadta, 's egy másiknak, mely patenst azért nem fog adni, mert a' pátenseket úgy nézi, mint az ipar' akadályait. Hogy találmányom nagyban is létesittesék, összeállott Badenben millio forint tőkével biró részvénytársaság, 's velem szerződésre lépett iránta.

A' késő évszaknál, 's a' répák' kevés voltánál fogva ez' évben csak egyetlen egy czukorgyár állittathatott fel Esslingenben, Karlsruhe mellett, mely a' vidékünköni egész répamennyiséget, 's igy legalább is 50,000 mázsát a' béállótél' folytában fel fog dolgozni.

A' würtembergi királyságban hasonló alapon, mint a' badeni nagyherczegségben, hasonló intézet fog keletkezni - és szándékom oda megy, hogy a' többi német státusokban is ilyesek által előmozdittassék az ügy. De miután a' patensek' kiadatása több statusokban csak hosszadalmas úton történik meg, és igy sok idő vész el melyet magára a' kivitelre lehetne forditani, 's miútan egy időben magam nem kezdhetem meg mindenütt a' vállalatot; ajánlkozom bánásmódomat egyesületekkel vagy elégséges pénzzel felkészült egyesekkel is,

tiszta nyereségi részeltetés vagy érdemdij mellett közleni; 's kész vagyok bármi garantiára, melyet józanon kivánhatni, kész vagyok azokat, kik bánásmódomat, szerződés' útján, sajátukká akarják tenni, a' csalódás' minden veszélye 's e' csalódásból származható minden veszteség elől biztositani mint azt a' bádeni társaság is kikötötte volt. Gondoskodtunk arról is, hogy az ettlingeni gyárban hol a' tanitás Decemberben elejét veszi, bánásmódom saját előrendelményein kivül, azok is találtassanak, melyeket eddigelé legjelesbeknek 's legczélirányosbaknak mutatott ki a' tapasztalás.

Gyapjutermesztés Lengyelországban.

Magyarország és Erdély után Lengyelországban is igen terjedhet a' gyapjutermesztés általjában, 's nevezetesen a' nemes gyapjué. Midőn mi itt Lengyelországról szólunk, ulókoru terjedelmében vesszük, de ha, 's hol szükséges lészen, jelen politikai felosztására is tekintettel fogunk lenni. — Nézzük most elöször, hogy az ország' viszonyainál fogva mivé lehet a' gyapjutermesztés? 's úgy fogjuk találni, hogy Lengyelország csak nem szintoly kedvező helyzetben van, mint Magyarország. Nagy birtokok jó földekkel és egészséges legelőkkel, 's ide vágó terjedelmes jogok segédeszközül szolgálnak olcsó termesztéshez. De ezen phisikai elsőségek részben az értelembeliek' hijánya által neutralisáltatnak. Mert, mint tudva vagyon, ez utolsók, nevezetesen a' nemesbitett juhtenyésztésnél szintoly szükségesek, mint amazok. Mi illeti a' nagyobb gazdák' buzgalmát, és törekvéseit, nehány évtized olta fáradságot úgy nem kiméltek mint pénzt és költséget nem. Számos nemesbitett juhokat vásárol Sileziában és Szászországban, 's igy azt kellene következtetnünk, hogy a' lengyel juhtenyésztés a' fényesbek közé számittatható. Még is gyapjának eddiglen nincsen hire, 's neve sem igen fordul elő a' világ' kereskedésében. A' poseni nagyherczegség ugyan árrúinak mennyisége és jósága által némi figyelmet gerjesztett, a' másodrendbeli gyapjuárrusok között legalább: ezen termeszték mindazonáltal, a' hogy a' boroszlói vásárban szemlélhető, jóval megette áll a' sileziainak, 's többévi árrjegyzékekből világos, hogy a' poseni gyapju 15—20 pCentóval áll a' sileziai megett. Galicziában, általjánosan felvéve, a' juhtenyésztés még csak a' posenival sem mérkezhetik, ambár nem tagadhatni hogy számos nagyobb földbirtokosok mindenkép ügyekeznek nemes állatokra szert tenni, 's ezek' nyomán tovább tenyészteni. Egyes galicziai gyapjuk valóban olyasok, hogy a' legjobb német gyapjúval is felérnek. Az orosz kormány alatt lévő Lengyelországban szépen előmozdittatott ugyan a' juhtenyésztés a' legújabb időkben, de még is tetemes távolságban áll szomszédai megett, minek legjobb bizonysága az, hogy a' varsói nagy gyapjúmű-gyár nemes gyapjának jó nagy részét a' külföldből hozattatni kénytelen. — Mind ezek után szabad lészen, kérdést tennem, mi oknál fogva nem halad elő inkább és sebesebben a' gazdaság' e' nagyfontosságú ágában Lengyelország? Mi a' fő akadályt már felebb az értelem' hijányában találtuk. Természetes, hogy csak azon személyekről lehet itt szó, kikre a' nemesbitett juhoknak tartatása bizatik. Egy szóval: a' merinotenyésztés' rosz sükerének okát egyenesen alkalmas juhászok' hijányában kelletik keresnünk. Mert oly helyeken, hol derék juhmesterek, (jobbára németek) viszik a' tenyésztést, a' nyájak is egészségesbek, a' gyapjutermeszték is jelesebb 's inkább keresetik. Hogy ilyes individuumok itt ritkák 's hogy csak hamar odahagyják az országot, er-

re nézve nyilványos veszteség, de minek okadása nem ide való. — Ha abból, mi Lengyelországban eddiglen a' gyapjunemesítés körül történt, 's abból mi már is eléretett e' mezőn, következést vonunk, azt láthatjuk: hogy ez ország egy hamarjában nem leszen veszedelmes vágytársa Németországnak. Hasonlítsuk össze a' szomszéd Siléziával, és szörnyü különbséget fogunk találni. Sileziában talán tíz évvel előbb fogtak hozzá a' merinotenyésztéshez, 's e' czélra koránt sem birnak annyi physikai eszközökkel (földek és pénz) mint Lengyelországban, 's még is csudálást érdemlő sebességgel haladtak elő, 's annyi és oly jó gyapjút termesztenek, hogy a' külföldi kereskedők erre inkább vágyakodnak, mint bár mi ország' gyapjutermesztékére, mi természetesen nagy fontosságu az egész tartományra néve. — De valljon nem ártalmasak-é a' lengyel gyapju' jóságának bizonyos physikai okok is? Vannak ily ártalmas befolyással biró okok, igen is, mint a' többi között Lengyelország' nagy térségei, melyek a' merinók' tenyésztésére koránt sem oly kedvezők, mint dombos, hegyes vidékek. De Sileziában is vannak térségek, pedig olyasok, melyeknek lapályos fekete földje épen nem merinóknak való. 'S termesztéke még is oly nemes, hogy egy országétól sem haladtatik felül. — Az e' tárgy körülti buzgalom újolag ébredez a' lengyel földön. A' többi gazdasági termesztékek' értéketlensége a' gyapjuhoz méretve, szolgáltat erre okot. Az idő megfogja mutatni, ha nem kerülhetni-é ki a' régi szirteket, 's ha valyon a' nemesb juhtenyésztés' előmozdításán rendkivülileg törekvő Oroszországnak hasonló sorsa lészen-é. *(Allg. Z.)*

Mig Németországban lovakkal akarják a' tűzfecskendőket czélra használni, addig Angolország, gőznyomó erőműveket hoz létre. Canterbury mellett Elhámban Nickoll úr patenst kapott oly gőzfecskendőre, melyet mindenüve és felé lehet mozdítani, 's vele a' vizet czélirányosan lövetni: 's így a' tűzzel tüzet oltatni.

Pest és vidéke, Novembr. 1. — Miután Europa' hegyesebb országaiban 's a' tengermellékiekben, a' tél folyó évi September 20tól fogva kisebb vagy nagyobb mértékben hóval és faggyal mutatkozott: végre nálunk is October' 29kén havas eső 30. és 31kén pedig hó esett; tegnap este azonban kiderülvén, ez éjjel jól megfagyott — 's a' vidék még eddig hóval lepve. Többen fognak gazdatársaink közül emlékezni hogy 1829dik évben szinte October' 30kán kezdődött ama' nagy tél.

Gabonaárr váltó garasban.

egy kila (pozsonyi mérő):

Napok' és városok' nevezése	Búza	Kétszeres	Rozs	Árpa	Zab	Kukoricza	Köles	Kása	Lencse	Borsó	Bab
October' 13kán Kolozsvár	90	70	60	40	25	55	100	150	—	—	—
„ 13kén Veszprém	75	55	47	46	30	70	85	140	—	—	—
„ 22kén Új-Vidék	80	54	—	47	35	74	80	—	—	—	—
„ 26kán Baja	80	56	50	52	28	73	—	180	—	—	—
„ 31kén Pest	102—80	70—60	55—48	56	38	80—75	80—90	200	—	—	—

PÉNZKELET October' 29kén 1836: Status kötelezvény — 5 pCtes = $103\frac{1}{3}$; — 4 pCtes = $99\frac{1}{4}$; — 3 pCtes = $73\frac{2}{3}$; — Bécsi Bankköt. $2\frac{1}{2}$ pCtes = $65\frac{5}{8}$; — Magyar kamar. 3 pCtes = $67\frac{1}{12}$ ezüst pénzb.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

37. Szám
PESTEN
Szombat
Novem. 5kén
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

Gyapjútermesztés Erdélyben.

Ha kivesszük Spanyolországot, egy tartomány sincs Europában, mely a' merinók' tenyésztésére oly alkalmas volna, mint Erdély. Terjedelmes és igen egészséges legelői, a' legeslegjobb téli takarmány' bősége 's termesztésének olcsósága, — mennyi, 's mi nagy mértékben kedvező környülmények! 'S hogy épen egy fokon álljon Spanyolországgal, hízlalója is van szintúgy mint ennek. Mert a' sistovi békekötésnél fogva, joga van Oláhországban, közösen e' tartomány' lakosaival, bizonyos mennyiség juhokat, legalább két millio darabot, miknek fele Erdélyre esik, legeltetni. E' jog az ország' hegysorán, egészen le a' Dunáig, 's innen Bessarabia' széléiglen gyakoroltatik. Minemű kedvezések és megszorítások, 's micsoda adónak megkivántatása alatt, a' kettős határokon? ennek fejtegetése nem ide való. Csak azt kelletik itt megjegyeznünk, hogy Erdélynek e' szabadéka lényeges kárt ezek által sem vall. — Kár, hogy az illető juhok közönséges fajtákból valók, 's korántsem jövedelmeznek annyit, mennyit a' spanyol merinók; mert gyapjaik silányok, külkereskedésre nem alkalmasok, 's durva árúká dolgoztatnak fel jobbára, mik az országban kelnek el részint, részint kivitetnek. — Ha Erdély annyi juhokat tenyésztene, mennyit igen kedvező gazdasági viszonyainál fogva, eltarthatna, 's csak felényire is nemesbitettek volnának e' juhok, a' természettől oly gazdagon megáldott országnak új forrása nyilnék a' nyereségnek. Való, már most sem csekély a' juhoknak száma; de ez a' dolgok' jelen állapotánál legalább még felével szaporittathatnék, a' nélkül, hogy legkisebb csonkulást szenvedne e' miatt a' földmívelés. Ha fontolóra vesszük Erdély' terjedelmét, 's azon körülményt, hogy földjének nagyobb része első rendbelínek mondathatik; ha továbbá meggondoljuk azt is, hogy saját fekvése miatt általjában véve igen fűdús, nem hibázunk, ha Erdélyben három millio juhot tenyésztethetőnek vélünk, ide sem számítván a' felebb említett vándorjuhokat, minthogy az esztendő' nagyobb részében külllegelőn tápláltatnak. Már ha e' számnak fele nemesbített állatokból állana, 's gyapjaik külföldre szállíttathatnának, miután gyárok' híjával van az ország, — legalább is négy millió pengő forint hozatnék Erdélybe. A' közönséges gyapjú tovább is azonkép termesztethetnék, mint eddiglen, a' belszükségek'

kielégítésére. De ha kérdezzük, hogy mennyire nemesbítetett már is a' gyapjú Erdélyben, akkor azt fogjuk találni, hogy képességének egy egy harminczad résznyijére sem. 'S ennek okát az erdélyi gazdákban úgy nem kereshetni, mint a' kormányban nem. Erdély' gazdaságát nem kell a' külföld' mértékével mérni. Csak keveset akarok itt érinteni. Az ország' gyenge népességénél fogva alacsony árron kelnek jobbára a' föld' termesztékei; 's e' népességnek, minthogy egészére nézve nem épen magas fokán áll a' míveltségnek, szükségei is csekélyek.

Földeket tulajdonosi joggal csak kevés úr bírhat, kik nem ritkán azoknak értékét szintoly kevéssé ismerik, mint a' hogy' használni nem tudják. A' kereskedés csekély, 's úgy szólván még gyermekségében van. A' szomszédaikkal való közösülés nem olyas, mely felvilágosítsa őket 's a' t. Ily környülmények köztt azon kelletik inkább csodálkoznunk, hogy oly élénk buzgalommal viszik az újabb időkben a' földmüvelést, 's főkép ennek egyik ágát, a' nemesített juhtenyésztést, 's épen nem azon, hogy e' buzgalomra nem ébredtek fel előbb. Erdélynek eddig sok és igen jó lovai voltak, 's nem csak az austriai lovasság' jó nagy részét látta el paripákkal, hanem számos fényüzési lovakat is adogatott el. Ez sokat jövedelmezett előbb az országnak, de most már nem igen, midőn a' szükségek öregbültek, 's általjában lejebb szállottak a' gazdaság' bevételei. A' merinoszerzés' egyes példái, 's az innen származó szembeszökő haszon figyelmet gerjesztvén utánozásra ébresztettek. Jelenleg a' nemesbítési buzgalom igen élénk, mit a' jeles tenyésztési juhok' megszerzése is bizonyít. De, fájdalom, Erdély is csak úgy jár, mint jártak más országok, drágán fizeti meg a' tanulás' árrát. Egyetlen egy adat igazolni fogja állításunkat. Fő nemes kosokért 500—600 pengő forintot is fizetnek, anyajuhokat 150 pengő forinton vesznek hozzájok, tetemes tőkepénzeket szentelnek a' nemesbített juhnyáj' megszerzésére, 's 90—100 pengő forinton kél aztán a' termesztett gyapjúnak mázsája. Ily környülmények köztt természetesen még számos évig nem a' merinonyájak felé szálland le a' mérlegcsésze, mi több földes urakat hasonló vállalatoktól elijeszt. Nem szólunk itt azon gonosz módról, mellyel e' nemes állatokkal bánni szoktak, úgy, hogy kosz és egyéb betegségek által évenkint a' rémségig megtizedeltetnek. Ha itt magunknak ellent mondani látszatunk, miután azt állítottuk volt felebb, hogy egyes példák által bébizonyúlt a' merinók haszna, 's ez utánozásra gerjesztett másokat is, e' látszó ellenmondás' megfejtésére azt jegyezzük meg itt: hogy itt is, mint másutt, nehányan elérték a' kitüzött czélt, 's meg' elhibázták mások. — Feleljünk most e' kérdésre: hogy mily fokon áll jelenleg a' gyapjútermesztés Erdélyben általjában véve; miután a' közönséget az, mi itt van, inkább érdekli, mint az, minek itt kell lennie. Erdély' juhainak jóval nagyobb részét durva gyapjúval bíró állatok teszik, fekete és fehér ráczkák.

Tartatásuk igen könnyü. Mert nyáron 's télen át csak nem mindenütt a' szabadban vannak, 's majd nem ingyen jár táplálltatásuk, minthogy a' legelőt számba sem veszik, 's télen csak akkor jut nékik kevés takarmány, ha hóval fedezvék a' földek. Az ide való fekete juhok' bőrei jó árron kelnek el, mert bundáknak keresztetnek. Gyapjok hamar nő, 's egy év' elforgása alatt nem ritkán 5—6 újnyi hósszaságra is, minél fogva, ha kevéssé fínomabb és simább volna, fésügyapjúnak használtathatnék. Eddigelé csak a' legdurvább anyagok készíttetnek belőle, öltözetül a' föld' népének, 's pokróczok, mik nagy mennyiségben hordattatnak ki. Minekutána a' kisebb birtokosok

is ilyes juhokat tenyésztenek, tetemes számból állanak, a' nélkül, hogy a' terjedelmes hizlalólegelők, mik a' szarvas marhának, 's ama' térföldek, mik a' méneseknek szánattak, általuk elfoglaltatnának. — A' juhokkali bánásmód, mint már érintettük, még valóban hijányos, és jóllehet az oláhok, — egyik főága a' népességnek — természetes tehetséggel és velök született előszeretettel birnak e' tárgyban, minthogy az előttök oly kedves nomádéletnek megfelel egészen, — még is képzeletök sincs azon szorgalmas bánásmódról, melyet a' merinók megkivánnak; mi egyébiránt igen természetes, minthogy juhaik a' szabadban elszenvednek minden bajt. 'S itt kelletik annak okát keresnünk, hogy a' nagyobb birtokosok, kik nemesbitett juhokra szert tettek, elején úgy vélekedtek, hogy még csak akolra sincs szükségök. 'S miután e' gyengéd állatokat oly emberekre bizni kéntelenittettek, kik ápolásukhoz épen nem értettek, mi csoda? ha eddig nem volt oly sükere az ügynek, minőt különben kedvezőbb környülmények között méltán várhatott volna. De legújabban is szépen haladott ez ügy. Főnemes, 's nagyobb juhnyájak Sileziából ide szállittattak, 's tapasztalt juhászok' kiséretében. Ezeknél fogva bizvást remélhetni, hogy nem csak öregbülni és nemesbülni fog a' gyapjú Erdélyben, hanem hogy ezen termeszték, ha majdan, mint árrú, tárgyává lészen a' kereskedésnek, idomtalan, és lényeges becs' hijával sem fog maradni, mint eddigelen. Tapasztalanságból tudnillik, tetemes hibák történtek mosás és nyirás közben, 's ki életében tanúja volt a' gyapjunyirásnak, úgy mint az Erdélyben gyakoroltatott, 's csak nem általjánosan jelenleg is gyakoroltatik, az minden bizonnyal különösen lepetett meg.

(Allg. Z.)

A' világkereskedés.

Iső czikkely.

Az óvilág' kereskedése a' föld' egyik hemisphaeriumával elégedett bé, mely azzal Asia, Europa' és Afrika' continenseiből áll; a' földgolyó' másik felét nem ismerte a' régiség, csak homályos regék emlékeztek egy távol Hesperiáról, melybe ugyan hajósok, névszerint phoeniciabeliek, több ízben is elvetődhettek, de melyből hazájokba nem igen tértek vissza.

E' három continens' egymás közti kereskedése Europát kivéve, általjában virágzóbb volt a' mostaninál, mert a' tengerpartok pezsegtek a' görög és phoeniciai magas míveltségű gyarmatoktól, 's ezeknek kezeiben volt a' tengeri kereskedés, melynek szine mind a' három continenssel közös földközi tenger volt, mihez a' carthagobeliek által üzetett partkereskedés is számíttatható, mely a' herculesi oszlopokon túl Gádesig, a' britt czínszigetekig, 's a' gyántakő miatt, poroszország' keleti partjáig terjedett ki, de mely compass' nélkül csak a' partok' közelében gyakoroltathatott.

A' kereskedésnek másik fele, a' szárazföldöni kereskedés, nagyobb részint caravánokból állott, melyek a' Gangestől és Industól, Ásia' és Africa' belsejéből, a' Níl' és Euphrát' hosszában, a' két földrész' éjszaki partjain átvonúltak, 's innen Smyrnán, a' görög szigettengeren és Alexandrián által földrészünk' öbleibe vezettek, 's görög, olasz, franczia és spanyolországokat kincseikben és termékeikben részesítették. Több ilyes caravánútak már a' legrégiebb időkorban kelet' nagyobb részét általszelték, 's ennek világfolyamaival, a' Gangessel, Indussal, Euphráttal egyetemben, útmutatói és színhelyei voltak a' gyarmatoknak, 's az óvilág' nagyságának és sorsának, névszerint Europáénak is, mely a' partok' hosszában népességét onnan nyerte 's míveltsé-

gét. Mert Ásia, az emberi nem' legrégiebb bölcsője, mindig első kereskedési bírodalma maradott az óvilágnak, 's éjszak és nyúgot felé szétküldött néptömegeit a' szükség' és kényelem' czikkelyeivel tovább is tartotta.

Ilyen volt a' kereskedés' ügye az előkorban, 's ilyennek kellett maradnia, mert ezen közösülések nem voltak egyéb, mint utolsó következményei a' világháborúknak és annyi népek' vándorlásainak, melyek a' földközi, fekete, arabs és persa tengerek körül és közé szorúltak, csoportoztattak 's tovább szoríttattak ismét, Nabonassar, Sanherib és Cyruson kezdve, a' római világbirodalom' véres fonalának hosszában le Attiláig, Odoacerig és Chlodwigig, 's általjában az Vdik és VIdik század' egyetemi néptolongásáig.

A' continensek' egymásköztti kereskedése, görögország', 's közép és alsó olaszország' tökéletes felbomlásával, felső olaszország' kereskedői respublicáira szállott, 's ezek' fonalait oly létegesen kötötték együvé, hogy Európának minden közösülései a' középkorban még az Indiávali kereskedés is ide hajlott oly annyira, hogy ezáltal Európának délkeleti része új, élénk irányt vőn. Görögország és szigettengere rabságba és nyomorúságba merúlten Velenczét vallotta örökösének, Genuát és Marseillet, 's innen a' legrövidebb diametralis úton, fel a' Rajna' mentében az éjszaki és keleti tenger' hansevárosainak tartott a' kereskedés.

(Folytatva lesz).

Elegy.

Új mentőladik.

A' közönséges hajótörési társaság Hollandiában közelebben próbákat tett a' Scheldén egy újonnan feltalált mentőladikkal, melynek mindétig a' szél ellen kelletik mozdúlnia; 's próbatételeiből igen kielégitő következményeket meritett. A' szerkezmény evező lapátokból áll, melyek az árboczfán megerősitett vitorlák által mozgásba tétetnek. E' vitorlák tudnillik a' szél által szakadatlan forgó mozgásban tartatnak, még pedig mindig azon egy irányban, 's igy forgásba hozatik egy fogkerék, mely az evező lapátokat mozgásba teszi, úgy, hogy ezáltal egyenesen a' szél ellen vitorlázhatni. *(Mechanics Magazine)*

A' viznek hatásáról a' gőzmalom' evezőkerekire.

Robison úr a' british association for the advancement of science egyik ülésében azon fontos észrevétellel lépett elő, hogy a' gőzhajók' evező kerekei sem a' felszinen lévő viz, sem a' kerekek' oldalait érő által, hanem egyenesen alulról tápláltatnak. Ennek valósága megmutattatott ekképen: mély vizben horgonyoztatván egy gőzhajó, ennek felszinét terjedelmes távolságra, szél' szüntével, fürészporral hintették be. Midőn mozgásba hozatott a' gőzerőmű; köröskörül és mindenütt mozdúlatlanúl megmaradott a' fürészpor, csak közvetlenül az evezőkerekek megett nem.

Gyertyák Kautschukból.

Dr. Birkbeck a' Kautschuk' (gummi elasticum) tulajdonairól és alkalmazhatásáról szóló egyik leczkéjében egy pár gyertyát is előmutatott, melyek kaufschukból készittettek. A' túdós doctort nem épen pártoló Mechanics Magazine azt jegyzi meg e' tárgyról, hogy a' gyertyák még is meggyújthathattak elvégre, de hogy ilyes mi csak akkor volna alkalmazható, ha nehezen gyúló, roszúl égő, le-lecsurgó 's gyakran ki is alvó gyertyák kerestetnének.

Répaczukor mint takarmány.

Valenciennes vidékén több próbatételek után sükerült elvégre, a' kisajtolt czukorrépa-

velőt olyas kemenczékben, minők a' cichoriakávé' gyártására használtatnak, jól kiszáritani; 's ez állapotban takarmány' fejébe hosszas ideig eltartható. A' szárított 's kevéssé megpörkölt czukorrépatorzsa hasonlit a' korpához, 's ha vizzel meghintetik, kedves eledele a' marhának. (Hermes).

Folyó évi Julius' 25dikén nyittatott meg az Utika-Shenectadyi vasút az amerikai egyesült státusokban. Hosszasága 77 angol mérföld, 21 hónap alatt épittetett, 's csak 1,500,000 dollárba került. Utikából Shenectadybe elöször is 4 óra 13 minútum alatt értek, de 53 minútumig késtek útközben.

New-Yorki hirek szerint a' tonna lisztnek árra 10 dollárral felebb szökkent. Úgyvélekedtek, hogy legalább is 1,200,000 quarter gabonát kelletik Európából az életnek e' szükében általszállitani.

A' lüttichi fegyvergyárak ez év' első negyedében Francziaországba 246,759 francért, németországba 179,943 francért, 's Amerikába 165,557 francért küldöttek fegyvereket.

Franczia és Angolország 's Belgium' fővárosait öszekapcsoló vasút 4,600,000 font sterlingbe fog kerülni.

Selyem.

Lyon, October' 12én Több amerikainak selyemvétel végett ideérkezése nagy mozgást hozott elő a' selyem' ügyében, 's 4—6 franccal szöktett fel kevés óra alatt. — Basel, October' 15én. A' selyem' már nem igen fog lejebb szállani az idén. Különben is csak a' finomabb fajok' árrai szállottanak volt le, minthogy ezek szerfelett felebb rugni is szoktak. Azon meggyőződés, hogy az idei termés nem leszen elégséges, fentartja az árrt, 's csak Németországból érkezzék meg egykét rendelés, 's mingyárt nevezetesen felebb fog szállani az árr. De még inkább, ha Amerika is fog rendelkezni majdan tavasszal, pedig fog bizonyosan, minthogy most ósszel viszonylag csak kevés mennyiség szállittatott által az Oczeánon. Nápoly, September' végén. Iparunk' több ágaiban szép haladást szemlélhetni. Különösen a' varróselyem' gyártása igen öregbült és tökéletesbül, igy, hogy az éjszakamerikai státusokban a' franczia és chinai selyemnek is elejébe teszik. Már taval 6—7 dollárral fizeték meg fontját New-Yorkban, pedig a' franczia és chinai gyáratért 6 dollárt is csak bajjal adtak. Az idén pedig épen $9\frac{1}{2}$—$10\frac{1}{2}$ dolláron kel el varróselymünk' fontja, 's a' franczia és chinai $8\frac{1}{4}$ dolláron. Ezen iparág évenkint egy millio ducatit jövedelmez gyárosainknak.

Amsterdamban az olajnövények' árrai kivétel nélkül felebb szállottak, 's igy természetesen az olaj' különféle nemei is; de nevezetes, hogy még Salonichiból is hozatott len Hollandiába, az idén miután már évek olta a' Nilus' partjai küldenek lenmagot hozzánk.

A' Francziák tovább is Németországból hozatják czukorrépának a' magot, mert a' Francziaországban nyeretett 3—5 év alatt egészen elfajúl, 's a' répák' csak parányi czukoranyaggal birnak.

Norvegia' erdősebb vidékein a' buza még csak meg sem ért az idén; elfagyott egészen. A' gyászos 1812diki esztendő kivételével a' legöregebb emberek sem emlékeznek ily évre.

Új gőzhajózás a' középtengeren.

Az austriai Lloyd' Triestben székelő intézete hirlapjaiban azt jelenti, hogy külön gőz-

hajózási társasággal szövetkezett össze. — Ha magában véve is — igy szólanak az emlitett hirlapok — az austria tengerrévek Égyiptommal, Syriával, Kis ásiával, Konstantinapollyal, az Archipelagussal és Görögországgal való viszonya nagyjelentésünek mondathatik, világos lészen mindenki előtt, mennyire fogna az még gyarapulni, ha az indiai kereskedésnek egy része ismét a' földközi tenger felé irányoztatnék. — Ez gőzhajók által fog megtörténni, 's megállittatott azon elv, hogy minden esetre a' Corfui, Athenei, Sirai, Konstantinápolyi, Smyrnai és Alexandriai révpartok, egyéb közben fekvő helyekkel egyetemben általuk megérintessenek, 's bizton reméljük, hogy kevés idő mulva hónaponkint legalább négyszer fogunk leveleket küldhetni és vehetni.

Dickson úr' gőzekéje.

A' Heatheoatei gőzeke' újabb, kedvező sükere Dickson I. polgári mérnököt Londonban az ekék' gőz általi mozgatása' igen egyszerű modorának a' Mechanics' Magazineban közlésére birta, megjegyezvén egyszersmind azt is, hogy ebbeli bánásmódját már évek előtt közhirré tette. Nézetei szerint a' mivelendő darab föld' mindenik végén kicsiny, kerekekre helyzett kocsit kelletik felállitani, melyeknek egyikében kis gőzüstből 's egy kerékből, 's másikában azonképen egy kerékből álljon az erőmű. Végetlen láncz fogná körül e' két kereket, mely a' gőz által mozgásba hozatnék, 's melynek egyik részére az eke, másikára a' borona aggattatnék úgy, hogy az amoda, ez pedig emide fusson, és viszont. Midőn igy az első barázda vonatott, meg kell állitani az erőművet, a' két kocsit a' szántóföld' szélein egy barázdával jobbra vagy balra tovább tolni, 's aztán újolag mozgásba hozni a' lánczot. A' végetlen láncz helyett, Dickson úr' véleménye szerint, közönséges, egyszerű láncz cylinderekkel is volna alkalmazható, ha a' szemköztt alló kocsikon igazgató forgattyúknak adatnék hely.

Két zöldtakarmány 's egy magaratás egyszeri magvetés után

Nyeretett Francziaországban, miről Edwards úr, a' tudományok' párisi akademiáját ekkép értesíti:

„Physiologiai vizsgálódásaim' egyik következménye az, hogy jelesebb kalászgabonafajaink nyárban ha elvettetnénk, szép zöldtakarmányaratással jutalmaztatnánk, mert a' növények kalásztalanok maradnának a' magas hévmérsék miatt, 's az utána béálló esztendőben, ugyan ezen növények, mikre a' hévmérsék' változó fokai egymás után hatni fognának, illő gondoskodás mellett, jó magaratást, adnának. A' valenciesi gazdasági társaság' egyik tagja vizsgálódásaim' e' következményét már is gyakorlatilag valósította. Rozsot vetvén el taval Junius' utolsó hetében, két kapa zöld takarmányt nyert ősz felé. Az idén oly bujján nőttek fel ugyan ezen növények, hogy egy hónappal az aratás előtt hét lábnyi magasságu volt a' rozs. A' gazdasági társaság megszemlélvén a' kalászokat, új próbatételeket rendelt el e' tárgyban. — Oly véleményben vagyok, hogy az akademia egy physiologiai vizsgálódások által kivívatott' tételnek gyakorlati valósítását örömmel értette meg.“ *(le Temps* 1836.*)*

Oroszországban már is 175 újnyi hosszaságú tükrök öntetnek, de szélességök viszonylag igen csekély. E' szélességet most Saint-Gobin Francziaországban 125 újnyira vitte, mit eddig physikai okoknál fogva lehetetlennek véltek.

Angol gyapjú-kereskedés.

A' frankfurti bőrzeújság következő igen érdekes adatokat közöl a' gyapjú' ügyében.

	Évenkint béhozatik Nagy-Britanniába						Kivitellajstroma a' gyapjú gyáratoknak				
	Németországból	Spanyolország és Portugálból	Ausztráliából 's a' Capból	Oroszországból	Más országokból	Egészben	Egészértek	volt köztök			
								Posztó		Kazimir	
								darab	érték	darab	érték
1822től 1826ig	16,279,550	5,658,395	511,726	665,833	1,016,293	24,166,403	5,868,981	371,831	2,331,107	102,141	381,572
1827től 1831ig	22,404,201	3,663,829	1,715,779	375,654	830,096	2 ,967 359	5,058,765	378,468	1,993,628	60,880	157,025
1832ig	20 875,357	2,820,163	2,468,314	855,680	1,117,454	2 ,128,973	5,244,479	396,661	1,961,551	40,984	120,162
1833ig	26,486,516	4,021,118	3,610,194	1,380,833	2,447,3: 7	3 ,046,039	6,294,432	597,189	2,522,448	31,795	110,421
1834ig	23,518,872	4.331,578	3,699 793	3,107,950	11,797,033	46,455,232	3,736,870	521,214	2,397,254	23,890	100,615
1835ig	24,587,410	2,285,983	4,401,925	4,024,840	6,874,474	42,174,532	6,840,511	619,886	2,688,300	29,203	129,561

A' német 's ezzel versenygő gyapjak' behozatala nyírásról nyírásra

Kezdve	Németország	Spanyolország és Portugal	Ausztrália 's a' jó reménység' foka	Egészben millio font.	diametraliter
1830 Jun. 1jén 1831 Majus' 31dikéig	77,174 bal	16,004 bál	7,936 bál	$35\frac{1}{4}$	
dto dto 1831 1/2	50,293 —	17,176 —	12,844 —	26	$30\frac{2}{3}$
dto dto 1832 2/3	91,250 —	17,353 —	11,060 —	30	
dto dto 1833 3/4	76,034 —	22,593 —	15,178 —	$37\frac{1}{4}$	$31\frac{2}{3}$
dto dto 1834 4/5	51,478 —	13,055 —	15,809 —	26	
1835 Jun. 1.— 1836 Maj. 28.	35,108 —	12,865 —	21,622 —	$37\frac{1}{2}$	

Landau (Bajorország), Szönberger úr Mörlheimben 4 hét olta angolamerikai művészeti lisztet (angolban flower) készít. Tudtunkra ez az egyetlen egy intézet e' nemben az egész rajnai kerületben, 's megfelel tökéletesen a' közönség' kivánatinak, mert a' liszt igen jó és igen szép, 's egy könnyen meg nem romlik, minthogy száraz őrlés útján nyeretik, mit más molnárok nem cselekedhetnek, a' szükséges daralisztitó erőművek 's az amerikai úgy nevezett erszénygépely' híjával lévén. A' művészeti liszt igen ajánlható fínomsága' tekintetéből is.

Felszólitás.

Ha nem oeconomiai takintetben is de természetvisgálói és phisiologiai tekintetben nevezetes dolog az idei csikóknak azon lófogúságuk, melyre Dr. Balogh Jósef úr az olvasó közönséget a' Kémlő 25dik számában figyelmessé tette. De ohajtható volna, hogy ez az országnak egyébb, még a' legtávolabbi vidékeinn is, mint a' felsőbb megyék' és Erdély' bérczeinn, a' Társ-országokban, sőt az Austriai birodalmon kivül, és a' minéltávolabbi tájakon is.

Kérettetik tehát ezennel a' Kémlő szerkeztője, hogy magának Europa' minden vidékeiről, sőt ha lehet, a' föld' ellenoldaláról, az ellenlábú lakosoktól is az emlitett dologról kelő tudományt szerezvén, azt velünk kis körű magyarokkal ismértesse meg. Semmi, ha ezen tudósítás a' telegraphok' szapora pillantásain a' villámmal versenyt nem érkezik is, hanem a' kis jelentésű tudósitásokkal csak mászva legkésőbbre ér is ide akkorra, mikorra Magyarországon a' lófog epocha a' jövő tavasszal talán elmúlik, egyik vitorlással vagy gőzössel a' tudósitás megérkezhetik; 's mi szűkhatárú Magyarok minden esetre fognók örül-

ni a' hiteles tudósitáson. Mert ha átalányos volna az idén a' földtekén a' csikóknál a' lófog: meggyőződhetnek a' lófogaktól elrémült csikóbirtokosok, hogy csikóik sem tátosoknak nem készülnek, sem valami végveszély lovaikat nem fenyegeti. *) *K.*

Nagy-Kőrös, Oct. 31kén. — Nálunk szüret épen semmi sem volt 's szőlős gazdáink a' fürtök helyett csak szőlőlevelet szedtek, melyet némelyek az üresen maradt boros edényekbe letaposván egy kevés vízzel felöntve a' sertéseknek téli eledelül tartják; mások pedig megfonnyasztván a' szőlő levelet padlásokra rakták szinte a' fent írt végre. — Gyümölcs fáink nagy részint nem csak kivirágoztak hanem némelyek mint a' körtvély fák gyümölcsöt is hoztak, de a' melyek a' dér miatt lehullottak, — félő hogy a' már harmadszori virágzás a' fákba tesz nagy kárt.

Baja, Octob. 27kén. — Átalányos szárazság aszalja földünket, 's 24dik olta hidegre változva most borong. A' korábbi vetések jók, melyek esőben vettettek, a' későbbiek csak középszerűek. Egér igen sok van; barmaink téli takarmányon vannak, birkáink jó állapotban vagynak: de néhol vérben döglenek.

---

*) Mi illeti a' külföldet, ez eránt szándékunk kérdést bocsátani; ellenben t. hazánkfiait megmegkérjük, hogy több részeiből a' hazának méltóztatnának tudósítani e' tárgyról oly végre, hogy az a' jövendőnek hiteles adatúl szolgálhasson — Egyébbiránt az írók' neveit szükséges lévén tudnunk, nevének egészen kiirására ezennel kérünk mindenkit. **Szerk.**

Repcze a' felső vidékeken eső hijány miatt igen rosz, de az alsókon esők járván, jó. Makk meglehetősen van, gubacs középszerún: a' lágy fának öle 7—8 a' keményé 10—12 frt. v. cz., 100 kéve nád 26 frt. fedélcserépnek ezre 26 frt., a' tégláé 20 frt.

Gabona kereskedésünk ki van halva: felső magyarországi kereskedőt látni itt oly ritkaság mint a' fejér holló.

Közelebbi újságlapok ismét említgetik, hogy Angolországból Éjszakamerikába tetemes széna mennyiség szállíttatik; holott ha megfontoljuk, Éjszakamerika kiterjedését, 's vígályos népességét valamint földének termékenységét, azt kellene hinnünk hogy Éjszakamerika fogná Angolországot ellátni minden termékekkel.

Az Oroszkormány elhatározá, hogy minden Egyetemben, Gymnasiumban kerületi oskolákban, különös tanítószékek állíttassanak, melyek a' gazdaságot és kereskedést tanítsák. *)

Pest Nov. 5. — Az idő itt meglágyúlt, de ellenben azok kik Felső magyorországból jövének hozzánk hitelesnek állitják, hogy a' Csalóközben 's Hazánk felső vidékein sok hó esett: igy hogy némely vidékeken 1 's $1\frac{1}{2}$ lábnyi magasan is van.

---

*) Ugyan mi adhat e' két tudományon kivül a' Nemzeteknek jolétet? **Szerk.**

PÉNZKELET November' 3kán 1836: Status kötelezvény — 5 pCtes = $103\frac{1}{4}$; — 4 pCtes = $99\frac{1}{8}$; — 3 pCtes = $73\frac{9}{16}$; — Magyar kamar. $2\frac{1}{2}$ pCtes = $65\frac{3}{8}$; — $1\frac{1}{4}$ pCtes = $47\frac{1}{2}$ ezüst pénzb.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

38. Szám
PESTEN
Szerda
Novem. 9kén
1836.

Hetenként kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

A' világkereskedés.

(Folytatás).

A' kereskedés' viszonyai most váratlanúl és rögtön változtak meg. Új, tökéletes tengeri út Indiába, sőt a' mi több, egy új világrész, egy legalább még egyszer oly nagy Continens, mint Europa maga, az egész túlsó hemisphaerium fedeztetett fel, 's arra fordúlt minden szem, és minden érdek. A' magnestővel kezeikben hatalmas fejek, egy Vasco de Gama, egy Colon, kicsalattak a' határtalan óczeán' pályájára, 's a' Jó-Reménység' foka' és az Új-Világ' hírével tértek vissza.

A' világkereskedés, mely eddig jobbára diametralis úton központosíttatott, figyelemmel lévén ez' új tüneményekre, már is látá, hogy a' feltalált tengerpályán sokkal biztosabban és könnyebben fogja kielégíthetni érdekeit, mint ama' régi, nagyobb részint szárazföldi útakon. Való, ezen új tengeri út, a' jó reménység' fokán által, vagy az afrikai félszigeten köröskörül Indiába, nem kis kerülés; mert egy végetlen körnek peripheriáján ered el, holott a' régi útak egyenes vonalban szegvén át e' kögöt, ennek diameterén fenekeltek. De ha tekintetbe sem vesszük, hogy hosszabb vízút rendesen olcsósítja a' szállítást, a' szárazföldi útak oly veszélyesekké váltak, hogy az illető karavánok szívesen váltak meg tőlök. Előbb egy nagy déli hatalmasság Afrika' belsejében, a' Chalifátus, még is némileg bíztosította a' kereskedőt, de midőn a' legvadabb népek sátort ütöttek romladékain, — midőn a' míveltségnek és biztosságnak minden nyoma eltünt, akkor épen hasznavehetlenné vált ez út, 's ha egy két karavánnak még nyitva maradott, bizonyosan csak ajándékok, követségek, 's egyéb lealacsonyító hízelkedések' hosszú sora által nyilt meg nékik.

Így igen természetes, hogy a' XVdik század' végével, mint az említett felfedezések' időkorában, az eddig egy úton gyakorlott kereskedés két nagy rendszerre oszlott fel, melyek e' napig fennállanak, egy geographiai elválasztó vonalon alapúlnak, mi Hercules' oszlopaitól déli oroszországig vonúl, 's melyek a' délre fekvő országokat a' földközi és fekete tengernek, az éjszaknyúgotra fekvőket pedig az óczéannak odaútasítván, a' gibraltari tengerszorúlatot közös határuknak ismerik. E' rendszerek' egyike nyugszik az óvilág' közösülésein, a' földközi és beltengerek 's diametralis szárazföldi útak' segédével; másika a' világré-

szek' oczeáni kapcsolatán az az: oly vonalon, mely kívüle a' gibraltari tengerszorosnak, az óvilágot körül fogja, 's egy nagy kört Chinától és Hindostántól, Afrika' déli csúcsán körüskörül, Cadixon és Londonon által Rigáig és Archangelig képez. Ama' rendszer diametralisnak vagy szárazföldinek; ez peripheriainak vagy óczeáninak neveztetik.

(Folytátva lesz).

Új találmány Angliában.

Rövid idő múlva Londonban próbalövését fogja tenni egy új hadi erőmű, 's ezt négy hét mulva egy másodiknak próbalövése fogja követni; amaz álgyú, ez kártácstelep. Az álgyú hátulról töltetik meg, nyolczszor lő egy minútumban, a' nélkül hogy nagyon átmelegednék; golyói kivétel nélkül találnak; egy négyfont kaliberü golyó szintoly hatással bir, mint egy hat fontos; az eddigi lőpornak két harmada is elégséges; lökést nem ád; 's csak hat embert kiván maga mellé. A' kártácstelepnek mint hegy-mező-és vár-lövőszerszámnak három osztálya van: a) 25 caliberü b) 34 caliberü c) 43 caliberü; alapköre, 1200 lépésnyire, hosszában 18, magasságában 2 lábnyi; a' 25 caliberü most készül. Ezen erőmű is hátulról töltetik meg, és szintoly kevéssé melegszik által. Négyszer lő egy minútumban. 2400 lábnyi távolságra már elsütheti. 1200 lábnyi messzeségre minden golyó — 's igy 100 egy minútumban — talál, 's $1\frac{1}{2}$ újnyira is béhat a' kemény fába. Az erőmű oly sebességgel fordúl oldalaslag, hogy, vadászkifejezéssel élvén, röptében lőhetni vele. Két font lőporból áll a' löltés, 's az egyes golyók' hatására, nehezékére és szállitására nézve hatfontoshoz hasonló. Az erőműnek hat emberre van szüksége, vissza sem lök, 's hátravonulás' és sebes előrehaladás' alkalmával, de főkép a' tengerészetnél helyén leszen. Minthogy e' közönséges laffetteken nyugvó erőművek általjában és telepileg véve, a' szokott álgyúköltségek mellett 9—10szer nagyob hatással birnak, mintsem a' közönséges álgyúk és kartácsok, a' hadi művészetnek egy új időszaka nyittathatnék meg általok, az az, a' háborúnak eltöröltetése által; mert miután katonáink sem nem oly oktalan, sem pedig nem oly vakmerő harczosok mint a' régi cymberek és teutók, végre, ha oly erőművekkel állittatnak szemközt, melyeknek mindenik golyója talál, harczba szállani sem fognak. Mint mondottuk volt felebb, rövid idő mulva próbalövéseiket teszik ez erőművek, 's bizton reméljük, hogy feltalálójok ez úttal tehetségeinek és szorgalmának szebb jutalmát fogja venni, mint a' minőt vett volt Petersburgban egy hasonló erőműért. Ime a' történetecske. Steubel úr, a' feltaláló, schweitzi születés, Petersburgban *) bizonyos testülettel szerződésre lépett, 150,000 rubelért (vagy 60,000 pengő forintért) egy nyolcz caliberü hadi erőművet készíteni. Egy Petersburgban tartózkodó német megtudta volt történetből, hogy már is áll a' szándék, e' szerződésnek

*) Több felszolitás történvén az iránt, hogy Petersburg, Leipzig, Breslau, 's több idegen neveket miért használunk, midőn magyarúl is ki lehet igy tenni Pétervár, Lipcse, Boroszló 's a' t azon véleményünket nyilatkoztatjuk, hogy mivel gyermekeinknek úgy is elég tanúlni valójok van, nem kivánjuk a' geographiát még azzal is nehezíteni, hogy egy városnak 2 nevét is legyenek kénytelenek megtanúlni. Bár a' külföldiek is Buda helyett Ofent, Kolozsvár helyett Clausenburgot, 's Pécs helyett Fünfkirchen-t ne mondanának. Mert az ilyes kapzsiságoknak a' historia és geographia vallják kárát 's valljon nem volna e' nevetséges, 's ki fogná megérteni ha Apafi, Bornemisza, Békési nevek helyett a' külföldi historikusok Vatersohn-t, Keinweintrinker-t, Ruhigert, írnának? Szerk.

ez és ama' pontját meg nem tartani. Felkeresi ennélfogva az erőművest, 's reá birja, hogy erőművét Angliának általadja. 1834 September 20án tanakodott iránta Bligh úrral, az angol követtel, 's tiz nap múlva szerződésre léptek olyformán, hogy az angol kormány Steubel úrnak 10,000 font sterlinget tartozzék fizetni a' találmányért. Azt azonban csak ugyan nem lehetett akadályozni, hogy october' 11én Mihály nagyherczeg' szemei előtt a' próbalövés ne történjék. Hogy tehát még is angolországé legyen a' találmány, mit vala tenni, mint az emlitett németnek tanácsára, elpattantani az erőművet. Ez megtörtént October' 10dikén, 's titkon az angol követség' szállására vitettek az erőmű' romjai, 's innen Angliába általküldettek. Új szerződésre lépvén a' felek, Steubel úr arra kötelezte magát, hogy félév mulva Angliában leszen, összeállitani az elpattant erőművet, vagy újat szerkezteni. De Bligh úr azon volt, úgy látszik, hogy Steubel elfogattassék, és ½ évnél tovább fogva tartassék. Elvégre még is megszabadúlván, 1833 Novemberben Londonba ért, erőművének, mely e' napig, való, hogy roncsolt állapotban, a' kormány' kezei közt van, füzettetését sürgette sokáig és süker nélkül, a' dolgot a' parliament elejébe terjesztette, hol még most is fennforog, 's nyert semmit: mert a' második szerződést a' betüértelem szerint, mint Angliában szokás, magyarázták. Az emlitett németnek pártolása által végre oly állapotba helyheztetett, hogy az erőművet újolag és lényegesen megjavitva, a' felebb emlitett ágyuval elkészithesse. Hire van, hogy egy Angliával versenygő hatalmasság akarja e' találmányokat sajátaivá tenni.

Utóirás. Épen most olvassuk a' morningpost' October' 21dikén költ számában, hogy a' steubeli álgyú próbalövéseit october' 20án tette, a' nézők' köz megelégedésére.

Felelet,

a' Kémlő 30dik számának 138dik lapján tett fölszólitásra, a' zalámboló fagyvész' különféle dúlásai eránt.

A' fölszólító azon különféleségeket, melyekkel a' fagyvész a' múlt Májusban dolgozott, elég részletességgel előadja ugyan: de még is azon tarka fóltosságokhoz, melyekkel a' fagyvész zalámbolt, pótolékul lehet adni, hogy „ugyanazon egy bokorbani növények közül egy, és sem nem mindig a' legalacsonyabb, ennélfogva tán elrejtettebb, sem nem mindig a' legerősebb vagy legrégibb csimoták megmaradnak, midőn a' több, hol alacsonyabb hol magosabb, hol erősebb, hol gyöngébb sarjadások elfagynak. Egyik szőlő lúgoson némely vesszők legalól elfagytak, középen megmaradtak, fen ismét elfagytak, a' másik szomszédon ellenkezőn. Egyik faj itt, a' másik faj amott jobban kiállá a' zalámbolást.“ 's a't.

Jó lett volna közölni a' fölszólító úrnak a' physica' elvei útasitása szerinti okoskodásokat is egy úttal, *) melyeket — mint irja — mind maga kifejtett, mind másoktól fejtegettetni hallott, hogy a' figyelmes olvasó gazdaközönségnek lenne e' tárgyban minél több fontolgatni valója. Mert sokszor egyik gondolatot egyik ember csak megkezdeni, másik a' megkezdettet csak tovább vinni képes; és igy az ily többféle elmezsurlás emelhet némely bi-

*) Emlékeztetjük tiszt. válaszolónkat a' társalkodó' f. e. számára, hol maga a' szikes földek' használásáról okoskodásokat előbb másoktól kivánja hallani, mint tapasztalásait e' tárgyban közre bocsátaná. Egyébbiránt jeles észrevételeit igazolva, mi is azt hisszük, hogy a' természet' ezen játékának oka, sem csupán a' levegőben sem csupán a' földben 's növényekben, hanem mindnyájában viszonylag keresendő.

Szerk.

zonytalanságot vagy gyanítmányt a' hihetőség' vagy bizonyosság' fokára.

Az alólírt válaszoló is kifogyhatatlan azon physikai véleményekből, melyek a' mondott zalámbolást néműkép magyarázgatni akarnák, például: „a' csipős szélnek némely szélesebb vagy keskenyebb, vastagabb vagy vékonyabb ér formában való haladása, — a' fagylaló léghuzamnak hullámzása, — ennélfogva némely bizonyos magasságban való növényeknek a' hullámzó huzamból való kimaradása, vagy útjába nem esése; a' gyöngébb plántáknak nedvesebbsége, és igy fagyhatóbbsága; a' földárjának, földkeverékének fóltonkénti változása; a' föld hirtelen változó alrétegeinek, vagy fekteinek különfélesége; az ettől és a' felső földbőr televényességének hirtelen változó különbségétől függő kigőzölgés, és a' levegő nedvének összecsoportosítása, pontositása; a' caloricumnak a' légben való fóltonkénti eloszlása, szinte oly formán, mint a' rosszúl fült kemenczében a' kenyérnek tetején és fenekén is egyik pont megég, midőn a' másik pont sületlen; — a' föld magneticus sugarai, a' lég csoportos elektricitása 's a't.

De mind ezen csupa physikai okok mind összevéve is elégtelenek csak hihetőleges okát is szolgáltatni a' panaszos zalámbolásnak.

A' physica' útján tehát a' magyarázattal nem boldogúlván; de átalában az élő növények minden tüneteinek megmagyarázására a' physica elégséges nem is lévén; egy fentebbi tudományból, a' mezei gazdáktól átalában elmellőzött physiologiából kell azt megérteni akarni. De fájdalom! élet és halál jövén itt magyarázat alá: kéntelen a' válaszoló is megvallani, hogy ez a' physiologiának azon báthosát teszi, hová a' számtalan új meg új, és egymással ellenkező tudományos rendszerek is eléggé még eddig be nem hathattak, és a' válaszoló véleménye szerint behatni egészen soha sem is fognak; mivel ezek a' természettudománynak oly mysteriumai, melyeket semmi véges elme igazán meg nem foghat, — legfölebb is egyik vagy másik philosophiai secta' dogmájától elkábulva, annak legutolsó megfogatjáról csak ábrándozhat.

Kénytelenek lévén hát ezen megfoghatlan életnek nyilvánodásával beérni: csak annak tüneteinek közelebbi okairól lehet okosan gondolkodnunk.

Azon élet tehát, mely minden növényben meg van, erejének végnélküli módosodásában mutatja ki magát, nem csak a' növények' több faja szerint, de ugyanegy fajnak több egymiségeiben, sőt ugyan azon egymis növény' több részeiben, sőt részeinek részeiben 's a't. szintúgy, mint az embernek hajában, körmében, bőrében, 's egyéb nemesebb, 's nemtelenebb részeiben 's a' t. Ezen élet teszi, hogy a' nagy melegben a' növények mindig sok fokkal hűvesebbek érzékkel tapasztalólag, és hévmérővel megvizsgálhatólag, mint a' közönséges mérsékmény: hidegben pedig melegebbek mint a közönséges atmosphaera, mely onnan is bizonyos, hogy a' hó a' fa' törzsöke körül leghamarább elolvad, — szintúgy, mint az ember' teste a' nagy melegben hűvesebb a' légnél, és a' hidegben melegebb annál, — mind csak azért, mivel az életműves testek, titokteljes életöknél fogva bizonyos fokig, a' közönséges temperatura ellenségeskedése ellen oltalmazni tudják magokat azáltal, hogy mind a' fölösleges melegnek, mind a' fölösleges hidegnek egy részét mintegy elnyelik, megemésztik, vagy megsemmisítik.

A' növényéletnek ezen többféle ereje szerint tehát egyik növény, vagy egy növénynek egyik része jobban eltudja nyelni, feldolgozni az ártalmas hideget; vagy is magát jobban tudja oltalmazni belső életereje által a' zalámboló fagyvész ellen, mint a' másik; 's e' szerint

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

egyik nagyobb hideget ki áll mint a' másik, szintúgy, mint egyik ember nagyobbat, mint a' másik, 's az ember egyik tagja nagyobbat mint a' másik. 'S az élet' ezen különböző ereje függhet a' gyökerek' minőségétől, 's ezek a' glebától.

'S imé ez akart lenni a' válaszolónak a' mondott fölszólításra adott physiologicus feleletje.

Kun-Szent-Miklós, Oct. 21. 1836.

Balogh József,
Orvos.

Gőzkocsi országútakra vasút nélkül.

A' London Journal hírül adja olvasóinak, hogy Dr. Church úrnak sükerült elvégre, gőzkocsiját úgy elkészíteni, hogy az használatosabb legyen az országúton, mint bár melyike az eddigi ilyesféle kocsiknak. A' gőzkocsi kívülről egy közönséges vidéki bérkocsihoz hasonló, 's csak kevéssel nagyobb nálánál; az igazgató bakfélén ül elől: az erőműves azonkép elől áll, fedél alatt. A' mennyezeten ülés-helyek vannak, de csak aljasabb személyek' számára, minthogy más, hozzá aggatott kocsikat von maga után a' gőzkocsi. A' churchi találmánynak fő tulajdonságai a' London Journal serint ezek: 1) ámbátor magas nyomásu az erőmű, a' kiszálló gőz még is oly tökéletesen sürüsíttetik, hogy még csak nyomát sem láthatni, 's a' vízzé sűrűsedett gőz ismét tökéletesen visszakerül az erőműbe. 2) A' tűzfolyosók és kémények magokba központosítják a' füstöt. Innen az következik, hogy a' kiszállott gőz által okoztatni szokott zajt épen nem hallhatni, 's füstöt vagy búzt még csak észre sem venni. — A' birmingham-londoni gőzkocsitársaság már is több ilyes kocsik' építtetésével foglalatoskodik. A' működő kocsik Birmingham és London köztt háromszor fognak felváltatnit, megvizsgálás, tisztítás és olajozás fejébe. Végre oda nyilatkozik ki a' London Journál, hogy már most a' gőzkocsik a' lovak által vonatottak' helyébe bár mi országúton is alkalmazhatók.

A' britt nemzeti adósság.

Egy minapában keletkezett angol hirlap, a' Champion, szól ekképen: „Nemzeti adósságunk' nyomatéka, aranyban, 14,088,475 font, vagy 6289 tonna, 9 mázsa, 3 quarter, 13 font; ezüstben: 266,666,666 font, vagy 11,047 tonna, 12 mázsa, 1 quárter, 14 font. — Hogy ezen summa arany a' tengeren átszállittassék, egy 25 hajóból álló flotta volna szükséges, 's mindenik hajónak 250 tonnásnak kellene lenni. Szárazon 12,580 kocsi kivántatnék tovább szállitására, egyre fél tonnát, vagy tiz mázsa aranyot számitván. E' társzekerek szakadatlan sorban $55\frac{1}{2}$ angol mérföldre terjednének ki. Ha ezen summát aranyban katonák által vitetnők el, 's 50 fontot rakatnánk kinekkinek tarsolyába, 281,765 főből álló sereg kivántatnék. Nyolcz száz millio souverain d'orban, ha egy darab olyformán fektetnék a' másikra, hogy oszlopot képezzék az egész, 710 angol mérföldet foglalna el. Ha a' lizardi hegysornál, mint Cornwallis' legkülsőbb csúcsánál kezdődnék ez' oszlop 's vonulna éjszak felé, John ő Groats–Houseon, Skótzia' legkülsőbb pontján még tiz mérföldnyire haladna túl. Ugyan ennyi souverain d'or egymás mellé, nem egymás felébe fektetve egyenes vonalban 11,048 mérföldnyire terjedne ki, 's a' holdat $1\frac{3}{4}$-szer körülfogná. Nyolcz száz millio egyfontos banknotákban, összevarva, 40 lábnyi szélességü, 1052 mérföldnyi hosszaságu országútat képezne. Ha ezen banknoták keskeny végeiken összevarratnának, oly öv lenne belőlök, mely a' földet négyszer, a' holdat pedig tizenhatszor körülfogná. A' föld' összes népessége ezer

millióra becsültetik; ha az angol nemzeti adósság egyiránt osztatnék fel közöttök, minden férfi —, minden aszszony —, 's minden gyermeknek 16 shilling, 's a' világ' mindenik családának 4 font sterling jutna. — Ha Anglia ura volna egész Europának, 's adót vetne reá, hogy adósságát megfizethesse, Europának mindenik családa 29 font sterlinget, 8 shillinget 2¼ pencét fogna fizetni. Ha a' mexicoi ezüstbányák akarnák leróni a' britt adósságot, 476 hajó kivántatnék az általszállitásra, 250 tonnát számitván mindegyikre. Szekér, 238,095 kivántatik, ha fél tonnát vetünk ki mindegyikre. E' szekerek szakadatlan sorban 1676 mérföldet foglalnának el. Ember, ha 50 fontot vállalna fel külön mindegyik, 5,333,333; 's igy 1,391,033-mal több, mint a' mennyi férjfiút szamlál nagy-Britannia, kivántatnék.

Válasz a' tűzkártérités' ügyében.

(Folytatás 36. számunkhoz)

Annak megjegyzése mellett, hogy mind Bécsben, mind Triestben van kétféle tűzkártérítő társaság, vagy is bátorságositó és magokat bátorságositott részvényesekből álló — általtérek ama' másik fő hibára, mely a' publicumban kereng a' társaságok ellen, nem mint puszta előitélet, hanem talán a' társaságok' könnyű gondolkozásából eredő vád.

Tudva van ugyan is, hogy az istentelenség kivált Tiszántúl a' gyujtogatásnak ez évben nagyon neki dühödött; 's ez okból igen sok gazdáink széna kazaljaikat 's asztagaikat bátorságositani akarván, a' tüzkártérítő társaságok' ügyvivői vagy fel sem vállalták a' bátorságositást, vagy szerfeletti lerovással akarták megtenni, — 's ezt bebizonyitani, úgy hiszem nem lesz szükség. —

Ebből a' közönség' szájjában ama panasz keletkezett, hogy „hát csak akkor vállalják fel a' tüzkártéritést, mikor nem lehet az égéstől félni? 's akkor nem. — midőn a' bátorságositásra legnagyobb szükség volna. Ez valóban szép pénz keresetmód 's a' t.“ —

Mi azt hisszük, hogy mindenik tüzkártérítő társaságnak van teljes joga magának szabályokat hozni, 's azokat a' körülményekhez képest változtatni is: de ha ezen változtatások a' dolog' lényegét is változtatják, azonnal el van veszve és vesztve ama szempont, mely az egészre hatván ez iránt bizodalmat gerjesztett.

Lássuk most közelebbről mind a' kétféle társaságok' e' tárgybani viszonyait.

Mi illeti a' magukat bátorságositó részvényesekét, és ezeknek megbizott igazgatóságát.

Ezeknek fő szempontja emberiség; vagy is egyesek' kárainak, többekre 's igy minden részvényesekre való felosztása. Ha ez tagadhatatlan, miért vonja meg a' társaság' igazgatósága a' szerencsétlenektől a' segedelmet.? hiszen a' részvényesek azért állottak öszve, hogy egymáson készek legyenek segiteni, 's egymás' kárát megtériteni. Mi szerint akarmely tetemes károkat kellessék is fizetni, ez, a' magokat erre önkényt kötelezőket nem terhelheti

Ezen okoskodásra a' részvényesek' igazgatósága fel fogja hozni a' maga jogait: melyek szerint ő a' maga nézeteit 's részvétét az emberiségnek és ön érdekének egy bizonyos pontjánál kivánja határoztatni; melyek szerint olyanokra kötelezettnek nem érzi magát milyenekről Statutumaiban szót sem tett; melyek szerint végre a' takarmány' becsültetésével, 's a' kárfizetés' nehézségeivel nem akarja magát terhelni 's a' t. —

Mind ezek valóban tökéletes igazságok magukban: de miután a' gyujtogatás' időszaka előtt takarmányokat is szivesek valának felvállalni mind a' mellett is, hogy statutumaikban azoknak felvételét nem ajánlották, ugyan ettől szükség' idején elállani, vagy nagy lerovással neheziteni, — valljon megegyeztethető é

azon nemes elvvel? melyből a' tüzkártérítő részvényesek öszveállottak: vagy azzal, melyet a' tőkepénzes társaság a' bátorságositottaknak tisztelendő bálványául mutatott fel a' résztvevő emberiségnek. —

Igaz ugyan, hogy a' takarmány' becsültetése is ezer akadályokba van bonyolitva, 's ezek ellen a' társaság igazgatóságának természetes kötelessége a' részvényeseket óvni, 's igy azoknak javukat munkálni: de valljon el nem háríthatók é ezen akadályok, 's nem lehet é azok ellen hathatós szabályokat tenni? Tegyük fel p. o. hogy egy ember 20 öl szénáját bátorságosítván valamely hónap elején, annak ekkori becse 1000 frt. volt: 's annyit meg is ért: azonban 6 hét múlva leszállt a' takarmány' árra egy harmad résszel olcsóbban vagy felényire — 's a' bátorságosítottat megszállja amaz istentelenség, hogy nyereség' kivánásból szénáját felgyújtja maga. — Ez, és több ilyes feltételek, melyek e' körülménnyel szövetkeznek, valljon nem elegendők é? hogy a' társaság a' maga nemes elvét megváltoztassa, 's a' takarmányok' további bátorságosításáról végképen lemondjon? — avagy oly lerovásokat kivánjon, melyek a' kár' becsét ugyan vissza nem pótolják, de még is enyhitik. —

Igen is teljes joga van mind egyikre, mind a' másikra: de ha lemond, egyszersmind magasb rendeltetése is hijányt lát: 's ha leró, tartozott vigyázatát 's okosságát követi, csak hogy ezen lerovás az időszakokhoz 's körülményekhez részlegesen volna alkalmazva, 's nem egyszerre a' bátorságositás' kezdetén. Ilyes szabályokat hozni valóban nem nagy munka, 's ezeknek alkalmazása 's használása még könyebb lehetne. A' tűzkártérítő társaságok azonban erre csak azt felelhetik, hogy őket ilyesekre senki sem kötelezheti 's a' szabályok' módositásában senki' tanácsára sem szorultak; — a' takarmányaikat bátorságositni kivánók ellenben többet nem mondhatnak ellene annál, hogy a' minek bátorságositása a' statutumokban nincs kijelelve, miért bátorságositják egyszer, 's miért nem máskor is, ha egyszer.—

De mind ezek a' közönség' egy részében egészen más fonák ideákat gerjesztének, melyek az igazgatóság' elvével ellenkezőleg ütközének öszve.

Mi illeti a' másikféle társaságokat ezektől még kevesebbet lehet efféle esetekben várni. Mert valamint ezeket sem lehet semmi olyasra kötelezni, a' mire magukat nem kötelezték, úgy azt sem lehet feltenni, hogy jövedelmeiket csonkitsák; sőt hogy itt az elv' nemessége becses kilátásokhoz van kötve, megtetszik csak onnan is, mivel ezen társaságok' részvényeihez csak nagy pCentókkal juthatni, a' mi nagy nyereségek' jele.

Harmadik fő hiba, ha a' bátorságosítottak és ügyvivők közt valamely lényeges öszveütközés támad, a' károsodott a' maga birája által nem itéltetheti el ügyét, hanem vagy Bécsben vagy Triestben kell perlekedni. Most már történjék ilyesmi Kolozsvárott p. o. nem mond é le a' kárvallott inkább minden követeléséről? mintsem hogy szerencsétlenségét még nagyobb 's kétes költségekkel nyomoritsa.

Mind ez valóban elég ok arra, hogy mi magunk magunkról gondoskodjunk, 's mások jószivűségéről, mely ilyes határok közé van szoritva, köszönettel lemondjunk.

Mi módon eszközölhetnék ezt, mind városok, mind faluk vagy egyesek? erről külön czikkelyben adandjuk véleményünket.

Midőn pedig ily véleményt nyilatkoztatunk, mely gazdáink takarmányai' bátorságositása' terhétől kivánja felmenteni a' társaságok' pénztárát, azt hisszük, hogy nemhogy *másokat a' maguk' javaiktól letartoztatni 's elidegeníteni igyekez-*

nénk, sőt inkább gazdatársainkat azon javukhoz vezetjük, melyet a' tűzkártérítő társaságok a' bátorságositandók közül statutumaikból kihagytak: és igy tőlünk letartoztattak.

Mind ezekre adandó viszonti észrevételeket pedig mint felvilágositókat, szinte készek vagyunk közleni.

Balla.

Község-sütőkemenczék.

A' würtembergi királyságban több helytt község-sütőkemenczék építtetnek, 's bérbe adatnak. Délben, pontban 12 órakor, együvé seregelnek a' sütni kivánók, és sorsot húznak a' másnapi sütés' rendsorának meghatározására. A' kemenczének bérlője egy krajczárt kap egy egész sütésért, de ellenben felügyelni tartozik, a' sorshúzást elrendelni, 's a' szükséges javításokat megtenni. Előbb mindenik házbirtokosnak, sütőkemenczéje' fűtésére, 15—18 hasáb fára volt szüksége: most pedig 2—3 apró is elégséges, mert 24 óra' folytában alig állván 4—6 óráig használatlanúl a' kemenczék, melegek maradnak folyvást; 's igy évenkint sok száz öl hasábfával kevesebb égettetik el. A' szem elől nem ritkán félre dugott, 's igy tűzveszéllyel fenyegetődző régi sütő kemenczéket jobbára önkéntesen rontják le a' házbirtokosok, miáltal házaik nagyobb terjedelmet 's ők jó trágyanyagot nyernek. *)

Aszott fák' feléledése.

Vannak példák, hogy elhaló félben lévő fák újra megifjulni látszanak, 's virúlnak és virágoznak ismét. Durhamhoz közel, Angliában, állott egy öreg tölgyfa, melynek egész törzsöke odvas, és tökéletes bomlásban volt. 'S ime szükebbé vált az odú, új, egészséges bél termett benne, sudarát fris és sürü lombozat koszorúzta mint ifjusága' éveiben.

Hasonlókép járt egy közelálló, agg juharfa is. Új ágak sarjadoztak ki a' legfelsőbb galyakból, a' törzsök' odvában levonúltak a' gyökerek, mig földet értek elvégre, nagyobbakká és terjedelmesebekké lettek, a' törzsökodút kitöltöték, az egészséges részekkel összenőttek, 's egészen új és ép törzsök alakúlt, és a' legszebb ágakat és leveleket hajtotta.

E' két esetben kétség kivül a' törzsök' felbomlásából származott húmusba akadván egy magszem, gyökereket vert.

*) Ott hol a' fának nagy szüke van, nyáron, öszszel, és tavaszal valóban gazdaságos lehet az ily közönséges kemencze; de télen, a' mikor a' fütés szükséges, hideg ághajlat alatt trágyául hordatni a' kemenczéket, — 's ennyi haszonért! aligha tanácsos. **Szerk.**

Pesti piacziárr, November' 8kán — egy kila búza váltó garasban.

Tiszta búza 100—80 | kétszeres 66—75 | rozs 53—47 | árpa 53—48 | zab 39—37 kukoricza 80—84.

PÉNZKELET November' 7kén 1836: Status kötelezvény — 4 pCtes = 99; — 3 pCtes = 73½; — 2½ pCtes = 55; — Magyar kamar. 2 pCtes = 54½; — Bankrészvény = 1353 ezüst pénzb.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

39. Szám
PESTEN
Szombat
Novem. 12kén
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

Gyapjúárr.

Slézia, Breslau, Nov. 1. — Azon kérdésére szerkeztő úrnak, hogy e' mostani őszi vásárra hány mázsa ausztriai gyapjú hozattathatott ide? tisztán felelni igen bajos, mert az öszveirás a' gyapjukereskedők' feladása után szokott történni, ezek pedig a' siléziai nevet nem adják az ausztriaiért. — Ennélfogva helyesb fürkészés utáni hozzá vetéssel mintegy 4—5 ezer mázsát megülhetett az ausztriai gyapjú mennyiség. Az árról, és a' gyapjú' keletéről előbbi levelemben irván, itt csak azt adom hozzá, hogy itt csak nem minden pénzszükében lévő gazdák előre megtették az alkut; de miként? azt nem legtisztábban lehet kivenni, mivel az ilyes előre való eladások, mindig bizonyos lerovásokkal, és titkolódzásokkal szövetkeznek. —

Prusszia, Posen, October 26kán. — Mind a' mellett is, hogy nálunk egy kis kedvetlenséggel vagynak az israëliták, zsidó nevezetükért, — melyben, a' dolgot jól megfontolva, semmi sérelem nincs — a' gyapjú' előre való vételébe nagyon beereszkedtek, és pedig a' mint az alkuk puhatolhatók, e' most folyó illő jó árron. Nevezetes itt az, hogy a' gyapjúknak előre való eladása egész divatba jött, minthogy több gazdáink' szűk állapotja őket lekötve tartja. — Ha az idő meg nem lágyúl, itt beköszöntött a' tél. —

Szászország, Leipzig, October 20. — A' most bevégzett mihályi sokadalom' folytában, mintegy 6,000 mázsa ausztriai gyapjúból, mely közbenkereskedők által szállíttatott ide, kevés maradt: Szász gyapjú pedig úgy szólva mi sincs már.

Az arr lejebbszállásáról itt szintúgy mint Hamburgban, sőt Londonban is, mit sem akarnak tudni, mert azon nevezetes gyapjú mennyiség' daczára, mely az idén a' szárazföldről Angolországba szállíttatott, öszvesen mégsem bír annyit, a' mennyire szüksége van; ha ugyan gyárait oly munkásságban akarja tartani, mint eddiglen. Mert be van bizonyítva, hogy Angliában jelenleg koránt sem termesztetik annyi gyapjú, mennyi korábban, p. o. 1831ben, midőn Southey' adatai szerint, mintegy 240 millio font termesztetett. És Spanyolország, mely 1810ben még 10 millió fontnál többet küldött volt Angolhonba, 1835ben még csak 2 milliót sem szállított ide; 's ez idén bizonyosan még kevesebbet fog szállíthatni. Ezen hijányok sem Ausztrália, sem

az eddig a' continensből behordott mennyiség által még ki nem pótoltattak.

Ha nem állítjuk is azt, hogy a' fogyasztás felülhaladja a' termesztést, mert a' népesség 's ennélfogva a' fogyasztók a' gyapjú-termesztéshez iránylag szerfelett növekednek, még is tagadhatatlan igazság, hogy több gyapju csak ugyan nem termesztetik, mint a' mennyi szorosan kivántatik: mert még az 1825—1826 catastropha után is, midőn 1826ban tavasszal a' fentmaradott gyapjú' a' jelenhez mérve rendkivüli nagy mennyiséget tett, 's az 1826ki nyirás által, mely, mint tudatik, dúzs nyirás vala; még inkább növekedett, csak hamar kiviláglott, hogy még akkor is ('s így már 10 évvel ezelőtt) a' consumtio szinte oly nagy volt, mint a' termesztés; 's azolta, mit csak ugyan nem tagadhatni, a' fogyasztók' száma sokkal inkább növekedett, mint a' juhoké. Ennél fogva igen természetes, hogy minden, pénzbajtól ment biztosok, a' continensen szintúgy mint Angliában oda nyilatkoznak, hogy ha mi pillantatnyi hanyagság volna is, élénkebb időszaknak kell beállani, 's hogy a' gyapjúkelet okvetetlen megmaradand, ha az eladásutáni tolakodás által a' tulajdonosok' részéről becsűjében csonkulást nem szenvedne.

Egyébbiránt e' hanyagságnak igen jótékony befolyásokat 's következéseket fog köszönhetni a' gyapjúkereskedő, ha általa a' juhokoni gyapjúnak előre való eltukmáltatása megszűnend; a' mi nehány év olta Siléziában, sőt Poroszországban is elhatalmazott úgy annyira, hogy a' gyapjúnak tetemes menyisége, mely Breslauban 's másutt a' gyapjúvásárra hozatott, már a' nyerészek' (speculánsok) kezében volt.

De az előrei szerződesekkel összekapcsolt károk nemcsak a' gyapjúkereskedésre terjednek ki általányosan, hanem igen gyakran magokra a' nyerészekre is: 's ha felvesszük még azt is, mi káros befolyása van a' meg nem vett gyapjú' Londonba, Leedsba 's a' t. comissionalis átszállitásának az árrokra, valóban nem kelletik csudálkoznunk, ha olykor rosz sikerről panaszkodik a' gyapjúkereskedő.

A' posztókereskedők közül kimaradtak az olaszok, schweitziak és hollandok, de több gyáros még is annyit adott el, hogy sietett Breslauba gyapjút venni, 's talán ebben is kell keresni egyik okát, hogy a' sléziai két nyirásu gyapjúk oly jó árron keltek el.

Emlitenünk kell még azt is, hogy a' mindenütt mutatkozó pénzszüke a' mihályi sokadalomra semmi bonyolitó befolyással sem volt. A' Leipzig-Dresdai vasúton szorgalmasan dolgoznak, 's a' részvényeken alapitott többi vállalatok is értelmes férfiak' igazgatása alatt, szépen közelednek czélaik felé.

Mely észrevételeim' közlése után bezárom levelem' oly megjegyzéssel, hogy mivel a' gyapjúárr' megmaradása, sőt valamivel feljebbrugása nagyon hihető, ez idén csak akkor adok tudósitást szerkesztő úrnak, ha az árr nevezetesen szállana vagy felebb vagy alább.

Borszüretek.

Hogy Magyarország csak bengézni fog a' szüretelés helyett, azt a' késői fagyok előre tudtunkra adták, 's így miután már egyszer elvesztettük reményinket, annak bételjesülését nem is várhattuk. A' Német birodalombeliek épen ellenkezőleg vannak; ők ez idén az egymásra következő hatodik évben várták a' legjobb minőségű 's leggazdagabb termésű bort: azonban midőn azon aggódának, hová tegyék ez idei igen jó gazdag termést, az őszi esőzések 's hideg éjszakák tönkre tevék legszebb kilátásaikat: úgy, hogy a' mint újságlapjaikban olvashatni, a' szőlők vagy megrohadtak, vagy meg nem értek. 'S ez lehet egyik fő oka, hogy a' mi jó borainknak is feljebb megy az

árra. A' többi tudósítások közt nevezetesb e' következendő czikkely.

M a i n z, Octob. 20kán. — A' borszürethez nálunk több helytt már hozzá fogtak, másutt jövő héten látnak hozzá, 's több szőlős gazdáink még csak szüretelni sem szándékoznak, részint azért, mert a' költségek felülhaladnák a' jövedelmet, részint pedig azért, hogy pinczéiket egy kétségkivül igen rosz terméktől, 's magokat az amalgamatio' gyanújától is megovják. Egyébiránt a' szőlőmívelés' évkönyvei kevés esztendőről fognak emlékezni, melyek a' termesztők' reményeit olyannyira kijátszották, mint az idei. Úgy vélekedtek, hogy a' két hónapos, csak nem szakadatlan n a p p a l i hévség a' szőlőtőre, mint délszaki termesztékre, melyre nézve az éjjeli harmat elégségesen kipótolja az esőt, a' legjótékonyabb befolyással lészen. Bár mi alapos is különben ezen tapasztalási elv, még is nem kelletett volna az egy időbeli h i d e g é j t s z a k á k r ó l megfeledkezni. A' városi nyerész és a' külföldi nem érezték volt szobáikban az éjjeli hideget; de a' tettleges gazda, a' szorgalmas vinczellér, kik reggel, nap' költével odahagyván meleg ágyaikat, munkáik után a' szabadba siettek, csak ugyan jól érezték, 's a' hévmérő is világosan kijelelte, hogy az éjtszakák' alacsony mérsékménye a' nappali hévséget megemésztette. Számos évek' tapasztalása azt mutatja, hogy a' szőlők meleg éjjel inkább nőnek, és érnek, mint hév nappal; mert a' meleg nap' hatása csak az utána bekövetkező lanyha éjtszakában tűnik ki, 's hidegben az egész hatás megsemmisíttetik. A' természetbúvárok tapasztalják, hogy a' növényvilág, mely annyi tekintetben ellenjátéka az állati természetnek, más életfolyamot fejleszt éjjel, mintsem a' nap' fényénél. 'S ha már ezen éjjeli életfolyam a' szükséges meleget nélkülözni, igen természetes, hogy a' szőlő, mint a' nagyobb melegnek barátja, reményeink megett maradott. — Ezen csalódásnak azonban már is azon következménye volt, hogy az egész nyáron által lethargiába merült borkereskedés ismét életszikrára kapott, 's az 1834diki borok kevés idő alatt 12—20 pCentoval felebb szállottak.

G a z d a s á g i C o n j u n c t u r a.

A' gazdasági termesztékek között a' gabonának adjuk, mint illik, az első helyet. Becsűvesztéséről már hosszabb idő olta keserűen panaszkodnak a' gazdák. Azt állitják, hogy még csak a' termesztési költségeket sem tériti meg. Igy szól számos gazda, a' nélkül hogy pontos felvetés által megvizsgálná, ha való-é állitása, 's csak úgy szokásból csatlakozik a' jajveszéklőkhez. A' tettleges gazda a' tapasztalás 's helyes következtetés által is tudja, hogy a' termesztékeknek általjában, 's név szerint a' gabonának olcsóbb vagy drágább termesztése az alkalmazott értelmiség' magasabb vagy alacsonyabb fokától függ, 's hogy ennélfogva az e' tárgyban magasb álláspantot nyert tartományok olcsóbban is termesztenek, ha a' többi feltételek, minők: földek, munkabér, kézmivesek 's a' t. nem drágábbak, mint másutt. — Ha már a' jelen gabonaárra általtérünk, úgy tapasztaljuk, hogy a' legalacsonyabbakhoz tartozik, melyekről emlékezik a' század, 's hogy az 1823 és 1824dikit csak kevéssel haladja felül. De mi bátran állithatjuk, hogy mind e' mellett a' gazdának jelen helyheztetése még is jobb az akkorinál: mert először is, előrehaladván folyvást a' földmivelés, a' tizenkét év olta szépen növekedett értelmiség olcsóbban termeszteni tanított; 's aztán a' földek' árra is leszállott, a' napi és kézmübér pedig nem öregbült.*) Innen az követ-

*) Ha ilyes okfőket is lehet és szabad állitani, akkor oly következéseket vonhatunk, a' milyen nekünk tetszik. Szerk.

kezik, hogy most olcsóbban termeszthetni, mint akkor, 's hogy a' most számszerínt szint oly alacsonyan álló árr, lényegesen véve még is magasbnak mondathatik. Ezáltal ugyan még nincsen bébizonyitva, hogy a' termesztési költségek egészen fedeztetnek, de az még is, hogy inkább mint 1824ben, 's hogy ennél fogva a' gazdának kevesebb joga van panasztételekre, mint akkor. — Feleljünk most azon kérdésre: ha nem kecsegtethetjük-é magunkat az árrnak felebbszállásával? — Több egymásutáni évek jó aratással áldattak meg, 's ez a' termeszték' jósága által, mely száraz évben mindig kitünőbb szokott lenni, mint nedvesben, — még öregbült is. A' jelen év, Európa' jóval nagyobb részében, még az előbbenieken is túltett, 's az aratás több vidékeken két középszerű aratással is felért. Sok helyt a' tárak nem elégségesek az életnek. Alacsony árrnál mindig inkább törekszik a' gazda árrúján túladhatni: mert ekkor, hogy a' kívánt pénzmennyiséggel térhessen vissza a' vásárról, sokkal nagyobb gabona halmazokat is kelletik odaszállítania, mint különben. De épen ily tömérdek mennyiség' látására mások meg' halasztják a' vételt, mert úgy vélekednek, hogy vehetni még utóbb is, 's annál olcsóbban, mennél későbben. Ez folyvást lenyomja az árrt. Számitsuk ide még azon körülményt, hogy a' gabonakereskedés az europai szárazföld' nagyobb részében legalább, úgy mondhatni, végvonaglásban fekszik, 's épen azért, mert csak nem mindenütt igen jól ütött ki az aratás, 's így vitelre és hozatalra semmi szükség. Németország csak nem kivétel nélkül áldott aratásról szólhat; Lengyel- és Oroszországban még csak árra sincs az életnek. Magyar- és Erdélyországban is folyvást lejebb száll az árr. *) Törökország' europai tartományai úsznak bővségben. Olasz- és Franciaországból hasonló hírek érkeznek. Spanyolország e' jelen pillanatban gazdaságilag figyelmet sem érdemel. A' gabonának e' bőségénél az egész europai szárazföld áhítozva néz Angliára 's rendelményeket onnan vár. Reménylik, hogy Éjszakamerikába is fognak még folyvást életet átszállítani, melynek több részeiben silány volt a' termés taval. De ezen kivitel nem nagy befolyásu lészen az egészre, azért, mert a' kivitelmennyiség nem akkora, hogy tetemes hatással bírhasson, azért is mert e' kivitelben nagyon sokan vesznek részt. Való, hogy rendeléseket várunk Angliából, 's hogy az ottani gabonának az aratáskor beállott esőzés általi elromlásáról is várhatunk híreket. De erre kár igen számolnunk; mert még épen nem valószinú, hogy Angliában oly árra leszen a' gabonának, hogy az átszállítás nyereséges lehessen. Következtetéseink' vég pontjául szolgáljon azon adat: hogy az őszi vetéseknek kedvező időjárás a' jövő évre is áldott aratáshoz szolgáltat reményt. —

Ha most az úgy nevezett kereskedési növényekre általtérünk, vajmi más következményeket látunk. Szóljunk itt először az olajnövényekről.

A' repcze igen jó árron kél, 's ez termesztését mind inkább megkedveltette a' gazdákkal. De valljon a' kelletinél több nem fogé itt is ártani elvégre? — Még most ugyan nem kell tartanunk tőle, mert az olajnak mindegyre növekedő hasznavétele egy részről, 's az olajnövények' jó termésének bizonytalansága más részről, a' túlságig vitt termesztést távol tartják. Árra folyvást növekedik, 's a' jövő évben nem igen fog lejebb szállani, mert a' repczére általjában véve rosz befolyásu volt az őszi időjárás, 's így bő termést sem várhatni. A' gazda ennélfogva jó segédszerre talál e' termesztékben a' gabona' jelen árránál.

*) Ha olvasta volna Elsner úr a' Kémlőt, ilyesmit nem mondana.

— Az olajnövények után szóljunk most a' lenről és kenderről. Termésök igen különféle volt 's hely és vidék szerint változékony, de a' len' termését általjában véve jónak mondhatni. Árra nem igen fog lejebb szállani, mert kelletinél több nem került a' vásárra, 's a' vászonárrúk jól kelnek. — A' festéknövények kivétel nélkül jól füzettek, mi annál örvendeztetőbb, mivel a' kézművek' és gyárak' rendkívüli emelkedése a' festékanyagoknak jó árrt ígér. Még egy fő kereskedési növényről kelletik szólanunk: a' komlóról. Híreink e' növény felől egy általjában jók. Ennek két okból is örvendhetni: mert a' gazdát jó kamatról biztosítja, 's mert javúlni fog általa a' ser, mi több országokban nagyszerü terv szerint czélba vétetik. Szóljunk most az állati termesztékekről. A' gyapjúé, mint legjövedelmezőbbé az elsőség. Ime az idei gyapjukereskedés' következményei. Már az év' kezdetével oly élénkséggel láttak a' gyapjú után, hogy sok helytt már akkor adatott el a' termeszték, midőn az még szépen a' juhokon volt. Ezen előleges eladások jó árrt várattak, mi a' vásárokkal együtt bé is állott. A' brezlaui és pesti vásár az europai szárazföld' fő sokodalmai közé tartoznak. A' pesti medardusi vásár elevensége által a' tavalihoz képest több pCentóval felebb rugtatta az árrt. A' brezlaui, Jnnius elején, valóban fényes következményeket szült. Nem csak hogy általjában véve 10—12 pCentoval felebbszállott az árr a' tavaliakhoz képest, de el is kelt csak nem mind, mit odahoztak volt. Németország' egyébb vásárairól is ezt mondhatni. A' fínom középfajok kerestettek leginkább. Ennek nagy mennyisége termesztetik, mert ilyest a' csak egy két nemzedéken keresztül értelmileg vitt tenyésztésnek is már köszönhetni, 's így e' szerencsés találkozás nagy nyereségére van a' gazdaságnak. De ha valaki, azon kétkedők csak ugyan megczáfoltattak, kik már évek ólta jövendölgették, hogy a' gyápjú' árra mélyen fog leszállani, mert kelletinél több termesztetik. 'S íme látjuk hogy kevesebb, mintsem a' mennyi kivántatnék. Ennek megmutatása e' jelen pillanatban szerfelett könnyű. A' gyapjúgyárak élénk munkásságban tartatnak, 's hiteles kútfők szerint majd nem mindnyájan csak kevés időre vannak nyers anyaggal ellátva. A' gyapjúkereskedők önnön káraikon tapasztalták, hogy szerfelett nagy halmazokat előre összegyűjteni nem tanácsos. 'S így nem mondhatni, hogy nagy mennyiség volna nálok. Az első kézben, az az: a' termesztőkében, a' mi van, minden esetre csak csekélység. Ez volna tehát a' termeszték' maradéka. Lássuk most, hogy mennyi szükséges? — Midőn hat év előtt keresve keresték a' gyapjút, azok kik örökké árrának rendkívüli lejebbszállásáról álmodoznak, azt állították: hogy ezt azon körülménynek kelletik tulajdonítani, melynél fogva Europa' minden hatalmasságai háborúhoz készülnek, 's hogy e' körülmény' megváltozásával, süllyedezni fog a' gyapjúárr is. Csalódásaikat kimutatta az idő. Azolta esztendőről esztendőre mindig nagyobb mennyiség kivántatik, pedig nem csak a' hadi seregek' számára; 's a' nemzetek és mívelődés' előrehaladásával ezután is több kivántatik mindegyre. Mind ezekből azt következtethetjük, hogy nem csak a' beálló évben de az utána valókban is a' gyapjuárr nem egy könnyen fog tetemesen lejebb szállani. — A' juhtenyésztéssel mindaddig, mig jelen árraikat megtartják a' gyapjúk, más állatfajé egyáltaljában nem mérközhetik. A' húsárrok ugyan emelkednek egy idő olta, de még koránt sem annyira, hogy a' szarvas marha és sertéstenyésztés a' juhokéval versenyt futhatna. — Mind ezekből azt következtethetjük, hogy a' gazdaságon általjában véve jelenleg épen nem kelletik aggódnunk, 's hogy, ha csak helyesen felfogja és használja

az időviszonyokat, az idővel meg is fog elégedni a' gazda. *)

(Allg. Z).

A' világkereskedés.

(Folytatás).

E' két rendszer, melyekre jelenleg a' világkereskedés feloszlik, életerőre és hatásra nézve is egészen különbözők. A' régi rendszer, a' beloldal, lassankint hát- és árnyékoldallá vált; az új rendszer pedig, a' küloldal, fény- és főoldallá. A' földközi tenger, melynek révpartjain rakattak le előbb India' termesztékei, honnan aztán az europai szárazföld' nevezetesebb fokhelyei felé szétküldettek, már is csak parttartományainak különben ugyan nagy, de viszonylag még is csak másod rendbéli kereskedésének színhelyévé lett, az úgy nevezett levantei kereskedésé, mely az szerint a' hogy a' török zsarnokság, 's véle a' barbareskek' rablásai fokonkint növekedtek, mindegyre vesztett, mig a' régi világútak egészen elöntettek elvégre, 's a' régi nagy tengeri fokhelyek: Velencze, Genua, Marseille egészen elsilányultak; azalatt, mig az óczeáni kereskedés Lissabont, Amsterdámot, Londont colossális virágzásra hozta, 's azon határtalan körben, melyet Chinától Rigáig és Archangelig képez, jólétet és gazdagságot árasztott. Mert nem csak Kelet- és Nyúgotindia', hanem Persia és Arabia' kincsei is egy útra tértek az óvilág' aranyával, 's Görögországnak és Asiának nyers termesztékei Europa nagy tengeri hatalmasságait vámok által is gazdagitották, a' hogy vagy természetes fekvésök és külön politikai viszonyaik által, mint Franczia-ország, vagy az egész világra kiterjeszkedő hajózási 's gyarmatrendszer, 's tiszteletet parancsoló hadi erő által, mint Anglia, magokat ama' jogbontó istentelenségek ellen biztositani képesek valának. Az oczeáni kereskedésrendszer felülhaladván így fokonkint amazt, utóbb egyetlen eggyé vált; — az egész világkereskedés egy vagy kevés tengeri hatalmasságok' sajátjáva lett.

Ezen egyoldalú, természetelleni állapot, melyre a' világkereskedés kifejlődött, örök-é valljon, és változhatatlan? Ezen elsilányulás egy részről, 's ezen jólét- és kincsözön más részről a' sors' végezetén álapúl- é mely ellen hijába küzd az emberi erő és bélátás? nem térittethetnék-é vissza óczeáni útairól a' világkereskedés, 's nem közelittethetnék-é régi irányaihoz? — Nem a' régi, felbomlott állapot' helyreállitására — mert mi volt, az nem leszen többé! — czélzunk, hanem arra, ha az emberi bélátás és erőrehaladás igazságos mérsékviszonyba nem hozhatná-é a' két rendszert? — Ez a' feladás! Mert az erőszak és hatalmaskodás nem viseli magában a' tartósság és öröklét' csiráit, 's elébb utóbb az egyenlőség' és igazság' rendszerétől nyomatik el.

(Folytatva lesz).

Árábia

gazdasági tekintetben.

A' keleti hosszúság' 50—77, 's az éjszaki szélesség' 11—30 grádusai, az arab és persa tengeröböl között fekvő arábiai félsziget, mely éjszakra az iraki és dzseszirai pusztákkal határos, éjszaknyúgotra pedig a' suezi földszoros által Afrikával összekapcsoltatik, 53,000 □ □ mérföldet foglal magában. A' parttartományok megérdemlik a' „boldog" nevet; terjedelmes aloe, manna, myrha, tömjén, indigo kávéfavirányok, 's nyúgotról magas hegysorok keletleg nagyszerű tájakat képeznek. De a' belország gyászos homokpuszta, kórókkal

*) E' külföldi okoskodásra, hazánkhoz illesztett észreveteleinket, egy külön czikkelyben mi is közlendjük. Szerk.

és sós növényekkel. Folyók és tavak rendesen csak zápor után mutatkoznak. A' légmérsék, a' legkülönfélébb; a' hegyeken fagy, fojtó hévség a' térségben. Vannak vidékek, hol félévig egyre szakad az eső; vannak olyasok, hol csak harmat enyhiti a' növényvilágot. Még is sok termékekkel bir Arábia; az említetteken kivül terem itt: búza, köles, rizs, dohány, czukornád, pamut, konyhanövények, délszaki gyümölcsök, illatos fák 's a' t.; továbbá: drágakövek, vas és egyéb ásványok; nem különben: őszvérek, szamarak, tevék, bivalyok, szarvas márhák, lovak, kecskék, oroszlánok, hyaenák, gazellák, rókák, majmok, ugrónyulak, mindennemü tollasok, halak 's a' t. A' lakosok' száma 12 millióra megy fel: arabok jobbára. Jeles testi míveltség mellett bátor lélekkel bírnak, a' szabadság', függetlenség' és igazság' élénk érzetével, 's előpéldányai a' vendégszere etnek. De e' szeretetre mélto charakter sincs árnyékoldal nélkül, 's név szerint a' beduinok (bedevi, az az: lakosai a' pusztának) rablásaik által elhíresedtek. A' beduinok családokban élnek, távol a' városoktól scheichok alatt; vagy nagyobb számmal, törzsökök szerint, emírek alatt. Sátorok, kalyibák, barlangok és épületromok lakul szolgálnak nékik, 's félvad állattenyésztéssel foglalatoskodnak. Helyről helyre vándorolnak, a' fris víz', és a' zöld legelő' nyomán; szabályozottabb gazdaság csak az állandóul letelepedett araboknál, — a' felláhknál — találtatik. De a' korábbi míveltségnek 's a' gazdasági elvek' tudományosabb alkalmazásának még csak nyomát sem találni, pedig történettanilag bébizonyíthatni, hogy a' chinaiakon kivül az arabok voltak legjelesebb gazdái az elővilágnak. A' papok hatalmas befolyása 's a' hadi rend' és fenyíték' szelleme, alapítóivá lettek egy szabályozott földfelosztásnak, példányos mezőpolicziának, 's főnemes állattenyésztésnek, melynek terméke a' lovakra nézve még most sem haladtatott felül. A' maurusok Spanyolországba is általszállították e' míveltségi rendelményeket, 's ez országot, mely jelenleg csak $\frac{1}{7}$ részében míveltetik, viruló kertté átváltoztatták. Az arab aratási eszközök' nyomai, nevezetesen az ekékben, még mai nap' is láthatók Spanyolországban.

(Folytatva lesz).

Pesti Vásár.

Hogy ne volna szomorú és nyomorúlt ezen vásár? mikor azon gazdáknak, kik a' több emberosztályt tartják, pénzük nincs. A' pestidebreczeni országúton, hol máskor kocsi kocsit ért; nehány börökkel 's baromfival tepiczkélő, vagy gabonával innen vissza vánszorgó kocsik hullongároznak. — Külföldi kereskedők vigályosan érkeztek. A' gyapjút, mint szokás, jó formán csak fitymálták, 's azonban még is jó kelete 's árra támad. A' marhák száma csak 3500 körül volt, ezenkivül utközben 1500 kelt el, egy pár ökör 300—360 fr. 90 font hússal, 140 font fagyúval; tehén 190 fr. v.cz. 600 font hússal, 90 font fagyúval; riska tehén 170 fr. — 550 hússal, 70 font fagyúval.

Gabonaárr váltó garasban. egy kila (pozsonyi mérő):

Napok' és városok' nevezése	Búza	Kétszeres	Rozs	Árpa	Zab	Kukoricza	Köles	Kása	Lencse	Borsó	Bab
October'22kén Pécs	80—70	60—65	50—45	60	32	75	—	—	—	—	—
„ 27kén Ungvár	78—74	74—72	44—40	46—40	30—26	60—56	—	—	—	—	—
„ 28kán N.Becsker	100—85	70—65	—	50—45	40	70—65	65	—	—	—	—
„ 28kán Arad	90	70	62	55	44	70	—	—	—	—	—
„ 29kén Komárom	80—75	64—56	46—45	45—44	34—33	64—61	—	—	—	—	—
„ 29kén Miskolcz	85—80	72—68	60—55	53—50	32—30	70—65	—	200—195	—	—	—
„ 29kán Baja	87—75	60—53	50	52	28	73	—	—	—	—	—
„ 29kén Győr	83—66	60—50	48—45	48—44	34—30	84—80	85—80	160—150	300—280	—	260
Novem. 1jén Debreczen	110—90	80	66—63	60—53	42	90—78	100	—	—	—	—
„ 2kánMosony	104—72	56—48	52—48	46—40	40—34	84—75	—	—	—	—	—
„ 4kén Uj-Becse	100—90	80—60	—	50	42—40	70—60	—	—	—	—	—
„ 5kén Szeged	90—80	80—75	75	55	52—50	85	120—110	—	—	—	—
„ 11kán Pest	100—86	70—65	50—48	58—50	34—30	83—70	—	200	240—230	240	—

PÉNZKELET November' 9kén 1836: Status kötelezvény — 5 pCtes = 108$\frac{1}{4}$; — 4 pCtes = 98$\frac{7}{8}$; — 3 pCtes = 78$\frac{1}{4}$; — Bécsi Bankköt. 2$\frac{1}{2}$ pCtes = 63$\frac{1}{2}$; ezüst pénzb.

A' KÉMLŐ'
folytatása iránt 1837. évben.

Ama különös kedvezés, melyre gazdatársaink Kémlőnket méltaták oly nagy, a' milyennel még egy gazdasági újságunk sem dicsekedhetett. Első kiléptekor ugyanis tisztelt előfizetőink' száma 800 azonnal jóval meghaladá. A' mely szám, noha meg nem üti tetemes költségeinket, méltó azon becsülésre, hogy folyóirásunk jövő 1837ik évben is folytatni elhatározzuk.

Meg kell vallani, hogy a' vállalat erőnket felülmulá, 's bennünk talán csak a' jó szándék az egész érdem: de ha csak egy lépést tettünk is ama' nagy czélfelé, honnan az értelmi kifejlés' leggyöngébb sugárai csillámlanak, 's melynek közelében nemzeti jólét áradoz, édes amaz érzés, hogy igyekezetünk a' semmibe nem merült.

Meg kell vallani hogy mi nagyon gyengék valánk; 's hogy sok míveltek csak mosolygának tehetetlenségünkön 's botlásainkon: — de ugyan hova rejték hát ezek tudományaikat? ha igaz az, hogy a' hasznos tapasztalások' közlése, legszentebb hazafiúi kötelessége mindenkinek. Mert hiszen minket csak a' nagy hijány' értése 's érzése kényszeríte erőnk feletti vállalatra, 's mi egy ily bajos szerkeztetés' ólom terheiről örömmel lemondunk, sőt közre munkálásunkat jutalom nélkül hazafiként ajánljuk, mihelyt arról meggyőzettetünk, hogy Kémlőnk' helyét akár a' Gazdasági egyesület, akár más hazafi kipótolandja. De mielőtt ezt látnók, vállalatunkkal felhagyni, talán gyávasággali bélyegeztetés lenne.

Vállalatunk' folytatása tehát meghatározott; 's oly reményben vagyunk, hogy mivel a' kezdete mindennek legnehezebb, levelezéseink' öregbülése, eddig többfelé oszlott időnk' egyre szorítása, és segédtársainknak e' tárgyba bele okása, munkálatinkat mind inkább érdekesbbé tehetendik. 'S valóban, temérdek és kifogyhatatlan azon tárgyak' forrása, melyeket legalkalmasban talán csak ily folyóirásban lehet meghánytorgatni, fontolni és foganatba hozatni, 's melyeket itt egyenkint felhozni felesleges volna.

Hazafiúi köszönetünket tévén itt, mind levelező hazafitársainknak, mind számos sz. k. városaink lelkes Tanácsainak, kik hazafiúi segédnyujtással mozdíták elő czélunkat; kedvezéseiket továbbra is kikérjük: 's e' tárgyban küldendő levelekre nézve a' postaköltségeket, továbbra is szívesen magunkra vállaljuk.

Mi illeti pedig a' gyapjúárrt, oly reménnyel lévén, hogy gazdatársaink önhaszna czélunkat segélni fogja, miután halmazzal lévő levelezésinkből tanácsosnak alig láttunk nehányat közölhetni, megmaradunk azon ajánlatunk mellett, hogy jövő Májusban hiteles embert küldjünk a' külföldre gyapjúmustrákkal, 's ennek ottani szállását a' Német birodalom' több újságlapjaiban hirdettessük oly végre, hogy ez a' Leipzigi vásárra menő 's más posztógyárosokkal közvetetleni értekezésbe bocsátkozván, a' gyapjúk árrát időről időre megírja, hogy mi azt ajánlásunkhoz képest számok szerint közre bocsáthassuk. Sőt

Ugyan ezen küldöttünk ezenkivűl fel fog vállalni egyes gazdatársainktól is gyapjúmustrákat bizonyos számok alatt: 's a' posztógyárosoknak leendő megmutatás után, meg fogja írni azt, mennyit igérnek érettük? — 'S ha az ott igért árr felülmulná az itthonit, a' termesztők' szabadságában álland odaadni, vagy nem adni. De mi azt hisszük hogy a' posztógyárosokkali közvetetlen alku és ismeretség, gazdatársaink' bizonyos hasznával lenne mindenkor öszvekötve. Erről azonban Martiusban bővebb tudósitást fogunk adni.

A' Kémlő jövő 1837. évben is e' mostanihoz hasonlólag fog megjelenni, 's félévi árra postán és borítékkal 3 frt. 30 kr, — helyben boríték nélkül házhoz küldve 3 fr. ezüstb.

Fizetni lehet a' szerkeztetői és minden cs. kir. posta hivatalnál, melyek a' 11dik példány' ajánlása mellett e' végre megkéretteinek. Költ Pesten November 9kén 1836.

Balla Károly,
a' Kémlő tulajdonos szerkeztetője.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

40. Szám
PESTEN
Szerda
Novem. 16kán
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél

KÉMLŐ

Á GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

Sileziának gyapjutermesztése.

A' nemes gyapjúnak termesztése, melynek magas értéke a' változó conjuncturák' daczára is helyreáll mindig, kereskedési és statistikai szempontból szintoly fontos, mint gazdasági tekintetben. Spanyolország legfényesebb éveiben amerikai bányáiból 16 millio tallérnál többet nem nyert évenkint, és Silézia, mely népességére és terjedelmére nézve az akkori Spanyolországnak egy nyolczadrészével sem ér fel, négy millio tallért nyer évenkint nemes gyapjútermesztés által, 's igy viszonylag még egyszer annyit, mennyit Spanyolország arany- és ezüstbányáiból.

De az amerikai érczek, midőn gazdagitani látszattak Spanyolországot, a' következés' tanúsága szerint tönkre tették: holott a' gyapjúért járó bevétel a' népélet' belsejébe hatván, kereskedést és kézmiveket éltet, 's a' népesség' több osztályainak jólétét öregbiti. — Silezia jelenleg körülbelől $2\frac{1}{2}$ millio juhval bir, 's közülök $\frac{3}{8}$ főnemes, $\frac{4}{8}$ nemesitett, $\frac{1}{8}$ nemnemesitett. De ez utolsók alatt közönséges juhokat ne képzeljünk magunknak, mert ilyesek Sileziában már csak alig találtatnak. Nemnemesitett juhoknak nevezik itt azokat, mik a' merinók általi nemesités' első nemzedékét teszik. Hogy ezeknek gyapja más országokban már a' nemesbitett közé számittatik, árrukból is világos, mert a' legközönségesebb sileziai gyapjú' porosz mázsájának árra e' pillanatban 50 tallér ('s $82\frac{1}{10}$ pengő forint esik egy austriai mázsára.) A' főnemes' mázsáját 115, a' nemesitettét 70—100 tallérra tehetni. 'S minthogy az ötven tallérnyi osztálynak csak egy részecskéje kél ily alacsony árron, 's jóval nagyobb része 60 talléron adatik el, a' három osztály' egymásra vett árra: 90 tallér. Az évenkinti gyapjutermést 100 juhtól $1\frac{4}{7}$ mázsára tehetni, mi $2\frac{1}{2}$ milliónál 45,000 mázsát, 's egyet[lenet] 90 tallérral szamitván: 3,050,000 tallért ád.

A' sileziai gyapjutermesztés' fényes időszaka az 1810 évvel kezdődik. Ezentúl évenkint növekedett a' termeszték' mennyisége és jósága. A' sileziai gazdák jobbára szászországból látták el magokat nemes juhokkal, miből reájok nézve az a' haszon keletkezett, hogy electorálgyapjút önnön nyájaikból küldhettek Angliába. Szükséges itt megmagyaráznom, hogy mit értünk electorálgyapjú alatt. Szászországban a' Spanyolországból béhozatott merinók által saját juhfajta alakult, mely nem

csak igen finom, de egyszersmind igen gyengéd és selyemféle gyapjút adott.

A' vásárokoni első megjelenésekor, 1796 tájban, már is nagy hírt, nevet szerzett magának, 's az épen akkor nevezetesen tökéletesbülő angol kézműgyárak kapva kaptak rajta. Valasztófejedelmi (electoral) gyapjúnak neveztetett, eredetét jelelőleg, 's magas árron kelt azonnal. De utóbb Szászországon kivül is termesztetett, ambár még sokáig szász firma alatt fordult elő a' kereskedésben. Csak 15 éve, hogy saját nevén hívják a' sileziai gyapjút. Néha electoralnak is neveztetik ugyan, e' czímmel azonban csak minőségét akarják kijelelni, nem hazáját. Kik a' gyapjúüggyel nem barátkoztak meg közelebbről, azt vélik, hogy a' szőrének fínomsága miatt electának neveztetett gyapjú mindig electorál egyszersmind, De ez csalódás; mert a' primabeli gyapjú is electoral lehet, ha az említett gyengédséggel és selyemféleséggel bír, egy szóval, ha electoraljuhoktól származik. — Csak nem minden siléziai főnemes juhnyájak electorálgyapjút termesztenek, először azért, mert első törzseik szászországból valók, 's másodszor azért, mert választásközben mindig fő fínomságu és gyengéd gyapjúra voltak tekintettel. — A' siléziai gyapjúnak főtulajdona: az idegnek (erőnek) és magasított gyengédségnek együttjárása. Ezáltal megelőzte a' szász gyapjút, 's ez csak akkor futhatott ismét versenyt a' siléziaival, midőn ama' tulajdonra szert tett hasonlag. E' tulajdonok' szerencsés egyesítése Morvaországban is eléretett, 's ha az ide való gyapjú nem oly elhíresedett, mint a' sileziai, okát a' termesztési mennyiség' csekélységében, 's abban kelletik keresnünk: hogy Morvaország nem bir oly sokadalommal, minő a' breslaui, 's hogy termesztéke, szásznak és sileziainak elkereszteltetik.

(Allg. Z.).

A' Világkereskedés.

(Folytatás, 's az Iső czikkelynek vége.)

A' világkereskedést egyoldalú ösvényre szoritani, oly feladás, melyet csak a' zavart képzelődés tűzhet ki magának. A' földgolyónak alakánál fogva mindig két nagy félre fog az oszlani.

a) A' régi continensek' egymásközti kereskedésére,

b) a' régi continensnek az újjal, 's általjában az óczeáni, világtengertúli kereskedésre.

A' három régi continens' egymás közti kereskedése, a' 800—900 millióra menő népességnél, 's a' dolog' természeténél fogva, jóval túltehetne a' másikon, ha nem csak peripheriai, de egyenes, diametralis útakat is találna, 's ha előbbeni természetes szinhelye, a' földközi tenger még régi fontosságával birna. Mert az Indiába vezető tengeri út oly idő és költségpazarlással jár, hogy más út' alakulásával nyomban elhagyattatnék. Ennek létesülése két feltételtől függ:

1) a' törvényes és kereskedési állapot' helyreállitásától, a' földközi tengeren túl Asia' és Afrika' belsejében, a' miveltség' és béke előrehaladása és fenntartatása, vagy az europai hatalmasságoktól fegyver' és diplomatia' útján alapitott biztosság által. — Függ

2or) a' régi kereskedési útak' feleleventésétől, a' földközi tengeren innen, 's az idő' előrehaladása által kivivatott új közösülési eszközök' alkalmazása által.

Az első pontra nézve nagy befolyással birtak a' közelebb múlt évtizedek. Bámulatra méltó események aláásván a' régi rendszert útat nyitottak az újnak.

Azt, hogy még ma is kirekesztőleg birja a' tengereket az angol, hirlapokban és röpülő iratokban rebesgetni, dőreség. Egy századdal ezelőtt, Hindostán' vég elfoglalásáig ta-

lán, helyén lehetett e' panasz; de jelenleg Anglia koránt sem az egyetemi, hanem csak egy nagyszerü tengerikereskedés' szinhelye, miről őt szigeti helyheztetése, 's csodálatra méltó, kimerithetlen vas- és kőszénbányákon alapúlt iparrendszere, 's felsőbb értelmiséggel vitetett földmivelése továbbra is biztositják; London nem az egyetlenegy, de igen az első kereskedési város a' világon. Nagy Britannia nem képes, 's mi becsületére válik, nem is szándékozik akadályozni, hogy a' közszabadság' elvei a' megavasodott monopoliumok' helyébe lépvén, új alakot öltsön fel a' világkereskedés. Miolta egy mérész, nagy férfiú, Huskisson, bátor volt nagy földijének, Smith Ádámnak theoriáját, a' szabadság' rendszerét a' tapasztalás' mezején, 's névszerint a' selyemárrú kereskedést tárgyazólag, próbára tenni, miolta épen ezáltal az angol selyemkézmüvek elérhetetlennek vélt és minden fogalmat felülhaladó fokig emelkedtek: azolta a' köz szabadság' és viszontiság' elveihez esküdött Albion.

Arábia

Gazdasági tekintetben.

(Folytatása 's vége.)

Burkhardt János Lajos, a' hires keleti utazó megmutatta, hogy Arábia, terjedelméhez mérve csak kevés lovakkal bir, 's hogy csak Mesopotamia', Syria' 's az Euphrát partjainak legelődús térségein tenyésztetnek. Egész Arabiának, az Euphráttól és a' syriai széktől a' veres tengerig és az indiai óczeánig, összes lómennyisége legfelebb 50,000re számittatható, holott Europában maga Németország mintegy 1,140,000 lóval bir. A' legszebb fajtát, való arab vérből Syriában találhatni, Hauranban. Itt három különböző törzsök van: a' való arabok, a' turkmanok, és a' kurdok; ez utolsók az elsők' vegyüléséből erednek. Az arabok ugyan ritkán érnek el 14 maroknyi magasságot; de jeles termetidomzatuak csak nem mindnyájan. A' beduinok öt nemzetségre osztják fel lovaikat, 's ezekből ismét számos családokat származtatnak. A' rege ez öt nemzetséget Mahomed' kedvenczkanczáitól: Taeys, Manekeye, Koheye, Saklawi és Djulfa l hozza le. Ha születik egy nemes csikó, közönségesen bizonyság adatik ki, több tanúk' jelenlétében; rendes nemzetségi lajstromok nincsenek, a' jelesb állatok' nemessége a' nép' emlékében és szájában él, 's ha vásárra vitetik a' ló, törzsök lajstromát csak akkor készitik. Burkhardt oly véleményben van, hogy a' jelesb lovak közül Syriában, melyekből ott egy egész törzsök' vagy fajból csak 5 vagy 6 és a' Syriát környező pusztákon alig találkozik 200, 's melyek közül egy, ott helyben is elkel 1500—2000 forinton, — talán még egyetlen egy sem kerülhetett Europába.

Egy közönségesebb arab ló' árra Syriában 100—1200 forint. Jeles fajtáju kanczán közönségesen csak felében, vagy két harmadában szokott túladni az arab; az az: vevője lekötelezi magát az első esetben, hogy a' kanczának' legközelebbi csikaját az eladónak általengedi, vagy ha ezt megtartja, az anyát visszaadja; a' második esetben, két év' csikait, vagy egyet 's az anyakanczát tartozik a' vevő visszaadni. Néha oly feltétel alatt is adatnak el a' kanczák, hogy a' vevő zsákmányának felét, melyet a' kanczán nyer, általengedje az eladónak. A' pusztai arabok csak nem kirekesztőleg kanczákon lovagolnak, 's csődöreiket a' falúhknak adogatják el.

Érdekes látni mi tisztelettel viseltetnek jelesebb lovaik iránt a' beduinok. Kanczáikat csak öt esztendős koruk' elérése után hágatják meg. A' csikóval gondosabban bánnak születésekor, mint önnön gyermekeikkel. A' csikó

füleit nyomban összekötik feje felett egy fonallal, hogy szép, hegyes állásuakká váljanak; farkát felpeczkelik, 's még egyébkép' is igyekeznek, hogy azt jó magosan tartsa idővel. Harmincz nap mulva elválasztatik anyjától, 's most száz nap' egymásután tevetejjel, utóbb és fokonkint vízbefőtt búzamennyiséggel, 's kevés takarmánnyal, 's ismét száz nap múlva árpával és tevetejjel tápláltatik. A' gazdagabbak nyers vagy főtt húst is adnak lovaiknak, 's a' Nedschidarabok, abrak helyett, törökszilvakovászt. Az arab lovak különben egész esztendőtszaka a' szabadban tartatnak, 's egyáltaljában nem tisztogattatnak, nem kefféltetnek; de minden sebesebb menet után, lassúdán vezettetnek vissza. A' mely ló egyszer nyereg alá került, az nem egy könnyen mentetik fel alóla. Két esztendős korában már e' czélra fordíttatik. Az egész szerszám csak egy kengyelnélküli nyeregből, 's egyszerü kantárból áll, mert a' lovak villámtermészetök mellett is, jámborok és szelídek. A' lópeczérség' undok csalásait nem ismeri az arab, 's lovának ez vagy ama' jeléből következést von önnön sorsára.

Burkhardt azt jegyzi meg, hogy legjobb fajtabeli arablovakat csak ritkán találhatni a' bassorai vásárokon, mert a' beduinok nem egy könnyen küldik el oly messze földre lovaikat, hanem ha bizonyos vevőre számolhatnak. Általjában — így szól az említett utazó — bizonyossággal állíthatni, hogy első rangbeli arab lovakkal csak az fog birhatni, ki az első kézből (p. o. a' syriai téreken tavasszal átvonúló arabok' táborában) szerzi meg őket. Azon europai hatalmasságnak, mely igazi arabok által akarná méneseit megnemesíteni, Damaskusban kellene lovakra szert tenni. Én oly véleményben vagyok, hogy eddigelé Angliába is csak kevés jó fajtabeli arab ló, 's első fajtabeli épen kevés hozatott, 's hogy arab lovak gyanánt jobbára berber, egyiptomi és rosz syriai lovak szállíttattak Europába.“ —

Mind e' mellett bizonyos, hogy Europa' több tartományaiban a' lótenyésztés arab vér által rendkivülileg tökéletesbíttetett. Szoros értelemben vett ily arab ménes egész Magyar és Németországban csak kettő találtatik. Báró Fechtigé Lengyel Tóthiban, 's a' würtembergi királyé Weilban. Mind kettőben csak arab vérnek adatik hely. Midőn a' híres hyppolog Báró Biel 1828ban a' würtembergi ménest megszemlélte, Bairaktár eredeti csődörnek adta az elsőséget. Sultan Mahmud, most Emír, így szól Biel, csudálatra méltó fehérfényszőrű, jeles nagyságú, csontos, kiüllő csuklókkal, különös vágányokkal jelelt nyakkal, és lapos körmökkel. Egy szintoly competens, 's előítéletek által meg nem vakított biráló, Ammon úr, azt jegyzi meg róla, hogy Sultan Mahmud Würtembergre nézve azzá válhatik, mivé Angliára nézve Rodolphin és Darnley, 's Turkmain-Atti Poroszországra. A' würtembergi eredeti arab kanczák között a' legjelesebbek Kaaba, Mabuba, Hasphora és Elcanda. A' weili arabok helyes járás, csont- és idegtisztaság által is ajánlkoznak, mit az angol pályázók' matadorairól nem mondhatni. Ezenkivül a' Weilban tenyésztetteket még Biel sem vádolhatta nagyság- és erőhíjányról, sőt azt mondja, hogy folyvásti növekedésben vannak. — A' Fechtigi ménes, Somogy vármegyében, a' Balaton mellett, 1826ban állott fel. Fájdalom, nehány évvel ezelőtt, nyilványos kótyavetye' útján legjelesebb támaszaitól fosztatott meg. Ki nem emlékezik az akkorban eladott lovak' koronájára, El Bedavi fő csődörre, mely (most 15 esztendős) a' franczia kormány által 1450 aranyon vásároltatott! Ugyan akkor adattak el Coheile, Hlavie, Vadme és Varda nevü kanczák is. Hogy olvasóinknak képzeletök lehessen egy való és

jeles arab ló' minőségéről, szemtanúk után hiv leirását adjuk a' hires El Bedawinak:

Ezen szép állat aranypej, különös jelek nélkül, magassága 18 marok, 1 új. Rajta a' főnemesség' minden bélyegeit a' legszebb egyesületben szemlélhetni. A' legszebb formák 's az egyes részek ritka viszonymérséke különböztetik meg. Selyemféle szőrének szinvegyűlete a' pejnek a' veres feléi minden árnyalatait keresztülfutja, 's ez által ez vagy amaz állásában barnás fényt nyer a' világosságtól; a' tökéletesen egyenes, széles homlokú fej a' nyakhoz jól van illesztve, a' szép, jónyilásu fül 's az eleven szem kezesek e' két érzék' tökéletességéről; szélesre nyilik az orr.

A' hosszú, de a' többi részekhez mérséklett nyak mély kivágás által az éles szabásu marra megy által. Dereka és ágyéka 's a' csak nem horizontalis széles hát gyönyörűen vannak alakitva, 's az utolsó, mi keleti lóban ritka, rendkivüli erővel bir. Szépen egymáshoz mérsékelt tagjai között főkép jeles fekvésü a' váll 's a' t. — Báro Biel El Bedaviról szóltában igy ir: „a' legpraktikusabb arab csődör, melyet valaha láttam. Melle szép, termete dicső, a' térdek alatt hibátlan" Ugyan ő egy El Bedavitól és Hlavietól való fiatal, 1826diki csődört is nagyon magasztal; 's mások is tanúságot tesznek, hogy ama' koronája az europai araboknak számos tiszta utódaiban is dicsőnek mutatkozik.

Az ausztriai birodalomban a' bábolnai, mezőhegyesi, radanczi ménesekben lévő jeles csődörökön és kanczákon kivül, találtatnak Seglawy és Obeyan híres arabok Lippizában.

A' lóbogarak' (lótetűk') kiirtásáról.

A' lótetű (grillus grillotalpa) főkép a' fiatal növények' gyökereit rágja, 's a' föld alatt vésett 1—1½ újnyi mélységü lyukai által jut el hozzájok. Szereti a' nedves és hives földet, 's homokföldben csak ritkábban találtatik. Közösülési idejök Majusban és Juniusban lévén, ekkor ½ lábnyi mélységü, golyó kerekdedségü, 1½—2 újnyi kerületü fészkeket készítenek, melyeknek mindegyike 60—200 tojást foglal magában. Ilyes fészeknek helyére a' rajta lévő fűnek halavány, sárgás szinéről könnyen ráismerhetni, kiáshatni, 's tojásostul és fajzásostul is kiirthatni.

Dinnyéket lapos, 8 újnyi hosszaságu, 5 újnyi szélességü, 's 1 újnyi magas széllel ellátott kosarak által megóvhatni tőle, melyek tiszta szalmával megtömve a' dinnyék alá tétetnek; egyes növényeket pedig úgy, ha az őket környező földet apróra tört szénnel vegyítjük.

Fogni és ölni ekkép szokták: 1) kiásás által, ha észrevesszük, hogy munkásságban vannak, utánok indítjuk az ásót, 's kiugrasztjuk őket. 2) A' földbe ásott cserepek által. De reggel korán kelletik őket kivenni, mi előtt szárnyaik' haszonvételéhez folyamodnak; 3) lóganéj által, melyet szeretnek 's ha lehetséges, kitelelnek benne. Ha Septemberben alkalmas távolságban egymástól három lyuk ásatik, a' közelebb tanyázó lóbogarak összegyűlnek bennök, 's tavasszal kiáshatni őket és megölhetni.

Lyukaikból kikergethetni őket, ha árkaikat újainkkal bédugván a' rézsútoson lefelé menő lyukba kanálnyi olajat, vagy olajjal vegyes vizet öntünk. Ekkor kijőnek lyukaikból, 's jobbára meg is döglenek nyomban. Ha a' földet olaj 's víz vagy olaj és szappanvízvegyítékkel megöntözzük, szintúgy előbúvnak lyukaikból, 's megdöglenek azonkép. Ha nagy hévségnél kevéssé megáztatjuk a' földet, annak felszínére jőnek, 's megölettethetnek.

Elűzhetni 's megölhetni őket, ha könnyeden befedett cserepeket terpentinolajjal ásunk a' földbe, vagy rohadt rákokat 's a' t.

Több állatok, névszerint a varjak is pusztítják őket. Macskákat is megtaníthatni e' czélra. Először is félig vagy egészen döglött lóbogarat etetünk meg velök, utóbb nehány elevent is. Ha kapnak rajtok, midőn épen a' föld alá búv a' bogár, reá uszítjuk a' macskát. Ez körmével ki fogja őt ásni, 's főkép' a' bogarak' közösülésekor szívesen foglalatoskodni e' vadászattal. Ilyenkor tejjel kelletik tartani a' macskát, különben könnyen megdöglik. *)

(Wochenblatt).

Napbeli Foltokról.

(Végzet.)

A' napnak saját tengelye körüli fordulása ugyan a' foltai által minden kétségen kivül van hozva, azonban idejének felszámítására más, itt röviden meg nem magyarázható körülmények is befolyván, az nem mint a' mondottakból első tekintetre látszanék 27, hanem 35 napra és mintegy 3 órára vettetik.

Mik legyenek a' nap foltai, azt minden óriási látcsők által is, (ámbár oly nagy erejűek készíttetnek, hogy a' tőlünk 50 ezer mértföldnyire eső holdat oly közelről láttatják, mintha csak 68 mértf. távulságra volna) még eddig kipuhatolva nincsen, és csak hozzávetőleg szólanak róla az égészek.

Scheiner 1611ben Ingolstadtban mathézist tanitó professor, ki azon időben első vala a' nap foltjai felfedezésében, a' napot körül keringő apró holdaknak vagy úgy nevezett darabontoknak tartá azokat, 's Maupertuis a' berlini tudós társaság elnöke, ausztriai csillagoknak nevezé, mivel Scheiner ausztriai jézsuita vala. Gálilei és Heveliusz valami fellegnek, füstnek vagy tajtéknak tarták, melyek a' világosság tengerén úszkálnának vagy lebegnének. La Hire ellenben kemény, tömött setét anyagoknak mondá, melyek a' napnak híg anyagában úszkálnak 's ottan ottan elmerülnek. Lálande gyanitá, hogy a' napot borító világosság tengeréből kiérő hegycsúcsok volnának 's mások viszont, kik a' napot tűzokádó hegyek tömegének hivék, a' foltjait már kiégett és kialult vulkánoknak hivék.

Herschel nevű híres égész, ki a' világon legnagyobb látcső készítésével 's a' 7dik planéta (Uranus) felfedezésével híresité el magát, egy más véleménnyel álla elő, melyet a' természet vizsgálók nagyobb része leghelyesebbnek 's alaposabbnak látván, elfogadott. Szerinte a' nap homályos gömb, mely bizonyos távolságra felleg nemü burokba 's ezen felül egy világosság tengerbe vagy világ-burokba van takarva. Valamint már a' földön felleges időben a' fellegek itt ott megszakadozván, az ég tiszta kékjére kiláthatunk, 's a' ki a' földön kivül messze volna, azon nyilásokon át a' föld felszínére béláthatna, úgy lehet az eset a' nap két rendbeli burkaival is. Midőn t. i. külső vagy világosság burok nyilik meg, az alattai fellegrétegbe látunk le, 's ilyenkor szürke foltok mutatkoznak. De, ha ugyan azon helyen a' külső burokkal, a' belsőbb fellegréteg is megszakad, a' naptömeg homályos felszínéig béláthatunk 's olyankor úgy látszik, mintha fekete foltokat látnánk. Ebből következik, hogy ha ugyan azon helyen mind a' két rétegen hézag támad, de a' világosságburok széljelebb nyílik, mint a' felleg alatta, ilyenkor a' foltnak a' közepe feketén, szélei szürkén látszanak.

Azonban ezen félre tolulás által a' világosság rétege szintúgy egybetürődik és tömöttebb, élesebb vagy ragyogóbb világot ád, mint a' többi részein. Ezek tehát mint fényesebb foltok, gyürük vagy vesszők mutatkoznak és sokszor egymáshoz keresztben állanak. Az ily

*) Ezt azért közöljük, hogy a' ki jó módját tudná, annak tapasztalását közrebocsáthassuk.

jelenést nap fáklyáinak nevezik. Ezeket rendetlen elágazásaikért felszámítni lehetlen. A' homályos foltokat is állandólag bajos, mert ezek egy hónap' lefolyta alatt is különbféleképen változnak, szaporodnak és fogynak. Semmi befolyásuk pedig az időjárására nem tapasztaltatott. (V. U.)

Természeti különösség.

B. Csabán, Nov. 8ikán 1836. — A' Kémlő' 37. számában foglalt lófogakkal lett idei csikók iránt tett felszólításra, következő csudálatos természetjátékról tudósítom szerkeztő urat t. i. Itt Békés-Csabán még pünkösti ünnepek előtt való pénteken estel, barázdás szomszédom' tanyáján, egy 6 esztendős pej kanczája, egy kancza csikót ellett lófog-kkal. Ezen csikó igen beteg volt, úgy hogy egész következő vasárnap reggelig feküdt; 's ekkor a' gazdának, és nála volt még egy embernek nagy bámulásukra ez a' beteg csikó, egy mintegy vakandok nagyságú, de élet nélkül való csikót ellett: miután a' csikó azonnal felkelt, és az anyját ment szopni. Én ezt elöször csak mesének tartván, fel sem vettem; azonban ünnepek után magam is a' helybeli tanítóval a' tanyámra menvén, és ezt újra hallván, a' szomszédommal a' kanczáját, és az úgy nevezett tátos csikaját magamhoz vezettettem. Már ekkor a' csikó szép és egészséges volt; és csak ugyan a' lófogain kivül az emlójében tej bőven találtatott még ekkor is: de a' szüleménye nem volt meg, mert a' gazdája, mint mondá, mihelyest a' világra jött, minthogy dögölve volt, a' kutyáknak vetette el. E' dolgot én ugyan azonnal közlöttem a' vármegyei baromorvossal, ki a' mondott tanyára el is ment; de ő abban semmi különöst nem talált, 's azért eddig hallgattam vele, noha mielőttünk, a' kik ezt láttuk és tudjuk (pedig igen sokan vagyunk) még is igen csudálatos természet' játékának látszik lenni. Ez a' csikó, 's úgy szólva egyszersmind anya, most is él, 's jó izün szopja az anyját.

Omazta Zsigmond,
cs. kir. postamester.

Könnyü Számitásmód.

(Zemplénből.)

Ha nem olvasta még másutt szerk. úr, én részemről még sehol sem, még a' koszorús Nagy Károly' Arithmeticájában sem láttam a' mit a' Magyar országi 6 pCentós kamatokból élőknek, vagy azokat fizetőknek könnyebbségére közlök itt. Ez ilyen kamatoknak hónapokra, és napokra való kiszámitása, tudtomra legkönnyebb 's legcsalhatatlanabb módját, adom elő azt jegyezvén meg, hogy itt a' hónap 30 napba vételik mint ezt másképen a' kamat' kiszámitásában venni nem is lehet. Az egész ebből áll: — a' Summát melynek interesét akarom megtudni, leirom, a' két utolsó számot elvágom, — az ott maradt szám teszi krajczárban az egy napi kamatot; ezen számnak fele pedig forintban egy hónapit: peldának okáért, van tőkepénzem 56800 frt. elvágom a' két nullát, marad 568, ennyi kr. esik egy napra interes, ezen 568nak felét veszem: 284; ennyi forint esik egy hónapra, — ha még a' tizes számban is van valami, ennek is kilehet a' hónapi illetőségét számitani, úgy, hogy ez a' tizes szám teszi, garasnak véve, az egy hónapi interest, p. o. 56860 frt Capitalisom van; ennek egy hónapi interese a' mondottak szerint 284 frt és 6 garas, vagy is 18 kr; — tovább nem megy a' mesterség. —

Ennek theoriája, melyből ezt egy álmatlan éjszakán kivontam, igen könnyű, és ugy jár az ember vele mint a' Columbus' tojásával.

Száz forintnak az interese egy esztendőre 6 frt. egy esztendőben pedig 12 hónap

lévén, természetesen minden hónapra félforint, és igy a' hány száz forint a' capitalis, egy hónapra felényi forint esik. Aztán egy hónapban van 30 nap, egy forintban pedig 60 kr és igy két annyi kr. esik egy napra, mint forint egy hónapra, 's mivel egy hónapra a' százasok fele teszi a' forintok számát, természetesen az egész száma a' százasoknak teszi a' krajczárok számát egy napra.

Torna, Szilas. Oct. 31. — Az egész nyári 's ősz eleji szárazság után nálunk egyszerre komorúlt el az idő. October 24kén, az igen szomjúhozott őszi vetések' élesztésére, meg eredt eső, folyvást még ma is tart. Ma viradóra egész vidékünket hóval lepetve láttuk; melyet lassanként lanyhás eső olvaszt fel. A' mező- 's rét e' jótékony eső által zöldbe szemlátomást öltözik, — 's ha November fagyos szakálát hirtelen nem rázandja meg, gazdáinknak a' késő őszi legeltethetéshez szép reményük tárul. — Kukoriczánk felette kevés termett, 's meg sem ért, — a' szárazság miatt csővesedni későn kezdvén. — Makk nem termett. Jászón Luczára esendő híres sertés vásár, az évenként oda számoló Szepességiek, 's más fenyveshegyi vevőknek igen borsos leend. — A' kolompér sok helyen magvát is alig adá meg. — A' kender azonban, mely e' vidéknek egyik szorgalmi jutalma, a' nedvtelen idő miatt kurta ugyan; de szép vékony szálú — világos — erős, és meglehetős bőségben termett. — A' szüret October 20ika körül végződvén, a' termés minéműségére nézve jó ugyan igen is, ám de a' tavalinak átaljában csak 10ik része. — Árra nem indúlt meg még egészen; — néhány — úgy nevezett Gönczi $2\frac{1}{4}$—$2\frac{3}{4}$ akós hordó azonban már 20—24 frton kelt el.

Pest és vidéke, Nov. 15kén.— Az idő nálunk egészen meglágyul, úgy hogy a' vidékünkön azon gazdák, kik eddig nem tehették, most is még szántanak és vetnek.

Mi illeti a' vásárt, mivel jövő számunkban fogjuk a' piaczi árrt közleni, most csak azt írjuk, hogy a' két nyirású gyapjú 2—3 pCentóval felebb rugott, az egy nyirású pedig az előbbi árrán maradt. Mi azonban oly véleményben vagyunk, hogy előbbi számunkban álló levelezőink' nyilatkozásának 's okoskodásának állani kell.

Igazitás. Előbbi számunkban a' Pesti vásár 12dik sorában 90 font hus helyett 900 font teendő.

Gabonaárr váltó garasban. Egy kila (pozsonyi méró):

Napok' és városok' nevezése	Búza	Kétszeres	Rozs	Árpa	Zab	Kukoricza	Köles	Kása	Lencse	Borsó	Bab
Novemb. 3kán Ungvár	80—78	74—72	46—42	—	32—28	62—58	—	—	—	—	—
„ 3kán Losoncz	100—90	56	50	45	25	90	—	220	—	120	—
„ 4kén Arad	92	72	70	51	45	82	—	—	—	—	—
„ 5kén Miskolcz	95—90	73—70	64—60	52—50	23—30	80—72	—	210—200	—	—	—
„ 5kén Pécs	80—70	60—55	50—45	50	35	75	—	—	—	—	—
„ 5kén Baja	86	60	50	50	30	73	—	—	—	—	—
„ 8kán Debreczen	110—100	80—70	70—65	65—60	42	100—80	100	—	—	—	—
„ 10kén Mosony	104—92	54—47	52—47	46—40	40—34	86—78	—	—	—	—	—
„ 11kén Uj-Becse	100—95	80—70	—	50—45	40	80—75	—	—	—	—	—
„ 12kén Szeged	90	80—70	65—60	60—55	52—48	90—80	120—110	—	—	—	—
„ 12kén Fehérvár	80—74	70—64	54—50	50—45	36—33	74—70	—	—	—	—	—
„ 15kén Pest	100—86	80—75	50—48	58 50	52—50	83—70	—	200	240—230	240	—

PÉNZKELET November' 14kén 1836: Status kötelezvény — 5 pCtes = $103\frac{9}{10}$; — 4 pCtes = $99\frac{3}{4}$; — 3 pCtes = $73\frac{2}{3}\frac{5}{5}$; — Bécsi Bankköt. $2\frac{1}{2}$ pCtes = $65\frac{3}{4}$; — Bankrészvény = 1366 ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

41. Szám
PESTEN
Szombat
Novem. 19kén
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

A' Gazdasági Egyesület' Választottsága f. e. November' 14én a' n. Casinoban ülést tartott. Ennek a' mult Közgyűlés által kitűzött tanácskozási főtárgya az Egyesület ideigleni titnokának megválasztása volt; kire az Egyesület' levelezésein 's egyébb köréhez tartozó foglalatosságin kivül a' „Gazdasági Tudósitások" szerkesztése is bizva leszen. Miután az Egyesület e' részbeni intézetei 's a' Concursusra rendelt határnap iránt a' t. Közönséget hirlapok által értesitette, a' beküldött hat rendbeli folyamodások érkeztök' napja szerint felolvastattak; 's ennyi jeles folyamodó közül Gazdasági Egyesület' ideigleni titnokának szótöbbséggel Kacskovics Lajos hites ügyvéd és táblabiró választatott, ki mint a' Kisdedóvó intézeteket terjesztő Egyesület titnoka, az egyesületek' valójába avatva, munkálkodásiban tettleges részt véve, a' Haza előtt e' tekintetben érdemeket is szerzett. — Határozatba ment továbbad: hogy azon eredeti magyar gazdasági értekezések, melyek az Egyesületnek „Tudósitások" czime alatt megindítandó 's időhöz nem mért kötetekben kiadandó folyóiratába előleges bizottsági megvizsgálás után elvállaltatandnak, közeledő 1837dik évben nyomtatott ivenként 20, a' forditások pedig 10 pengő forint dijjal fognak megtiszteltetni. Ennek folytában táblabiró t. Dercsényi Pál ur, mint Választoltsági tag, azon hálás köszönettel vett ajánlást tevé: hogy a' folyóiras nyomtatásának elősegitéseül előlegesen 500 pengő ftot kölcsönözend kamat követelés nélkül egy évre. — Meg lévén ekkép a' gazdasági Egyesület munkálkodási indítva, annak örök megalapításául mélt. gr. Andrássy György úr 1500 pengő frtot, tek. Appel Károl úr pedig 240 pengő frtot kötelezett; mely dicső példának követésére minden rendü egyes hazafi, és testület szíves kérelemmel, 's oly jelentéssel serkentetik: hogy az ezennel megnyitott íveken az Alulírtnál, Andrássy György gróf, Appel Károl, Csapó Dániel, Czindery László Választottsági tagoknál, 's az Egyesület' titnokánál minden időben aláírhatni. Itt az idő, hogy azon alkalmat, mely újabb urbéri törvényinkből eredett, a' józan gazdálkodásnak gyarapítására 's virágoztatására annál buzgóbban használjuk, minél távolabb vagyunk még a' mivelt gazdálkodásnak ama' pontjától, hová mostohább éghajlatú nemzetek és népek egyesületek által, minket megelőzve már rég eljutottak. Végezetül a' t. Képviselők tisztelettel kéretnek: hogy a' kezeiknél lévő ívek-

re újabban aláírt Részesek' neveit a' részvénybeszedésnek eszközölhetése végett, mely körül teendő fáradozásik köszönettel fognak vetetni, az Egyesület' ideigleni titnokának minél előbb megküldeni ne sajnálják. Költ Pesten November' 15kén 1836.

Gr. Károlyi Lajos,
Elnök.

Útczakövelésről.

Ha az ember a' Dorottya utczán, úgymint most van, végig megy, látja hogy a' nagy kövek kisértetkint állanak fel, az aprók pedig ezek közé gödrökbe vagynak lesülyedve: úgy hogy szerencsés ló az, mely akár kocsiban, akár lovagoltan meg ne bukjék mig rajta, végig szalad, 's bizonyosan jól meg van a' kocsi vasalva, mely az ilyes gödrökben gyors vontatás közt el nem törik. Hivatkozom e' tárgyban az egész városra!

A' természet munkálata itt oly oktató, hogy mindenkit azonnal útczakövelő mesterré tesz, mihelyt a' talpa alá néz, 's azon gondolatra fakad, valljon miért nem orvosoltatnak az ily nagy hibák? melyek csak nem minden kövelt útczáju városainkban talán egyiránt szembeötlők.

Semmi bölcseség, semmi mesterség sem kell ugyanis annak megitélésére, hogy a' különféle nagyságú kövek, a' földbe különféle képen sülyednek: úgy hogy a' nagyobbak mindig kiemelkedten maradnak, az apróbbak pedig a' földbe mélyebben befészkelik magokat, mert hogy tudományosság nélkül szóljunk, a' felázott vagy fagytól felduzzadt földbe az apró hegyes, sarkos köveket könnyebb benyomni, mint a' talpas vagy aljú nagy köveket.

Az emelkedés vagy sülyedés tehát a' kövek' nagyságától függvén, igaz marad, hogy minél különfélébb nagyságú kövekkel van valamely útcza kirakva, annál hamarább, 's annál több helyen szenved annak felülete görbeségeket, vagy is annál inkább gödrösebb, és így romolhatóbb. Ebből ismét azt a' következést tapasztaljuk több egyforma kövekkel rakott útczáin Pestnek, hogy ezeken nem egy hamar esnek ilyes gödrök, és így nem is kell foltozgatásaikra annyi sok tetemes költség, kivált ha még azt is felvesszük, hogy az ilyes útczajavítások, nem csupa foltozgatásokból állanak, hanem többnyire az egész útczák' újontan való kiköveléseiből.

Vegyük fel, hogy a' különféle nagyságú, kövekkel rakott útczákat kétszer, sőt talán háromszor is kell addig újjolag rakatni, mig az egyforma kövűeket egyszer. 'S ez a' feltétel aligha meg nem marad a' tapasztalásban is — 's én merem állítani.

Ekkor már bizonyos hogy két, sőt talán három annyiban is kerül a' különféle kövű útczák' reparálása.

Nem mondom, hogy bizonyosan, de csak hozzávetőleg még is, — ha Pestnek útczakövelés' reparátióira fordított költségei 60 ezer forint körül tesznek évenkint, valljon nem szép nyereség lenne é legalább felényiért csendesebb 's nem oly makranczos útczákkal birni, melyek közül némelyik lelket testet egyiránt ráz.

Igen is — de fel kell venni azt is, hogy a' mivel a' különféle nagyságú kövekkel rakott útczák' többszöri reparátiójinál többet kell kiadni, azt az egyforma kövű útczák' kevesebbszeri reparátiójánál meg nem lehet gazdálkodni; mert ezeknek készítésekor a' képzelt újjitási nyereséget, az egyforma kövek drágább árra' fejében kell kiadni: 's így a' mit emitt a' reparátióknál képzelünk nyerni, az egyforma kövek' vételekor kell kiadni.

Erre talán az fog némelyeknek eszébe jutni, hogy a' drága posztóért csak egyszer fizet az ember, mig a' roszért háromszor

's még is mindig rongyos és szegény mellette: de mi egészen más más szempontot veszünk.

Ha valamely terv csak az alakját változtatja meg a' dolognak, a' nélkül hogy nyilvánságos nyereséget adna, kár vele a' drága időt veszteni. —

A' helyett tehát, hogy az egyforma kövek' drágábbsága', vagy a' reparátiók' költségei' öszvehasonlításával tépelődnénk, azt mondjuk, hogy a' gyakoribb reparátiók' elkerülésére épen nem kivántatik az egyforma kövek' megszerzése, mert erre szükségben elegendő a' különféle kövek' öszveválogattatása is.

Tegyük fel, hogy van egy útczában 30. féle nagyságú kő — de legyen bár ezer féle is, az mind egy. Ha most a' kövelőmester, 30 féle osztályra rakatja a' követ, úgy hogy mindenik osztálybeliek' nagyságuk közelit egymáshoz, 's mindenik osztályból oly darab útczát követtet ki, a' mennyi belőle telik: ekkor a' több osztálybeliekkel hasonló darab útczát terit be, úgy hogy mindenik osztály kő külön téreket fogjon el az útczákból, semmi kétség sem lehet, hogy a' majd igen egyforma nagyságú kövek, a' földbe egyformán sülyedvén, helyeikben sokkal tartósabbak lesznek, és sokkal kevesebb reparátiót kivánnak, mint e' mostani módon, mely szerint a' kisebb kő a' tereh által nyomatva, alá búvik mintegy a' nagyobbnak, 's mihelyt a' föld megnedvesedik azonnal gödröket támaszt, 's új meg' új költségeket okoz.

Ezt én egyik kövelő mesternek előadván vállat vonyitott, 's úgy látszott a' képéből mintha többre becsülné a' nyereséget, mint okosnak kívánna látszatni. De ezen ki fog csudálkozni? — Nagyon természetes az, hogy közönség' gazdaságánál a' mesteremberek közül azok nyernek legtöbbet, kik legtöbb reparátiókat tesznek. Azt várni tehát, hogy a' kövelő mondjon le a' nyereségről, vagy is úgy kövelje az útczákat, hogy egy hamar ne kellessék reparálni, egy szóval, kevesitse kenyérkeresésmódját, valóban különös furcsaság volna: de ellenben nem lehet tagadni, hogy annak, kire a' közönség a' maga gazdaságá' folytatását bizza, tovább kell látnia; 's az efféle vigyázatot mindeniktől méltó joggal kivánhatja a' publicum. Mert ha a' dologbai beltása, 's a' hol csak lehet, költségkimélése tűnendenek ki, csak úgy távoztathatja el magától amaz előitéletet, és méltatlan gyanút, hogy a' reparáltató a' reparálóval egyet ért. —

Én ezen egész véleményt több polgároknak mondottam: de ezek beelégedtek nekem azt felelni, hogy mivel minden útczák' egy forma kőveli teritetése el van határozva, ezen vélemény nem használható. — Melyre e' kérdéseket tevém.

Hány útczája van Pestnek kevert nagyságú kövekkel?

Hány évtizedek kellenek, mig ezek mind be lesznek kivánt módon kövelve?

Mibe kerül annyi évtizedek alatt a' reparátio?

Mibe kerülne a' kövek' osztályoztatása? mert ezutóbbira nézve több esztendők olta azt tapasztalám, hogy a' reparatiók csak nem átalányosan egész útczák' újontan köveléséből állnak, és igy a' kövek' öszveválogatása, mindenik útcza' reparátiójánál megtörténhetnék csekély rövidséggel. —

Egyébbiránt hogy ezen vélemény közlése tiszta gazdasági szempontból származott, azt mindenki látja: 's ohajtanám, hogy ez bővebb vizsgálás, 's megfontolás alá vétetvén, az észrevételek közöltetnének — mert az ezek iránt adandó észrevételekre válaszolni, kötelességünk leend. *B.*

A' Világkereskedés.

IIdik Czikkely.

A' világkereskedés' diametralis rendszerében Európára nézve jelenleg kétségkivül a' Rajna-Dunai csatorna a' főpont. Hogy e' nagyszerű terv késedelem nélkül létesítessék, 1835 ben Rothschild testvérek az illető részvények kiadására 's az ügy' kereskedési vitelére hatalmaztattak meg a' bajor kormány által, 's az 1836 év' első felében már mind elkeltek a' részvények. Az öszvesen 20,000 ből álló mennyiségből adatott el szám szerint:

Angliában	7,622
Ausztriában, Magyar- és Olaszországban . . .	1,165
Francziaországban, Hollandiaban, Belgiumban 's a' Schweitzban	1,417
Porosz- és Szászországban 's a' t.	617
Bajorországban 's egyéb német tartományokban . . .	4,278
A' bajor kormány vett . .	5,000 t
'S így öszvesen: . .	20,000 részvény adatott el.

Az útas örömmel látja lobogni az egész vonal' hosszában a' kitüzött zászlókat, 's a' mely terv pénzileg elintéztetett, azt mondja az angol, hogy annak művészi létesítésén éretlenség volna aggódni.

'S valóban, épen nem csuda, hogy ily köz részvételre talált e' terv. Vessünk csak egy pillanatot Europa' abroszára, 's látni fogjuk, hogy a' Rajna-Dunai csatorna épen azon vonalba esik, melyet Europa' nyúgoti fő fokhelyei: London, Amsterdam, Antwerpen, Brema és Hamburg, 's a' levantei kereskedés' fő pontjai: Konstantinápoly, Odessa, Trebizond és Smyrna képeznek. Hogy a' világkereskedés ismét ide irányoztatik, láttuk az első czikkelyben. Két nagy birodalom, az első tengeri, 's az első szárazföldi hatalmasság, különböző érdekek' elősegítésére 's különböző útakon ugyan, de soha irányt nem vesztőleg, munkál e' módosítás' létesítésén. Nagy Britannia, melynek mindenek előtt azon kelletik lennie, hogy Hindostánnal mennél közvetlenebb úton közösülésben maradhasson, jelenleg Egyiptomból, a' suezi földszoroson keresztül, — melyet áthasítani, vagy átcsatornázni, technikai segédeszközeinél fogva reá nézve épen nem lehetetlen, — az arab tengerőbölnek tart, 's más oldalról, a' földközi tenger' egyik révéből, a' hajdani Sydon és Tyrustól indulólag, vasút' segédével az Euphrát 's a' persa tengerőből felé törekszik; általjában miveltségterjesztés és szerződések által véli czélját elérhetőnek. Oroszország ellenben fegyveres kézzel ügyekszik a' kereskedésnek új útakat a' fekete tengertől, Tiflisen által Persiába, Bakuba 's a' caspiumi tenger felé nyitni, 's általjában a hátsó Indiával, és Chinávali világkereskedést önkebelén által Európának irányozni, 's a' Kiachtai és Nischney-Nowogrodi sokadalmak által megalapítani. Ha a' caspiumi tengert csatornák által a' Volgával és Donnal egyesíti, oly irányt fog vehetni a' keleti kereskedés, melynek kilátása valóban rémítő Angliára nézve.

Két ily hatalmasságnak óriási törekvéseit előbb utóbb tökéletes süker fogja koronázni, egyenes és közvetlen kapcsolatba fog lépni kelet és nyúgot, 's a' világkereskedés így kincseit a' felebb kijelelt diametralis úton újolag és továbbra is lerakni. E' czélra kétségkívül legalkalmasabb egy szakadatlan vízút a' fekete tenger' partjaitól fel az éjszaki tenger' öbleiig, 's épen Europa' szívén keresztül. Ezen országos vízútat maga a' természet Europa' legnagyobb 's legnemesebb folyamai, a' Duna és Rajna által világosan kijelelte; 's ennek kiegé-

sztésére csak az kivántatik, hogy ama' középtag, mely e' két világfolyamot egymáshoz közelíti, a' Majna, művészileg összekapcsoltassék a' Dunával, valamint a' természet által a Rajnával már összekapcsoltatott. Ezen kiegészítés a' Lajos- vagy Majnai csatorna, 's a' mi nyelvünkön, minthogy bajorok nem vagyunk, 's így bajor szemekkel nem is nézhetjük, a' Rajna-Dunai csatorna.

'S ime Kelet' legújabb történetei hatalmas segédkezet látszanak nyújtani! Algier' gyarmatítása, 's igy a' földközi tengernek a' barbareskek' rablásai alól való felmentetése, Egyiptomnak és Syriának' civilisátiója, 's az általa felébresztett, és egyedül csere 's kereskedés által kielégithető szükségek, Görögország' önállása, — ezek 's hasonló történetek már is előbbre vitték a' levantei koreskedést, 's a' kelet és nyúgot közötti viszonyok már is napról napra bennsőbbekké és élénkebbekké válnak! Mind ezen, épen e' pillanatban alakúló viszonyok a' Dunának már is oly szép sükerrel vitetett tisztitása és szabályoztatása, 's a' Rajnát és Dunát összekapcsoló majnai csatorna által alapíttatnak meg.

Mi tetemes nyereségére lészen az itt kijelelt új világkereskedési út Europa' azon részének, melyen közvetlenül általvezetend, kiki láthatja. Különösen német és magyarország, 's az oláh és szerb tartományok hasznát fogják látni e' nagyszerü transitónak. A' Rajna-Dunai csatorna e' folyamok' illető országaira nézve jótékonyabb hatással lészen, mint a' Canal du Midi francziaországra nézve; e' csatorna újolag össze fogja kötni azon fonalat, melyet a' középkor' apró kereskedési respublikái hanyatlásukkor elejtettek volt; 's a' Duna hosszában elhintet városok: Ulm, Regensburg, Bécs, a' már most is a' continens' gyapjúkereskedésére módositó befolyással biró Pest Belgrád és Galácz érezni fogják, mivel tartoznak e' csatornának! — A' németországi sokadalmak, nevezetesen a' leipzigi, mintegy örökségből még ma is, nevezetes kereskedési viszonyban állanak Kis-Ásiával és Persiával, 's főkép Arméniával, Grúsiával, Georgiával és Felső Persiával. Ide való kereskedők századok olta látogatják meg a' leipzigi sokadalmakat, 's a' közelebb múlt évek' egyikében 14 millio tallérért vettek árrúkat. A' persa és grúsiai kereskedés tudniillik kirekesztőleg egykét nagyobb capitalista' kezeiben vagyon, kik a' többi kereskedők' megbízásaikkal egyetemben útnak indúlnak, 's az árrúkat Leipzigből a' megbízók' risicójára viszont Keletnek indítják.

Sejdítvén a' dunai kérdés' fontosságát Ausztria, már 1718ban szerződésre lépett a' fényes portával aziránt, hogy a' persa 's egyéb transitoárrúk soha öt prócentónál nagyobb vám alá ne vonattassanak, 's hogy általjában a' dunai kereskedés' szabadságát akadályozni tilos. A' moldva és oláh fejedelemségek' alapitásakor a' transitoárrúk kivétel nélkül, szárazon és vizen, bár mi néven nevezendő vám alól felmentettek.

A' persa és grúsiai kereskedők többféle útakat választottak eddigelé, árrúik' hazaszállitására. Mintegy nyolcz évvel ezelőtt Breslaunak, Lembergnek, Brodynak, és Odessának tartottak, de a' szárazoni hosszadalmas útbérköltségek és idővesztés, 's a' csak ugyan nem csekély orosz transitovám elkedvetlenítették őket. Később Prágának, Bécsnek, Triesztnek és Konstantinápolynak vették útukat. De ízetlenségei voltak ez útnak is. Mert elvonva attól, hogy a' tengeri út ezáltal tetemesen kiszélesült, most a' fényes porta' vámkövetelései, 's mind azon bajok alá kerültek, mik Konstantinápolyban az árrúszállítókat, a' kehely' csordúltáig érik. 'S még azonfelül a' tengerszorosban néha 4—5 hétig is várakozhattak jó szélre.

Jelenleg a' dunai gőzhajózás által már is nem keveset nyertek e' kereskedők. A' minden követelést tökéletesen kielégítő leipzigi szállítók által Bécsbe, 's innen, a' Dunán a' galaczi szabad révhe vitetik árruikat, 's itt Galaczban, vagy a' közel fekvő Brairában hajókat minden időben kibérelhetni, melyeken, jó szélnél, 4—5 nap alatt Trapezuntba, vagy Redout Kaléba szállíthatni az árrúkat.

Már taval persa árrúk szállíttattak le a' Dunán. Ekkor tudniillik, 1835ben, 15 grúsiai és persa kereskedő érkezett a' leipzigi sokadalomra; Tiflisből 6, Carabagból 4, Nachicevanból 2, és Erivánból 3: hogy 230,000 hollandus aranyon árrúkat vegyenek. A' sokadalom után háromfelé oszlottak; kettő Hamburgba ment, gyarmatárrúkat vásárlani, 's innen, hajón, szerencsésen érkeztek Redout-Kaléba.

Négy közülök Bécsbe indúlt, 's új vásárlások után összes árrúikat két gőzhajón, Junius' 11kén és 20kán Galacznak indították, hová Június'26án és Julius' 7dikén, 's a' második hajón magok a' kereskedők is, szerencsésen megérkeztek. Július' 15én jóniai brigantinon tengerre kelvén, mind a' mellett, hogy a' kormányos' tévedéséből Redout Kalénak tartottak, 9 nap mulva Trebisondba *) értek. — A' persa kereskedők azon való örömüket nyilatkoztatják ki leveleikben, hogy időt és pénzt egyiránt kiméltek, 's hogy e' kényelmes útat ők és földieik ezentúl is fogják választani. Dicsérettel emlékeznek az ausztriai előljáróságok' nyájas liberalitásáról, de Galaczból csak érzékeny pénzáldozatok után eresztettek útnak, 's vám alá vonatván a' transitoárrúk, a' moldvai kormány ellen keservesen panaszkodnak. Pedig nyilványos szerződésekből megmutathatni, a' transitokereskedés e' fejdelemségekben szabad; 's csak az országban maradó árrúktól jár 3 procento, vám fejébe.

A' többi grúsiai és persa kereskedők, kik e' próbatétel sükerét akarták bévárni, Triestbe indúltak; 's nevezetes ólom, aczél, és schweitzi kézmű mennyiségeket vásárolván még itt, 5 ausztriai hajót raktak meg árrúikkal, 's hazájokba indúltak. —

Csak nem hasonló vételeket tevének ez idén is, és ugyan csak nagy részben gőzhajóinkon repűlve, — de erről bővebb tudósítások még nincsenek.

Nem csak a' levantei kereskedés' elevenítésére szolgáland ezen Europa' kelló közepén átvonúló vízút, hanem azon combinatióknál fogva, melyekbe Europa' többi közösülési útaival lép, hatalmas inger- és segédeszköz leszen a' világkereskedés' magasabb kifejlésére, 's így valóságos europai vállalattá lészen, mely e' földrész' minden országait és népeit közelebb hozza egymáshoz, 's különösen Hollandiát, Német- és Magyarországot viszonthatásba helyhezi. Ha majdan a' Themséből és Texelből, a' Weserből és Elbéből, közepette az europai szárazföldnek, bíztos és két harmaddal rövidebb úton, mint a' hosszú és veszélyekkel járó tengerpart körülötti kalandozás által a' fekete tengerig eljuthatni, — ennek jótékonyságát Anglia 's a' Continens egyiránt fogják tapasztalni.

Ezeket így véve; bámulva kell néznünk ama' nagy Hazafi' terveire, kinek mély belátása mellőzvén Fiumét, a' hosszú szárazútút, a' vékony révűt; a' Dunát jelelé ki kereskedésünk' Oczeánjának. 'S valóban ha megfontoljuk; hogy a' Duna' habjai úgy körülcsapdossák Európát, mint Kis-Ásiát, és szinte úgy hullámzanak a' nagy reményű Égyiptom' Syria', mint New-York' 's Rió-Janeiró' partjain, de kivált hogy Hazánk' szívén keresztül gőzhajók szállítják az életet,

*) Trapezunt, Trebizönd, Tarabozan mindegy.

az erőt, vagy is a' világkereskedést!! örömhálával kell tekintenünk ama' szent koszorúkra, melyeket Hazánk' dicső Gyermekének — ön munkája, a' halhatatlanság nyujt.

Egyiptom

Az egyiptomi alkirály ezentúl fregattáknál nagyobb hajókat nem akar épittetni, miután révpartaihoz és flottájához azok jóval alkalmasabbak a' liniahajóknál. Az Alexandria és Konstantinápoly közötti vonal' gőzhajóinak száma egy újjal szaporittatik. — Mehemed Ali jól felfegyverkezett társaság által a' Bahr el Abiad folyását, melyről csak kevés ki nemelégitő tudósitásaink vannak eddigelé, szorosabban fogja megvizsgáltatni (Tudjuk, hogy a' Bahr el Abiad és Bahr el Azrek folyamok' egymásba ömléséből származik a' Nilus). Europai tudósokat is szándékozik meghivni e' czélra.— Az első pamutaratásnak Octoberben már végére jártak volt, 's összesen 118,000 bálból állott, mikből Angliába 18,000, Marseillebe 47,000, Triesthe 41,000 's Livornóba 1000 bál küldetett; a' második aratás nagyobb mennyiséget és jobb minőséget igér. A' basa deltai útjában is e' növény' szorgalmas termesztésére intette az arabokat. A' Nilus' áradása igen jótékony volt az idén, mindenféle gabonára nézve. — *(Allg. Z).*

A' mezei egerek' elűzése.

Azon rétnek vagy szántóföldnek 4 sarkaira, hol az egerek el vagynak szaporodva, egy egy darab fekete kőolajban ázott kóczot vagy gyapjút kell tenni, hogy a' szélfolyása ennek szagát mindenüvé elvigye. Ez esetben ha el nem mennek, ezen erős szag elöli őket. Ugyancsak az efféle szer igen hathatós mód a' vakondokok' elűzésére is: ha tudniillik efféle olajos gömbölyegek tétetnek a' vakondokok' lyukaiba, és azon hézagok, melyekbe bédugattak, betömetnek, hogy az erős szag a' lyukak' folyosójin mindenüvé széthathasson. Némely magyar gazdáink ugyan e' végre szoktak fokhagyma gerézdeket is a' lyukakba dugni és döglött rákokat, de minő következéssel? ohajtanók tudni.

Elegy.

Az éjszakamerikai egyesült státusok' földmívelésének és iparának előhaladását e' következő számokból láthatni:

1830ban jövedelmeztek a' földek;			a' gyárak	
		47,000,000	5,300,000	dollárt
1831ben	„	47,200,000	5,000,000	„
1832ben	„	46,200,000	6,400,000	„
1833ban	„	55,000,000	7,000,000	„
1834ben	„	57,000,000	7,000,000	„

Azon nagy léghajó, melyen Green úr Angliából a' csatornán által Párisba akar szállani, elkészült. Úgy hallatszik, hogy Green úr két személy' kiséretében szándékozik eredni e' nagyszerű légútjának.

Egy találmánypátens' költségei Angliában 120, Skócziában 100, és Irlandban 125 font sterlingbe kerűlnek. Külön patenst kell váltani mindenik országra nézve. Válthat kiki, bel- és külföldi egyiránt. Egy egy pátens 14 évig tart. 1835ben Angliában 231, Skócziában 92 adatott ki.

A' dohány' alapalkotó része nikotinnak neveztetik. E' nikotin' mennyiségétől függ főkép a' dohány' illető ereje. Igy p. o. Davy' chemiai analysisából kiviláglik, kogy az irlandi dohányban csak 4—5 pCent nikotin találtatik, 's ennél fogva, általjánosan véve, 14 font irlandi dohány e' tekintetben alig ér fel egy font virginiaival.

Verőcze' 's Szerém' vidéke. Verőcze 's Szerém' vidékét az idő' mostohasága soká sanyargatá: a' nagy szárazság, görcsmirígy, marhadög egyre ostorozá a' két megyét, mindhárma erősebben Verőczét, mint a' Szerémséget. A' tikkadt szárazság September' 5dikén langyos 's csak néhány nap permetező esőre vállott, mely földünket annyira még is megáztatá, hogy a' mái göröngyé vált földet őszivetés alá szántani még is lehetett. Ismét szárazság álla be September 28káig, midőn a' jótékony esőzések már hathatósabban mutatkoztak, a' kora vetések October' elején már zöldelni kezdettek, 's e' vidéken a' másutt félelmes egerek nem mutatkoztak, a' repcze ritkán kelt, de az esőzésre gyarapulni kezdett, ez őszi vetések szép reménnyel biztatnak, a' gabona' árra semmikép' sem akar fölrúgni, úgy tetszik elég tavalyi eleség létez.

Szüretünk semmi, vagy ha imitt amott néhány magasabb 's az éjszaki fagytól menttebb helyeken fekvő szőlőkerteket kivesszük, igen silány, még is mind e' mellett a' bornak árra nem akar jobbulni. Legnagyobb hijányunk az itteni manna, a' szerémi 's verőczei szilvaszesz, melynek közönséges 10 foknyi szesze, mi előbb 8 forinton kelt, már 24 frton vcz. kapva árrultatik. E' vidéken, mint a' tengerinek kedvelttebb honjában a' kukoriczának is hallatlan szűkét látjuk, mely e' szüntelen hervasztó szárazság miatt alig adá vissza földbe szórt magvát, pozsonyi mérője, mely tavasszal 1 frt. 30 kron kelt, már 5 frtot meghalad: ennek magas árra 's a' második manna a' makk' szűke az itteni sörtés tenyésztést fölötte megcsökkentették. Burgonya igen kevés termett, az is parányi.

Az October' közepén uralkodó juniusi forróság ugyan ezen hó' 28kán hűs esőre 's 29én hóra változott 's már 30kán a' téli fagy is beállott, de csak November' 3káig tartott, most ismét langyosabb idő jár, néha esővel vegyes, az őszi vetések napról napra gyarapulnak 's vígabban zöldellenek.

Pest vármegyében a' marhahús' fontja 14 kr. határoztatott.

P e s t Nov. 19. — A' kereskedők' állitása szerint, mintegy 20 esztendője már, hogy e' mostaninál alább való vására nem volt Pestnek; 's ha valaha, most valóban látható, mind az, hogy a' gazdaságot ért csapások a' nép' minden osztályaival is közös csapások: mind az, hogy a' kereskedésnek nálunk egyedül való alapja a' gazdaság. Mi illeti a' posztót, ennek alig volt középszerű kelete; más gyárműk után pedig nem is igen kérdezősködtek. Honi termékeinknek valamivel élénkebb kelete volt. A' finom és középszerű egy nyirésű gyapjú, melyből hogy halmazok hevernek kűlföldön azt mondák, nem igen kerestetett, hanem az egynyirésű közönséges gyapjú a' brünni reichenbergi 's egyébb belföldi gyárosok által jó mennyiségben vásároltatott. A' két nyirésű téligyapju 2—3 pCentóval ment felebb mint az előbbi vásárban, mely a' mi magunk' fogyasztékára mutat. A' nyári gyapjúból ellenben a' finom és igen finom kerestetett inkáb mint a' közönséges. Mézet sokát hoztak, 's 2—3 frt. p. pénzb. veszteséggel adták el. A' sárga viasz drága volt. A' repczeolaj árra lejebb szállt, minthogy Lengyelországból sok szállíttatik Ausztriába, de a' mely az elsőséget a' magyarországinak engedi. A' dohánynak meglehetős árra volt, szinte mint a' lennek és kendernek is. A' borszesz árra felrugott, de a' bor' feltartott árrát meg nem adták.

Pest vármegye' több helységeiben, sőt Fejér vármegyében is Baracskán keményen dulong a' marhadög, melyről jövő számunkban bővebben.

PÉNZKELET November' 17kén 1836: Status kötelezvény — 5 pCtes = 103⅗; — 4 pCtes = 98¾; — 3 pCtes = 73⅔; — Bécsi Bankkőt. 2 pCtes = 54; — Bankrészvény = 1361 ezüst pénzben.

Szerkezti B a l l a. — Nyomtatja B e i m e l.

Pest, Leopoldvásar, 1836.

Árrlajstroma

a' magyarországi termesztékeknek.

(peng. pénzben.)

		től		ig	
		for.	k.	for.	k.
Ánizs	mázsája	6	30	7	—
Bor, budai, veres, ó	akaja	5	—	12	—
„ „ „ idei	„	3	30	5	—
„ „ fejér, ó	„	6	—	10	—
„ „ „ idei	„	3	30	5	—
„ pesti, kőbányai, ó	„	6	—	10	—
„ „ „ idei	„	4	30	5	—
„ hegyi bor, fejér és veres, ó	„	5	—	16	—
„ „ „ „ „ idei	„	4	30	6	—
„ kertibor, fejér és veres	„	3	12	4	—
Borkő, fejér	mázsája	14	—	16	—
„ veres	„	13	—	15	—
Bőrök, borjúbőrök	párja	2	—	3	30
„ juhbőrök	„	2	—	3	—
„ kecskebőrök	„	1	—	2	40
„ nyúlbőrök	száz darab	20	—	30	—
„ ökörbőrök	párja	14	—	21	—
„ tehénbőrök	„	10	—	13	—
„ lóbőrök	„	4	—	5	—
Dárdany (liptói)	mázsája	12	—	—	—
Dohány, debrői, 1só rendbeli	„	20	—	26	—
„ „ 2ik „	„	14	—	18	—
„ „ 3ik „	„	10	—	13	—
„ debreczeni 1só	„	10	30	12	—
„ „ 2ik	„	7	—	10	—
„ pécsi 1só	„	9	—	10	—
„ „ 2ik	„	7	—	8	—
„ szegedi 1só	„	10	—	14	—
„ „ 2ik	„	7	—	9	—
„ „ 3ik	„	4	30	6	—
Enny', asztalosenyv'	„	18	30	20	—
Faggyú, olvasztatlan	„	16	—	17	—
„ olvasztott, szeletekben	„	20	—	21	30
„ „ lantorna	„	19	—	20	30
Gabona, tisztabúza (bánáti)	pozs. mje.	1	48	2	6
„ tisztabúza	„	1	40	2	12
„ kétszeres	„	1	—	1	28
„ rozs	„	1	—	1	6
„ arpa	„	—	57	1	—
„ zab	„	—	44	—	48
„ kukoricza	„	1	28	1	42
„ köles	„	1	36	1	44
Gubacs (régi) 1só rendbeli köble à 120 font		6	30	7	15
„ „ 2ik „	„	4	30	—	—
„ (új) 1só „	„	6	—	6	30
„ „ 2ik „	„	5	30	—	—
Háj	mázsája	20	—	22	—
Hamúzsír, fejér	„	12	—	13	15
„ kenes	„	11	30	12	15
„ kék	„	10	30	11	45
Juhgyapjú, egynyirásu, igen fínom	„	146	—	150	—
„ „ fínom	„	100	—	112	30
„ „ közep fínomságu	„	80	—	90	—
„ „ közönséges	„	60	—	75	—
Juhgyapjú, kétnyirásu, téli, fínom	mázsája	74	—	83	—
„ „ téli, középf.	„	54	—	66	—
„ „ „ közöns.	„	40	—	48	—
„ „ nyári fínom	„	65	—	76	—
„ „ „ középf.	„	50	—	62	—
„ „ „ közöns.	„	34	—	45	—
„ báránygyapju	„	65	—	142	—
„ bőrgyapju	„	115	—	—	—
„ timárgyapju	„	55	—	62	—
„ zigara, erdélyi	„	52	—	—	—
„ „ bánáti, kézzelmos.	„	38	—	45	—
„ „ úsztatott	„	38	—	—	—
„ raczka, kézzelmosott	„	25	—	28	—
„ „ úsztatott	„	24	—	26	—
Kender (apathini) gereblett	„	24	—	40	—
„ „ gerebletlen	„	13	12	15	—
„ debreczeni	„	11	12	12	—
Lószőr (főtt)	„	42	—	—	—
„ nyers, hosszú	„	67	—	68	—
„ „ rövid	„	34	—	36	—
Mag, lóheremag, luczerna	pozs. mje	16	—	18	—
„ repezemag, vad	„	1	36	—	—
„ kendermag	„	2	30	2	36
Mez (bánáti) fejér	mázsája	19	—	22	—
„ „ sárga	„	18	—	21	—
„ „ barna	„	17	—	19	—
„ „ durva	„	19	—	20	—
„ (rozsnyói)	„	22	—	24	—
Olaj, repczeolaj, vad magból	„	17	—	18	—
„ „ vetett magból	„	18	30	20	30
„ „ raffinírozott	„	21	30	23	30
„ lenolaj	„	24	—	27	—
Pálinka, gabonapalinka (közönséges	akaja	7	—	9	—
„ „ (magasszeszü)	grádusa	—	23	—	24
„ törköly	akaja	8	—	10	30
„ sz ivovicza (bánáti)	„	8	30	11	12
„ „ (szeremi)	„	10	—	13	—
Sáfrány, vad	mázsája	30	—	32	—
Sóda, fínom	„	9	15	10	—
Szalonna	„	15	—	19	—
Szarvak, szarvastól	„	32	—	34	—
„ ökörszarvak	100 darab	32	—	34	—
„ tehénszarvak	„	8	—	12	—
Szarvkegyek	„	6	—	12	—
Tapló	mázsája	32	—	34	—
Timsó	„	4	42	4	48
Tollak, ágytollak (fosztatlanok)	„	16	—	70	—
„ „ (fosztottak)	„	30	—	90	—
„ tollpehely	„	120	—	180	—
„ írótollak	1000 darab	1	48	2	18
Viasz, sárga, rozsnyói	mázsája	90	—	92	—
„ „ bánáti	„	88	—	92	—
Zsír, disznózsír	„	16	—	19	—

42. Szám
PESTEN
Szerda
Novem. 23kán
1836.

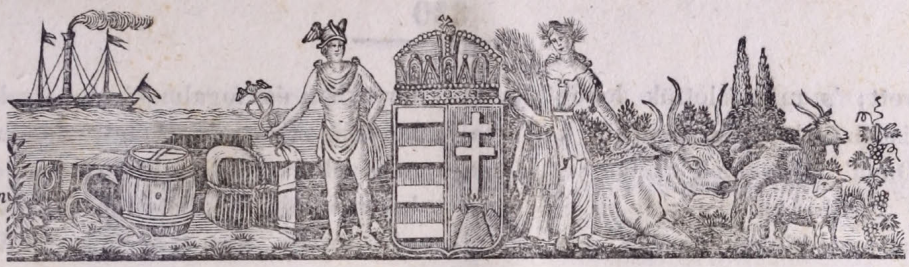

Helenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

Magyar Borismértető Egyesület.

A' magyar borismértető Egyesület t. cz. Tagjai ismételve felszólíttatnak az Egyesület' pinczéjébe (József piacz Almásyház) leendő olyas borok' beküldésére, melyek az Egyesület hitelét, hirét 's nevét nevelik és öregbitik, 's a' melyekből nagyobb mennyiséggel birnak a' termesztő urak, — továbbá, hogy egyszerre nagyobb mennyiséget, legalább 3—500 palaczkokból állót, küldjenek be, odahaza a' bor itteni elfogyta esetére egy más szinte nagyobb mennyiséget a' beküldésre készen tartván, — beküldés' alkalmával pedig Appianó József árus urnak megirni ne terheltessenek, hogy a' beküldött borból hány akó lenne vehető? mely szerint az árus a' venni szándékozóknak azonnali utasitást adhasson. — Gróf Andrásy György elnök urnak azon szives ajánlása, melynél fogva a' tisztelt gróf ur saját költségén csináltatot négyféle palaczkmintákból mustrakép egyet az Egyesület' minden Tagjának megküldeni kiván, a' Választmány által köszönettel fogadtatott. — Az Egyesület' alapszabályánál fogva a' minden pesti vásárkor megtörténni szokott pinczevizsgálatra Podmaniczky Lajos báró másod-elnök ur kéretett meg. — Az uj Tagok jövő martiusi közgyülésben voksok' többségével fognak elválasztatni, kik tehát ennekutána is az Egyesületbe Tagul belépni szándékoznak, a'beli szándékukat akár levélben, akár személyesen jelentsék ki vagy Appianó József árus urnál (lakik József piacz, Almásy háznál) vagy Szekrényessy József urnál, mint az Egyesület' jegyzőjénél, (lakik a' nemzeti Casinóban Dorottya utcza 8ik sz. alatt).— Végre, hirül adatik, hogy Schams Ferencz úr által a' boroknak palaczkokra leendő lehuzatala tárgyában irtt, 's az Egyesület' minden Tagjának megküldendő útmutatás már sajtó alatt van, 's elkészültével azonnal szétküldöztetik. Költ Pesten folyó 1836ik évi november 16n tartott magyar borismértető Egyesület' Választmányi üléséből. —

Miután szólottunk ama' v i z ú t r ó l mely Ásiából 's Áfrikából Londonig, a' világkereskedést Magyarhonnunk' közepén szállitja a' Dunán és Rajnán; 's miután tudjuk, hogy ama kőszirteken, melyek a' Dunáni hajozásnak évezredek olta útját állották, de rajta senki sem tudott segiteni, a' Nagyhazafi' bölcsesége 's állhatatos-

sága erőt vett; 's már felettük lobogtatja elfel- és le diadalzászlóját, szerencsét kell ohajtanunk a' Duna' medreinek czélba vett tisztitásaihoz is. Valljha! minden sziv és erő egyesülve követné ama' kitűzött terveit, melyek túlmulnak minden énséget, 's csak azt emelik a' mi honunkaszon.

Valóban ily roppant munkálatok, századunk' dicsősége: de egyszersmind hazánk' jövendő boldogságának teendik alapját. — 'S ki fogja tagadni? hogy az idő megérkezend, 's jólét és szerencse koronázandják a' munkát. Sietni fognak minden nemzetek a' Dunához és Rajnához oldalutakat intézni, melyeken termékeiket a' nagy vizútra szállithassák, 's nem csak városok fognak városokkal összvekapcsoltatni vasutak által, hanem tartományok tartományokkal: 's igy azon kereskedés, mely most úgy szólva millió barmokon alig tud egy helyről más helyre vergődni és mászni, szárnyra fog kelni, 's repülend mint felette és vele a' boldog idő. —

Melyekhez képest most már szólunk a' kereskedés' szárazoni előmozditása' fő eszközeiről, melyek

Vasútak és Gőzkocsik.

Azon bámulatos előlépések között, melyeket a' találmányok és tudás' határtalan térében csak minapában tett volt az emberi elme, egy egészen új mozgató erőnek, 's egy ezen alapúlt, minden eddigi helyből mozdító szereket véghetetlenül felülhaladó közösülési eszköznek feltalálása, a' gőzkocsi vasúton, kétség kívül a' legelső. Ezen találmány, egyike a' legfényesebb diadaloknak, melyeket valaha az ész, geniusaitól a' physikától, chemiától, és mathematikától vezéreltetve, az élet' és ipar' mezején üllött volt.

Ezen találmány előhírnöke olyas egyetemi reformnak erkölcsökben és szokásokban, birtokban és fogalmakban, elvekben és foglalatosságokban, 's az élet' minden viszonyaiban, minőről évezredek' történetei, legalább következményeinek hihetetlen sebességü kifejlődésére nézve, nem emlékeznek. Varázserő gyanánt lép fel a' vasút, mely segíteni fog népek' és országok' szükségein; jó génius gyanánt, mely orvosolva és engesztelve kiegyengetni fogja korunk' veszedelmes bonyolodásait, 's gyászos és éretlen irányoktól elmozdítani az elméket. Mert ámbár eddiglen csúcsát is még alig látjuk e' tűneménynek, 's bátor az emberi elme még csak nem is sejdítheti azon következményteljet, mit kifejleszteni fog, — annyi azonban már is bizonyos, hogy egy új életfa e' tűnemény, melyet a' physikai tudományok ültettek az emberiség' kertjében.

'S mind ez nem egyéb, mint corollárium az iskola' ezen egyszerű tételének: „hogy a' víz, melegség vagy tűz által gőz- vagy gázalakra változtatva, nagyobb tért foglal el és kíván, mint csep-alakában.“

Ezen tétel az életre alkalmazva, malmokat hajt, orsókat forgat, pinczéket tölt és üríti, könyveket nyomtat, vizeket fékez, ma holnap szánt és vet is, 's közel áll mindenütt, hol nagyot és hatalmas mit kell mívelni, 's hol az emberi és állati erő nem elégséges, vagy haszonnal nem alkalmazható. Az emberi ki csak későn találta fel ez' erőt, (semmi nyoma, hogy a' régiség ismerte volna) arra is tudta volt alkalmazni, hogy a' vassal egyetemben új helyből mozdító szert képezzen, mely terehkocsikat, vagy egy egész kocsisort, ezer és ezer mázsákkal a' legsebesebben tovább mozdítson. 'S íme, ez korunk' csodája, a' gőz kocsi vasúton!

Ezen új közösülési eszköz, nem egyszerű, hanem összetett működés, mely két elemből áll;

1) A' mechanikaiból, vagy a' vasútból.

2) A' chemiaiból, vagy a' gőzerőből, ezek együtt, de nem külön, ama' nagy hatást előteremtik, 's oly viszonyban állanak, mint test (a' vas) és lélek (a' gőz), 's így kiegészitvén egymást, kár és veszteség nélkül nem is választathatnak el egymástól.

A' vasútnak a' gőzerőveli összekapcsoltatása ugyan nem elkerülhetetlenül szükséges, mert egy viszonylag épen nem tökéletlen, 's az eddigi közösülési módokat jóval maga megett hagyó mozdúló szer, gőzerő nélkül, a' vasútaknak a' közönséges helyből mozdító állati erőkkel összekapcsolt használtatása által létesíthető, ambár ez megfordítva a' gőzerőről vasút nélkül nem mondathatik; minthogy ez az útaknak oly tökéletességét tenné fel előre, melynek létesítése a' költségek és tartósság' szempontjából sem javalható. *)

Ezeknél fogva a' logikai rend is úgy hozza magával, hogy ezen új helyből mozdító szer, először elválasztva, 's részeiben és részletes hatásaiban, aztán pedig összvesen vizsgáltassék meg.

(Folytatva lesz).

*) Hogy az olvasó a' közönséges utakoni gőzkocsik' ideájától jó eleve búcsut vegyen ezeket jegyezzük meg:

Már a' vasúton egy folyvást működő gőzkocsi csak hamar kárt vall, 's mindig több ilyes erőműveket váltva kelletik használni, 's állapotukat mindig a' legszorgalmasabban megvizsgálni: pedig a' mozgás itt igen gyengéd és nem rázékony. Részben már az erőmű' terhe által is (150—200 mázsa) nyomásnál és surlódásnál fogva, magyaráztatható az erőműnek kikerülhetetlen romlása.

De miután ez már vasúton is történik, meddig fog valljon közönséges úton, mely, bár mi tökéletesen készittessék is, természeténél fogva a' vasut' keménységét és simaságát soha el nem érheti, — egy szükségkép szilárdabban, 's ennélfogva még nehézkésebben épitett gőzkocsi tarthatni? És viszont, meddig fog ily erőműnek pusztító terhe alatt a' legjobb kőút épségben maradni? — Micsoda summát kivánna tovább ilyes útnak fenntartatása, ha csak ugyan tettlegesen létesithető? — A' gőzkocsi közönséges úton, melyre 120 font sterlingen pátenst váltott, a' ki akart, szép képzelet, melyet emberszerető férfiak egy ideig tápláltak, 's melyet részben, mint p. o. dr. Church, létesitettek is, de létesiteni még nem tesz annyit mint kivinni.

Marhabetegség orvoslása.

Minekutána Földy János esküt úr, igen érdekes tapasztalásait, 's a' meghűléseknek, torokgyúladásnak és cholerának hidegvizzeli természetes orvoslásmódját, 's e' tárgybani érdekes tapasztalásait okokkal támogatva közli; de a' melyeknek egészbeni előadása körünkön kivül van téve, végre előadja véleményét is, a' marhabetegségek' hidegvizzeli orvoslása iránt. — Melyből helyheztetésünkhöz képest e' következendőket közöljük

„Minthogy az állatok is azon levegőben élnek melyben az emberek, szinte ugy ki vagynak téve a' meghüléseknek, és az ily betegségek nem csupán az elkényeztetéstől származnak, hanem a' levegő különös hirtelen változásaibol, úgy vélem, hogy a' mostani marhadög sem egyébb cholerának: mely velők annyival inkább közös, mivel testeik nincsenek ruhákkal födve. Ennélfogva ha alkalmatosság adta volna elő magát, a' hidegvizzeli orvoslásmódot a' barmokon is megpróbáltattam volna, de mivel Debreczen vidékén most ilyes nincs, azon szerencsétlen vidéki gazdáinknak hol a' marhabetegség uralkodik ide, irom az orvoslásmódot, hogy tapasztalásaikat ők is közöljék.

Egy edényben kell venni tiszta vizet, 's abba egy darab vásznat mártani. Ezen vizes vászonnal azután legalább 3 húzást kell tenni a' beteg marhán oly módon, hogy a' húzás kezdessék a' homlókon, innen csendesen vitetvén a' szarva tövén alól a' füle felett a' nyakban lévő nagy éren azon helyre, hol a' gége

a' kérőgyomorba bemegy, itt meg kell állani, és a' vízes ruhát rajta tartva kevessé mulatni; ekkor a' ruhát a' földre kifacsarván, frissen mártott ruhával kell a' folytatást kezdeni, lefeé a' szűgy' egyik oldalára, innét ismét a' két első lábak között a' gyomor' alsó tájjára, hol ismét meg kell szűnni; és friss vizet váltva a' huzást azon nagy éren kell vinni végig, mely az oldal- és has- egybeköttetésénél megy hátra felé, és a' mely szemmel is látható, egészen a' hátulsó lába közzé a' tölgye mellé, innen pedig friss vízbe mártva a' ruhát, a' hátulsó láb' belső szélén le a' körömre. Mely húzás megtörténvén hasonló húzást kell a' marha' másik oldalán is tenni — 's ezen két húzást még két ízben legalább megújjítani folyvást és váltva. — Megesvén ezen mind két oldalon való 3 húzás; még 3 húzást kell tenni a' homloktól a' nyak' nagy erén által a' gége végéig, innét az első láb belső részén le, váltogatva, a' körömig. Ha pedig a' hátgerincz is szenved, itt is kell homloktól kezdve, a' nyakéren által le a' gége' végéig, innét pedig fel a' lapoczka szélein a' hátgerinczre, innét aztán végig a' gerinczen a' farka hegyéig két párhuzást, 's ekkor a' beteg marhát jó istállóban pihenni kell hagyni. *)

Szükség pedig megjegyezni, hogy mindenik huzásnál, a' hidegvíznek a' szőrön által a' bőrt is meg kell nedvesíteni, és így a' ruhát igen lassan és nyomogatva, vagy is pacsmagolva kell végig vinni.

Ha ezután szükségesnek látja az ember a' belső orvosságokat el nem kell mellőzni. p. o. ha dugúlás van, legjobbnak tapasztaltam erre a' dohányt, melyet télen által, ha kapnak, a' marhák magok is nagy kivántsisággal esznek. Ezen növényt zabállásban a' németországi gazdák is használják t. i. a' dohányt égettborban 24 óráig áztatván azután pedig erősen kifacsarván, a' szükség' esetére a' levét megtartják, 's egy vagy két kalánnal adnak be a' zabált lónak vagy marhának. Ha pedig hasmenése van, erre legjobbnak tapasztaltam a' sós-erős boreczetet, mely aztán a' ródhadás ellen is oltalmazza a' belső részeket."

Mely ebbeli igen természetes és egyszerű orvoslásmódot azért kivántuk közleni, mert ezt a' különben is veszendő barmokra nézve veszedelmesnek nem látjuk; ellenben ha jó sikert adna, egy lenne a' leghasznosabb eszközök közül. Az okokat melyekből a' gyógyító erőt származtatja Földy úr itt elmellőzvén, csak azon észrevételt tesszük, hogy ha a' pokolvarrat 's más keléseket a' testnek különféle részeire el lehet vinni, valljon lehetetlen é? hogy a' gyomorgyöngeségét, vagy a' test meghűlését egyik vagy másik tagban öszvesítsük, egy helyre húzzuk, 's végre mintegy kivezessük okkal móddal a' testből? —

Ily szempontból, a' teendő tapasztalásokat, ohajtva várjuk, azon megjegyzéssel, hogy mivel a' marhák' betegsége Sütkey Emmanuel úr állítása szerint is, mindig esteli 5 órától reggeli 9 óráig szokott kiütni, és ritkán napközben, a' betegség kezdetén leendő próbákat ajánljuk.

A' tűzkármentés iránt Zemplénből.

A' köz jó lévén a' Kémlő' fő czélja és az igazság ugyanazon tárgynak csak több oldalról való nézése által tudathatván ki; nem állhatom meg, hogy a' 24dik számban, a' tűzkár-mentő intézetek ellen előhozattakra, — bár sem részvényes, sem agens nem vagyok, magam nézeteit, oly szándékból elő ne adjam, hogy az azon czikkely által ne talán okozható elidegenülésnek elejét vegyem.

*) Valljon nem jó volna é? az ekként izzadásnak indított testet pokroczczal betakarni. Szerk.

Én azon Mélt. Uraságot, melynek uradalma 's jogai igazgatásával, közel harmincz esztendő ólta megtiszteltettem, mindjárt a' bécsi első tűzkármentő társaság felállásakor az akkor igen olcsó árr mellett való biztositásra azzal az igen egyszerü okkal birtam; hogy akkor az egész helységekre nézve (mivel ezen példás jóságu Uraság a' jobbágyait mind maga biztositja) határozva vólt ½ pCento mellett, arra, hogy p. o. 24 ezer ftot érő épület örökre biztosságba tétessék, több nem kellett annál, hogy az Uraság kétezer ftot adván interesre, ennek az Interesét forditsa oda. Már, öszvehasonlitván a' történhető veszedelem esetében, a' biztositatlan állapotot — melyben, vagy, ha van, magáéból kell váratlan nagy summát elszakasztani, vagy, ha nincs, hálá a' mi jó hitelünknek, fütől fától kérni kölcsön, 's addig magunkat 's marháinkat az ég alatt kell bivouaquirozni, 's a' mellett mind tőkepénzt mind kamatot fizetni; — a' biztositott álapottal, mikor kárunk, két hét alatt kész pénzzel kifizettetik, 's a' mellett a' capitalis is, melynek kamatjából biztosíttatunk, miénk marad; — valóban nem nagy számitás kell ezen utólsó állapot választására. Hogy tehát biztositani jobb, mint nem biztositani, az úgy hiszem áll.

Azomban 1825 ólta mikor a' bécsi társaság felállott (mert én csak erről beszélek, a' többivel dolgom nem levén) ennek igazgatósága, azt a' szomorú tapasztalást tette, hogy oly csekély árr (premie) mellett, nem csak nem nyernek, de vesztenek (?) 's mivel régi igazság az, hogy: „Nisi fuerit utile quod feceris stulta est Gloria", ezek az urak sem találták magokat meghivottaknak arra, hogy dicsőségöket a' pénzök kiosztogatásában keressék; 's ennek elkerűlésére 1827ben (midőn, ha jól emlékezem, nem csak nem nyertek, de a' tőkéjekből közel 100 ezer pengő ftot vesztettek) kéntelenek valának a' praemiumot felemelni. Reánk nézve, dicséretökre mondhátom, 's úgy hiszem, más, folytában biztositókra nézve is, kimélve bántak a' felemeléssel; de az új beállóknak magosabb árrt szabtak. Azonban a' vásár kettőn áll; a' ki sokalja, hagyja abban. — Hogy azonban ők e' mellett nem nyernek milliókat, az kitetszik az esztendőnként nyilván tenni szokott számadásaikból — melyeket, mint én, úgy más is, ha tetszik meg olvashat az agenseknél. Nincs ugyan épen most előttem a' tavalyi számadás, de úgy emlékezem, hogy a' társaság felállásától, mindöszve véve való tiszta nyereség, múlt esztendő végével még nem tett annyit, hogy esztendőnként a' törvényes 6 pCenton felyül csak egy pCento is maradt volna. (?) Ez pedig oly risico mellett nem sok. —

Hogy ők nem csak egyes személyekkel de egyes tartományokkal sem tartanak skontrót, azt helybenhagyom. Ez által a' tartományok közt való rivalitást kerűlik el; mert ha most is zúgolódunk, mikor még nem tudjuk, mi fizetjük-é a' más kárát, vagy más a' mienket; mennyivel nagyobb lenne a' panasz, ha ezt bizonyosan tudnók? — De hátha mi nyertünk? jól esnék é ha más tartományok zúgolodnának? Pedig ez idén aligha úgy nem állunk, 's aligha a' tavali plus el nem kopik. —(?)

A' budapesti számitásra, előre bocsátván azt, hogy az ilyen, gondolomra való számitások, hibások szoktak lenni; röviden csak azt mondom, hogy egy valaki, a' kinek a' biztosítást javaslám, 's okúl, a' tűz esetére való nagy segedelmet adám, azt kérdezte: „hátha meg nem égek, mit fizetnek?" — Én, részemről, a' megégettek szerencséjét nem irígylem, 's ha soha meg nem égnék is, és azért a' mit fizetek. a' nyugodalommál egyebet nem nyernék is, még sem tartanám ezt megalacsonyító adónak, hanem a' szerencsétlen megégettek

felsegélésére, mediate tett áldozatnak, a' mire kiki, nagyobb vagy kisebb tehetsége szerint adózik.

Azon némely újságokban nyomtatott köszöneteket pedig, épen nem lehet a' fizetések kizáró bizonyságinak nevezni. Én legalább, magunkról mondhatom, hogy már vagy hatszor, nem csekély summákkal kármentődtem, sőt a' leszaggatott házakért, 's a' szorgalmatos oltók jutalmául, az igazgatóság liberalitásától szép summákat nyertem ki; *) és imé felszólítom a' fentnevezett 24dik számi czikkely iróját ('s nevemet 's az uradalom nevét a' Szerkeztetés által vele közöltetni kérem) keresse fel a' mívelt világ minden újságait, talál é tőlem csak egy köszönetre is. — Nem is látok abban köszönni valót, ha valaki azt teszi, a' mivel tartozik. De nincs is ez az Ágensek rendszabályában, 's ezt ezek közül csak az újak teszik, 's csak azért, hogy magokhoz biztosítót verbuáljanak. — Azonban mivel semmi rossz nincs benne, miért ne tűrnök? Hány van ilyen köszönet az orvosok által a' hírlapokba iktatva? a' hol a' köszönő még ellent sem mondhat, mert örökös hallgatásra szorítá a' koszorús orvos. — De haszna is van ennek néha néha. Nem régen történt körültünk, hogy az egyik agens köszönetéből tudta meg a' másik, hogy ugyan azon egy dolog, kétfelé volt biztositva; 's végére járván az esetnek, az jött ki, hogy a' biztosított széna, nem is létezett. — Már, ha ilyeneket látván a' társaság, némely esmeretlen ember takarmányának 's szalmás életének csak $\frac{1}{4}$ed részét biztosítja, lehet é ezt neki vétkül tulajdonítni? Én ez idén is 27 ezer pengő frton felyül ütő takarmányt 's szalmás életet biztositottam, és még is nem $\frac{1}{4}$ed részét, hanem egészen vették bé; mert 12 eszt. ólta ismerének, hogy igazat vallok be.

*) Mennyit.

Mindezeket nem azért mondom, mintha jobbnak nem tartanám, ha Magyar-társaság állana fel, — ha mód lenne; de mig ez meg történik, addig a' külsőknek köszönettel adózom azért, hogy hazánkról külföldön divatozó balitéletek daczára, minket ezen bátorítás jó tételében részesítettek, 's a' mi az agensek — meg vallom — a' bécsi társaságnál nem czélirányos fizetéseket illeti; ebben — távol lévén minden méltatlan gyanútól, csak azt találom; hogy a' világ még messze van a' tökéletesség fő pontjától. — A' bécsi társaságnak e' hibájából tanúlt — a' mint hallom — a' triesti Assienda, mert ez, nem a' bévételből ád procentót, hanem az esztendő végével kimutatott nyereségből.

Elegy.

Sziléziából. A' korán beállott tél tetemesen ártott gazdáinknak. Nagy mennyiség burgonya, répa 's egyéb gyökérnövények, melyeket minden szentek' napja még a' földben ért, ott részben elfagytak. A' hévmérő egy éjszaka már hátra süllyedett a' zérus alatt, 's ott, hol a' szél elseperte a' havat, négy újnyira is fagyott meg a' föld. A' hegyekben egy lábnyi magasságra emelkedett a' hó; voltak több rőfnyi mélységü fúvatok is. Azolta ugyan megenyhült ismét az idő, 's a' térségben eltünt a' hó; de a' nedves, kellemetlen időjárás nem kevéssé akadályozza a' gyökérnövények' halomra gyüjtését. A' czukorrépák szenvedtek leginkább, mi természetesen a' czukorgyárakra is káros befolyással lészen.

Drezda, November' 8dikán. — A' kebelünkben részvényeken alapított champágnigyár már telyes munkásságban van, 's legalább is 50,000 palaczk pezsgőnk lészen az idén, melyre az utolsó szüret' bora igen alkal-

masnak mondatik. — Egyébiránt általjában véve a' bor ugyan jobb leszen, mint a' hogy' véltük volt minapában, de minden esetre még is csak igen középszerű.

K o b l e n z, November' 9dikén. Tegnap reggel Weilburgnál egy három útassal megrakott léghajó leszállott a' földre. November' 7dikén hagyván el Londont, 19 óra alatt röpültek át hozzánk. Az útasok azonnal stafetát küldöttek a' koblenzi főpostahivatalhoz, Hágába és Londonba szóló levelekkel, hogy barátaikat rendkivüli próbatételök' szerencsés kimeneteléről értesitsék. Több ideváló, épen a' vadászaton lévő tisztességes lakosok, Neuheusel és Montabaur köztt reggel észrevették a' ballont. Vesterburgban a' csak két toronynyi magasságban a' város felett függő szörnyeteg rémülésbe hozta az egész népességet. — (Az útazók, mint azt bizonyosan már olvasóink is sejditették, Green úr voltak és két kisérője. Elindulások' idejének megmutatására fris nyomtatásu londoni hirlapokat hoztak magokkal. Leszállások után csak hamar Koblenczbe indúltak, hogy Párison által Londonba visszatérjenek).

Útazások Afrika' belsejében, kereskedési tekintetben.

Egy jóreménységfoki társaság által, 1834 ben, Smith András dr. Közép-Afrika' kikutatására útnak eresztetvén, nyomozásainak következményéről nyilványos hírlapok ezeket közlik:

Smith úr a' latakui birodalomtól éjszakra fekvő nagy édesvízig elő nem nyomulhatván, csak a' déli szélesség' 33° 28'-ig, két angol mérföldnyire túlnan a' tropicuson, ért; útazása mindazonáltal oly szép sükerü tudományos tekintetben, hogy őt újolag ugyan azon czélra, 's nevezetesen az édes víz' tavának közelebbi megvizsgálására útnak bocsátandja. Smith úr a' többi között a' Caledon' folyamának forrásait fedezte fel, a' keleti hosszúság' 29°, 's a' déli szélesség' 29° 33' alatt. A' hadszerető Umsiligák' királyától nyájasan fogadtatott. Itt arról is értesítetett, hogy hottentotok az édes víz' tavától éjszakra is vannak. Egy korábbi iró, Campbell úr, oly véleményben vagyon, hogy a' többször említett tó maga az atlanti tenger, de ez a' belföldiek' állításainál, és Smith úr' nyomozásainál fogva valószínünek épen nem látszik. — Davidson úrtól, az ismeretes éjszakafrikai útazótól is vannak leveleink, Julius' 20dikáig. Ekkor Vady-Nunban volt, hű arab kísérőjével, Abukekrel; 's Timbuktuba csak akkor készült, ha majdan a' Vady-Nuni Sheik' számára rendelt ajándék Angliából megérkezett. Addig az arab életmódhoz, török szilvához és kenyérhez akar szokni.

Britt borkereskedés, 1835ben.

A' Londonban évenkint megjelenő 's a' borkereskedést tárgyazó körlevélből világos, hogy az öszves borbéhozatal az egyesült királyságokba, 1835ben, 9,039,551 gallonra megy fel, 's így 726,565 gallonnal kevesebbre, mint 1834ben. Portoi borokra esik e' summából: 4,269,890 gallon. Az 1835diki borszüret Portugálban a' September' 19dikétől, Octobor' 12dikéig tartott esőzések által igen megsilányult; az idei szüretről még nincsenek kielégítő hireink. A' portoborkereskedés egyébiránt most új rendszer alá kerúlt, melynek még nem volt elég ideje a' kifejlődésre. — A' xeresborok' behozatala: 2,732,028 gallonra ment; a' maderaié: 204,825 gallonra; a' franczia boroké: 360,446ra. A' champágninak béhozatala növekedett. *(Allg. Z.).*

S i k l ó s é s v i d é k e Nov. 17én 1836 — Az időjárás őszi, nedves, néha regvel ködös

éa hives, de nem egész napon ált hideg. Látjuk, de gyéren a' napot is néhány óráig fényleni.

A' búza vetés nálunk — kivévén az oly restekét kik többnyire el szoktak maradni, ha akármely hosszu is a' szép őszi idő, — egészen elkészült, és szépen kihajtott. A' szőllőink bekapáltattak, bár ha szüretünk nem is volt, mert azt nem is mondhatni szüretnek, hol 200 akó bor 10ed alig jöhete az idén, midőn más éveken több ezer akó 10ed jött az Uradalomnak. Káposztánk, burgonyánk, répánk majd semmi, mert a' káposztának 100át 35 frton is vettük, hanem a' 35 frtos Káposztából — 100 fejből 4 akót lehete eltenni. Most a' laza káposztát 16—15 frton vehetni. A' burgonya — $1\frac{1}{2}$ véka — egy zsákban 30—36 garas v. cz. Buzánk sok, zabunk elég — szénánk annyi van, hogy más megszorulónak is adhatunk el, kukoricza a' hegymentében szerfelett kevés és éretlen, de a' Dráva melletti vidéken sok és szép termett.

Makkból és gubacsból, az idén nem pénzelnek az uradalmak, mert semmi sem termett.

De a' mi fogyatkozásainkon — Siklóst értve — a' Steyerországból jött némely sajkák derekasan segitének, mert ezen Steyerek a' legszebb telelő minden féle nemes faju almákat, káposztát, babot, savanyítni való fehér répát, és a' mi hallatlan bort is hoztak eladás végett. Minden a' mit ezen jó emberek hoztak, kedvünkre volt, — de a' bor — mely szerfelett savanyú, épen nem kapott vevőre — ez előttünk kölönös tünemény vala; és a' jámbor Steyerek a' borral Ujvidék felé tovább menni kénytelenek voltak. Az Epe mirigy majd azt lehet mondani hogy tökéletesen körülöttünk megszünt, mert Siklóson alig haltak el az Epemirigyben 5—6an; de a' marhadög, bátor a' nemes vmegye hathatos rendeléseket tétetett, — még is Gyüdön megszünni nem akar az adózóknak szerfeletti nagy károkra.„

Gabonaárr váltó garasban.

Egy kila (pozsonyi mérő):

Napok' és városok' nevezése	Búza	Kétszeres	Rozs	Árpa	Zab	Kukoricza	Köles	Kása	Lencse	Borsó	Bab
Novemb. 10kén Ungvár	82—78	72—68	46—42	—	30—28	64—60	—	—	—	—	—
„ 11kén Arad	92	70	62	50	46	80	—	—	—	—	—
„ 12kén Miskolcz	100—95	88—80	65—60	54—50	32—30	85—80	—	—	—	—	—
„ 12kén Pécs	80—70	60—55	50—40	55	35	40	—	—	—	—	—
„ 12kén Baja	86	60—55	50	50	30	70	—	—	—	—	—
„ 14kén N.Becsker.	95—80	80—60	—	50	40	80	75	—	—	—	—
„ 15kén Debreczen	100—85	80—70	65—56	60	42—40	95—85	125-110	—	—	—	—
„ 16kán Fehérvár	85—76	70—64	52—50	52—50	36—34	75—70	—	—	—	—	—
„ 17kén Mosony	120—98	56—48	52—48	48—42	40—34	88—67	—	—	—	—	—
„ 18kán Uj-Becse	100—90	80—70	—	50—45	45—40	80—65	—	—	—	—	—
„ 19kén Szeged	85—80	75—65	65	55—45	52—50	90—85	120-110	—	—	—	—
„ 19kén Komárom	80—73	71—64	48—44	46—44	35—33	76—68	88		—	—	—
„ 22kén Pest	110—93	80—73	56—53	58 -53	40—46	93—86	—	240	300—320	310	210

PÉNZKELET November' 21kén 1836: Status kötelezvény — 5 pCtes = $103\frac{1}{16}$; — 4 pCtes = $98\frac{7}{8}$; — 3 pCtes = $73\frac{5}{8}$; — Bécsi Bankköt. $2\frac{1}{2}$ pCtes = $65\frac{5}{8}$; — Bankrészvény = $1359\frac{1}{2}$ ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

43. Szám
PESTEN
Szombat
Novem. 26kán
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p.
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

A' rétek' javításáról.

Sok gazdatársaink, kik a' legjövedelmezőbb juhtenyésztésre fordítják minden erejöket, mint már mondottuk, ma holnap azt veszik észre, hogy mind szabad legelőjök, mind rétjök a' szó legszorosbb értelmében megritkúlt és elpusztúlt; holott juhaik' száma szaporodván ezeket is szaporítani 's javítani kellene.

Megvallom, hogy ezen pusztulás' egyik fő oka, mint az e' tárgyban classicus Udvardynk érett megfontolással bizonyítá be, földeink' megátkozott közösségében áll: — 's fájdalom! ezen csak új törvényeink' foganatba vétele tehetendene orvoslást: de ellenben e' közelebb múlt években, hányan vannak gazdatársaink közül olyanok? kik elkülönzött jószágokat birtak, mesterséges takarmányon kivül, mint lóher, luczerna, bükköny 's t. efféle, még sem tudtak legelőiken szénát és fűvet termeszteni.

Én azonban midőn ezeket mondottam, megismérem hogy hibáztam. Tudtak volna igen is számtalanok — de a' jég is ott törik hol vékony, 's gazdatársaink ez által akkor kénszeríttetnének költségre, midőn az idő' mostohasága jövedelmeiket megnyomorítá: 's így azt kell mondani, hogy a' szükség törvényt rontott. Valóban csak nem oda üt ki a' dolog, hogy a' kinek kenyérre sincs pénze, attól azt kivánjuk, hogy igen gazdag kamatokra pénzt kölcsönözzön ki: és ha nem követi a' jó tanácsot, azzal vádoljuk, hogy a' maga javát sem érti.

Vagynak ismét számtalanok, kik arról, hogy legelőjiken legnagyobb hőségekben fűvet mikint termesszenek — vagy rétjeiket a' trágyázáson kivül máskint is javítsák, jó formán nem is gondolkoztak: ennélfogva ön tapasztalásaimat azoknak, kik ne talán ennyit sem tudnának, (mert életre termett gazdáink' gyakorlottságán aligha túltesz bár mely nemzetbelieké) következendőkben foglalom.

Mielőtt a' rétek' javításáról tennék szót, lássuk azoknak jelenlegi használtatásukat, 's ennek igen káros voltát; de koránt sem a' közös vagy is bitangságban kínlódó rétekét, melyekről annál többet mondani bajos volna, hogy e' mostani használáson kivül, máskint lehetetlen lenne inkább pusztítani; — hanem az elkülönzöttekét. —

A' tágas legelők, 's így a' csekély népség

közt drága mezei munkák arra birták eleinket, hogy minél kevesebb költséggel folytassák gazdaságaikat, 's e' gazdaságos szempontból, hogy minél kevesebb takarmánnyal teleltessék ki barmaikat. Kedvezett e' szempontnak leginkább a' juh, mely mint tudva van, ott is elél, hol más barmok úgy szólva semmit sem kapnak. Ez okból aztán mintegy elvűl vették gazdáink azon gazdálkodást, mi szerint juhaiknak csak akkor adjanak enni, mikor azok magoknak már a' hó alól sem vághatnak. Mely által mind a' köz legelők mind a' rétek örökös vagy is folytonos használásnak tétettek ki. De ez a' tágas legelőkön 's réteken akkor, midőn a' barmok' száma még csekélyebb vala, korántsem vétethetett pusztitásnak.

Az időben és idővel haladtunk, barmaink' száma szerfelett megnövekedett, és pedig ha jól megvisgáljuk a' dolgot, leginkább azoké, melyek valamint legjövedelmezőbbek, úgy leginkább is meghasználják földeinket. —

Igaz, hogy a' lovak' és marhák' száma sokkal csekélyebbre olvadt mint volt, de ugyan mi vékony irány ezeknek elfogyása, a' juhok' tömérdek növekedéséhez képest! — Azonban noha legelőink 's réteink napról napra kevesbültek, és fogynak, számtalan gazdáink most is a' régi mellett maradnak.

Midőn a' köz legelőkről értekeztem, elmondám ama nagy hibát, a' melyet nagy részben csaknem országosnak nyilatkoztathatok: azt t. i. hogy sokan oly balvéleményben lévén, mintha legelőinknek szinte úgy nem volna szükséges a' pihentetés, mint a' kicsigázott szántóföldeknek: 's mintha a' gyep, az által hogy szántás alá nem jő, egyszersmind talán heverne — ezeknek javitásáról igen kevesen gondolkoztak: én legalább ohajtanám tudni, hol és mi tétetett e' tárgyban? — Holott ha visgáljuk a' természetet, azonnal oda jutunk, hogy

1ör A' mely fűnek tavasszal elharaptatik a' hegye, soha többé utól nem éri a' mellette el nem harapott fű' növését.

2or Minél több része áll ki a' földből a' fűnek, annál erősebb gyökeret támaszt a' földben.

3or Az elgázolt 's marhák és juhok' körmei által öszvevágott és kitiprott fűgyökér csak sinlődő: ellenben

4er A' mely fűnek vezérhegye megmarad, és gyökere buján terjedhet, gazdagon fizet.

Ezekből már egyenesen következik, hogy

a) A' mely réten tavasszal a' téli fagy' kiengedése után juh vagy marha jár, az elveszti füveinek vezérhegyeit és magosságára alacsonyabb lesz a' kaszállója annál, hol az érdekelett időtől kaszállás utánnig marha nem jár.

b) a' mely réten tavasz félen megtipratnak 's töretnek a' fűgyökerek, ezeknek betegségökből magukhoz téréshez, vagy is gyógyulásukhoz idő kell és buján nem fognak hajthatni.

c) A' mely réteken sarjú szokott kaszáltatni, azokon a' fűgyökerek mindig ágazottabbak és igy üstökösebben hajtanak: 's az efféléken bizonyosan több anyaszéna terem, mint hol az első kaszállás után legelővé fordittatik a' rét.

d) nem lehet inkább megrontani a' rétet, mint tavaszszal Szentgyörgyig való legeltetés által.

Ezek igy lévén azon kérdés támad hogy valljon nagyobb é a' haszon abból? ha a' rét szentgyörgyig tavasszal legelő, mint azon anyaszéna ér, a' mivel legeltetés nélkül többet ád a' rét. — Mert tudjuk, hogy a' tavaszi legelő mily' nagy takarmánypótlás! és pedig oly időszakban midőn ennek legnagyobb árra van.— Sőt ha szinte takarmány volna is, valljon ki

lehetne e' pótolni a' legelőt akkor, midőn a' juh megérezvén a' fúszagot, a' takarmányt enni sem akarja.

Megvallom hogy mi az elsőt illeti ez igen csiklandós, 's azt mindenik gazdának bölcsesége itélheti el leginkább ama' viszonyokhoz képest, melyet állapotja 's helyheztetése határoz el. A' másodikra nézve pedig nem kér a' tapasztalt gazda tanácsot senkitől, mert hogy az állatokat hozzá lehet é egy vagy más etetésmódhoz szoktatni? avagy nem lehet é elszoktatni? vagy harmadszor a' szellőző legelőről megtértekor eszik é vagy nem a' juh száraz takarmányt? azt jobban értik, mint ki ilyes kérdéssel áll elő. —

Ezeknek szükséges előre bocsátása után, most már általtérek a' rétek' javításmódjára.

(Folytatva lesz).

Baranya. Jánosiban, Novemb. 14. — October' 28kán hideg eső áztatá meg vetéseinket, utána három nap 's éjjel szakadatlanul havazott, úgy hogy mindenféle marhák istálóra szorúltak; légkörünk pedig annyira meghült, hogy egynehány napig komolyan fagyott; azonban megérkezvén egy déli szél, mely a' fagytalan földre esett havat csak hamar elriasztá, e' folyó hónap 6dik 's 7re szép esőt hozott, mely a' gyöpföldet egy lábnyira béáztatá. Azóta tűrhető változásu, sőt meleg napjaink is jártak, mely a' vetésekre nézve különösen kedvező. Hegyeinkről naponkint nagy kipárolgások felhő alakban a' lég szárnyára kelnek, vízforrásaink pedig annyira öregbültek, hogy a' malmok' kerekei most is, valamint esőközben, gyorsan forognak. Ezen kevés szép napokban ismét mindenféle nyáj a' legelőre járt, mi talán nem soká fog tartani, mert téli napkeletről ma nagy lyukból hideg szél fúj, mely égboltozatunkat vasfelhőkkel borítá el.

Fojtott borról tapasztalásom.

Nem emlékezem, hogy Schamsz Ferencz úron kivül, valaki az alább leírt módszerinti bornak lefojtásáról értekezett volna, 's azért talán nem lesz felesleg ebbéli csekély tapasztalásomat is közleni.

1822dik évben termett híres Villányi borból, mely oly sötét színű vala, hogy azzal több hordó gyöngeszínű ó borokat, egy negyedrésznyi keverés által czélirányosan színesítettem, egy 5 akós vasabroncsos hordót lég kizárolag lefojtottam azon feltétellel, hogy több évekig bántatlan maradjon, nem gondolván azzal, ha jó bor vagy eczet válnék is belőle. Minekutána ezen bor a' maga helyén $6\frac{1}{4}$ évig feküdt volna, bizonyos körülállás arra bírt, hogy azt lefejtsem, (czélom 10 évre vala) de nem kis öröm lepett meg, midőn a' hordófelverésekor egy különös, de igen kelemes illat szökött óromba; ellenben nagyon megbökkentem, midőn vörös bor helyett világos kékszínű (Schiller) bort találtam hordómban; örömöm pedig nőttön nőtt, midőn kóstoláskor nagyon jó, de Villányi óborhoz hasonlítás által semmi rokonságú, igen szeszes bort leltem birtokomban. Feltételem mindjárt a' vala, hogy palaczkokba lefejtsem, de azok nem valának a' szükséges időre a' környékben (Bács Vármegyében, hol üveg hutaninesen) megszerezhetők, 's így a' bort, minthogy még seprőjén volt, 's abból $\frac{1}{8}$ rész akó el is párolgott, kisebb hordókba valék kénteten lefejteni. Időközben alkalmat nyertem, m. Báró Kráy úrnak Topolyába, 's tek. Bajsai Zákó úrnak, egy egy akóval 10 pengő forintért szolgálni, melyet csak azért említek, minthogy ezen úriházak, mint ezen borbéli részvényesek legjobban igazolhatják ezen bornak különös jó minéműségét. Magamét pedig ugyan akkori Somogyba való áltkötözésem után (1829.) palaczkokba fejtettem, melyekből még nehány darabokat azon jó bortermő évnek emlékéül, fön

tartottam. A' bornak lefojtáskor csekély édessége volt, most semmi, de azért az még is a' valódi csemege borok közzé számíttathatik.

A' bánásmodróli' észrevételeim e' következők:

1ször. Ezen czélra csak különös jó bor, mint 1811 's 1822, némely szőlőhegyekben 1830dik 's 1834diki használható.

2szor. A' lefojtandó bornak szinte úgy a' hordónak egészen tisztának 's egészségesnek kelletik lenni, olyan édes borok, melyek erejedzésöket vagy a' korán való lefejtés végett, vagy az alkalmatlan légmérséklet miatt tökélletesen nem végezték, arra czélszerüen nem használhatók.

3szor. Bizonyos próba, hogy a' bor ezen czélra használható vagy nem, az, ha többféle borok palaczkokba töltve, dugatlan a' légnek legalább is 14 napokra kitétetnek. A' jó bor tiszta marad, sőt némelylknél a' palaczk' nyakán a' bor felett fényes olajforma csepek mutatkoznak, midőn az alávaló, fehér hártyával bévonva, ezen bánásmódra érdemetlenségét nyilvánítja.

4szer. Ha a' bor lefojtatik, szükséges, hogy a' hordó szája 's csaphelye erősen bé szurkoltassék mely által elmellőztethetik az aknának oldalra való fordítása, mely azon alkalmatlanságot szüli lefejtéskor, hogy új csaplyukat kell fúrni a' hordófenekében, ha azt a' visszafordítás által meg nem akarjuk zavarni.

5ször. Ha a' hordó egészséges, 's jól lefojtatik, sokkal kevesebb párolog el belőle mint ha az minden 14 nap, vagy egy hónapban rendesen feltöltetik, 's így a' töltelék bornak nagy része megmarad.

6szor. A' főczél mely ezen bánásmód által eléretik az, hogy sokkal jobb bort nyerhetni bizonyos évek alatt, mint a' közönséges bánásmód szerint, ezenkivül bizonyos tapasztalást szerezhetni, hogy egy vagy más szőlőhegyből, vagy fürtökből, milyen eredeti borok válnak jó bor termő években, 's ha több hordók lefojtatnak, egyszersmind próbákat tehetni, hogy 6—8 vagy 10 évek alatti lefojtás által, minő kölönbségek erednek egymáshoz képest a' bornak megérésére nézve. A' ki borát idő közben kiváncsi volna megkóstolni, a' hordó fenekét egy szegfúróval átfúrhatja 's kóstolót vehet belőle, a' lyukba egy kis csapocska verettethetik 's beszurkoltatik, minden rosz következés nélkül; azon üredék, mely több évek múlva a' lefojtott boroshordóban a' kipárolgás által támad, semmi rosz befolyású, mint hogy abban a' külső lég nem férkezhetvén, borszesszel telve vagyon, a' mi a' borban semmi romlást nem enged.

7szer. Hogy ezen borok jobbak a' közönséges bánásmód szerintinél, arra ezen okokat merem csekély tudományom 's tapasztalásom szerint felhozni

a) Ha p. o. a' fölebb említett 5 akó bort minden hónapban egyszer rendesen feltöltettem volna, 's minden töltésre csak egy meszelyt számlálnék, tehát $6\frac{2}{3}$ évre $37\frac{1}{2}$ icze töltelék esnék, mely az egész 5 akónak kilenczed része; 's e' szerint tagadhatatlanigaz az, hogy azon 1822. évi bor már nem azon eredeti volna, kiváltképen akkor, ha szokás szerint, mindig más 's más csapon lévő borból megtöltetett volna, de hát ha ilyes töltögetés mellett a' bor két annyi időre eltétetett volna? —

b) Ha ezen bor a' felebbi rendszerint feltöltetett volna, 75ször jött volna a' felsőszíne a' külső léggel közösülésbe, annyiszor szökött volna egy bizonyos rész szesz 's illat lég körünkbe, 's szinte annyi változásokon kellett volna a' bornak feltöltés' alkalmával keresztül menni. Igaz hogy ilyes egyes változások csekélyek, de a' sok kis változás végre egy nagyba megy által mint felebb megmutatám. De hát ha még azt is felvenném, hogy a' gazda nem

mindenkor maga a' pinczés, hanem pinczéjét hivtelen kádárra, vagy jó bort kedvelő cselédjére bízza, mennyi töltelék megy akkor azon hordóba? bizonyosan annyi, hogy midőn a' gazda 1822diki bort vél inni, annak talán csak felét issza. —

Az első ilyes fojtott bor melyet láttam 's kóstoltam, 1811dik évi termés, volt, 's 1820 ban nyittatott fel, 's már akkor láttam, minő nagy a' különbség a' fojtott, ugyan azon évi, 's abban a' szölőhegyben termett más bor között. Későbben hasonló sikerrel több ilyes' fojtott borokat láttam, de szinanyagát, egy sem rakta le annyira mint a' magamé, 's azért annak okát el nem gondolhatom, ha csak az nem hogy hordóm amazoknál kisebb vala, melyről még csak 1840ben leend uj probám.

Fejér borral lehet é? boldogulni, nem tudom, 's azért ezen tapasztalás csak a' megteendő próbán függ.

Hogy sok borosgazdáknak ilyes lefojtásra alkalmatos 1834ik vörös boraik vagynak, arról meg vagyok győződve, 's kivánnám, hogy többen a' dolognak valódiságárol meggyőződnének.

Hogy a' bor nagyobb hordókban mindenkor jobban megtartja erőjét mint kisebben, az közönségesen tudva vagyon, 's azért ezen czélra véleményem szerint a' 10 akósok igen alkalmatosok, a' 10. évnyi határidőre.

Csongrád Sz. lászlón Nov. 20. — Két hete, hogy vidékünkön is megeredtek az annyira ohajtott, 's áldáskint várt hasznos őszi esőzések: — Az aszálytol felégett föld 8. hüvelyknyire megázott, annyira hogy a' nagy részben még vettetlen maradt gazdák őszvetéseiket elvégezhették. Ezen kedvező esőt oly hasznos meleg követte egész Nov. 19ig, hogy a' természetet megújjulni láttuk, mint tavaszkor, a' késői vetések részint kikeltek, részint kelésnek indultak, a' mező oly zöld, mint májusban, 's a' fü 1—1½ hüvelyknyire is meg nőtt, 's a' takarmányra szorult juhaink már legelnek. — A' tiszta buzának Köble e' vidéken 9½—10 frt. az árpa 6 frt. 15 kr, a' zab 5 frt. 15 kr, a' kukortza 8 frt. 5 kr, az újjszalonnának mázsája 35 frt. az ónak 50 frt — A' szénának öle 4 szekérrel 120—130 mázsányi 300 v. frt. tavaszi szalmának öle 2 szekérrel 60 v. frt az őszinek 40 frt — e' vidéki gazdák a' gabonát 20—25 mérföldnyi távolságrol is szereztékbe, a' szegények pedig Erdélybe jártak nyomtatni — 's a' mi e' tájon hallatlan, Pestről Ketskemétre hordták az életet, 's a' Dunárol vitorláztak a' hajók a' Tiszán felfelé — vidékünkről, valamint a' Kunságbol is csoportosan mennek Temesvár' tájékán megszállitandó, telepitendő némely helyeknek mivelésire a' szegényebb sorsú lakosok.

Követt József.

Vasútak és Gőzkocsik.

(Folytatás.)

A' vasút lévén az új helyből mozditó szer' alapja, először róla kelletik szólanunk. A' vasút (rail-rood) két 3—5 lábnyira egymástól elálló, 's tökéletesen párhúzamosan, és a' mennyire lehet vizegyent vonuló, szorosan függőleg helyhezett terehköveken nyugvó, 's vas pántszékekkel (chairs) és ékekkel megerősitett öntött vasbóli pántvonal (rails) által képeztetett, mintegy 3—5 újnyi magasságnyira az útaljból kiálló, 's vonalközben és e' vonalok alatt kőalljal kitöltött úttest. A' pántok (rails) vagy

1) vágányzottak, vagy

2) domborodottak.

Eredetileg amazok használtattak a' vasútaknál, de jelenleg a' kerék' menetét oldalfalaikkal akadályozó súrlódást okozó alakuk miatt, melynél fogva a' csatornaféle vágány, főkép lóerő' alkalmazásánál, homokkal és sárral, hóval és jéggel szokott megtelni, mindenütt már

kidomborított vonalokkal cseréltettek fel, mik természetöknél fogva e' bajnak kitéve nincsenek, 's a' mellett hogy olcsóbbak, tartósabbak is. Alakuk nem egészen pálczaféle, hanem felűl félgömbölyű, középben kevéssé behajlott 's alúl széles, hogy a' lehető legkisebb surlódás mellett a' nedvesség lefolyjon, és szilárdul álljon a' mű.

Ezen domború pántokra egy hozzájok alkalmazott, 's vágánnyal alakított talpú kerék szorosan és olyformán űl, hogy bizonyos erő által mozgásba tétetvén, nagy könnyüséggel és csekély súrlódással tovább fut, a' pántokra szorosan illesztve, elcsavarodás nélkül, 's az alacsony kerekek mintegy 2 lábnyi átmérőjénél fogva a' feldőlés' veszedelme nélkül.

Az alakilag és anyagilag ekkép készített vasuti következményei:

1) rendkivüli erőkimélés,

2) tetemes időkímélés,

3) nevezetes költségkímélés, a' két elsőnél fogva.

Ezen erő- idő — és költségkimélés' gyakorlati következményei:

1) Hogy csekélyebb erőnek annyi hatása van a' vasúton, mennyi nagyobbnak a' közönségesen;

2) Hogy ugyan azon erőnek vasúton nagyobb hatása van, mint a' közönségesen;

2) Hogy a' nagyobb hatás rövidebb idő allatt' éretik el,

4) Hogy erő és idő nem pazaroltatván, viszonylag e' kiméléshez, kiméltetnek a' költségek is.

Vasútak kétféle erő által nyerhetnek életet, vagy.

1) Állati erő (lovak 's a' t.) vagy.

2) elemi erő (gőz) által.

Mindenik esetben véghetetlenül alkalmasabbak a' közönséges szállitásmódnál. — Lássuk először az állati erő' használtatását.

Egy ló vasúton, a' surlódásnak csak nem tökéletes felfüggesztetésénél fogva

1) tizszer nagyobb terhet húz mint közönséges úton, vagy pedig

2) ugyan azon terhet több ízleg magasitott sebességgel.

Egy állati erőn alapúló vasútnak haszna ennélfogva kétféle:

1) erőkimélés ugyan azon tehernél, vagy megforditva: hatástöbbszörűlés hasonló erőnél.

2) időkimélés, vagy: többszörülése a' szállitás' sebességének.

Vizsgáljuk meg e' következményeket egyenkint közelebbi viszonyaikban is.

Szoros észrevételek, és felvetési hasonlitások után,

1) egy középerejü ló, ha minden ötödik nap nyugvónap, vastengelyü 's magas kerekü szekeren, jó, horizontális országúton, illő sebességgel minden secundában $3\frac{1}{2}$ lábnyit haladva, ide számitván a' kocsiterhet is, 24 mázsát (fatengelyeknél 10 mázsát) húz.

2) Ugyan azon ló, ugyan azon szekeren, 240 mázsát. — A' különbség olyan, mint: 110.

Ha már egy ló vasúton oly hatással bir, mint tiz ló jó országúton, szükségkép' 9 ló, vagy mi szint' annyi, 90 pCento vonóerő nyeretik vasúton, 's e' viszonyban tovább, 18 ló 480 mázsánál 's a't. mi geometrai progressióban az egészre alkalmazva több millio lóerőt nyeret évenkint, vagy más szókkal: a' szállitási költségeket ezáltal a' tovább mozditó erőhez tartva, tizszerezve szállítja le; 's következőleg részint a' termesztékeket, annyiban mennyiben árraikat a' szállitási költségek módositják, tizszeresen olcsósítja; részint pedig azon testeket, melyek terhöknél 's az innen eredő költségeknél 's árrmagasbulásnál fogva vagy igen drágán, vagy épen nem szerezhetők a' vásáron, most haszonnal tovább szállíttathatnak és eladattathatnak.

A' lóerőn alapított vasút' második következménye, hogy t. i. ugyan azon ló ugyan azon terhet több izleg magasított sebességgel huzza, 's hogy ennélfogva $\frac{1}{3}$, sőt $\frac{1}{4}$det nyerünk az időben, szintoly figyelemre méltó, mint az első.

Ha ama' következmény által, a' lóerővel használtatott vasút az eddigi árrú és jószágszállító szerek' legelsőjévé válik, emez által a' személyszállitó módok' legjobbikának mutatkozik. Egy könnyű, személyekkel megrakott kocsinak középsebessége, lóerő mellett, olyan országuton, milyen hazánkban kevés van, 4000 öl vagy egy német mérföld, egy órában; vasuton pedig középerejű ló mellett, szerfeletti erőltetés nélkül, 20—22 minutum jön egy mérföldre.

Ennyi a' nyereség, ha állati erővel kapcsoljuk össze a' vasútat lássuk most, ha gőzerővel.

(Folytatva lesz).

Az európai financziák' állapotja.

Egy idő olta gyakrabban ijeszgetik financziai és kereskedési crísisekkel olvasóikat a' hírlapok; 's többen úgy vélekedtek, hogy a' londoni, amsterdami és párisi börzéket gyászos catastrophák fenyegetik. Akár alapos, akár túlságos legyen ez aggódás, annyi bizonyos, hogy a' tőkészek és bankérok élénk figyelemmel vannak e' jelen környülményekre, 's nyomozgatják az okokat, melyek ama' csapásokat magok után vonhatják, 's melyeket tudván, talán elejét vehetni a' szerencsétlenségnek.

Mielőtt a' kérdés' vizsgálódásába ereszkednénk, szükséges, itt számokat felállítanunk, melyeket Favot úr ide vágó jeles munkájából oly czélból veszünk ki, hogy némileg felvilágositassunk a' jelen mozgás fő okairól. Belőlök megitélhetjük majdan, ha rendszeres börze játéknak kelletik-é tulajdonítani a' nyilványos tőkék' emelkedését és leszállását, vagy pedig ha egyetemi alapból származtathatók-é, mely az országok' ügyeinek jelen állapotától függ.

Az europai nagyobb státusok' bévallott adósságainak tömege, harminczhét milliárd francot halad meg. Nagy-Britannia: 21,000,000000. Hollandia és Belgium: 4,000,000000. Spanyolország: 2,000,000000, mely kamatol, 's ugyan annyi nem kamatoló, de mely forgásban van Europa' minden pénzvásárain. Francziaország, 4,000,000000. Oroszország 1,000,000000 (küladósság Angliában és Hollandiában) Poroszország 500,000000. Austria: 1,000,000000. Portugál: 500,000000. Dánia, Bajorország, Würtemberg, Baden, Sveczia és Norvegia, Piemont 's a' pápának státusai: 700,000000. Nápoly: 500,000000. Öszvesen 37,250,000000.

Európa' főbb tartományainak készpénztőkéje öt milliárd francra becsültetett nem régiben.

Francziaország: 2,200,000000. Olaszország: 250,000000. Nagy Britannia: 1,100,000000 Poroszorsság: 220,000000. Spanyolország 450,000000. Németország és a' Schweitz: 210,000000. Hollandia és Belgium 300,000000 Portugál 150,000000. Austria: 275,000000. Öszvesen: 5,155,000000.

Ha innen 5—600 milliót levonunk, mint a' melyek Angliából 1816—26ig kivitettek, 's a' mexicói, columbiai, chilii, perúi, austráliai, guatamalai és guadalaxarai kölcsönök által megemésztettek; 's ha levonunk még 4—500 milliót, melyek az utolsó években Orosz-és Spanyolország' 's az Egyesült Státusok' számára kivitettek, csak négy milliard érczpénz marad fenn 37 milliard papirospénz' ellenében, mely, mint az europai nyilványos adósság' öszves summája, forgásban van. A' Spanyolországot és Portugált megrázó politikai zivatarok vajmi

könnyen emészthetnének meg $4\frac{1}{2}$ milliárdot e' papirosokból. Az 1825 diki crisis következménye volt Angliától Amerika' spanyol tartományainak adott egy milliard kölcsön' becsűvesztésének. Jelenleg még komolyabb arczot vesz fel az ügy; mert $4\frac{5}{7}$ milliárd spanyol és portugáli papirosok veszedelemben forognak azon változásoknál fogva, melyek egymást érik az említett országokban; ezen rendetlenségek, Lengyelországra, a' Schweitzra, Piemontra, Nápolyra, Rómára, Belgiumra 's Hollandiára is elragadhatnának, ha czélját érhetné a' spanyol anarchia. Maga Francziaország is, kormányügyességének daczára, berántathatnék ez' örvénybe. Ha béállana valamelyike ez eseteknek, mingyárt 10—15 millio papiros támaszpont nélkül maradna, 's akkor következnék azon„ conflagrátiója a' nyilványos hitelnek" melyet Napoleon császár jövendölt volt Szent Helenában. A' nyilványos papirosok süllyednek 's elsülyesztik magokkal az europai pénzvásárokat.

Az érczpénznek maximuma jelenleg Európában 4 milliárd, melyek által a' 37 millárdból álló nyilványos tőkék' kelete, húsz millárdbank-csatorna-vasút-'s egyéb részvényeké, és minden forgásban levő kereskedési papirosok fentartatnak. 'S igy már 57 milliárd papiros áll 4 milliárd érczpénznek ellenében. Ez érczpénz' mennyiségének fele valószinűleg a' köz forgásból kikapatnék, ha valami nagyobb crisis béállana; oly crisis, mely minden pénzvásárt fenyegetne, iszonyú fogna lenni, 's azt, mely 1825ben. Europa' pénzvásárait érte, jóval felülhaladná. Akkor az angol öt procentósok 15 procetóval estek le.

Sok figyelmes és tapasztalt férjfi úgy vélekedik, hogy közelget egy financziai betegség. A' legújabb adatokra hivatkoznak. Itt nehánya Több financziai társaság, 's hegyökön Rotschild urak a' nápolyi kormánynak az eddig 5 procentós adósságnak 3 procentórai átváltoztatását javaslották. Az illető szerződés már az aláirásoknak nézett elejébe. Akkor a' társaságok, mind a' mellett hogy hasznot vártak e' szerződésből visszaléptek, mert általa Nápoly' nyúgalmát veszélyeztetve látták. Oroszország sem vehet most ugyan azon feltételek alatt kölcsön Londonban, minőkre ezelőtt a' londoni és párisi tőkészek ajánlkoztak.

A' financziai crisis' okai közül még e' következőket is emlithetni:

Amerikába egy év olta vittek aranyt:	
Angliából, oklevelek szerint:	145,000000.
Hollandiából, 60 millióra menvén a' két rendbeli kölcsön, fele:	30,000000.
Francziaországból, kárpótlás fejébe a' kormánytól	18,000000.
A' Höttingeur kölcsön	14,000000.
'S így Amerikába	207,000000. franc.
Spanyolországba ment két év ólta:	
A' Marttnez de la Rosai kölcsön Rotschild testvérektől:	20,000000.
Az ardoini kölcsön	60,000000.
Kölcsönök a' kényesö bányákra	20,000000.
Mendizabal és Isturiz által a' parisi, antwerpi, amsterdami vásároktól:	20,000000.
	120,000000 franc.
's így a' Francziaországból, Angliából és Hollandiából kivitetett érczpénz megy	327,000000 frcra.

(Folytatva lesz.)

PÉNZKELET November' 24kén 1836: Status kötelezvény — 5 pCtes = $103\frac{4}{5}$; — 4 pCtes = $98\frac{2}{12}$; — 3 pCtes = $73\frac{1}{4}$; — Bécsi Bankköt. $2\frac{1}{2}$ pCtes = $65\frac{1}{2}$; — Bankrészvény = 1365 ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

44. Szám
PESTEN
Szerda
Novem. 30kán
1836.

Hetenként kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p.p.
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkesztőnél

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

A' rétek' javításáról.

(Folytatás.)

A' rétek, melyeknek minőségei közül azoknak csupán lapályosságát vagy vizenyősségét, és dombosabb fekvését vagy szárazságát — szinte mint homokos- vagy agyagosságát kívánom említeni, igen természetes, hogy minőségeikhez képest javítandók.

Hogy a' rétek' lapályairól a' víznek árkok' általi lehuzása első lépés, azt minden gazdatársaink úgy értik, mint azon könyvirók, kik erről bővségesen írták. — De egyszersmind azt is érzik, mi szörnyűség az! ha a' szomszéd nemes collegának törvényes joga van, az én árkom' eleibe, mely által az eső és hó vizet akarnám lecsapolni, olyan gátot hányatni, a' milyen neki tetszik. — És hogy ezek közül számtalan, ily tárgyakban ezt csak azért is megteszi, hogy szabadságával élhetéséből ki ne essék. — Itt valóban csak azon törvény fog segíthetni, mely minden birtokost arra kötelezend, hogy a' földjére vezetett vízárkoknak büntetés alatt tartozzék útat engedni — 's a' t. Melyről akkor fogok bővebben értekezni, ha majd a' gazdasági törvények iránt adandok véleményt. — Valóban ezek' hijányának elgondolásán elragadtatik az ember, 's ohajtja amaz időpont' teljesülését, melyben a' törvényhozótest' bölcsesége a' birtoki túlszabadságokat a' közérdeknek alája vesse. —

Egyébbiránt később lévén czélom szólani a' vízállásos rétek' javításáról; e' következendő a' véleményem

A' hátas vagy magasabb fekvésű rétekről.

E' most mult borzasztó száraz időkben azt tapasztalám, hogy a' leggazdagabb lapos réteken nem lehetett kaszáltatni: ellenben a' dombos helyeken, ha valaki a' füvet gyenge korában vágatta, 's be nem várta hogy elsüljön, valami keveset még is csak kapartathatott.

Ennek okát egyenesen abban találjuk, hogy a' lapályon termő fűvek csak akkor nőnek, ha a' föld nedves, ellenben a' partosabb helyeken növő fűvek' természete az, hogy azok egyedül harmatokkal is felvergődnek, bárha gyökereik száraz földben tengődnek is.

Ha most már felvesszük, hogy Ásia' 's Áfrika' sok részeiben 3 hónapig sőtt tovább sem esik egy csep eső, 's fűvek fák még is zöldellenek és élnek, azt kell hinnünk, hogy a' nö-

vények idé nem értvén azokat, melyeket vizek között és által növel a' természet legszárazabb földekben is elélnek; 's táplálékaikra koránt sem elkerülhetetlen, hogy azokat nedves földből gyökereiken szívják fel, hanem leveleiken a' levegőből. — Mely véleményt igazolták kivált ez idén minden fák, melyek alatt tavasztól kezdve késő őszig több ölnyi mélységre sem kaptunk vizet vagy nedvességet, 's még sem száradtak ki, 's még is zöldeltek.

Miután tehát bizonyos azon állitás, hogy a' növények' tápláléka egyedül a' harmatokból is kitelik, 's épen nem elkerülhetetlen szükséges hogy gyökereik is nedves földben álljanak, ebből ama' messzi terjedő hasznú következést kell vonnunk; hogy ha éjjeli bő harmatokat tudunk előhozni, növényeinket a' legnagyobb szárazságban is termeszthetjük; mint ezt, az eső nélküles éghajlatok alatt termő növényeken, melyek csupán harmatból élnek és díszlenek, eléggé mutatja a' tapasztalás.

Nincs szándékom tudományos módon előadni, miként származik a' harmat: ellenben melyikünk nem tapasztalá? hogy a' legmelegebb csendes éjszakák legbővebben ömlesztik azt. — De egyszermind szükség megjegyezni hogy a' legnagyobb harmatok, mindenkor eső után következnek: és így a' levegőben több nedvesség válhatik csepekké, ha a' földön lévő nedvesség segíti a' levegő' vagy természet' munkálását.

Ily véleménnyel, ha azt tudhatom eszközleni, hogy a' füvek vagy más növények vízzel vékonyan meghintessenek, igen természetes, hogy a' nedvesség felgőzölgése éjjel harmatot fog készíteni — valamint az is, hogy a' levegőből élő fű részesül a' levegő' mozgása által azon nedvben, mely ő felette az öntözésből levegő létszerévé váltt.

Innen már a' következik, hogy a' hol nincs víz elegendő a' locsolásra, elég ha valamely földrész vízzel vékonyan meghintetik, mert ezen elszórt csepeket nap' leszáltta után magába vévén fel a' levegő, 's majd ismét mintegy viszszaizzadván a' fűvekre, legfinomabb, sőt már levegői létszerekkel termékenyített gőzben és harmatban hinti, a' nedvanyagot szívó növényekre.

Innen lehet megmagyarázni, hogy ámbár 1834 évben szinte égető volt a' nyár, még is több szénánk lett mint ez idén; t. i. akkor még voltak mindenfelé tóvizeink tavasszal, ezeknek kigőzölgéseit a' szelek a' fűvekre csapdosák; a' mit ez évben a' kiszáradt tófenekekből odább nem szállíthattak, 's így a' levegő vízanyagtól meddőbb vala.

Ha tehát áll azon okoskodás, hogy a' növények' éltetésére szükségben, a' levegői nedvesség is elég, 's ehhez épen nem szükség hogy a' föld tele igya magát, elég ha a' növényeket vízzel bepermetezzük, azon megjegyzéssel, hogy a' bővebb öntözésnek a' hatása is bizonyosan nagyobb. — Ennél fogva szólok a' locsolásról, vagy öntözésről.

Tudom, mosolygani fognak sok gazdatársaink, kivált kiknek terjedelmes rétjeik és legelőik vannak — 's előre is hánytorgatják a' képtelenséget; a' sok költséget, 's innen származó csekély hasznot. — 'S végre azt „Ki győzne csak 50 holdat is meglocsolni?" 's a' t. — — Azonban mi is tudjuk, hogy sült galamb senki szájjába sem repül, 's hogy a' pénzt pénzzel csinálják; 's munka kell, hogy jövedelmet láthassunk.

Ha felvesszük, hogy csak száz hold zöldgyep is többet ért volna a' múlt nyáron száz elsült határnál — melyen a' bőgő csordák és nyájak után egyebet nem láthattunk égig emelkedő porfellegeknél: ha megfontoljuk hogy barmaink' koplaltatásából mennyi betegség, sőt dög származhatik, sőt származott — és ha még eddig ki nem ütöttek is, még ezután is kiüt-

hetnek a' veszélyek, mint a' száraz fügyökér 's egyébb ilyes etetésnek veszedelmes következései, a' legelők' fogyatkozása, 's egy ne talán kemény tél beállásával a' széna' nem léte, valóban oly indító okok, melyek megérdemlik hogy mind költséggel, mint fáradsággal elejét vegyük, ama' legelői 's réti fogyatkozásoknak, melyeket csak nem minden évben a' perzselő canicula mindenfelé okoz.

De ha még azt is elgondoljuk, hogy homokos gyepeken 's dombos réteken a' locsolás által bujábban hajt a' fü még akkor is, midőn gyéren esők járnak, 's így hogy sokkal több füvünk lesz, méltó valóban, hogy a' locsolást hol az lehető, 's ha az több hasznot ád mint költséget okoz, el ne mulasszuk.

Midőn megolvastuk némely gazdasági irók' munkájit ott, hol a' rétek' javitásáról szólanak, el kell álmélkodnunk ama' tehetetlenségen, (mert gyengébben nem lehet kifejezni, mely elkoptatott előadásaikban bűnhődik. Beelégesznek ugyanis többnyire mind azt mondani: „hogy sok gazdák haszontalanúl hagyják elfolyni rétjeik mellett a' patakokat 's folyóvizeket, holott ha azokkal megöntöznék rétjeiket, gazdag kaszálókkal birhatnának" — 's a' t. Ellenben csak egyben sem olvastam még, hogy ha a' rét mellett folyóviz nincs, avagy ha az csak 3—4 öllel magasabban fekszik is a' folyam' partján, a' vízszínénél — mint kellessék az öntözést úgy végre hajtani, hogy az erre jett költséget többszörösen visszaadja, az általa nyert széna? — Mert ha valaki az öntözés' tárgyába bele mer szólani, ennyinek szoros értése nélkül, épen nem fog hasznos tanácsot adhatni.

Nehogy pedig valaki azt állítsa hogy a' levegőből beszélek, szükség megemlítenem, hogy ez idei rekkent szárazságban próbát tettem kicsinyben. Ugyanis

Kiszáradván tavaim, mellettök 'a' lapály' füvei is elhervadtak. Egyik tó' szélében azonban hol a' cselédek tavaly kendert áztattak, a' kútkopolyákban vagy inkább ásott gödrökben elegendő posványvíz vala. Ennélfogva ezen gödröktől nem messze a' partszél legmagasb tetején a' rét' legszárazabb részén meglocsoltattam a' gyepet kaszállás után, a' mikor ez, legelőnek fordittatott már. 'S azt tapasztalám hogy az ismételt öntözés után, azon nehány négyszeg ölön, hol ez történt, folyvást szép és zöld fü növekedett, 's e' kevés többet ért ezer akkora darabnál a' marháknak. — A' locsolás pedig történt este felé, 's 4—5 dik napban. —

Ennélfogva azon kezdtem gondolkozni, hol és miként lehetne vizet szerezni földeink' különféle részein — 's miként lehetne azzal legczélirányosabban öntözni? mind legelőinket, mind rétjeinket, mind vetéseinket. — Mert ha jól felfogjuk, hogy száraz nyárakon ama temérdek földeken, melyek bő terméskor két annyi barmot is könnyen tarthatnának, marháink csak nem éhhel vesznek, 's szénánk csak akkor van, ha a' jó isten esőt ad, valóban országos gondot érdemel a' füvek' termesztését ápoló gondoskodás, annyival inkább, mivel hazánk' néptelenebb részein sok évtizedek után is még, nem a' mesterséges takarmánytermesztés' hanem a' legeltetés, és fükaszáltatás fog divatozni. —

Melyhez képest gondolatimat az öntözésmódjáról ide foglalom.

Hol a' rétek víz állásos lapályokon fekűsznek, ott vizet nagy mennyiségben szerezni igen könnyű. Mert nagyon természetes, hogy a' mivelt gazda, igyekszik megmenteni kaszállóit a' víztől még akkor is, midőn azt a' földjéről odább nem ereszthetí; 's igy azt mindenki tudja, hogy a' lapályok' közepén vont árkok magokba szivárgtatják a' vizet, és hol ilyes vizhuzó árkok a' rétekben nincsenek, ott korán sincs a' miveltségnek e' tárgyban lépcsője: ellenben ha ezek készek, azoknak oly mélyre

való tisztitása szükséges csak, hogy az árok' alja a' vizfakadási földrétegen alól essék. 'S ezen esetben az árok mint viztartó, mindenkor elegendő vizzel fog bővölkedni, ha az árok, szükséghez képest megkotortatik.

Másik eset az, ha tó vagy turjány létez rétben. — Én ez összel 5. turjányból hányattam ki zsombékot, 's fenekeiket felszántatván, a' televény földet onnan halmazokba hordattam ki, 's most is hordatom trágyának. Ezenkivül pedig mindenikben másfél öl szélességű mély árkokat ásattam oly végre, hogy nedves időkben a' tófenékről magokba húzzák a' vizet, száraz években pedig viztartók legyenek. A' v é g é t m i n d e n i k á r o k n a k o d a v i v é n, h o l a' p a r t l e g m a g o s a b b b.

Ha már vagynak efféle viztartó árkaink, ama nagy haszonhoz is jutunk, mi szerint a' kútak' hideg vize alkalmatlan, sőt melegben ártalmas lévén a' locsolásra, ezekben a' napsugárok és szabad levegőjárás, termékenyitővé teszik a' vizet növénytáplálásra: valamint arra is, hogy vele napsütéskor is öntözhessünk: a' mit azonban mindenkor tanácsosbb vagy akkor tenni, midőn a' nap hanyatlóban van, vagy reggel, mig a' napnak nincs nagy erője.

Hátra van most már azon mód, mi szerint az árkok' vagy folyók' vizeit, igen olcsóan és czélirányosan használhassuk: melyhez.

1ör Szükség oly eszköz, melyel a' vizet minél messzibbre, 's minél permetezvébb lövelhessük.

2or Szükség, hogy a' vizhez földeink' minden részein könnyen hozzá juthassunk, 's ez által időt, fáradságot, 's költségkimélést nyerjünk: mely utóbbiról kivánok előbb szólani.

Ha a' rét mellett viz folyik, vagy árkainkban van elég, első lépés és fő gond, a' viznek minél olcsóbb kiemelése a' partokra vagy dombokra; és ha ezt megtettük, második lépés, annak vékony árkok által a' réteken vagy legelőkön való szétágaztatása minél több helyekre, úgy, mint a' kertészek szokták szétfolyatni a' kertekben. — És ha már a' szétágaztatás is czélhoz van alkalmazva, következik azon mód, mely szerint a' viz czélirányosan szétöntöztessék.

A' német-alföldiek, kiknek tartományuk sok helyen alább fekszik a' tengerszinénél, de a' melytől mesterséges gátokkal választatnak el, úgy látszik hogy helyheztetésüknél fogva is leginkább kényszerittettek a' viztöli menekvésre. 'S valóban, ha az ő szélmalmaikat 's vizhúzó műszereiket visgálja az ember, kevés okoskodás kell annak megitélésére, hogy ők a' levegőt legjobban tudják megdolgoztatni.

Farkas Ferencz úr, ki több szép felfedezések' buvára, szives vala egy oly egyűgyű mozgony' vagy erőmű' mintáját általadni, mely a' szél által hajtatva malmot hajt, vizet húz, 's több effélét eszközöl, sőt folyóvizben úgy is munkálkodhatik, ha a' kereke egészen vizben forog.

Ezen mozgony' rajzát jövő számunkal közölvén, általtérek annak azon használásmódjára, mi szerint, ha a' rét' árkaiba vagy folyóvizbe tétetik, szivattyúkkal akármely magosra fel hajtja a' vizet.

Nevezetes ezen mozgonyban az, hogy ezt akarmely valamire való falusi molnár vagy faragó is megkészitheti, 's igen olcsóba jő —

2or Akárhonnan fújjon a' szél, mindenkép hajtására vág a' nélkül, hogy ezen mozgonyt forditani kellene, vagy is a' mindenfelől fúvó szélnek egyiránt van fordúlva.

3or Le lehet az erős szélben fegyverzeni, egy kötél megrántásával, 's ekkor minden szárnyain keresztül rohanhatván a' legerősebb szél is, megáll magától, avagy annyi szélfogó vitorla hagyathatik rajta, mennyi a' mozgonyt öszve nem törheti, 's igy erős szélben is mozoghat.

4er Igen csekély szél is forgathatja, mert szélfogó vitorláiból annyit lehet használni, mennyi a' forgatáshoz szükséges

Ha már ezen mozgonyt a' fentérdeklett, és a' tó legmagasb dombjánál végződő árokhoz állitjuk, vagy a' folyóvizek' szélébe helyhezzük szivattyúkkal, a' szél által forgatva annyi vizet húz fel, mennyi szükséges: és ha a' viz ekkint már magosbb helyen van, annak onnanti szétágaztatása, 's a' földtér' menedékességein árkocskákban való széteresztése, 's az árkok' végein vizfogó gödrökbe való összesitése — nem mesterség. Feltévén itt azt, hogy a' viztartóárok' vége egy oly kinézett emelkedettebb részhez van vive, melyről, messzi földszinti csatornákon menedékesen eshessék a' folyás.

Ha már annyira mehetett valaki, hogy vizet földeinek minden, vagy legalább sok részeiben kéz alatt talál, azon kérdés jön elő, mi a' legczélirányosabb eszköz, vagy erőmüv az öntözésre? 's miként lehet úgy öntözni, hogy a' réteken a' füveket, 's szántóföldeinken a' vetéseket öszve ne törjük 's le ne gázoljuk? —

(Folytatva lesz.)

Az europai financziák' állapotja.

(Folytatása 's vége).

Ha még ide számláljuk a' don Carlosnak küldetett pénzt is, akkor látni fogjuk, hogy Spanyolország már is 150,000000 francot nyelt el, melyeknek visszanyeréséhez csekély vagy semmi remény. Az Amerikából várt tőkék bizonyosan csak hosszasabb idő múlva fognak megérkezni, mert az ipar' ágaira fordittatott e' pénz, 's ezek csak nehány év múlva fognak haszonnal kamatolni. Ha időközben némi crisis állana be Amerikában, a' párisi és londoni fő házakat érné kirekesztőleg a' csapás. Innen származnak azon különös hirek, melyeket az angol bank' pénzszorultságáról hallhatni; innen a' kereskedési bonyolodások, 's a' nehézségek régi summák' kifizetésénél 's újaknak felvételénél.

Ezen okoknál fogva rúgtatták fel árraikat a' londoni és amsterdami pénzvásárok.

Több hirlapok azt állitják, hogy Paris e' két vásárnak sükerrel fog ellentállani, 's munkásságánál és kereskedőinek okosságánál fogva hasonló bajtól ment maradni. Nézzük meg a' dolgot úgy, a' hogy van. Francziaország tehát pénzzel látandja el Németországot és a' Schweitzot; mert ez országokban, Berlin' kivételével, a' legnevezetesebb pénzvásárok minők: Frankfurt, Bécs, Genf, az érczpénz' árrát, Amsterdam' példájára felebb szállittatták. A' német és schweitzi tőkészek kétségkivül papirosokat fognak Francziaországba küldeni a' pénzért, gyáraiknak hitel fog adatni, mely ártalmára leszen a' financziális franczia gyároknak, az állapot Párisban amúgy is bonyolódott; az iparnak 's a' börzének van pénze, s a' szoros értelemben vett kereskedésnek nincs. Marseille p. o. világos pénzszükiben van, 's a' helybeli bank' követelései tetemesek. A' dicsonto ott $6\frac{1}{2}$ pCent.

A' lyoni selyemkereskedés is szenved a' pénz' szüke alatt; a' disconto 6—8 pCent. Bordeaux sincs bőségében mind a' mellett, hogy nem régiben szép summákat küldött ide Mexico, 's a' spanyol szökevények aranysummákkal érkeznek ide; a' disconto: $5\frac{1}{2}$ pCent. Havrenak és bankjának nincs annyi pénze, hogy minden papirosokat elfogadhasson; az ezüst, nem pedig az aranyt $\frac{1}{2}$ pCent agióval fizettetik. Ha mind ezen franczia és külföldi helyek még három hónapig hasonló állapotban maradnak, látni fogjuk, mint szegényedik el a' párisi pénzvásár. London és Amsterdam még több pénzt vonhatnak ki Párisból; szerencsétlenségek érhetik a' bank' elsőbbjeit. — Mind ez elég ok a' fontolásra. —

1824ben a' három procentós franczia tőkék 60 alá estek, 1826ban 63—72 között maradtak; az öt procentósok 106tól 91 alá estek,

s 95—101 közt maradtak 1826ban. Pedig 1825ben Francziaország nem szenvedett közvetlenül a' spanyolamerikai bukások által. Jelenben, midőn a' spanyol és portugáli kölcsönöknek $4\frac{1}{2}$ milliárdja az övé, egészen más csapást szenvedne.

Évenkint növekedik az europai adósság, a' törlesztő tőkének jobbára csak nevét tudják. A' spanyol, portugáli, szentszéki, piemonti és orosz kormányok, belföldiek nem kölcsönözvén nékiek, Londont, Párist és Amsterdámot elöntötték papirosaikkal, 's a' pénzvásárokat lenyomják általuk.

E' tárgy oly fontos, hogy az értők komoly vizsgálódásaikra érdemesíthetik.

Vasútak és Gőzkocsik.

(Folytatás.)

Ha már a' lóerőnek alkalmazása annyi haszonnal jár, mennyivel meglepőbb következményei lesznek vasúton a' gőzerőnek!

'S csak e' két elemnek a' chemiainak és mechanicainak, a'gőznek a' vassal való kapcsolatában alapúl a'vasútnak csak nem hihetetlen sükere, melyneklátására azon észrevételre fakadott egy franczia, hogy már távolságok sincsenek!

A' lóerő, ambár magában véve igen használatos, még is, mint nyilatkozása az állati organismusnak, az erő' fokára és tartósságára nézve, igen véges mi és gyarló, a' félbenszakadás és nyúgalom' folyamatának van alávetve, 's a' természet' óriási elemerőivel még csak össze sem hasonlítható; oly erő, melyre szállítási tekintetben a' szigorúabb utókor bizonyosan a' „nyomorú“ epithetont fogja ruházni. A' természet' és elemek' erőinek ellenben ilyes nyúgalomra nincs szükségök, egy folytában tápláltatva egy folytában hatnak is, 's a' helyett, hogy az állatiakként ösztönre szorúlnának, inkább fékeznünk kelletik őket, 's illő mérséklet' útján, mint névszerint a' gőzerőt, czélainkhoz irányoznunk.

A' gőzerő' vehiculuma vasúton gőzkocsinak (locomotive) neveztetik.

A' gőzkocsi nem egyéb, mint olyas gőzerőmű, mely az szerint van elrendelve, 's olyszerű forgató-művel ellátva, hogy a gőzerő alkalmas hengerekre hatván, váltva (hol melegség által felszállva és előnyomúlva, hol hideg víz által le- és visszatolva), előre és visszanyomúl, 's így oly eleven mozgást teremt elő, mely a' forgató-műre, 's illetőleg a' kerekekre oly formán hat, hogy ezek a' nyomásnak engednek, megfordúlnak, 's a' kocsit mozgásba teszik.

A' gőzerőmű vagy

1) a' szállítási erőművel, magával a' kocsival közvetlenül van összekapcsolva, 's ez a' gőzkocsi szorosabb értelemben; vagy

2) tőle el van választva, 's ekkor segédgőzkocsinak, remorqueurnek neveztetik.

Eredetileg amaz használtatott, magához a' szállítási kocsihoz csatoltatván a' gőzerőmű. De három oknál fogva:

a) mert ezáltal emberektől és árrúktól nem kevés hely elfoglaltatott,

b) mert növekedett általa a' teher,

c) mert az erőmű' elpattanásának vagy megromlásának esetére nagyobb így a' veszedelem, az erőmű a' szállítási kocsitól elválasztatott, külön aljazatra helyheztetett, 's a' kocsisor elejébe fogatott. 'S ez újabb modora a' gőzkocsizásnak.

A' gőzkocsit még egy víz- és szénkocsi is követi, 's ezt közvetlenül a' szállítási kocsiknak egész sora.

A' segédgőzkocsi igen érdekes, 's mint a' legbonyolodottabb zsebóra, száz és több részekből állómű. Alacsony, öntött vasú, négy kerekű kocsialjon nyugszik, a' nélkül hogy vele közelebbi kapcsolatban állana. E' négy kerék közti egy irányu vonalban, két magasabb,

igen szilárdul készített kerék emelkedik, melyek kapcsolatban állván az erőművel általa forgattatnak, 's az egészt mozgásba hozzák.

Ilyes segédgőzkocsi egészen érczből, vasból, aczélból és sárga rézből készül, 's így szilárddá, pontossá és nyomatékossá válik. Kell pedig tetemes nyomatékkal birnia, hogy némi önállóságot nyervén, maga után vonhassa a' kocsisort. Ezen nyomaték nélkül igen könnyen visszarántathatnék ama' teher által, vagy kerekeinek forgása mellett is tovább nem jutna.

Ilyes kocsi vasútra helyheztetve az eddigi tapasztalások szerint, rendesen nyolcz órát fut meg egy óra alatt, 's a' helytávolságot ennélfogva nyolczadrészre szállítja le 's így általa

16 órát, vagy egy úgy nevezett napi útat 2 óra alatt
32 „ „ két „ „ „ „ 4 „
48—50 „ három „ „ „ „ 6 „

megtehetni.

A' Greenwich és London közötti vasúton minapában egy órára csak négy minútum kivántatott, 's így 15 óra' megtételére vasúton csak 1 óra kivántatik.

Valóban, nincsenek többé távolságok!

(Folytatva lesz).

Úgy látszik, hogy nem csak a' vasutak és levegői hajózás tesznek óriás lépéseket e' században hanem a' természettel is ily ugrásokat akar az emberi nemzet tétetni: 's e' végre meltónak tartjuk közleni azt, mit az alsóausztriai gazdasági egyesület bocsátott imént közre.

A' Gamba fűről.

„Hijában ügyekeztünk, ezen növény' terméséről felvilágosulni, szinte mint magva' birhatására is szert tenni, Német és Francziaországokban, szinte mint az Angolhonnban is ezt feltalálni lehetetlen vala; holott fontossága, gazdasági tekintetben szerfeletti termékenysége végett megismértetett. Most már azonban tapasztalhatjuk Sinning Kertész felvigyázó előadásából, ki tudósitásait a' Loudon's Gardener's Magazinból adá, hogy t. i. ezen fűnem Tripsacum dactyloides és Tripsacum monostachyum legyen. Melyek közül a' Trypsacum dactyloides nálunk könnyen kiállja a' telet, és nálunk a' szabadban is buján tenyészik, mint a' Bonni fűvész kertben régolta termesztetik 's pedig könnyű móddal mind a' két fűnem. A' jövedelem belölök szerfelett nagy, és a' mi növényinkhez képest, csak nem hihetetlen. Egy Angol holdföldön, mely 1125 négyszeg öl Loudon szerint terem 70—80 tonna, 1400—1800. mázsa fű: 's így 20—30 tonnáig hozva — 400—600 mázsa széna.“ —

Ennél valóban többet egy gazda sem ohajt. Mi igyekszünk, hogy magvára a' Bonni fűvészkertből szert tehessünk: 's tapasztalásunkat iránta közölhessük.

Pápa és Vidéke, Novemb. 25kén. — A' marha veszély tájunkon még nem szünt meg, sőt több helységekbe csak mostanában lopódzott be. —

Az idei borok kiforrván, azt bizonyítják, hogy minéműségökre a' 1834ki termésnél alábbvalók, az 1835ikinél pedig valamivel jobbak. A' vetések kivált a' homokossabb földekben jók, a' folyó esztendei Octobr. 30kán kezdődött, és 3 nap szűntelen tartott szélvészes idő a' birka tartó gazdákat igen megijjesztette, annyival is inkább, minthogy a' hó erdős helyeken egy hétnél tovább tartott, azután ugyan végképpen elolvadt; most azonban ismét a' Bakonynak nagy része hóval fedve vagyon. Noha ezen hónap' inkább nedvesnek mint száraznak tartathatik, a' kútakból a' víz inkább apad mint növelkedik, 's ugyan azért mind a' vízben mind kiváltképen az őrlésben nagy a' fogyatkozás és szükség. — Az idei csikóknál itt is, az tapasz-

taltatott, hogy sok csikók csak lófogakkal jöttek a' világra.

Bácsi eke.

A' bécsi újság e' f. e. November' 23dikáról ezeket közli: „Észrevétlenül és történetből érkezett hozzánk a' lefolyt nyárban egy méltó 's egészen czimnélküli vágytársa a' grangéi ekének, mely nem csak vezér nélkül megy, de a' szónak egész értetmében barázdájában vezér nélkül fut. — Ez a' közönséges Bács vármegyei eke, mely egy austriai uradalomba általköltözött, 's onnan a' bécsi gazdasági társaság' kezeibe jutott. A' próbatételek igen kielégítőleg ütöttek ki, mert a' műszer valóságos tutto-solo-eke, melynek szarvait, hogy menetközben emberi kéz által még csak ne is érintessék, bízvást levághatni. Lovakkal és ökrökkel egyiránt jól dolgozik, 's a' barázdavonalt, míg csak az állatok ösvényökből ki nem térnek híven és párhúzamos távolyságban a' mellékbarazdától, követi. Menetközben barázdájából kirántva, és jobbra vagy balra forditva, csak hamar segéd nélkül ismét bele vissza kap. Még ha vágtatva mentek is a' lovak, egyféleségéből ki nem kapatott, csak hogy nem tökéletesen forgattatott fel a' föld, mert jobbára összedaraboltatott és felporoltatott. Ezen bácsi ekének semmi mellék alkotó részei ninosenek, csupán közönséges alkotása van, 's egy a' tengely' közepéből jobbra forduló ekenyelve, és csak a' valóságos eketest' gerendelyében kellétik a' magátóli menetnek okait keresnünk. Gerendelye t. i. felülről félgömbölyű, hol a' kerékállás vánkosfáján nyugszik, alulról deszkailag lapos, 's jó négy újnyi szélességű, miáltal az oldalrafordulástól egészen óvatik. Az ekének az előállásához való kapcsolatára szolgál egy közönséges, de rövid vaslánczolat, mely szokott módon alkalmaztatik. *)

Pest és vidéke. Mint a' hír szerint országosan szemzik az eső, 's szállong a' fagy nélküles hó; úgy itt is látszik már nyoma a' nedvességnek — de a' dunahíd mélyen van.

---

*) Ohajtanók, hogy Bács vármegyei gazdáink, ezen ekéről bővebb felvilágositást adnának.
Szerk.

Gabonaárr váltó garasban.

Egy kila (pozsonyi méró):

Napok' és városok' nevezése	Búza	Kétszeres	Rozs	Árpa	Zab	Kukoricza	Köles	Kása	Lencse	Borsó	Bab
Novemb. 11kén Ungvár	84—80	76—72	50—46	48—46	32—28	66—62	—	—	—	—	—
„ 18kán Arad	93	72	70	50	46	80	—	—	—	—	—
„ 19kén Pécs	80—70	60—55	50—45	55	35	75	—	—	—	—	—
„ 19kén Baja	86	60	50	31	30	73	—	—	—	—	—
„ 19kén Miskolcz	114—100	95—90	67—62	55—50	30—28	80—75	—	—	—	—	—
„ 20kán N.Becsker.	95—80	70—60	—	50	45—40	70—60	—	—	—	—	—
„ 22kén Debreczen	100—90	75—70	62—60	60	45—40	90—80	—	—	—	—	—
„ 24kén Uj-Becse	100—95	85—75	—	50	45	—	—	—	—	—	—
„ 24kén Mosony	124—100	57—49	52—48	48—40	39—34	88—64	—	—	—	—	—
„ 26kán Szeged	80	70	60	55	30	80	120—110	—	—	—	—
„ 26kán Komárom	80—75	70—62	46	46—43	—	43	90	—	—	—	—
„ 28kán Pest	100—90	80—70	55—53	53—47	37—38	96—93	—	240	300—320	310	210

PÉNZKELET November' 28kán 1836: Status kötelezvény — 5 pCtes = 103⅛; — 4 pCtes = 98¾; — 3 pCtes = 73⅝ ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

45. Szám
PESTEN
Szombat
Decem. 3kán
1836.

Helenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p.p.
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

Vasútak és Gőzkocsik.

(Folytatása 's vége).

Minekutána a' vasútak közvetlenül a' viszonti közösülést mozdítják elő, befolyásuk a' czélok' különfélesége szerint

1ször a' kereskedés' öregbülése,

2szor az ismeretek' növekedése,

3szor az élet' élveinek többszörülése által fog mutatkozni.

Ha jövendőben a' continentális kereskedő, Németország' közepéből kiindúlva 8 nap alatt Londont és Párist megjárhatja, ha 3 nap alatt Bécsben, Berlinben, Velenczében, Livornóban és Triestben, vagy Hamburgban és Bremában megfordúlhat; ha 14 nap alatt Konstantinápolyba és Smyrnába, vagy Alexandriába, vagy Cadixba, vagy Astrakanba mehet és visszajöhet, — elgondolhatjuk — ide számítván az árrúk hasonló szállítási sebességét — hogy mennyire fog magasbúlni élete és ereje a' kereskedésnek.

De a' kereskedéstől elvonva is általjában a' míveltség hatalmasan fog terjesztetni általuk. Útazások által küszöböltetnek ki legbíztosabban az osztályszellem' fonák fogalmai, 's nagyszerű cosmopolitismus és való humanitas által váltatnak fel. Nemzeti kevélység és nemzeti gyűlölség' képei nem fognak felmagasúlni a' határköveken; erkölcsök és nyelvek' úgy fognak módosúlni, hogy a' nyelvészeknek lesz mit küzdeniök, az utolsók' szüzességének fenntartásáért.

A' való tudományosság bizonyosan nyerni fog általuk. A' túdós, a' szegény túdós (mert másokéi a' rang és gazdagság) ki idővel és órákkal fösvénykedni szeret, mert tudja, hogy nagy és határtalan az ismeretek' országa, nem leszen házi állat ezentúl. A' geolog és mineralog Perunak és Chilinek bányáiba fog leszállani; a' fűvész az Atlaszt és a' Himeláyát fogja bébarangolni, 's fűben és növényben csudálni a' természet' hatalmas formáit a' tropicusok alatt; a' physikusnak zúgni fog a' Niagara, tüzelni a' Pinichinga és az Iriky. A' zoolog Braziliának a' világgal egykoru erdőségeiben madarak és pillék után fog eredhetni, 's az égész a' két hemisphaerium' mindenik fokáról telescopiumát a' mindenségbe irányozni. — Hogy a' gőz- és vasútak által többszörülni fognak az élet' élvei, annak bébizonyítása, úgy hisszük, itt szükségtelen.

Európában nincsen kormány, mely a' vasútakat ne pártolná. Méltán. Mert nem csak a'

kereskedő, kit a' Continens — tagadja bár — még örömest kalmárnak és szatócskának szeret nevezgetni, 's kinek fekete öltvényére megvetéssel néz alá a' hímvarrásos udvari; — nem csak a' kereskedő, de általjában a' magasabb és gazdagabb osztályok is új és biztos garantiáját látják benne jövedelmeiknek, és földjeik' hasznavető kamatolásának. A' földmivelés' ipar' és kereskedés' csatornáiban — így panaszolkodtak, a' tőkék már nem kamatolnak úgy, mint illik. Három, sőt két pCentre szállottak le a' kamatok. 'S íme nyílik egy új, egy bíztos csatorna, a' vasútak. Mi csoda, ha részvényekért ide tódúl mindenki, ha kevés nap alatt tömérdek summák készen állanak; 's a' tőkészeknek egy része még arról panaszolkodik, hogy nem válthatott annyi részvényt, mennyit kívánt volna. Ők a' vasútakat segítik elő, igen is; de ők jól tudják, hogy egyszersmind erszényeiket is.

'S most tagadja valaki a' vasútaknak az élet' minden ágaira való hatását. Ők egymáshoz közelitik az embereket; olcsósitják és siettetik az árrúk' szállitási sebességét, 's új árrúkat hóznak a' vásárra; ők öregbitik a' consumtiót, 's igy hasznára vannak, a' termesztőnek, ők a' világ.és transito-kereskedésnek új irányokat adnak, 's gazdagitják az eddig szegénységben sinlődött országokat, mindenüvé osztva a' nyereséget, ébresztve és lelkesitve mindenütt.

E' tekintetből a' nemzetek' érdekei is parancsolják, hogy hasonló intézetekhez minden erőnkből csatlakozzunk. Ne higyük hogy áldásnál egyéb keletkezhessék vetéseinkből. A' ki veszedelmet jósol e' találmányból, az vagy nem barátja az emberiség' nagy, örök ideájának, vagy ha jámbor, reáriasztott egy gonosz. A' nagy, tartalomteljes, 's a' jótékony változásoknak egy világát magában viselő tünemény, nem az volna, minek lennie kell: fény — és világ tünemény, 's minden áldásai mellett is még is drágán vásároltatnék meg, ha csak egy könyűt fakasztana a' józan nak szemében, vagy ezt, új és hathatósabb segédre mutatván, örőm' és háladat' könyűjévé át nem változtatná.

Bochara és Afghanistan.

Az aranyporral dús Zarafsannak vidéke, középponti Ásiának legszebb 's leggazdagabb oasisa, a' régi Sogd, egyike a' föld' négy paradicsomának, 's már az előkorban az Europa és India közötti kereskedésnek középpontja gyászos jövendőnek [illegible] elejébe. A' föld' két leghatalmasabb népe a' féltékenység' és gyülölet' pillanatával mérik egymást Bochara és Samarkand' világpiaczain. Művészeti és mívességi szorgalom, politikai czélzatok, és szép szavak' útján küzd egymással a' két vágytárs, míg végre itt leszen a' pillanat, kardéllel kivívni a' birtokot. Mert az Oxus-folyami vidék bizonyosan nevezetes, de még korán sem utolsó csatatérül fog szolgálni, hol angolok és oroszok az europai státusok jövendőjét talán századokra elhatározni fogják. Nagyszerű tünemény mint közelednek egymáshoz, az Industól és az Uraltól, a' hatalmasok' kémjei (Murawiew és Negri egy részről, Moorcrost és Burnes a' másikról), 's az idegen vendégeket mint nézik aggodalommal a' chivai, taschkendi, bocharai és badachsani fejedelmek, 's magokat hol elzárják előlök, hol meg' közösülésbe lépnek velök. Nagy Péter idének előtte kimondotta, hogy az oroszok nem csak kereskedni akarnak az Oxusnál, de birni is akarják aranydús oasisait. Tudjuk a' több mint száz esztendővel ezelőtt, Pekevics Sándor herczeg alatt kiküldött orosz csapatnak szomorú sorsát. Ma józanabbúl és hatalmasabbúl látnak ez ügyhez. Az orosz birodalom csak nem Chíva és Samarkand' kapujáig ér. Az Indús ellenben a' sheiktartományokkal, az Afghanok négy részre osztott országa, 's a' hindúkusi hatalmas hegyszor a' Delhiből közeledő britteknek széles falként elállják az útat. Csak ezen kör-

nyülmény által magyarázhatjuk magunknak, a' nem régiben oroszországból és Indiából hasonló szorgalommal és pompával Bocharába indított politikai-kereskedési küldöttségek' különböző sorsát. Az orosz státustanácsos Negri, 1820 ban, szerencsésen érte el útazási czélját, Moorcroft az angol ágens pedig nehány évvel utóbb csak nem úgy járt, mint Pekevics Sándor. Aranynyal és ágyúkkal egyiránt terhes küldöttségek Delhiből csak úgy fognak bíztossággal előnyomúlhatni Bocharáig, ha Lahore, az attoki Indusrév, és az afghani Kabul vagy angol kézben lesznek, vagy az angol érdekeknek fognak szolgálni. A' maguk' fenntartásának természetes ösztöne szintúgy, mint éjszaki elleneik' nyughatatlanitó előmenetelök által ez ösvényre intetnek Indiának urai. Burnes Sándor hadnagyot kormányának választása, és saját személyes tulajdonai szemeltek ki annak, ki a' korábbi veszteségeket helyre pótolja, 's jövendő eseteknek utat nyisson. Nagy Sándor olta az Indust 's a' mellékfolyamokat egész hosszokban egy europai sem hajózta bé, 's a' ki folyásáról, ömléseiről, vagy partvidékeiről értesittetni akart, Nearchust vagy Arrhianust ütötte fel. Nehány szállitási pontnak kivételével az Indus huszonegy századon keresztül Europára nézve ismeretlen, titoktelyes, országokatszelő folyam volt, melynek eredete még most is kétes szürkületben elvész, 's melynek a' tengerbe szakadásáról is össze nem függő 's egymással ellenkező dolgokat mesél a' hajós. Pedig ezen folyam Indiának természetes védfala Középásia ellen, 's a' keleti kereskedési világ' szivereinek egyike, 's Indiának urai nyúgodni nem fognak, 's nem is nyúgodhatnak mind addig, mig ezen egész vizutat a' hegysortól a' világtengerig, közvetve vagy közvetlenül hatalmuk alá nem keritették. A' partvidék' muhamedanus emirei ugyan elejétől fogva hajózhatlannak mondogaták e' folyamot, és szakadásokról, örvényekről 's a' t. csudálatos hireket költöttek, de mind e' mellett Burnes hadnagy 1830ban megbizatott a' sheikek' nagyfejedelméhez való küldöttsége közben az Indus' végömléseibe eredvén, hajójával fel Lahoreig, Rundschit Sing' lakszékéig előnyomúlni. Burnesi okosság és szilárd elhatározás kivántatott azon mindenféle akadályok' legyözésére, melyeket a' Sindfejedelmek' féltékenysége elejébe gördítettek. Ötször nyomult különböző ponton a' folyam' ömlésébe, ötször kéntelenittetett visszanyomúlni, míg végre a' fejdelmekhelybenhagyását, 's a' további útjára szükséges segédeszközöket kicsikarta. Lahore ezer angol mérföldnyi távolságra fekszik az indiai tengertől, 's 60 nap kivántatott ez út' vizeni megtételére. Az eddigi vélemény ellenére most az tapasztaltatott, hogy az Indus négyszer vizdúsabb a' Gangesnél, mert ez legnagyobb teljének idejében, Aprilisban csak 25,500 köczkaláb nedvességet folyaszt egy secundában a' tengerbe, az Indus pedig 80,000 t. Egy gőzhajó, fel Multáníg 10 nap alatt, lefelé pedig, Lahoretól (a' Rawi mellékfolyamnál) az indiai tengerig 25 nap alatt eljuthatna. Az indusút' szerencsés sükere által Burnes úr mint egy a' sorstól jeleltetett ki, a' Moorcraft' nyomaiba való lépésre, 's a' Bocharába vezető száraz út' kinyitására. Hindukat és muhamedanusokat, sheikeket és afghánokat választ el egymástól az Indus, 's határul szolgál tartományoknak és nemzeti gyülölségnek, nyelvnek és vallásnak. Vagrudschi fettih-t (hurrah!) kiáltott elváláskor a' sheikkiséret; Be-Selam alaikum (Béke veletek) volt más oldalról a' válasz. Az erkölcsökkel a' vidék' külseje is megváltozván, bérczek és völgyek, virányok 's nyomorú kalyibák 's a' leggyanúsabb útak váltották fel India' térségeit, 's Rundshit Sing' alattvalóinak csinos falvaikat és erkölcseiket. Itt egy új stádium kezdődik Burnes' útjában; az első az Indusnál végződik, a' második a' hindukusi bérczek' csúcsain, a' harma-

dik Aster abadnál, a' caspiumi tenger' partjain. A' nagy Sindvölgyben, két napi járásra a' folyamtól fekszik Peschawer, az Afghánoknak első nagy városa. A' tömjénnel és violákkal, pázsitokkal és lóherével béhintett térség élénken emlékeztette Angliára útasunkat, és Sultan-Mohamed-Chan' nyájas fogadása, ki mint Afghanistan négy fejedelmeinek egyike, Peschawerben lakik, 's a' városiak szíves modorai megnyugtatták, és felbátorítottak. Harmincz napig e' nyájas fejedelem' házában lakott útasunk, kilovagolt a' tavasz' pompájában dúslakodó vidék' kertjeibe, látogatókat fogadott, 's azokat meg' visszalátogatta, értelmes afghániakkal politikáról beszélt és vallásról, 's a' nép' characterével közelebbről és jó oldaláról megismerkedett. Legkellemesebben lepetett meg Burnes úr a' 35 esztendős, jónevelésű, emberszerető fejedelem által. Ha a' jobb családú gyermek tizenkét esztendős korát elérte, csak ritkán látogatja meg azontúl szülői házát, külön él egészen, 's részt vesz a' közdolgokróli tanácskozásokban. A' tapasztalás megmutatta, hogy ezen kora értelmi kifejlődés nem csak az afghániaknál, de általjában véve, Ásiában, gyakran találtatik. Meglett férfiak Europában ismereteikre nézve felülhaladják az ásiabélieket, de az europai gyermekek csak ugyan nem mérközhetnek képessegeikre nézve egykorúikkal a' keleti tartományokban. Nevelés és iskolák a' mi mestereink; de természet és életerő amazoknak adják az elsőséget. — Az oroszokról is volt szó a' Peschaweri udvarnál, 's egy honának dicsőségeért buzgalommal lángoló angol, minő Burnes úr, boszúsággal hallhatta Sultan Mohamed Chan azon észrevételét, melyet egy persának mondott, ki fennen azzal dicsekedett egy udvari körben, hogy hazája minden orosz befolyástól egyáltaljában ment. Persia, úgy vélekedett a' fejdelem, oroszországtól épen úgy függ, mint a' Peschaweri fejdelemség Rundschit Singhtól, az ellentállásra gyenge, 's hogy örvend, engedékenység' és szerződések útján életben maradhatni. — Ambár 6000 lábnyira van a' tenger felszine alatt, még is számtalan gyümölcs — és virágkertekkel diszlik a' kabuli völgy, 's tavasszal virányai földi paradicsommá alakitják át. Lahoreban a' fák Februariusban vírágoznak, Peschawerben Martiusban 's Kabulban Aprilis' végével. Szőlők, körtvék, almák, birsalmák és dinnyék Májusig eltartanak, 's három hónapig egy folytában szőlőkkel tartják a' marhákat. A' városnak mintegy 60,000 lakosai lehetnek; az utczák telvék emberekkel, 's a' bazar épitésének pompájára és árrúinak fényére nézve felülhaladja, Burnes úr' véleménye szerint, Keletnek bár mi bazarját is. Szederj — fűz — és nyárfákkal béárnyékolt patakok végig folynak az utczákon. Mind e' dicsőségnek felébe emelkedik a' balahissari kastély, mely hajdanta széke volt Baber Channak, a' költőnek és hősnek, 's a' delhibirodalom' alapitójának. „Igyál bort a' kabuli kastélyban, 's a' billikom hadd bújdossék; a' lég elragadtató, hegy, tenger, város és puszta egy időben mutatkoznak" — ezt szerette poharozás közben mondogatni ama' fejdelem. Három hétig maradott Burnes úr a' vendégszerető Sultan Mohammed Chan' házában, kétszer ebédelt Sirdar-Dost-Mohammed-Channál, Kabul fejedelménél, 's a' peschaweri főnök' testvérénél; a' nép közé elegyedett mindenütt, látott, vizsgálódott, tanúlt és vetekedett az udvarnál politikáról, vallásról és kereskedésről, Európáról és Ásiáról, Indiáról és Chináról, 's egész tudományosságára és egyenes férfias lelkére szorúlt, hogy a' nyájas, értelmes és tanúlni szerető fejdelem' kérdéseire kielégítőleg válaszolhasson.

Igen természetes, hogy az angolok Afghanistanról, 's lakosairól, országlási elveikről és segédeszközeikről, kereskedésökről, hajlandó-

ságaikról és szükségeikről, 's a' népnek múltjáról és jövendőjéről hiteles és tökéletes adatokat gyűjteni ügyekeznek, mert az angol világhatalom' fő idegének biztosítása és további díszlése nem kevéssé függ az afghánok' sorsától. Ezen nép épen Hindustan' természetes vízárkánál üllepedett le, 's elfoglalja az egész széles hegyországot a' Hindukustól lefelé a' megjárhatlan beludschistani homokpusztákig. Minden út, és útszoros, melyen Persiából és a' Tartariából, Iranból és Turanból a' Sindfolyamig eljuthatni, kezében van. Ők ellenségei és vágytársai a' persáknak, 's az ezeket Afghanistan felé szorító moskovitáknak, 's így a' szükség és környülmények által barátjai és szövetségesei az angoloknak, kiknek természetesen azon kell lenniök, hogy afghanistan soha járom alá ne kerüljön, hanem eleven órvonalúl a' Caucasustól leszálló vágytársaik ellen szolgáljon. Mert ma már nincs ki az angol uralkodást Indiában az Európából ide vezető száraz útról fenyegetve ne lássa, 's ki mesének tartsa e' veszedelmet, mint azt szoktuk volt csak minapában is. A' historiai korban nincsen arra példa, hogy India nyúgotról megtámadtatott volna. Az afghánokról Elphinstone szólott volt először bővebben és pontosabban, ki 1809ben, mint foglya a' keletindiai társaságnak, hosszabb ideig Peschawerben élt, és — a' nélkül hogy a' belsőbb részeket béutazta volna — a' népnek történeteiről, 's a' föld természetéről szóbeli közlések és persa kéziratok után, híres munkáját „a' kabuli királyságról" szerkeztette, melyhez mindenki, Afghanistanról írtában azolta folyamodott, 's melyre Burnes úr is többször hivatkozik munkájában. — Nekünk úgy látszik, hogy Burnes úrnak, ezen okos és értelmes férfiúnak múlatozása Peschawerben és Kabulban, hosszas, és diplomatiai elcsavarodások nélküli társalkodása a' legfőbb személyekkel szintúgy, mint a' legalacsonyabbakkal, az europai miveltséget még nem ismerő Afghanistanban mélyebbre hatottak, 's az angol hatalmat inkább segítették elő, mint számos pompás, és viszontlagos bizodalmatlanságtól kisértetett követségek. Tudjuk azt is, hogy Mohun Lal, egy fiatal, Indiában született és Calcuttában míveltetett afgháni, akkor Burnes' társaságában és most az új Angol küldöttségnél Kabulban, ismeretei és jeles modorai által az afgháni udvaroknál a' köz bámulat' tárgyává lőn. Általa és hasonlói által angliát, és hatalmának 's művészeteinek erejét jobban tanúlták ismerni, mint a' követek' fényűzései által. Ezért dr. Gerard azt tanácsolja, hogy ezen kedvező bényomásnak hasznát venni 's az afgháni ifjuságot Indiába hívogatni kellene, nehogy a' persák' ajánlgatására míveltség' fejébe Oroszországba küldettessenek. Tudásszomj, és kielégíthetlen vágy, megtanúlni és elfogadni mind azt, mi csak hasznosan megkülönbözteti az európait, minden afghánokkal közös. Hibáikat részben az uralkodó vallásnak, részben szerfeletti vágyaiknak személyes szabadság után, kelletik tulajdonítani. A' mohamedismusnál fogva egy körben forognak örökké, változhatlan erkölcsökkel, 's egy elmúlt kor' tudományával, philosophia és a' történetlan nélkül. Irígyek és henyék, de álnokok nem. Elphinstone szerint afghanistán' több részeiben csak bizonyos évszámra szoktak földeket kapni mívelés fejébe a' községek, 's ezeket aztán másokkal cserélik fel, hogy termékenység és terméketlenség egyiránt osztassék fel. Vannak vidékek, hol esztendőről esztendőre, udvar udvarral, falu faluval cserél. Az afghaniak erősök és szilárdak, mert a' két nem, husz esztendős kora előtt nem igen közeledik egymáshoz. A' közdolgok iránti részvételt ugyan híjába keresnök e' népnél, mely a' nyilványos boldogság legmagasabb fokát abba helyhezi, hogy „mindenik saját földjének gyümölcseit egye, 's hogy szomszédjával dolga se legyen senkinek." Ilyes országban csak

apró köztársaságok, vagy hatalmas és rendszeres despoták létezhetnek! Ezen a' szilárd, nyilványos hatalomnak ellenére dolgozó népcharacterből magyarázhatni, mint történt, hogy egy hadszerető, számos, és a' Hindustan és Iran közötti hegytömegben üllepedett nép ezredek olta nevezetes változás, vagy belállapotának' javulása nélkül megmaradott, mindig külbéfolyás alatt szenvedett, 's a' múlt század' kivételével oly parányi szerepet játszott a' historiában. Ásia' Tamerlánaínak mindig csak gyengén szegültek ellen; de veszedelmes alattvalók maradtak még is mindig. Ha Elphinstone és Burnes urak' statistikai jegyzeteiket a' mostani Afghanistánról egybevetjük azzal, mit a'nagy Sándor koraböli görögök e' nemzetről írtak volt, felebbi itéletünk a' nemzet' characteréről igazulást nyer: az afghániak nem türhetik, hogy a' közhatalom megerősödjék, 's a' nemzet' érdekeit a' közjó felé irányozza. Helybeli hatalom, nemzetségi aristokratia, és személyes szabadság, ezek első törvényeik. Bár mi hadszerető is e' nép, még is tartósan nagy szerepet nem fog játszhatni, de nagyfontosságu lészen mindig azon hatalom' mérlegében, mely hajlandóságát és karját megnyerhetni fogja. A' kelet' évkönyveiben dicsőített ghisnii és gowri dinastiák' fényes győzedelmei, a' 10—13dik században, főleg asghániak' segédével nyerettek. Ennélfogva okosabban cselekednének az angolok, ha afghanistani főnökök és tetrarchák' barátságát vadásznák, mintsem így kincseiket és diplomatiai fogásaikat, úgy látszik, süker nélkül, a' persa udvarnál pazarolva szórogatni. Burnes úr is úgy vélekedik, hogy az Indiába vezető út' őrzésére, 's a' britt kézművek' terjesztésére a' kabuli király alkalmasabb Teheran' schachjánál. Az afghániak nagy Sándor olta csak 76 év folyása alatt éltek monarchiában, melynek feldúlatása után 1818ban, ismét dolgához fogott az irigység, és pártszakadás. Az utolsó királynak kevélysége és háladatlansága megbuktatták az uralkodó családot, 's vágytársait felemelték helyébe. Annaz szerte szét tévelyeg Indiában, hol angol pénzen élődik, hol a' scheikok' védelme alatt. Csak a' persák és oroszok által megszoritot Herat hódol még az ország' nyúgoti szélén e' család' egyik tagjának. A' többit három, egymástól független birodalomra, Peschaverre, Kandaharra és Kabulra szakasztotta az uj dynastia. Az első a' legkisebb és legtermékenyebb, de leggyengébb, a' második a' legterjedelmesebb, Kabul pedig a' leghatalmasabb. Az uralkodók testvérek, de viszálkodásban állnak egymással, 's csak a' közveszedelem által szorittathatnának egyetértésre. Burnes úr csak a' peschaweri és kabuli fejedelmekkel ismerkedett meg személyesen. Dost mohamedchan nemes érzésü, értelmes, finom és igazságos, hive a' koránnak, 's igy csak $2\frac{1}{2}$ procentót vesz el más' jószágából, bort nem iszik, 's italát másoknak is eltiltotta, ambár előbb maga is ivott. Országában jók az útak, de több gyümölcsöt termeszt, mint gabonát, 's télen drága az élet és a' ruházat. Befejezésül azt mondja Burnes úr, hogy Dost Mohamed-Chanban, minden jeles tulajdonai mellett, még sem talált annyi szívességet, de igen több elmét, mint Deschawer' fejedelménél, 's hogy ez utolsónak uralkódása lelke' nemességének daczára is, nyomasztó, alattvalóira nézve.

Marhadög ellen.

Békés Csabán, Nov. 26. — Tegnapi napon Körös Tarcsán lévén, a' hol szinte úgy mint nálunk is B. Csabán a' marhadög kegyetlen pusztítást teszen; oda való lelkész következendő sikerült orvosságot hozott elő. Az oda való vólt Tanitó, a' kinek 3 darab beteg marháját hogy többé nekínlódjék, már agyon ütni akarták, hallván hogy a' melegser igen hasznos orvosság marhadög ellen, e'helyett

mivel ser helyben nem volt, árpát főzetett jó soká (minthogy a' ser is ebből készül), 's ennek lágy meleg levét napjában háromszor egy egy beteg marhájának egyszerre, egy meszelyt 's igy napjában egy egy darabnak egy és fél itcze meleg árpa levét a' szájában töltetett, mely italtól mind a' 3 darab marhája egynehány napra felépült.

Melyet is azért sietek közleni (ámbátor még én magam nem próbáltam, mert eddig beteg marhám nincsen) talán nem ártana minél előbb, ezen ártatlan 's csak ugyan igen hihető, haszonnal is próbálandó orvoslásmodról a' kémlőben említést tenni, hogy e' szerint a' szegényebb sorsu marhatartó gazdák is minél előbb, ezen veszedelmes nyavalyában sinlődő marhájikon, csekély, alkalmasint hasznos szerrel segitsenek.

Omazta Sigmond,
Hites Ügyvéd 's Postamester.

Csehország Töplitz. Nov. 28. — Az aratás átalányosan itt sem legjobban ütött ki: és mivel Angolhonban nem derekas, Norvégiában 's Amerikában pedig rosz termés vala, a' gabonaárr valamivel felebb ugrott: — az őszivetések, 's nevezetesen a' repczék igen szépek.

Hogy Magyarországban sok csikók lófogakkal jöttek ez évben e' világra, az igen külőnös. — Itt azonban, bár tudakozódtam iránta, ilyes természet' játékáról semmit sem tapasztalnak. Egyébbiránt havunk elég van hideg nélkül, 's igy a' keletinél több nedvesség. A' marhahús fontja 20. kr, v. cz. 's az irósvajé 45. kr, — és a' gyapju után nem igen kérdezősködnek.

Prága, Nov. 28. — Álmélkodással olvastuk levelét, melyben irá, hogy Magyarországon a' kanczák lófogú csikókat ellettek. Nálunk ilyes nem tapasztaltatot, 's ha tudtomra esend, megfogom irni. — Az idő itt igen nedves, havas és ködös; az őszivetések jók.

Elegy.

Constantinápolból Nov. 2ról. A' török státusujság igy ir. October 30ról. — A' tengerhid mely által Ásia Europával összeköttetett, 's igy Constantinapolból Galatába száraz lábbal lehet menni — October 20. kán elkészült, 's innepiesen béhelyheztetett. A' hid több mint 600 török rőf és oly széles hogy 2 kocsi két terhelt teve, és két gyalog ember egymás mellett bátran elmehetnek, a' nélkül hogy egymáshoz érnének. Ive kettő, melyen a' bárkák és gondolák által mehetnek, ha azonban nagyobb tengeri hajók átszállandók, akkor a' híd felnyitható. Szó volt róla hogy a' tisztviselők is fognak rajta fizetni, azonban Ő Fennsége a' Sultán kihirdetteté hogy senki sem fizessen minthogy az a' birodalom költségén állittatott. — 'S igy a' török a' tengeren száraz lábbal jár, melyet, a' derék II. Mahmudnak köszönhet.

Sadagora, 13. Novemb. — Máig mintegy 8,000 darab marha hajtatott ide Bessarábiából 's Moldvából. Bukovinából 620 darab malátán hízott barom. De rajtok kevés nyereség volt. Egy darab hízott ökör 9—15 aranyon adatott. — Egy pár tehén pedig 6—12 aranyon. Brachfeld lócsiszár 60 darab jó fajú lovat hozott Oroszország kietlen tartományiból.

A' Brüssel-Antwerpeni vasúton Octoberben 90,000 személy útazott: 's ha jó idő lett volna, a' 100,000 meghaladta volna. — Lioni tudósítások szerint a' Rhone vagy Rhodanus a' sok esőzés és hóolvadás miatt 14 párizsi lábbal áradt meg a' szokott állásán felül.

A' rétek' javitásáról következő számunkban fogunk szólani: valamint a' vízhuzó mozgony modorát is azzal fogjuk szétküldeni.

PÉNZKELET December' 1jén 1836: Status kötelezvény — 5 pCtes = 103$\frac{5}{12}$; — 4 pCtes = 99; — 3 pCtes = 73$\frac{5}{8}$ — Bécsi Bankköt. 2$\frac{1}{2}$ pCtes = 65$\frac{5}{8}$; — Magyar kamar. 2$\frac{1}{2}$ pCtes = 65$\frac{5}{8}$; ezüst pénzben.

A' KÉMLŐ'
folytatása iránt 1837. évben.

Ama különös kedvezés, melyre gazdatársaink Kémlőnket méltaták oly nagy, a' milyennel még egy gazdasági újságunk sem dicsekedhetett. Első kiléptekor ugyanis tisztelt előfizetőink' száma 800 azonnal jóval meghaladá. A' mely szám, noha meg nem üti tetemes költségeinket, méltó azon becsülésre, hogy folyóirásunk jövő 1837ik évben is folytatni elhatározzuk.

Meg kell vallani, hogy a' vállalat erőnket felülmulá, 's bennünk talán csak a' jó szándék az egész érdem: de ha csak egy lépést tettünk is ama' nagy czélfelé, honnan az értelmi kifejlés' leggyöngébb sugárai csillámlanak, 's melynek közelében nemzeti jólét áradoz, édes amaz érzés, hogy igyekezetünk a' semmibe nem merült.

Meg kell vallani hogy mi nagyon gyengék valánk; 's hogy sok míveltek csak mosolygának tehetetlenségünkön 's botlásainkon: — de ugyan hova rejték hát ezek tudományaikat? ha igaz az, hogy a' hasznos tapasztalások' közlése, legszentebb hazafiúi kötelessége mindenkinek. Mert hiszen minket csak a' nagy hijány' értése 's érzése kényszeríte erőnk feletti vállalatra, 's mi egy ily bajos szerkeztetés' ólom terheiről örömmel lemondunk, sőt közre munkálásunkat jutalom nélkül hazafiként ajánljuk, mihelyt arról meggyözettetünk, hogy Kémlőnk' helyét akár a' Gazdasági egyesület, akár más hazafi kipótolandja. De mielőtt ezt látnók, vállalatunkkal felhagyni, talán gyávasággali bélyegeztetés lenne.

Vállalatunk' folytatása tehát meghatározott; 's oly reményben vagyunk, hogy mivel a' kezdete mindennek legnehezebb, levelezéseink' öregbülése, eddig többfelé oszlott időnk' egyre szorítása, és segédtársainknak e' tárgyba bele okása, munkálatinkat mind inkább érdekesbbé tehetendik. 'S valóban, temérdek és kifogyhatatlan azon tárgyak' forrása, melyeket legalkalmasban talán csak ily folyóirásban lehet meghánytorgatni, fontolni és foganatba hozatni, 's melyeket itt évenkint felhozni felesleges volna.

Hazafiúi köszönetünket tévén itt, mind levelező hazafitársainknak, mind számos sz. k. városaink lelkes Tanácsainak, kik hazafiúi segédnyujtással mozditák elő czélunkat, kedvezéseiket továbbra is kikérjük, 's e' tárgyban küldendő levelekre nézve a' postaköltségeket, továbra is szivesen magunkra vállaljuk.

Mi illeti pedig a' gyapjúárrt, oly reményel lévén, hogy gazdatársaink önhaszna czélunkat segélni fogja, miután halmazzal lévő levelezésinkből tanácsosnak alig láttunk nehányat közölhetni, megmaradunk azon ajánlatunk mellett, hogy jövő Májusban hiteles embert küldjünk a' külföldre gyapjúmustrákkal, 's ennek ottani szállását a' Német birodalom' több újságlapjaiban hirdettessük oly végre, hogy ez a' Leipzigi vásárra menő 's más posztógyárosokkal közvetetleni értekezésbe bocsátkozván, a' gyapjúk árrát időről időre megirja, hogy mi azt ajánlásunkhoz képest számok szerint közre bocsáthassuk. Sőt

Ugyan ezen küldöttünk ezenkivül fel fog vállalni egyes gazdatársainktól is gyapjúmustrákat bizonyos számok alatt: 's a' posztógyárosoknak leendő megmutatás után, meg fogja írni azt, mennyit igérnek érettük? — 'S ha az ott igért árr felülmulná az itthonit, a' termesztők' szabadságában álland odaadni, vagy nem adni. De mi azt hisszük hogy a' posztógyárosokkali közvetetlen alku és ismeretség, gazdatársaink' bizonyos hasznával lenne mindenkor öszvekötve. Erről azonban Martiusban bővebb tudósitást fogunk adni.

A' Kémlő jövő 1837. évben is e' mostanihoz hasonlólag fog megjelenni, 's félévi árra postán és borítékkal 3 frt. 30 kr, — helyben boríték nélkül házhoz küldve 3 frt. ezüstb.

Fizetni lehet a' szerkeztetői és minden cs. kir. posta hivataloknál, melyek a' 11dik példány' ajánlása mellett e' végre megkérettetnek. Költ Pesten November 9kén 1836.

Balla Károly,
a' Kémlő' tulajdonos Szerkeztetője.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

46. Szám
PESTEN
Szerda
Decem. 7kén
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p.p.
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkesztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

Rétek öntözéséről.

(Folytatás.)

Miután mindenütt közel juthatni, termékenyitő vizhez, azon kérdés fordúl elő, hogy az öntözés miképen történhessék a' füveknek, vagy vetéseknek letörése 's összezúzása nélkül!

Én rendelést tettem egy oly szivattyús erőműre, melyből két ember a' vizet oldalast 7—8. ölre könnyen lövelhesse: és a' mely mind öszve se legyen drágább mintegy 20—24 ezüst forintnál. Ha már ez czélirányosan elfog készittetni, a' miről kételkedni sem lehet, akkor az öntözendő táblát a' viztartó gödrökállásához képest úgy osztom fel, több hosszú négyszegű részekre, hogy ezeknek, szélességén, mindenik 15—16dik ölnél hosszában a' táblarétnek vagy |dűllőnek kocsi út hagyassék ki, mely helyen az öntözőt lehessen vontattatni, akár egy ló akár egy szamár által. Ha már ezen útakról, a' kiszabott táblák' 2 oldaláról 7—8 ölnyire belövelli az ember a' vizet, természetes hogy mind a' két oldalróli öntözés öszvesen 14—16 ölet foglaland el, a' nélkül hogy vagy a' kaszállók vagy a' vetések sérűlnének a' törés által.

Ily módon 2 ember és egy gyermek naponkint igen könnyen megöntözhet, a' víz meszszi vagy közelségéhez képest több holdakat. — De mivel itt sok mindenféle körülmény közbe jöhet, kiszámítással, mely ha rosszúl út ki, csak balitéleteket és elidegenülést szül, ha pedig jó és lehető, mindenik gazda tud magának 's pedig legjobban csinálni, nem fogjuk az időt tölteni annyival kevesbé, mert valamint minden, úgy ennek leghathatósbb kivitele is a' gazda' ügyességétől függ: úgy hogy a' mit az egyik nem ért, vagy érteni nem akar, azt a' másik elvégzi, 's pedig úgy, hogy olykor a' feladáson még javításokat is teszen. Feleslegesen tehát itt csak azt említem, hogy a' kilövelt víz permetező eső képen lepi meg a' füvet és vetést, és így abban az eséssel kárt nem tehet: és másodszor minél sűrübb vagy nagyobb a' fű és vetés, annál kevesebb esik abból a' földre; 's végre hogy ezen öntözés' gőzzében azon növény is részesül, melyre öntözéskor víz nem csepent.

Miképen lehessen ezen öntözésmódot a' szabad legelőkön, luczernás, repczés vagy más inkább fizető földeken alkalmazni? — 's érdemeljen é költséget vagy fáradságot? az a' nö-

vények' becsétől, az időjárás' és körülmények' viszonyaitól függvén, gazdatársaink itéletére hagyom; 's el végre csak azt érintem, hogy ezen egyszerű locsolásmód, melyet minden gazdatársunk forgathatott már elméjében, nem feltalálás, csupán csak oly feladás, a' mi ön magának bővebb kifejlesztésére 's javitására okúl 's ébresztésül szolgálhat földésztársainknak. — Miután általtérek a' vízhuzó mozgony' magyarázatában, melynek modorát mái számunkkal közlöm.*)

A' mozgony bálványa az a—b melyet a' c—d két ágason lévő c—c gerenda tart. A' bálványon lévő kerék' szárnyai az o betük alatt. — Mindenik szárny pedig 3 ablak táblákkal van deszkából borítva, mint mutatja 1, 2, 3.

Mindenik tábla a' bálványnak be felé nyílik, úgy hogy a' sarok vasak a' szárnyak' végei felől esnek.

A' szárnyak' középső gerendája kijár, és mindenik tábla felól az r betűnél egy vas czövek által akadályoztatik, mely vas czöveket, minden tábla elől, egy kis csigán fel lehet rántani nagy szélben úgy, hogy a' tábla általjárhasson a' felső és alsó szárny gerenda közt, és így a' szél erőjét enyhítse. Ezen vékony kötél vége, a' bálvány mellett szabadon van vetve; 's az, és akkor ránthatja meg mikor és a' ki akarja.

Az n betűnél van egy kerék mely az m rudat fel és alá mozgatja, vagy is az m—v végén 2 szivattyúskút lévén az árokban, ezekből a' vizet feltekeri.

Így tehát midőn a' szél az 1, 2, 3 táblás szárnyra fú, akkor reá csapja a' táblákat, és az ellenben lévő oldalhoz jőve kinyitván a' szél a' táblákat, ezeknek helyeik üresen maradnak, vagy is a' mennyivel ellent állnak a' másik oldalon a' szélnek, emezen a' szárnyak annál kevesebb ellenkezést mutatnak. Eképen ez kivált vízben valóban lehető, és kivihető, bárha a' szél által máskint üssön is ki a' dolog.

Minthogy pedig tudva van minnyájunk előtt, hogy a' szél' eröje mind azt öszve szokta tépni és szaggatni, mi csak játékául szolgál; véleményünk az, hogy ezen mozgony a' szél csapkodásait ki nem fogja állhatni: de ellenben hogy a' folyóvízben okkal móddal használható lehetend, az erőművész nem fogja talán kétségbe hozni.

Ennek meggondolása után, ezen szélben aligha használható mozgony, egy más sokkal egyszerűbb, és használhatóbb erőmű kerék' alkalmazására adott alkalmat, melynek ábrázolatát, szinte most közöljük, nem mint találmányt, hanem ide csak alkalmazottat.

Ez a' bálványára szinte víz egyent állítandó, és szélfogó öblei lévén a' küllőin vagy szárnyain, ezek az ellenkező oldalon mindenkor háttal fordulnak vissza a' szélnek: 's úgy látszik, hogy ezen kerék' használása szélben inkább alkalmazható volna, mind vízhuzásra, mind talán szélmalmokra is, ha elegendő nagyságban, és a' nagyobb szél' erőjét, mérséklő ablakokkal leendene felkészítve.

Ezen kereket kicsinyben kevés szél is jól forgatja: egyébbiránt a' nagyban teendő próba fogja inkább elválasztani használhatási sikerét: melyről annak idejében bővebben szólandunk.

Lennének azonban a' leírt erőműkerekek teljességgel használhatatlanok, valóban együgyű mesterség mindnyájunk előtt, egy csupa bálványnak felállítása, 's ennek egy szamárral vagy lóval való forgattatása; sőt ha épen kisebben kell a' locsolásnak történnie; egy szivattyús kúttal oly magosra hajhatjuk a' vizet, milyenre szükéges. Ellenben ha a' víz mélysége és a' part' vagy öntözendő hely magossága közt csekély a' különbség, egy kútágas gémmel szinte eszközleni fogja a' czélt.

Rokitnicza, Galiczia. Novem. 26án 1836. Tartományunk' több vidékeiből ide érke-

*) A' Lythographus' rendetlensége végett, csak jövő számunkkal küldhetjük az erőműkerekek rajzolatját.

zett hírek szerint az aratás nálunk épen nem kedvezőleg ütött ki. Búza, rozs és zab egy harmaddal; árpa, borsó és hajdina felével keveseb-bet adott, mint a' mennyit jó középszerű években adni szoktak. — Az idei esztendőt nálunk, való, hogy száraznak nem mondhatni, de az eső nem esett akkor, mikor ideje lett volna, ennek 's a' közelebb lefolyt, öt száraz évnek kelletik a' gazdasági ipar' mostohább következményeit tulajdonítani. A' burgonyatermés szintúgy egyáltaljában roszúl ütött ki; a' legjobb földek 8 maggal fizettek, különben a' soványabb vagy gondatlanabbul mívelt földek épen csak 4—5 magot adtak. —

De a' gabona minősége ellen csak ugyan nem panaszkodhatni, mert nyomatékos, és nevezetesen a' búza szemre is igen szép, 's még az 1827dikit is felülhaladja.

Mind e' mellett az árrok mindegyre sülyednek, 's a' helybeli fogyasztékon kívül nem kél el semmi. A' tiszta búzának korecze (2 alsó ausztriai méró) kerületünkben 2 fr. 24 kr., rozsnak 1 fr., árpának 1 fr., zabnak 40 kr., borsónak 2 fr., hajdinának 1 fr. 36 kr., burgonyának 14 kr. p. p.

De a' Danzigból érkezett hírek, 's az amerikai tudósítások, melyek az életnek nagy szükéről és tetemes bévitel' szükségéről szólanak, azt reméltetik velünk, hogy az idén még nagyobb mennyiségeket fognak kívánni a' danczigiak, 's így a' felebb kijelelt árrok hihetőleg még is felebb szállani fognak. Tartományunknak magyarországgal határos kerületeiben sokat vásároltak össze a' magyarországi búzakereskedők, 's ennélfogva ott 50 pCentoval jobb az árrkelet. Hasonlót mondhatni a' pálinkáról is, melynek grádusa a' garneczben (15 jó egy akóra) 1 p. krajczáron kél; ezen czikkelynek mindig akadnak vevői, 's termesztése legalább annyiban jutalmazó, a' mennyiben általa a' belföldi termék átpénzül.

A' repczék élénken kerestetnek, 's 6 p. frton kelvén egy korecz e' termeszték magára vonta a' figyelmet, 's ámbár gonddal ellátott és fris trágyáju földeket kiván, még is a' gazdáknak már csak azért is ajánlható, mivel Juniusban arattatván, az Augustusban takarmánynak lekaszáltatható babókkal (bükkönnyel) vettethetik bé a' föld, 's minekutánna, mint tudatik, a' tiszta búza szépen terem nyomában, két évben három aratást lehetségesít.

Gyapjútermesztésünkről sok dicséretést mondhatni, — a' szembeszökő haszon, melyet a' juhtenyésztés a' már több év olta magas gyapjúkeletnél fogva, bízton reméltet, ösztönül szolgál ez ág' tökéletesbítésére, — 's gazdáink nyájaikat egyiránt öregbítik és nemesbítik. 'S így ámbár, kevés korcsabb juhászat' kivételével, juhtenyésztésünk úgy szólván csak most támadoz, még is épen közönséges gyapjút csak ritkán találhatni, hanem jobbára középfajbelit, melynek mázsája 70—80 forinton kél, 's vannak 120—160 p. fr. gyapjaink is. A' csak félig nemesbült anyáktóli egy egy darabért 4 p. frtot is adnak. Sileziából és Szászországból nagy a' béhozatal, 's nagyobb birtokosok, nevezetesen kosokért nagy summákat adnak ki.

A' répaczukorgyártás ellenben nem akar előrehaladni tartományunkban, pedig Csehország' példája, 's a' gabonának becsüvesztése, valamint a' pálinkának egy esztendő olta behozatott megterheltetése ez ágban is szorgalomra inthetnének. Vannak ugyan egyes gyáraink, de az újabb felfedezésekre nincsenek tekintettel.

A' hízlalás' következményei eddigelé még igen kétségesek, részint azért, mert már vételkor drágán kelt a' szarvasmarha, részint pedig azért, mert mutatkozik a' marhadög, 's télen által, ki tudja, ha nem fog é gonoszúl szétterjedni?

*

Egyébbiránt mi illeti a' csikóknak ez idén ló fogakkal lett ellettetését, rövid időn fogok iránta bőven írni tapasztalásomhoz képest.

Hannovera, Nov. 25 — Nálunk egy nevezetes ember könyviróvá lévén, azt igyekezik megmutatni, hogy ha Hannoverának népe fel fog hagyni a' mivelt gazdasággal, és szántó földeit 's rétjeit vadon hagyván, barmokat tenyésztet, sokkal több haszna leend. — 'S ha az ember az ő összefüggő helyes kiszámitásait fontolóra veszi, úgy látszik első tekintettel, hogy ezen tartománynak Ángolország marháért sokkal több jövedelmet adna, mint igy termékeiért, mi azonban azt hisszük, hogy ezen egész kiszámitás és lovalás, aligha másuvá vág, mint oda, hogy London Hannoverából, olcsóbban ehessék marhahúst. — Itt bizonyosan senki sem fogja követni a' javaslott nomadikus életet.

Hogy Magyarországon a' csikóknak lófogaik vagynak, azon szinte álmélkodunk: hasonló eset eddig még itt nem adta elő magát.

Mi illeti körülményeinket, a' gabona árra valamivel emelkedik, mivel a' tengerre elkezdették szállítását; a' gyapjúvétel megszünt, leginkább azon okból, mivel a' posztógyárok elegendő halmazokkal birnak télre: és azt reménylvén hogy a' tavasz félen is kaphatnak e' mostani árron, sokan várják a' jövendő körülményeket is, de árra nem szállott leebb. Vetéseink még eddig jók: de a' sok nedvesség, köd kivált a' tengerszéleken igen nagy mértékű.

London, Novemb. 13dikán.— E' sorokat — így ír a' porosz státusújságban egy valaki, főkép, azért írom, mert megigértem volt önnek, hogy réveinknek a' gabonabéhozatalrai kinyitásáról, vagy a' kinyitás valószinüségéről tudosítani fogom. — Angliába nagy mennyiség gabonát és lisztet szükségkép kelletik behozni, 's így a' révek alkalmasint, mérsékletes vám mellett, nyári rozsnak, árpának, zabnak, borsónak és babnak utóbb talán tiszta búzának is nyílni fognak. Az árrok 40 shillingtől csak hamar 54—56 shillingre szökött fel a' király' zára alatt lévő' fínom danczigi búzáért, 's a' fínom angolért már 74 shillinget is fizettek, úgy hogy e' pillanatban már hasznos volna, finom piros tiszta buzát béhozni és megvámozni. Úgy vélekedünk hogy azon esetre, ha tovább is felszöknék az árr, a' kormány a' király' zárja alatt fekvő 500 tonna búzát, mérsékletes vám mellett, eladatni fogja; a' Danczigban, Varsóban 's a' t. felhalmazott búzamennyiség Angliába készül, 's tulajdonosok és nyerészek egyiránt azon lesznek hogy felebb szálljon az árr.

(Allg. Z.).

Frankfurt (az oderánál) Nov. 18kán. Mártonheti sokadalmunkat általjában véve középszerűleg jónak mondhatjuk. Mintegy 52,000 mázsa mindenféle árrú gyűlt volt együvé, 's az idegenek száma 8321 személyre ment. Posztó, 's posztóféle árrúk nem voltak a' legkellendőbbek, mert a' külföldi vevőknek szűkiben voltunk e' czikkelyre nézve; de a' kevésbé finom posztónak csak ugyan volt kelete. Szász és porosz gyapjúszerárrúk mérsékletesen, az angólfélék nem igen kerestettek. Selyem és félselyemárrúkra nézve nem volt kedvező a' vásár. A' siléziai és szász pamutárrúk jól keltek, úgy a' berlini kattúnok is. Az angol pamutárrúk kevésbé kerestettek. A' len árrúk középszerü mennyiségben adattak el; vas és aczél — fa — üveg — és porczellán —, bör — és füstárrúk hasonlag. Nyers bör sok volt a' vásáron, 's eladatott a' mennyi csak volt. Szarvcsúcs sok, szarvasszarv kevés hozatott ide: amazok nem igen kerestettek, ezek csak hamar adattak el. Ló — és tehénször, úgy serte is, a' mi kevés volt, elkelt. Ágytollú és

pehely, tetemes mennyiségben, 's jó árron talált vevőket. Viaszból sok, méz csekély mennyiségben találtatott, 's az eladók hamar adhattak túl mindegyikén. A' gyapjúmennyiség 4—5000 mázsára mehetett fel. Finomabb része jobbára vevők nélkül maradt; a' közönséges fajták jól keltek későbben. — A' sokadalommal együtt járó lóvásáron mintegy 7—800 ló lehetett. Kevés talált vevőre, 's a' külföldről sem jöttek vásárlók.

Selyemtenyésztés.

A' gothai hirlapban, November' 8dikáról igy ir egy valaki a' porosz selyemtenyésztésről: 1835 a' brandenburgi tartományban, 's a' potsdami és o. frankfurti kerületben 1529 font 14 lat selyem termesztetett. Az iparnak ez' ágában nagy Fridrik alatt előbbre voltunk. Hiteles jegyzeteknél fogva, 1774ben Brandenburgban, Magdeburgban és Halberstadtban 7000 font selymet nyertek. A' status hathatósan elömozditotta az új iparágot, és közköltségeken számos szederjfákat ültetett; ingyen osztattak el a' legjobb tojások, a' selyemtenyésztéshez szükséges ismeretek terjesztettek, a' nagyobb birtokosok közül nem kevesen tetemes summákat fordítottak e' czélra 's a' t. Szászország, Ansbach, Bayreuth, Würtemberg, Austria és Bajorország hasonló buzgalommal követték e' példát. Mindenütt csak selyem és selyemtenyésztés. Ritka előszeretettel és tűredelemmel ismételtettek a' próbatételek, míg nagy veszteségek' útján meggyőződtek elvégre, hogy szorgalom és folytatott erőltetés által ki nem pótolhatja az ember, mit a' változó, hideg égalj megtagadott tőle. Az éjjeli fagyások tavaszkor, vagy tartós hideg esők elpusztították, vagy elmérgesítették a' szederjfaleveleket. Ilyes következései voltak e' f. e. május' 10dikének; 's több év több példával szolgál. Jegyzeteimből ezeket iktathatom ide. 1800ban az aprilis és majus igen szép volt; junius' 10dikén, 11dikén és 12dikén a' kemény éjjeli fagyok egyáltaljában elpusztították a' gyengébb növényeket. 1802ben fagyok jártak majus' 14dikétől junius' közepéig. 1812ben kemény éjjeli fagyások voltak május' 8dikától 10dikéig. Az 1816diki éhségévre bizonyosan még mindnyájan emlékeznek. 1819ben májusnak 30dikán és 31dikén, 1820ban május' 4kén, 5kén és 6dikan; 1826ban, május' 14kén 15dikén, 16dikán és 17dikén; 1831ben, május' 8kán, 9kén és 16dikán, keményen fagyott. Szintannyiszor szenvedtek a' szederjfák való fagy nélkül, jégeső, hó, vagy hideg esők által. Egyes, 's valószinüleg nagy költségekkel és szerencsével kivitt próbatételek több emberkor' tapasztalásai ellen nem bizonyithatnak. Düsseldorf' szomszédságában már tiz év olta terjedelmes szederjfa ültetvények állanak; ezer számra, kisebb 's nagyobb formákban láthatni itt a' fákat. A" tulajdonosok semmi költséget nem kimélnek; szorgalommal, de szerencse és nyereség nélkül folytatják a' tenyésztést. Nem de theát, kávét, pamutot 's több délszaki gyümölcsöket szintúgy termesztünk fűtött üveges házainkban? miért nem a' szabadban? a' selyem csak meleg égaljban termesztetik haszonnal.*)

Vasút javítás Éjszakamerikában.

A' baltimore-ohioi vasút' legújjabb gőzkocsija, melyet Pillingham és Winans urak építettek Baltimoreban, a' vasúttársaságok' közfigyelmét vonta magára, mert felülhaladja mind azt, mit e' nemben eddig előállított volt Anglia. A' szász consulnak Leipzigba érkezett leveléből világos, hogy a' baltimorei új locomotive az ed-

*) Meg kell jegyezni, hogy Magyarhonunk a' 45—50. grádus alá esik, Poroszország pedig az 50—55 alá, és igy ott az orosz fagylaló vad égaly inkábbpusztitja a' növényeket, noha mi is csak faggyal, vagy égető höséggel kinlódunk, tavaszi és őszi mértékletes üdők helyett. **Szerk.**

digieknél sokkal könnyebben, de természetesen leszállított sebességgel felülhaladja a' nagyobb magasbulásokat is. Ezen örvendetes következmény megjavított gőztermesztők (a' csövek' száma 400, holott az angol erőműben rendesen csak 120 van) a' cylinder' átmérőjének 's a' bunkonynak nagyobbitása, 's az által éretik el, hogy a' gőzerő mind a' két kerékpárra hat. A' gőzüstök ezen új szerkezet által jóval tartósabbakká válnak, 's miután kilencz hónapig szakadatlanúl használtattak, a' gőzkocsi még oly, tökéletesen ép, mint alkalmazása' első napján.

Tulajdonságai azon állékszernek melya' bor' szamatját képzi.

Már hosszabb idő olta sejdíttették volt, hogy a' bor külön állékszert foglal magában, mely a' közönségesen borszamatnak neveztetni szokott kellemes illatot okozza. Ezen anyag azonban az eddigi analytikusok' figyelmét úgy látszik kikerülte; Deleschamps úr, gyógyszertáros Párisban, most szerencsésen különválasztotta ezen substantiát, 's Pelouze és Liebig urak azt pontosan megvizsgálták. Egészen olajhoz hasonlit, szaga pedig olyas mint az ó boré, csak hogy erősebb. De chemiai tulajdonságai különböznek az olajéitól, 's együvé alakulások új világban láttatja a' léteges chemiát, mert már most való aethert ismerünk, mely pezsgés közben képeztetik, 's magától. Ezen aether áll egy atom kénaetherből, 's egy atom új savanyból, melynek neve borvirág (oenant) savany; maga ezen új savany áll 14 atom szénanyagból, 26 atom vízanyagból és 2 atom savanyagból.

Hasonlít zsíros olajhoz és + 13° Cnál megjegesül.

Orosz Kereskedés.

Most már nálunk is itt van az idő — igy ir egy Nishnji Nowgorodi lakos e' f. e. october végével Petersburgba — mely az iparkodó középrendnek tisztességes helyet mutat ki a' társaságban. A' császár méltóságával megférőkne találta, sokadalmunkat meglátogatni. Az octori vásárnak két fő czikkelye közönségesen vas és thea szokott lenni, 's ezeknek nagyobb vagy kisebb keletétől függ itt minden. Az elsőnek egész mennyisége tetemes nyereséggel adatott el, 's hogy a' czélbavett vasútaknak is köszönhetjük ezt részben, tagadhatatlan. A' theának árra felebb szökkent, nem azért, mert inkább kerestetett; hanem azért, mert tavali becseréltetése károkkal járt, 's igy a' kjächtai theakereskedők ezáltal kivántak magokon segiteni. Bucharai pamut szerfelett nagy mennyiségben hozatott ide, 's ennélfogva árra is nagyon leszállott. Az őrmények ez' uttal sokkal kevesebbet vásároltak, mint máskor. A' kaukasusontúliak oda nyilatkoztattákki magokat, hogy a' jelesebb árrúkat most Leipzigből hozatják Trapezunton által.*) Ez nagy baj. Általjában véve az idei sokadalmat csak középszerűnek mondhatni; de oroszországra nézve annálfogva nevezetes, hogy e' vásáron keltek ki első csirái egy nagy vállalatnak, hogy alapja vettetett az ásiai kereskedési társaságnak, mely a' szomszéd Ásiát magába foglalván Orenburgtól Calcuttáig és Tiflistől Indiáig fog terjeszkedni. Ezen társaság az europai kereskedőket valószinüleg az ásiai vásárokról ki fogja szoritani, mert nékik tengereken kell általszállaniok, mi könnyen és rövid idő alatt eljutunk oda a' szárazon. Semkétség, hogy találkozni fognak közttünk emberek és segédszerek, melyek létesitsék e' tervet. A' kormány maga fog erős alapról gondoskodni, 's első az idő, melyben a' gyarmatbeli árrúkat a' kelet, nem mint eddig, a' nyúgot, küldendi majd nékünk. Valóban, dicső egy kilátás! de e' czélnak elérésére szükséges

*) Legnagyobb részben a' Duna gőzhajóin.
Szerk.

a' miveltség, 's ismeretekre és munkásságra nézve még az ellenfél megett vagyunk, Nishnji-Nowgorod szépen épül; a' vásárálláson most készül egy játékszin, 's több árrúépületek. A' kereskedőségnek megigérte a' financzminister, hogy a' bankoczédulák' szerfelett magas kelete alkalmas úton lejebb fog szállittatni.

Naphthaforrás Amerikában.

Tíz évvel ezelőtt mint már emlitettük egyszer, Burksville' szomszédságában. Éjszakamerikában, sóforrások fejébe fúrván, 200 lábnyi mélységben, az erős kövezet' általtörétése után, naphta vagy kőolajforrásra találtak, mely oly hatalommal szökött fel, hogy súgara 12 lábnyira emelkedett a' föld' fölébe. Nehány minutum mulva, miután mintegy 75 gallon folyt ki egy egy minútumban, a' szökéssel felhagyott; de a' forrás még is több napig folyt még, 's a' szomszéd Dumberland nevü folyamba útat találván felszinén tovább uszott az olaj. Nehány kandi tapasztalni akarván, ha valljon ég-e ez' olaj, világgal közeledett a' folyóhoz, 's egyszerre lángra kapott az egész folyam, 's a' legmagasb fák fölébe emelkedvén a' parthoz közel fekvő vidéket tetemesen kárositotta. A' forrás utóbb magától megszünt folyni; szivattyúk által próbálták életben tartani, de hijába, olajt csak nem nyertek, vagy akkor csak, ha magától megnyilt, mi az utolsó hat évben kétszer történt meg. 1835 Julius' 4dikén folyt volt utolszor, 's hat hét alatt mintegy 20 hordó kőolajat gyüjtöttek össze. Az olaj 's a' vegyes sóviz úgy látszik, némi gáz által bugyasztatik ki, mert közönségesen földalatti dörgő zörejjel jár. A' naphta igen szállékony, ismeretes erős szagával bir, de csak hamar megbarnúl a' légtől, 's facsöbrökben, minthogy átszivárog rajtok, nem tartathatik.

(*Allg. Z.*).

Elegy.

Varsó, Nov. 20án. — Radom' környékén (a' sandomiri vajdaságban) november' elején annyi hó esett, hogy sok helytt hat lábnyira magaslott a' földek felett.

Antwerpen, November' 18án. — Az angol búvárok (szólott már felőlök a' Kémlő) Nord-és Austruweel-Fort között egy tizenkét évvel ezelőtt elsüllyedett hajóra találtak. Ezen hajó kemény helytt megfeneklett, 's van reménység, hogy kihúzathatik, mihelyest engedelem adatik reá.

Páris, Novemberben. Amerikába 's a' franczia gyarmatokba nem kevés champagni küldetik. A' palaczkok most czincapsulákkal dugatnak bé, drót és czink helyett, minthogy az eddigi dugaszok nem óvják eléggé pinczékben és hajókban a' palaczkokat.

Petersburg, Nov. 16dikán. Egy kasani birtokos ezeket közli: „olvasván a' gazdasági újságban, hogy Wolchonsky herczeg' egyik jószágán, Himmalayaárpát vehetni, öt fontra szert tettem. Ezeket felszántott földbe vetettem el. Az idei fris és esős' nyár' 's a' kora fagyások' daczára (Augustus' 27dikén éjtszaka négyre süllyedett a' hévmérő a' 0 alá) még is 5 font vetemény 3 puddál fizetett, 's igy 24 szemet adott.

Leipzig, Nov. 23án Tőlünk nem csak Magyar és Lengyelországba, de már Délamerikába is visznek juhokat. Nevezetesen Dresden' vidékéből 600 kos és anyajuh szállittatott által Buenos Ayresbe. (*G. Bl.*)

A' Kémlő' 44dik számában felhozott bácsi eke eránt kivánt felvilágositásul vagyon szeren-

csém közleni: hogy a' nevezett ekét mélt. Rasztinai Báró Redl Gyula úr tek. Bács vármegyében keblezett Rasztina majorjáról vitetvén fel Ausztriában fekvő Karnabrunn jószágára; az ugyan itt tartatott állatmutatás alkalmával, mélt. Gróf Kolloredo úr' mint az alsó ausztriai rendeknek Küldöttje, mélt. Báró Braun úr', mint az ausztriai gazdasági Egyesületnek Titoknoka, 's a' környékbeli uradalmi Tiszteknek jelenlétökben e' közönséges ekével számos barázdák szántattak vezér nélkül, a' jelenlévők nem győzvén azt eléggé csudálni 's dícsérni. Gróf Colloredo úr' kérésére azután Báró Redl úr az ekét Bécsbe a' gazdasági Egyesületnek, melynek ő is tagja, megküldötte, hol több próbák tétettek vele a' bécsi újságban megírt kimenetellel. Egyébiránt rövid időn igyekezem megküldeni az eke' rajzolatát. Pesten December 6kán 1836.

Szlobodnik Gábor,
Báró Redl úrfiak' nevelője.

P é c s, Novemb. 30kán. — A' múlt héten végződött katalini országos vásar vevőkre nézve nem legjobb volt. Szarvas marha elég vala; egy pár szép jármos ökröt 125—140 frton váltóban lehetett venni; de a' takarmány' szűke 's a' marhadög miatt' még zárva tartott némely vidékek miatt nem kelltek: sertést eleget 's jó hízottakat hajtottak: 3—4 mázsásnak fontját 15—18 kron vették váltóban: — a' gabonaárr nem változik. A' vetések szépek, mert szép meleg esők járnak; kútainkban ugyan elegendő víz van: de a' patakok még sem áradoznak, miért is az őrlésben még szükséget szenvedünk. A' 1835iki bor 8—9 frton kell; de nagyobb mennyiségben nem kerestetik.

V e s z p r é m, Novemb. 30. — November hóval és faggyal kezdődött, azután egész végig többnyire esős volt, vége pedig igen lágy: 's a' hó a' hol volt is elolvadván a' birkák kint legelnek: és a' tavaszi alá a' szántás folytattatik.

P e s t és v i d é k e, Decemb. 6kán. — Az idő egész tavaszira langyult — 's meleg esőkkel hol derül hol borúl aprilisi változásokkal. Már a' homokos részeken is látszik valami kis nedvesség. A' duna kezd emelkedni 's áradni.

G a b o n a á r r váltó garasban.

Egy kila (pozsonyi mérő):

Napok' és városok' nevezése	Búza	Kétszeres	Rozs	Árpa	Zab	Kukoricza	Köles	Kása	Lencse	Borsó	Bab
Novemb.30kán Pécs	80	60	50	55	35	70	—	—	—	—	—
Decemb. 3kán Szeged	80	75	60	55	50	80	120	150	—	—	—
„ 4kén Győr	70—84	44—60	46—50	45—48	33-36	84—86	86—90	—	—	—	—
Novemb.30kán Veszprém	75	53	47	47	27	70	105	140	—	—	—
„ 22kén Ungvár	85—82	80—76	50—46	48—44	34—30	64—60	150-140	—	—	—	—
„ 25kén Arad	93	71	61	51	50	80	—	—	—	—	—
„ 25kénN.Becsker	90	65	—	50	40	70	60	—	—	—	—
„ 26kán Baja	80	55—50	46	54	30	80	—	—	—	—	—
„ 26kán Miskolcz	115—110	96—90	64—60	50—45	30—25	80—75	—	225—220	—	—	—
„ 26kán Debreczen	120—100	80—70	65—55	60—56	45—40	90—80	130-100	—	—	—	—
Decemb. 1jén Mosony	124—75	57—49	52—48	48—42	40—34	90—64	—	—	—	—	—
„ 2kán Uj-Becse	95—85	80	—	50	45	70	—	—	—	—	—
„ 7kén Pest	90—100	70—82	53—55	52—56	38—40	90—94	—	230	300—320	310	220

PÉNZKELET December' 5kén 1836: Status kötelezvény — 5 pCtes = 103¼; — 4 pCtes = 98⅞; — 3 pCtes = 73⅝ — Bécsi Bankköt. 2½ pCtes = 65¾; — Magyar kamar. 2½ pCtes 65⅓; ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

47. Szám
PESTEN
Szombat
Decem. 10kén
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p.p.
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

A' gazdasági-Egyesület' ügyében.

Múlt hónap 15én költ hirdetményében az Egyesület' elölülője m. gr. Károlyi Lajos Úr több rendbeli alapitvány' 's hazafi ajánlatnak említése közben szerénységből azt hallgatá el, mit a' t. Közönség' buzditásaul ime köz hirré tenni kötelességemnek tartom: hogy t. i. ő méltósága az Egyesületnek örökitéseül 4000. pengő forintnyi tőkét ajánlott. Nem halgathatom el egyszersmind: miképen t. Appel Károl' úrnak szintazon alkalommal kötelezett alapitványa, melly bizonyos adat' hijánya miatt vélekedőleg 240 pengő forintnyinak hirlelletett, mint később kivilággott, 300 pengő forintot tesz. Midőn ezekhez képest, a' tisztelt elölülő grófnak melegebb részvétű hazánkfiaihoz irányzó serkentését gyenge szavammal viszhangoztatva ismétlem, a' két testvér Honnak érdemteljes gazdairói közül mindazokat, kik netalán levelem nem vevék, szivesen kérem: hogy az Egyesület' folyóiratát minél több 's érdekesb eredeti gazdasági czikkekkel segiteni 's a' beküldendőket privát alkalom által vagy a' nem. Casinoba Antal Mihály könyvtárnok Urhoz, vagy idősb Kilian György egyesületi megbizott könyvkereskedőhöz, vagy igenyesen hozzám (Leopold utza 226 sz. a. útasitani méltóztassanak. Költ Pesten Decem. 6án 1836.

Kacskovics Lajos,
ideigleni titoknok.

Rétek öntözéséről.

Miután előadtuk egyszerű véleményünket az öntözésről mind álló mind folyóvizekből, lássuk most miféle módot javasol folyó évi 87 számában az oeconomische Neuigkeiten czimű nevezetes gazdasági folyóirás, nem ugyan az álló tókból vagy árkokból, hanem a' folyóvizekből: mely is ez:

„A' közelebb lefolyt száraz évek, 's az innen származó zöldtakarmány' szüke a' földbirtokosokkal a' rendes rétöntözési intézmények' használatosságát és szükséges voltát élénken éreztette. A' folyamok, és talpak' elviselésére alkalmas patakok mellett fekvő rétek' birtokosainak az öntözés' segédeszközei, úgy szólván, kezeikben vannak, 's csak indolentiának, vagy szerfeletti fukarságnak kelletik tulajdonitani a' takarmánytermesztéssel oly gazdagon jutalmazó rétöntözés' elmellőztetését. Hányszor találunk a' rétek' szomszédságában magasabban fekvő forrásokat, vagy tócsákat, melyekből kis árkok' segédével javithatni a' réteket.

Gyakran nem kivántatik egyéb egyszerű

gátnál; hogy felduzzadjon a' víz 's így megáztattassanak a' rétek, és még is csak ritkán használtatnak ilyes öntözési eszközök, a' gazdák által.

Több vidékeken, hol a' rétek mellett elfolyó patakok és folyamok erős sodrással birnak, találhatni ugyan vízmeritő kerekeket; készületök azonban nagy költségekkel és csekély haszonnal van összekapcsolva. Ilyes erőműveknek szilárd czövekeken kelletik nyugodniok, s jég és vizrohamok ellen óvók által biztosittatniok. (!) Hogy egyirányos maradjon a' vizfolyás, a' meritőkerék' álásának és forgótengelyének (?) a' közép vizálláshoz kell alkalmaztatnia. Ha aztán alacsonyabb vizállás, vagy a' folyamnak csekélyebb sodróerője mutatkozik, akkor a' kereket mindaddig mozgásba nem hozhatni, mig a' forgótengely költséges készületek által lejebb nem szállittatik, vagy kéz által nem mozgattatik; valamint a' viz' magasbulásánál, ha csak nem emeltetik a' kerék, az hatni nem fog, sőt hatása végkép megsemmisittethetik; 's igy a' jégzajlással járni szokott kárvallásoknál fogva, ősszel ilyes vízkerekek kiemeltetni szoktak, 's csak tavasszal helyheztetnek ismét be; — de mind ez fáradsággal és költségekkel jár Nem ritkán a' rétek' szomszédságában oly malmokat találhatni, hol a' malomkerekekre meritőszekrénykék alkalmazvák; melyekből csatornák által a' rétre csapoltatik a' viz.

De mindenekfelett fa talpakon álló vízkerekek ajánlhatók, ha a' közel folyam vagy patak legalább hat törzsöknyi talpat elviselni képes 's némi mozgató erővel bir.

Ezen készület a' mozdulatlan ozlopokon álló meritőkerekek felett azon elsőséggel bir, hogy a' vizkerék a' talpon mindig ugyan azon magosságban marad a' viz' szine felett, 's elkészitésére sem oszlopverés, sem egyéb költséges erősitő és védő intézmények nem kivántatnak, 's hogy ezen talp a' kerékkel, nem csak a' rétnek egy helyéről a' másikra vitethetik, hanem tél előtt ki is emeltethető 's a' jég ellen biztositható, 's ezen készület azonkivül is jóval kevesebb költségeket okoz.

Lobkowitzon az Elbén ilyes vízmerítő kerék alkalmaztatott az idén, mely a' szomszéd felsőségi rétek' tetemes hasznára van.*) Ezen kerék, faálláson, melynek mindenik oldala három törzsökből áll, üres, keresztfákkal összekapcsolt, négy lábnyi köztérrel, — van erősitve, 's átmérője 14 láb; az egy lábnyi távolságra egymástól elálló 42 lapátok 8 újnyi szélességüek, 3 lábnyi hosszaságuak, 's $\frac{1}{2}$ újnyi vastagságuak, és 6 újnyi vastagságu tölgyfaforgótengelybe foglaltatnak; az abroncs, az az: a' puha deszkából koszorú, két újnyi vastagságot, 's hat újnyi szélességet mutat.

A' forgótengely két háromlábu egerfabakon nyugszik, 's ezek a' talpon megvannak erősítve. Az egyes abroncshoz hat puha deszkából készült vízputtonyka csatoltatik, melyekből a' meríten-

*) Igen különös az, mind e' jelen értekezésben, mind más legtöbb irókban, mint már mondottuk, hogy midőn a' rétek' vizzeli megfuttatásáról szólanak, ott hagyják el a' tanácsadást, hol az, legszükségesebb volna, Vagynak igen is oly fekvésű rétek, melyeket a' rajtok keresztül folyó patakok' elgátlásával el lehet öntetni: de ellenben mi csekély rész az ilyes ahhoz képest, melyet nem lehet vizzel megfuttatni! — Mert tudjuk hogy a' folyók mindenütt legmélyebb helyeken futnak, 's legtöbbnyire ha partjaiktól távozunk majd nem mindenütt emelkedettebb lévén a' térség, a' vizeknek felszoritása teljes lehetetlenség: következésképen azt kellenék előadni, hogy ha a' rét hátahupás vagy egyenetlen felületű, avagy a' folyók két partjaitól távozva mind inkább emelkedettebb, hogy kell felszoritani a' vizet a' magasabb fekvésekre és hogy kell vele a' rétek' területét belepetni. Mert hogy valaki felhúzta a' vizet a' földeire, azzal még csak annyit tett, hogy ha el nem ágaztatja, bizonyos menetelt fog a' viz magának venni, de mely a' térség' felszinét korántsem fogja belepni. Szerk.

dő víz egy a' talpon 's illetőleg a' bakon alkalmazott csatorna által elfolyván, onnan bakokon és létrákon nyugvó faválúk' segédével a' rétre csapoltatik, melyek a' szerint a' hogy árad vagy apad a' víz, nagyobb vagy kisebb magasságban fektetnek.

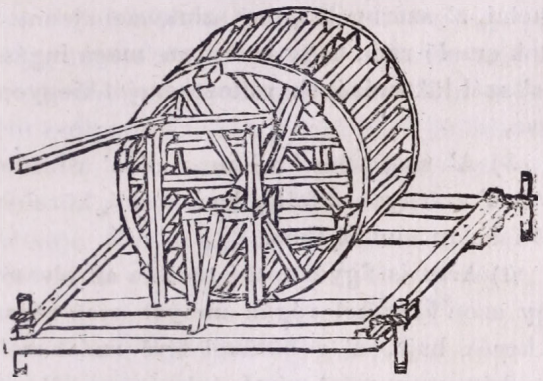

Hogy a' kerékre inkább hasson a' víz, a' folyam' partján három ölnyi hosszaságu sövény az Elbe' fenekéig huzatott, úgy, hogy ennélfogva a' vízkerék a' nyári hónapok' alacsony vízállásánál is, forog, 's csak szélroham, vagy fatörzsökök által akasztatik meg néha. — Midőn a' kerék nagy forróságnál hosszabb ideig áll, akkor a' felső, 's a' nap' hevének kitévelévő rész kiszárad és könnyebbé lesz, 's így fel nem vonhatja a' vízben álló részt; ennél fogva szükséges, hogy napjában egynehányszor utána nézzünk, annyival is inkább, minthogy a' vízcsatornákat is odébb kell vitetni, hogy az egész rét megöntöztessék. Ha a' keréknek egy része kelletinél könnyebb, fahasáb hozzákötésével segíthetni a' bajon. Ezen csekély, csak néha szükséges munka a' rét által gazdagon megtérítetik.

A' költségek itt következnek:

Az abroncshoz való három kétújnyiczölöphöz szükséges nyárfa . .	3 fr.	— kr.	p. p.
A' lapátokhoz és vízszekrénykéhez, a' vízcsatornához való 12 puha deszka, à 10 kr.	2 fr.	— kr.	„
1 tölgyfaforgótengely	1 fr.	— kr.	„
6 egerfa keréktalp . .	1 fr.	— kr.	p. p.
6 karó a' két bakhoz 6 kr.	— fr.	36 kr.	„
A' kerékhez alkalmazott faszögek	— fr.	36 kr.	„
4 vasgyűrű a' forgótengelyhez, és 2 pléhfogó, melyekben forog a' tengely	1 fr.	24 kr.	„
Minthogy talp' fája, ismét másra fordíttathatik, tétetik az egész materiale	9 fr.	36 kr.	„
A' nyolcznapig dolgozó molnárnak	8 fr.	— kr.	„
Összvesen a' költség	17 fr.	— kr.	„

Észrevételek a' Kémlő 46 számára.

Azt tartja ugyan a' közmondás, hogy több szem többet lát. De vannak esetek, hol egy ember többet lát meg, mint más száz. De minden esetre maga szülöttjét ki ki jobban ismerheti, mint másét.

A' Kémlő szerkesztetője látván nállam a' szél malom' mintáját, azt oly czélból kivánta magához, hogy maga jószágán azt nagyba felállítatni fogja. *) Örülvén rajta, hogy egy lelkes hazafi találkozik, ki hazafiának találmányával maga költségén próbát tenni nem vonakodik, örömmel közöltem azt vele, sőt a' munka kormányzására készségemet is ajánlottam. Így bővebb magyarázgatásra okom sem lévén, némelyeket benne csak futólag említettem.

Azomban ezen tisztelt barátom azon jó indulattal lelkesítetve; melyel a' képzelt jót az egész hazára kiárasztani törekszik; a' nélkül, hogy engemet előbb figyelmetessé tett vólna szándékáról, a' találmányt rajzolatban is közölte, némelyeket észre sem vévén benne, mások' hijányát pedig tulajdon gondolatja szerint pótolván ki.

A' minta t. i. úgy vagyon őszve alkotva, hogy két szárnya a' szélben négy szárnya pedig a'

*) Megtörténend.

vízben való mozoghatásit ábrázolja; a' rajzolat pedig csupán a' vízbeni mozoghatást terjeszti elő, egészlen elmellőzvén a' szélbenit, a' miről még is főleg értekezik a' czikkely.

Ugyan is 1) azon két szárnyban, melynek idomára lenne a' többi is építve, ha a' mozgonynak szélben kellene forognia, nincsen bele eresztve azon közép lécz, mely a' rajzolat bal oldalán mutatkozik, úgy hogy minden szárnynak két ajtaja egészlen körül foroghat maga sarkán, 's így annyi szelet fog fel, mennyi szükséges a' hajtásra, minthogy nagyobb szélben egész két ajtaja nyilhatik meg, és mihelyt enged a' szél, de az erőmű hajtására több szél kivántatik, azon két ajtó a' szárnyas kereknek minden fordulásánál ismét lapot vet a' szélnek, de ismét át ereszti azt, ha az kelletinél nagyobb lenne.

2) Hogy pedig a' szárnyakban lévő ajtók ellent álhassanak a' kissebb szélnek, erre nincs szükség az ajtók felett kiálló vas czővekekre, melyeket nagy szélben az ember valami kis csigán vonhasson fel, hanem alól vagyon mindenik szárnyban azon kinyílható két ajtónál egy emelő rudatska. Ennek egyik felálló végébe bele üti a' szél az ajtót, 's ha olyan a' szél, hogy az egész emelő rudat, melynek másik végén egy két font nehezék füg, felbillentheti, úgy kinyílik az ajtó, 's a' szél át csap a' szárnyon, ha pedig a' szél nem olyan igen nagy, hogy a' billentyűt le nyomhassa, úgy a' szélnek az emelő rúd, ellent áll. Így hát a' szél soha sem törheti el a' szárnynak ajtaját, mert előbb nyílik az ki, mintsem a' szél eltörhetné. Épen azért semmi felügyelésre sincs szükség körülette mert ezen emelő rudak a' szárnyakra lévén fektetve, azokkal mindenütt együtt forognak mint valóban láthatni a' mintában. Sőt csak így lehet meghatározni, mennyire áljon ellent az ajtó a' szélnek; mert ha a' szél a' rúd végén lévő egy fontot fel emelvén, 's a' szárnyán át törvén, nem forgathatja a' malmot, úgy jele, hogy nagyobb terhet keljen arra akasztani, mely több szelet tarthasson fel. Ezen emelő rudacska úgy van oda alkalmazva, hogy egyik része tízszer hoszab lévén a' másiknál, természet szerint egy felfüggesztett font tíz fontnyi ellent állással tartsa fel az ajtót. Szükséges pedig azért is meg terhelni a' szárnyakat, ha szinte nem lenne is rajtok emelő rúd, hogy azon tere maga ingásával a' szél lüktetésének változó erejét kiegyengesse,

3) A' szélmalmoknál nem áll a' rézsútos kerek a' szárnyakon felül, hanem alól, közelebb az ő feladott munkájához.

4) Arra is figyelmessé tészem az olvasót, hogy azon készület végén melyet ezen rézsutos kerék hajt, a' v betűnél lévő rudat mely vizet húz, vagy mást mível, tetszés szerint mindenkor kiakaszthatni, 's így akkor a' szélmalom üressen forog.

5) Ha szélre van készítve a' mozgony, akkor nincs szükség az erőművet összetartó gerendákra is, melyek cc, és dd betűknél láthatók hanem a' szárnyak a' malom épülete tetején, felül lévén, az a—b bálvány fa pedig lejjebb ereszkedvén az épület belsejébe, 's így két pont tartván a' bálványt, az nem inoghat többé a' szélben, 's így a' mozgony még kevesebbe kerül.

6) A' szélnek vetve minden szárnyat tart alól egy lécz, hogy maga terhe alatt le ne süppedjen, hátúlról pedig ismét más két lécz alól felől, hogy a' szél a' szárnyat hátra ne törhesse mint a' mintában szinte látható.

7) A' két láb dd sem vízben sem szélben nem szükséges, hanem egyedül arra szolgál, hogy a' minta az asztalon megálhasson.

Egyébb iránt a' vízben való forgását ezen erőműnek itt elhalgatom, részint azért, mivel azt másuvá szántam, részint pedig azért, mivel már az idei Jelenkorban ajánlottam szolgálatomat azoknak, kiknek jószágaik valami folyó

partján feküsznek, de nem mozdította senki fülét is, siketnek pedig kiáltozni nem nagy kedvem: holott ezeknek gabonájokat is ki tudnám csipeltetni avval, azt megórletni, sőt földjeit is megöntözni.

E' felett a' javaslott másik mozgonyra azon észrevételt tészem, hogy annak ereje igen csekély; mert a' víz bal oldalon is szinte annyi lapot érvén, mint jobb oldalon, csak azon kevés erőt szülheti, melyet a' jobb felőli öbölben meg torló víz, vagy szél nagyobb tömötsége okozhat a' mi pedig a' malom követ üresen sem forgathatja. Pesten Decemb. 8kán 1836.

F. Farkas Ferentz
Jog - véd.

Répaczukorgyár.

Tagadhatatlan, hogy hazánk' népesebb vidékein, hol különben alkalmas hozzá a' föld, a' termesztőkre nézve ma holnap a' lesz a' czukorrépa, a' mi tenyésztőinknek a' juh; 's igy mivel annak mivelése földészeink' legnagyobb érdekén alapúl, bátran kell hinnünk, hogy ma holnap több czukorgyárok fognak keletkezni; 's tekintetbe nem vétetvén e' közelebbi száraz esztendők' mostohasága mely a' legszebb törekvéseket is tönkre tevé, újabb próbák fognak tétetni: és hol a' föld a' növénynek elegendő édanyagot ad, ott a' haszon ez ágnak szinte úgy szerzend létesitőket, mint a' legdrágább telekű London' vidékein, hol az, bizonyosan csak azért miveltetik, mert minden termesztmények között legdúsabb jövedelmet hajt.

Valóban méltó, hogy ezen tárgy minden népesebb vidékeken érdemlett figyelem alá vétessék; 's hol csak a' körülmények engedendik, mind a' termesztés' próbái el ne mulasztassanak mind ehhez képest a' czukorgyárok' miképeni felállithatásáról értekezések, határozások, 's intézkedések tétessenek. Mert nem lehet tagadni, hogy akármely alkalmas tájon előbb kell gyároknak létesülni, mint a' répatermesztés' divatozásának. A' szegénynek ugyanis, valamint mindenkinek legelső gondja az, hogy termékeiért ki, hol, és mit fog fizetni? — 'S ha látja hogy az ő földjei czukoranyagos répát teremnek, 's azt a' szomszéd gyárban jobb árron megfizetik, mint más akarmiféle gabonáját, bizonyos hogy a' gyárok számára azonnal répával fordúlfel a' vidék; következkésképen a' gyárok' létesülése magával hozza a' répatermesztést is: a' mit különben ha a' gyároknak magoknak kell termeszteniök, bizonyosan nem leend belőle annyi haszon: holott ellenben más részről a' szegényeknek szemlátomásti gyarapulást és boldogitást fog szerzeni.

Valamint mindennek kivitele egyes ügyes embernek jobban kezére esik; úgy más részről egyes embert a' költségek is jobban nyomnak. Fel sem lehet tenni, hogy a' kezdet bajos, fáradságos de kivált költséges ne legyen A' bőv kamatolás mindenütt akkor következik mikor már derék folyamatba tétetett valamely vállalat; 's ha idő közben sulyos körülmények nyomnák ezt, mi természetesbb? mint az, hogy vagy költséghijány vagy elidegenülés miatt abban hagyja azt az egyes ember, 's igy az egész vállalat nevetségessé marad: holott ha a' folytatásra, 's ennek kitartására továbbá is erős lett volna mind pénzzel, mint lélekkel, olykor sok félbe omlott munkák, nagy jövendő hasznoknak lettek volna alapjai.

Ha már egy vállalat társaság által létesül, egészen ellenkezően üt ki a' dolog; mert a' veszteséget, mely a' kezdettel jár mind nem érzi, mind kipótolhatja: 's ezen kitartása a' vállalatnak meghozza a bizonyos szerencsét, mely a' vele nembirással elenyészendő lett volna. —

Meg vagyunk győzetve, hogy mind ezt, casinói társaságaink bölcs felfogással vették már eddig is tanácskozás 's határozás alá, 's megsértenők őket ha mi ezt nem csupán emlékez-

tetésül, nem csupán a' gyengébb olvasóinkért hoztuk volna fel: de egyszersmind meg fogják engedni, hogy mind addig sürgessük ezországos hasznú tárgy' létrehozását, mig hazánk annyi jövedelmet nem lát belőle mint gabonájából: a' mit ohajtani 's kivivni hazafiúi kötelesség, látni pedig Honnboldogság!

Mi részünkről nem fogunk elmulasztani semmit, hogy a' mi a' czukorrépa' termesztését 's a' gyárok' eddigleni állapotját illeti, velősen közöljük: ellenben ohajtva várjuk azon tudósitást, hogy e' tárgyban eddig is hol és mi történt? — *B.*

A' Poroszújságlapok Berlinből Nov. 20ról így írnak. „A' czukorgyártás répából Sleziában szerfeletti előmenetelt nyert, 's van oly birtokos elég, ki a' szükségére kivántató takarmányt kész pénzen venni, csak hogy egész erőjét ez új pénzelő keresetmódra áldozhassa. Carolath herczeg egy egész halmaz csontot vett öszve, hogy azzal, megégetve czukort tisztítson. Larrisch gróf pedig Sleziában egy nagy jeles épületet állított e' végre, mely a' Breslaui legnagyobb raffinirozó műhelyekkel mérkezik; 's oly reményben van, hogy ez évben 5,000 mázsa répaczukrot gyártathat, melyért mázsáját 20 tallérral számítva esnék öszvesen 100,000 tallér ezüstben.

Franczia Kereskedés.

Paris, November' 22dikén. — Jelenleg a' kereskedési ministeriumban szó van a' cordonet' (gyapjuból készült síma fonal) behozataláról, melyet, a' többi gyapjukézművekkel egyetemben, eddigelé béhozni tilos. Ezen új czikkely már is nagy fontosságu a' selyemgyárakra nézve, 's ennélfogva nevezetes mennyiségben hozatik bé alattomban, mert azon kevés gyár, melyben, a' cordonet Francziaországban készíttetik, roszabb miségű fonalat ad, mint sem az angol gyárak. A' selyemgyárosok ennélfogva azt kivánják, hogy mérsékletes vám mellett behozhassák e' czikkelyt, 's közttök és a' gyapszövők közt hasonló vita támad, mint a' musselingyárosok és pamutszövők között. Tíz évvel fenntartatott volna az eltiltás, de ennek ideje elmúlt immár, 's bár mi lassú lépésekkel haladjon is előre a' kereskedési szabadság, még is évről évre növekedik, 's a' financzminister az idén ismét egy lajstromkáját fogja a' vámkönnyebbítéseknek a' kamarák' elejébe terjeszteni, 's ha ez látni fogja, hogy a' közelebb múlt évben leszállított vámok 8—9 millióval többet hoztak bé az idén, annál hajlandóbb lesz a' reá nézve még szokatlan úton előhaladni, 's így a' czukorvám' kikerülhetetlen' deficitjét, mely nehány év olta botránkozásköve a' ministeriumnak, fedezgetni. A' rendkivüli vámok' igazgatósága, 30 milliót kivánt a' czukorvámból bevenni, jöjön e' czikkely Martiniqueből vagy az éjszaki kerületből, mindegy; 's ez' elv szerint el is készítette ama' híres törvénytervet, mely egyetemi gúnykaczaj között természetes halállal múlt ki a' világból. A' rendkivüli (indirectus) adózások, és Argout úr, nem kevessé meglepettek ez által, 's galambot bocsátottak a' bárkából kémlelés fejébe. Egy tisztviselő küldetett Németországba, hogy látná, mit végeztek ott a' czukorrépa körül, de nem talált törvényt e' tárgyról, mert még kevés a' répaczukorgyár. A' ministeriumbeli válozás Argout urat kisegítette dilemmájából, 's az egész dolog végre természetes ösvényére útasíttatott vissza; a' répák termesztetni fognak, a' czukor gyáratni, 's a' gyarmatbeli czukorra nézve leszállíttatni a' vám, hogy a' belföldivel versenyt futhasson. A' czukorconsumtio öregbülni fog, a' státuskincs csak keveset veszteni, és mindenki' megelégedésével, a' rendkivüli vámok' igazgatóságán kivül. — A' gyarmatbeli czukor' vámának leszállitásával valószinüleg engedelem is fog adatni egyszersmind a' czukorraffiniroztatásra ma-

gokban a' gyarmatokban, a' belölöki egyenes kivitelre kültartományokba 's a' t. Ezen egész úgy végre természetesb lábra fog helyheztetni, 's a' visszaélések' serege legalább ez úttal maga idézte volt elő az ellen szert. Mert soh' sem próbáltak volna czukrot gyártani, ha csak a' hallatlan visszaélések által arra nem kénszerittetnek. Az idén mind a' mellett, hogy vámmal fenyegetik a' vállalkozókat, 60nál több czukorgyár állott fel, mért a' régiebb ilyes vállalatok' töménytelen nyeresége minden tőkészt e' mezőre útasit, 's így már 80—90 millio font sterlíngnyire fog menni a' gyártásmennyiség. A' belföldi czukor' e' győzedelme nagy fontosságu eset Francziaországra nézve, mert az indirectus vámozásnak, 's a' mezei gazdaság termesztékeit adó alá vonó rendszernek határ szabatik.

A' londoni kézműiskolák.

Az angol kézműiskolákról (mechanics institutions) így ír Toplis úr, igazgatója a' londoni nagy kézműiskolának, melynek tanitványai 1100ra mennek, — „a' szokott tanitásmód abban áll, hogy leczkék tartatnak, 's az iskolák' egyik osztályában magok a' tanitók ügyelnek fel, másikában viszonyos tanitásmód gyakoroltatik; hogy olvasó szobák és kölcsönöző könyvtárak alapittattak. A' londoni kézműiskolákban, az egész esztendőn keresztül, kétszer hetében tartatnak leczkék. A' folyamat rövid 's olyas, hogy a' tanitványok' előmenetele, munkálásközben, a' szemlélhetőség által elevenitessék. Az osztályok különféle ágakra oszolnak, úgy hogy mindenik osztályban külön ág tanittatik. Az oktatás' ágai közül maga a' tanitvány választ ki egyet magának, 's e' választásból kiismerhetni a' szükségeket. A' mechanikának, chemiának és rajzolásnak elemeit tanúlják itt. Már most is vannak példák, hogy innen kikerült ifjak magasb álláspontra jutottak a' polgári társaságban, 's igy igazolták a' tanitási rendszert. A' tanitványok, ha meghatározott számu leczkéiket hallgatták, újakkal váltatnak fel. Csak rajzoló iskola van ötféle.

Oroszország kereskedési ki- és be-vitele 1835-ben.

	Europai vám	Asiai vám	Egészben.
Oroszország' kivitele, 1835-ben, állott:	Rubelek Banko Assignatákban		
Fogyasztékra való	16,981,777	1,297,873	18,279,660
Gyáraknak és kézműveknek való árrúk	155,564,932	4,801,272	160,366,204
Már feldolgozott tárgyak	15,180,007	9,178,152	24,358,159
Különféle árrúk	7,712,635	3,319,389	11,032,024
Arany és ezüst pénzben és rudakban .	10,637,814	2,500,500	13,138,314
Öszvesen	206,077,165	21,097,186	227,174,351
Bevétele:			
Fogyasztékra valók	50,706,848	7,901,018	58,607,866
Gyáraknak és kézműveknek való árrúk	108,710,613	3,642,945	112,353,558
Már feldolgozott tárgyak	29,290,728	7,046,967	36,337,695
Különféle árrúk	7,712,635	4,806,774	11,935,128
Arany és ezüst pénzben 's rudakban .	20,844,907	458,206	21,303,113
Confiscált árrúk és pénz	430,208	26,770	456,456,978
Öszvesen	17,011,658	23,982,680	240,994,338

Innen — így szólanak az orosz hírlapok — világos, hogy az 1835diki kivitelben a' gyáraknak és kézműveknek való árrúk, két harmadát; a' már feldolgozott gyáratok körülbelől $\frac{1}{18}$ részét, a' fogyasztékbeliek pedig, a' gabonakivitelnek csekély volta miatt $\frac{1}{18}$ részét tették az egész

kivitelbeli summának. A' főkivitel főleg az europai vámhivatalokat érte, mert az ásiai kereskedés csak $\frac{1}{3}\frac{1}{2}$ből állott. Az ásiai vámhivatalok' főkivitelbeli tárgyai feldolgozott gyáratokból állottak. És így Oroszország, a' Nyugotra nézve a' földmívelés és marhatenyésztés' országának mutatkozik, a' keletre nézve pedig kézműországnak mondathatnék. Azonban Oroszországnak kereskedése Asiával csak $\frac{1}{1}\frac{1}{4}$ részét teszi az egész kivitelbeli summának.

Az 1835diki beviteli kereskedésnél a' gyárak és kézművek' szükségére való árrúk csak nem felét, a' fogyasztékbeliek $\frac{1}{4}$dét, 's a' feldolgozott gyáratok mintegy ötöd részét teszik az egész béhozatali snmmának. Csak nem minden főczikkelyek europai vámhivatalokon keresztül jöttek bé, az ásiávali kereskedés csak $\frac{1}{3}\frac{1}{7}$det hozván be; — a' fogyasztékbeliek' bevitele felülhaladta a' feldolgozott gyáratokét. Az ásiai kereskedés egyébiránt az öszves bevitelnek egy tized részét képzi, 's ennek egy harmadát teszik a' fogyasztékbeliek (közttök thea a' főczikkely) 's csak nem szintannyit a' gyáraknak és kézműveknek való árrúk, hová főkép pamutgyáratok, de különben selyem és gyapjúanyagok is járultak. A' behozatali kereskedésre nézve Oroszorszag oly bírodalom, melyben a' kézműipar már erős gyökereket vert, úgy hogy már is képes, termesztékeit, a' belszükség' kielégítése után, a' külföldre; de annyira még nem haladhatott előre, hogy sok olyas hazai termesztékkel, melyek bizonyos művészséget, nagy költségsummát, és hosszabb gyakorlást kivánnak, más országokat kinálhasson. A' belső kézműiparnak előrehaladása idővel azon feldolgozott ásiai gyáratok' behozatalát meg fogja szüntetni, melyek jelenleg csak tartósságuk és olcsóságuk által kelendők. Egyébiránt, ha idővel Oroszország' szükségei nagyobb részint belföldi árrúk által kielégíttetnek is, — a' bevitelbeli kereskedés azért még sem fog elsilányulni, mert még mindig lesz elég tárgy, melyeket Oroszország vagy soh' sem, vagy legalább elégséges mennyiségben nem termeszthet; de ellenben van elég segédszere ilyesekhez csere, 's messzeterjedt földmívelése' 's marhatenyésztése' termesztékei által jutni.

M a k ó, Dec. 2 — Vidékünkön a' lefolyt November' hónap' elején megered't esőzések, lehetővé tevék végre hogy a' hosszú szárazság miatt csaknem csonttá vált földjeinket, mivelhessük: 's e' kedvező körülményt mohón kapva sietett mindenki magvait a' jövő termés' szebb reménye alá vetni, melyre az eddigleni időjárás kedvező. — Az öszi vetés általjában mind kikelt és növekszik: de a' kereskedés nálunk tespedésben van, bárha minden félével bővelkednek is piaczink: mit leginkább a' pénz' szembetünő fogyatkozásának tulajdonithatni.

Az első rendű jármos ökörnek párja 250 frt. v. cz. 2ké 230 frt 3ké 220. a' tehéné 140 frt 's a' t.

P e s t és v i d é k e. December' 9—10. — A' nyári esőszínű felhők dél nyugotról tolongának; és esőt jót hoztak a' légmelegség a' legszebb tavaszi esős napéhoz hasonló: sár az agyagos helyeken meglehetősen van: de a' homokok még szomjúznak. A' Duna nagyon növekszik és árad: a' budapesti hídra már bemenetkor felfelé kell kapaszkodni.

Mai számunkhoz csatoljuk a' szél vagy viz-mozgony' rajzolatját, oly jegyzéssel, hogy a' különálló kerék' szélfogó öblei sürübbek legyenek, a' mi itt elhagyatott, hogy tisztábban essék a' felfogás.

H i r d e t é s.

Minthogy sokan, kik a' Kémlőre 1837. évre fizettek előre, e' folyó félévi példányt is kivánák megszerezni: ez okból jelentetik, hogy a' kinek tetszeni fog, még eddig teljes számú peldányal szolgálhatunk.

S z e r k.

PÉNZKELET December' 7kén 1836: Status kötelezvény — 4 pCtes = $99\frac{1}{4}$; — 3 pCtes = $73\frac{5}{8}$; — Bécsi Bankköt. $2\frac{1}{2}$ pCtes = $65\frac{3}{4}$ ezüst pénzben.

Szerkezti B a l l a. — Nyomtatja B e i m e l.

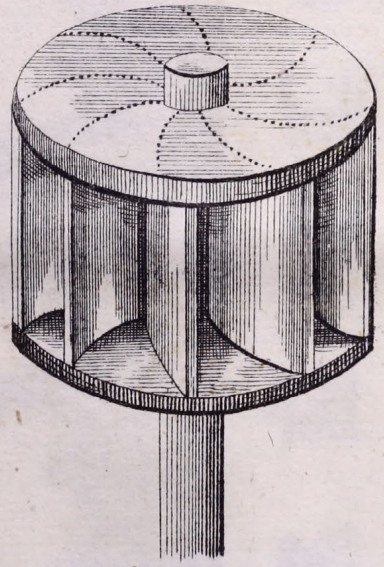

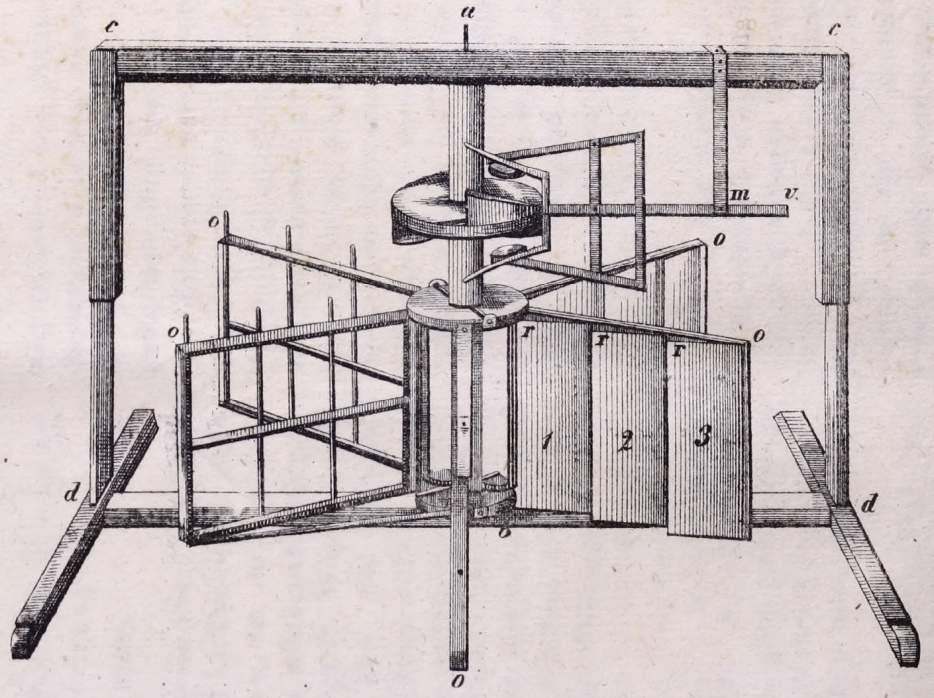

Szél-vagy víz-mozgony.

48. Szám
PESTEN
Szerda
Decem. 14kén
1836.

Helenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p.p.
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

Gazdasági jegyzések Magyar- és Erdély országról.

(Elsner által*).

Németországban oly csudálatos képzeletek forognak a' magyar és erdélyországi mezei gazdaságról, hogy minden, bár mely csekélynek is látszó, de még is néminemű felvilágositást adó közlés ezen tárgyról, világot terjeszt 's ennélfogva érdemmel járó. Már én életemben sokat útaztam gazdasági czélból, és közöltem az útamban tett jegyzésimet, 's mindig azon megelégedésemmel, hogy kedvesen fogadtattak azok. Ugyan Magyarországról is már 1833 és 1834ben közöltem némely észrevételeimet a' gazdasági közönséggel, de a' melyek, mivel ezen nagy országnak csak némely kis részeit láthattam, természetesen csak hijányos töredékek voltak, valamint a' jelenvaló közlés is nem egyébb. Azomban töredékekből is végre még is épület lesz, csak épi tőmester találkozzék, a' ki azokat helyesen elrendelni és összeszerkeztetni tudja. Jövendőben még többször is lesz alkalmam Magyar- és Erdélyországról szólni, mivel egy most kezdett új foglalatosságom ezután minden idén, még pedig több időre, ezen két országba vezetend.

Mely bővséget öntött légyen a' természet majd egész Panóniára, azt már ezelőtt említettem, megjegyezvén mellette azt is, mi módon veszik hasznát ott az emberek ezen áldásnak. A' német gazda, a' ki csak legelőször lép be ezen áldott ország határába, majd eszén kivül van a' sok természeti kincsek' látásán, melyek azonban az ő vélekedése szerint, csak félig meddig használtatnak. Az itélete itt könnyen el is véti a' dolgot, az emberek lomhaságának tulajdonitván azt, minek okát inkább az ország politikai 's más környülményeiben kell valakeresni.

A' ki egy országról itéletet akar tenni, annak mindenek előtt meg kell előbb ezzel, még pedig szorosan ismerkedni, és magát a' lakosok helyébe helyheztetni. Hogy a' mezei gazdaság virágzásba hozattassék, két fődolog kivántatik: az első a' termékek előhozása, a' második azok' pénzzétevése. Ha ez mind a' kettő könnyű, úgy nem nagy mesterség, hogy a' mezei gazda jutalmas tiszta jövedelmet húz-

*) Elsner úr egyik nevezetesebb gazdasági német iró, sok jó észrevételeket tévén hazánkbani utazása közben, azokbol némelyeket közleni érdekesnek gondoljuk, Szerk.

hasson fekvő jószágából; mert nem kell egyéb mint jó belátás 's gyakorlottság a' foglalatosságában, és valóságos igyekezet. De a' hol ezen két feltétel csak csekély mértékben találtatik, ott sokat tehet a' természet, és még is nehéz lesz haszonnal 's nyereséggel űzni a' mezei gazdaságot. Épen ez az eset van Magyar- és Erdélyországban. A' csekély népesség, kivált az elsőben, ritkává 's drágává teszi az emberi munkát, minél fogva sok mezei gazda, ha szinte átlátja is, mi volna jobb, és azt örömest meg is tenné, meg nem teheti azt még is oly mértékben, a' mint kivánná, mivel a' hozzá kivántatott emberi munkás erővel nem bir mindig és mindenütt; és mivel ez, ha szinte üggyel bajjal hozzá jut is, minden arányon feljül drágába kerül. Ezen környülállás a' főeszköz sok oly előforduló jelenések megfejtésére, melyek a' vidékinek Magyarországban meseformáknak látszanak.

Felette nagy külömbséget talál az ember a' gazdaság űzésében felső Magyarország és az alföld között. Mert az alatt, midőn amabban, legalább sok egyes jószágokon, már az értelmesség elég magas lépcsőjére emelkedett, ebben még csak alig ébred fel eddigi szunnyadásából. Az előbbeni közléseimben ezen országról előhoztam Eszterházy Hunyady és Károlyi grófok nagyon okoskodva űzött gazdaságait, és most is csak azt kellene ismételnem, ha azokról különleg akarnék beszélni. Azért itt közönségesen csak azt jegyzem meg, hogy azok a' kezdett úton fáradhatlan szorgalommal előre haladnak. Sajnálható azonban, hogy a' két száraz esztendő 1834 és 1835 mindennemű termesztésre, különösen pedig a' jühtenyésztésre nézve oly igen érezhetőleg ártalmas befolyással vala ezen különben oly példásan igazgatott mezei jószágokban. Ez mindazáltal nem fogja tartóztatni azok' haladását, és csak némely kevés kedvezőbb esztendő fog kivántatni, hogy azok ismét sebes lépéssel a' feltett magas czéljoknak neki indúljanak. Ugyanazt a' mit Németországban és Magyarországban is mindenütt találtam, t. i. hogy a' lomhaság mindenütt takarót keres, és ezen okoskodva űzött gazdaságokat kisebbiteni, és hitelöktől megfosztani igyekszik, azt állitván mindig, hogy szaporitják ugyan a' termést, de még is csak igen csekély tiszta jövedelmet mutathatnak —, ezen állitást természetesen csak magok azon jószágok' birtokosai czáfolhatják meg hitelesen, melyeken a' gazdaság új és okoskodásokon épült sarkalatok szerint űzettetik.

Felső Magyarországban a' burgonyatermesztés minden idén növekedik, úgy hogy már a' kisebb birtokosok is elég nagy kiterjedésben űzik azt. Már pedig ez és a' lóhertermesztés (ide értvén a' luczerna- és baltaczím' termesztését is) legjobb mértéket szolgáltatnak valamely ország földmüvelési állapotja megmérésére. Ezen két jóltévő növény még eddig, minden egyebekkel összehasonlítva, legnagyobb terméstad, és ezért leginkább alkalmatos legnagyobb termése eszközlésére. De fájdalom, hogy tavali ősszel itt is, valamint Németországban, a' már Novemberben beállott fagy igen sok gazdát meglepett, és a' burgonya bétakarításában akadályoztatott. Nem mondok sokat, ha azt állitom, hogy legalább az egész termés egy ötödrésze a' földben maradt és elfagyott. Az octoberi rosz idő nagyon akadályoztatta a' burgonya betakarítását; hosszú 's gyenge őszt reményivén pedig a' gazdák, nagyon megcsalatkoztak e' dologban. A'hoz járúlt még az is, hogy ez a' növény a' szörnyű nyári szárazság miatt nagyon elmaradt, és csak September és Octoberben mutatott elevenebb növést, a' miért is szánt szándékkal halasztották a' gazdák annak bétakarítását.

Midőn azt állitom, hogy a' lóhere és a'

burgonya adják a' legbővebb termést a' gazdaságban, azt kell itt megjegyezni, hogy Németország' nagyobb részét tartom tekintetben, mely megtermi haszonnal a' tengerit. Mert a' hol ez megterem, ott minden esetre ez érdemli az első helyet, annyival is inkább, mivel még oly száraz esztendőkben is, mint a' milyen a' közelebb múlt két utólsó vala, egy könnyen még sem marad el egészen. Magyarországban nagyon kiterjedt ezen növény' termesztése, úgy hogy, kivált a' kisebb gazdaságokban, főterménsnek lehet azt tekinteni. A' művelése majd olyan mint a' burgonyáé, és a' föld annyival is jobban használtatik általa, hogy közte még más mindenfélét, mint: görögdinnyét, tököt, ugorkát, répát, paszúlyt, 's a' t. szoktak termeszteni.— A' tavali esztendő szárazsága ezt is ugyan hátráltatta növésében, de más termésekkel hasonlítva még is jónak lehetett azt tekinteni. Ha Németország' éjszaki részeiből déli országokba mint p. o. Magyarországba a' kolompértermesztés ment által, ezek ellenben a' tengerivel viszszonozzák meg az ajándékot. Így p. o. Szászországban már tétettek némely szerencsés próbák tengeritermesztéssel, és azt lehet várni hogy majd mindig tovább gyarapodik mivelteté-se. Nagy érdeme van ezen növény' termesztése terjesztésében Petri gazdasági tanácsnok úrnak, gyökeres és tanúságos közlései által. Nem tagadhatni, hogy ezen becses növénynek még talán oly hasznát is vehetni jövendőben, melyről még eddig senkisem gondolkodott.

Mely termő és búja legyen Magyarország földje, arról Bélán győződtem meg Esztergom mellett, a' hol 18¼ bécsi fontnyi káposztafejeket, 22½ fontnyi czéklákat, és 6 fontnyi burgonyákat találtam. — Az ilyen nagy termő erőn annyival inkább csudálkozhatni, ha felveti az ember, hogy 100 ilyen káposztafő és 100 czékla jó szekérterhet adnak. Ha visgálódik az ember a' mesgyéken, árkok szélein, vagy magokon a' szántóföldeken, úgy eleven képzete lesz a' föld nagy terméségéről. Így p. o. láttam a' többek közt elégszer, hogy a' maszlag sűrű 's magas eleven sövényt formált.

Ha Pestről lejebb megy az ember, ezen gazdag és hatalmasan virágzó városon alól azonnal München jut eszébe. Mert valamint ott a' Dachani és Freisingi hanságban senki sem gondolná, hogy egy fényes és népes főváros szomszédjában van, mig szemeivel nem látja: szintoly megfoghatatlan az, hogy mindjárt Pest városa árkain kivűl végnélküli pusztaság terjed el, mely csak csekély legelőt ád, és oly kevés becsű, hogy öt váltó forinton magyar hóldját (valami ¾ ausztriai, 2 prussziai, vagy 1⅔ bajor hold) akármennyit lehetne belőle árendálni. *) Ezen becstelen földre mindenki ráhajt a' mit akar, és a' többi között az országútja is elfoglal sok helyen legalább is 200 ölnyi szélességű térséget. **) Egy hosszú mértföldig tart

*) Itt hibásan informáltatott Elsner úr, mert sem a' mérték öszvehasonlítás, sem az árenda nem egyez a' valósággal.

**) Mi pedig hitelesen állítjuk, hogy a' tábori isposta előtt menő országúttól a' kőbányáig, mely térség több egy magyar fél mérföldnél, a' nyomás vagy közlegelő úgy összevissza van kocsi útakkal vágatva, a' mint csak telik azon szegény emberektől, kik a' pesti vámháznál csinált útvámot fizetnek. Különös valóban, hogy noha az üllői országúton jön annyi kocsi be, mint a' bécsit kivévén, a' több majd minden vonaljain Pest' nek, — még is ezen legszükségesebb útcsinálatást legutóbbra hagyta: 's ki tudja, hogy a' terv mikor fog még úttá válni?

Reményleni azonban lehet, hogy miután már mindenfelé készek országútai, sőt a' város' erdőjébe és a' kőbányába vivők is, ezt a' legszükségesebbet, 's legtöbb hasznot hajtót is bevégezteti; sőt köz hír, hogy miután majd minden lóvásár' alkalmával emberhalál, vagy eltapodtatás történik, valahányszor szárazság és por van, ezután már valamint a' város erdőjébe menő csinált útat egész nyáron által meg szokták locsolni, úgy a' lóvásárba vivő csinálatlan útat is öntöztetni fogja a' város a' szükséghez képest, hogy az irtóztató por miatt annyi szerencsétlenségek ne történjenek mint eddig. Szerk.

ezen szomorú darab föld, mig végre művelés látszik ismét, egy jegenye-allé elevenítvén újolag a' vándor fáradt szemeit. Novemb. 7-dikén vala, mikor itt útaztam; de már — 9 grádusnyi vala a' hideg, és gyenge hó fedte bé már a' hátam megett elhagyott hegyeket. Minden hideg és kemény levegő mellett is mindenemű marha legelt ezen puszta mezőn; nevezetesen számos júhnyájak forgolódtak ott. Ezen állatok ugyan is valósággal sokkal többet el tudnak tűrni, mint gyenge testi alkotásokhoz képest gondolná az ember. A' legtöbb magyar gazdaságokban minden viszontagságnak ki vannak ezek téve, és még sincs köztök oly nagy hullás, mint azt valaki ennek következésében gondolhatná. A' marha szintugy nekitörődik a' viszontagságnak valamint az emberek, és a' természet abban mindig segédkezet nyújt. Így azon magyar júhnyájak, melyek éjjel nappal, jó és rosz időben ég alatt vannak, tömöttebb és erősebb testalkotásuk a' német juhoknál, és ha szinte ezek által nemesíttettek is, ez meg nem gyengítette még is ezen erősebb testök alkotását. Megjegyezni való azonban itt még is, hogy a' magyar nyájak nagyobb része az erős természetű Negretti juhok által nemesíttetett, melyek sokkal tömöttebben be lévén fedve az Electoral-juhoknál, már csak azért is könnyebben kiállják az idő' viszontagságait.

De a' hol feljebb lépni igyekeznek a' gyapjúnemesítésében, és ezt most is folytatják, ott még is gondosabban bánnak már itt is a' juhokkal. Azt azonban el nem kell itt felejteni, hogy, ha az ilyen juhok nagyobb jövedelmet adnak is, de sokkal többe is kerűlnek, és hogy a' többi között csak a' jobb aklokra és istállókra is nem csekély summa pénzt fordítani szükséges. Mert a' közönséges aklok itt oly egyszerűk, hogy azok nagyobb részint minden építőmester nélkül készíttetnek. Egy alacsony, vesszőből font 's agyaggal betapasztott, éjszaknyúgottól éjszakkelet felé nyúló falra 's egyébiránt faragatlan oszlopokra egy nád- vagy szalmafedelet csinálnak, melyet minden mesterség nélkül fúzfavesszőkkel, vagy szalmakötelekkel lekötöznek, 's ezen épületet, minthogy nagyrészint nyitva van. nem is istállónak, hanem csak juhakolnak vagy félszernek hivják. Az előtt Csehországban is csak így volt, a' hol most is a' nyúgoti részeken juhszín' (juhfélszer) nevével élnek, mikor egyes juhmajorokról szólnak. Hogy tömött szőrű erős marha kivántatik arra, hogy olyan felszerek alatt kiállja a' kemény telet, azt kiki maga is atlátja. A' magyar juhok' számára, melyekből az alföldön még sok és nagy nyájak találtatnak, untig elég az ilyen felszerből álló akol, mivel ezek télen oly tömött, és hosszúszőrű bundába vannak takarva, hogy egy könnyen nem arthat nékik a' hideg.

(Folytatva lesz).

M a i n z, Novemb. 26dikán. — Gabonakereskedésünk rövid idő olta szép elevenségre kapott, melynek rúgóját Amerikában és Angliában kelletik keresni. Az árrok 12—15 pCentoval szállottak fel, 's egy ide való kereskedő ház, mely 6000 malter' átküldésére kéretett, még magasabb árrt kíván szabni megbízóinak. Ha okait nézzük e' részletes gabona híjánynak Éjszakamerikában és Angliában, 's más részről a' földmívelés' általjános virágzó állapotát, 's a' rendkivüli sebességgel nyerhető segédszereket, akkor ily szép árr mellett nem tanácsos még szebbre várni; mert bizonyos, hogy e' pillanatban már Éjszakamerikába, hol az aratás mindenütt még sem volt silány, gabonát szállítanak oly vidékekből, hol húsz évvel ezelőtt, még szántóföldek sem voltak. Angliára nézve a' korán beállott télben fekszik a' részletes híjánynak oka, mert Skotziában és Irland' éjszaki részében még kalászban érte a' vetéseket á' hó. De Anglia gondoskodott magáról, még minek-

előtte e' gonosz hír a' continensen elterjedett volna. Angol megbizóink Amerikában akarnak nyerészkedni. Ezért e' jelen magas állását az árroknak, csak pillantatinak mondhatjuk, annál is inkább, minthogy Európának jelesebb gabonatermesztő tartományaiban a' középszerünél jobbnak mondták az aratást, 's nagy mennyiség vár mindenütt vevőkre. — A' kenyérnövényekkel egyetemben bab, borsó és köles is jobb árra kaptak. Tegnapi gabonavásárunk' hívatalosan megállapított középárrai ezek: a' búzának maltere, (hassziai) 7 fr. 23 kr., rozsnak: 5 fr. 6 kr. árpának: 4 fr. 35 kr., zabnak: 3 fr. 6 kr. kölesnek: 12 fr. 30 kr., babnak: 13 fr., borsónak: 7—9 fr. — Boraink is kerestetnek, 's jó árron kelnek. Hasznát vesszük e' tekintetben a' korán beállott télnek, mely eddigelé jobbára hideg esőzés által mutatkozik, 's így elapadott folyóinknak erőt ád ismét küldeményeink' továbbvitelére. Sok bor megy Éjszakamerikába, 's nem csak a' legjava, holott előbb csak első' rendbéliből ment oda egy kis mennyiség; e' kivitel' növekedését talán a' kivándorlott németeknek köszönhetjük. Mainzban a' borkereskedések száma: 40. Az alsó és közép Rajnának gőzhajótársasága állandóul folytatja működéseit. Részvényeket már keresve sem kaphatni; 's ez elégséges bizonysága a' jó kamatolásnak.

Regensburg, Nov. 28dikán. Bécsi levelek szerint, a' tőlünk Bécsbe küldetett Dunagőzhajózási társaság' választottsága, rövid idő mulva visszatérend. Küldöttségök e' levelek szerint azon örvendetes sükerrel birt, hogy a' császári austriai kormány, a' bajor gőzhajókat Linczig 's igy bé Austriába fogja bocsátani. Az illető gőzhajóvonal' folytatása Bécsig valószinüleg magokra az austriai gőzhajókra fog bizattatni, 's a' fekete tengerbe vezető magyarországival természetesen együvé kapcsoltatni. E' szerint Regensburgtól egész tengerig szabályozott hajózási vonal fog vezetni. —

Egyket szóa' kecskékről.

A' kecsketenyésztés általjában véve még nagyon kevésre becsültetik, pedig több esetekben szép hasznát vehetné a' gazda, főkép a' kisebb körü, 's a' sóványabb vidékben lakozó. Valamely dologgali visszaélés még koránt sem törli el annak hasznavehetőségét. 'S ha néha kárt tesznek a' kecskék nem annyira általuk, mint hibás bánásmódunk által okoztatik. Ha a' már többször kijelelt hibákat kikerüljük' 's nagyobb gonddal visszük a' termesztést, 's nagyobb figyelemmel vagyunk hasznavehetőségökre látni fogjuk, hogy nem számoltunk roszúl, midőn ez ágnak is helyet engedtünk gazdaságunkban. A' „le Cultivateur" czimü franczia gazdasági hirlap idei folyamatában e' tárgyról az itt következő czikkelyt találjuk.

Az ki először erőt vett a' bikán, 's a' tehenet ahhoz szoktatta, hogy istállóban éljen és tejét ide adja, jótévője volt az emberiségnek. Európának legmiveltebb országaiban több mint ötödrészét adják az öszves táplálatszereknek.

Kérdés, ha valljon a' vadász ki bakot és kecskét fogott a' hegyekben, 's őket legelőször megszeliditette, hasznos szolgálatot tett-é az emberiségnek, 's ha most kellenék e' próbához hozzá fogni, talán elmulasztanók az egész tételt. Az állatfájok' lépcsősorán azonban juh felett áll a' kecske; gyorsabb, kevélyebb, bátrabb, és még is, mi különös, nyájasabb mint a' gyapjúállat. Orrát fentebb hordja, füleit hegyesben 's rövidebb és könnyebb farkánál fogva sokkal könnyüdebb járásu. A' nyájak' hegyére állván, érzeni látszik felsőbbségét, 's nagy, élénk, szép sárga íriszü szemének örvend, és szarvainak, melyeknek felsőbb vége hatrafelé konyúl.

Belorganumai egészen olyasok, mint a' juhéi 's ennélfogva ugyan azon betegségeknek is vannak alávetve; de erősebb, szárazabb és kevésbé zsiros idegeiknél fogva, harmatos füveket kiván táplálatul, melyek ártalmasak a' juhnak. A' kecske termékenyégére nézve is elsőbb helyet érdemel. Egyetlen egy bak 30 kecskével közösülhet naponkint, egy esztendőben mintegy 400al, pedig nyolcz, tiz esztendeig egy folytában. A' kecske öt hónapi vemhessége után rendesen két aprót szokott elleni. Ha továbbtenyésztési ösztönét szabályoztuk, a' tél elején meghágatjuk, hogy húsvét felé kis mekegőink az aprók. Husuk ugyan nem oly kövér 's izes, mint a' barányoké, de épen nem kellemetlen, 's minden bakszag nélkül való, mert ennek széke csak bőrben, szörben van. Közép Franciaországban vannak olyas vágószékek, hol csak nem kírekesztőleg fiatal kecskehús árúltatik, 's kolbászok készittetnek belőle, melyek igen kedveltetnek. Ha 9—10 font zöldtakarmányt adunk naponkint a' kecskének, tőle négy korsó tejet, vagy ½ font sajtot várhatni.

Azon termesztékek közül, melyeket a' kecskéktől nyerünk, emlitjük itt először a' szört mely fonva többféle gyáratokhoz használtatik. Csak maga Amiens városa előbb keletből évenkint 4—500 ball kecskeszört hozatott. Kamelotnak és Berhannak, melyek akkor nagyon divatban voltak. A' kecskebőr pergamenre, marokinra és saffianra alakúl át, 's a' gödölyék bőrei finom bőrművekre alkalmasok. A' kecskeszarvak' pora a' leghathatósabb 's legtartósabb trágyát adják, melyet csak találhatni, főkép faféle növények számára. A' kecskeszarotrágyán ültetett szőlőtő rendkivüli termékenységgel bir. A' kecskék, nevezetesen az asiabeliek' szőre alatt finom pehelyt találhatni, mely fésüvel szedetik, le, 's a' legfinomabb schawlok készitésére fordittatik.

A' kecskéket ne csak annyiban tekintsük, a' mennyiben nagyobb, kisebb mértékben ártalmasak a' szántóvetőnek, hanem kereskedési és iparbeli oldalukról is. Egy egész állatnemet mindjárt azért átok alá nem foghatni, mert haszna némi veszéllyel párosúl. Sőt az okosság arra tanit bennünket, hogy szaporitsuk őket, de vegyük elejét, mennyire csak lehet a' kárnak, melyet netalán okozhatnának. Igy gondolkodott a' királyi gazdasági társaság, midőn egy ide tartozó díjjutalomkérdést adott volt fel.

Ha meggondoljuk, hogy egyetlen egy bak 8—10 évig 400 kecskével is közösülhet esztendőnkint, 's hogy mindenik kecskétől 4, vagy legalább 2 gödölyét várhatni, — igen természetes, hogy ezen állatok a' hihetetlenségig szaporodnak. Savoyenben, mielőtt franciaországhoz kapcsoltatott, 25,000 kecske is tenyésztetett. E' szám évenkint több ezerrel növekedett, 's még sokkal inkább fogott volna ha öregebbeket is le nem vágnak, füstölt hús fejébe. A' császár idejében semmi megszorító törvény nem hozatott a' kecskékre nézve, de igen azon bölcs rendelés adatott ki, hogy a' község' tanácsa oly helyt, hol kárt tesznek a' kecskék, ezeket számukhoz képest bizonyos adó alá vonják, 's ezen adót mindig a' kár' nagyságához, 's más részről a' kecskék' szükségéhez mérvén. Hegyes vidékeken kárt nem is tehetnek, 's itt csak oly növényeknek veszik hasznát, melyek az emberre nézve különben használatlanúl maradnának. Csak fáktól 's venyigéktől tartassanak távol, mert fogaik kártékonyak, nyáluk gonosz, és szarvaik való fürészek, melyekkel évenkint tönkre teszik a' fácskákat, csak hogy ösztönüket kielégitsék. *(Allg. Z.)*

B a j a, Decemb. 8kán. — October harminczadika végett vetett a' szirocco szárazságnak. E' nap esett hó esővel keverve 's itt az-

óta felváltva ködös, borúlt, szállongó eső, néha záporos idő változások mutatják magokat. A' növényes majd tavaszi képet mutat. Sok csüggedt gazdáink élénkebbek. Az elehésült vetések szép reménnyel biztatólag díszelnek. Birkáink és marháink egészségesek. Az időjárás a' juhoknak és szarvasmarháknak igen kedvező. Gazdáink nincsenek kitéve a' takarmány nagy szűkének, mint a' mennyire félni lehetett, szántásra nézve is az időjárás oly igen kedvező, hogy majd minden gazda elvégzi tavaszi szántását még ez ősszel, a' mely szinte nagy különbséget tesz a' takarmány fogyasztásra nézve. —

Közönséges vásárunkat megelőző 's mintegy tíz napig tartó disznó vásárunkat a' Miklósit mennyiségre való nézve $\frac{1}{3}$ árra lehet venni a' rendes sertés vásárokhoz képpest. Szemes disznófalk a' száma 17 kron ment, fontját számlálva, makkos disznó 12 kron, nehéz disznó 20 krig kelt. Közép hízott disznó 16 kr., száma mintegy 3000 lehetett.

Vásári nép elég — vevő kevés. Szarvas marha meglehetősen kelt és jó árron. Gabona kevés hozatott, 's még se volt árra. Portékák és művesek' készítményeinek kelete igen rossz.

Városunk' partját öblöngető Dunaága a' sugovicza kiáradván már több hajókat horgonyóztatott martjára, 's hajókázhatóva vált. — A' minek nemlehetésével a' rakodás késedelmes volt, a' gabonát mintegy fél orányi járásra a' tő duna hátán lévő hajókra vitetni kéntelenítetvén. Hajóink ez öbölbe most bizton szálhatnak.

November' 5dik napján — a' Csanádi csősz Pest vármegyében megölt egy 19 esztendős suhanczot fűzágak levágásáért, leveleivel marháit ízleltetni akarót, ki befogatván — bűnhődtetendési félelemből — hátát felvágván — magát agyon késélte tettének ugyan azon napján börtönében.

A' csikóknak lófoggal ellése nálunk is nagy lármát okozott, és gazdáinkkal nem lehet elhitetni, hogy azok csak tejfogak, annak idejében elhullandók — mind azonáltal hiszem hogy állításomat az idő bebizonyítandja.

N. Betskerek 's vidéke, December 3án 1836. — Hogy szénánk épen mi sem termett, már rég irva van a' Kémlőben, a' búzáink és őszi árpánk nagyon terméketlen, tavaszi pedig nem volt, a' kukoricza nem adott egy hódon 2—3 kila csutást. A' szárazság Junius eleje óta October végéig szüntelen tartott, a' nyomtatásra nagyon kedvező volt az idő, de csak az volt sajnos, hogy nyomtatni való az egész Bánságban kevés volt. A' gulya és az igás marha a' legelő szűke miatt már Augusztus elejétől szalmával tengődik, most a' széna' szűkében sincs már mit adni neki. A' nagy szárazság miatt Octoberben mely itt a' legjobb idő, vetni nem lehetett, mert féltünk, hogy egerek az elvetett magott tönkre teendik, azonban November elején havunk lett, mely annyira elijesztett bennünk' az állandósága félelmével, hogy nem messze valánk a' kétségbe eséstől, azonban hálá Isten, a' hó elmente óta igen kedvező meleg napok segítették elő a' földmívest, elvetettünk, de az útaink járhatatlanok, azért a' kereskedők ha vennének is, a' termesztményeinket nem vethetjük nekik, árruk sincs. Az epemirígy, bár maradott volna honnjában, tőlünk sok jó barátokat elvont, most pedig a' marháink vesznek, de még a' betegség minőségét ki nem tanúlhattuk, pedig némely tájékon sok szarvasmarha elesett. A' szép meleg idő jó reménnyel biztatja a' juhos gazdákat, kik a' hónak megmaradtával, a' takarmány' szűke miatt kétségbe estek volna. Az adózó nép ki eddig adózásbeli szükségét a' termesztménye eladásával pótlotta, most ez nem lévén a' juhokat bocsátja árruba; ellehet gondolni, minő lehet az árra ilyen takarmány szűkü világban, egy pár juh 5—6—10 váltó forint.

Pest és vidéke Dec. 10. A' derék esőzések után tavaszi napjaink vagynak: a' melegebb természetű gyepek zöldűlnek. A' Duna mutatja hogy a' felső vidékeken, honnan jó, nagy esőzéseknek kellett lenni.

Tegnap kivilágittatott gőzszesszel az urak utczájában lévő Libasinszki ház, melynek kávéházában, udvarán és boltjaiban 200 világot fog esténkint adni azon 360 akós gazometer (gőzszeszes kád) melyet Véber Antal pesti bádogos mester készitett. Minthogy pedig még először sok levegőnek kellett kíszorulni az erőművekből, a' művész teljes reménnyel van, hogy a' ma esteli kivilágitás sokkal tisztább fejérebb és fényesebb világú leend, a' tegnapinál, noha az is tetszést nyerhetett.

Hirdetés.

Nem vagyunk ugyan hirdetés végett megkeresve, de ily hazai tárgyban a' dolog, érdeme által igen is felszólitva, hogy a' **Vasárnapi Ujságot**, mely hetenkint egy iven számos gazdasági, kereskedési, ipari, müvészeti 's egyébb köz hasznu igen érdekes tárgyakkal jelenik meg — a' tisztelt Közönségnek ajánlani el ne mulasszuk. Az Erdélyi Hiradó előfizetési figyelmeztetésében az árra igy van kitéve fél évre.

Erd. Hiradó, N. Társalkodó 's vasárnapi ujság hetenkint négy iv együtt csak	5	fr. peng.
Erd. Hiradó maga.	4 —	„
Nemzeti Társalkodó.	2 —	„
Vasárnapi újság	1 —	„

A' Hazai és kül. Tudósitások Hirdetéseiben árra egész évre 2 fr. — fél évre 1 fo. pengőre van téve. —

A' Jelenkorban pedig ez ál, „árra eddig **egész esztendőre**, postai küldéssel 's boritékkal csupán 1 fr. 36 kr. vala pengőben.

Ez valóban megérdemli a' figyelmet, — mert ennél olcsóbb ujságot 's oly hasznost mint ez, lehetetlen kivánni. **Szerk.**

Gabonaárr váltó garasban.

Egy kila (pozsonyi mérő):

Napok' és városok' nevezése	Búza	Kétszeres	Rozs	Árpa	Zab	Kukoricza	Köles	Kása	Lencse	Borsó	Bab
Decemb. 13kán Pest	104—90	80—70	54—50	54—50	40—37	100—94	—	225	310	310	210
Novemb. 29kén Debreczen	120—100	80—70	65—55	60—56	45 - 40	90—80	130-100	—	—	—	—
„ 30kán Baja	80	50	46	46	30	80	—	180	—	—	—

PÉNZKELET December' 12kén 1836: Status kötelezvény 5 pCtes = $103\frac{3}{4}$; — 4 pCtes = $99\frac{1}{2}$; — 3 pCtes = $74\frac{1}{4}$; — Bécsi Bankköt. $2\frac{1}{2}$ pCtes = $66\frac{7}{16}$ — Bankrészvény = $1380\frac{5}{10}$ ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

49. Szám
PESTEN
Szombat
Decem. 17kén
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p.p.
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkesztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

Gazdasági jegyzések Magyar- és Erdély országról.

(Folytatás.)

Mivel pedig előhoztam a' magyar juhot, egy két szót is kívánok róla mondani. Némely helyett ismerik ugyan ezen júhfajt Németországban is, mivel nagy falkákat hajtnak ki belőle sokszor; de sok helyen még is egyedül csak a' nevét ismerik. A' testállása ezen júhfajnak sokkal nagyobb, mint akár a' merinóé, akár a' közönséges német juhé. A' lába elég hosszú és egész térden felűlig gyapjú nélküles. Az orra és pofája is, egész a' fülig csak szőrrel van befedve. Nem csak a' kosok, hanem a' juhok is majd mind szarvasok. Szarvaik nincsenek görbére meghajtva mint a' merinókosokéi, hanem csiga nagy sróf formára tekerve egyenesen ki 's felfelé állók. Gyapjújok oly hirtelen 's búján nő, hogy egy esztendő lefolyása alatt 6—8, sőt egyes daraboknál 9—10 újnyira is megnő. Ez teszi, hogy egy darab ilyen júh könnyen megadhat 4—6 font gyapjút, és ha ennek fontja szinte csak 15—20 pengő krajczáron kel is el, még is elég szép jövedelmet ád. — Többen már azt tanácsolták, hogy ezen juhok gyapjúját nemesítés által arra kellenék változtatni, hogy azaz angol fésűs gyapjúhoz (Kammwolle) lenne hasonló. Hogyha az ilyen próbatételekre tiszta és síma gyapjús állatok választatnának a' magyar júhokból, a' merinókból pedig olyanok, melyek' gyapjúja hosszú szőrű és fényes volna, igen hihető, hogy kedvező lenne az ilyen próbatétel sikere. — A' Würtembergi király Ő Felsége már több esztendőkkel ez előtt magyar juhokat hozatott jószágaira, és azokat ott merinókosokkal párosíttatta. A' mennyire erről valamit privát tudósítás által tudok, nem vala ezen próbatétel oly kedvező sikerű, mint amaz, midőn angol hosszúszőrű juhokat merinókosokkal párosítottak. Az én tudtomra azonban még seholsem próbálták ezen párosításokat megfordítva, az az: még seholsem párosítottak merinóbirkákat hosszúszőrű angol vagy magyar kosokkal. Az én vélekedésem szerint ez talán jobb sikerű lehetne, mivel tudjuk, hogy az atya tulajdonságai mindenkor jobban mennek által a' szaporaságra mint az anyaéi. *) Már pedig az itt szóban forgó párosításnál a' gyapjú hossza 's fénye a' főczél, melyet, ha fésűs gyapjút akarunk termeszteni, szemmel kell tartani. Igaz ugyan, hogy fínomságot és puhaságot is

*) Ezen állítást a' természet csak tőménytelen kivételek mellett igazolja, a' körülmények' viszszonyaihoz képest. Szerk.

kell ez által a' gyapjúnak szerezni, de ezt az anyai vér is származtatja. A' fődolog mindig az, hogy a' karakter alapját fentartsuk, ha szerencsés fajzásokat kivánunk.

Igen nevezetes szerepet játszanak a' magyar júhnyájakban az ebek. A' farkasok sokasága a' hegyes és erdős vármegyékben oly őrzőket kivánnak, kik a' juhokat ellenük védelmezni is tudják E' végre egy különös kutyafajt neveltek itt, mely ezen czélnak egészen meg is felel. Ez fehér szinű, bozontos szőrű, közép termetű, hosszú derekú, erős testalkotású, és főképen éles fogú lévén, szüntelenül őrzi 's körűlveszi a' júhnyájat, 's jaj az ellenségnek a' ki ehez közelit. Különös az, hogy ezen juhászebnek komondor a' neve, a' mi az embert, mikor ezt az állatot szolgálatjában látja, kommandirozóra (Comandeur) emlékezteti. Rend szerint minden nyájnál egynehány ilyen kutya van, kivált oly vidékeken, a' hol farkasoktól lehet tartani. Ez a' kutyafaj oly igen el van szaporodva Magyarországban, hogy az alföld helységeiben majd minden használ látni azt. Majd minden útazók, kik Magyarországról szóltak, panaszolkodnak ezen ebek' mardosó természete ellen.

A' ki még soha Magyarországban nem volt azt hiszi, hogy ezen ország alsó része, mely Pesten alól kezdődik, még minden okoskodva üzött földművelés nélkül szűkölködik. De ebben megcsalatkozik, és igen kellemetesen meglepetik, mikor, csak egyes helyeken ugyan, de még is nem oly igen ritkán, oly majorokra ötlik, melyek például szolgálhatnak egy jól üzött gazdaságnak. Én sokat találtam ilyent, és felette kellemetesen meglepettem ezzel. Minthogy Pális az első vala az effélékből, különösen is kivánom azt itt megnevezni. Igaz, hogy csak külsőképen láttam, de az épületek' rendessége, 's az asztagok' és kazlak' nagy sokasága eléggé bizonyiták nekem, hogy észszel 's szorgalommal kell itt folyni a' földmüvelésnek. Még a' paraszt gazdák telkei sem mutatták itt és a' vidéken azon rendetlenséget 's ügyefogyottságot, melyet másutt és még Németországban is elég gyakran láttam vala. Minálunk egyátaljában a' magyar paraszt gazdáról igaz 's valódi képzet nincsen, mivel közönségesen szintoly szomorú állapotban gondolják azt lenni sokan, mint a' milyen a' lengyelországi. De erre nézve nagy tevélygésben vannak. Valóban hazudtolná az a' magyar nemzeti szellemet ki róla azt mondaná, hogy ez, mint földes úr, jobbágyával mint rabszolgával bánik. Azonban sehogy sem lehet a' jobbágyok sorsáról Magyarországban általányos itéletet hozni. Azon vármegyékben, a' hol tótok laknak leginkább, mint a' Kárpát hegyei körül — és a' bakonyi erdő mentében, igenis súlyosak a' feudalis terhek, és majd hasonlók a' lengyelekéihez; de sokkal kevesebb súlyak ezek ott, hol a' magyarok laknak, vagy ott, a' hol sok németek telepedtek le. Az utóbbiak — csak igen kevés kivétellel — mindenütt vagyonosak a' magok nemében, mivel szorgalommal 's renddel járnak el házi dolgaikban, *) De a' magyar is, jóllehet ez a' nagy és

*) Különös az, hogy nem csak a' külföldiek, hanem közölünk is némelyek ama' tévedésben vagynak „mintha a' szorgalomra a' Schváb és Tót inkább termett volna mint a' Magyar." Ez valóban nem más mint csalódás. — Minden régiség korhadt: és vagy támaszokkal vagy foltokkal felelhet meg csak a' czélnak; de újat belőle csinálni az egész' szétrontása nélkül lehetetlen. Hazánk legrégiebb városai még most is úgy álnak többnyire mintha vas villával hányták volna össze a' legvasabb idők' századában és számos néppel, 's nagy terjedelmű határokkal birnak. Istállója a' magyarnak több helyeken lakházától egy fertály mérföldre esik, hova ő téli időben, járva, ha barmait háromszor etetni akarja, egész napot elveszt, 's így a' tél nem övé. — Ha szántó földjeire megy, a' szerencsésebb földész egy 's másfél — a' szerencsétlenebb 2, 3, 4, 5 mérföldre kénytelen járni szántani, vetni, kaszál-

tartós testi fárasztást nem igen szereti, nem szenved szükséget, és igen sok esetekben nem eserélne a' német parasztgazdával, még constitutionalis országokban is (!) Mert ha szinte nem divatozik is házában a' legnagyobb tisztaság, és ha semmi fényűzést nem találni is abban; de csak visgálja meg bár valaki az éléskamaráját, bizonyosan bőven fog ott találni jó és táplálatos eleséget, és semmi nélkül nem fog szűkölködni, a' mi testi ruházatra és élelemre szükséges. Pénze igaz, hogy nem lesz neki felesleges, de ez Magyarországban egyátaljában drága, ha annak becsét a' föld terméseivel összehasonlitjuk. Ha mind ehez még a' földes úr jó akaratját is hozzáteszszük, mely titkon és nyilványosan oly világosan mutatkozik 's mely szerint ez kész a' parasztgazdának mindennémű könnyebbséget engedni, könnyű általláthatni, hogy a' jobbágy állapotja korántsem oly rosz és sulyos, mint a' külföldön szokták gondolni — Hogyha a' vasútak' rendszere Magyarországban is eltalálna terjedni, a' mi által majd a' termések elszállitása könnyű 's olcsó leendene 's következőleg azoknak eredeti becse is felemelkednék, bizonyos, hogy egy új fényes időszakasz kezdődnék Magyarország' gazdaságára nézve, mely által a' parasztgazda is annyit nyerne, hogy csak Németország legjobb 's legboldogabb vidékei gazdáihoz lehetne azt hasonlitani.

A' Duna és a' Tisza között, homok, agyag és bozóttal változik a' gazda földje, de mihelyt az utóbbi folyóvizen átlép az ember, azonnal az alföld csudabővségű rétségét (M a r s c h l a n d, búja lapályföld) éri. Egy véghetetlen lapály terül el itt az útazó szeme előtt, és ez úgy szolván, még maga magát is feljűl múlt bővséges bújaságában. A' ganaj, a' német garda ezen aranya, mélyen leszáll itt a' maga becsében, 's nem is igen használtatik itt a' földmüvelésre, hanem inkább a' tüzelésre. E' végre minden szalma nélkül rakásra hordják azt, meggyúrják jól, darabokra szakasztják, megszárítják, 's elteszik tüzelőnek, mely is ezen erdőtlen vidéken a' szalmán és a' nádon kivül egyedül szolgáltatja a' tüzelő szert.

A' helységek jobbára több mértföldnyire esnek egymástól. Minthogy pedig ez által a' határok iszonyú módon vannak elterjedve, igen nagy nehézségekkel volna összeköttetve, ha minden gazda falusi lakásától akarná művelni a' földjeit. Mert ámbár a' határok nagyobb része legelőnek van meghagyva, még is czélirányosnak tartják néha a' legszélső határ részét is eke alá fogni. Hogy tehát ezen nehézségnek

---

ni, kapálni. Mig kiér a' tanyájára egy napot elvesztett, midőn vissza jő a' másik nap van oda: 's eképen az egész esztendőnek ha nem felét harmadát a' mászkálásban, a' haszontalan utazásban tölti: 's több efféle, vagy más szókkal, ha ezer lelke volna sem mehet annyira, mint a' kinek módja van használni minden perczét az esztendőnek. Ez a' magyar földészek' szerencsétlensége: mely őket csak azért, mert minden igyekezetük mellett sincs munkáiknak láttatja, lomha, lusta és élhetetlen csúfnevekkel ruházza fel.

A' schváb későbbi lakosa lévén a' Hazának egészen máskint van. Házhelyei rendesen mívek, istállója szérűskertje a' háza' végében, szántóföldjeire 's rétjeire csak nem a' konyhajtajából kilát 's trágyázhatja, az uradalmi szolgálatok' rendessége más alakot ád helyzetének: 's minthogy haszontalanúl semmi időt sem veszt, minden lépését használhatja. Mely körülmény nékie jobb állapotot nyujtván, azt a' mit jobb helyzetének kell tulajdonitani, a' személyekre ruházza a' világ. —

Igaz, hogy ezen körülmények jobb kedvet szerezvén a' földészeknek, végre lassankint természetté válik mind inkább az igyekezet is: de ha a' schvábokat régi városainkba tesszük által, kérdés marad, hogy oly tömérdek viszontagságaival 's akadályaival küzdve a' kárhozatos régiségnek, maradna é bennök csak annyi lelki erő is, mint a' magyarokban? — A' mit nem földésztársainknak beszélünk, hanem a' külföldieknek némi felvilágositásul hozunk fel.

Szerk.

orvosságot találjanak, azt teszik, hogy ott majorságot tartnak. A' nagyobb gazdák t. i. ezen távúl lévő földjeikre lakást és istállókat építnek, melyeket szállásoknak neveznek. Ezeken töltik a' tél nagy részét a' marhájokkal, 's megemésztetik ezzel ezen idő alatt az itt bétakarított 's felgyűjtött terméseket.

Minthogy a' földnek oly nagy itt a' kiterjedése, és oly felette búja a' termő erője, természetes, hogy ezen a' vidéken igen tehetős és gazdag paraszt gazdák is találkoznak. Vannak itt, kiknek a' többi között több száz, sőt ezer darab júhból álló nyájaik is vannak, a' miből nevezetes jövedelmet húznak, annyival is inkább, mivel némelyek már nagyon igyekeznek a' juhaik nemesítésén. Ugyan is tiszta forrásból értettem, hogy itt olyan paraszt gazdák is vannak, kik minden idén 2000 pengő forintot is bevesznek a' gyapjújokért. Már most gondolja meg valaki, ha ezen földbővséggel 's bújasággal magas lépcsőn álló gazdasági ösméret, és több belső kereskedés 's ebből következő magasabb termékek becse együtt járna, 's könnyű lesz képzetet formálni, mely dúsgazdagok lehetnének ezen paraszt gazdák rövid idő alatt. (!)

Mező-Túrtól fogva lefelé egész Fűzes-Gyarmatig (Békés vármegyében) mind csak rétséges földön (Bruchland) útaz az ember, mely hasonló az oderi rétséghez (Oderbruch) a' brandenburgi márkban. Még száz esztendeje sincs, hogy ezen földek nagy része kiszikkadt, a' mi a' többi közt (Déva) Ványa mezővárosánál az eset. Száraz időben csuda bővséggel terem az ilyen föld, de nagy nedvességben megtagadja a' termését, jóllehet már meglehetős grádusát eltűri a' nedvességnek. Ha itt azt jegyzem meg, hogy oly földeken, melyek két esztendeig egymás után zabot termettek, olajos repczét termesztenek minden trágyázás nélkül, és hogy ez még is bőven fizet, képzeletünk lehet az itteni föld bújaságáról. És ilyen földet bir a' Déva ványai határ többet négy nsz. német mérföldnyinél. Ha ez Németország közepében volna, legalább is 6 millió forintot érne pengő pénzben. Itt magyar holdját 48kron adják ki árendába. Ezen föld nem tagad meg semminémű termést, és a' többi közt a' takarmányokat is megtermi legnagyobb bővségben. Legjobban fizet a' luczerna, mivel majd mindenütt mély és egyenlő földet talál legalább 3—4 lábnyi mélységre. — Ez a' föld teli van széksóval, úgy hogy azt a' színén is eleget láthatni. Júh itt nevezetes számmal van, és közép nemességü, azonban tagadhatlan, hogy mind számát mind nemességét feljebb lehetne még vinni; mert ha azt vesszük fel p. o. hogy, egy alsó ausztriai hóldon a' vonó 's más szükséges marhán kivül két juhot tarthatna az ember, úgy még fél annyi juhot sem tartanak az itteni uraságok, a' mennyit az uradalmi részeik megbirnának. Nevezetes juhnyájak az itteni vidéken Wenkheim bárónéjéi, gróf Festeticsèi, báró Baldacciéi 's mások, melyek mind közép nemességük ugyan, de a' két elsők részint már csakugyan észrevehetőleg feljebb is emelkednek már. Angol hosszúszőrű juhokkal is kezdenek már némelyek próbákat tenni, a' mint nem régiben Péchy uraság ezekből egy kis törzsököt egy Debreczen melléki jószágára hozatott. Ezek az én ítéletem szerint ezen a' búja földön nagyon divatozhatnának, minthogy bővségben találják ott az eleséget, és mivel Magyarországban úgyis nagyon hajlók a' juhok a' hosszú gyapjú termésére. Ugyan ezért a' merinók által nemesítendő magyar juhoktól is igen könnyen várhatna az ember fínom és jó fésűs gyapjút.

A' hosszú szarvú szarvasmarha Magyarország minden részeiben van elterjedve, jóllehet itt a' lapályos vidékeken már sok moldvai marha is találtatik. Színre ez egészen megegyez a' magyarral, de testállásra valamivel alacsonyabb

tömöttebb, és sokkal kurtább szarvú. Közben közben nevezetes számú bivalcsordákat is láthatni. Igen emlékezetes nézetet ád az, ha a' nagy kiterjedésű legelőkön magyar júhnyájakat nemesedett júhnyájak mellett, ezektől nem meszszére hosszú 's kurtaszarvú szarvasmarhát, és ezen fehér csapatok között fekete bivalokat lát az ember. Mind ezek között még a' kurtalabú, gömbölyeg, gyapjúforma szőrű disznók is (mangoliczák) legelésznek és turkálnak. Valóban nem lehetne elevenebb képet festeni a' keleti pásztori életről, mint itt lát az ember. Téjhaszonra sem a' magyar, sem a' moldvai, sem a' bivaltehenek nem különösek; de mivel nincsen más, azzal kell megelégedni a' mit adnak (?) Nagy uradalmakban tettek ugyan már próbát itt is német és helvécziai tehenekkel; de mivel ezek nagyon sokba kerülnek, a' téj és irosvaj pedig csekély becsű, igen kevés az ösztön az ilyen próbatételekre. Sokkal jövedelmesebb tehát itt a' tőkepénzt a' júhnyájak' szaporítására 's nemesitésére kitenni, a' mi csakugyan történik is. A' júhok nemesitése azonban már búsitani kezd némely ósághoz ragaszkodókat, mivel attól félnek, hogy a' magyar júh majd mind kiirtatván, a' magyar paraszt még bundának való bőrt sem fog kaphatni (!)

(Folytatva lesz.)

Új bánásmód a' cserzésnél.

Miután a' bőrökől levettük a' szőrt, 's azok a' szokott mód szerint a' cserzéshez elkészíttettek, zsacskót kell készíteni mindenik bőrből, az az: fínom, de erős fonallal össze kell varni a' széleket, 's csak egyetlen egy nyilást hagyni, melyen beeresztethessék a' cserlé; vagy pedig több bőröket is zsacskóvá, vagy zsákká összevarrhatni. Ezután mosni kelletik őket 's gyenge csávavízbe meríteni, hogy minden mocsoktól, mely felszíneikhez ragadott, megtisztíttassanak. Már most erős cserlével töltetnek meg, úgy: hogy egy munkás mind két kezével tartja a' bőrnek végét, vagy is azon részét, mely, mint mondatott, nyitva maradott; — ezalatt pedig egy másik, közönséges kanna' segédével beleönti a' nedvességet; illyenkor a' bőr azon folyosón vagy ösvényen, melyet a' tímárudvar' hordói képeznek, tartatik; vagy deszkákon, melyek a' hordók' felébe fektettek, de minden esetre úgy, hogy a' bőrök' megtöltésére szolgáló nedvességet könnyen odaszállítani, azt, mi elfoly, a' hordókban meg' összegyűjteni, 's a' bőröket tisztán tartani lehessen. Ha már megtöltetett a' bőr, kötéllel szorítassék össze a' nyilás, úgy, hogy a' cserlével teli fő zsacskó mindenüvé mozgattathassék, mi a' bőrök' jó és egyirányos cserzésére nézve nagy fontosságu tétel. Nem sokára látni fogjuk, hogy a' nedvesség csak nem mindenütt áthatott a' bőröken, nagy mennyiségben folyván el tőlök; a' varrások' nyilásain is útat fog találni a' nedvesség, főkép az első megtöltetéskor. A' mi így lefoly, az megmaradhat a' hordókban, hol más nedvességekkel összevegyűl, 's miből azután új cserlé készíttetik, mint azt alább megfogjuk írni; de a' zsacskóban azt újjal kelletik kipótolni, hogy a' bőr, mennyire csak lehetséges, nedvteli maradjon, 's mindenik töltés után jól kelletik összekötni a' nyilást, hogy ezen rész is azonképen mint a' többiek, lefelé fordíttathassék. Miután 2—3 óráig azon fekvésben maradtak a' bőrök, melyben az első töltés után voltak, most fel kelletik őket fordítani, hogy az imént alul fekvő rész most felfelé jusson, 's mennél többször változtatik meg a' zsacskó' fekvése annál jobb és egyirányosabb lészen a' cserzés. Ezen bánásmódot hosszabb vagy rövidebb ideig kell folytatni, a' szerint, a' hogy' erősebb vagy gyengébb a' használt nedvesség, 's vastagabb vagy vékonyabb a' bőr. Az alul leírt nedvesség' segédével a' legvastagabb bőr' cserzésén is 7—8 nap alatt általeshetni, 's a' közi-

séges borjú- vagy lóbőrhez csak 40 óra kivántatik, ha fris nedvességgel töltetik meg, 's 4—5 ízben forditást teszünk rajta napjában, és ilyenkor éjtszaka rá semmi gondunk. Akár a' hús, akár a' külső oldalt künnhagyhatni; de úgy látszik, még is jobb, amazt. Hasznos lészen a' deszkák' végeit 12—18 újnyival magasbra helyheztetni, úgy hogy a' fark' vége fekügyék legalacsonyabban, 's így a' nedvesség tovább és hathatósabban fog ezen részre hatni, mely legvastagabb, 's így tartósabb cserzést is kiván.

Ezen bánásmódnál, terra japonica vagy Catechuból készült nedvességet használok. Ezen nedvesség ekképen készíttetik: Önts mintegy 3 mázsa terra japonicát üres, mintegy 25—30 bőrre elégséges hordóba, 's önts bele vagy 100 gallon forró vizet; hadd álljon fél óráig, minden forgatás nélkül, aztán keverd össze jól, úgy hogy a' netalán olvasztatlanúl maradott részek jól összemorzsolódjanak, adj hozzá elégséges cserlevet (ha különben nem volna is a' legerősebb) hogy a' hordónak de megtöltessék, keverd együvé, mint szokás, 's vedd hasznát azonnal. Így készíttetik a' cserlé terra japonicából oly tímárságban, hol az még eddig elé nem használtatott. Hogy a' régi levet újra felfrissítsük, csak a' nedvességet kell kibocsátani a' hordóból, 's fenekén hagyni seprejét, és mintegy $1\frac{1}{2}$ mázsa terra japonicát hozzáadni. Most 60—100 gallon forró vizet öntünk fölébe, 's miután az egész egy ideig állva maradott, jól felkevertetik, 's az imént kifolyasztott nedvesség viszont hozzá öntetik. Így a' cserlé, valahányszor csak szükséges, megújíttathatik. —

Midőn már megmosattattak a' bőrök, hogy minden cserléseprőtől megtisztúljanak, ha talpbőrt akarunk készíteni, egy órára a' közönséges héjcserlében áztatjuk őket, 's aztán a' szárításról gondoskodunk, ha pedig fínomabb bőrnek készül, akkor fél mázsa eczetszömörczét (Sumach) vagy félóráig 50 gallon forró vízben kell áztatni, 's mindkettejét, eczetszömörczét és vízet, a' közönséges héjcserléhez hozzá kell adni; e' lében aztán 48 óráig maradnak a' bőrök, gyakran felkavartatnak, 's végre szárittatnak. Minden esetre kevés májhalzsírral kenettessenek bé a' bőrök mind két részről, mihelyest csak felhagynak a' csepegéssel; a' szárításközbeni bánásmód, mindenben a' szokotthoz hasonlítván, eléggé ismeretes. *(Wochenblatt für Landwirtschaft 's a' t.)*

Szabad Nagy-Kőrös városa a' Helv. vallást követő dunamelléki Fő Tiszteletű Egyházi megye által felszólittatva, a' maga kebelében egy oly Tanitó széket alapitott, melyben gyermeknevelők, 's tanitók (Paedagogi) formáltassanak, és a' mezei gazdálkodás (Oeconomia) gyakorlatban is taníttassék. Hogy pedig az ezen Tanitószék' betöltésére elválasztandó tag magát a' szükséges tudományokban, 's tapasztalásokban mind bent, mind külső országokon tökéletesebbithesse; arranézve a' Fő Tiszt. Superintendentia útiköltség' fejében 1000 pengő frtokat tulajdon pénztárából ajánlani kegyeskedett, Nagy-Kőrös városa pedig a' tanitószék' elfoglalásától kezdve, évenkint 400 p. p. frtokat, s 5 öl tüzi fát szabad lakással rendelt fizetésül. Mely is oly czélbol tétetik az alapitó város' részéről köz hirré, hogy az említett tanitói széket elfogadni 's betölteni szándékozók, szükséges bizonyitványokkal ellátva magokat a' közelebb jövő 1837dik Eszt. Martius 1ő napjáig Nagy-Kőrös városa fő Birói hivatalához küldendő levelekkel jelentsék.

Mosony, Decemb. 12kén. — A' szakadatlan esőzés, és lágy idő a' hegyekbe lévő havakat megolvasztván, oly annyira megáraszlotta a'Mosonyi Duna-ágat, hogy az anyahajók egész teherrel jönek Mosony alá, és mivel minden kereskedő

a' nagy költségek elkerülése végett ezen pillanatot használni kivánja, minden gabona, mely csak lassankint szállitatott volna, egyszerre tódúlt Mosonyba. —Ennélfogva minden letöltő helyek, vagy kamorák, de olyanok is, melyek már 3 évek olta üresen állottak, megtöltettek, ebből csak a' Mosonyi piaczon fekvő gabonának mennyiségét lehet következtetni, melynek eladása a' rosz vásárok és árr végett elég soká fog tartani. A' gabonának mostani árra: ó búza 3 fr. 24—42 kr., új-Banáti búza 5 fr. 6—48 krig, rozs 2 fr. 24—45 kr., árpa 2 fr. 6—12 kr., zab 1 fr. 42 kr. és 2 fr., de mindenre kevés a vevő de sok az eladó. Kukoriczának 4 fr. 12—27 kr. legjobb kelete.

A' sok esőkre, és némi következett meleg időkre igen meggyarapottak, és gyöpösödtek a' vetések annyira, hogy a' következendő hideggel sok ideig még élhetnek rajta a' marhák.

Több hetek előtt azon hires rabló Sobri felül sok igaz, de talám több hamis, és költött hirek terjeztettek, mostanában kevés hallatszik minthogy elhuzodott volna előbeni tanyájáról. De támadt annak helyette egy hiresb Milfait nevezetü, a' ki ezen hónap 6án Pápa-Teszéren (Veszprém Vmegyében) Szaüer árendásnál éjjel 9 Órakor jelent meg, de mivel az egész Majorságban csendesség, és minden bezárva volt, a' gazda ablakjánál Milfai kopogatott hogy nyitná fel az ajtót; a' gazda ezt tenni vonakodott, de Milfait becsületénélfogva megigérte, hogy legkevesebb bántása nem lészen; erre (ámbár nem szivesen) hajolván a' gazda, beeresztette őket, 's midőn a' szobában voltak, enni és inni kértek; a' gazdának egyebe nem lévén, szalonnát, kenyeret, és bort tett eleibük: ez meg lévén, a' társai közül bement a' közel fekvő helységbe egy Dudásért, a' kit el is hozott a' gazdának pedig elől kellett állitani valamenyi leány és asszony cselédjeit, és igy táncz és daroláskózt reggelig mulatoztak, ennek végével minden legény tánczosnéjának egy 5 frtos B. notát ajándékozott, Milfait pedig egy 25 frtos B. notát a' gazdával váltatott, 's azt ugyan a' fehérszemélyek közt elosztogatta, 's minek előtte elmentek, megkérte Szaüer árendás urat hogy ebédet készitetne nékik és küldené ki egy bizonyos helyre. Arendás ur, csősz és egy más szolgája által kiküldötte az ebédet a' meg határozott helyre, a' hol már két Zsivány várta, és ezen két cselédet étellel együtt elvezették tanyájukra, estvélig jó tartván őket, minden bántás nélkül haza küldötték. Ezt Szaüer Ur sógora nékem Győrött Decem. 10kén beszéllette.

De ezen holnap 8rul 9re egy tetemes, és érzékeny rablás történt nemes Győr vármegyében kebelezett Szolga Győr' helységében Hunkár úrnál mint egy 40 ezer frtra terjedő. Minthogy ezen rosztévő Milfait Sopron, Veszprém, és Győr Vármegyék' határ szélein már több időtől fogva tanyáz; a' közvélemény csak oda járul, hogy nem más, mint Milfait tette volna ezen irtóztató rablást. Mi fájdalmas egy gazdának több esztendei szorgalma' jutalmától egy pillantatban megfosztatatni!!

Algier.

A' Moniteur Algérien szerint, az 1836dik év' első felében 133 franczia, 92 a' helybeli igazgatósághoz tartozó, és 196 idegen hajó fordúlt meg az algieri révben; a' bonaiban 281, az oraniban 392. Ezen hajók' öszves száma 1057re megy fel, tartalmuk 62,762 tonna, a' népség 10,695 fő. Ezeken kivül még 157 státushajó fordúlt meg itt. A' kereskedési hajók olajat, boreczetet, vasat, gyapjút, pálinkát, égett vizeket, gabonát, lisztet, kávét, szenet, kézmügyáratokat, bésózott fogyasztékbelieket, 's a' t. hoztak volt Algírba, 's ellenben mézet, viaszt, bőrt, lovakat, dohányt, ökröket, burgonyákat,

korallokat, sót, szárított gyümölcsöt 's a' t. vittek ki. 11,565 lakostól 12,903ra szaporodott a' népesség.

New-York, October' 30án.— Az Egyesült Státusok' nagyobb városaiban nagy figyelmet gerjesztett azon próbatétel, melyet az utczáknak fávali kirakása iránt tettek volt New-Yorkban. A' fakirakásnál mintegy $2\frac{1}{2}$ dollárba kerűlt egy négyszög yard; mindenik hatoldalu czövek pedig 7 centbe (körűlbelől 11 kr.) 's egyegy négyszög yardhoz 24 darab kivántatott. De jövendőre kevesebbe fog kerűlni az egész.

Jaroszlaw, November' 24dikén. — A' gabonakereskedésben nagy itt az apadás; azonkivül mit naponkint fogyasztanak, mi sem kél el. Danzigban mindazonáltal némi kilátás nyilik a' gabonakereskedésnek, mert Amerikába jócskán lehetne átszállitani, 's annyival is inkább, minthogy az idei gabona a' legjobb miségü. A' Visztulának alacsony állása azonban eddigelé akadályoztatta az ilyes vállalatokat.

Olmütz, November' 23 dikán. — A' mai marhavásárban 1,431re ment az ökrök' száma, 's közülök 657 hajtatott ide Zurawnóból; a' vásár előtt épen semmit sem adogattak el, 's még a' vásárra hozatott mennyiség sem kelt el egészen, mert részint igen magas árr szabatott nékik, 's más részről sokat szenvedtek az ökrök a' rosz út miatt. Egy $5\frac{1}{4}$ mázsányinak árra volt 187 fr. 30 kr. váltóban. Vártak még mintegy 1000 darabot.

Elegy.

A' csatorna' franczia részén azonkép dühöskődött November' 28dikán és 29dikén a' szélvész, mint az angol részeken. Magában Londonban erős fákat szaggatott ki, falakat döntött, háztetőket kapott magával 's a' t. Tengeri szerencsétlenségekről még nem szól a' hír, de attól tartanak, hogy a' túdósítások majdan gyászosak fognak lenni. A' Portsmouthi révben egy amerikai hadihajónak árboczait végkép lekapta volt a' vész.

Londonban egy társaság 200 új kabrioletet és omnibust készitet a' főváros' szükségeire.

Páris' népessége az idén 1,106,891 főre számíttatik, 's így a' lakosok' száma 1831 olta 130—140,000rel szaporodott.

Gabonaárr váltó garasban.

Egy kila (pozsonyi mérő):

apok' és városok' nevezése	Búza	Kétszeres	Rozs	Árpa	Zab	Kukoricza	Köles	Kása	Lencse	Borsó	Bab
Decemb. 9kén Jászberén'	80—86	65—70	50	43	40	—	—	—	—	—	—
„ 6kán Makón	90	80	—	60	55	80	—	—	—	—	—
„ 6kán Nagy Körös	112	80—82	68	67	44	100	—	190	—	—	—
„ 16kán Pest	108—94	80—75	55—50	54—50	40—36	98—88	—	210	310	310	210

PÉNZKELET December' 15kén 1836: Status kötelezvény 5 pCtes = $104\frac{5}{8}\frac{5}{2}$; — 3 pCtes = $74\frac{1}{8}\frac{5}{2}$; — Bécsi Bankkőt. $2\frac{1}{2}$ pCtes = $66\frac{1}{8}\frac{5}{2}$ — Bankrészvény = 1391 ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

50. Szám
PESTEN
Szerda
Decem. 21kén
1836.

Hetenkint kétszer
felevi árra
3 for. 30 kr. p.p.
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkesztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

Gazdasági jegyzések Magyar- és Erdély országról.

(Folytatás.)

Szóltam már arról mely nehéz Magyarországban a' gazdasági termékek' eladása, 's mely csekély árron állnak azok ezen okból. A' Duna és Tisza melléki vidékeken legalább az segit, hogy ezen folyók szolgáltatnak alkalmatosságot a' termékek' további szállitására, a' hol jobb árron kelnek azok; de ez nem terjed oly igen messze, mert felette roszak lévén az útak ezen ország nagyobb részében, úgy hogy tartósabb nedves időben nem is járhatók, nagyon bajos itt a' termékeket szárazon meszszebb földre szállitani. Ehez járúl még, hogy a' magyar parasztgazdának csak kicsiny erőtelen lovai vagynak, melyek sem nagy terhet húzni nem birnak, sem azt meszszebbre elvinni nem győzik (?) Az erőtlen marhán kivül még az is nehezíti a' szállitást, hogy ezen parasztok mindent, a' mi magoknak és a' marhájoknak az úton kell, magokkal visznek, úgy hogy már ez magában is nagy terhet tesz, ha hoszú útra indúlnak. Végre nincs is igen nagy kedve a' magyar parasztnak a' hoszú útra. Mind ezekből könnyű megérteni, mi légyen az oka, hogy ezen országban oly igen nagyon különböznek a' termékek árrai sokszor egymástól nem is igen távúl eső helyeken, a' mint ez nevezetesen a' múlt 1835 esztendőben történt, midőn p. o. a' felföldön és még Pesten is 4 váltó forint volt a' zab' mérője, holott az Nagy-Váradon csak alig kelt el 2 forinton. A' szénája 's szalmára nézve még sokkal nagyobb volt a' különbség

Minthogy épen most a' parasztok' kis lovairól szóltam, általányosan is kivánok itt szólani egy két szót a' magyarországi lótenyésztésről.

A' nagy ménesek, melyekben nemes külföldi lovak tenyésztetnek, igen ismeretesek. De mind a' mellett hogy többen vagynak itt olyan ménesek, még sincs azoknak igen nagy befolyása az egész ország lótenyésztésére. A' nagy árra a' lónak, mely ezen ménesekből jön, igen főoka lehet ezen dolognak. Az előtt majd kirekesztőleg csak arab vért tenyésztettek ezen ménesekben, csak mintegy tiz esztendő ólta kevertek közébe angolvért. A' paraszt maga tenyészti a' maga lovát, 's minthogy az csak félvadon neveli fel ezt, és az idő minden viszontagságaihoz szoktatja, különös fajzat is fejlett ki belőle. A' magyar fajú ló-

kicsiny ugyan, és a' lengyelhez igen hasonló, de nagysága' arányához képest még is erősnek 's győzősnek lehet azt mondani. Ugyanis a' győzöség és sebesség két főerénye ezen lófajnak. Minthogy majd minden gond nélkül és csaknem vadon nőnek fel ezen lovak, nagyon jól is kiállják a' húzavonást, és rosz bánást, és a' legroszszabb eledellel is meg elégednek, Egy húzomban 's minden nyugvás nélkül 6—8 óráig menni, vagy minden fertály órában megállni, majd mindegy ezeknek, legalább egyiránt jó egészségben látszanak lenni mind a' kétféle bánás mellett. Költséget csak keveset okoz ezen lovak felnevelése, mivel csak ég alatt és a' legelőn kell nekik minden élelmöket keresni, a' hol is éjjel nappal tartózkodnak. Mikor használni akarják ezen lovakat, befogják azokat, a' mi nem legkönnyebb dolog, és sokszor nagy kergetéssel, nyargalással, 's fáradsággal jár. Ez a' lovak' nevelése mindazonáltal nem országszerte divatozó. nevezetesen felső Magyarország sok vármegyéiben nem történik, a' hol a' lovak, valamint Németországban, részint istállóban neveltetnek fel.

Nagy-Váradon héti vásárt láttam. Az élet és mozgás ezen iszonyú vala. Majd minden gazdasági termék szokott az ilyen vásárokon árúltatni. Az itteni pedig csak azért is nagyon nevezetes, mivel innen temérdek sok termék vitetik Erdélybe és viszont onnan ide hozatik. A' termékek ólcsósága rendkivüli itt, és az alacsony gabona árrán kivül, mely szerint p. o. a' tengerinek zsákja $2\frac{1}{2}$ váltó forinton kelt, a' széna és szalma is hihetetlen olcsó árrú vala. Egy szekér legszebb széna, mely 7—8 mázsát könnyen nyomhatott, 6 váltó forinton vétetett meg. — Hogy lovat 2 váltó forinton is lehetett venni, ez minden árra csekélységénél kevesebb csudálkozást fog okozni, ha hozzá teszem azt is, hogy a' vevőnek sem Milonnak sem Sámsonnak nem kellett volna lenni, hogy az ilyen állatot, ha talán úgy tetszett vala, hátán haza vihette volna.

Minekelőtte Magyarországot elhagynám, még egy két jegyzést kell tennem ezen országról, 's különösen annak lapályos részéről.

A' tulajdoni magyar szokást és erkölcsöt csak az alföldön találhatni leginkább egész tisztaságában. Az ünnepélyes magaviselete még a' parasztnak is, bár mely szennyes és rongyos legyen is az talán, megkülömböztető vonása ezen népnek, mely a' nyelvén halkal és indúlatosan beszél. Hamar beszélni ezen a' nyelven természet elleni dolog, és csaknem lehetetlen *) Ezen kiszabott időmértéket minden tettében, még a' munkájában is, megtartja a' magyar, 's nem kell azért csudálkozni, ha annyi munkát meg nem teszen, mint

*) Mikor ezt olyan ember szájjából halljuk, kinek nemzeti nyelvén még a' Hexameterekben is lehetetlen ki nem ficzamodni az idegen' nyelvének, szó nélkül nem lehet hagyni. Bátran hihetjük, hogy E. úr igy azért itélt, mert a' német nyelven kivül más nyelvet nem igen ért, 's neki az szemébe sem tűnik midőn a' mássalhangzóknak felét elrontva, a' magán hangzóknak egy harmadát elnyelve, vagy ki nem mondva, és igy hamar — beszél. Mi azt hisszük, hogy ha a' német minden betűjit tisztán ki fogja mondani, természet elleni és lehetetlen dolog lesz, német nyelven a' magyarral a' hamar beszélésben versenyezni. Igaz hogy tiszántúl kelletinél inkább meg szokták húzni a' magánhangzókat, De erről az egész magyarság' beszéd módjára 's munkájira vonni következést, nincs helyén.

Hogy a' schvábok általányosan szorgalmatosak, tagadni nem lehet, mert a' jólét, melyet helyzeteiknek köszönhetnek, egyik fő rúgója az életrevalóságnak: e' mellett azonban még is, a' hol kaszásokat kell választanunk, a' magyarok mellett szoktunk maradni pedig finyásabbak az eledelben a' tótnál. — Egyébiránt kinek milyen a' tapasztalása, e tárgyban úgy fog itélni: mi szükségesnek tartjuk tudatni azt, mit beszélnek felőlünk? németországban — Szerk.

a' tóth, vagy még sokkal kevesebbet, mint a' német. Hogy pedig ez a' földművelésbe is rosz befolyásal van, világosan kitetsző; mert már magában is csekély népességű lévén, ezen föld, ha ez a' népség is csak valami felét teszi meg azon munkának, melyet tehet ne, nem is igen több munka fog ott tétetni annak valami egy harmadánál, a' mit egy szorgalmatosan űzött földművelésnél tenni kellene. Ehez hozzájárúlnak még több ártalmas körülmények is. Egyik ezek közül a' még fenálló szakmány (robot) mely akár gyalog akár marhas legyen is az — csak alig teszi felét is azon munkának, melyet tenni kellene és lehetne; *) a' második a' sok nemesemberek kik, kivált alsó Magyarországban, szerfeletti számmal vagynak. —

Hogy a' Magnások és nagy urak Magyarországban részint sohasem, részint csak igen kevés ideig mulatnak jószágaikon, az tudva van. Oly nagy kiterjedésű 's nagyjövedelmű lévén a' birtokuk, nem kényszeríti ezeket a' szükség, hogy magok helyben legyenek, és mindent szemmel tartsanak. Hiszen ezt még a' főtisztjeik sem teszik, kik jobbára csak egy pontból igazgatnak roppant nagyságu jószágokat. Ezek' fizetéseik úgy hiszem, arányban vannak munkálódásaikkal, de nem mindig úgy van ezen dolog a' kisebb tisztekre nézve is. Különös az, hogy még most is vannak sok birtokosok (pedig Németországban szintúgy van a' dolog valamint Magyarországban), kik azt hiszik, hogy nem herélhetik meg eléggé tisztjeik' fizetését, 's kik azt vélik, hogy csudagazdák, ha ez által néhány száz forintot nyerhetnek. De hogy ezen cselekedetök miatt jobbára csak a' salakját kapják a' tiszteknek, és hogy minden hasznos és hűséges ember csak legnagyobb szorúltságban áll be az ő szolgálatjokba, hogy tehát vagy rosz szolgálatnak, vagy néminémű csalásoknak 's hűségtelenségeknek vagynak kitéve, 's így közbevetőleg sokkal nagyobb kárt vallanak ama' csekély nyereségnél; azt ugyan rend szerint meg nem gondolják. — Ha még ezen fogyatkozás mellett az értelmességök sem nagy a' gazdálkodásban, nem lehet csudálkozni, ha sok nagy birtok nem annak rendi szerint kormányoztatik, 's következőleg azon jövedelmet sem hozza be, melyet külömben hozhatna.

Még némely vonásokat: kívánok itt adni a' magyar parasztgazdáról. A' gazdaságában, a' mi a' lakása és istállói bútorozását 's elrendelését illeti, semmi fényűzés nincs. Nem tartja ő alávalóságnak a' marhájával azon egy térségen 's azonegy fedél alatt is lakni. Ez azonban csak a' magyarokra, tótokra, és oláhokra illő; mert a' német paraszt közönségesen igen jól van felbútorozva, 's még némely fényűzésre is költ. — A' földjét nem műveli a' parasztgazda felette nagy szorgalommal, mivel tudja hogy rendszerint úgy is jól megtermi a' gabonát, 's mivel, ennek csekély árra lévén, úgy sem igen tesz külömbséget, ha valamivel kevesebbet terem is. A' vonó marháját elég bőven eteti ugyan, de csak kevés gonddal bán vele, 's nem is igen tart körűlötte szoros rendet; egy szóval, úgy bán marhájával mint önmagával, sokat ád nekl mikor sok van, 's koplaltatja szükség idejében. Ha úton van, csak nappal megy a' fogadókba (csárdákba); éjjel mindenkor mezőn tanyázik. Egyedűl maga csak ritkán megy útra, hanem mindig többen vannak együtt. Este, mikor alkalmatos helyre érnek, megállnak; erre pedig mindig olyan helyet választanak, hol közelében víz van. Nyáron legelőn él éjtszakán által a' marha, akár ló akár ökör legyen az; télen pedig eleséget visznek magokkal, és azt nagy adatokban eleikbe vetvén a' marháknak, reggelig rájok sem ügyelnek. Ez a' pásztori gaz-

*) Be kár! hogy nem olvasta Elsner úr az arany Hitelt — ugy systemánk' hijányosságáról lelket rázva szólhatott volna. Szerk

dálkodás módja azonban már meg kezd szűnni felső magyarországban,*) mivel példákról látják, hogy takarmánytermesztés által a' földjét is jövedelmesebben használja az ember, és marhát is jobbat tarthat.

Éjszakamerikai ipar és népnevelés.

Mit státusok és népek a' bátor szent simonistai ideákból már is elfogadhatnak, mind ezen eszméknek méltó magyarázójává lőn Chevalier úr. Az éjszakamerikai egyesült státusokról szóló levelei mindenha nevezetesek fognak maradni a' politikai iparliteraturában. Azonkivül hogy pontosan értesittetünk általok az Egyesület' jelen állapotáról, a' népességről, vallásokról, iskolákról, bankokról, adókról szóló statistikai adatokon kivül, — egyiránt mély és elmés parallelák vonatnak Amerika és Europa között, főkép erkölcsiség', vallás országlás; ipar' és kereskedés tekintetében. Sok bennök az új, meglepő, és termékeny nézet. Chevalier úr tudja, mind kellessék a' státuserő tudományt, és ennek alkalmazását olykép előadni, hogy a' gondolkodva olvasó, mintegy illatos virányon által a' tudomány' sűrűjébe vezettessék észrevétlenül, hol aztán az ég felé emelkedő fák alatt akár egy szép jövendő' álmába ringattassék. Egy Albanyban költ levél szól ekképen: Az Egyesület' huszonhat státusai között, New-Yorké az elsőség, mint hol az angol amerikai polgárosulás' legszámosabb csodáit szemlélhetni. Az egyesült státusokban két élesen kijelelt typus mutatkozik: a' yankee, 's a' virginiai; — egy harmadik néptypus most alakúl a' nyúgotban, 's talán ez fogja kifejleszteni az összecsatló elemet, de úgy csak, ha egységét megőrzi, mi bajjal jár, mert a' nyúgot oly státusokra oszlik fel, melyekben részint meg van engedve a' rabszolgatartás, részint tilos. Jelenleg a' mérséklő szerep a' központ' státusainak jutott, 's mindenek felett New-Yorknak. A' kiterjesztő erőhöz mely az Egyesület' mindenik pontján mutatkozik, NewYorkban még hozzájárúl az összetartó, mely a' népeknek hosszú és szerencsés lételt igérő rugalom' (elasticitás) forrása. A' nyilványos tanitó intézetek a' kormány által pártoltatnak, de a' községek legalább hasonló summával kötelesek támogatni az intézeteket, különben visszavonja segédét a' kormány. A' New-Yorki tartományban, 1834ben, 541,400 személy járt az elemi iskolákba, pedig az 4—16 év közötti gyermekek' száma öszvesen csak 543,085re ment fel. A' költség 7 millio francra számittatott. Az elemi iskolák (van pedig 10,000-nél több) külön választottság alatt állanak, mely a' status' első tisztviselőiből szerkezűl. Az illető előljáróság alkalmas iskolamesterekről gondoskodik, kijeleli a' tanitás' tárgyait, és számot kér az iskolák' mintlétéről. — A' központosítás' e' szellemében rendeltettek el a' bankok is. A' biztosító-tőke-törvény (safety-fund-act) által oly pénztár alapíttatott, mely az illető bankokért, ha netalán fizetéseikkel felhagyni kéntelenítteténének, fizet. Minden esztendőben, Januárius' elsőjén, tőkéjöknek fél procentóját fizetik a' bankok a' biztosító pénztárba, mindaddig míg a' béfizetett summa az alaptőke' három procentójával fel nem ér. Ezen tőke is, ha hozzá nyúlnak, azonkép kiegészíttetik. A' bankok, 's a' biztosító pénztár, három biztos' felügyelése alatt állanak, közülök egy a' státus, más ketteje a' bankok által választatik. A' biztosok évenkint háromszor vizsgálják meg a' bankokat. Ők kötelesek, három bank' kivánságára a' kijelelt negyediket könyveinek előmutatására szorítani, 's ha ez valahogy' megszeg-

*) Igen is. — A' népszaporodás a' földek' értékét, ez pedig a' szorgalmat és miveltséget emeli. — kivált ott, hol a' földészeket bölcs törvények idvezitik. — Szerk.

te volna a' törvényes szabályokat, nyomban bézáratik. A' new-yorki státusban 87 bank van, 's tőkéik 168 millio francra mennek el. — De iskoláinál és bankjainál még inkább elhíresítette New-Yorkot csatornai rendszerének kifejlése. Öszves csatornái 247 franczia mérföldnyi hosszaságuak, 65 millió frankba kerültek, 's nagyobb részint a' status által, kölcsönök' segédével építtettek. A' nagy Eriecsatorna igen egyszerű sem nem igen széles, sem nem igen mély, mint építési mű középszerű, mint kereskedési ér bámulatos. Évenkint 430,000 tonna mindenféle árrú szállíttatik e' csatornán tovább; a' champlainin pedig 307,000 tonna. A' csatornavám, igen alacsony árrszabás mellett, esztendőnkint 8 millio frankot jövedelmez, holott Francziaországban folyamok és csatornák öszvesen még 4 milliót sem kamatolnak vám fejében. Mig a' publicisták 's a' nemzeti gazdaság' tanítói Európában nagykomolyan fontolgatták, valyon illő-é, hogy a' kormány nyilványos munkákhoz fogjon, azalatt a' new-yorki status' tisztviselői tettleg oldották fel e' kérdést, melyről nem is álmodoztak, hogy másutt nagybölcsességű férfiak által kétségbe hozattathatnék. A' new-yorki státus építővé lett, 's jó sükerét látta e' tisztének. A' csatornák' jövedelmezései felét a' kölcsönnek már is lerótták. Pennsylvania, Ohio, Maryland, Virginia, Indiana követték e' példát. — A' vasútak sehol sem díszlenek annyira, ment itt. A' new-yorki kész vasutak, öszvesen 40 mérföldnyi hosszaságuak. Mintegy 80 mérföldnyire terjedő vasútakhoz közelebben fogtak hozzá, 's felállott egy társaság, mely New-Yorktól az Erie' taváig épít egyet, 's ennek hossza 190 mérföld lészen. — Hová vezet mind ez? — Való, egy hamarjában még fel nem virrad az egyetemi világbékének napja. De azt bízvást állíthatni, hogy a' háborúk ezentúl csak másodrendbeli's esetféle tüneményei lesznek a' népéletnek. Az ipar, az az: a' müvészet, mely tanít, mint teremtsük a' gazdagságot, mint öregbítsük a' jólétet, 's mint szebbítsük lakunkat, a' földet, — jövendőben nagyobbra fog becsültetni, mint a' gyilkolás' és pusztítás' művészete; — Negyven évvel ezelőtt a' fennállónak ledöntése által remélt társaságilag újjá születhetni a' sokaság; most elpárolgott e' düh, most az értelmesebb rész nincs azon hogy csak dönthessen; egy járom sem súlyosabb, a' tudatlanság' és szegénység' jármánál. Jólét, nevelés, munkásság visznek a' nagy czélhoz.

Burgonyák.

Berlini Hírlapokban ezeket olvashatni: 1824 ben a' nyúgotporoszországi gazdák' egyesületének igazgatósága a' száraz föld' előtte ismeretes burgonyafajok' mindegyikéből két példányt hozatott magának, 's ezeket oly meghagyással osztotta fel tagjai között, hogy az egész termést, tökéletes számolással egyetemben az illető bánásmódról, nyújtsák bé az aratás után. A' feladás t. i. az volt, hogy tudathassék ki, melyik faj legeslegalkalmasabb a' könnyű, közép nehéz és szilárd földhöz, 's melyik fajból arathatni a' nevezett földek' misége szerint legeslegtöbbet. E' czélnak' elérésére az első, és második aratás a' tagok közé felosztatott, 's mindenik faj (volt pedig 34) több gazdaságban 's különféle földekben figyelemmel miveltettek, több éveken által. Ezen sokoldalú, 's több esztendőkig folytatott próbatétel szerint, a' peruviai burgonyák a' legtermékenyebbek, a' legkönnyebb, közép, nehéz, és szilárd földben egyiránt. 1835ben hasonló földből, 's hasonló ellátás után aratott 300 négyszögvesszőn 105 scheffel nagy, fehér burgonya, 165 scheffel veres langmanni, 265 scheffel peruviai; 's hasonló viszonyt mutat fel az aratás is. A' peruviai burgonya külsőképen is szép, íze fínom, igen egészséges (mert még az 1 font 13 lat

nyomatéku burgonyák sem odvasok) 's ennél fogva kevésbé romlékonyok a' többi fajoknál, — 's ez szerint teljes joggal megérdemlik az első rangot. *(Gem. Bl.)*

A' juharfa Éjszakamerikában.

A' czukor, melyet az Indiaiak a' juharfából készítenek, nagy mennyiségben termesztetik Hogy a' czukorkészítéshez szükséges nedv, mely aprilis' kezdetétől majus" közepéig a' megsérült fából kifoly, megnyerettessék, baltával a' törzsök' legalkalmasabb helyén 6 újnyi hosszaságu, 2 újnyi szélességü és 1 újnyi mélységü sebet vágnak; ha nagyobb és erősebb a' fa, két, hasonló hosszaságú rézsútosan egymást érő seb ejtetik rajta. A' seb alatt deszkácskát szorítanak héjába, 's azon egyszerű edénybe lefoly a' nedv. Az ekkép összegyüjtött lé üstökben, erős tűznél 's gyakori forgatással fózetik mind addig, mig a' vízrészek elpárolognak, 's a' nedv szörppé (syruppá) sűrűdik, 's ez elvonatván a' tűztől, folytatott kavarás útján czukorliszttè alakúl át. Ha pedig az eléggé kifőzött szörpöt hideg edénybe öntjük, nyomban kristályosul. Egy erős czukorjuharfa 4—6 font czukrot ád, 's egy 5—6 szorgalmas tagból álló család, 6 hét alatt 15—20 mázsa czukrot készit, 's mázsáját 6 dollárért szokták eladogatni, vagy inkább drága pokróczokért, ruhákért 's a' t. bécserélgetni az indiaiak. *) *(Gem. Bl.)*

A' marhaeleség' önmaga forrása által és minden vízgőzök nélküli megforralásáról.

A' marhaeleség önforrás által történő megforrása többektől nagyon magasztaltatván, minthogy ezen tárgy a' mezei gazdaság' legbelsőbb részét illeti, ugyan ennek javára e' következő kérdést támasztom itt: t. i., ha a' marhaeleség ezen önforrás által táplalatosabbá tétetik, valóságos tudományos élven alapodott-é, vagy talán a' forrás alá vetett tápláló szerek nem vesztikké inkább el az által nagy részét az előbbeni táplálatosságaiknak? Továbbá nem volna-é tanácsosabb a' kiszabott marhaeleséget, mely az én vélekedésem szerint forrás által úgy is csak elveszti részét tápláló erejének, (de csak az én tapasztalásom szerint,*) és azon módon, melyel itt már több évek ólta etetem eredeti spanyol juhaimat, eleibe adni a' marhának, t. i. sós vízzel meglocsolván azt nehány órával az etetés előtt, és azután etetésig rakásokban hagyván, hogy a' talán nehezebb feloszlatású részei az alatt feloldoztassanak, és hogy az eleség ez által annál jobb ízű, egészségesebb, és könnyebb emésztésü legyen, 's következőleg annál jobb eszközül szolgáljon a' marhatenyésztés' előmozdítása és szaporítására, az egész mezei gazdaság nevezetes nyereségével.

Minthogy pedig, ha szinte mind a' két etetésmód hasznos is, egyiknek még is hasznosabbnak kell lenni, Falke gazdasági igazgató úr módja pedig sokkal több fáradságot 's vigyázást kiván, hogy szorosan megtartassék azon pillanat, melyben eléggé megforrott ugyan az eleség, de úgy hogy még is savanyú forrásba nem megy még által, bizonyosan nagy haszonnal járna tudományos megfejtése ezen

*) Nálunk talán a' nyírfa is hasonló sikert szülne. Szerk.

*) Lásd Vergleichende Darstellung des productionswerthes verschiedenartigen Gewächse gegen einander, sowohl in hinsicht der Körnererzeugung als auch vorzüglich in Bezug auf das quantitative Verhältnis, das sie als Nahrungsmittel statt Heu für unsere Nutzthiere erzeugen (ausgehend von der tiefgefühlten Überzeugung, dass dieser Gegenstand seither nicht genügend ergründet worden ist, und nicht nur die Interessen der einzelnen Güterbesitzer betrifft, sondern dass auch der Zustand der Staaten, nämlich das höhere Gedeihen der Kraft und Wohlfahrt derselben eng damit verbunden ist) von Bernhard Petri. Wien, 1838.

kérdésnek: melyik legyen hasznosabb a' két etetés' módjai közül?

Petri Bernáth m.k.
gazdasági tanácsnok.

Orosz kereskedés.

A' hivatalos jelentés Oroszország' kereskedéséről 1835ben, a' többi között így szól a' nyugoti részre ügyelőleg: „Fő pontjai a' szárazföldi kereskedésnek a' porosz széleken Polangia (a' bevitelre nézve) és Jurburg (a' kivitelre nézve); az ausztriai határnál, Radzivil (a' be- és kivitelre) és Novoszelitz (a' kivitelre) a' moldvai széleken, Skuljani (a' kivitelre). — Fő kivitelbeli tárgyak: szarvas marha 48,303 darab, 2774,537 rubelért; építésre való fa 2,136,395 rubelért; bundaféle árrúk 1,009,510 rubelért; bagaria 28,386 pud 992,122 rubelért; viasz 22,513 pud 999,560 rubelért; lenfélék 26,562 pud 849,853 rubelért; gyapju 46,617 pud 844,150 rubelért; tiszta búza, rozs, árpa, zab, borsók és liszt 598,582 rubelért; kender 72,690 pud 508,568 rubelért; lovak 3517 darab 413,281 rubelért. Öszves summája a' kivitelnek 16,095,352 rubel. — Fő bevitelbeli tárgyak: selyemárrúk 2,973,114 rubelért; fehér font pamut 42,152½ pud 2,785,261 rubelért. színes 147 pud 20,852 rubelért; kaszák 2,098,962 rubelért, drágakövek 1,062,912 rubelért; borok 1,078,572 rubelért, gabona 586,677 rubelért; pamutárrúk 553,109 rubelért; igazi gyöngyök 499,750 rubelért; csipkék 's a' t. 491,686 rubelért; korallok 411,805 rubelért; halak 463,198 rubelért; só 301,703 pud 306,781 rubelért. — Öszves summája a' bévitelnek: 20,234,821 rubel. — A' fő kivitelbeli tárgyakat főkép a' nyugoti kerületek szolgáltatták és kis Oroszország, a' bundaárrúk' és bagaria' kivételével, mert azokat Moskvából, ezt a' Nischeygorodi sokadalomból hozták ide. — Miolta Lengyelországban helyreállott ismét a' nyúgodalom — a' kereskedés kevéssé növekedett a' határszéleken. Egyébiránt tagadhatatlan, hogy nyugot felé nem igen öregbülhet a' kivitel, mert a' nehéz nyomatéku és bajos szállításu árrúk a' baltikumi és fekete tenger' réveiből jóval könnyebben és olcsóbban szállíttathatnak rendeltetésök' helyére. Ellenben az árrúk', főkép a' kézműgyáratok itteni bévitele szépen öregbülhetne, ha a' magas tariffa azt nem akadályozná.

Rajnai Poroszország.

Az új porosz alsórajnai gőzhajótársaság Düsseldorfban munkássági köréhez fogott. Négy gőzhajó épittetik, melyek jövő év' Augustusában a' hullámokra bocsáttatnak, ha, mint reménlik, addig elmellőztetnek az akadályok, melyeket a' német alföldi kormány elejökbe görditett. A' vasútak' haladása jóval lassúbb, 's a' közönség' buzgósága megett marad. A' bányászat és kézművek' jövedelmei tetemesen öregbülnek. A' bányák taval 6,315,304 tallért kamatoltak. A' gőzerőnek jótékony hatását bányászaink is tapasztalják. A' kézművek között főkép a' selyem-posztó-és czukorgyárak gyarapúltak.

Méhészet.

A' budai Gemeinnützige Blätterekben ez áll. Répásról December' 9dikén. A' Journal des connaisances usuelles' szerkeztőjének állítása szerint, a' rajzás az első években, ha nutti méhkasokat alkalmazunk, csak nagy nehezen kerültethetik ki; az egyedül az itt következő okok' egyikéből vagy másikából származhatik: 1ször mert a' közösülési pléh az anya — vagy a' középső és szárnyemelet között, már későn vonatott ki, midőn az anyaméhczellák készítéséhez fogott a' raj; vagy 2szor mivel a' szárnyemelet, midőn szabadon állott a' közösülés, mielőtt elfoglaltatott volna a' méhek által, már is kiszellőztetett; vagy 3szor mivel a'

méhkas félfödéllel csak az éjszaki oldalról fedeztetett, úgy hogy a' forró napsugárok egész nap rá sütöttek 's így felülről és három oldalról nagy alkalmatlanságára voltak a' kasnak. Van 18 ilyes méhkasom, de egyetlen egy sem rajzott közülök. Hogy a' két raj egy kasban szabad közösülésnél 2 rajzáslyukon által röpülne, szintúgy nem való. Ha két anyaméh volna, egyik raj megölné a' másikat. Ennélfog. ja zárattassék be a' szárnyemeletben a' kijáró lyuk, 's annak idejében szellőztessék ki. Jóo Aloyz, Temes Vmegyei Esküttt, mint méhbarát.

A' Kémlő 40dik számára, melyben a' B. Csabai cs. k. postamester úr' tudositása szerint a' megyei baromorvos ur abban semmi különöst nem látónak állittatott, hogy a' csikónak lófogai voltak, és hogy állitólag a' csikó megellett, megérkezvén az illető baromorvos úr' tudósitása abban azt állitja, hogy a' kérdéses csikó megvisgálására ugyan megjelent, de egyebet nem tapasztalt mint azt, hogy a' csikónak fogai nem ló — hanem csikó — fog .ulajdonságuak voltak; 2or hogy a' tölgyéből lehetett ugyan tej forma nedvességet kinyomni, de ilyes mindenféle állatok' szüleménye' emlőiben tapasztalható 3or hogy a' csikónak állitott csikója (a' mit a' gazda' fija mondott csak, de más nem látott) lehetett valami darab nyálkás vegyület, milyet az ujszülöttek' szájjából gyakorta szoktak kivenni.

Ezen okoskodás után meltónak tartjuk megemliteni, hogy megkeresésünk' következésében Petri Gazdasági tanácsos úr „a' bécsi újságban ez iránt kérdést tévén, valamint az érdeklett újság, úgy minden tapasztalt gazdatársaink is állitják, hogy a' lófogaknak hirdetettek, valóságos csikó fogak ugyan, melyeket elfognak még hányni; mindazáltal megmaradand különösségnek az, hogy több helyeken 's ez évben ellettettek efféle fogas csikók.

Miután sem a' bécsi újság nem adá rajzolatát azon bácsi ekének a' miről beszélt, sem a' Jelenkor a' tolnai ekéjét, nagyon természetes vala, hogy zavar következzék, mert bárha a' magyarázatból is hozzávethet a' practicus gazda az efféléhez, ebből még sem származhatik ama tiszta felfogás, melyet akarminek rajzolata azonnal elönkbe állit: 's e' nélkül hijányos és czéliránytalan minden értekezés. Mely szempontból midőn elhatároztuk, hogy az ekékről, mint gazdasági legfőbb szerszámról, melyen csaknem a' rómaiak olta is alig tudtak valami érdekes javitást tenni, minden található segédforrások meghányása után egy egészkét közöljünk, 's azt rajzolatokkal együtt kiadjuk, egészen meglepetve, 's váratlanúl esett értésünkre, hogy ezen tárgyban Balog Jósef Kis Kunsági fő orvos úrnak ki jeles értekezéseiről különben is ösméretes „Tanakodás az ekéről“ czimű munkája épen most jelent meg, mely iránt a' jelentést mai számunkhoz csatoljuk. — Örvendvén ily szép vállalatán a' t. hazafinak, ohajtjuk hogy munkálata minél terjedttebb hasznúvá legyen, melyről észrevételeinket mi is közlendjük.

Gabonaárr váltó garasban.

Egy kila (pozsonyi mérő):

Napok' es városok' nevezése	Búza	Ketszeres	Rozs	Árpa	Zab	Kukoricza	Köles	Kása	Lencse	Borsó	Bab
Decemb. 16kán Pozsony	80—90	—	46—50	40—42	32—36	80—86	—	—	—	—	—
„ 10kán N szombat	74—88	—	44—46	38—40	29—32	67—70	—	—	—	—	—
„ 17kén Szeged	75—80	65—75	58—60	50—55	48—50	75—80	100-104	—	—	—	—
„ 17kén Komárom	7 —76	54—56	—	4 —46	34—36	82—88	—	—	—	—	—
„ 20kán Pest	90—106	70—80	50—58	49—56	32—35	90—100	—	210	310	310	210

PÉNZKELET December' 19kén 1836: Status kötelezvény 3 pCtes = 74⅝; — Bécsi Bankkötel. zv 2½ pCtes = 66½ ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

51. Szám
PESTEN
Szombat
Decem. 24kén
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p.p.
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkesztőnél.

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

A' földmívelés Egyiptomban.

Ámbár Egyiptomnak mezei gazdaságát virágzónak épen nem mondhatni, ha azt hadi,'s tengeri intézeteivel összehasonlítjuk, mind e'mellett figyelemre méltó azért is, minthogy Egyiptom csak a' földmívelésből kiindulólag, fog boldogúlhatni. Ezáltal emelkedett hajdanában azon polczra, mely neki jutott volt az előkorban, ezáltal díszlettek földjén a' művészetek, 's az ipar' ágai.

Selim vagy inkább Soliman' rendeleteinél fogva, a' földeknek nagyobb része a' fejdelemhez tartozott; a' maradékot a' papság, az uagf' birtokosai, 's bizonyos számu multezimok és mamelukok mondhatták sajátuknak. A' fellah, az az: a' földmívelő, tulajdonosi joggal nem bírt semmit, mert urának, a' multezimnek esztendei adót fizetett, mert csak bizonyos feltételek alatt szállíttathatta földjét a' fellah más felláhra; mert földje a' multezimot illette, ha örökös nélkül halálozott meg.

Még a' multezim' halálával is a' szultánra szállott a' jószág, ha csak az illető örökös szabott pénzsumma' letételére nem ajánlkozott.

Ellenben a' fellah nem volt földjéhez kötve, mint azt a' közvélemény tartotta, szabadságában állott más úrhoz, más földbirtokoshoz szegődni, 's a' földeket az szerint mívelhette a' mint neki tetszett; — így állottak a' dolgok 1802ben.

1808ban más rendszer hozatott bé. Mindenféle erőszakoskodások alatt nyögött az ország. A' beyk és a' memelukok mind annyi zsarnokai voltak Egyiptomnak. A' beduinok esztendőről esztendőre oly rendesen raboltak, mintha csak törvényes adót hajtanának bé; fő pontjára hágott a' nyomorúság, a' felláhk a' pusztába futottak, az oasisokba. Az adótól így elesett a' fiscus, 's nem volt miből győzze a' kiadásokat. — Most Mahmud lépett a' nagyúri székre; a' diván az egész adót kiványa, minden fogyatkozás nélkül. Szerencsétlenségre, a' Nilus épen rosz esztendővel fenyegetődzött. A' mamelukok kijelentették, hogy ők nem fizetnek. Ekkor egy effendyre bízatott, minden birtokczímet megvizsgálni; mind azok, melyeknek jogossága bé nem bizonyíttathatott, eltöröltettek, 's utóbb még egy nagy része azoknak is, melyeknél fogva bírták volt jószágaikat ama' nem fizetők. Más részről esztendei bér járult ki a' jószágaiktól elesett multezímoknak. Egyszersmind többféle adózások is, melyek évenkint öszvesen két millio piasterre mentek fel, 's me-

jyek nem a' sultán' pénztárát illették, végkép eltöröltettek.

Bár mint legyen, e' változások daczára is, nyomorú a' felláhnak sorsa még ma, úgy mint évtizedek előtt. Táplálata silány, öltözete rongy, mint a' mamelukok alatt. De hogy részrehajlatlanok legyünk, valljuk meg először, hogy a' felláhnak ma már nem igen kelletik tartani, a' beduínok' rablásaitól; hogy némi biztosságban élhet, mit nem ismert volt eddigelé; hogy az adó terhes, de nem az önkénytől függő. Valljuk meg másodszor, hogy a' földmiveló szenved, de a' gazdaság legalább javúl, több ág tökéletesbült, 's egykét új is hozatott bé, ilyesek az eperjfa, 's a' hosszú tonalu selyembogár. A' jó gazdák szaporodnak, a' nyájak és csordák javúlnak; egy ezer lóból álló ménes már fennáll. Az alkirály és fia a' gazdaság mellett buzognak. Az abú-zabeli veterinárius iskola jó béfolyással van a' marhatartásra. A' régi csatornák jó karban tartatnak, 's más részről újak készíttetnek. A' Nilus' azon ága, mely József' csatornájának neveztetik, 's mely a' fajúmi tartományt (Felső-Egyiptomban) élteti, újjá ásatott; a' tökéletesbített mezei gazdaság' eszközei Franciaországban megrendeltettek, 's a' földmíveléshez értő személyzet' kíséretében Egyiptomba szállíttatnak. Ezeknél fogva tagadhatatlan, hogy a' földmívelés csak ugyan előbbre megy. És ha a' népesség, melyet háború és döghalál mindegyre gyérít, elégtelen a' gazdaság' illő vitelére, nem remélhetni-é, hogy béke és termékbőség lassankint felsegítik majdan az egyeseket, 's általuk az egész országot?

A' Hekla.

Több órákig tartott kínos fáradság után — így ír Marmier, f. e. Július' 22dikén Islandból — a' Heklának egyik csúcsára felértünk elvégre. Az ég elborult, a' szél süvöltött, az eső szakadott, 's kevéssé felebb hullott a' hó. Már nem különböztethettünk meg semmit körülöttünk. Kalauzunk tovább menni vonakodott. Megigértük neki, hogy a' második csúcs' alján megállapodunk, de miután ide érkeztünk, még is csak folytattuk mászkálásunkat, mig legfelsőbb hegyére nem értünk. A' vész lenyúgodott. Egy fénysugár áthatott ködön és fellegeken, de az csak olyas volt, mely jobban kitűnteti a' sötétséget. Zavart tömegben láttuk alattunk a' bérczeket, a' sűrü ködděl bévont térséget, 's e' ködön, e' térségen, e' bérczeken által néha kétes sugarat lövelt tova a' nap. És komor volt minden, néma mint a' puszta ság, mély mint az örvény. Egy hang sem hallatszott, egy élő lény sem látszot. 'S ime az ég' ázurja kifénylik, a' napsugárai elöntik a' tért. A' szél elsöpri a' ködöt, s az részekre osztva eltünedez. A' Heklát környező bérczek felmagaslanak előttünk, veres csúcsaikkal, hamvas oldalaikkal; más részről a' Snoefial' hóvállai ragyognak, mint a' láncsák a' verőfényben. Lábainknál a' térség kristálytavaival, 's ragyogó zuhatagaival; 's a' láthatár' szélén felszikrázik a' tenger, 's körülltündökli a' westmanni szigeteket.

A' bámulat' kimondhatatlan érzelmével függtünk e' látványon. Fáradságról és hidegről megfeledkeztünk egy pillanatra. Az öröm' hangjával üdvezlettük a' magányt, 's még elaggott kalauzunk is osztozkodott a' közelragadtatásban. Ő most másodszor volt a' Hekla' legmagasabb csúcsán, 's francziák' társaságában most először. — Gaimard úr' neve' napját is üllöttük a' hegyen, 's pezsgett poharainkban a' champágni. Reggeli kilencz órakor hagytuk oda sátorainkat, 's éjféltájban tértünk vissza.

A' polytechniai társaság Párisban.

Folyó évi November' 27-dikén tartotta volt a' párisi polytechniai társaság ünnepélyes nagy gyülését a' város' csarnokában, 's leg-

érdemesebb és legjelesebb tanitványainak jutalmakat osztogatott ki, Choiseul herczeg' elnöksége alatt. A' herczeg mellett gróf Rambuteau, Perdonnet alelnök, 's az intézet' tanitói fogtak helyet. Öt év előtt állott fel a' társaság, 's napról napra szebb virágzásnak indúl. Guizot mindenkép pártolja ez' ügyet, 's gróf Rambuteau, a' sejnei kerület' elnöke, a' főváros' felsőségeinek azon való örömüket kinyilatkoztatta, hogy ezen emberszerető, és minden haszonvadászat felett álló intézet folyvást gyarapúl. — 12—15 tanitó, túdós, tekintetben álló férfiak idejöket és munkásságukat a' kézmivesek' ingyen való tanittatásának szentelik, 's jutalmuk csak annak érzetében áll, hogy jót cselekesznek, hogy a' munkás-osztálynak erkölcsi nevelésére jótékony befolyással vannak. Szép és nemes egy czél! — A' tanitók' beszédei rendkivüli tapssal fogadtattak. A' belőlök kitündöklő meleg érzelem a' kézmivesek' javáért; nyájas és atyai előadásuk, 's annak meggondolása, hogy a' legkülönfélébb politikai vélemények a' népnevelés tárgyában megegyeznek, — mind ez a' hallgatók sziveire maradandólag hatott.

A l g i r.

Ezer nálunk az épitő, — így ir egy Algirban letelepedett német, — ezer a' kereskedési és gyarmatosulási tervkoholó. Számos maurus épületek lerontatnak, az útczák kitágittatnak, 's mindenütt új házak épülnek, europai stylusban. A' rue de la marine csupa europai épületekből áll. Pompás boltokat, kávéházakat, vendégfogadókat itt nagy számmal találhatni. Játékszin, tánez-és kártyateremek telvék néppel, mint bármi europai fővárosban. Az idegenek' száma igen nagy, 's így a' szállásbér is szerfelett drága. Kereskedés, kézmivek 's a' t. bámulatosan növekednek, 's a' belföldi termesztékek' kivitele is tetemesen öregbül; olaj, gyapju, viasz, vagy gyümölcsterével indúlnak rendesen vissza a' hajók. Bár mi sötét szinekkel fessék is a' gyarmatosulás' ellenei Algir' állapotát, tagadhatatlan marad, hogy ezen dicső föld üdves újjászületésnek néz elejébe. Ha a' legújabb ivadék, amaz apró maurusok, kik oly kellemesen csevegnek francziául felnőnek majdan, új emberfajnak fogunk örvendeni. A' fanatikus aggastyánokkal elhal a' fanatikus gyűlölség, 's gyermekeik könnyen hozzá szoknak az új szomszédokhoz. Nevezetes változás, melynek gyümölcseit már a' legközelebbi jövendő fogja láttatni, éri csak nem általjában a' mohamedánus népeket. Mahmud sultán, Mehemed Ali és Rundschit Singh' egyesült ügyekezeteik az ízlámra oltják a' keresztyén miveltséget, 's Alhambra' épitőinek elvadult utódai többi hitfeleikkel egyetemben a' kor folyamától előbbre sodortatnak, 's egy következéseiben ki sem jelelhető új időszak' előestvéjén állanak.

Kereskedés a' földközi tengeren.

(Folytatás.)

Az atlanti és a' földközi tenger közti fekvő Francziaország általlátván e' két tenger' lehető összeköttetésének fontosságát, már XIV. Lajos' országlása alatt a' bordeauxi révet a' cetteivel ama' híres Languedoci csatorna által összekapcsolta. Azolta nagyszerü hydraulikai munkák és művek által a' nagyterjedésü ország' szélsőségei közelebb hozattak egymáshoz. A' közelebb lefolyt négy évben 700 mérföldnyi hosszaságu új utak készíttettek, 's 600 mérfölddel növekedtek a' csatornák' illető vonalai. Ezen új száraz és vízútak, összeköttetésben a' már fennálló öt vasúttal, a' kereskedési viszonyokra fényes befolyással voltak. De hozzá sem vethetni a' fejlődés' azon fokához, melyre lépni fog a' kereskedés, ha a' szándéklott nagy vasútak Havre és Bourdeaux között Párisba 's a'

Páris és Lyon, Lille 's Marseille közöttiek létesúlnek! A' marseillei kereskedés rendkivüli növekedése, 1815 óta, az új franczia gyarmatnak politikai és kereskedési jelentősége Afrika' éjszaki partján, azon irány, melyet a' levantei kereskedés követni látszik jelenleg, arra birták a' franczia kormányt, hogy Marseilleben gőzhajóvonalt alapítson, mely Konstantinápoly és a földközi tenger' keleti és közép főrévei között fog szolgálni. Már hosszabb idő olta két társaság ugyan csak Marseilleben gőzhajóival, Genuán, Livornón és Civitavecchián által Nápollyal fenntartja a' rendes közösülést.

Olaszország, mely a' földközi és levantei kereskedésre nézve oly alkalmasan van helyheztetve, 's mely a' középkorban fényét és hatalmát ebbeli helyzetének köszönhette, szintúgy részt vesz az egyetemi mozgásban.

A' sardiniai és nápolyi királyok, a' toscániai nagyherczeg szépen pártolják réveiket, új kereskedési szerződésekre léptek, 's új útakat nyitottak az Apenninokon és Alpeseken által. Sicilia és Sardinia, e' két termékeny sziget, hol a' földmivelés, főkép a' belközösülési eszközök' szűke miatt, még oly tökéletlen, végre egész hosszukban dicső útakkal láttattak el, melyek a' kézművekre is jóltévő befolyással lesznek, 's jólétet és életet fognak árasztani az olasz földre. De mily virágzóvá lészen majdan a' kereskedés, ha a' szándéklott vasút, a' Maremmok által, a' tengerpart' hosszában, az aurelianus út' nyomain indúlva, Livornótól Rómáig készen fog állani? 's ha a' másik, Genuától Novin, Alexandrián, Casalén, Vercellin, és Novarán által egész a' Lago maggioreig fog terjeszkedni. Genuában, Livornóban, Civitavecchiában, Nápolyban, Palermóban és Anconában gőzhajókat talál a' kereskedő, melyek őt és árrúit olcsón és sebesen tovább szállítják.

A' Schweitz, csekély segédszerei és földakadályai' daczára is, vagy új útakat nyitott, vagy helyreállította a' régieket; ezek' sorába tartozik a' Szent-Gotthardon átvezető dicső út: bámulatos egy mű, melynek helyreállítása, és javíttatása egy millio francnál többe került. Gőzönyöket találhatni a' genfi és constanzi tavakon, 's Basel, Zürich és Szent-Gallen között vasútak fognak alapíttatni.

Belgium, mely Angliának irányában, középben fekszik Franciaország, Hollandia és a' német tartományok között, melynek népes, a' tökéletesbített földmivelés és számtalan gyárak 's kézmívek által dicsően virágzó városai az ipar' elevenségéről kezeskednek, már is hozzáfogott azon vasútvonalhálóhoz, mely nagyobb városainak legalább részben ismét visszafogja adni azon kereskedési befolyást, miről a' középkör' évkönyvei emlékeznek.

A' porosz monarchiában, 's a' véle határos német tartományokban is szép iparélet mutatkozik. Jeles útak vonúlnak át éjszaki és déli Németországon, 's több, inkább vagy kevésbé fontos csatornák a' főfolyamokat összekapcsolják. Már is próbák tétetnek, németország' éjszaki részeit vasútak által közelebb hozni középnémetországhoz, 's Berlint Leipziggal, Dresdennel, Stettinnel és Magdeburggal; Hamburgot Lübekkel, Bremennel és Hannoverrel; Elberfeldet Düsseldorffal, Kölnnel és Aachennel; Frankfurtot Cassellel, Darmstadttal, Majnzzal és Mannheimmal együvékapcsolni.

De szint ilyes nagyszerü vállalatokhoz fogtak déli Németországban. A' bajor király' aegise alatt már is épül ama' nagy csatorna, mely a' Dunát a' Rajnával egyesíteni fogja. Ulmban és Regensburgban két gőzhajó társaság állott fel, 's már is viszonyba léptek a' bécsivel. Vasútak részint felállottak, részint most vannak készülőben.

A' csak nem Europa' kellő közepén fekvő ausztriai birodalom, mely egész hosszában a' Dunától általszeletik, hatalma és tartományai-

nak nagyszerüsége által, nem csekély befolyással leszen a' levantei kereskedésre, 's így általjában a' földközi tenger' elevenítésére. Nagy summákat költött a' közelebb lefolyt években új utak' készítésére a' kormány. Ilyesek a' Milanóból Graubündtenbe és Val-arsába; a' Vicenzától Rovoredóba; a' Coneglianóbol Tyrolisba vezető útak 's a' t. Kevés idő múlva hozzáfognak a' tervben álló úthoz, mely a' triesti révet Villachon, Radstadton, és Ischelen által a' Gmundeni vasúttal fogja összekapcsolni, hogy ezáltal az ádriai tenger és az Elbe közötti közösülés könnyebbíttessék, mert mar is egy vasút összekapcsolja Gmundent Budweissal a' Moldva mellett, 's e' folyam az Elbébe szakad.

Jeles hydraulikai munkákhoz fogtak az ausztriai birodalom' több pontjain. Főhelyet érdemel ezek között a' Dunának szabályozása és tisztítása Vaskapunál, gróf Széchenyi István' felügyelése alatt. A' lombardvelenczei királyság' több csatornái helyreállíttattak; a' páviai csatorna hajózhatóva lőn, 's a' kormány közelebben 800,000 forintot rendelt a' malamoccoi rév' szükséges igazitására. Ezen munkák, amaz új utak' szövetében, melyek az adriai tengernek a' magasról leszállott királynéját az újabb időben kereskedési középponttá alakúlt constanzi tóhoz közelítik, Velenczére új fényt fognak deríthetni.

(Folytatva lesz.)

Szászországbani útazási jegyzések.

Már több esztendőkkel ezelőtt szándékoztam a' méltán dicsért Szászországot kimüvelt 's szorgalmatos lakosival meglátogatni, a' hol a' gazdaság, a' művészetek, és az ipar minden egyéb országokkal versenyezve divatoznak. Most valahára alkalmat lelvén ezen régi kívánságom' beteljesitésére, mondhatom hogy több tekintetből egészen feljül múlva találtam várakozásomat. Hogy is lehetne ez máskép, mikor a' kormány a' tudományok minden ágaira nézve intézeteket állitott fel, a' hol az ifjak könnyen kimüvelhetik magokat a' közönség' hasznos tagjaivá.

A' hegység' kavicsos és köves földje különösen magára vonta minden figyelmemet; nem találtam ott csak egy darabka földet is, mely búja szántóföldnek, kertnek, rétnek (kaszálónak), erdőnek, vagy mesterséges legelőnek nem használtatnék. Itt a' hely, hol rá lehet ismerni az iparkodó szász népre.

Különösen forditottam figyelmemet ezen alkalommal a' szászországi jühtenyésztésre is, mely a' mi időnkben a' legfontosabb tárgyak' egyike minden európai státusban. Ugyanis azonnal, mihelyt csak beléptem Szászországba, felső Luzácziában, valamint Drezda, Miszna (Meissen), Lomacs, Ossacz, és Lipcse vidékein sőt még a' legmeredekebb hegyek között is (a' hol egyenlő igyekezettel 's értelmességgel járnak el a' gyapjú finomitásában), a' legfelségesebb finom szőrű jühnyájakra akadtam, melyek gyapjujának a' Francziák és Angolok egy idő ólta elsőséget adtak minden egyébb német birkagyapjú felett. Mindenütt nemesitett és sokszor nagyon is nemesitett jühokat találtam, melyeknek egyegy darabja 50, sőt gyakran 300 talléron is el szokott kelni. Az ossaczi vidéken nem régiben 300 aranyon adtak el egy hágó kost, mint mondják.

A' főfigyelmem ezért a' szász királyi törzsöknyájakra Lohmenban és Stolpenban vala függesztve, tudván hogy mind csak felettébb megalapodott törzsökjuhokat találandok, melyek mindennémű jó tulajdonságai úgyannyira vérökben 's egész testökben meg vannak gyökerezve, hogy az egész nyáj csak egyenlő tökélletességet mutathatna. De mely igen megcsalatkoztam reménységemben, 's mely

ellenkezőt találtam mindenben ezen Lohmeni és Stolpeni törzsöknyájakban, a' honnan még is egész Szász-és Németország nagy része első eredetét vette minden gyapjúnemesitésének. A' gyapját ezen két törzsök nyájnak nagyon külömbözőnek találtam, úgy hogy sem ez, sem az állatok termete semmi eredeti typusra nem mutatott. Legjobban viszszatetsző az egyes juhokon is a' gyapjú felette nagy különbözése. Csak nagy nehezen győződhettem meg ezen júhnyájak aljasodásáról, mellyek az előtt oly nagy hitelben állottak a' külföld előtt, és hamisaknak tartottam a' rólok repdeső rosz hireket; de most csakugyan magam láttam azok igazságát.

Valljon honnan lehet ez az oly nagy elaljasodása azon törzsöknyájaknak, melyek az előtt egész Szászországra oly nagy áldást árasztottak? igy kérdém magamtól. A' felelet az vala: Ezt egyedül ezen nemes eredeti spanyol nyájak czélirányos eltartása's tenyésztése tudatlanságában kell keresni, melyel azokat Schweizer úr a' Tharandi erdei intézet professora, mint azok directora, lealjasitotta. Ezen állitás' igazságát megmutatják a' szászországi nyilványos gyülési levelek, melyekben az ország rendei többször nyilványosan kifejezék elégedetlenségöket az országos törzsöknyájak' ezen igazgatásával, és elég keserűen megjegyzék, hogy ezen oly nevezetes ország intézete Schweitzer professor úr tudatlan igazgatása által oly egészen semmivé tétetett, hogy ott már nem is kapni jobbat 15—20 tallért érő kosnál, holott több szászországi juhtenyésztőnél 50—100, sőt 300 tallért erő kosokat is találhatni.

Nagy kárára van az egész országnak, hogy egy oly szép és példás juhtenyésztő intézet egészen az eredeti fajzásaira feloszolni indúl, a' mi eddig még is a' nemzés nagyobb ereje által meggátoltatott.

Országos törzsöknyájakat nemcsak gondosan fentartani, hanem szűntelenül javitani és a' tenyésztés valódi alapjai szerint mindenben tisztán tartani kellene, annyival is inkább, mivel, ha okosan intéztetik el a' dolog, szép jövedelmet is hoznak, és az egész ország jovát előmozdithatják, de a' mi természetesen az ilyen intézetek' hathatós, tartós, és czélarányos igazgatásától függ.

Pfister F.

Kelet Indiai Kereskedés.

Azon csak nem példátlan nyugalom, mely egy év olta Indiában uralkodik, már is mindenféle gyümölcsöket hozott, 's a' Chinávali kereskedés névszerint a' diszlés oly fokára hágott, minőn még nem láttuk volt ezelőtt. Az opium' kivitele Cantonba 's Chinának keleti partjaira 1835ben 26,000 ládára ment fel, 's mintegy 17 millio spanyol tallért jövedelmezet, az 1836diki kivitel pedig 30,000 ládát is felül fog haladni, Nyers pamutból 1835ben, mind a' mellett, hogy Bombayban roszúl ütött ki az aratás 200,000 bál vitetett ki, 's e' mennyiség értékét $2\frac{1}{2}$ millio piasterre tehetni. A' riskivitel szintúgy öregbült. A' China, 's Anglia közötti új szerződés' következésében a' theakivitel Chinából roppant mód szaporodott, 's ez egész mennyiségért nem angol, hanem csupán csak indiai árrúkkal fizetnek; mert az angol árrúk' bévitele Cantonba lejjebb szállott, minthogy az egyes kereskedők, nem tudják árrúikat a' chinaiak' nyakára tolni, mint a' hogy ahhoz értett volt a' társaság. Felebb hágván a' theának árra, az Assamban (angolindiai tartomány) feltalált thea kétszeresen örvendetes. Azon kerületek, melyekben vadon nő a' theanövény, jóval terjedelmesebbek, mint sem a' hogy' gondolták volt elején, 's azon környülállás, hogy azon thea, melyet az Indiával határos chinai tartományokban ter-

mesztenek, magában Chinában is igen becsültetik, oly reménnyel kecsegteti az angolokat, hogy az indiai termeszték sem lészen amannál silányabb, 's hogy ennélfogva vetélkedhetni fog vele. Assamnak kőszénbányái szintúgy — a' gőzhajózással viszonyuk által — a' tartomány' gyarmatitását tetemesen fogják előbbre segíteni.

Debreczen, December' 16ikán. Régi példabeszéd nálunk: ha széna nincs, tél sincs! ezen példabeszédet igazolni látszik a' mostani időjárás, mert még eddig kétszernél többször nem vólt havunk, sem fagyunk! az is csak harmad napig tartott, és még akkor is a' juhok kinn legelhettek, kivévén egy 24i órát, a' mikor a' hó megónosodván, nem tudták lábaikkal a' havat el kaparni, de azután elolvadt ez is, 's heverő marháink még most is kinn legelnek, csak igás barmaink és igás lovaink fogyasztják a' takarmányt; lovaink is pedig csak széna Surrogatumot azaz szalmát kapnak; melytől hogy a' feje meg ne nőjjön (azaz el ne soványodjék) én igy szoktam nékik adatni: — hogy 2 véka Árpa darát bele töltetek egy fél fenékű hordóba, erre langy meleg vizet öntetvén, jól felkavartatom, 's már előre komlóskorpát áztatván mint a' kenyérsütéshez szokás, mikor ez feljön, közé töltetem, 's erejedzni hagyom, és ezen meg erejedzet moslékkal locsoltatom meg a' szalmát, még a' széna tartóban, hogy a' szalmának is ideje legyen a' savanyúságot bé venni. 'S ezzel a' moslékkal megéri 5 ló egyhétig, édesdebben megeszi mint a' rosz szénát, 'a feje sem nő tőle. — És ezt a' módot még a' szénával is szeretném gyakorolni, ha a' cseléd ravaszsága és lomhasága nem akadályoztatna benne.

Földi János m. k.

Elegy.

New-Yorkban folyó évi Januarius' elsejétől, September' tizenkettedikéig 1518 ház épittetett. — Boston városának a' Bombayban meghalálozott, különben bostoni születésü Lowell János, fel millio dollárt hagyott oly intézet fejébe, melyben évenkint tudományos leczkék tartassanak. Buffaloban, három évvel ezelőtt házhelyek' vételenél, hat dollár esett egy lábnyi térre, most 150 dollárt ajánlanak érette. A' vasútak' növekedése épen példátlan; kiszámolták, hogy a' legközelebbi két év alatt a' nyúgoti vonal Albani felé, a' concordiavonal, a' keleti Portland felé, a' Charleston és Cincinnati, az Albany és Buffaló, — 's a' New-York és az Erietó közötti vonalok készen fognak állani. Wicksburgban, a' mississippii kerületben hónaponkint 26 dollár, és szabad tartás járúl ki a' vasút' munkásának. A' Baltimore — Ohioi vasút szintúgy szépen halad előre. Rövid idő alatt 215 angol mérföldnyire nyomúlhat majdan Virginia belsejébe vasúton és gőzkocsin az útas.

Az angol gyarmatokban Éjszakamerikában (Canada, 's a' t.) 1806ban 400,000 főből állott öszvesen a' népesség; 1832ben pedig már 1,300,000ből.

Möller nevü ikertestvérek, Kopenhágában igen egyszerű búvárszerkezményt találtak fel, mely az eddigiektől egészen különbözik, 's nevezetesen azáltal is ajánlkozik, hogy a' búvár minden tagjainak hasznát veheti, 's tetszése szerint hosszabb ideig is lenn maradhat a' tenger fenekén, 's ott vele arra mehet, merre csak akar. Már próbát is tettek a' dán király 's nagyszámu gyülekezet előtt, és a' testvérek' egyike $23\frac{1}{2}$ minútumig múlatozott a' tenger' fenekén, mig a' szerkezménnyel össze-

kapcsolt stentori cső által fel nem szólittatott. A' találmány szerfeletti egyszerüségénél és egyetemi alkalmazásánál fogva főkép hydrotechniai munkálatokra, gyöngy-és ostrigahalászatra, de egyéb tudományos czélokra is nagy befolyásu lészen.

November' utolsó napjaiban a' londoni bankok Rotterdamba 3,500 unczia aranyot; 's 30,000 unczia ezüstöt Hamburgba, és Nyúgotindiába küldöttek.

A' hajózás' biztosítására folytatólag fatörzsökök, régi czövekek 's a' t. kiemeltetnek a' Vistula' medréből. Minapában Küche' szigeténél kihúztak egy tölgyfát, mely 80 lábnyi hosszaságu lévén, sudarvégének általmérője, hol meg két lábnyi általmérőjü gallyak is voltak, 15 lábnyi volt. Tíz ember egy álló hétig dolgozott azon, hogy két darabra vágattathassék; oly kemény volt a' fa.

A' londoni pósta a' szárazon most már 47 nap alatt szokott Bombayba érkezni.

Kölnben (rajnai Poroszország) Stroof úr légszesz (gas) gyárában most olajból, és olajféle anyagokból is készítenek légszeszt, mely továbbvitethető, épen nem veszéllyel fenyegetődző, 's oly tiszta és világos, hogy egyetlen egy láng igen nagy tért világít meg, 's ezen légszeszvilágítás még azonkivül az olaj- és fagygyúvalinál jóval olcsóbb.

Guizot úr, Francziaországban a' nyilványos tanítás ministere, most azon van, hogy mindenik község ipar- erkölcs- és vallásos tárgyu munkákból szerkezett kis könyvtárral bírhasson. A' könyvtár a' város, vagy falu' házánál fog tartatni. A' költségek 1 millio— 1,200,000 francra fognak menni.

Gabonaárr váltó garasban.

Egy kila (pozsonyi mérő):

Napok' és városok' nevezése	Búza	Kétszeres	Rozs	Árpa	Zab	Kukoricza	Köles	Kása	Lencse	Borsó	Bab
Decemb. 7kén Ungvár	80–86	76–80	45–50	44–48	30–34	62–68	—	—	—	—	—
„ 9kén Losoncz	80–90	—	48–50	45–50	25	80	—	—	—	—	—
„ 9kén Arad	90	70	65	62	50	75	—	—	—	—	—
„ 10kén Pécs	60–70	55–60	45–50	55	35	75	60	—	—	—	—
„ 10kén Miskolcz	90–100	70–75	60–63	50–52	30–31	75–80	230-240	—	—	—	—
„ 10kén Baja	73–87	47–57	47	47	40	70	—	—	—	—	—
„ 10kénN.Becsker	80–90	60–70	—	48–50	40–42	60–70	—	—	—	—	—
„ 14én Sz Fehérvár	70–80	60–64	45–50	41–50	31–34	65–70	—	—	—	—	—
„ 15kén Debreczen	100–110	70	60–65	—	—	85–90	120–135	—	—	—	—
„ 15kén Mosony	73–120	48–58	48–52	40–48	34–40	65–90	—	—	—	—	—
„ 16kán Uj-Becse	80–90	65–75	—	55	45	70	—	—	—	—	—
„ 16kán Pozsony	80–90	—	46–50	40–42	32–36	80–86	—	—	—	—	—
„ 16kán N Szombat	74–88	—	43–46	38–40	29–32	67–70	—	—	—	—	—
„ 17kén Komárom	73–75	60–63	48–50	45–46	35–36	76–88	89	—	—	—	—
„ 17kén Szeged	75–80	65–75	58–60	50–55	48–50	75–80	100-110	—	—	—	—
„ 20kán Pest	130–160	110-20	75–83	70–80	52–58	125-144	310	210	310	310	210

PÉNZKELET December' 20kán 1836: Status kötelezvény 5 pCtes = $103\frac{5}{6}$; — 4 pCtes = $99\frac{11}{18}$; — 3 pCtes = $74\frac{1}{2}$; — Bécsi Bankköt. 2 pCtes = $54\frac{1}{8}$; — Magyar kamar. $2\frac{1}{2}$ pCtes = $66\frac{1}{4}$; — Bankrészvény = $1396\frac{3}{4}$ ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

52. Szám
PESTEN
Szerda
Decem. 28kán
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p. p
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

Földmivelés Elősegitése.

Mi különös serkentésül szólgáljanak a' megkülönböztetések 's jutalmak a' néposztályokban! egyenkint tudjuk, még is azonban ezen múlhatatlanúl szükséges lépés még csak most kezd mozgani nálunk, mint a' Casinó bölcsőjéből eszmélni kezdő valóság. — Melynek miféle hatásai lehessenek a' földmivelés és szorgalomra? tisztábban fog kiviláglani, ha azon rendelkezést, melyet e' tárgyban Szászország teve, a' Vasárnapi újság után közöljük annyival inkább, mert a' példák inditnak.

A' szász királysági országgyülés, (ha nem csalódunk 1835ben) 7500 pengő forintot ajánlott a' kormány kezébe a' földmivelés elősegélésére. Ezen summa haszonra forditása módját nem határozván meg a' gyülés, a' minisztérium következőleg rendelkeze róla, a' mint azt a' f. év junius. 30dikán hirdetésében közzé tette.

1) Ha alkalmas helyeken mivszorgalmi iskolák és dolgozó intézetek keletkeznek, a' hol t. i. a' gyermekeket, a' helyett hogy iskola idején kivül hivalkodjanak és magukra maradjanak, nyáron által mezei munkával, télben pedig hasznos házi munkákkal, mint fonással, kötéssel, faragással 's a' t. foglalatoskodtatják és ezért nekik munkájokhoz képest jutalmat, adnak: az ily intézeteknek, ha kivántatik és ha czélszerüségök bébizonyittatik, az ország pénztárából illő segéd fog nyujtatni.

2) Minthogy Szászországban a' földmivelés számára nincs még egy oly rövid és tiszta értelmü kézikönyv, melyben az egész gazdaság folytatásának alap-igazságai belé lennének foglalva, tehát egy ilyennek készitésére Száz arany jutalom tétetik-fel, 's a' kik ezt elnyerni kivánnák felszólittatnak, hogy munkáikat nevök kijelentése nélkül 's csupán egy emlék mondással bélyegezve decemb. 31dikére küldjék-bé a' minisztériumhoz, mely is a' munkákat a' leggondosban megvizsgáltatja 's a' feltett jutalmat a' legjobban elsült könyv szerzőjének oda itélendi. Ezen jutalmat nyert irás, ha csak ugyan valamelyik arra méltónak találtatik, vagy ingyen kiosztás, vagy felette olcsó áron adás által a' lehetségig el fog terjesztetni.

3) Aztán szándékoznak oly (kivált kissebb birtoku) gazdákat, kik vagy az egész gazdaság okos és szemlélődő folytatása, vagy egyes ágai-

nak óvakodó javitásai, mint p. o. barmok nemesítése, nagy erejü trágya rakások és ganéjlév tartók alapitása, czélarányos termés változtatás behozása, kereskedési növények mint dohány, búzér, záté, kerti sáfrány, mák 's a' t. termesztése, rét mivelés, gyümölcs tenyésztés 's a' t. átaljában jeles bélátásuk és kitünő munkásságuk által másokat hasonló törekvésre gerjesztenek, nyilvános dicséret, ezüst és arany emlék pénzek kiosztása, sőt némely esetekben pénzbeli jutalom által is, megkülönböztetni.

4) Az ily gazdákat útasítással, 's ha a' körülmények úgy kivánják, pénzzel is fogják segitni oly helyeken, hol a' régi megrögzött balvélekedések legyőzésére szükséges, hogy új és czélarányos rendszerre épitett mustra gazdaság állittassék. Nem különben elő fognak segittetni

5) Nagyobb kiterjedésü öntöző és szárazto vizcsatornák az által hogy a' föld egyenességének vagy dombosságának kimérésére 's más megkivánható készületekre költség adatik.

6) Földfúrási próbák is előfognak segíttetni, különösen kőszén, márga, gipsz, agyag 's t. ef. anyagok felfedezésére nézve, mind ahoz értő mesterek bérlése, mind, ha kell, a' szükséges fúró szerszámok kölcsönözése által.

7) A' szarvasmarha tenyésztés nemesítése végett a' külföldi derekabb fajtákból jeles bikákat fognak nagyobb számmal vásárolni, ezeket, a' vidék sajátképi szükségét tekintetbe véve, a' marha tartók haszonvételére alkalmas helyekre béállitni, idővel aztán ismét eladni, hogy a' béjövő pénz hasonlók vételére fordíttassék.

8) A' komló termesztés, bár kicsinyben is, palánták kiosztogatása, pénzbeli segéd, olykor jutalmazás által is elő fog mozdíttatni.

9) Azoknak, kik magukat faiskolák alapítása által a' gyümölcs tenyésztésre nézve érdemesítették; a' legderekabb, jelesb és vidékökhöz legalkalmasb gyümölcsfajtákból oltóágak fognak ingyen adatni.

10) A' czéklából szörp és czukor készítést a' gazdaságokban nincs miért különösen elősegítni *). Azonban némely újabban feltalált szerszámok és minták levannak téve a' drezdai kézműtani intézetben hol kiki megláthatja, szándékát előre jelentvén.

11) A' selyem tenyésztés előmozditása még különös megfontolást vár; azonban mint eddig is történt, a' mennyire lehetséges, minden módon tekintetbe fog vétetni.

A' kijelelt czéloknak elérésére, nevezetesen a' segedelmek helyes alkalmazására, gazdasági érdemek kipuhatolására 's méltánylására valamint egyéb észrevételekre, mind annak a' mi a' gazdaság üzésének elevenitésére szolgálhat, béjelentésére és megéjthető kipuhatolására nézve, minden kerületekben egy gazdasági biztosság fog alkottatni. Erre tagokul a' tisztviselőkhöz, az elismert legderekabb gazdák közzül, 3at fognak javallalni kineveztetés végett, 's emezek aztán 4 vagy legfelebb nyolcz ahozértő embert választanak egyesületök tagjainak Üléseikben rendszerint a' kerületi Kapitány fog elnök lenni. A' megnevezett pontokbeli segedelmeket vagy jutalmazásokat illető kérelmek mindig az illető biztosságnak adassanak.

Gyapjúkelet Angliában.

London, November' 29dikén. A' közelebb lefolyt hétben Törökországból körülbelől 1000 bál, Új-Délwallisból 1000, és Spanyol-Német-'s Oroszországból 1,200 bál hozatott bé. Kelete igen szüken van mérve, 's az árrak csak nem a' mult hetieknél is alacsonabbak. A' britt gyapju sem igen kerestetik; csak a' kézművekhez elkerülhetetlenül szükséges fajok' és mennyiség találnak vevőkre,

*) Mivel az t. i. Szászországban eléggé elterjedett és gyökőt vert.

leszállitott árr mellett. Most kiviláglik, hogy a' múlt nyáron szerfelett felrugtatta az árrakat a' nagy concurrentia, úgy, hogy szükségkép visszatorlódásnak kelletik béállania. A' félénkebb rész mindenkép azon van, hogy halmazain túl adhasson, mások pedig arra épitenek, hogy minthogy a' tavali nagyobb nyirás még az újnak béállása előtt nagyobb részben legalább már el kelt volt, az idei, mely különben is kisebb annál bizonyosabban el fog kelni, 's hogy ennélfogva a' jövő év' első hónapjaiban az árrak valószinüleg javúlni is fognak. *(P. u. O. Z.)*

A' Lajos-Duna-Majnai csatorna.

A' rosz idő' daczára is, így ir a' nürnbergi correspondens, félbeszakasztás nélkül folytatják a' csatorna' épitését. Tiz órányi hosszaságra történik az ásás, 's a' béálló Januariusban e' hoszvonalt még két, 's azutána következő hónapokban még 3 vagy 4 órával fogják megtoldani. Mind ezen munkák, — két órahosznak kivételével, melyhez a' mélyebb ásás vagy gátrakás fejében hosszasabb idő kivántatik, — valószinüleg a' béálló évben el fognak készülni. Négy esztendő alatt maga az ásás, a' csatorna' egész hosszában, bé fog végeztetni 's a' két útának való esztendőben a' közel 10 milliо koczkalábból álló kőmüvesi és faragói munkákon is által fognak esni. Többen kétségbe akarták hozni e' csatornának lehető kivitelét, mert némi részét homokföldben kelletik ásni, 's mert ennélfogva nem lészen, mint mondani szokták, eléggé viztartó. Való, hogy 20—25 órányi hoszszaságra mély homokföldben ásatik e' csatorna; de már azon tagadhatatlanúl igen fontos tapasztalás, hogy a' homok igen jó szűrő szere a' tisztátalan viznek, 's hogy reá nézve csak hamar áthatatlanná válik, a' csatornának hamari vizmegsürüsödéséről biztosít kitkit. Pechmann, fő épitő tanácsos úr, egy már kiásott 2000 lábnyi hosszaságu csatornarészt alól földgát által elzáratván, a' felülről lejövő forrásvizet mely a' kiásott homokban foglaltatott kevés agyagtól némileg zavaros vala, az emlitett részbe csapoltatta. Ambár e' viznek mennyiségét fél koczkalábra is alig tehetni egy secundában, még is az egészen folyó homokból álló csatorna részek 4 nap alatt 3 lábnyi magasságra teltek meg vizzel, és minden bizonnyal nehány napelmultával a' szabályos 5 lábnyi mélységet e érték volna.

A' fa és szén' fűtőerejének öregbithetéséről.

Régi, de eddigelé kevés figyelemre méltatott tapasztalás, hogy viz, vagy vizgőz, égő testekre oly mennyiségben vezetve, vagy rajtok kifejlesztve, hogy ezek még elég erővel birjanak azt állatékrészeire feloszlatni, az elégést előmozditják, 's a' meleget igen öregbitik, mert akkor a' szárnyrakelő vizanylégszesz (wasserstoffgas) elég, a' savanylégszesz pedig az elégést nagy mértékben előmozditja. Ezért locsolják meg vizzel pőrölyeiket a' kovácsok, hogy hevét magasbitsák.

A' bergi vidékben közvetlenül a' meggyujtás előtt vizzel szokták béhinteni a' kőszeneket, úgy, hogy egészen általázván, annál jobban égjenek, 's annál nagyobb meleget fejleszszenek ki.

Előbb a' hév' öregbitésére azt ajánlották, hogy nedves hamu rakattassék a' kemenczére, 's a' tűz' mind két oldalára nedves hamúból part készittessék. A' tüzből kifejlődő gőz ugyan csak a' tűz által feloszlattatik, 's igy a' meleg öregbíttetik.

Edinburgban, Dana külön próbatétel által megmutatta, hogy finom vizgőzsúgár égő szénre, vagy a' mécs' lángjára vezetve, az égést előmozditja, a' világot nagyobbitja, 's a' füstölést akadályozza. Ő azt ajánlotta, hogy az

utczalámpákba vezettessék a' gőz, tökéletesebb elégés' és nagyobb világosság' fejébe. A' lámpának lángja egyszersmind forrásban tarthatná a' vizet, melyet adni fog a' gőz.

Minapában tapasztaltatott, hogy zöld és szárazfa egyszerre elégetve több meleget adtak, mint a' száraz külön, a' mit szintúgy a' fris, nedves fából kifejlődő gőznek kelletik tulajdonitani.

Ezen adatok jövendőre jeles javitások' forrásaivá válhatnak, mert arra mutatnak, hogy a' viz, melyet örök ellenkedésben képzeltünk a' tüzzel, a' melegnek öregbitésére, 's az égés anyag' kimélésére fordittathatik.

Ha nedves fürészport vetünk a' tüzbe nagy elevenséggel lobog a' láng bétámasztott kályhában is mert a' kifejlődő vizanylégszesz befolyását munkálja,

Ott, hol a' fürészpornak nem veszik hasznát, 's hol trágyában sem szüköl ködnek, de hol értéke van a' fának, a' fürészport, haszonnal, mint égésanyagot, agyaggal vagy köszénporral elegyitve, téglák készitésére lehetne fordítani 's ezek égő tűz' képében magának a' lángnak fenntartására szolgálhatnának. Nedves agyaggolyók szintúgy előmozditanák és öregbitenék az elégést és meleget.

Még tökéletesebben éretnék el e' czél ha kis csőveken által melyeknek végei elzárattathassanak, vizgőzt vezetnénk a' tűzbe vagy a' szén közé. (*Wochenblatt*)

Burgonyahasználás fakiméléssel.

Mint közönségesen tudva van, nem ritkán történik az, hogy, midőn a' burgonyák tavasszal a' pinczékben kicsiráznak, néha két izben is csíráiktól és lábnyi hosszaságu hajtásaiktól tépés által megtisztittatnak, 's aztán a' marha számára megfőzettetnek. De minthogy ilyes csirázásnak indult burgonyák kevés táplálati anyaggal bírnak, 's megfőzetésökhöz jóval több égésanyag kivántatik, mint ha még nem csiráztak ki, — ennélfogva e' jelen czikkely' közlője több év olta az itt következő egyszerű módot szép sükerrel alkalmazza. Tavasszal, még minekelőtte csirázáshoz fognak a' burgonyák, megmosatom a' marhák', névszerint a' sörtések' hízlalására szolgáló burgonyákat, 's megfőzetem őket forró víz' gőzénél, miután összenyomattatnak és állatsóval (Viehsalz) bésózva keménnyé döngöltetnek. Az eltartás fenyű vagy tölgyfából készült hordókban történik, de minthogy az ekképen elkészített burgonyák, nem nedvesülnek meg, mint más bésózott testek, ennélfogva nem kétlem hogy száraz vermekben is, vagy ép homokkőaljazaton is el tartathatnak. A' felebb említett víz' gőzéveli főzés vagy azáltal történik, hogy a' gőz, süveggel ellátott kis pálinkaüst' segédével a' jól befedett hordóban lévő burgonyákra vezettetik; vagy pedig nagy főző üstnek feneke' fölébe 3—4 újnyi magosságu átlyukasztott deszkaalapzatot terítvén, 3—4 pint vizet az üstbe öntünk, azt burgonyákkal megtöltjük, a' födél' fölébe még nedves gyolcsszöveteket terítünk, 's így a' főzést, igen csekély famennyiség' segédével, elintézzük. Ha igen kicsiny volna az üst, faszegélyzettel azt öregbíthetni.

Őszinek tavaszivá, 's tavaszinak öszivé átváltoztatása.

Hogy őszi gabonat tavaszivá és tavaszit őszivé átváltoztathatni, azt már Fischer és Münchhausen megmutatták. Ez utobbik tett volt először próbát az angol őszi búzát tavaszivá átváltoztatni, mi is néki a' második évben tökéletesen sükerült. Az első izben tavasszal elvetett magok csak kevés kalászt adtak, 's jobbára csak szárokat hajtottak. A'

kevés kalászból mindazonáltal összegyüjtvén a' megért szemeket, azokat következő tavasszal ismét elvetette. De már most kalászt adott minden szem. A' magnak tulajdonai ugyan azok maradtak; csak hogy hosszabb alakuakká lettek.

Ha pedig tavaszit őszivé akarunk általváltoztatni, azt tanácsolja Fischer, hogy ne mingyárt egész táblákat vessünk be ősszel, hanem csekély próbatételetek útján indúljnnk a' czél' közelítésére, vetésnek pedig inkább september' első mint második felét válasszuk, hogy a' növény a' tél és esőzések' beállásával már ne igen gyenge legyen, mert a' tavaszból támadó őszi még nem alkalmas a' tél' fagyának eltűrésére, — 100 közül csak $\frac{1}{4}$ állja ki az első telet, 's $\frac{1}{4}$ bizonyossággal odavész. De az aratáskor gyüjtött érett szemek, ha septemberben ismét elvettetnek, már nagyobb részint kiállják a' második telet 's a' harmadik évben tökéletesen áthonosodtak. *)

Baranya Jánosin. Decemb. 16. — Időjárásunk a' gyakori esőzések mellett eddig oly gyenge vala, hogy különféle gombák is nőttek. A' vetésekre az esőzés, mivel tipasztja, már felesleges ís, és csak annyiból jó, hogy az egerek nem munkálkodhatnak kényökre. — A' birkanyájak reggeli takarmányozás mellett még kint legelésznek, 's aklaikba telve térnek vissza, mely által sok takarmány megkiméltetik.

---

*) Kevés gazda van, ki nem tapasztalta volna, hogy vetései közt az előbbi esztendőbeli más nemű vetés hulladékából, sokszor gabona termett. Egyébbiránt legalább azon kérdésre származik innen ok, valljon az ekép neki változott gabonát nem lehetne e azután úgy nevezett járó (öszitavaszi) gabonakint akar mikor vetni? Szerk.

Kémlőnk' 37 szám alatti azon felszólitására, hogy „mindenütt vagynak e a' csikóknak ez idén lófogaik ?“ azt válaszolhatom hogy igen jó alkalmam lön erről meggyőződnöm midőn, a' pécsi sokadalmon volt csikóknak fogait sorra visgálván, azt tapasztalám, hogy mindegyik csikó oly 8 lófogakkal volt ellátva, milyeket eddig csak 5. esztendős lovaknál láthatánk. Több csikóknak gazdáji ezt észre sem vévén addig, csodálkoztak rajta, 's azon kérdésemre, hogy „lófogakkal jöttek é a' csikók a' világra, vagy később képeztettek ki fogaik? — csak egy ember felelhetett, ki aztállitá, hogy az ő csikója a' csecs mellett váltá a' lófogakat a' csikófogak helyébe*)

Kereskedés a' földközi tengeren.

(Vége).

A' triesti rév' fontosságának naponkinti növekedése, azon hiteles forrásokon alapúló adatokból is kiviláglik, melyek szerint a' város' népessége 1833ban 60,112 főre ment, pedig 1798ban csak 30,274 lélekből állott volt; kitetszik onnan is, hogy a' triesti rév-

---

*) Mi e' jelen előadás' hitelességén semmit sem kétkedvén, meg vagyunk győzetve, hogy a' csikók fogai nem tej-vagy csikó fogak-hanem lófogak, — melyek mindenkor figyelemre méltó nevezetességek maradandanak. Mivel azonhan igen sokan nem azon fogakat kivánják lófogaknak neveztetni, milyek a' lovak' meglett időkorában szoktak lenni hanem azokat melyek a' csikók' elhányt fogaik helyébe jöttek: az azonban még bizonytalan, valljon ezen külső formájokból lófogaknak itéltek, meg fognak é maradni vagy sem? kedvesen vennők, ha ezen körülményt bővebb nyomozásra méltatva, tapasztalásaikat többen is közlenék arról — valljon a' kérdéses lófogakat az ellés után a' csecsnél kapták é a' csikók, vagy már úgy hozták a' világra? — és ha nem úgy hozták volna, hanem a' tejfogak' helyébe kapták, elfogják e' hányni, és mennyi időre? Szerk.

ben kikötött hajók, melyek 1802ben 5442re mentek fel, 1833ban 7862ig növekedtek. — Tudjuk, hogy a' levantei kereskedésre nagy befolyással bíró Odessa, a' fekete tengernél, hasonlag sőt nagyobb mértékben gyarapodott 1799ben lakosainak összes száma 4847 volt, 1833ban 55,000. — Mindenütt új életre kaptak a' földközi tengeren alapúló viszonyok. Velencze' városának kivitele 1831ben, hivatalos adatok szerint, 15,966,347 pengő forintra ment, 's valóban, nagyot hibáztak azon útasok kik mintegy köteleseknek tartották magokat, ezen királynéját az ádriai tengernek oly szinekkel festeni, mintha jelenleg gyászos romgarmada volna, kevés, nyomorú lakosokkal. Való, már nem indulnak ki oly számos hajók révéből, melyek tíz tenger' béjárása után, idegen föld' termesztékeivel megrakodva a' legtávolabb vidékekből hazájokba visszatértek; való, nagyszerü hajógyárából többé nem indulnak ki ama hatalmas seregek, melyek annyi győzedelmet arattak, szent Márk' zászlóját Konstantinápoly' falaira tüzték 's két századig a' magyarral pajsul szolgáltak a' keresztyén Európának az ottomán csordák ellen; de állapota azért még sem ollyas, minőnek azt a' költői lélekkel felruházott útasok festegetni szokták.

Azon következmények közül, melyek az ausztriai révek' kereskedési életének a' földközi tenger első réveiveli összehasonlításából keletkeznek, e' következő igen érdekes adatokat emeljük ki:

1ör hogy a' triesti rév mozgása, magában, még egyszer oly nagy mint Spanyolország' összes réveié 1826ban; 's hogy a' mexicoi szövetség réveinek életét (1835ben csak nem $\frac{4}{5}$dal felülhaladja; hogy végre a' nevyorki rév' kereskedése megett, mely mint tudva van, az új világ' első tengeri városa, ezelőtt néhány évvel (!) csak $\frac{1}{5}$dal maradt. —

2or hogy Velencze' városa, kereskedésének fontossága által nem csak a' földközi tenger' főrévei közé emeltetik, hanem még Odessának, a' fekete tenger első fokhelyének kereskedését is egy ötöddel legalább felülhaladja.

Franczia gőzönyök' a' földközi tengeren.

Azon gőzhajók, melyek egy részről Marseille, más részről Konstantinápoly, Smyrna és Alexandria közt, mint paquethajók szolgálnak, 's Olaszország és Sicilia, Malta és Athene fő réveit meglátogatják, most csak nem mindnyájan Toulonban fognak összegyülni. A' november' 28dikán Brestből kiindúlt Leonidas, miután egy napot Lissabonban és ötöt Gibraltárban töltött volna, December' ötödikén reggel Toulonba érkezett. 'S így csak kilencz napot töltvén útközben 582 tengeri mérföldet, a' legroszabb időben, haladott meg. Ennélfogva Marseilleből Konstantinápolyba 9 nap alatt fogunk érhetni, mert csak 590 tengeri mérföld az egész távolság. Jelenleg rendesen 40 nap kivántatik ez út' bevégzésére. Köszénhalmazokat gyüjtenek már minden állapodási pontokon, minők Malta, Alexandria, Smyrna és Syra. Jövő martiusban kész a' közösülési egész szerkezet, 's következményei különösen Marseille' kereskedési virágzására nézve igen jótékonyak lesznek.

Csillaghullás.

A' tudományok' parisi akademiájában, December' 5dikén Biot úr felolvasott egy értekezést a' november 13dikai csillaghullásról. Először is Cassininek idevágó tudományos munkálatiról szólott, mik által ezen jeles égész megmutatta, hogy a' nap tömérdek ködtemegtől vétetik körül, mely néha

orsóféle fényalakban mutatkozik, es zodiakalvilágnak neveztetik. Cassini azt következteté vizsgálódásaiból (1683—1693) hogy ezen ködtömeg lelapított sphaeroid alaku, 's hogy Venus' ösvényéig, sőt némi esetekben az egész földkörön keresztülterjedez. 'S hogy ennélfogva a' föld napkörüli ösvényében ama' ködtömeget oly terjedésben, 's oly szögben általszeli, melyek mindketten a' környülmények szerint különbözők. Mairannak hypothesét, hogy a' zodiákalvilág a' napnak atmosphaerája, Biot ur helyben nem hagyja, minthogy az adatokkal meg nem egyeztethető. Sőt sokkal valószinüebb, hogy ezen tömérdek nagyságu felhők egészen függetlenül forognak a' nap közül. A' nagyszámu ködcsillagok alkalmasint hasonló természetüek. Cassininek méretei szerint ezen ködtömeg a' napaequator' térében fekszik. A' nap forgástengelyének hajlama 's ennélfogva aequatorának fekvése, fájdalom, nem ismertetik eléggé, mert a' napfoltok' mozgalmain alapúló méretek az ujabb idők' eszközeivel még nem ismételtethettek. Biot ur azonban Cassini' adataira támaszkodva következő következményeket fejleszt ki: ha a' nap' forgástere szerint ama' tömérdek ködöv' állását és mozgalmát kiszámítjuk, kiviláglik, hogy a' földnek november' 13dikán azon pontot kell vala érnie, holott pályája a' napköddel erintésbe jő. Innen némi valószinüséggel magyarázhatni az említett meteorok' 's periodicitásuk' tüneményét. Ha továbbá felvesszük azt is, hogy ama' ködtömeg, vagy zodiakalvilág légszeszhalmazokból vagy mikroskópi planetákból áll, akkor ezen testek, midőn földünkhez közelítenek, különféle pályáikban zavartatni fognak, úgy hogy közülök sokan légkörünkön általesnek, 's nem kevesen, a' föld' hathatós' vonzalmát követvén, csillagunk' felszinére lehullanak.

Konstantinápoly kereskedési tekintetben

A' török birodalom' fővárosa, melynek népességét 500,000re sőt többre is teszik, de mely az utczákban uralkodó csendnél fogva, ha kivesszük a' bazarokat, a' város' terjedelmének daczára is sokkal csekélyebbnek gondolathatnék, — egy idő olta kereskedési tekintetben szépen halad előre. A' smyrnai kereskedésnek tetemes része Konstantinápolyra szállott. A' fényes porta t. i. közelebben azt parancsolta, hogy a' kivitel' legnevezetesebb két czikkelye, selyem és opium csak Konstantinápolyon keresztül szállittatható külföldre, 's igy az europai gyáratok is csak Konstántinápolyon által vitetnek be. A' smyrnakereskedőség' ismételt kérelmei e' tárgy köi rül még nem hallgattattak meg. Minden idegen árrú, kivétel nélkül 3 pCentet fizet bevitelbeli vám fejében. A' perai külváros, melynek lakosai nagyobb részint europaiak, 's az ezzel határos Galata, hol a' nagykereskedők' boltjai vannak, igen érdekesek. De a' való, keleti kereskedési élet a' szorosan úgy nevezett Sztambulban találtatik, hol jobbára törökök 's kevés számu görögök, örmények és zsidók laknak, kik mindnyájan keleti szokás szerint a' kereskedést és kézmüveiket nem lakásaikban, hanem a' bazar' bódéiban üzik. A' konstantinápolyi nagy bazar igen terjedelmes, és számos fedett, jobbára igen keskeny bódéutczákból áll. A' hogy belépünk ide, mingyárt a' bemenetelnél nagy, hosszú, boltozott folyosó találtatik szin- és gyógyszerárrúkkal. Ezzel több galleria határos aranyhimzett 's mindenféle árrúkkal, minők: fátyolok, nyergek, övek, kattúnok, csipkék, mousselinok 's a' t. vászon- és fonal bódésorok, továbbá hasonlók pipákkal, tükrökkel, szelenczékkel, fésükkel és mindenféle nürnbergi gyáratokkal, 's a' t. vált-

ják fel amazokat. — Jónek aztán szabók, aranyhimzők, lakatosok 's a' t. kik bódéikban is munkáikkal foglalatoskodnak, 's azokat tökéletlen eszközeikkel valóban ügyesen készitik el, és olcsó árron adogatják. A' vásáros- és kézművesbódék 3 lábnyi magasságu deszkázatból állanak, melyeken a' kalmár vagy műves egész napotszaka úl és dohányozgat.

A' legjelesebb nagykereskedők, kik részint termesztékeket visznek ki részint gyáratokat hoznak be jobbára görögök, örmények és zsidók, nehány franczia, olasz és angol, német csak kettő. A' külföldi árrúk rendesen megérkezésök után 61 nappal fizettetnek ki.

Pápa és vidéke Dec. 24. — A' marhaveszély, mivel barmaink istálóra szorúltak, tájunkon megszűnt. A' vetések a' kedvező időben meggyarapodtak, 's mivel ezen hónap inkább nedvesnek mind száraznak mondatható, a' patakok is jobban megnövekedvén, az őrlés iránti aggódás megszünt, és a' kutakban is kezd a' viz áradni: a' gabonaárr csak az előbbeni: de a' marhák' árra valamivel felugrott, 's azért fontja a' marhahusnak 14 váltó kr. ra emeltetett.

Pest és vidéke Dec. 28. — Karácsony szombatján elkezdvén a' hó szállongani, karácsonyunk fejér is vala, de fekete is — mert a' fagytalan földön második innepen alig maradt itt ott belőle emlékezetnek okáért, Tegnap déli széllel egészen tavaszivá enyhült az idő: 's takarmányatlan gazdáink' juhai még kint legelésznek.

Hirdetés.

Minthogy a' műveltség' hijányának egyik jele a' gúnyos vagdalkozás, meg vagyunk győzetve hogy tisztelt olvasóink' akaratját teljesitendjük, ha ezután is minden oly irományokat elmellőzendünk, sőt feleletre sem méltatandunk, melyekben nem a' tárgy, hanem a' személy vétetett czélba. A' mit sajnálkodva oly végre tartunk szükségesnek jelenteni némely illetőknek, hogy va gy ngedjék közleményeiket kivonatban bocsátani közre, vagy legyenek szívesek újra kidolgozni: mert csak így lehet és kell minden birálatok' közlését meghasználni. —

Miután a' Kémlő' 1837dik évi folytatását jelentettük, szerencsénk van ismételni, hogy azoknak, kik ne talán az első félévről is kivánnák birni, még teljes számú példányokkal szolgálhatunk.

Pesti piacziárr, December' 23kán — egy kila váltó garasban.

Tiszta búza 155—140 | kétszeres 120—110 | rozs 80—75 | árpa 84—80—74 zab 60—58—54 — kukoricza 145—140—130.

PÉNZKELET December' 24kén 1836: Status kötelezvény 4 pCtes = $99\frac{3}{4}$; — 3 pCtes = $74\frac{7}{12}$ ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

53. Szám
PESTEN
Szombat
Decem. 31kén
1836.

Hetenkint kétszer
félévi árra
3 for. 30 kr. p.p
Szerezhető
minden cs. kir.
Posta-Hivatalnál
és a' Szerkeztőnél

KÉMLŐ

A' GAZDASÁG, IPAR ÉS KERESKEDÉSBEN.

Egyesülj.

A' kávé és czukor termesztéséről Braziliában.

A' kávé termesztése az utolsó időkben feljül haladott minden egyéb gazdasági ipart Braziliában. A' czukortermesztést ki nem szorította ugyan, igen jól megférvén ez a' kéttermés egymás mellett, mivel mindenik más tulajdonságú földet kiván, de hogy azt nagyon feljül múlta, az csakugyan bizonyos. A' czukorkereskedés már több idő ólta csak igen akadozva foly, és igen hanyatlik, a' kávékereskedés ellenben néhány év ólta oly sebes előmenetellel jár, hogy a' kávé kivitele már Sz. Domingo (Haiti) Jamaica, Cuba, és valamennyi Antilla kivitelével egyenlő.

Bizonyos az, hogy a' gyarmat kezdete ólta csak a' czukor bírt az első ranggal minden termések közül Braziliában; így volt még 1830ban is, de ezen időponttól fogva egészen a' kávéhoz hajlott a' mértékarány, még pedig oly nevezetes módon, hogy az 1832—1833diki ország jövedelmei számolása szerint, a' kiviteli, vámdíjja, mely 10 pCentet tesz a' helybeli árból, ez vala:

505,930,975 reis*) a' czukoré
és 730,852,000 „ a' kávéé.

A' következő kiviteli lajstrom a' Rio-Janeirói kikötőből megmutatja a' kávé termesztése haladását:

1820dik	esztendőben	97,500	zsák
1821dik	„	105,436	„
1822dik	„	252,048	„
1823dik	„	195,000	„
1824dik	„	240,000	„
1825dik	„	183,072	„
1826dik	„	260,000	„
1827dik	„	350,900	„
1828dik	„	369,247	„
1829dik	„	375,107	„
1830dik	„	391,785	„
1831dik	„	448,249	„
1832dik	„	500,259	„
1833dik	„	578,335	„

Minden zsák nyom 160 portugáli (valami 130 itteni) fontot.

Ha még ezen summákhoz hozzáadatnak a' kivitelek Bahia és Santo kikötőiből, az egész

*) Reis vagy rees portugáli és braziliai pénz, melynek 100 darabja mintegy 57 krt teszen a' mi pengő pénzünkben.

braziliai kávékivitel tesz 1833dikban mintegy 600,000 zsákot vagy 96 millio portugáli (mintegy 78 millio 720 ezer itteni) fontot.

Minthogy pedig a' kávé árra egész a' hajókhoz szállítva egyremásra 85 frank (ugyanannyi itteni váltó forint) volt, azt lehet felvenni, hogy a' summa melyet Brazilia ezen egy termési portékából bévett, valami 51 millió frankra (ugyanannyi váltó forintra) ment.

A' czukorra nézve lehetetlen hasonló számolást feltenni, mivel csak a' bahiai, fernambucói és riojaneirói vámházak közölték a' kivételi lajstromjaikat. Ha azonban ezekhez még a' kereskedési tudosításokból is hozzá tesszük még az adatokat, e' következő a' kivitel:

1,800,000	arroba *)	Fernambuco, és Paraibából.
2,400,000	„	Bahia, Sergipe, és Alagoasból.
1,000,000	„	Riojaneiróból (Campost is ide számítván).
800,000	„	Sz. Pálból.

Összvesen 6 millio arróba (vagy 1,561,500 itteni mázsa) czukor, mely egyremásra minden idén kivitetett 1820 óta. A' czukor termesztése ezen egész időszakasz alatt oly keveset szaporodott, hogy nem is lehetne a' külömbféle esztendőkre nézve más külömbséget találni annál, melyet talán a' jobb vagy rosszabb termések okozhattak volna. Az 1833diki termés ugyanis épen 6 millio arroba czukrot adott, mely, ha 7 frankon felvesszük egész a' tengerpartig, 42 millió frankot teszen, tehát 9 millióval kevesebbet a' kávé becsénél. Ugyanis ezen a' kávé ajánlására szolgáló többség az, a' mi azt a' braziliai termékek közül az első rangra helyheztette.

*) Arroba portugáli és braziliai nyomatéki mérték mely 26 itteni fonttal egyez meg.

Minden a' mit a' czukortermesztés mellett mondani lehet az, hogy már semmi ingadozásnak nincs kitéve; támadtak ugyan 15 esztendő ólta még néhány új czukortermesztő gazdaságok Sz. Pál tartományában, 's történtek némely javítások a' termesztésben Bahiában és Camposban; de ellenben Fernambuco tartományában sok helyen egészen elhagyták a' czukortermesztést, sokan pedig hasznosabbnak találták a' czukornádat rum 's más italok készítésére fordítani.

A' kávéfa ellenben egészen máskép van. Ez szintoly jövedelmes most mint a' czukor az előtt vala; és most is szaporodnak még mindig a' kávéfák ültetései, úgy hogy 5 esztendő leforgása alatt bizonyosan egy millio zsákig fog szaporodni a' kivitele; 's ekkor Brazilia szintannyi kávét fog adni a' kereskedésbe, mint összvesen nyúgotindia minden részei, a' hol eddig termesztetik.

Jóllehet a' braziliai gazdák sokat látszanak reményleni a' théa művelésétől, melyet igen szeretnek, de mivel ez még is csak első kezdetében van, nem lehet még róla határozottan semmit szólni; azonban hihető, hogy apródonkint ki fog jobban terjedni.

Minthogy a' braziliai czukor sohasem volt különös tulajdonságú, a' kávé pedig (noha az íze egy kevéssé kesernyes) reménységet nyújtott, hogy valaha a' Sz. Domingoi és havannaival vetélkedhet, természetes vala, hogy a' braziliai gazdák a' kávé termesztését a' sokkal költségesebb 's fáradságosabb czukortermesztésének elejbe tették.

Macao és a' chinai kereskedés.

London, Decemb. 10dikén. — A' macaoi senatus f. évi Mártius' elsején oly rendelést tett, mely a' chinai kereskedésnek új irányt fog adni, ha a' kivitel megtalál felelni a' terv' szabadszerűségének. Macao városát t. i.

az europai árrúk' szállásának nevezte ki; ezek 1½ pCentes vám és mértékletes raktárbér mellett a' város' táraiba fogadtatnak be, 's akár mikor is vagy Cantonba vagy máshová a' legparányiabb lerovás nélkül tovább vitethetnek. A' chinaiak soh' sem térítik vissza azon vámokat, melyek az árrúknak Cantonbai szállításakor fizettetnek, úgy hogy speculatio fejébe oda küldetett árrúk, ha rosz a' vasár, gyakran alacsonabb árron kelnek el, mint a' milyenen vétettek. Ezen baj, melyhez még az opium' bevitelének eltiltatása is hozzájárult, gonosz befolyással volt az egész kereskedésre. Ezért a' macaoi (portugáli) tanács ezen rendelete közörömmel fogadtatott, 's kevés idő múlva megteltek árrúkkal a' város tárai. A' chinai kormány nem kedvetlenül vette ez újítást, mert a' többi kereskedésnek az opiumitól való elválasztatása vámaiknak azért is jót tesz, mivel az opiumot titokban bélopók rendesen más árrúkat is hoztak be. Az amerikai és indiai kereskedőházak Cantonban most azon vannak a' portugáli hatóságnál, hogy az új rendelés árrúikra is, nevezetesen a' pamutra terjesztessék ki, 's bizton remélhetni, hogy Macao nem csak régi virágzását visszanyerendi, hanem a' Manillával és Moluccokkal való kereskedésnek is leszállító helyévé fog válni. A' chinai hatóságok kedvesen fogják látni Macao' gazdagodását, mert együtt jár önhasznukkal, mind addig, mig a' pekingi udvar, vagy a' cantoni kormányzó' féltékenysége fel nem izgattatik.

Lyoni gyárélet.

December' 5dikén. Gyáraink hosszas gyengélkedés után, végre tökéletesen elbágyadtak, oly annyira, hogy már csak kevés szövőszék tartatik munkásságban. Miveseink' nyomorúsága borzasztóvá válhatnék, ha minden oldalról segédökre nem sietnének. A' város nagyobb summát rendelt e' czélra, a' királyi család 60,000 francot küldött, de ez, valamint a' szükölködők' felsegitésére adatott szinjátékok és concertek, nem különben a' catholicus és protestans papság' gyűjtései, úgy a' kávéházakban található aláirási ivek is alig lesznek elégségesek, a' legkeményebb téli hónapokon keresztül annyira mennyire megenyhiteni a' nyomort. — Szerencsére, még nem fordult kemény fagyra az időjárás. A' gőzhajózás, légszeszkivilágitás, és bányászati működések által tetemesen megdrágult köszénárr, kemény tél' béállásával irtóztatólag öregbitené a' nyomorúságot. Terjedelmes földi munkák mind a' mellett tavaknál és országútaknál, hol a' napszámos 2 fr. szerezhetett magának naponkint, az esőzések 's a' Rhone' áradása által akadályoztattak. — De enyhitse bár részben e' nyomort minden lehetséges segéd, magoknak a' gyáraknak' káraikon ki fog segiteni? Ilyes crisisek, fájdalom, kereskedésünkben nagyon is gyakoriak. A' mivesnek csekély nyeresége megemésztetik ilyenkor, úgy, hogy öreg napjaira egy sou nélkül marad. — A' selyemárrak részben egy harmaddal lejjebb szállottak, de bizonyosan felebb rúgnak ismét, ha januárius közepe felé, mint reménylik, új életre kapnak az ügyek.

H á g a Nov. 20dikán. A' szándéklott Amsterdam — Harlemi vasút' részvényesei most új lépéseket akarnak tenni, hogy a' kormánytól, mely e' tervnél is édekeire illő ügyeletet kiván, jó feltételeket nyerjenek. Ha ezt el nem érhetnék alkalmasint dugába dől az egész szándék, mert ez' esetre vissza kivánnák pénzeiket a' részvényesek. Ilyes vasút' szükségéről nálunk még nem kevesen mit sem akarnak tudni. Harlemből p. o. Amsterdamba a' trekschuitok által napjában tizenkét izben ir-

hatni; a' szárazon postaalkalommal még többször. Valóigaz, hogy a' trekschuitok és postaalkalmak' segédével jobbára csak személyek és levelezések szállittatnak tova, 's az árrúk csak nem kirekesztőleg a' csatornákon küldetnek szét, nem naponkint, 's csak igen lassúdan. Az árrúkra nézve igy csak ugyan tagadhatatlan lészen a' vasút' jótékony befolyása. — Kereskedés, és hajózás fokhelyeinken napról napra gyarapúlnak. De a' gyárak is hasonlókép virágoznak. Igy p. o. Harlemben a' gyárak több ezer kezet foglalatoskodtatnak naponkint, pedig nagy keletben vannak ez erőművek. De az ipar' erőltetett virágzásának nálunk nem igen örvendenek, mert ez által más ág tetemesen szenvedne.

Zaleszczik (Galiczia), Dec. 2ikán. — A' gabona nálunk most épenséggel nem kerestetik. A' téli vetéseknek igen ártott az egérsereg. 'S ez köz panasz egész Galicziában. Talán a' tartós esős idő meg fogja semmisíteni e' hivatlan vendéget. — Sanok, December' 5dikén. A' szent andrási sokadalom, Rymanowban körülbelől 1200 ökrőt állitott ki, 122 p. forinton is adták darabját, 's tizhez egyet ráadásul. A' legolcsóbb podoliai ökrök 80—70—50 p. forinton keltek (dúlong a' marhadög). A' gabona iránt kérdés sincs. A' sertések igen kelendők. A' pálinkaüstök szaporodása Magyarországban, hová eszközök és értelmes mivesek Gallicziából szállittatnak igen ártalmas a' földbirtokosoknak, mert a' magyar földes urakkal, kik adó alá nem esnek, természetesen nem is futhatnak versenyt: kevés idő múlva csak annyi pálinkát fogunk égetni, mennyi a' belconsumtióhoz kivántatik, kivitelről nem is álmodhatni. Új Sande. A' rosz útak, 's ennél fogva a' megcsökkent kivitel magok után vonták a' gabona' árrának lejebb szállását.

Olmütz, December' 7kén. A' mai ökör vásár igen silány volt; a' rosz útak 's a' t. elbénitják az egész kereskedést.

(P. u. O. Z).

A' fekvő jószágok' haszonbérlése.

A' bécsi gazdasági újság (Allgemeine österr. Zeitschrift für den Landwirth, Forstmann, und Gärtner) ez idei 6dik számában e' következőket közli a' fekvő jószágok' haszonbérléséről:

„Azon kérdést támasztották némelyek, honnan lehet az? hogy az ausztriai birodalomban nem jön úgy divatba a' fekvő jószágok' árendálása mint Poroszországban; holott az Ángolok' peldája szerint bizonyos, hogy ez által a' státusok' java előmozdittatik, minél fogva itt is nagyon jóltévő befolyással lenne a' jószágok' bérbeadása.

Kielégitő választ csak az adhat ezen kérdésre, a' ki ezen külömböző országok környülményeit szorosabban isméri. Mi azonban itt megpróbáljuk.

Árendálások csak nagyobb jószágoknál történhetnek, minélfogva az ausztriai birodalomban különösen nagy volna erre az alkalmatosság. Az ilyen jószágok' kibérlői csak azok lehetnek jó szerencsével, kik értelmes és tapasztalt gazdák, és pénzzel is eléggel birnak. Angol és Porosz-honban nem szűkölködnek ilyen emberek nélkül. Kinek elég tőkepénze nincs jószágok' szerzésére, és még is kiterjedtebb gazdasági foglalatosság után kivánkozik, az árendálni szokott. De valljon talál e mindig azonnal árendát is? Minden esetre. A' státus uradalmai, melyek minden porosz tartományokban találkoznak, már rég olta nincsenek önigazgatás alatt, hanem ki vannak adva árendába, még pedig nyilvánságos haszonnal. Hogy Poroszföldön a' fináncz dolgában egyátaljában finom és igaz érzéssel vannak, azt elég-

gé bizonyítja a' közönséges pénztár' jó állapotja, jóllehet ezen ország külső 's belső körülményei elég erőtetés alatt vannak. Minthogy pedig a' status uradalmai' kiárendálásának jó vala a' sikere, sok privát birtokos is követte ott a' status' példáját.

Mint már említettük; némely mérsékelt vagyonú gazdák azok, kik ezen jószágokat árendálják, ezeken kivül pedig némely tisztek is, kik szoros gazdálkodás által több esztendei szolgálatjok alatt valamit félre tehetnek. Némelyik, igaz, hogy elveszti mellette a' magáét, és örül aztán, ha újra ismét elfogadják tisztnek. Ez azonban csak privát árendáknál szokott megtörténni, mert felette ritka ezen eset a' status' uradalmai kibérlésénél. Itt ugyan is azt szokták mindig megtartani árendáláskor, hogy inkább ügyes embernek adják által a' jószágot kisebb árendáért, mint szelesnek nagyobbért. — Angliában az árendás jószágok jobbára nagy kiterjedésüek, minél fogva nagy tőkepénz kivántatik azok kibérlésére. E' nélkül azonban nem szűkölködnek ott az árendások, és mivel egyszersmind ügyes és értelmes gazdák is, egy igen tisztességes és vagyonos részét teszik az ottani népségnek.

De valljon miért nem állott lábra még eddig ehhez hasonló arány az ausztriai birodalomban is? A' következő négy pontok talán megfelelnek ezen kérdésnek:

1) A' nagy jószágok' birtokosai vagy uraságok azért nem igen hajlandók a' jószágaik' kibérlésére, mivel attól tartanak, hogy azzal a' tulajdonság' jussai' egy részéről is mintegy lemondanának; továbbá, mivel nincsenek még oly pénzbeli szorúltságban, hogy a' jövedelmök' szaporítására ezen eszközzel élni kénytelenek volnának; végre, mivel sajnálnák a' sok tisztjeiket kenyeröktől megfosztani.

2) A' tisztek természetesen azon vannak minden módon, hogy az uraiknál fel ne támadjon soha a' bérbeadás' kivánsága; a' miért inkább minden igyekezettel a' jövedelmek' szaporításán törekednek, csak hogy a' kiárendálás' szükséges ne legyen.

3) Oly csudálkozásra méltó összeköttetésben szoktak lenni a' tisztek az árendálás ellen, hogy minden árendás bizonyosan hálát ád az egeknek, ha megszabadúlhat tőlök. Experto credite! Sokat lehetne még erről mondani, de a' mit jobb mégis elhalgatni. —

4) Nagyon ritkák az ausztriai birodalomban az olyan gazdák, kik a' jószágok' kibérlésére alkalmatosok volnának, csak azért is, mivel az, a' ki elég értelmességgel és pénzzel bir, fél a' tűztől, és inkább másra akármire fordítja a' pénzét, mintsem arendálásra, és mivel a' tisztek, kik valamit kerestek, azt inkább félre teszik, és a' jó hivataljokat békességben megtartják, mintsem hogy a' pénzöket oly foglalatosságra fordítsák, mely végre, legjobb esetben is, csak alig adná meg nekik, a mit a' hivataljokról lemondás által vesztettek volna."

Ezek tehát a' szavai a' nevezett Zeitschrifftnek; melyben az iró maga előadja, hogy próba gyanánt lép fel, 's hogy ezen tárgy' birálója előtt az itteni körülményeknek nyitva kell állaniok.

Különös valóban, hogy mi akármi hatalmast, jót és követendőt olvasunk a' külföldieknél, mind azt más szemekkel 's más helyzetből látjuk, 's tartozunk megitélni, mert körülményeink hasonlíthatatlanok. — 'S oly különfélék csak nem, mint határaink.

Hogy ezen tárgyat magyar formában láthassuk, 's magyar szempontokból ítélhessük meg, szükség előbb árendáink' mostani állapotját szorosan megvisgálni 's fontolóra venni, mert ezeknek értése, már magában is kifejleszti az egésznek tiszta felfogását 's honni megbirálását.

Oly czélból tehát, hogy véleményink' hijányai' tisztelt olvasóink által kifognak pótoltatni, közlünk nehány szót.

Az árendákról.

Hogy valaki legnagyobb jövedelmet húzhasson földeiből, két fő eszköz kell: úgy mint pénz és ész; de ezeket csak úgy lehet meghasználni, ha a' kidolgozott tervek' kivitelére kedvező körülmények tárultak, melyek minél szükebb körbe szorulltak, annál nyomasztóbb terhük az utak kivánt czélunkhoz. —

Tegyük fel, hogy mind esze mind tudománya és pénze elegendő van egyik vagy másik birtoktalan árendásnak, kinek ideje az előbbi árendájában kitelt. Kérdezgetelődik, merre 's hova fordúljon? — nézi az ujságlapokat, 's végre kiválaszt magának a' véghetetlen számból egy jószágot: köt, és sz. györgy vagy sz. mihálykor behurczolóskodik.

Ha szent györgyi a' kezdet, szántó földei tervei' ellenére fognak bevettetni, 's a' hurczolkodási teherből, mely legnagyobb mezei munka idejére esett, még egy hónapig is alig tud helyre vergődni: 's így ismeretlen vidéken, ismeretlen emberekkel és körülményekkel általkínlódja a' nyári munkákat: 's következik a' tél. —

Ha sz. Mihálykor lép be, hol és hogy telel? sem itt sem amott; marha nélkül nem lehet, mert az árendát ebből kell fizetni — takarmánya azonban az előbbi árendás földön termett és van, ha őszi alá akar szántatni, lehet hogy ekéjit sok mérföldre távol kell küldeni, 's minden igyekezete mellett is az egész gazdasága öszszevissza keresztbe kasba állván, beteljesedik rajta eme közmondás„ *kétszeri hurczolkodás egy égés*".

Mind ez azonban még csak kezdete a' nyomorúságnak, mert kikészitett tervei ismeretlen, vagy győzhetetlen akadályokkal küzdenek. — Rá jövén a' tél, trágyáztatni akar; de az előbbi árendás, más szomszédnak adá el a' trágyát; az épületek czélja ellen valók 's a' t. Eljön a' nyár és ősz, 's javitani készül szántóföldjeit, ha van mivel, 's ha marháji nem másutt telelnek: — rá következik a' másik, de ekkor már két nagy oka van nem trágyázni; egyik az, hogy már másfél esztendő múlva, lehet hogy, más veszi árendába a' földet; másik az hogy, ha jó termést látnak a' földeken, majd jól a' nyakába verik az árendát: 's így azon föld, mely javitással bizonyosan több hasznot hajtott volna, mint már régolta ekkint csigázott, annyit ád mennyit bir.

De tegyük fel hogy az árenda' ideje nem 3 hanem 6 esztendő: valljon nem épen azon okok gátolják é a' szorgalom előmentét? a' mik a' 3 esztendős bérléseknél. — *hurczolkodás, 's más' számára 's maga' kárára való javitás.* Egy szóval valljon nem oda üt e ki árendásaink józan jelszava „csigázzuk a' földet a' mint csak lehet" — 's ki vallja mind ezeknek legnagyobb kárát? bizonyosan a' birtokosok.

Vegyük fel, hogy az árendák' ideje nem a' lélekvesztő, jövedelem pnsztitó, szorgalmat enyésztő, koldúsbotot osztogató kárhozatos 3 vagy 6 esztendő; hanem legalább 10—20 vagy 30 év. —

Belép az értelmes földész, 's legelső lépése a' javitás, 's legelső tette tetemes snmmákat adni ki, hogy bőven kamatoltassa: — 's majd a' haszontalan turjányokban lecsapoló árkok jónek elő; a' korhanyos tófenekek több évekre szolgáló trágyául szántó földekre, a' ganajok rétekre hordatnak: a' ritkább legelőkön gyep, a' haszontalan földekből, termőföld, a' kietlenekből hasznos vidék áll elő; — Ott, hol a' szorgalom, más jövedelemágakra gondolni sem mert, olajütők, czukor gyárok,

pálinkaégetők 's egyebek fognak épülni 's divatozni; 's az értelem kifejlése gyarapodni: mert amaz érzés, hogy a' tehetős 's hatni mind erkölcsileg mind külsőkép erős, vetéseit megarathatja, 's ültetett fáji' gyümölcseit maga megszedhetí, lelket önt belé hogy áldozatokat tegyen, milyeket sem a' más figyelmű birtokos, sem a' rövid évű arendás soha sem tettek volna.

Igy származik ugyanazon földből kettős 's hármas haszon, így növekedik a' földérték; igy gyarapodik a' honnjövedelem, 's a' jólét' boldogsága.

Régen általlátta már az angol, e' szörnyű csapást: 's régen megtevé a' szükséges orvoslást: 's mig mi itt a' 3 és 6 esztendős árendával rontjuk szántóföldeinket, pusztítjuk árendásinkat, és vágjuk magunk alatt a' fát, az alatt ő 20—30—40 éves árendákat kötvén, módot, lelket és így erőt teremte gazdaságának, és pedig olyat, milyennel széles e' föld nem dicsekedhetik. Meg van mutatva, hogy e' sziget töménytelen népessége, melynek a' világ kereskedése nem tud elég aranyat termeni, beelégszik kevés pótlékkal azon gabonával, melyet felső fokra vitt gazdasága termeszt; 's mennyit, annyi és olyan föld mint az övé, sehott sem mutathat. Meg van mutatva, hogy e' kereskedő nép' jóléte, csak nem annyit köszön a' gazdaság' magosra emelésének, mint minden egyébb törekvéseinek. — Igen is! birtok nélkül vonszódást vagy lelket, lélek és remény nélkül igyekezetet; igyekezet és szorgalom nélkül pedig magasitott jövedelmet ki foghatna felmutatni? valóban e' tárgyban a' birtok' több évi folytonos használásának általengedése szükségesebb lévén a' falat kenyérnél, csudálkozva kell bámulnunk, mi legyen ennek oka? — Mert hogy mind ezt egyenkint értjük, 's nyilvánságos káraink szemeket szúrnak bár, még sem látjuk, vagy ha látjuk, még sem segítünk rajta — megfoghatatlannak látszik. Ennélfogva véleményünket következendőkbe foglaljuk.

A' jószágokat vagy magok a' birtokosok szokták árendába adni, vagy e' végre megbizottak; mint a' milyenek az árvák' gondviselői, jogigazgatók, uradalmi tisztek 's t. e. —

Ha megbizottak teszik ezt, egészen más formát ölt fel, mint midőn birtokosok követik, mert a' tartozás és szabad akarat közt véghetetlen a' különség.

Ki fogja azt tagadhatni? hogy egy fekete lélekiismeretben mindig az énség dolgozik — 's igy azon axiomát is, hogy az ilyen, minél gyakortább tart kótyavetyét vagy köt szerződést, annál számosb alkalmat talál az accidentiára. — Bizonyára ha ilyes emberekre bíznák a' törvényhozást, egy árenda sem haladna túl a' 365 napon. De ellenben, vallj mi fonákság egyes emberek' hibájit az egészre alkalmazni! ki fogja által nem látni? hogy minden megbizottak' kezei megvagynak kötve, 's nékiek jó vagy rosz, a' parancsolatot végre kell hajtaniok: 's eképen meg lehetünk győzetve, hogy ha közülök valamelyik a' 3 vagy 6 esztendei árendán túl több évekre merészelne bocsátkozni, valóban kérdőre vonatnék; 's ki tudja nem jöhetne e még actio alá is. — Mert nálunk a' szokás törvényé vál, 's a' 3 vagy 6 esztendő oly gádessé lett, melyen túl az ismeretlenség' oczeánja véghetetlenülvén, a' gondolat is megszakad.

Nem szólunk mi itt az olyas esetekről, melyekben hoszasbb időre nem lehet valamely jószágot kiadni, mert ha tisztán felfogjuk, mind ez kivételnek is kevés: de ellenben hány apró évű árvák' földei bitangoltatnak! 's hány van ezek közt olyan, kinek felserdült korában, szülői' halálukkor jó karban hagyott gazdasága a' szó legszorosbb értelmében elpusztítva adatik kezére. Az árendás' nyomorúsága szerfelettí marhát hajtott a' vékony homokos földek-

re; nyomaikból homokbányák 's ezekből homoktenger kerekedtek, a' felnőtt árva' nyomorítására, 's a' szomszédok' rettentésére, 's t. e. — mely magának sokkal nagyobb kár a' Hazának (sőt visszapótolhatatlan) mint azon birtokosnak, kinek léte nem több, mint egy tünő hab, melynek helyére azonnal mást hajt az erősség.

Miféle romlások rohanhassanak elő az ily kezelésből, mind magára a' jószágra, mind jövedelmezésére, minthogy mindenki előtt tudva van, vítatni tovább czélunk nem lévén, térjünk által azon esetre, midőn a' birtokos maga adja földeit árendába.

(Folytatva lesz.)

Jászberény Decem. 28. 1836. Jászberény vidékén a' Nov. elejétől folyvást tartó esőzések, a' sokáig földben heverő őszi vetéseket szépen kikelesztették és az időnek gyengesége többnyire, — kevés hideg' közbejöttével, folyvást tartván, azokat gyarapitja még ekkoráig is, hanem az útak majd nem járhatatlanok. — A' takarmány a' juhokra nézve mind eddig megkéméltethetett, és igy ily szük voltában a' többi jószágra nézve a' gazdák már eddig is nyertek, csak a' kár, hogy a' juh már most a' zöld újuláson kapkodván, szerfelett romlik.

A' gabonának árra nincs, és még, olcsóbban kel, mint nyomtatás után, és az ősz kezdetével, de a' szarvas marhának árra nevezetesen felhágott, úgy hogy egy közép húsú tehén 80—90 forton is eladatik, azért a' hús 11 kra emeltetet Decemb. 10ikétől. — A' sertésnek azonban árra nincs, a' szalonnának mázsája 30—35 fr. — A' vajnak itczéje még is 23 24 garas váltóba.

Pest és vidéke. A' hosszas esőzés és fagytalan havazás útán elvégre ez év' utolsó hajnalán megfagyott: de mivel a' hóval fedett föld csak gyengén gémberedhetett meg, állandónak e' havat nem jövendölhetjük.

Kémlőnk' megjelenése ideje szerda 's szombat lévén, kötelességünk vala az utolsó szombatot is megtartani; 's igy utolso számunkat utolsó nap adni.

Gabonaárr váltó garasban.

Egy kila (pozsonyi mérő):

Napok' és városok' nevezése	Búza	Kétszeres	Rozs	Árpa	Zab	Kukoricza	Köles	Kása	Lencse	Borsó	Bab
Decemb. 24kén Baja	76—86	52—60	52—53	52—53	30	78—80	—	—	—	—	—
„ 19kén Losoncz	80—90	—	48—50	48—50	25	76—80	—	—	—	—	—
„ 24kén Miskolcz	90—94	73—79	54—60	50—52	30—32	75—80	230-240	—	—	—	—
„ 29kén Mosony	75—140	48—54	48—52	40—48	34—33	70—88	—	—	—	—	—
„ 28kán Szeged	74—80	68—70	60—64	52—55	50	76—80	100	—	—	—	—
„ 23kánN.Becsker.	88—90	62—65	—	50	38—40	70	62—66	—	—	—	—
„ 30kán Pest	90—100	75—80	50—53	50—53	38—40	90—92	—	—	—	—	—

PÉNZKELET December' 28kán 1836: Status kötelezvény 5 pCtes = $103\frac{5}{8}$; — 4 pCtes = $99\frac{3}{8}$; — 3 pCtes = $74\frac{7}{16}$; — Bankrészvény = 1390 ezüst pénzben.

Szerkezti Balla. — Nyomtatja Beimel.

Jelentés.

A' KÉMLŐ

gazdasági és kereskedési Ujság iránt.

Haladunk az időben, haladunk a' tapasztalásban is, melly a' mi tanitónk: de fájdalom! kevesen értik, mint haladunk. Okát ennek nem ott fogjuk találni, mintha a' jó tapasztalás' elfogadására nem volna minden kész; hanem amaz eszközök' hijányában, mellyek nélkül ismeretlen után senki sem esenghet.

Akármint legyen azonban, mindenkép' elveszett az egész' köz javára nézve mind az, a' mi érdekesnek fedeztetvén-fel, vagy csak bizonyos vidék által használtatott, vagy olykor, a' közrebocsátást gátló körülmények miatt, ugyan azon lényben halt-ki is, ki azt létre hozá.

Ama gazdasági tapasztalások, mellyeket a' múlt idő szült, a' könyvekben, milyeket már honni nyelvünkön is jeleseket birunk, mint tárakban vannak lerakva; mik azonban a' jelenkor' szüleményei, azokat a' miveltebb nemzetek folyóirásokba szokták öszvegyüjteni, 's birálat és használat végett időrül időre közre bocsátani.

Ily szempont vala az, melly mind külföldi mind kivált honni gazdasági újabb vagy csak vidéki használható tapasztalások' öszvegyüjtésére 's folyóirásban leendő közlésére kisztete minket is, hogy lennének gazdáink előtt is tudva mind azok, mellyeket az újabb tapasztalás használhatókká jelelt-ki. — Mert haladunk az időben; haladnunk kell a' tapasztalásban is, melly a' mi útmutatónk, vezetőnk és gyámolitónk. De

Tudjon bár a' gazda mindent, mi csak a' termesztés- és tenyésztéshez szükséges, ha az eladáshoz nem ért, valljon rosszúl neveztetik e kereskedők' martalékának?

Nagyon természetes, hogy a' termékek' és barmok' árra az esztendők' időjárásával, 's igy a' Haza és Külföld' szükségeivel legnagyobb viszonyban áll: úgy annyira, hogy ezek' tudása nélkül az eladó csak szembekötve árul. — A' mit oly igen értenek kereskedőink, hogy ők a' Haza' különböző részeiben, sőt külső országokban is tetemes költségen szoktak hiteles levelezőket tartani, kik nékiek a' múlt évről maradt termékek' mennyiségéről, az ekkori időjárásról, a' vetések' minéműségéről, a' remélt vagy már letakaritott termesztményekről, a' posztógyárok állapotjáról, a' gyapjú keletéről 's több effélékről pontos tudósitásokat tesznek; mellyek egy helyre gyűlvén, ezekből készitenek a' belső és külső szükségek' 's időjárások' viszonyaihoz képest egybevetéseket, 's ezekből dolgozzák-ki a' termékek' lehető árrát: — vagy is — kitelhető rendszerrel üzik a' kereskedést.

Lássuk most, micsoda eladási rendszer az, mellyet gazdáink' legnagyobb része követ?

Elmellőzvén azt, hogy némely nagyobb birtokosainknak, sok jó isméreteik, sőt adataik is vannak, de a' mellyek mind öszve is csak keveseké, a' többiek, a' nagyobb rész, vagy hallomás, vagy piaczi árr után szokta intézni az eladást.

Fájdalom! de ki kell mondani: — vallják-meg csak gazdáinkból többen mint nem — hogy midőn a' gyapjúra alkut tevének és tesznek, nem alkutták sőt alkuszszák e' egy két aranyért azt is be, hogy nem fogják az igaz alkut gazda-barátjaiknak felfedezni? — Vallják-meg csak, hogy nem szokták e' némellyek csak azért, hogy hires gazdák maradjanak, többre tenni az eladott gyapjúárt, mint azt valósággal beveszik? Hát a' több mindenféle tárgyakra nézve nem igy van e' a' dolog?

Igy csalja-meg sok gazdáink' önhaszonlesése, hiusága, 's meg nem fontolása, mind önmagukat, mind egyes gazdatársaikat; igy kárositják az egésznek a' Hazának jövedelmeit, mellyek egybevetéssel készült eladás által akként nem csonkittattak volna, mint igy midőn a' kereskedői fortély gazdag zsákmánnyal bucsúzván-el tőlök, örömtelve érzi, hogy az eladó nem érti mesterségét.

Ez igazság; ez nem vád: mert a' kereskedés szabad és tisztes életmód lévén, mint tudományt tanitják nyilván; azért kárhoztatni pedig bár kit is, hogy megtanulta, sokkal több, mint nem tudni azt, a' mit tudni kellene. Ezek igy lévén

Lássuk most a' piaczi árrokat. Legtöbb gazdáink a' népesebb piaczú vidéki városokba járnak kikémleni, hogy termékeiket mi árron adhassák. Itt a' vidékről öszvegyült ismerőseikkel, vagy kereskedőkkel szoktak tanakodni, kik közül az elsők maguk is tanulni jöttek, az utóbbiak pedig nem igen szokták ingyen vesztegetni a' jó tanácsot.

Van egyébiránt, nem csak vidéki, hanem országos gyülekezet' helye is, a' milyen Pest. — Az itteni vásárokra jövők' nagyobb része azonban, valóban kevesebbet tud, mikor innen elmegy, mint nem tudott, hogy ide jött. Mert itt egyik útas a' másiknak beszélli, hogy e' vagy ama' részében az országnak minémű gazdasági állapot legyen: másfelől a' levelezésekből okos némely kereskedők, 's ezeknek alkukergetőik épen ellenkező hireket terjesztvén; 's ezeket Leipzigi, Hamburgi 's több másunnani görbe értelmű levelekkel támogatván; sőt fonák állításaikat e' végre koholt adásvevéssel is bizonyitgatván, — ki tudna ennyi átalányosan előadott igazság' és hamisság' zavarából, mellynek álorczája ugyan Pesten mutogattatik, de valósága Külföldön maradt, — tisztára jutni? —

Mit használtak mind ezek' elenyésztésére az eddig közlött töredék tudósitáskák, mellyekből hasznos és czélirányos egészet alkotni, akarni is szerencsétlen gondolat; 's mellyek ily vékony állapotjukban inkább zavart okoztak, vagy néha eső után szolgáltak köpönyegül — köz itélet alá bocsátjuk. —

Mégis azonban gazdáink' nagyobb részére nézve mindöszve is csekélyel van és volt ezeknél több eladási rendszer: vagy is más szókkal — a' sötét gazdának semmivé kell lenni a' világos kereskedő' alkuja mellett.

Mi légyen ennek oka? könnyű eltalálni, mert azon tömérdek levelezések, mellyekből, mint kútfőből lehet tisztát meríteni, tetemes költségbe és fáradságba kerülnek, a' mit valóban nem birhatna meg mindenik egyes gazda' ereje: 's igy kéntelen volt a' nemtudás miatt kevesebbet, mint tudással mindent veszteni.

A' honnan magától foly, hogy ennek legyőzésére nincs más mód, mint az erő öszvesitése; vagy is egyesek' csekély áldozata által oly Intézet' felállítása, melly a' gazdasági új tapasztalásokban, szinte mint az eladás' szövényeiben, útmutatóúl, tanácsadóúl 's világitóúl szolgáljon: és igy oly Újság' létesitése, mellyben a' gazdaság és kereskedés hiteles és szükséges isméretekhez juthasson. —

E' nagy hijány' kipótlására szántuk mi legfelsőbb kegyelmes engedelem mellett, illy czímü Újságlapjainkat:

KÉMLŐ

A' Gazdaság-, Kereskedés-, és Iparban,

mellynek tárgyai lesznek:

1-ször. A' föld', erdö', kert', szöllömivelés', 's baromnevelés' minden ágazati, honni 's külföldi tapasztalásokból Hazánk' égaljához, földe' minöségéhez 's népességéhez alkalmazva.

2-szor. Az időjárások', 's ezekből a' gazdaság' minden ágazatira vont következtetések' hiteles előadása.

3-szor. Mindennemű termékek' 's kereskedési tárgyak' folyó árra, a' két Haza' minden részeiből, 's szomszéd országokból, nevezetesen a' gyapjúárr is.

4-szer. Visgálása a' kül- 's bel-kereskedésnek, 's iparnak gazdasági tekintetből, melly alatt foglaltatnak az útak, vízárkok, épületek 's több effélék, a' kereskedést kimutató értekezésekkel; szinte mint mindenféle szállítások is.

5-ször. Pénzfolyam, jég- és tűz-kármentések, különös természeti munkálatok, tünemények, földrengések, ártalmas férgek, marha-nyavalyák, 's ezeknek lehető orvoslásuk, 's több más effélék.

6-szor. Mindennémű gazdasági, kereskedési körülmények' hirdetése, melly alatt értetnek: mindenféle árendák, adásvevések, kötyavetyék, makkoltatások, teleltetések, helyváltoztatások, 's egy szóval a' mi gazdáknak 's kereskedöknek érdekes.

7-szer. Világ', vagy is a' föld' ismértetése, geographiai, topographiai, chemiai, statistikai, ipar, szorgalom és miveltségi, 's igy polytekhnikai tekintetben is.

Az eszközök, mellyek által a' termesztés- és tenyésztésre nézve szándékunk használni,

Külföldről: Minden gazdasági, kereskedési és polytekhnikai német 's egyéb folyóirásokból kiszemelt, 's nálunk is használható jegyzetek

A' Hazából: — Vannak számos gazdáink, kiknek tapasztalásaik honnunkra nézve sok czifra külföldi értekezéseknél többet érnek, de mellyek, vagy közre bocsátva nincsenek, vagy csak kevesek által használtatnak. — Ezeket felszóllitjuk 's megkérjük azon hazafiúságra, hogy azokat bármelly ágazatában és csekélyebb tárgyaiban is a' gazdaságnak velünk közleni méltóztassanak: mert a' köz jó csak a' tudomány 's erő öszvesitése által gyarapúlhat.

Mi illeti pedig az eladást világositó eszközeinket: a' két testvér Hazából és tengerpartról több mint 50 hiteles levelezőink méltaták közhasznú czélunkat szükséges tudósitásaik által elősegélni,

A' Külföldről: — Nevezetesen a' gyapjúra nézve Szászországból és Sziléziából több nagytekintetü gazdák lelkesek iránt unk ily vállalattal: de ezeken kivül a' posztógyárok' állapotjáról 's a' gyapjú' keletéről Leipzig, Brezlau és Frankfurtból is lésznek szinte érdemes levelezőink. — Sőt minden Májusban, innen Leipzig'ba,

's más nevezetes gyapjú-rakhelyekre, általunk csupán e' végre küldendő biztos emberünk többféle mustragyapjúkat fog vinni, 's azoknak ottani keletéről 's árráról hiteles hirt hozni; mellyet a' levelezési tudósitásokkal egybevetvén, nem mulatunk-el semmit, a' mivel vállalatunk a' Hazának tartozik, 's hitelességünk' megszerzésére szükséges leend. — Ugyan ezen mustragyapjúk azután a' szerkeztői hivatalban fognak megszámozva kitéve lenni, a' hol minden előfizetőink vagy küldöttjeik megláthatják: 's a' mennyiben az eszközök' és kútfők' titkolásának szüksége megengedendi, bővebb felvilágositást is nyerhetnek. Egyébiránt ugyan e' végre nyitva fog állani hivatalunk egész esztendőt által is, a' gyapjú árrának időrül időre leendő divatozásával.

Végre a' Külföld' szükségeiről 's állapotjáról fognak szóllani hiteles levelezőink Bajor, Cseh, Morva, Galliczia, Ausztria, Carniol, Bukovina, Moldva és Oláh országokból.

Ily módon meg lévén győzetve, hogy mi semmi költséget és fáradságot sem kimélünk, és mindent igyekezünk adni, mi csak hasznos és érdekes, oly reményben sőt hiedelemben vagyunk, hogy annak, a' mi köz haszonra szükséges, létesülni és állani kell; ellenben haszontalannak életet kivánni, legnagyobb gyöngeség, sőt szemtelenség volna tőlünk.

Megindúl pedig e' Kémlő folyó 1836. esztendői Julius' 2kán, minden héten kétszer, negyed rétben egy egy ivnyi, a' metszéseken kivűl, jó papiroson 's új betűkkel. Ha azonban az előfizetés-költségeinket fedezendi, minden úttal másfél ivben, és igy oly tömegben, mint akármelyik tömöttebb Újságunk.

Hogy pedig ennek megszerezhetését könnyitsük, 's igy sokkal terjedhetőbb hasznúvá tegyük; oly árrt szabunk, melly köz jóra szánt igyekezeteinket ebben is eléggé bizonyitja. Ugyan is fél-évi árra itt Pesten kézhez küldve 3 forint; boritékkal és postán 3 forint 30 kr. pengőben.

Az előfizetés' beszedésére a' 11dik példány ajánlása mellett megkérettetnek minden TT. tisztviselő urak, kik munkálatunkat köz hasznúnak 's figyelemre méltónak itélik, hogy t. cz. Előfizetőink' neveit folyó eszt. Józseſi vagy Medárdusi Pesti vásárokra jövő, vagy más alkalmatosság által legfeljebb folyó eszt. Junius' 20dik napjáig hozzánk Pestre, (könnyebb feltalálhatás tekintetéből) a' Tek. Vármegye-Házába, beküldeni méltóztassanak. Lehet azonban előrefizetni minden titl. posta hivataloknál is, mellyek a' fentirt ajánlás mellett e' végre szinte megkérettetnek.

Költ Pesten Február 9kén 1836.

Balla Károly,

a' Kémlő' tulajdonosa 's szerkeztője.

Nyomtatta Landerer Pesten.

A' KÉMLŐ'
folytatása iránt 1837. évben.

Ama különös kedvezés, melyre gazdatársaink Kémlőnket méltaták oly nagy, a' milyennel még egy gazdasági újságunk sem dicsekedhetett. Első kiléptekor ugyanis tisztelt előfizetőink' száma 800 azonnal jóval meghaladá. A' mely szám, noha meg nem üti tetemes költségeinket, méltó azon becsülésre, hogy folyóirásunk jövő 1837ik évben is folytatni elhatározzuk.

Meg kell vallani, hogy a' vállalat erőnket felülmulá, 's bennünk talán csak a' jó szándék az egész érdem: de ha csak egy lépést tettünk is ama' nagy czélfelé, honnan az értelmi kifejlés' leggyöngébb sugárai csillámlanak, 's melynek közelében nemzeti jólét áradoz, édes amaz érzés, hogy igyekezetünk a' semmibe nem merült.

Meg kell vallani hogy mi nagyon gyengék valánk; 's hogy sok míveltek csak mosolygának tehetetlenségünkön 's botlásainkon: — de ugyan hova rejték hát ezek tudományaikat? ha igaz az, hogy a' hasznos tapasztalások' közlése, legszentebb hazafiúi kötelessége mindenkinek. Mert hiszen minket csak a' nagy hijány' értése 's érzése kényszeríte erőnk feletti vállalatra, 's mi egy ily bajos szerkeztetés' ólom terheiről örömmel lemondunk, sőt közre munkálásunkat jutalom nélkül hazafiként ajánljuk, mihelyt arról meggyőzettetünk, hogy Kémlőnk' helyét akár a' Gazdasági egyesület, akár más hazafi kipótolandja. De mielőtt ezt látnók, vállalatunkkal felhagyni, talán gyávasággali bélyegeztetés lenne.

Vállalatunk' folytatása tehát meghatározott; 's oly reményben vagyunk, hogy mivel a' kezdete mindennek legnehezebb, levelezéseink' öregbülése, eddig többfelé oszlott időnk' egyre szorítása, és segédtársainknak e' tárgyba bele okása, munkálatinkat mind inkább érdekesbbé tehetendik. 'S valóban, temérdek és kifogyhatatlan azon tárgyak' forrása, melyeket legalkalmasban talán csak ily folyóirásban lehet meghánytorgatni, fontolni és foganatba hozatni, 's melyeket itt egyenkint felhozni felesleges volna.

Hazafiúi köszönetünket tévén itt, mind levelező hazafitársainknak, mind számos sz. k. városaink lelkes Tanácsainak, kik hazafiúi segédnyujtással mozdíták elő czélunkat; kedvezéseiket továbbra is kikérjük: 's e' tárgyban küldendő levelekre nézve a' postaköltségeket, továbbra is szívesen magunkra vállaljuk.

Mi illeti pedig a' gyapjúárrt, oly reménnyel lévén, hogy gazdatársaink önhaszna czélunkat segélni fogja, miután halmazzal lévő levelezésinkből tanácsosnak alig láttunk nehányat közölhetni, megmaradunk azon ajánlatunk mellett, hogy jövő Májusban hiteles embert küldjünk a' külföldre gyapjúmustrákkal, 's ennek ottani szállását a' Német birodalom' több újságlapjaiban hirdettessük oly végre, hogy ez a' Leipzigi vásárra menő 's más posztógyárosokkal közvetetleni értekezésbe bocsátkozván, a' gyapjúk árrát időről időre megírja, hogy mi azt ajánlásunkhoz képest számok szerint közre bocsáthassuk. Sőt

Ugyan ezen küldöttünk ezenkivűl fel fog vállalni egyes gazdatársainktól is gyapjúmustrákat bizonyos számok alatt: 's a' posztógyárosoknak leendő megmutatás után, meg fogja írni azt, mennyit igérnek érettük? — 'S ha az ott igért árr felülmulná az itthonit, a' termesztők' szabadságában álland odaadni, vagy nem adni. De mi azt hisszük hogy a' posztógyárosokkali közvetetlen alku és ismeretség, gazdatársaink' bizonyos hasznával lenne mindenkor öszvekötve. Erről azonban Martiusban bővebb tudósitást fogunk adni.

A' Kémlő jövő 1837. évben is e' mostanihoz hasonlólag fog megjelenni, 's félévi árra postán és borítékkal 3 frt. 30 kr, — helyben borítéknélkül házhoz küldve 3 fr. ezüstb.

Fizetni lehet a' szerkeztetői és minden cs. kir. posta hivataloknál, melyek a' 11dik példány' ajánlása mellett e' végre megkérettetnek. Költ Pesten November 9kén 1836.

Balla Károly,
a' Kémlő tulajdonos szerkeztetője.

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Vasút Gőzkocsival.

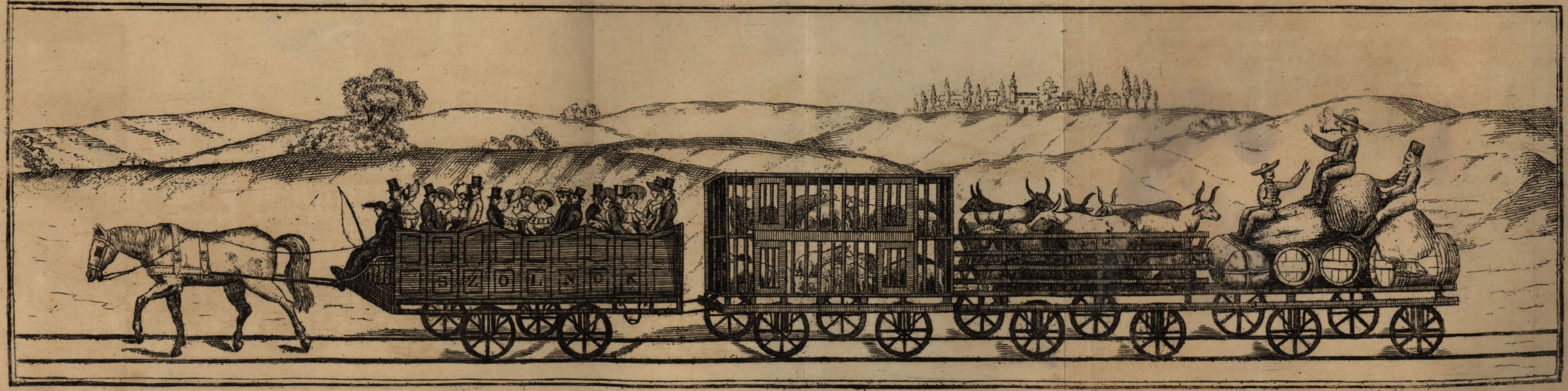

Vasút vontató kocsival.